הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · כסף נבחר

כסף נבחר חלק ב

רבי ברוך בענט גאיטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף נבחר חלק ב

רבי ברוך בענט גאיטיין

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-נבחר-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

אות ח (כלל נה) חידוש הוא ולא גמרינן מיניה 5

אות ח (כלל נו) חולין בעזרה דאורייתא או דרבנן 7

אות ח (כלל נז) חוקקין להשלים או לא . 17

אות ח (כלל נח) חוששין לזרע האב או לא 18

אות ח (כלל נט) חזותא מילתא או לא . . 23

אות ח (כלל ס) חזקה 26

אות ח (כלל סא) חיישינן לנפילה או לא .87

אות ח (כלל סב) חיישינן לתקלה או לא . 89

אות ח (כלל סג) חיישינן למיתה או לא . 90

אות ח (כלל סד) חילוק מלאכות או חילוק אסורין 94

אות ח (כלל סה) חצי שיעור וגם אי כ ש למכות או לא 96

אות ח (כלל סו) חצר איך קונה 107

אות ח (כלל סז) חק תוכות 120

אות ח (כלל סח) חרש דעתא צילותא או לא 123

אות ח (כלל סט) חתיכה אחת משתי חתיכות 124

אות ח (כלל ע) חתיכה נעשה נבלה או לא 126

אות ט (כלל עא) טובת הנאה ממון או לא 135

אות ט (כלל עב) טעה בדבר מצוה 139

אות ט (כלל עג) טומאה דחויה או הותרה בצבור 142

אות ט (כלל עד) טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור 145

אות ט (כלל עה) טריפה חיה א' לא 162

אות י (כלל עו) יאוש קונה או לא 167

אות י (כלל עז) ידים שאין מוכיחות אי הוי ידים או לא 189

אות י (כלל עח) יעבור ואל יהרג 193

אות י (כלל עט) יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה או לא 202

אות י (כלל פ) ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או לא 219

אות י (כלל פא) יש שאלה להקדש או לא 221

אות כ (כלל פב) כבוש כמבושל ומליח כרותח או לא 224

אות כ (כלל פג) כותבין שובר או לא . . . 232

אות כ (כלל פד) כזית בכדי אכילת פרס 234

אות כ (כלל פה) כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד 239

אות כ (כלל פו) כל יתר כנטול דמי 243

אות כ (כלל פז) כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים יח 245

אות כ (כלל פח) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו 247

אות כ (כלל פט) כל העומד לזרוק ולשרוף ולקצור אי כזרוק וכשרוף 250

אות כ (כלל צ) כתותי מכתת שיעורא . . 260

אות כ (כלל צא) כתב על גבי כתב אם כשר או לא 263

אות ל (כלל צב) לבוד 265

אות ל (כלל צג) למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא 268

אות מ (כלל צד) מגו 271

אות מ (כלל צה) מודה בקנס או בממון ושאר עונשין 291
אות מ (כלל צו) מודה במקצת 297
אות מ (כלל צז) מופלא סמוך לאיש אי דאורייתא או דרבנן 319
אות מ (כלל צח) מוקצה ונכלל בו גמי דיני הכנה דרבה 322
אות מ (כלל צט) מחצה על מחצה אי הוי כרוב או לא 352
אות מ (כלל ק) מין במינו 354
אות מ (כלל קא) מי איכא מידי דלישראל שרי ולאינו ישראל אסור 367
אות מ (כלל קב) מלאכה שאינה צריכה לגופה 370
אות מ (כלל קג) מלוה אי קונה או לא . 379
אות מ (כלל קד) מחית אינש נפשיה לספקא או לא 384
אות מ (כלל קה) מסיח לפי תומו 387
אות מ (כלל קו) מסייע אין בו ממש . . . 391
אות מ (כלל קז) מעמד שלשתן 393
אות מ (כלל קח) מעות קונות או משיכה 399
אות מ (כלל קט) מפיהם ולא מפי כתבם 414
אות מ (כלל קי) מצות צריכות כונה או לא 419

אות ח (כלל נה) חידוש הוא ולא גמרינן מיניה

[א.] גרסי' בנדרים דף ג' איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר מקיש נזירות לנדרים וכו' מה נדרים עובר בבל תאחר אף נזירות וכו'. ובדף ד' איתא מר זוטר' ברי' דרב מרי אמר עובר בבל תאחר קרבנותיו מן הכא נפקא מהתם נפק' כי דרש ידרשנו אלו חטאות ואשמות מהו דתימא חידוש הוא שחדשה תורה בנזיר (מעשה דנזיר ואהכי מקלינן בי' דלא קאי בבל תאחר דלא נפקי קרבנותיו מהאי קרא דחטאות ואשמות) מאי חדוש סד"א הואיל ואם אמר הריני נזיר ואפי' מן חרצן הוי נזיר לכל אימא לא לעבור עליה משום בל תאחר קמ"ל (היקשא דקאי בבל תאחר). הניחא לרבנן אלא לר"ש דאמר אין נזיר עד שיזיר מכולן מאי איכא למימר (מאי חידושא) ועוד האי חדוש לחומרא הוא (האי חידוש דקאמר וכו' והיינו חומר' דאיהו לא גזר אלא מאחד והוי נזיר בכולן והיכי מייתית מיני' קולא דלא ליקום בבל תאחר. ר"ן) אלא מאי חדושא דסד"א הואיל ואם גילח על אחת משלשתן יצא לא לעבור עליה בבל תאחר קמ"ל. כתבו תוס' ישנים ואע"ג דבדוכתי אחריתי אמר חדוש אע"פ שהוא לחומרא כגון גבי עד זומם מיהו הכי פריך אדרבה כ"ש שיש לנו לומ' שהוא בבל תאחר מ"ש משאר חטאות ואשמות:

[ב.] חולין דף צ"ה ע"ב פריך הש"ס מפני מה לא יליף ר' יהוד' דמין במינו בטל מזרוע בשלה ומאי חזית דיליף מולקח מדם הפר דלא בטיל. חדוש הוא (דלכתחלה הותר לבטל האיסו' ומחדוש לא גמרי'). אי הכי למאה וס' נמי לא ליגמר. אטו אנן לקולא גמרי' לחומרא גמרי' דמדאוריית' ברובה בטיל. (הא דגמרי' מיני' ק' וס' קולא הוא דתימא חדוש הוא דחדיש רחמנ' ואקיל גבי' ולא גמרי' מיני' וכו' הא חומרא הוא דלא תימא ליבטל ברובא וחומר' שפיר גמרי' מיני' דכ"ש הוא ומה איל נזיר דאקיל גבי' לא אקיל אלא בק' וס' כ"ש באיסורין אחריני):

[ג.] חולין דף ק"ח אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמ' דאוריית' דאי ס"ד דרבנן מבשר וחלב מ"ט לא גמרי' דחדוש הוא (דשניהם מין היתר וכשנתערבו נאסרו ועוד שדרך בישול נאסרו בלא אכילה הילכך לא גמרי' חומרא מינייהו) אי חדוש הוא אע"ג דליכא נותן טעם נמי (אלא ש"מ דלאו חדוש דאהכי קפיד רחמנ' דומיא דכלאי הכרם וכו' דכיון דלאו חידוש גמרי' לי' מזרוע בשלה דמשתרי כל כמה דליכא טעמא) (מהכא נראה דאם הלמד חדוש ג"כ אין יכול ללמוד קולא מדבר אחר). כתבו תוס' מה שפי' בקונטרס שניהם מין היתר וכו' וטעם זה לא קאמר בפסחים (מ"ד) ובנזיר (ל"ו) דאיתא התם דלא ילפינן טעם כעיקר מבשר וחלב דחדוש הוא דאי תרי כולי יומא בחלב' שרי בשיל לי' בשולא אסור. ופירש"י שם ואינו עובר עליו אפי' על אכילתו ואפי' יהיב טעמא) דהא כלאים נמי

הכי הוא. ומסיק תוס' דהיינו חדושא דאי תרי לי' וכו' אע"ג שנבלע החלב בבשר אע"פ שהוא צונן לפי שהוא צלול והבשר שוהה בתוכו וכי בשיל לי' אסור עכ"ל. ועיין עוד בפסחים דף מ"ד דלא ילפינן טעם כעיקר מגיעולי נכרי דגעולי נכרי חדוש הוא דנט"ל הכא אסור ובכל התורה מותר:

[ד.] סנהדרין דף כ"ז (ואיתא ג"כ האי פלוגתא בב"ק דף ע"ב ע"ב) עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל דעד זומם חדוש הוא דהא תרי ותרי נינהו מאי חזית דציית להני ציית להני. הלכך אין לך בו אלא משעת חדושו ואילך. ואיכא דאמרי דרבא ס"ל כאביי דמן הדין למפרע הוא נפסל אלא משום פסידא דלקוחות אכשרי רבנן עד שעת הזמה. מאי ביניהו דאסהידו בי תרי לחד וכו' א"נ דפסלינהו בגזלנות' להך לישנ' דאמרת משום חדוש ליכא להך לישנ' דאמרת משום פסידא איכא כתבו תוס' משמע דהחידוש הוי ממה שאני פוסל את הראשונים תימא דבבתרא דף ל"א קאמר לימא רבא דאמר כרב חסדא דאמר בהדי סהדי שקרי למה לי ומפסלו שתי עדות אפי' בהכחש' בעלמ' דמכחשי אהדדי תרווייהו פסולי וא"כ מאי חדוש הוא גבי הזמה אי פסלינן עדים הראשוני' וי"ל דלמאי דבעי למימ' התם מעיקרא דרבא ס"ל דר"ח היינו ללישנ' דפסיד' דלקוחות. ויש מפרשי' דהא דקאמ' הכא חדוש לאו אפסול' דקמאי קאי אלא אהכשרא דבתראי כלו' הי' לנו לפוסלן כל שתי כתות וכיון דאיכא חדוש לא ילפינן אף לגבי הפסול לפוסלן כלל הראשונים למפרע. וכי האי גוונא אמרי' פרק גיד הנשה דלא ילפינן טעם כעיקר מבשר וחלב משום דאיכ' בו חדוש בהיתרו דהא כי תרי לי' בחלבא כולי יומא שרי ובבשיל חדא שעה אסו' עכ"ל. (ועי' תוס' בב"ק דף ע"ב ע"ב שמקשו מאי חדוש הלא מן הדין יש להאמין בתראי במגו דאי בעי הוי פסלי לקמאי בגזלנות'. ותירץ בשני עדים לא שייך מגו דאין דעת שניהם שוה ועוד דלא עדיף מגו מעדים ותרי כמאה עכ"ל):

[ה.] מועד קטן דף ז' ע"ב תניא וביום הראות בו בשר חי וכו' יש יום שאתה רואה ויש יום שאי אתה רואה מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי משתה לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל נותנין לו ז' ימי רגל דברי ר' יהוד'. רבי אומ' אינו צריך הרי הוא אומ' וצוה הכהן ופנו את הבית וכו' אם ממתינים לו לדבר הרשות כ"ש לדבר מצוה מאי בינייהו אמר אביי משמעות דורשין איכא בינייהו רבא אמר דבר הרשות איכא בינייהו (דר"י דמפיק מביום וכו' דהיינו מצוה אבל בדבר הרשות אין ממתינין לו בטומא' דגופא ורבי סבר דבדבר הרשות נמי ממתינים לו דרבי יליף טומא' דגופא להמתין לו מטומא' דביתו) ור"י מהתם לא גמרי' דחדוש הוא דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמו והכא מטמו ורבי אמר

איצטריך דאי כתב וביום הראות הוי אמינא לדבר מצוה אין לדבר הרשות לא כתב וצוה ואי כתב וצוה הוי אמינא הני אין דלאו טומאה דגופא אבל טומאה דגופא אימא מחזי חזי לי' צריכא (דלא יליף טומאה דגופא מטומאה דלאו גופא לדבר הרשות מוצוה דה"א חדוש הוא קמ"ל וביום הראות דממתינן לדבר מצו' ואשכחן לטומאה דגופא דממתינן מיהו לדבר מצוה אית לי' כח למילף לדבר הרשות נמי אע"ג דחדוש הוא). כתבו תוס' בד"ה נפקא וקשה קצת אליבי' דר"י שמה שיש בחומר' חדוש אין ללמוד הימנו קול' דקאמ' משום דחדוש הוא דהא עצים ואבנים לא מטמו אין ללמוד ממנה. אלא דכוותי' אמרי' חולין דף ק"ח בשר בחלב חידוש הוא ופירש רבינו יעקב דאי תרי לי' וכו' והחידוש אינו מן האיסו' דבהדי הדדי אסור והאי לחודא שרי וכו' דהא כלאים נמי וכו' משמע כשהאיסור חדוש אין ללמוד ממנו קולא. מהאי טעמא הי' מיישב ריב"א ההיא דעדים זוממין חדוש הוא. ועיין שם במהרש"א שכתב ולא ידענא מאי לקולא בעי למילף התם דהא טעם כעיקר דאורייתא בעי למילף בשאר איסורין מבשר בחלב דהיינו חומרא ואהא קאמר חדוש הוא ואפש' לומ' דהא גופא לילף בשאר איסורין דאי תרי לי' דשרי עכ"ל. (ולי נרא' דכוונת התוס' כפשוטו. דהא צריך להבין מאי קאמ' משמע כשהאיסו' חדוש אהאי קאי הא תוס' בעצמם כתבו דגבי בשר בחלב ההיתר הוא החדוש אלא ודאי דקאי על הא דר' יהוד'. וכן כוונתם כמו דהתם אם ההיתר חדוש אין ללמוד חומרא כך הכא אף שהאיסור הוא חדוש אין ללמוד קולא. וכה"ג כתבו תוספות בסנהדרין דף כ"ז שהבאתי למעלה. וק"ל). וע' רמב"ם פ"ט מטומאת צרעת שכתב חתן שנראה בו נגע וכו' וכן ברגל שנאמ' וצוה הכהן אם המתינה תורה לדבר הרשות שלא יטמאו כליו ק"ו לדבר מצוה. כ' משנה למלך כיון דפסק כרבי הי' לרבינו לכתוב דין זה אפי' לדבר הרשות ממתינין לטומאה דגופ' וצ"ע. עיין קידושין דף כ"א ע"ב גבי עבד עברי כהן אם רבו מוסר לו שפחה כנענית. עוד שם אם כהן מותר ביפת תואר. עיין זבחים דף ע' גבי מלק ונמצא טרפה:

אות ח (כלל נו) חולין בעזרה דאורייתא או דרבנן

[א.] קדושין דף נ"ו ע"ב מתני' המקדש בערלה וכו' וחולין שנשחטה בעזרה אינה מקודשת. גמ'] דף נ"ז ב' מנא ה"מ א"ר יוחנן משום ר"מ אמרה תורה שחוט לי בשלי ושלך בשלך מה שלי בשלך אסור (בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק) אף שלך בשלי אסור. אי מה שלי בשלך ענש כרת אף שלך בשלי ת"ל אל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ונכרתה על קרבן ענש כרת על חולין שנשחט' בעזרה אין ענש כרת. איכא למפרך מה לשלי בשלך שכן ענש כרת. אלא אמר אביי מהכא

ושחטו ושחט אותו ושחט אותו תלתא קראי מה ת"ל לפי שנאמר כי ירחק ממך וכו' וזבחת ברחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקרוב מקום פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה אין לי אלא תמימים וכו' מנין בעלי מומין. מרבה אני ב"מ שכן מין המכשיר. מנין לרבות החיה מרבה אני החיה שהיא בשחיטה כבהמה (ואתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת אך כאשר יאכל את הצבי ודרשי' מה פסולי מוקדשין בשחיטה אף צבי בשחיטה וכיון דבשחיטה אתקש להו איכא למגמר מיני' נמי שלא תהא שחיטה בעזרה דכל דבר זביחה אסר רחמנא). מנין לרבות עופות (שאין שחיטתן מפורשת בתורה) ת"ל ושחטו ושחט אותו ושחט אותו וכו' (שלש פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים דמשמע מכולהו זה נשחט בעזרה ולא אחר ופירושא חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד ודקתני מרבה אני החיה ה"ק אי לא כתב קרא איכא למימר לרבוי בדוחקא יכול לא ישחוט ואם שחט ישליכנו לפני כלבים ת"ל לכלב תשליכון אותו. אותו אתה משליך ואי אתה משליך חולין בעזרה (כיון דאתרבו הנך מינייהו לענין איסור שחיטה אתרבי נמי לענין אכילה כתמימים. ואי אתה משליך וכו' והכי משתמעי חולין מיני' דאלו האי קרא מיירי בבשר היוצא חוץ ממחיצתו וכו' ומיעט בסיפא לכלב תשליכון אותו למעוטי חולין וכו' ודריש הכי אותו הוא דנאסר ביציאת מחיצה ולכלב תשליכון דמותר בהנא' ולא חולין בעזר' הנאסרין ע"י כניסת מחיצה דאסורין אף בהנאה) ועיין תוס' שם שהקשו על פי' רש"י שפי' במה שלי בשלך וכו' לפיכך פירש הר"ם מה שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים לעלות למזבח לפטור הבעלים אף שלך בשלי לא הי' לשם תורת חולין ולא חזו להיתר' דשייך בהו דהיינו אכילה עכ"ל. אשכחינהו מר יהודה לרב יוסף ולרב שמואל ברי' דרבה בב"ח דהוי' קאי אפיתחא דבי רבה אמר להו תניא המקדש בפטר חמור ובשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזר' ר' שמעון אומר מקודשת (בפטר חמור מחיים ר"ש לטעמי' דאמר לעיל מותר בהנא' ובב"ח ר"ש לטעמי' דאמר לעיל מותר בהנאה ובחולין בעזרה קסבר איסורו לאו דאורייתא לא איסור שחיטתו ולא איסור הנאתו ולא דריש ברחוק מקום הכי אלא מדרבנן דלמא אתי למימר קדשים שנפסלו לאחר שחיטה הן שלא נזרק דמן וקא מתהני מנייהו ואתי ליהנות מקדשים שלא נזרק דמן) וחכ"א אינה מקודשת. אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא. ורמינהו ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה שנשחטה בעזרה (אלמא איסורו מן התורה דאי מדרבנן מי מחמרינן כולי האי לגזור חיה אטו בהמה וכו' אלא ודאי איסורו מן התורה ושרפתו מדברי סופרים בבהמה גזר דילמא אתי למימר קדשים פסולים לקבורה והתורה אמרה ישרפו ובחיה נמי גזרו שלא תחלוק בדין חוליו בעזר' שהשוו חכמים דבריהם

בכ"ע שלא יפקפקו בהם) אשתקו. אתו לקמי' דרבה א"ל פלגא אוקמינכו (פלגא קנטרין רגיל לחלוק על חבריו) הב"ע כגון שנשחט' ונמצאת טרפה (הא דאמר ר"ש מקודשת שנמצאת טרפה) ור"ש לטעמי' דתני' השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה זה וזה חולין בעזר' ר"ש מתיר בהנא' וחכמים אוסרין (דר"ש סבר שחיטה שאינה ראוי לא שמה שחיטה וכל חיוב ואיסו' הבא ע"י שחיט' אינו חל עליה הלכך איסו' חולין הללו ע"י שחיט' בא עליה והא לאו שחיט' הוא) (לפי תירוצו דרבה ליכא פלוגת' בחולין בעזרה וכ"ע סברי דהוא דאוריית' וצריך לעיין ברש"י פסחים דף כ"ב שכתב ובקדושין נ"ח אפלגו בה). כתבו תוס' בד"ה אלמא חולין וכו' וא"ת הא משמע דאיכא איסור' דרבנן דהכי משמע לישנא וא"כ האיך מקדש בהם והאמר רב פסחים דף ז' המקדש מוי"ו שעות ולמעל' אפי' בחטי קורדנייתא דאינן אסורין אלא מדרבנן אין חוששין לקדושין. וי"ל דהתם איכא מיהת שעות דאורייתא לפי מה שפי' ר"ת התם אבל הכא ליכא אלא איסורא דרבנן. ולמסקנ' ניחא אף לפירוש הקונט' (דשם) דהא אפי' לר"ש אינה מקודשת עכ"ל. ורא"ש כתב ויש לחלק משום דחמץ בפסח עיקרו מדאורייתא אבל חולין בעזרה לר"ש כל איסורו מדרבנן. עכ"ל. ור"ן תירץ דה"ק אלמא קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אלא דרבנן וקסבר רבנן לא אסרום בהנא' אלא באכילה משום דלא ליתי למשחטינהו ומחלפי בקדשים עכ"ל. עיין ביטין דף ס"ד ע"ב גבי הא דאמר רב חסדא דאין קטן זוכה לאחרים. אית' מתיב רב חנינא ורדאן כיצד משתתפין במבוי וכו' ומזכה להם ע"י עבדיו ושפחתו העברים האי שפחה ה"ד דאי דאתי' שתי שערות מאי בעי גבי' אלא דלא אתי' וכו' וקתני זוכה לאחרים. שאני שתופי מבואות דרבנן. אמר רב חסדא אשתיק וורדאן (נאלם שלא השיב תשובה על תירוץ זה) מאי הוי לי' למימר כל דתיקון רבנן כעין דאוריית' תיקון במלתא דאית לה עיקר מן התור' אבל מלתא דלית לה עיקר מן התור' לא. ובחולין דף פ"ה ע"ב תניא השוחט את הטרפה (כגון נחתכו רגלי' דטרפות ניכר) וכן השוחט ונמצאת טרפה (בבני מעי') זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה (דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה ולא קרינן בהו חולין שנשחטו דזביחה כתיב בהו כי ירחק וזבחת בריחוק מקום וכו') א"ל ר"פ לאביי וסבר ר"ש חולין בעזרה דאוריית' הוא (מוזבחת כדפרישית דקבעי שחיטה ראוי' דאי דרבנן וטעמא דאסירי משום מאן דחזי דנשחטו בפני' סבר קדשים נינהו וחזינן דקאכלי להו בחוץ ואתי למשרי אכילת קדשים בחוץ מה לי ראוי' ומה לי אינה ראוי הא אתי לאתהנוי מקדשים פסולים) א"ל אין והתנן חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה וכו' אי אמרת בשלמא דאוריית' היינו דגזרי' חיה אטו בהמה (אטו סיפא נקט האי לישנא דהא ודאי מהיכא דאתרבו בהמה

דקדשים אתרבי חיה והכי קאמר אפי' לא כתיב בדין הוא דנגזור) (ועיין תוס' זבחים ס"ח שכתבו דר"ש סובר חיה לאו דאוריית'. ועיין תוס' דהכא ד"ה אין) אלא אי אמרת דרבנן בהמה מאי טעמא דלמא אתי למיכל קדשים בחוץ היא גופא גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה:

[ב.] פסחים דף כ"ב (גבי פלוגת' דחזקי' ור' אבהו דר' אבוהו סבר כל מקום שנא' לא יאכל לא תאכל וכו' איסור הנא' נמי משמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך הכתוב בנבל' שנ' לגר אשר בשעריך תתננה וכו' וחזקי' סבר דלא משמע איסור הנא' אלא היכא דכתיב לא יאכל) אית'. דר"מ סבר אחד גר ואחד עובד כוכבים ומזלות בין במכיר' בין בנתינ' (מותר לתת או למכור להם נבלה) ור' יהוד' סובר דברי' ככתבן לגר בנתינ' ולעובד כוכבים ומזלות במכיר'. בשלמא לר"מ (לר' אבהו) מדאיצטריך קרא למשרי נבלה בהנא' מכלל דכל איסורין שבתור' אסורין בין באכילה בין בהנא' אלא לר"י דאמר לדברים ככתבן הוא דאתא כל האיסורין דאסורין בהנא' מנא לי'. נפקא לי' מלכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך ואי אתה משליך כל איסורין שבתור' (ומדאיצטריך קרא למשרי לא מצי למילף דאי לאו אותו הוי אמינ' קרא למצותו איצטריך שאין מקפא שכר כל ברי' ונתן לכלב שכר על שלא חרץ לשונו בצאת ישראל ממצרים) ור"מ אותו אתה משליך וא"א משליך חולין שנ"ב (מדנפקא לן בהו איסור אכיל' מדכתיב כי ירחק וזבחת ואכלת ואי אתה זובח ואוכל בקרוב ומשום שאין מפורש לאו בהדי' באכילה איצטריך למילף להו איסור הנא' מהכא) (וצ"ע הא לר"מ נפקא לי' בקדושין במה מצינו מה שלי בשלך וכו' וא"כ ל"ל אותו לאסור חולין בעזרה בהנא'. שער המלך פ"ב משחיט'). ואידך חולין שנשחט' בעזרה (דאסורי בהנא') לאו דאוריית' (ובקדושין דף נ"ח אפלגו בה). כתבו תוס' פי' בקונטר' איסור הנא'. ולא משמע פשט הלכה כן אלא לגמרי קאמר לאו דאוריית' וכן בסוף שמעת' גבי הא דאמר איכא בינייהו חולין וכו' אי אפשר לפרש בענין אחר. ובנזיר (דף כ"ט) פריך למ"ד כדי לחנכו במצות הא קמייתי חולין לעזרה ומשני קסבר לאו דאוריית' ואי לענין אכיל' הוי דאוריית' אכתי תקשי האיך הקרבן נאכל דמשמע התם שנאכל. וקשה לרשב"א דבת"כ פרשת צו גבי נותר דרש ר' יהוד' לא יאכל כי קדש הוא יכול חטאת עוף הבאה על הספק אשם תלוי וחולין שנשחטו בעזרה ישרפו ת"ל הוא ומדאצטריך למעוטי שאינה בשרפה מכלל דאסורי בהנא' דאוריית' עכ"ל. ומסיק הש"ס מכדי אותבינהו כל הני קראי ושנינהו חזקי' ור' אבהו במאי פליגי וכו' איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזר' (ואליבא דר"י דאמר מנבלה לא מצית לגמר דלדברים ככתבן אתא) חזקי' סבר לא יאכל למעוטי הני אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזר' (חזקי' סבר הני

תרי מדמשני בדבורי' אתסרי אותו לא הוצרך למעט את אלו ולאוסרן בהנא' וכי אתא למעוטי חולין שנשחטו בעזרה לאו דאוריית' (וכי אמר ר' אבהו לא יאכל איסור הנאה משמע אליבי' דר"מ אמרה דל"ל לדברי' ככתבן ומדאצטריך למשרי בנבלה מכלל דשאר איסורין כגון חמץ ושור הנסקל אסורי ולאו משום שנוי לשון דאין חילוק בין לא יאכל ללא יאכל לר' אבהו אלא משום דאיצטריך וכו' ואותו לר"מ למעוטי חולין בעזר') עוד קאמר התם משמי' דר' יהושע ב"ל דסבר חולין וכו' דאוריי' דהוא יליף כל האיסורין שבתור' מקרא אחרינ' וסובר כר"י דברים ככתבן ולא יאכל איסור הנא' לא משמע. וגם ר' יונתן נפקא לי' לשאר איסורין מקרא אחרינ'. וא"כ מוכח דגם ר' יונתן ס"ל תולין שנשחטו בעזר' דאוריית':

[ג.] בב"ק דף ע' מתני' השוחט ונמצא טרפ' השוחט חולין בעזר' משלם ארבעה וחמשה ר"ש פוטר בשני אלו. גמ'] בדף ע"ב. ר' יוחנן אמר ישנה לשחיט' מתחל' ועד סוף א"ל רב חביבי לרב אשי לימא קסבר ר"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאוריית' (כתב רש"י פלוגת' הוא בקדושין דף נ"ח. ותוס' כתבו ותקשי דידיה אדידיה דהוא סובר בקדושין חולין וכו' דאוריית') דאי ס"ב דאוריית' מכי שחט לה פורתא אסרה אידך לאו דמרא קטבח (והיכי מתרץ ר' יוחנן למתניתן) א"ל כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרו בפנים. וע' תוס' בדף ע"א ד"ה אלא:

[ד.] נזיר דף כ"ט מתני' האיש מדיר בנו בנזיר ואין האשה מדרת וכו'. גמ' א"ר יוחנן הלכה היא בנזיר (שהאיש מדיר ולא האשה) ור' יוסי בר חנינ' אמר ר"ל כדי לחנכו במצות דאין האש' חייב' לחנך את בנה וכו' בשלמ' לר"י אהכי מגלח ומייתי קרבן אלא לריב"ח הא קא מייתי חולין לעזרה קסבר תולין בעזרה לאו דאוריית'. כתבו תוס' בין הבאתו ובין דשרי לאוכלם:

[ה.] בבא בתרא דף פ"א ע"ב הקונה אילן אחד בתוך של חברו מביא (בכורים) ואינו קורא דברי ר"מ ואמר רבה טעמא דר"מ דמספק' לי' אי קנה קרקע או לא ודלמא לאו בכורים הוא וקא מעייל חולין לעזר' (ודרשי' בספרי כי ירחק ממך וכו' ברחוק מקום אתה זובח וכו' וה"ה לכל הבאת חולין בעזרה שאסור. א"נ מדרבנן דלמא איכא דחזי לי' דנוהג בהן מנהג חולין וסבור קדשים הם הואיל ואייתינהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים דמקדיש להו על תנאי (אי הוי בכורים שפיר ואי לאו לקדשו לקנות בהן קרבן). כתבו תוס' בד"ה ודילמ' בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דאל"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזר' ולא יכנס ישראל בעזרה ועוד דאמר במנחות (דף כ"א) יאכלוה שיאכל

עמה חולין ותרומ' כדי שתהא נאכלת על השבע עכ"ל. ובמנחות דף פ"א ד"ה אם (גבי ולקדשו מ' מתוך פ' אידך הוי לי' כמפריש לאחריות כתבו תוס' ליכא למפרך דמעייל חולין לעזרה כיון דלאחריות קמכוין צורך קרבן נינהו ושפיר דמי כדתניא פסחים (דף ס"ו) הלל מביא כשבה כשהיא חולין בעזר' ומקדישה עכ"ל. ותוס' בפסחים דף ס"ו כתבו אבל הכא שמכניס טלה חולין בעזרה ואינו עושה שום דבר שעוש' בקרבנותיו וכו' שריא וכתבו עוד שם אף דבר שלא כדרך הקרבה מותר להכניס אבל לאכול חולין בפני עצמה בעזרה אסור ע"ש:

[ו.] זבחים דף ס"ז אמר רב אדא בר אהבה אומר הי' ר' יהושע עולת העוף שעשאה למטה כמעש' חטאת העוף כיון שמלק בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף. ומסיק הש"ס אימר דאמר ר"י לאפוקי מידי מעילה למיסק לי' לחובה מי אמר (שתהא עולה נעשית חטאת בשביל ששינה בה). כתבו תוס' תימא מ"ש זו מזו וי"ל דכי האי גונא אשכחן פ"ק דמנחות וכו' ויש מפרשים דמדאוריית' נמשכת ונעשית חטאת גמורה ותקנתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה. וצ"ל דקסבר ר' יהושע אין שחיט' לעוף מן התור' וחולין בעזר' לאו דאוריית' כדאמר נזיר (דף כ"ט) ואי נמי קסבר חולין בעזרה דאוריית' חיה ועוף לאו דאוריית' ולית לי' ההיא דרשא דמרבה עופות כדאשכחן גבי ר"ש (חולין דף פ"ו) דקסבר דאוריית' ואפ"ה חיה ועוף לאו דאוריית'. וא"ת למ"ד לאו דאורייתא אמאי איצטריך קרא לחטאת עוף באה על הספק דהא ר' יוסי בר"ח דאמר לאו דאוריית' כדמוכח בנזיר ומצריך קרא לחטאת העוף באה על הספק וי"ל דאתיא קרא למימר דחייב להביא על הספק כמו בבהמ' אשם תלוי עכ"ל:

[ז.] זבחים דף ע"ז ב' מתני' דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר וכו' נתערב בדם בהמ' (של חולין) או בדם החיה רואין אותו כאלו הוא מים וכו'. כתבו תוס' וא"ת דם בהמ' וחיה היכא זריק לה למזבח נהי דאמר רואין וכו' ולא מבטל דם אחר מ"מ מים גמורים לא הוי ולא בטל ממנו שם חולין ואפי' למ"ד חולין שנשחטו בעזר' לאו דאורייתא היינו שחיטתן אבל להעלותן ע"ג מזבח נרא' דאסו' וי"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עיקר זריקתן לשם פסול אלא לשם הכשר שרי. ואע"ג דבאברים לא אמר רואין לשם עצים. ומיהו בלאו הכי אתי שפיר דבנזיר (דף כ"ט) משמע דלמ"ד לאו דאורייתא אפי' העלא' נמי שרי וכו' ושמא סבר לה כר"א דשרי לשם עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרו לשם עצי' ולשם מים אלא מידי דהקרב' כגון איברי חטאת וכו' אבל חולין עכ"ל. גמורין שרי לכ"ע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם התמצית:

[ח.] מנחות דף כ"א ע"ב תנן התם (במסכת' שקלים על ז' דברים התנו ב"ד ואלו שנים מהם) על המלח ועל העצי' שיהיו הכהנים ניאותין בהם. אמר שמואל לא שנו אלא לקרבנם אבל לאכיל' לא. ומסיק דהכי קאמר לקרבנם לאכילת קרבנם לאכילה דחולין. חולין פשיטא מאי בעי התם בעזרה) אע"ג דאמר מר יאכלו שיאכלו עמה חולין ותרומ' כדי שיהא נאכל על השבע אפ"ה מלח דקדשים לא יהבינן להו. כתבו תוס' פי' בקונט' (כך הוא ברש"י תמורה דף כ"ג אבל הכא לא פירש כלום) חוץ לעזר' יאכלו חולין ותרומ' ויכנסו ויאכלוה על השבע. ומיהו אפי' בעזר' מכניסין תבלי חולין כדאיתא זבחים (דף צ') דתנן התם וכולן הכהנים רשאין לשנות באכילתן לאכלן צלוין וכו' לתת לתוכו תבלי חולין וכו' עכ"ל:

[ט.] מנחות דף מ"ז ע"ב ת"ר שחט ב' כבשים על ד' חלות מושך שתים מהם ומניפן והשאר נאכלת בפדיון אמרו רבנן קמי' דרב חסדא הא דלא כרבי דאי רבי כיון דאמר שחיטה מקדש' דפריק להו היכא אי מאבראי כיון דכתיב לפני ד' אפסל להו ביוצא אי גואי הא מעייל חולין לעזר' א"ל ר"ח לעולם כרבי ופריק להו גואי וחולין ממילא הויין (דתוך העזרה הן נעשין חולין והוא לא הכניסו משנעשו חולין) והא תני' כשהוא פודן אין פודן אלא בחוץ (משום חולין לעזרה) הא ודאי ר"א בר"ש היא (דשחיט' לא מקדשי) דאי רבי אפסלו ביוצא:

[י.] מנחות דף ק"ו פרשתי ואיני יודע כמה פרשתי (שאיני יודע מאיזה מנחה וכמה עשרונות פרשתי) יביא חמש מנחות של ששים עשרונים שהן ג' מאות דברי חכמים רבי או' יביא חמש מנחות של ששים עשרונים מאחד ועד ששים שהן ט' אלפים ומאה וחמשים (כיצד קח בידך אחד מאחד ועד ס' וצרף תחלתן לסופן עד האמצע כגון אחד וס' הם ס"א שנים ונ"ט הן ס"א כן תמנה עד שלשים וכו' ויעל' לך ל' פעמים ס"א וכן נוכל למנות פרי החג דעולין לשבעים וכו' כן כתבו תוס' לעיל ד"ה אלף וח' מאות ושלשים. וא"כ הכא צריך לכפול אותן בחמש' ועולה לט' אלף ומאה וחמשים) במאי קמפלגי אמר רב חסדא במותר להכניס חולין בעזרה קמפלגי רבי סבר אסור להכניס ורבנן סברי מותר להכניס. (הלכך לרבנן יביא ס' עשרון בכלי אחד ויתנה אם כולן נדרתי כולן לחובתי ואם לאו מה שנדרתי יהא לחובתי והשאר חולין אבל בשאר לנדבה לא מצי לאתויי דאסו' לערב חובה בנדב'. ולרבי דאסור להכניס חולין הלכך לא מצי לאתויי בכלי אחד ומתנ' אבל יביא ששים מנחות מאחד ועד ס' בששים כלים ויאמר אותם שנדרתי יהא לנדרי והשאר לנדבה) רבה אמר דכ"ע אסו' להכניס חולין לעזר' והכא במותר לערב חובה בנדב' קמפלגי רבנן סברי מותר לערב ורבי סבר אסו' לערב:

[יא.] חולין דף ק"ל פריך הש"ס ויהיו חולין חייבין בחזה ושוק מק"ו. אמר קרא וזה יהי' משפט הכהנים זה אין מידי אחרינא לא. אלא טעמא דכתב רחמנא זה הא לאו הכי ה"א חולין חייבין בחזה ושוק הא בעי תנופה היכא לינפנהו אי אבראי לפני ד' כתיב אי גואי קא מעייל חולין לעזר' הלכך לא אפשר אלא זה למה לי כדר"ח דאמר ר"ח המזיק מתנות כהונה פטור מלשלם וכו'. (כתב רש"י קא מעייל וכו' מיד דלא אתעבד בי' צורך גבוה) כתבו תוס' משום דכל חולין מדאורייי' אסו' להביא. וכן אמרי' בבתרא גבי בכורים ולא מסתבר דהתם אגוזלת דמביא בהדייהו קפיד דאפשר ומתנה עליהם ומביאים נדבה. וכן במנחות (דף פ') גבי תודה שנתערב' בתמורות דקאמר וליתי לחם וכו' הא קא מכניס חולין לעזר'. ומדקאמר שאין לה תקנה ש"מ דהוי דאורייתא. ותימא דבזבחים אמרי' ולתת לתוכן תבלין חולין וכו' ונראה דוקא חזה ושוק ובכורים דדרך קדושה מייתי להו דעביד בהו תנופה וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן יש קפידא טפי בהבאתה בעזרה שלא לצורך עכ"ל:

[יב.] כריתות דף כ"ה מתני' חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע (דאינו חייב קרבן) תקבר: [גמ'] (דף כ"ו ע"ב) אמר רב וכיפר אי הכי אמאי תקבר וכו' אלא מתני' בנודע לה דלא ילדה ובדין הוא דמותרת בהנא' (דחולין גמורין הוא ומשום חולין בעזר' נמי ליכא למיסר דלא אסרה תור' אלא שחיט' אבל מליקה לא) ומאי תקבר מדרבנן (דאסרו בהנאה שמא יאמרו נהנין מחטאת עוף ספק) וכי אתמר דרב על האש' שהביאה וכו' (וק' על רש"י הא פרכינן בנזיר על ר"ל דאמר חולין בעזר' ושחיטת עוף לאו דאוריית' מבריית' דקתני ר' יוסי בן יהודה אומר מנין לחטאת עוף שבאה על הספק שאינה נאכלת ת"ל והזב את זובו לזכר ולנקבה וכו' אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה וכו' לא אם אמרת בזכר שכן איסור א' תאמר בנקבה שכן שני איסורין מאי שני איסורין לאו איסור נבלה וחולין בעזרה וכו' הרי שאף מליקה אית ביה איסור חולין בעזרה. ונראה דמ"ש רש"י דבמליקה אין בו איסור חולין וכו' היינו לפום מאי דמסיק אביי דחולין בעזרה נפ"ל מכי ירחק וזבחת וכו' והילכך אית לן למימר דלא אסרה תורה אלא שחיטה משום דוזבחת כתיב אבל לר"מ דסבירא לי' דנפ"ל במ"מ מה שלי בשלך אסור משמע ודאי דבמליקה נמי אית ביה משום חולין בעזר' וכו' ואף דקי"ל המולק עוף בחוץ פטור היינו מכרת אבל בהנאה ודאי דאסור וטעמא כמ"ש רש"י בקדושין דמי יתיר הנאה שנאסר בו מחיים וכו' וא"כ איכא למימ' דכי קאמר התם מאי שני איסורין וכו' ה"ק וריב"י ס"ל כר"מ דנפ"ל במ"מ ואין זה דוחק שהרי ע"כ מאי דקאמר התם לאו איסור נבלה וחולין בעזרה לאו אליבי' דכ"ע שהרי לר"ש דס"ל בנמצא טרפה מותר בהנאה משום דבעינן שחיט'

ראויה לאכיל' ודאי דמליקה חשיב אינה ראויה משום איסור נבלה אע"כ ה"ק וריב"י ס"ל כחכמים אף אנו נאמר וריב"י ס"ל כר"מ. שער המלך פ"ב משחיטה הלכה ב'):

[פסק]:

[יג.] בפ"ב מהל' שחיטה כ' הרמב"ם בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד אבל החולין אסור לשחוט בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאוה כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' וכו' וזבחת מבקרך ומצאנך ואכלת בשעריך הא למדת שאין שוחטין בשר תאוה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'. וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל השערים אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסו' בהנייי' כבשר וחלב וכיוצא בו וקוברים אותו ואפרו אסור אפי' שחט לרפואה או לאכילת אינו ישראל או להאכיל וכו' אבל הנוחר בעזר' והמעקר ואינו ישראל ששחט והשוחט ונמצא טרפה והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנייה. ולא בהמה וחיה בלבד אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפי' בשר שחוטה או פירות ופת ואם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו. ודברים אלו כולן דברי קבלה הן וכל השוחט חולין בעזר' או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטה בעזרה מכין אותו מכת מרדות. האומר בהמה זו שלמים ולדה חולין אם נשחטה בעזרה ולדה מותר באכילה לפי שאינו יכול לשחוט אותו בריחוק מקום (בעיא דאפשטא בתמורה דף י"א ע"ב). כתב כ"מ לא ידעתי למה פסק גבי השוחט ונמצא טרפ' כר' שמעון. ומה שכתב כל החולין אסור להכניס הכי משמע בבתרא (דף פ"א). ורשב"א בחולין פרק הזרוע כ' על דברי רבינו ולא נראין דבריו אא"כ דעתו לומר לחם כלחמי תוד' ופירות כפירות בכורים (וע' במשנה למלך שכתב דדעת רבינו שאיסור הכנסת חולין לעזר' הוא דרבנן אף דשחיטתו דאורייתא כמו שצידד רשב"ם בבא בתרא דף פ"א ע"ב ומה שכ' רבינו מכת מרדות משמע דלא מתסר אלא מדרבנן והוא תמוה דבקדושין מסיק דלר"ש חולין בעזרה דאוריית' וכ"ש לרבנן ועוד דרבינו פסק בפ"ד מאישות המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ולא חילק בין שאר איסורי הנאה לחולין שנשחטו בעזרה וי"ל דלעולם דאוריית' ומ"ש מרדות היינו מפני שלא נאמר בהם לאו עכ"ל כ"מ) (ובפ"א מחמץ כ' כ"מ דרבי' סובר חש"בע לאו דאורייי'). ומשנה למלך פ"ה מיסודי תורה כ' הא דאין לוקין על חש"בע משום דהוי לאו שבא מכלל עשה. ולח"מ הקשה ממ"נ דאם פוסק לאו דאוריית' כמו שנראה מדבריו פה ובפ' י"ו ממאכלו' שכתב שם חש"ב שאסורין מדבריהם בהנייי' א"כ איך מביא קרא דכי ירחק. ועוד למה פסק בפ' י"ד השוחט חולין בעזר' פטור מלכסות הלא לפי דעתו אינו אסור אלא מדרבנן ואם סובר דהוא דאוריית'

קשה הא איהו כתב בפ"י ממ"א דאתא קרא לדברים ככתבן וא"כ צריך אותו למעט כל איסורין כר' יהודה וע"כ ח"בע לאו דאורייתא עכ"ל. ושער המלך בפ"א מחמץ כתב הא בפ"ב מגנבה פסק רבינו השוחט חולין בעזר' משלם ד"וה אע"פ שח"בע אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדבריהם ה"ז חייב לשלם ואם איתא דס"ל לרבינו דהוי דאורייתא אמאי חייב ד"וה מכי שחט פורת' אסר' אידך לאו דמרא קטבח וכן הקשה עצמות יוסף ונרא' דס"ל לרבינו דחש"בע דאוריי' מקרא דכי ירחק אמנם ס"ל דדוקא בשחיטה ואכילה אסור מן התור' אבל בהנא' אין אסור אלא מדרבנן והיינו משום איסור הנא' נפקא מאותו וצ"ל לרבינו דהיינו דוקא לר"מ דס"ל בין לגר וכו' א"כ אייתר אותו למעוטי חש"בע שאסור בהנא' אבל לר' יהודה דס"ל דברים ככתבן וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאוריי' מש"ה פסק דבהנא' לאו דאוריית' דהוא כר' יהוד' אבל אכילה ושחיטה נפ"ל מקרא דכי ירחק וכן דעת רש"י בפסחים (דף כב). ומה שהקשו תוס' שם על רש"י מנזיר (דף כ"ט) י"ל דאין ה"נ דהתם קאמר לריב"י דלאו דאורייתא אפי' באיסור אכילה משום דלא דריש קרא דכי ירחק אבל לפום מאי דקאמר תלמודא הכי דלר"י איצטריך אותו למעוטי שאר איסורין ולא דריש אותו למעוטי חש"בע דס"ל לאו דאוריית' אית לן למימר שפיר דר"י באיסור אכילה מודה דאסור מקרא דכי ירחק ואיסור הנאה לאו דאוריית'. ומש"ה פסק השוחט חולין בעזר' פטור מלכסות משום שאסור באכיל' מדאוריית' ובכסוי אשר יאכל כתיב. וגבי תשלומין ד"וה ס"ל כרבנן דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיט' ומחייב דמן התור' וטבחו קרינן בי' דמותר בהנאה מהתורה. ומה שפסק גבי נמצא טרפה כר"ש י"ל כמו דאמרי' גבי כסוי ראה רבי דבריו של ר"ש משום דכתיב אשר יאכל א"כ ה"נ כיון דכתיב וזבחת ואכלת משמע דבראוי' לאכול הוא דאסר קרא עכ"ל שער המלך. בפ"א הלכה ז' ממחוסרי כפרה כ' הרמב"ם חטאת העוף הבא' על הספק נשרפת שמא אינה חייבת ונמצא חטאת זו חש"בע שהן אסורין בהנייה כמו שבארנו בהל' שחיטה. (ושער המלך בפ"ב משחיטה הקש' הרי פסק הנוחר והמעקר וכו' מותרין בהניי' א"כ היאך כתב דנשרפת שמא חולין בעזר' הן וצ"ע עכ"ל). ופ"ד מבכורים כ' הקונה ב' אילנות מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע וכיצד עושה מקדיש אותן תחלה לבדק הבית מפני שהם ספק חולין ואין מכניסין חולין בעזר' והכהן פודה אותן מהקדש ואח"כ אוכלין ומפריש מהן תרומות ומעשרות. עיין פ"ח מתמידים ובפ"י ממעשה קרבנות:

אות ח (כלל נז) חוקקין להשלים או לא

[א.] יומא דף י"א ע"ב תניא כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין (שאין שער בלא רוחב ד' וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מד') ושוין שאם יש ברגליה עשרה (קודם שיתחיל העגול ומתמעט רחבה) שחייבת. (שאפי' הכל סתום מעשרה ומעלה יש שיעור פתח בגובה עשרה ברחב ד') אמר אביי דכ"ע גבוה עשרה (בין הכל) ואין ברגליה שלשה (גובה שנתמעט רחבה קודם שיגביה גבהה שלשה) ולאו כלום היא (דכל פחות משלשה גובה ארעא סמיכתא היא ואין כאן צד שם פתח של ד' ואפי' ר"מ מודה שאין כאן התחלה לומ' חוקקין להשלים) אי נמי יש ברגלה ג' ואינה גבוה עשרה ולא כלום לא נחלקו אלא בגובה עשרה ויש ברגלה ג' (ברוחב ד') ואין ברחבה ארבע' (בגובה עשרה שקודם שהגביה נתמעט רחבה מד') ויש בה לחוק להשלימ' לארבע' (להרחיב החלל למעלה כמדת של מטה) ר"מ סבר חוקקין להשלים (הואיל והתחיל בה ג' ברוחב ארבעה שם פתח עליו ורואין כאלו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדתו של מטה) ורבנן סברי אין חוקקין להשלים. כתבו תוס' הא דאמרי' שבת (דף ז) בית שאין תוכו יו"ד אין מטלטלין בתוכו אתיא ככ"ע דכיון דאין גבוה יו"ד בשום דוכתא לא אמרי' חוקקין להשלים עכ"ל. ובשבת דף ק' איתא אמר רב א"ר חייא זרק למעל' מעשר' והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן לר"מ דאמר חוקקין (דבר שאין בו שיעור ויש שם עובי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור אמרי' כמאן דחקוק דמי) חייב לרבנן דאמרי אין חוקקין פטור וכן איתא בדף ז' וכתבו תוס' שם דמיירי דיש בחור לצד ר"ה ארבעה ומפולש לר"ה ושם אין ד' לכן חוקקין דאם אין בשום צד ד' אפי' לר"מ לא אמרי' חוקקין כדאמר ביומא שאם אין ברגליה ג' או שאינ' גבוה י' לא אמרי' עכ"ל. וכ"כ תוס' עירובין דף י"א ע"ב. בעירובין דף ל"ג ע"ב אמרי' ורבי סבר כר"מ דחוקקין להשלים:

[פסק]:

[ב.] כתב הרמב"ם פ"ו ממזוזה בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף אם יש בגובה המזוזות יו"ד טפחים או יתר חייב במזוזה ואם אין בהם י"ט פטורין מפני שאין לו משקוף כתב כ"מ צ"ע שאם אין הכיפה חשוב משקוף כי הוי מזוזות י"ט מאי הוי אטו גבוה המזוזות משוי לכיפה משקוף ואי חשיב משקוף אפי' אין גובה המזוזות יו"ד לתכשר עכ"ל. וט"ז בי"ד סי' רפ"ז ס"ק ג' תירץ דודאי ביש גבוה י' אמרי' דיש כאן מזוזו' וממילא יש משקוף על מזוזו' משא"כ באין גבוה י' אין לך מזוזות אלא מה שמתעקם הוא נחשב למזוזה א"כ אין לך משקוף שכל המקום כחדא חשבינן לי' ואי אתה יכול לעשות מזוזה ממנו וגם משקוף עכ"ל. וע' באר הגולה. (וצריך

להבין לדעת הרמב"ם סוגיא דיומא דנחלקו בגובה יו"ד ואין ברחבה ד' ויש בה לחוק להשלים ד' דחכמים סברי אין חוקקין ואי מטעם דרמב"ם דאין לו משקוף איך תליא בזה אם יש ברחב ד' ואיך תליא בפלוגתת חוקקין ואין לומר דפסק כר"מ דאף שאין ד' חוקקין אלא דבאינ' גבוה עשרה ר"מ מודה כדאית' התם ואמר הוא הטעם שאין לו משקוף הא איהו פסק בפרק י"ד מהלכות שבת גבי נח בחור כל שהוא כחכמים שפטור. ועוד למה לא משמיענו הדין בגבוה עשר' ואינו רוחב ד' דבזה פליגי ר"מ וחכמים. ואפשר לומר כיון דלרמב"ם בכל צורת הפתח לא בעינן רחב ד' כמ"ש ה"ה פט"ז משבת הלכה כ' וה"ה לענין מזוזה וז"ל ועד כאן לא הזכירו רחב ד' אלא משום ר"מ דאית לי' חוקקין להשלים ואינו סובר כן במה שאינו רחב ד' שאין לו שיעור אבל בשיש ברגליה עשרה ודאי אינה צריכה רחב ד' כך נ"ל ורשב"א לא כתב כן עכ"ל ה"ה שם. א"כ אין נפקא מיני' לדידי' ברוחב ד' ועדיין אינו נוח לי וצריך יישוב):

אות ח (כלל נח) חוששין לזרע האב או לא

[א.] חולין דף ע"ח ע"ב תניא אותו ואת בנו נוהג בנקבו' ואינו נוהג בזכרים (דאין חוששין לזרע אב ואם שחט זכר מותר לשחוט בנו ובתו) חנניא אומר נוהג בין בזכרים בין בנקבות מ"ט דרבנן דתניא יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בין כו' א"ל אותו אחד ולא שנים באחד הוא נוהג ולא בשנים אחר שחלק הכתוב זכית לדין חייב כאן וחייב באם על בנים מה התם בנקבות ולא בזכרים אף כאן בנקבות וכו'. ואם נפשך לומר בנו מי שבנו כרוך אחריו יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו. מה אם נפשך לומר וכי תימא אותו זכר משמע הרי הוא אומר בנו (משמע שנרא' לו כבן ודרך ולד להיות כרוך אחר האם) ולחנניא כתיב אותו דמשמע זכר וכתיב בנו מי שכרוך אחריו דמשמע נקבה הלכך נוהג בין בזכרים וכו' ולעיל אמרי' דאותו ואת בנו נוהג בכלאים (רחל שילדה מן התייש שחטה ואת בנה) פריך הש"ס הא כתיב שה ואמר רבא זה בנה אב כ"מ שנא' שה אינו אלא להוציא את הכלאים אמר קרא או לרבות הכלאים האי או מבעי לחלק דסד"א עד דשחיט שור ובנו שה ובנו לא מחייב קמ"ל לחלק מבנו נפקא (דמשמע חד). ואכתי מבעיא ליה לכדתני' אילו נאמר שור ושה ובנו הייתי אומ' עד שישחוט שור ושה ובנו ת"ל שור או שה וכו' מאי לאו מאו נפקא לי'. לא מאותו (וה"ק אלו נאמר שור ושה ובנו ולא כתיב אותו ה"א עד דשחיט תרי וברי' דחד מנייהו ת"ל אותו וכו' חד אב וחד בן אבל או לכלאים אתא). הניחא לרבנן דמייתר להו אותו אלא לחנניא דלא מייתר אותו. לחלק מנא ליה לחלק לא צריך קרא דסבר לה כר' יונתן (דאמר אע"ג דלא כתיב או כמאן דכתיב או דמי וכל

היכא דכתב פ' ופ' או האי או האי משמע). אמר ר"ה בר חייא אמר שמואל הלכתא כחנניא. ואזדא שמואל לטעמיה דתנן (כלאים פ"ח) ר' יהודה אומר הנולדין מן הסוס אע"פ שאביהן חמור מותרין זה בזה אבל הנולדין מן החמור עם הנולדין מן הסוס אסורין ואמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע אב (דשמא אין חוששין לפיכך אסורין) אבל חכמים אומרים כל מיני פרדות אחת הן. מאן חכמים חנניא דאמר חוששין לזרע אב והאי בר סוסיא וחמרא והאי בר סוסיא וחמרא כולהו חדא מינא נינהו. ומדקרי ליה שמואל לחנניא בלשון חכמים ש"מ דהלכתא כוותיה). אבעי' להו מפשט פשיטא לר"י דאין חוששין או דלמא מספקא ליה למאי נפקא מיניה למשרי פרי עם האם א"א פשיטא ליה פרי עם האם שרי ואי אמרת מספקא ליה אסורה ת"ש דאמ' רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים בפרי עם האם שאסור ש"מ ספוקי מספקא ליה ש"מ א"ל ר' אבא לשמעי' אי מעייל' לי כודנייתא (פרדות) בריספ' (עגלה שהי' רוכב בה) עיין להנך דדמיין להדדי ועייל לי. אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב (והוי כלאים בני החמורה ובני הסוסיא דאי חוששין כולן שוין שבכולן יש ב' צדדין) וסימנין דאורייתא (מדסמיך אסימנין כדאמרי' לעיל רברבן אודני' וזוטרן גנובתי' בר חמרא וכו' ועוד יש מנין אחרים להכיר מה היה אמו) ושרי איסוריה עלייהו ש"מ הא דסמכי' אסימנין בחזרת אבדה דאורייתא. דאי דרבנן נהי דעבוד תקנתא בממונא באיסור' מי מצי מתקני) כתבו תוס' משמע דר' אבא סבר כר' יהודה וכן אביי דאמר עבי קליה חמרא. וכן רב פפא כולהו ס"ל כר"י ובכתובות (דף קי"א) אמרי' הלכתא כר"י בפרדות. ושור או שה מתרגמי' תורתא או שיתא משמע דאינו נוהג בזכרים והיינו דלא כחנניא ומיהו שמואל פסק כחנניא. ועוד דסתם מתני' דבכורות (דף מ"ה) מוקי התם כחנניא ועוד דחנניא כר' יונתן. ובמציעא דף צ"ה סבר רבא כר' יונתן וקי"ל כרבא ומיהו אפי' קי"ל בפרדות כר"י אין להתיר או"ב בזכרים דהא מסקינן דר"י מספקא ליה וכו' וכ"כ ר"ת בפרדות כר"י וא"וב נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות עכ"ל. וריי"ף פסק דליתא לחנניא. וכן כתב בשאלתות. וכן בעל הלכות. וראי"ש כתב כתוס' דפסקינן כר"י דמספקא לי' הלכך אי ידעינן בודאי שהוא אביו אין שוחטין אותו עכ"ל. וכתב הר"ן לפ"ז יש שלש מחלוקת בדבר ת"ק דחנניא סבר אין חוששין כלל. וחנניא פשיטא לי' דחוששין ור"י מספקא לי' אי דרשי' קרא כחנניא או כת"ק ולא נרא' כן מדברי הריי"ף שהרי דחה דברי חנניא לגמרי באו"ב לפיכך כתב הרמב"ן ז"ל דליכא הכא אלא שני מחלוקות דת"ק דר' חנניא ר' יהודה הוא דר"י בעלמא הוא דמספקא ליה אבל לענין או"ב פשיט' לי' דאין חוששין מדרשא דקראי. ומאי דמספקא לי' בעלמ' היינו טעמא משום דקסבר חדוש הוא שחדשה תור'

באו"ב דהוא האב ואם שניהם שותפין בולד הלכך דוקא באו"ב שחדשה תורה הוא דאין חוששין אבל בעלמא חיישי' או דלמא כיון דגילה לן הכתוב באו"ב דאין חוששין ילפינן נמי בעלמא הלכך אע"ג דקי"ל בפרד עם האם דאסור ובבן פקועה הבא על הבהמ' הולד אין לו תקנה משום ספקא דר"י באו"ב נקטינן לקולא דאינו נוהג בזכרים דאפי' ר"י מודה אבל אחרים אומרי' דלמסקנ' פשיט' לן דאין חוששין מדמסקינן בעובדא דר' אבא אלמא קסבר אין חוששין וכו' ור' אבא כודניית' בהדי אם נמי שרי וכיון דעבד בה עובד' ומעשה רב אמרי' דר' יהוד' ס"ל הכי. והכי קי"ל דאין חוששין הלכך או"ב אינו נוהג בזכרים ובפר' עם האם שרי ובן פקועה הבא על הבהמ' הולד יש לו תקנה וכו', ואין דרך זה מחוור אלא שהוא דעת בעל הלכות ושאלתות וכן דברי הרי"ף מטין עכ"ל: [ב.] חולין דף ע"ט ע"ב. ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי ר' אליעזר אומ' כלאים הבא מן העז ומן הרחל או"ב נוהג בו כוי אין או"ב נוהג בו אמר רב חסדא איזהו כוי שנחלקו ר"א וחכמים זה הבא מן התיש ומן הצביה (ולאפוקי ממ"ד דכוי ברי' בפני עצמו) היכי דמי אילימ' בתיש הבא על הצביה וילדה ושחט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור שה ובנו אמר רחמנ' ולא צבי ובנו אלא בצבי הבא על התישה וילדה ושחט לה ולברה. והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא תישה ובנה צבי שחייב שה אמר רחמנא ובנו כל דהו וכו' אלא בתיש הבא על הצבייי' וילד' בת והבת ילדה בן (ה"ה בת) וקשחיט לה ולברה ובין ר"א ובין רבנן ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע אב ופליגי בשה אפי' מקצת שה או לא אמר ר"פ הלכך לענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת אלא בצבי הבא על התישה דבין לרבנן ובין לר"א מספקא להו אי חוששין וכו' רבנן סברי שה אפי' מקצת שה ור"א שה ולא מקצת שה. לענין או"ב משכחת לה בין בתיש הבא על הצבייי' לאיסו' (היינו דאסו' לשחטה לנקבה הבאה מן התיש ומן הצבי' עם בנה. אבל מלקות ליכא דשמא אין חוששין ואפי' מקצת שה ליכא הלכך הוי לה התראת ספק ולא שמה התרא' ואין מלקות בלא התראה) דרבנן סברי דלמא חוששין וכו' ושה אפי' מקצת שה ור"א סבר נהי דחוששין שה ואפי' מקצת לא אמרי'. ובצבי הבא על התישה ולמלקות רבנן סברי נהי נמי דחוששין שה ואפי' מקצת אמרי' ומלקינן לי' ור"א סבר איסור' איכא דלמא אין חוששין מלקות ליכא דלמא חוששין. ושה אפי' מקצת לא אמרי': [ג.] סנהדרין דף פ' גרסי' פרה שהמיתה אם משנגמר דינה עברה וילדה ולדה אסו'. הניחא למ"ד זה וזה גורם אסו' אלא למ"ד מותר מאי איכא למימר וכו'. כתבו תוס' נראה דהא דחשיב לי' זוז"ג היינו כמ"ד חוששין לזרע אב דלמ"ד אין חוששין חד גורם הוא. ותימא מאי קשי' לי' הא הך ברייתא כר' יהודה דאמר כונסין לכיפ' ושמעי' לי' דאמר אין חוששין וכו' מיהו

התם מבעי' לן אי פשיטא לי' או מספקא ליה. (ועיין במהרש"א שכתב צ"ע מה תקנו בזה דהא אי נמי דמספק' לי' מ"מ מספקא שמא אין חוששין והוי חד גורם ואסור ויש לישב בדוחק דמשמע לי' דולדה אסו' בודאי כמו הפרה מדלא קתני ולדה אסור מספק עכ"ל. (ולי יש עוד קשי' הא מסקינן בחולין דר"י ודאי מספקא לי' ויש ליישב) ועוד יש לחלק דהתם בדבר דכל חד באפי נפשי' היתרא הוא פליגי אבל הכא דחד איסור' וחד היתר' כ"ע מודים דחוששין. תדע דבתמורה (דף ל"א) איכא מאן דשרי לר' אליעזר נרבעו ולבסוף עברו ובחולין (דף ס"ט) איבעי' להו מהו לחוש לזרעו עכ"ל. וכן כתבו בתוס' בחולין ד' נ"ח גבי שיחל' קמא דאע"ג דקי"ל כר"י בפרדות דמספקא לי' אי חוששין וכו' היינו במלתא דשרי כל חד באפי נפשי' ולא שייך זה וזה גורם. ועיין בכורות דף ז' גבי ולד טרפה דפליגי ר"א ור"י אי יקרב למזבח כתבו תוס' מה שמזכיר כאן זוז"ג ובחולין נקט לישנא דחוששין לזרע אב משום דהכא איירי בדבר הבא מהיתר ואיסו' ומיהו קשה כיון דאין חוששין לזרע אב מאיזה טעם תחשב ולד טרפה זה וזה גורם לא יחשב שור גורם ולתסר עכ"ל:

[ד.] חולין דף ס"ט בעי ר' ירמיה מהו לחוש לזרעו (של עובר זה שהוציא ידו ונשחטה אמו והוציאוהו חי וגדל ובא על הבהמ' והוליד מהו שיאסר אבר כיוצא בו הנולד ממנו) ה"ד אילימ' דאזל אבהמה מעליות' מאי איריא האי דאית בי' איסו' יוצא אפי' בן פקועה דעלמא נמי והאמר ר' משרשי' לדברי האומ' חוששין לזרע אב בן פקועה הבא על הבהמה מעליות' הולד אין לו תקנה (שמצד אביו אין טעון שחיטה ומצד אמו טעון שחיטה וסימניו אינן סימנין דהא פלג' כשחוטין דמי ואי נמי הוי לי' בר סימן אחד ובהמ' צריכה רוב שנים) לא צריכה דאזל אבן פקועה דכוותי' מאי אבר מוליד אבר וחתך לי' ושרי או דלמא מבלבל זרעי' הדר אמר פשיטא דמבלבל וכו' אלא קמבעי לי' מהו לגמוע חלבו וכו'. ולקמן דף ע"ה ע"ב איתא להאי דרב משרשי' וכתב רש"י שהרי הוא כמי שאין לו אלא סי' א' מצד אמו שהסימן השני שחוט ועומד הוא וכו' ובבהמ' בחד סימן לא מתכשר' והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא שאין לך שהיי' גדולה מזו שהראשון שחוט משנולד. ולית לי' לרב משרשי' הא דאמרן לעיל ד' סימנין אכשר ביה רחמנא עכ"ל. ותוס' כתבו דחשיב כל סימן וסימן חציו כשחוט ואין רוב סימן שיהא ראוי' לשחיט' ואפי' לא היתי' שהיי' פוסלת בשחיטה אין שייך להתיר כיון דחצי הגוף של ולד הבא מכח אמו לא נשחט כלל. ואפי' למ"ד ד' סימנין וכו' מודה הכא. דהתם שחיטת טרפה לא הוי שחיטה אבל כאן הוי כאלו נשחט חציו. ומודה נמי לסוגיא דלעיל גבי מהו לחוש לזרעו דמשמע דעובר היוצא אין לו תקנה בשחיטה דהתם הסימנין כשחוטין ושוב אינן בני שחיטה

להתיר כלום ולפי' הקונטרס כולה ההיא סוגיא דלא כוותי' עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ור"ן כתוס' וריי"ף לא הביא ההיא דר' משרשי' [משום דס"ל דאין חוששין]:

[פסק]:

[ה.] בפ"ב הלכה י"א משחיטה כ' הרמב"ם איסו' אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי ואם נודע ודאי שזה הוא אביו אין שוחטין שניהם ביום אחד ואם שחט אינו לוקה שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג: כתב כ"מ בסוף כתובות פסקינן הלכה כר' יהוד' ובפ' אותו ואת בנו אסיקנא דר' יהוד' מספקא לי' אי חוששין לזרע אב לפיכך פסק רבינו דאינו לוקה עכ"ל. ובהלכה ח' כ' הרמב"ם אין אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמ' טהור' בלבד ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ואת בנה לוקה אבל העז שבא על הצביי' אסו' לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינה לוקה ופרה ובנה אסרה תורה לא צבי' ובנה. כתב כ"מ בשם הרשב"א דבעז שבא על הצבי' אפי' איסורא נמי ליכא לשחוט הצבי' ואם בנה והא דאמר ר"פ דמשכחת לה בתיש הבא על הצבי' לאיסורא היינו בתיש הבא על הצבי' וילדה בת ובת ילדה בן כדאוקימנא ברישא דשמעתין וכו' ותמיה לי מה שנרא' מדברי הרמב"ם שמפרש לה כצורתה בתיש הבא על הצביה שחט לה ולברה לאיסורא וצ"ע. עכ"ל. ועוד כתב הרמב"ם היתי' בת הצביה זאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה לוקה וכתב לח"מ קשה הא איהו פסק לקמן שהדבר ספק אם נוהג בזכרים משמע דמספקא לי' אי חוששין לזרע אב ולמה פסק כאן לוקה ועוד הקש' קושיות אחרות. ותורף תירוצו הוא דרמב"ם פסק כההיא אוקימתא דמוקי דרבנן סברי חוששין לזרע אב ושה אפי' מקצת שה ולעולם בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וקשחיט לה ולברה ור"א סבר אין חוששין וכו' וגבי אותו ואת בנו פסק דספק אם נוהג בזכרים אין הכוונה דמספקא לי' אי חוששין דודאי חוששין אלא דמ"מ אפשר דאינו נוהג בזכרים מטעמא דקרא דקאמר בנו מי שכרוך אחריו א"כ שפיר מצי סברי רבנן דחנניא דחוששין מ"מ גזירת הכתוב הוא דאינו נוהג בזכרים. והא דקאמר התם דאזדא שמואל לטעמיה רבינו מפרש כך דשמואל ס"ל דטעמא דרבנן משום דאין חוששין ולא משום בנו וכו' ולכך קאמר הלכה כחנני' דחוששין אבל אי הוי שמיע לי' לשמואל הך ברייתא דטעמא דרבנן משום בנו אפשר דהי' סבר דהלכתא כוותי' דרבנן. ולכן פסק רבינו ה"ז ספק אבל ודאי דחוששין לזרע אב דאנן שמיע לן ברייתא וטעמא משום בנו וא"כ אפשר דהלכה כוותייהו אבל בהא דחוששין מודה הגמרא דהכי הלכתא עכ"ל. וכן תירצו הב"ח והט"ז (ואין להקשות לפי פירושן מאי פריך הש"ס על האי אוקימתא דפליגי ר"א ורבנן בכוי אי חוששין ולפלגי בחוששין לזרע אב בפלוגתא דחנניא ורבנן

וכו' ולפי דבריהם אין ענין פלוגתא דחנניא לפלוגתא דחוששין. די"ל דהש"ס רוצה לתרץ גם אליבא דשמואל דסובר דפלוגתת חנניא ורבנן בחוששין). וש"ע י"ד סי' ט"ז כ' כלשון הרמב"ם. וכתב הט"ז וש"ך קשה על ש"ע ורמב"ם הא כאן פסק לוקה ולענין מתנות כתבו דחייב בחצי מתנות אלמא מספקא להו ע"ש. עוד כתב הט"ז משום הכי כ' הרמב"ם דעז הבא על הצביה דאסור לשחוט הצביה ובנה משום דאמרי' בש"ס הכל מודים וכו' דפטור משמע אבל אסור והטעם דלא אתי לאחלופי בתישה ובנה עכ"ל. ומהרש"ל פסק כרשב"א דמותר אפי' לכתחלה. ובפ"ט מכלאים כתב הרמב"ם הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהן מין אחד מותר להרכיבן זע"ז ואם היו ב' מינים אסור להרכיבן ואם הרכיב לוקה וכן אם הרכיב זה הנולד אפי' על מין אמו לוקה. [כ' כ"מ בשם הרא"ש תימא שכ' אם היו אמותיהן מב' מינין לוקה אלמא דפשיטא לי' דאין חוששין לזרע אב והדר קאמר ואם הרכיב זה הנולד וכו' אלמא פשיטא דחוששין עכ"ל. ובפ"ט מבכורים הל' ה' כ' הרמב"ם כלאים הבא מכבש ועז חייב במתנות והכוי אעפ"כ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות (דסובר דכוי ברי' בפ"ע כמ"ש הר"ן וכר' יוסי בפ' אותו ואת בנו ורבי' התורה לשווי' כבהמה דאהני רבוי דאם שה. כ"מ) צבי הבא על העז וילדה הולד חייב בחצי מתנות שנא' אם שה אפי' מקצת שה תיש הבא על הצביה הולד פטור מן המתנות וכ"פ ש"ע י"ד סי' ס"א ובב"י י"ד סי' י"ג הקשה למה השמיט הרמב"ם הא דרב משרשיא כיון דפסק מספקא חוששין לזרע אב ע"ש. ומהרש"ל תירץ דרמב"ם סובר כרש"י דמפר' דרב משרשיא לית לי' ד' סימנין אכשר בי' רחמנא ואנן קי"ל ד' סימנין וכו' א"כ ליתא לדרב משרשי'. ושער המלך פי"א משחיטה הקשה דא"כ לא הי' לו לרמב"ם להביא להההיא דר' ירמיה ובהדיא כ' בפ"ה ממאכלות דאבר היוצא אין לו תקנה בשחיטה והחלב שלו אסו' ושמא נאמר דלענין אבר היוצא לכ"ע לא נאמר ד' סימנין דכיון דאהני שחיטת אמו לגבי עובר להתירו כולו בלתי שחיטה חשיב כשחוט ולא אהני שחיטה דידי' לגבי אותו אבר משא"כ בבן פקועה שבא על בהמה מעליותא דכיון דשחיטת אמו לא אהני לגבי ולדה דחשיבי חצי הסימנין כשחוטין אמרי' דסימני דידי' מועילים להתירו בשחיטה דומי' דאמי' טרפה וזה נראה דעת רש"י מדלא כתב גבי בעי' דר' ירמיה דלית ליה הא דאמרינן ד' סימנין כמ"ש בההיא דר' משרשיא עכ"ל:

אות ח (כלל נט) חזותא מילתא או לא

[א.] גרסי' ב"ק ד' ק"א אבעי' להו יש שבח סמנין על הצמר או אין שבח סמנין על הצמר וכו' ואמרו בזה ציורים הרבה על איזה אופן קאי האבעי'. רבינא אמר הב"ע כגון דצמר

דחד וסמנין דחד וקאתי קוף וצבעי' להאי צמר בהאי סמנין. יש שבח סמנין ע"ג הצמר דאמר ליה הב לי סמנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח וכו' וא"ל לית לך גבאי ולא כלום. כתבו תוס' תימא הרי נהנה שצמר מעולה בדמים יותר וישלם מה שנהנה כמו אכלה מצדי הרחבה דלעיל (דף כ"ח) ובכתובות (דף ל) אמר תחב לו חברו משקין של אחרים דמשלם מה שנהנה. ויש לחלק דהנאה דהכא אינה באה לא ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו. ובתחב לו חברו אע"פ שאין זה מעשיו מ"מ נהנה גופו. אי נמי הנאה דהכא לא חשיבא הנא' שאין אלא לנוי בעלמא יותר עכ"ל. [עיין ברא"ש]:

ת"ש בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמ' חזות' מילת' היא. אמר רבא הנאה הנרא' לעינים אסרה תורה (מראה בעלמ' אע"פ שאין בו ממש כגון נר וצבע) דתני' ערלים הם לא יאכל אין לי אלא איסו' אכילה מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע ולא ידליק בו את הנר ת"ל וערלתם ערלתו את פריו ערלים לא יאכל לרבות את כולם ת"ש בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק (דהיינו קליפי פירות דעצים אין שביעית חלה עליהם) שאני התם דאמר קרא תהי' בהווייתה תהא. רבא רמי בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזות' מלתא. ורמינהו דם שנבלעה בכסות רואין אם מתכבסת הכסות ויוצאת ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה (אע"ג דחזותא דרביעית איכא שהדם שנשאר בבגד שאי אפשר לסוחטו נראה לנו בבגד אלמא חזות' לאו מלתא) אמר רב כהנא מקולי רביעית שנו כאן בדם תבוסה דרבנן (הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק כולה בחייו ספק כולה במותו). כתבו תוס' ד"ה רבא רמי. תימא דהא רבא שני לעיל שאני ערלה וכו' ומהתם לא ילפינן. ומאי פריך מערלה אטומאה. ונראה דלעיל גרס רבה. ואי גרס רבא יש לומ' דדחוי הוא עכ"ל. [וע' תוס' קדושין דף נ"ו ע"ב ד"ה לא יצבע]:

ובד"ה ולא יצבע כתבו תוס' אע"ג דאסר שאר הנאה אצטריך לרבוי' צביעה משום דחזותא בעלמא הוא. והדלק' משום שכלה האיסו' בשעת הדלקה. וא"ת בפסחים (דף כ"ז) שרינן עצים להדלקה למ"ד אין שבח עצים בפת ולא משכח עצים דאיסורא אלא בשרשיפ'. וי"ל דשמן הוי בעין שהוא דולק אבל עצים נעשין גחלת והשלהבת אינה באה אלא מן הגחלת וכו'. ור"ת מפרש דאצטריך הכא לאסור צביעה והדלקה שלא כדרך הנאתו כגון צביעה דתאנים ורמונים ודברים דלאו אורחייהו. והדלקה אצטריך לשמן שאין עומד להדלקה כלל. וההיא דפסחים (דף כ"ה) דשייף בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרך הנא' עבידנ' התם לא הוי דרך הנאה כלל. וקשה לפירושו דהא בעי למפשט הכא חזותא ודחי שאני ערלה דגלי קרא משמע דלא אתי קרא למיסר שלא כדרך הנאה אלא למיסר אע"ג דליכא אלא חזותא וכו'. וא"ת א"כ תפשוט לאידך גיסא מדאצטריך למיסר ש"מ חזותא לאו מלתא.

וי"ל דאיכא למילף מהכא דחשיב כאלו הוא בעין עכ"ל. (ועיין זבחים דף ע"ט אמר רבא אמור רבנן בחזותא כגון לענין טבילת מקוה בחזותא):

[פסק]:

[ב.] בפ"ג הלכה י' מגזלה כתב הרמב"ם מי שהי' לו צמר וסמנין שרוין ובא אחר וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חברו משלם לו דמי מה שהפסיד בצמר ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי הצמר ואם תפס הניזק דמי מה שחסרו מן הסמנין אין מוציאין מידו. וכתב ה"ה בעיא דלא אפשטא. וע' ח"מ סימן שס"ג. ובי"ד סימן ק"ב כתב רמ"א וכן איתא בש"ע א"ח סימן תקי"ג אם לבנו בו מאכל (בביצה שנולדה בי"ט) וכו' אינו בטל. ושם בא"ח כתב מידי דלחזותא ולטעמא לא בטיל כתב פר"ח בי"ד אי ליכא טעמא ואיכא חזותא מי אמרי' באיסורין חזותא מלתא או לא ומסיק כיון דאבעי' לא אפשטא נקטינן דבכל מידי דלא אסור כ"א מדרבנן אי איכא חזות' ולא טעמ' הו"ל ספק' במידי דרבנן ולקולא (ואע"ג דרבא רמי מערלה אטומא' משמע דס"ל מעיקר דדינא חזות' מילת' וכממשו של איסור דמי י"ל דרבא ה"ק למאי דאבעי' להו לקמאי ולא פשיט מידי בחזותא אי מילתא אי לא לכשתמ"ל דחזות' מילתא היא תקשי להו ההיא דערל' עם ההיא דרביעית דם אע"כ דלאו מלתא ושאני ערלה דגלי קרא ודחינן דלמא חזות' מלת' וההיא דם תבוסה דרבנן ולא מלתא) אבל במידי דאסור מה"ת חזותא מלתא דומיא דערלה וכמ"ש הר"ן בשלהי כל הצלמים דגבי ערלה אנו רואין הצבע כאלו ממשו של איסור מעורב בבגד וכו' ומינה ילפינן לכל איסורין שבתורה משום ספקא דדינא. ומצאתי תשובת הר"ן סי' ע' שנשאל על מה שעכו"ם נותנין לתוך עבוד של עורות חומץ שלהם שהוא אסור בהנאה בשעה שצובעים אותו שחור אם המנעלים מהם מותר. והשיב תשובה ארוכה ובסוף כ' אפי' תאמר אבעי' לא אפשטא כדברי ראשונים. לענין איסור הנאה של דבריהם איכ' למנקט לקולא דחזות' לאו מילת' אלא באותן איסורי הנאה דגלי קרא דהיינו ערלה ושביעית אבל בע"ז לא גלי. אלא שאין להקל יותר באיסור ע"ז מבערלה. ואעפ"כ כיון דנקטינן מבעי' לענין איסורי הנאה של דבריהם דלאו מלת' היא אפי' תאמר שהחמיר הכתוב בע"ז כערלה ושביעית אפ"ה אין גוף איסור שם כיון דחזות' לאו מלתא אלא גרמת הנאה הוא שאסר הכ'. וכיון שהנאה בא ע"י שני גורמין כנדון שלפנינו יש להתירו מטעם זו"ז"ג והאריך הרב להוכיח דכה"ג מקרי זוז"ג לפ"ז אפי' חומץ יין שנתנסך לפנינו דאסור מן התורה יש להתירו מטעם זה זהו העולה מדבריו ז"ל. ושותא דמר לא ידענ' כיון דאבעי' לא אפשטא א"כ מספקא לן אי חזות' מילת' וגוף האיסור שם ואין כאן זוז"ג דכי שרינן זוז"ג היינו כשאין שם גופו של איסור שאין האיסור אלא גורם בלבד אבל כל שנתערב

שם גופו א"א להתירו מטעם זה. לפיכך לענין דינא אין לסמוך על הרב ז"ל בזה אלא שיש להתיר במנעלים משום דסתם יינם מדרבנן וספק' דרבנן לקול'. וא"כ מ"ש המחבר בא"ח מידי דלחזות' לא בטל לית' גבי ביצה כיון שאינו אלא מדרבנן. אך מטעם אחר אסור דהוי דשיל"מ ואע"ג דהוי באינו מינו כיון שנותנין לתקן מקרי מב"מ כמ"ש תוס' ביצה. ודע דלא אמרי' חזותא אלא במידי דעביד לחזות' כגון כרכום שנתנו אדעת' דחזות' אבל חזותא דעלמ' דלא עבידא להכי בטלה מידי דהוי איין שבטל בשש' חלקים מים אע"ג דאיכ' מראה יין עכ"ל (משמעו' דברי הפ"ח דחזות' אסור מדאוריית' ומנחת כהן כ' דחזות' לא אסור אלא מדרבנן ודוקא דעשוי ליתן מרא' אבל אינו עשוי לכך לא). ומנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק ה' מסיק מלת' דעביד לחזות' אי איכא ששים חזות' לאו כלום במידי דרבנן. ועוד כ' נ"ל דאפי' ערל' ושביעית דאמרי' גבייהו חזות' מלתא היינו דוקא לענין בגד וכה"ג דלצביעה קאי ולא שייך אצלם טעם על כן אסרה תור' הנאתן אבל בדבר מאכל דעיקר הנאתן אכילה הוא הכל בטעם תליא מילת' אף שניכר מראיתו לאו כלום הוא. וראי' מהא דכ' רש"י זבחים דף ע"ט מילי דלא תלי בטעמ' וכו'. וע' סוט' דף ס"ו ע"ב ובתוס' שם ד"ה מביא מים שדם צפור ניכר בו עכ"ל. וע' פרי תואר שכ' דלא מהני לחזות' אלא באיסורי הנאה:

אות ח (כלל ס) חזקה

בכלל זה אבאר כל מיני חזקות הנמצאים בש"ס:

[א.] גרסי' חולין דף י' ע"ב מנא הא מלת' דאמור רבנן אוקי מלתא אחזקי' (במקומו' הרבה סמכו על החזקה לאסור ולהתיר) אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אמר קרא ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית ז' ימים (דבעיא דליפוק מכל הבית ואח"כ יסגיר את הדלת) דלמא אדנפק ואתא בצר ליה שיעורי' מכגריס ונמצא שלא הי' נגע בשעת הסגר ואין הסגרו הסגר דכמאן דלית' דמי] אלא לאו משום דאמרי' אוקים אחזקי'. כתבו תוס' ד"ה ודילמא וכו' אין להקשות היכי מוכח מהכא דאוקים מלת' אחזקי' דלמ' הכא טמא מספק דספק טומאה בר"הי ספקו טמא. דבכל ענין טימא הכ' אפי' הוי רה"ר שיש בו הרבה בני אדם ואפילו דבר שאין בו דעת לישאל. אבל ק' דתינח היכא דליכ' ריעותא אבל היכא דאיכ' ריעות' כגון סכין שנמצאת פגום' וכן אחד משנים שנטמא ודאי בר"ה דמטהרין שניהם מטעם חזקה כה"ג מנא לן דאזלינן בתר חזק' וי"ל דה"נ יש ריעותא גדולה דאע"ג דאשתכח שחסר לאתר שבעה אפ"ה לא מטהרין למפרע כל אותן שנכנסו לבית בימי הסגר [וחייב קרבן אם נכנס בעזר' תוס' נדה

דף ב']. מיהו קשה דהך מלת' דמיא למקוה שנמדד ונמצא חסר דשבקינן לחזק' דמקוה ומטמאין לגברא שטבל משום העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך וה"נ הוי לן למימר דשבקינן חזקת נגע ואזלינן בתר גבר' דאוקמינן בחזקת טהר' והרי חסר לפניך עכ"ל. [ותוס' נדה דף ב' תירץ דגבי מקוה רגילות להתחסר מעט מעט אבל הנגע רגיל להתחסר בבת אחת פחות מכגריס לכך אמרי' השתא הוא דחסר ואוקי הנגע בחזקת שלם ביציא' הכהן מן הבית וכשיטמא הכהן את הבית אפי' נתחסר הנגע אחרי כן קודם שנכנס זה גזרת הכ' הוא שהבית טמא עד שיראי' הכהן בסוף שבוע ויטהרנו עכ"ל] ובד"ה אלא לאו משום דאזלינן בתר חזקה כתבו תוס' ואין לומר דשאני הכא דאזלינן לחומר' דמדאוריי' אין לחלק ועוד אף לקולא מטמאין לי' לשרוף קדשים ולהביא קרבן אם נכנס למקדש וקא מייתי מספק חולין לעזרה. ועוד דאף לקולא מוקמינן הכא אחזקי' דאי היה נגע גדול ובסוף השבוע הי' חסר ממה שהי' מטהרין וניחוש דלמ' אדנפק בצר לי' שיעור והיה כשיעור שהי' בסוף שבוע ונמצא שנגע עומד בעיניו ובעי הסגר שני אלא משום דמוקמינן לי' בשעת הסגר אחזקי' עכ"ל. מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמ' כגון שיצא דרך אחוריו דקא חזי לי' כי נפק. א"ל אביי ב' תשובות בדבר חדא דיציא' דרך אחוריו לא שמה יציא' ועוד אחורי הדלת מאי איכ' למימר (אם הי' הנגע אחורי הדלת ביציאתו היכי חזי לי') וכי תימא דפתח בי' כוותא חלון בדלת קודם הסגר) והתנן בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו (ופוטרין אותו לגמרי דכתיב כנגע נרא' לי בבית לי ולא לאורי) א"ל רבא דקא אמרת יציא' דרך אחוריו לא שמה יציאה כהן גדול ביה"כ יוכיח דכתיב ביה יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו ודקאמרת בית אפל וכו' ה"מ היכא דלא אתחזק (כל זמן שלא ראה הכהן את הנגע במראותיו שהי' מקום אפל אבל נגע שעומד אחורי הדלת וכבר הכיר שהוא נגע וא"צ חלון אלא להעמידו בחזקתו) אבל היכא דאתחזק אתחזק תניא דלא כרב אחא בר יעקב ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית אי פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד בצד המשקוף (ומסגיר ומנין שאם הלך לתוך ביתו והסגיר (ע"י חבל ארוך) ואו שעמד בתוך הבית (תחת המשקוף) והסגיר שהסגרו מוסגר ת"ל והסגיר את הבית מ"מ (קתני הכא שאם הלך לביתו וכו' הסגרו הסגר והכא ודאי אכסי נגע מיני' ומוקמי לי' אחזקי' דלא כרב אחא) ורב אחא ב"י (אמר לך מהא לא תותבן דאיכ' לאוקמי) כגון דקיימי דרא גברי ואמרי כדקא' קאי ולרב אחא לית לן חזקה מקרא אלא הל"מ. מהרש"א]:

[ב.] חולין דף ט' לא בדק השוחט בסימנין אחר שחיט' אם שחוטין יפה) מאי ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום ר"א בר ר' ינאי אומ' טרפה ואסור' באכילה (משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושרי מדאוריית' לא החמירו לעשות נבלה. תוס') במתנית' תנא נבלה ומטמא' במשא. במאי קמפלגי בדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומד' (שהרי אסורה משום אבר מן החי הלכך אם נולד בספק בשחיט' ובאת להעמיד' על חזקת' שהרי בכל דבר אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהי' מתחל' שאין יכול להוציאה ממנה ע"י ספק נמצאת אומר שבהמה זו אסורה שהרי בחזקת איסור הית' תחלה ומספק אתה בא להתיר' שמא נשחטה כראוי אל תתירנה מספק) עד שיודע לך במה נשחטה. נשחטה הרי הוא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה. מר סבר בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא (בחזקת איסור הראשון עומד שלא הית' שחוטה וכיון דבחזקת שאינה שחוטה מוקמית לה הרי מתה ומטמאה) ומר סבר בחזקת איסור אמרי' בחזקת טומאה לא אמרי' (שהרי בשר מן החי אינו מטמא). כ' הרשב"א אהא דבחזקת טומאה לא אמרי' דכיון דמתה לה ע"י שחיטת מומחה מסתמא שפיר שחט דרוב הפעמים רובן של סימנין נשחטין בשחיטת מומח' אבל באיסור דרובא דתלוי במעש' ומיעוט' דאינו תלוי במעשה הוא ובכי הא לא אזלי' בתר רוב' כדאי' בבכורות מש"ה אוקמי רבנן בחזקת איסור' הראשונ' ומיהו בחזקת איסור' דהות קיימ' מוקמינן לה וכו' ומר סבר עד השת' באיסור' הוי קיימ' והשת' מתה וחיה שמתה נבלה היא מספק אתה בא להוציא מידי טומאתה אל תוציאנה עכ"ל. עיין תוס' ביצה דף כ"ה שכתבו על מה שכתב רש"י בחזקת איסור אבר מן החי עומדת לא נרא' כיון דחזינן דמתה וכו' לכן נראה לי בחזקת איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר תזבח ואכלת שחוט ואכול ובזה ניחא אפי' למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת עכ"ל. וכ"כ הרשב"א חולין דף ט' ובסוף מסיק וז"ל ומיהו לא קשה כ"כ על רש"י דאפשר לומר כיון דמעיקר' בחזקת איסור אבר מן החי עומדת ועכשיו נמי לא נתברר אם נשחטה כהוגן הרי הוא מוחזקת מאיסור לאיסור ויש כיוצא בה ביבמות (דף ל' ע"ב) גבי וכולן שהיה בהן ספק קדושין עכ"ל. גופא אמר רב הונא וכו' נשחטה בחזקת היתר עומדת וכו' ולימא נשחטה הותרה (דלשון חזק' לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו) הא קמ"ל דאע"ג דאתיליד בה ריעות' (שנולד בה ספק טרפות ספק קודם שחיט' הי' בה ויש לתלותו בלאחר שחיט' מוקמינן לה אחזקת היתר דסתם בהמה אינה טרפה ותלינן בלאחר שחיטה וכשרה) כדבעא מיני' רב אבא מר"ה בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין מהו מי חיישי' שמא במקום נקב נקב או לא א"ל אין חוששין וכו' איתביה ראה צפור המנקר בתאנים חוששין שמא במקום נקב

(של נחש) נקב ואסו' משום סכנת נפשו') א"ל מי קא מדמית איסור' לסכנת' סכנה שאני א"ל רבא מאי שנא ספק סכנת' לחומר' ספק איסור' נמי לחומרא א"ל אביי ולא שאני לן בין איסור' לסכנת' והא אלו ספק טומא' בר"ה ספקו טהור ואלו ספק מים מגולים אסורים א"ל התם הלכת' גמירי לה מסוטה [דבר"ה ספקו טהור וגזרת הכ' הוא דהא ברה"י לחומרא אזלינן וכל ספק דאיסור' נמי לחומרא בעינן למיזל שמא יעבור] מה סוטה ברשות היחיד אף טומאה בר"הי (וכל סתירה אינה אלא בר"הי והתם הוא דאסר רחמנ' מספקא אבל בר"הר שרי דלאו סתירה הוא וטומאה מהתם גמרי דטומאה קרי' רחמנ').
כתב רשב"א ק' הא ודאי ס' טומאה בר"הי טמא וא"כ מנא לי' לאביי לדמויי ספק איסור לספק טומא' ברה"ר דלמא לספק טומאה ברה"י מדמינן וכו' ותירץ רבינו הרב דאביי ס"ל דספק טומא' בר"הי הלכת' גמירי מסוטה גזרת הכ' הוא דמדינא הו"ל להעמיד על חזקתו וספק טומאה בר"הר דטהור קם לי' אדינא ולא מדגמרי' לה מסוטה וכיון שכן גבי איסור בין ברה"ר בין ברה"י אית לן למימר דחזקתו כשר וכו' ודוק' בדבר שהוא בחזקת היתר אמר דספק' להקל כגון בא זאב אבל ודאי בדבר שאין בו חזקה כלל לא להתיר ולא לאיסור כגון ספק חלב ודאי ספקו אסור ואהדר לי' רבא דספק טומא' ברה"ר נמי דטהור לאו מדינ' הוא אלא דהלכת' גמירי לה מסוט' ואי קשי' לך וכי ל"ל לרבא זיל בתר חזקה והא ליכא מאן דפליג בה וא"כ האיך אפשר לומר דספק טומא' בר"הר דטהור לא מדינ' ותירץ רבינו הרב דמים מגולין בטלה חזקתן משנתגלו כיון דאיכ' דוכת' דשכיחי נחשים כההי' דאמרי' בנדה אשה כיון דשכיחי בה דמים וכו' ואפ"ה ס"ל לאביי דכל ספק איסור שהאיסור תלוי במקרה הבא לו אע"פ שאין שם חזקת טהרה וכההיא דמקואו' דאמר ר"ש כל טהרות שנעשה של גבה למפרע בר"הר טהורו' ואע"פ שאין שם חזקת טהרה שאם אתה אומר העמד מקוה על חזקתו והשת' הוא דחסר אדרבה העמד טמא על חזקתו וחתיכת ספק חלב ספק שומן שהי' אסורה שאין הספק תלוי במעשה אלא מעולם היתה חתיכה זו או חלב או שומן ולא ידענו לה היתר מעולם ואינו דומה לספק טומאה בר"הר שאנו מסופקים אם נתחדש' שם טומאה וכן במקוה שאנו מסופקין בשעה שעשו טהרות ע"ג אם כבר נתחדשה שם מקרה וחסר וא"ל רבא התם ספק טומאה בר"הר דטהור אע"פ שאין שם חזקת טהר' לאו מדינא הוא אלא הלכת' גמירי לה מסוטה. כתבו תוס' בד"ה התם הלכת' גמירי וכו' תימ' דמשמע הכא הא דמטהרין ס' טומאה בר"הר מסוטה גמרי' וקשה דבנזיר דף נ"ז תנן אמר להם אחד ראיתי אחד מכם [בשני נזירין מיירי] שנטמא שניהם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה (בשותפות) ופריך בגמרא דהני ב' נזירים והך דקאי גבייהו הרי תלתא והוי ספק טומא' בר"הר וספקו טהור (דכל ספק טומאה מהיכ'

ילפי' לה מסוטה מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה בר"הי כגון דאיכ' בי תרי) ומשני באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם (כגון דקאים הוא בלבד ואומ' ראיתי טומאה שנזרק' ביניהם מבפנים) ואכתי מאי תירץ דהשת' הו"ל ספק טומאה בר"הי והוי ליה ודאי טמא כדמוכח בריש נדה וא"כ תרווייהו לייתי קרבן טומא' ולא קרבן טהרה כמו מעיקרא דס"ד דהוי רה"ר דפריך דלייתי קרבן טהרה אלא ודאי היינו טעמ' דלא מייתי קרבן טומאה גרידא כי הוי ר"הי משום דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות כמו סוטה וזה ודאי שלא נטמאו שניהם אבל מעיקרא דס"ד דהוי רה"ר ניח' דמייתי שניהם קרבן טהר' אע"ג שודאי האחד מהן נטמ' דלאו מסוטה גמרי' להו אלא מטהרין להו מכח דמוקמי' כל חד וחד בחזקת טהרה וי"ל דמסוטה גמרי' לטהר בר"הר היכ' דליכ' חזקה לטהרה כי ההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דליכ' חזקה דטהרה דאי משום העמד המקוה בחזקת שלם אדרבה העמד טמא על חזקתו ומטהר ר"ש ברה"ר משום דגמרי' מסוטה והשת' דבעי למימר דלא מוקמי' באיסור אחזקתי' כמו בסכנת' אפי' היכא דאיכ' חזקה ילפינן מסוטה והיכ' דלא אפשר למילף מסוטה כי ההיא דשני נזירין לא נטהרם מספק מכח חזקה והאי פירכ' דהתם הוי לפי המסקנ' דהכא דאזלינן בתר חזקה וכן דבר שאין בו דעת לישאל דהוי ספקו טהור דילפינן מסוטה היינו היכ' דליכ' חזקה כי ההוא דתינוק שנמצא בצד העיסה דמטהר ר"מ משום דאין בו דעת לישאל מטעם סמוך מיעוט לחזקה וה"ל פלגא ופלגא. וא"ת ומסוטה היכי מצי למילף והא סוטה אית לה חזקת טהרה וי"ל כיון דקינא לה ונסתרה יש רגלים לדבר ואתרע לה חזקתה וא"ת כל ספק טומא' בר"הי מנלן דטמא היכ' דאיכ' חזקת טהרה אי מסוטה הא אתרע לה חזק' וי"ל דגמרי שפיר מסוט' דעשאה הכ' כודאי ולא מוקמינן לה אחזקתה דאע"ג דאתרע לה חזקתה מ"מ אי מוקמינן לה אחזקתה לא היה לה להיות ודאי טמאה והא דאמרי' סוטה דף כ"ט דאצטריך סוטה לטהר בר"הר דאי מדרב גידל ה"א דבר שיש בו דעת לישאל אפי' בר"הר ספקו טמא ה"מ למימר דאיצטריך לטומאה בר"הי אפי' היכ' דאיכ' חזקה דטהרה דאי מדרב גידל דילמ' היינו היכא דליכ' חזקה דטהרה עכ"ל. ובנדה דף ב' בד"ה והלל כתבו תוס' דברשות היחיד לא מוקמינן אחזקתי' והוי טומאה ודאי דילפי' מסוטה ודוקא ספק נגע ספק לא נגע הוי ודאי טמא אבל טמא שנגע בא' מן החביות ואינו יודע באיז' הוי שניהם טמאים מספק ואין שניהם טמאים ודאי דלא גמרינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות כסוטה והכא א' טהור בודאי וכו' וא"ת היכא ילפינן מסוט' דברה"י ספיקו טמא אפי' איכא חזק' הא בסוט' אתרע חזקה וקרא דונטמא' דאייתר לאגמורה בעלמ' טומא' מסוטה אימא דוק' היכא דליכ' חזקה ואיצטריך קרא לאשמועי' דהוי טמא ודאי

אע"ג שאינו אלא ספק וגם לטהר ברה"ר אע"ג דליכ' חזק' וי"ל דילפי' מסוטה שעשה הכ' ודאי טמאה אע"ג דאית לה חזקה שאינ' טמא' ודאי ולא אתרע אלא חזקת טהרה ודאית עכ"ל ובסוטה דף כ"ח איתא מה ת"ל והיא נטמאה (וקנא את אשתו והיא נטמאה דמשמע ודאי נטמא') והיא לא נטמאה (או עבר עליו וכו' והיא לא נטמאה) אם נטמא' למה שותה אם לא נטמא' למה משקה מגיד לך הכ' שהספק אסור' (וה"ק קרא אשה זו שמא נטמא' שמא לא נטמאה וקאמר לך דישקנ' לברר הספק ואי לא משקה לה אסורה) מכאן אתה דן לשרץ [ספק נגע בטהרות ספק לא נגע דמחזקינן לה בטומא' מספק] ומה סוט' שלא עשה בה שוגג כמזיד ואונס כרצון (דכתיב והיא לא נתפש') עשה בה ספק כודאי שרץ שעש' בו שוגג במזיד ואונס כרצון אינו דין שיעש' בו ספק כודאי וממקום שבאת הואיל ולא למדת דמטמינן מספק אלא מסוט' חזור ודון) מה סוטה רה"י אף שרץ רה"י ומה סוטה דבר שיש בו דעת לישאל (אם נטמאת אם לאו) אף שרץ דבר שיש בו דעת לישאל (דבר שיש בו בנוגע זה דעת לישאל אם נגע אם לאו והוא אומ' איני יודע כגון אדם או טהרות שהי' אדם עסוק בהם בשע' שנולד הספק] ומכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל ברה"י ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור ושאין בו דעת לישאל בין ברה"י בין ברה"ר ספקו טהור וכו' אמר רב גידל אמר רב דבר שיש בו דעת לישאל ואין בו דעת לישאל מהאי קרא נפק'. והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא יאכל אימ' סיפ' והבשר כל טהור יאכל בשר ודאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טמא לא יאכל אלא לאו ש"מ כאן שיש בו דעת לישאל [הבשר אשר יגע דדבר שאין בו דעת לישאל הוא דבשר הוי נוגע הלכך ספקו טהור וכל טהור דיאכל בשר דאיירי בטומאת הגוף דיש בו דעת לישאל בההוא קאמר לך ספקא טמא] כאן שאין בו דעת לישאל ואצטריך דרב גידל אמר רב ואצטריך למגמר מסוט' דאי מדרב ה"א בין ברה"י בין ברה"ר אצטריך למגמר מסוטה ואי מסוטה ה"א עד דאיכ' דעת נוגע ומגיע [במטמ' ונטמ' כי סוטה ויש בה דעת ויש דעת בבועל המטמאה צריכ'. כתבו תוס' בד"ה מכאן אמרו ברה"ר ספקו טהור בחולין דף ט' ובע"ז דף ל"ו אמר דספק טומא' ברה"ר הלכת' גמירי מסוט' דמשמע דדוק' במקום סתירה טימא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימ' למאי אצטריך הלכת' נימא העמד טהור על חזקתו ואימר לא נטמאה וכו' וי"ל אי לא הלכת' דאמרי' דברה"ר טהור ה"א סתירה דנקט קרא לא דיבר הכ' אלא בהווה וה"ה לכל ספק טומאה בכל מקום שנולד' דמסברא אין לטהר זו יותר מזו וסד"א דגזרת המלך כך היה בכל ספק טומא' הלכך אצטריך הלכת' להעמיד ספק טומא' ברה"ר אחזקת' דלא מחתינן ליה טומא' מספק'. ירושלמי דפ"ק שאלו את בן זומא מה ספק רה"י

טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי או ספק אמרו לו ספק אמר להו מצינו שהיא אסורה לבעל' ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף להלן מכא אמרו דבר שיש בו דעת לישאל כו' מילהון רבנן פלגין דמר ר' זעיר' ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישאל ספקו טמא ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור. ומשני מה ספק רה"ר טהור אמר להו מצינו שהציבור עושין את הפסח בטומא' בזמן שרובו של צבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה בצבור ק"ו לספק טומא' ובתוספתא דטהרות פרק הנבלות השחוטות ר"ש בן גמליאל אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים עכ"ל. ובפסחים דף י' איתי' תנן (טהרות פ"ה) שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך בא' מהן ועשה טהרות ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות (יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשת' ודאי א' מהם טמא) ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורים (ואין ב"ד יוכל לטמאו כדקי"ל בספק טומאה ברה"ר ספקו טהור) שניהם בבת אחת טמאין [הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין א"א לנו לומר להם טהורים אתם שהרי הא' ודאי טמא] ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים אמר רבא ואיתימ' ר' יוחנן בבת אחת ד"ה טמאים (נרא' דהיינו מדרבנן דמדאוריית' אפי' בב"א טהורין) בזאח"ז ד"ה טהורין (ואע"פ שכל א' אומר לפנינו כך הי' המעש' שלי ושל חברי אבל איני נשאל אלא על עצמי) לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חברו ר' יוסי מדמי ליה לבת אחת ור' יהודה מדמי לי' לזא"ז (הואיל ואין כאן שואל אלא א' משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה הוא ומעצמו מבין שאף חברו כמוהו אבל כששניהם שאלו בתוך כדי דבור צריך אתה להשיב לשניהן כאחד) (הא דנקט טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגבר' אע"ג דמוקמינן להו בחזקת טהרה מצרכינן להו טבילה והזאה שלא יגעו שניהם בתרומ' דאז התרומה טמאה ודאית והאוכל במיתה ואם נגעו שניהם בא' ונכנס למקדש חייב. תוס'):

[ג.] נדה דף ב' מתני' שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן אם ראתה דם די לנו אם תטמ' תרומה וטהרות שתגע בהן משעת ראי' ולא אמרי' כי היכי דהשת' אשתכח דם בבית החיצון אי הוה בדקה נמי מקמי הכי הוי אשתכח וכותלי בית הרחם העמידוה וקי"ל לקמן דף מ"א כל הנשים מטמאות בבית החצון] הלל אומר מפקידה לפקידה [בדקה עצמה בא' בשבת ומצאת' טהורה וליום ד' בדקה ומצאת' טמא' חיישי' ומטמאה מספק כל הטהרות שנתעסק' בהם משעת בדיקת ב' בשבת דשמ' עם סילוק ידיה ראתה] ואפי' לימים הרבה [בין בדיקה א' לב'] וחכ"א לא כדברי זה ולא כד"ז אלא מעת לעת ממעטת

על יד מפקיד' לפקיד' [שאם יש ימים הרבה בין פקידה לפקיד' לא מטמאינן להו אלא אותן טהרות שנתעסק' בהן אתמול בשע' הזאת. על יד. על כח מפקידה לפקיד' הוא בא וממעטו] ומפקיד' לפקידה ממעטת על יד מעל"ע: [גמ'] מ"ט דשמאי קסבר העמד אשה על חזקת' שהית' בחזקת טהור' עומדת (שהרי מספק אתה בא לטמאות' לענין טהרות דקודם ראיי' הלכך העמידנה על חזקת' שהית' קודם ראי' כשנתעסק' בטהרות אלו) והלל אמר כי אמר העמד דבר על חזקתו היכ' דלית לי' ריעותא מגופי' [כגון ספק נגע לא גרסי' דהתם לאו משום חזקה הוי דהא ספק טומא' ברה"ר טהור דהיינו ספק נגע הלכת' גמירי לה] אבל איתת' כיון דמגופה קא חזי' (מועדת ועלולה היא לכך אין לה חזקת טהרה) לא אמרי' אוקמה אחזקתה. (כתבו תוס' בד"ה מעל"ע דוקא לקדשים או לתרומ' אבל לחולין לכ"ע דיין שעתן דאוקמי' בחזקת טהרה וא"ת מ"ש מכל ספק טומאה דברה"י טמא ודאי אף לחולין ולא מוקמינן בחזקת טהרה משום דילפינן מסוט' מדפריך בגמ' לר"ש אי מה סוטה טמאה ודאי ברה"י אף הכא טמאה ודאי ומשני שאני סוט' דאיכא רגלים לדבר משמע דלרבנן דאמרי ברה"י טמאות א"ש וטעם דתרתי לריעות' לא הוצרך אלא לטמא אפי' ברה"ר. וי"ל דלא ילפינן מסוטה לטמאה למפרע לכך בטומאה במעל"ע מוקמינן לה אחזקתה עכ"ל. ובד"ה דאיכ' ריעותא מגופה כתבו תוס' אבל אי לאו האי טעמ' כו' מוקמינן לה אחזקת טהרה אע"ג דהשת' ודאי טמאה כמו בנגע באחד דמטהרין אף רבנן בראהו חי מבערב אע"ג דהשתא הוא מת וליכא עוד חזקת חיות (והא דאמרי' בחולין גמרי' מסוט' דברה"ר ספקו טהור היינו לפי סברת המקשה דמדמי איסו' לסכנתא אכן למסקנ' דשאני לן בין איסור לסכנת' לא ילפינן מסוטה גליון) ומ"מ אם עשו מבהמה גבינות ושחטוה ונמצאת טרפה אין להתיר הגבינות מטעם אוקי בהמה בחזקת שלא היתה טרפה מתחלה כיון דמעולם לא היתה אותו שעה מבוררת לא חשיב' חזקה כדמוכח בחולין דף י"א דקאמר אתיא ממכה אביו ומפר' אדומה דאזלי' בתר רובא והיכי מוכח דלמא משום דמוקי ליה בחזקת שאינה טרפה אלא לא חשוב אותה חזקה כדפרישית וצ"ע להתיר הגבינות עכ"ל. וע' תוס' חולין דף י"א. ורא"ש שם כתב ועוד י"ל למסקנ' דאזלינן בתר רובא כל הבהמות בחזקת כשרות ואפי' בתוך שנתן משום דרוב בהמה כשרות ורובא עדיף מחזקה עכ"ל. (וכ"כ הרשב"א שם בשם רבינו שמשון). ומסיים ומיהו ה"מ בטרפות שאפשר לומר דהשת' סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל ודאי בטרפה סרכ' או טרפות אחרים שא"א לתלות בשעת שחיט' בהא ודאי אסור דהא א"א לך לומר העמידנה על חזקתה דהא ודאי נפק' ליה מחזקתי' ואי אתה יודע מתי נטרפה וכיון דאי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אוסרין אותה

למפרע וכענין שאמרו גבי כתמים (נדה דף נ"ו). ואע"ג דגבי מומין אמרו העמד אשה על חזקתה ובחזקת הבעל נולדו ואע"פ שהמומין הללו א"א שנולדו בה עכשיו ממש התם הוא דמ"מ ברשות הבעל נמצאו ואין לנו להחזיקם מרשות לרשות אלא אמרינן כאן נמצא וכאן הי' עכ"ל. ופריך הש"ס ומאי שנא ממקוה דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"ר בין ברה"י טמאות לשמאי קשי' למפרע להלל קשי' ודאי (דמדקאמר ר"ש בסיפ' ברה"י תולין מכלל דטמאות קאמרי רבנן ברישׁ' היינו ודאי. תוס') דאלו מעל"ע שבנדה תולין ואלו הכא טומאה ודאי. התם משום דאיכ' למימר העמד טמא על חזקתו ואימ' לא טבל. אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימ' לא חסר הרי חסר לפניך ה"נ הרי דם לפניך השת' הוא דחזאי ה"נ השתא הוא דחסר התם איכ' למימר חסר ואתא חסר ואתא (ואתרע לה לחזקה מקמי הכי טובא ולא ידעינן מאימת הלכך ריע טפי מאשה) הכי מי איכ' למימר חזאי ואתא חזאי ואתא (הלכך עד שעת מציאת הדם לא אתרע חזקה והך דאשתכח השת' איכא למימר השת' הוא דחזאי). ומאי קושי' דילמ' הגס הגס (לשון רבוי שהדם הולך וגדל במקור ויצא ממנו מעט מעט לבית החיצון וזה כמה ימים התחיל והוא נטמאת מטפת דם כחרדל) התם איכ' תרתי לריעותא (העמד טמא על חזקתו ובחזקת טהרה דמקוה איכ' ריעות' שהרי חסר לפניך) הכא איכ' חדא לריעות' (שהורע חזקת טהרתה קצת שהרי דם לפניך ומשום הך ריעות' לחוד' לא מרעינן לה הואיל ובטהרות לא משכחת ריעותא אחרית' דכי אמרת העמידם על חזקתן בחזקת טהרתם הם). ומאי שנא מחבית דתנן הי' בודק את החבית להיות מפריש עליה תרומ' והולך ואח"כ נמצא חומץ כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק קשי' לשמאי התם משום דאיכ' למימר העמד טבל על חזקתו וכו' אדרבה העמד יין על חזקתו וכו' הרי החמיץ לפניך ה"נ הרי דם לפניך השת' הוא דחזאי התם נמי השת' הוא דהחמיץ התם איכ' למימר החמיץ ואתא וכו' הכא מי איכ' למימר חזאי ואתא ומאי קושי' דלמא הגס הגס התם איכ' תרתי לריעות' (העמד טבל על חזקתו והרי החמיץ לפניך). ורמי חבית אמקוה מאי שנא הכא ודאי ומ"ש הכא ספק אמר ר' חנינא מסור' מאן תנא חבית ר"ש היא דלגבי מקוה נמי ספק' משווי' לי' דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו ע"ג בין ברה"ר בין ברה"י טמאות ר"ש אומר ברה"ר טהורות ברה"י תולין ושניהם לא למדוה אלא מסוטה דכתיב והיא נטמאה אתקש טומאה לסוט'] רבנן סברי כי סוטה מה סוטה ספק ועשאוה כודאי (שאסור לבעל' עד שתשתה) ה"נ ספק ועשאוה כודאי. אי מסוט' אימא כי סוטה מה סוטה ברה"ר טהור ה"נ הכי השת' התם משום סתירה הוא וסתיר' ברה"ר ליכא הכא משום חסר הוא מה לי חסר ברה"ר מה לי חסר ברה"י.

וכי תימ' הא כל ספק טומא' ברה"ר טהור כיון דאיכ' תרתי לריעות' כודאי טומאה דמי. ור"ש סבר כי סוטה מה סוטה ברה"ר טהור ה"נ ברה"ר טהור אי מה סוט' ברה"י טמא' ודאי ה"נ וכו' הכי השתא התם יש רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתר' הכא מאי רגלים לדבר איכ' (דלהוי חסר מקודם לכן דלמ' השת' הוא דחסר וש"מ דקסבר ר"ש בשאר ספק טומאה דעלמ' נמי ברה"י תולין דהא אין רגלים לדבר) ואיבע"א היינו טעמ' דר"ש גמר סוף טומאה מתחלת טומאה (סוף טומאה דהיינו טבילה מתחלת מגע טומא') מה תחלת טומאה ספק נגע ספק לא נגע ברה"ר טהור אף סוף טומאה ספק טבל ספק לא טבל ברה"ר טהור. ורבנן הכי השת' התם גבר' בחזקת טהרה קאי מספק לא מחתינן לי' לטומא' הכא גברא בחזקת טומא' קאי מספק לא מפקינן לי' מטומאתו (להאי איבע"א רבנן לאו מסוט' למדוה דתחלת טומא' אתקש לסוטה סוף טומאה לא אתקש) ומ"ש ממבוי (לשמאי פריך) דתנן השרץ שנמצ' במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא הי' בו שרץ. התם נמי כיון דאיכ' שרצים דגופי' ושרצים דאתי מעלמ' כתרתי לריעות' דמי. כתבו תוס' בד"ה ושניהם לא למדוה וכו' תימא הא רבנן מטמאין ברה"ר משום דהוי תרתי לריעות' א"כ לא הוי ספק ולא שייך זה לסוטה מידי וכן בחבית דהוי ודאי טבל לרבנן דומי' דמקוה הא לא גמרי' מסוט' אלא טומא' ור"ש נמי דגמר חבית מטומאה הא לא שייך מידי לסוט' ואומר ר"ת דלא קאמר הכי אלא לפ' דלא תקשו להו מסוט' וטעמ' דרבנן משום תרתי לריעות' והוי ודאי ולא ספק ולר"ש הוי ספק דלית ליה טעמ' דהרי חסר לפניך דהשת' הוא דחסר וכנגד העמד מקוה בחזקת שלם איכ' העמד טמא על חזקתו ולכך ברה"י תולין מדינ' ואע"ג דלא ילפינן מסוט' ולכך בחבית נמי ספק אבל ברה"ר מטהר אע"ג דליכ' חזקה דמסוטה ילפינן כדפרישי' לעיל ובכל ספק טומא' אית לי' ברה"י תולין עכ"ל. ובד"ה גמר סוף טומא' כתבו תוס' תימא דשפיר קאמרי רבנן דהתם איכ' חזקת טהר'. וי"ל דגמר מתחלת טומא' היכ' דליכא חזקת טהרה כגון ההיא דתינוק בקדושין (דף פ') דאיכ' רוב תינוקות מטפחין כנגד חזקת העיס' ואינו רוב גמור והוי פלגא כנגד החזקה ואלו הי' בו דעת לישאל מן התור' הי' ברה"י טמא גמור וברה"ר טהור גמור דגמרינן מסוטה ורבנן התם איכא חזקת טהרה פי' כנגד רוב טיפוח והוי ספק וגמרי' מסוטה לטהר ברה"ר אבל הכא גברא בחזקת טומאה והוי תרתי לריעותא והוי ודאי עכ"ל. ובנזיר דף ס"ג איתא מתניתן. נזיר שגילח ונודע לו שהוא טמא אם טומא' ידועה סותר אם טומאת התהום אינו סותר אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר כיצד הוא טומאת התהום ירד לטבול במער' ונמצא מת צף ע"פ המער' טמא נמצא משוקע בקרקע המער' ירד להקר טהור ליטהר מטומאת המת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת

טהור טהור שרגלים לדבר (כלומר שהדברים נראין כך דטהור העמד על חזקתו וטמא על חזקתו). ובקדושין דף ס"ו תניא אמר ר"ש מעש' במגור' של דסקים (בריכות מים) שהית' עומדת בחזקת שלמה ומדדוה ונמצאת חסרה כל טהרות שנעשו ע"ג הי' ר' טרפון מטהר ור"ע מטמא. אמר ר"ט מקוה זה בחזקת שלם עומד אל תחסרנו מספק. אמר ר"ע אדם זה בחזקת טמא עומד אל תטהרנו מספק וכו'. א"ל ר"ט עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים: [ד.] חולין דף י' אתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומ' אמר רב הונא אפי' שבר בה עצמות כל היום פסול' (שבר בה בין שחיט' לבדיק' אחרונ' דאיכא למתלה בעצמות) ורב חסדא אמר כשרה שמא בעצם נפגמה בשלמא ר"ה כשמעתין (דאמר לעיל בהמה בחייה בחזקת איסור וזו נולד בה ספק בשחיט' דחיישי' שמא בעור השחיט' נפגמה) אלא רב חסדא מ"ט אמר לך עצם ודאי פוגם עור ספק פוגם ואין ספק מוציא מידי ודאי. מתיב רבא לסיוע לר"ה טבל ועלה ונמצ' עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום (לאחר טבילה) לא עלתה לו טבילה וכו' והא הכא דודאי טבל ספק הוי עלי' וקאתי ספק ומוצי' מידי ודאי שאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימ' לא טבל ה"נ הרי טבל לפניך הא אתילד בי' ריעות' ה"נ אתילד בה ריעות' סכין אתרעי בהמה לא אתרעי (וכיון דלא בגופה ממש אתילד אלא בדבר אחר לא דמי לטבילה ולא אתי ספק דריעות' דסכין ומוצי' אותו מידי שחיטה ודאית דודאי עצם פוגם). כתבו תוס' תימא דליכא לשנויי הכי אההיא דמקוה שנמדד ונמצ' חסר דהתם נמי מקוה אתרעי אדם לא אתרעי וי"ל דשאני התם דאיכ' למימר חסר ואתא. ועי"ל דהכא טעמ' משום דעצם ודאי פוגם וכי תימ' התם נמי ודאי טבל כדאמר הכא גבי טבל ועלה לא דמי דמה שנתעסק באותו המין אח"כ עושה אותו ודאי טבל דמסתמ' מאותו מין שנתעסק בא אבל התם מה שייך לומר ודאי טבל הרי במקוה חסר טבל ואין זו טבילה וכו' ועי"ל דמה לי אתילד ריעות' בסכין ומה לי אתילד ריעות' בבהמה אלא ע"כ הכי קאמר סכין אתרעי פי' ואיכ' ספקא טובא שמא בעצם נפגמה ואפי' בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה והוי כס"ס עכ"ל. ומסיק הש"ס והלכת' כוותי' דר"ה בשלא שבר בה עצם (חיישי' לעור) והלכת' כוותי' דר"ח בששיבר בה עצם מכלל דר"ח אע"ג דלא שיבר בה עצם (מכשיר) אלא במאי אפגים אימא בעצם דמפרקת אפגים (לאחר שחיטה שנגע בעצם הצואר ולא ס"ל כוותי' למתלי לקול' דההוו' נגיפ' דעצם מפרק' לא פגמה לסכין טפי מעור אבל שבירת עצמות בההו' ודאי תלינן) רב יוסף טרף עד תליסר חיות' (שלא בדק בין זו לזו ולאחר שחיטת כולן נמצאת פגומה) כמאן כר"ה ואפי' בקמיית' לא כר"ח ולבר מקמיית' ואיבע"א לעולם כר"ה דאי כר"ח מכדי מתלי תלינ' ממאי בעצם דמפרקת דקמייתא אפגים דלמא בעצם

דמפרקת דבתריית' אפגים. כתב הרא"ש והיכא דבדק הסכין תחלה ונאבד הסכין קודם שבדקו אחר שחיטה כשרה דלא חיישי' שמא בעור נפגמה ולא שייך הכא לומר בחזקת איסור עומדת וכו' כיון דלא חזינן ריעות' בסכין ודאי נודע לנו במה נשחטה ואפי' שחט כמה בהמות זא"ז כשרות דלא תלינן לא בעור ולא במפרקת כל כמה דלא חזינן ריעותא בסכין תדע לך דקי"ל רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ולא אמרי' סמוך מיעוט דאין מומחין לחזקת איסור דבהמה כיון דמיעוט אין מומחין לא שכיח ודאי נודע לנו שנשחטה יפה ויצאתה מכלל איסור ה"נ כיון ששחט בסכין בדוקה לא שכיח שנפגם בעור או במפרקת ובודאי נשחטה יפה ויצאה מכלל איסור עכ"ל:

[ה.] נזיר דף ס"ה ע"ב מתני' כל ספק נגעים בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה משנזקק לטומאה ספקו טמא. [גמ'] מה"מ אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה אי הכי אפי' משנזקק לטומאה נמי ספקו טהור אלא אי אתמר אהא אם בהרת קודם לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור ספק טמא ור' יהושע אומר כהה. אמר רב יהודה כהה וטהור. ודלמ' כהה וטמ'. אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה. וכתבו תוס' ד"ה אלא אי אתמר אדר' יהושע דמטהר אפי' נזקק לטומאה אבל מתני' דהכא נאמר בין נזקק ללא נזקק דאוקמי' אחזקתי' עכ"ל. ובנדה דף י"ט איתא אמר רבה כהה וטהור. כתבו תוס' הקש' ר"ת מ"ט דרבנן דמטמאי מספק' נוקי גבר' אחזקתי' ור"י נמי אמאי צריך קרא וי"ל דדרך שער להתלבן מחמת הנגע לפיכך נראין הדברים דבהרת קדמה ובהמדיר דקאמר היכא דליכא חזקה דממונ' אזיל ר"י בתר חזקה דגופ' היינו אפי' דאיכ' ריעות' דאי לא אזיל לא הוי מוקי קרא דלטהרו אספק בהרת דשכיח הרבה ואיכ' ריעות' טפי וכו' א"נ מהתם יליף דאזיל בתר חזקת הגוף אע"ג דאיכ' ריעות' (ועיין לקמן מ"ש בכתובו' דף ע"ה בשם תוס'):

[ו.] עירובין דף צ"ה מתני' נתגלגל חוץ לתחום (כלו' העירוב שהניח) נפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבע"י אינו עירוב משחשכה ה"ז עירוב אם ספק ר"מ ור' יהודה אומרים ה"ז חמר גמל (דמספק' לן אי קני זה עירוב או לא וכו' כאדם המנהיג חמר לפניו ומושך הגמל מאחוריו דצריך לראות תמיד לפניו ולאחריו ה"נ הפסיד אלפים אמה מרוח זה ואלפים אמה ממקומו) ר' יוסי ור"ש אומרים ספק עירוב כשר. [גמ'] וסבר ר"מ ספק' לחומר' (דגבי תרומה ונטמאת י"ל העמידנה בין השמשות על חזקתה וקודם לכן טהורה היתה אפ"ה לא אמרי' חזקה לקול') והתנן טמא שירד לטבול ספק טבל או לא ואפי' טבל ספק במ' סאה או לא. וכן ב' מקואות באחת יש מ' ובאחת אין מ'

ואינו יודע באיזה טבל ספקו טמא בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כגון שאכל אוכלין טמאין וכו' (דרבנן היא) ספקו טהור (וסתם מתני' ר"מ) ר' יוסי מטמ'. קסבר ר"מ תחומין דאוריי' וכו' וספק' דאוריי' לחומר' וכו' ורמי דאוריי' מדאורייי' דתנן נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולמחר השכים ומצאו מת ר"מ מטהר (דאמר אוקמי' אחזקה ואתמול חי היה אלמא בספקא דאוריי' ואיכ' חזק' לקול' אזיל ר"מ בתר חזקה ומתני' נמי ליזול בתר חזקה ומעיקר' כי אנחי התם טהורה הוי) וחכמים מטמאין שכל הטמאים כשעת מציאתן (ובסיפ' איתא ומודים חכמים לר"מ בראוהו חי בערב וכו'. וכתבו תוס' דכל הטמאים כשעת מציאתן אינו אלא לקדשים משום חומר' אבל לחולין לא עכ"ל) א"ר ירמיה משנתינו שהי' עליו שרץ כל ביה"ש (מתחלתו ועד סופו דודאי אטמי מבע"י דתחלת ביה"ש מבערב שבת הוא) אי הכי בהא לימא ר' יוסי כשר. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשני כתות עדים עסקינן אחת אומרת מבע"י נטמאת ואחת אומרת משחשכה. רבא אמר התם תרי חזק' לקול' והכ' חדא חזקה לחומרא (ספרים אחרים לקול') (גבי נגע וכו' אפי' יש ב' כתי עדים אחת אומרת קודם שנגע בו מת ואחת אומרת עכשיו מת הוי נמי ר"מ מטהר ואפ"ה לא תקשי התם תרי חזקי נינהו לטהר ומש"ה אזלינן לקול' דאוקי תרי לבהדי תרי והעמד מת על חזקתו ראשונה כל הלילה וחי הוי. ועוד העמד נוגע על חזקתו הראשונ' וטהור הי'. הכא במתני' חדא חזקה היא דאיכא למימר העמד תרומה על חזקתו ומשום חדא חזקה לא מרעינן סהדי הלכך אזלינן לחומרא) קשיא דר"י אדר' יוסי וכו' רבא אמר התם היינו טעמא דר"י העמד טמא על חזקתו אדרבה העמד מקוה על חזקתו. במקוה שלא נמדד (והתם כולי' חזקה לחומרא איכא אבל מתני' איכא חזקה לקול' ולחומר' העמד אדם על חזקת ביתו ואימא לא עירב העמד תרומה על חזקתה ועירב ובדרבנן לקול' אזלינן). כתבו תוס' וא"ת מאי קושי' דר"מ וכו' דבמתני' הא דלא אוקמי' אחזקה לאו משום דהשתא היא טמאה אלא משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקי לגברא בחזקת שלא עירב כמ"ש רש"י וי"ל דניחא ליה לשנוי אפי' סבר ר"מ תחומין דרבנן דהשתא לא מצי לשנוי הכי וכו' כיון דאיכא נמי לקולא דספק דרבנן לקולא מש"ה מוקי בב' כתי עדים דלא שייך למימר הכי כיון דאיכא כת דמפקי לה מחזקתה עכ"ל:

[ז.] קדושין דף ע"ט אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרות לפנינו רב אמר הרי היא בוגרות לפנינו (וקדושיה קדושין ולא של אביה) ושמואל אמר חיישי' לקדושי שניהם. כתבו תוס' וא"ת נפלגו בקדשה אביה גרידא וכו' וי"ל דודאי בההיא מודה שמואל דאינה מקודשת דאמרי' העמד אשה אחזקת פנויה כמה שהיתה

קודם שקדשה והרי היא בוגרת לפנינו ואין קדושי האב קדושין אבל עתה שקדשה אף הי' עצמה ליכא חזקה דפנוי' דממ"נ אשת איש היא או משום קדושי אביה או משום קדושי עצמו וכו' ומש"ה פליג שמואל עכ"ל. ופריך הש"ס. אימת אילימא בתוך ששה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו (הא כל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואשתכח בוגרת מי יימר דצפר' נמי בוגרת היא) השתא הוא דבגרה אלא לאחר ששה והאמר שמואל אין בין נערות לבוגרות אלא ששה חדשים בלבד. לא צריכ' דקדיש ביומא דמשלים שית (אביה בבקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגור) ושמואל מ"ש ממקוה שנמדד וכו' בין ברה"י בין ברה"ר טמאות (דלאו ספק הוא אלא ודאי אלמא אמרינן כשעת מציאתן מחזקינן וכו' ה"נ מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת שכל היום היא בחזקת שתביא) שאני התם דאיכא העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך דהוי תרתי לריעותא והכא חדא לריעות' (דהרי בוגרת לפנינו אבל אם באת לומר העמד על חזקתה יומא דמשלם שית לאו חזקת בוגרת ולאו חזקת נערות אית בה שהיום הוא עשוי' להשתנות). כתבו תוס' לרב נמי תקשי דע"כ לא קאמר דמצפר' נמי בוגרת אלא משום דליכא חזקה דנערות כדפי' בקונט' אבל אי הוי חזקה דנערות מודה רב דאוקמ' אחזקה וגבי מקוה איכא חזקה דשלם. עכ"ל. כתב ריטב"א קשיא לן אמאי אזלינן בתר חזקת טמא ניזל בתר חזקת טהרות שנגע בהן ולא נטמא בספק. ואיכא למימר כיון דודאי נגע בהן אין להם שוב חזקה כדאמרי' (נדה דף כ"ו) שליא בבית כיון דרוב שליות יש להם ולד הבית טמא ולא אזלינן בתר חזק' דבית למימר סמוך מיעוט שליות לחזקת בית אלא כיון דהו"ל שליא בבית נפק בית מחזקתי' והו"ל כשליא וה"ה להא וכן כל מקום דאיכא ודאי מגע עכ"ל. ותוס' רי"ד כתב עוד ראיתי מקשין מהא דנדה נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת וכו' ר"מ מטהר וחכמים מטמאין וכו' וא"כ רב ושמואל כתנאי ונ"ל שאין זה דומה לזה ומפני כך לא הקשה בנדה להלל ושמאי מינה כמו שהקשה מחבית ומקוה משום דהתם אתיליד ספק' בטומאה גופא דבעידנא דנגע לא ידעינן אי הוית טומאה אי לא הלכך אמרינן כל הטומאות כשעת מציאתן בין להחמיר בין להקל שהרי גבי מחט שנמצא מלאה חלודה וכו' אמרי' נמי כשעת מציאתן להקל אבל הכא גבי נדה הדם הטמא ברור הוא אלא שלא ידענו מתי נטמאת האשה ממנו וכן סימני בוגרת ברורין ומצויין הן אלא שלא ידענו מתי נולדו באשה הלכך אין לדמות זה לזה של נדה דומה לספק מגע שהטומאה ברורה ואותו שנגע במת והרי ודאי נגע וספק טומאה ואין להקשות מזה על זה עכ"ל. (ור"ן בחדושיו לנדה כתב) דלאו קושי' היא דהא תניא בתוספ' ומודים חכמים לר"מ בשראהו חי אלמא דכל

היכא דקאי מעיקר' בחזקת חי אע"פ שנמצא מת בשעת מציאתו לא מפקינן לי' מחזקתי' וה"נ גבי אשה כיון שבחזקת טהרה עומדת שהרי בדוקה אע"ג דשכיח בה דמים אוקמא אחזקה עכ"ל:

[ח.] קדושין דף ע"ט ע"ב ת"ר אשה נשאתי במדינת הים מביא ראיה על האשה וא"צ להביא ראיה על הבנים ומביא ראיה על הגדולים וא"צ להביא רא' על הקטנים. בד"א באשה אחת אבל בשתי נשים מביא ראי' על האשה ועל הבנים ועל הגדולים ועל הקטנים אפי' כרוכין אחריה דשמא בניה של חברתה הם וגדלתן]. אמר ר"ל לא שנו (דסמכינן אכרוכין) אלא לקדשי הגבול (אם כהן הוא אוכלין בקדשי הגבול משהביא ראי' על אשה זו שהיא כשרה לכהונה סומכין על הבנים הכרוכים אחריה לומר בניהם הם ואינן חללים) אבל ליוחסין לא (אם יש בהם בנות אינן נשאות לכהנים עד שיביאו ראי' שהם בנותיה של זו) ור' יוחנן אמר אפי' ביוחסין. ואזדא ר"י לטעמי' דאמר ר"ח בר אבא אמר ר"י מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות ואין שורפין תרומה על החזקות (על דבר שאנו מחזיקין כן ואפי' אין עדות בדבר. ואין שורפין תרומה דבר שהוא טמא מתוך חזקה ולא מתוך ראי' ונגע בתרומ' אין שורפין אלא תולין כדאמר טעמא העמד עיסה על חזקתה וכו') מלקין על החזקות כדרב יהוד' דאמר הוחזקה נדה בשכינותיה (שראוה שהי' היום לובשת בגדי נדותה) בעלה לוקה עליה משום נדה. סוקלין ושורפין וכו' כדרבה בר רב הונא דאמר איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית נסקלין זע"ז וכו' (בחזקה שהיא אשתו ואלו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמור נסקלין זע"ז אם בא הבן על אשה נסקל הבן עליה משום שבא על אמו) אמר ר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתפה (בחזקת בנה) והגדילתו ובא עליה והביאוה לב"ד וסקלוה לא מפני שבנה ודאי אלא מפני שכרוך אחריה: [ט.] גיטין דף י"ז מפני מה תקנו זמן בגטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו. כתבו תוס' שלא יחפה עליה כשאין בו זמן דלא אמרי' אוקמה אחזקת אשת איש והשתא דאגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו ועוד אדרבה אוקמה בחזקת כשרות שלא נבעלה כשהיא אשת איש (וע' בפנ"י שכ' דשני תירוצים הם תירוץ אחד). ולקמן איתא גזיי' לזמן ויהבי' לה מאי הועילו חכמים בתקנתן וכו' לרמאי לא חיישי'. כתבו תוס' והא דאמר (יבמות דף ל"א) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין וכו' נינחי גבי דידה מחקה לי' ופריך אי הכי גבי גירושין נמי ומשני התם להצלה דידה קאתי. לא כמו שפירש הקונטרס דאי מחקה קטלינן לה משום דמוקמינן לה אחזקי' א"א אע"ג דאי לא תיקן זמן מצי לחפוי עלה דמספק' לא קטלינן לה השת' דתיקון זמן אי מחקה מוקמינן

בחזקת א"א וכו' דהא הכא משמע דאי גזיי' לזמן לא קטלינן לה דקאמר מאי הועילו וכו' ודוחק לומר דלא פריך אלא למ"ד משום פירי. אלא אומר ר"י דהכי פירושו התם להצלה וכו' הגט בא להצילה ולהעיד עליה שהיא מגורשת ולכך יראה למחוק הזמן כי סבורה שיפסל בכך אבל האמת דאי מחקה לא קטלינן לה עכ"ל:

[י.] יבמות דף ל' ע"ב מתני' וכולן (ט"ו עריות) שהי' בהן (לאחיו המת) קדושין או גירושין בספק הצרות חולצות ולא מתיבמות. כיצד ספק קדושין זרק לה קדושין ספק קרוב לו וכו'. ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' זהו ספק גירושין. גמ'] ואלו בגירושין ספק קרוב לו וכו' לא קתני אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת (קודם לכן אם ימות בעלה שהרי צרת ערוה הוא) ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק. א"ל אביי אי הכי בקדושין נמי נימא אשה זו בחזקת היתר ליבם עומדת אל תאסרנה מספק, התם לחומרא וכו' אלא אמר אביי יגיד עליו רעו תנא בקדושין (ספק קרוב לו וה"ה בגירושין). וגם רבא אמר כל שיש בקדושין יש בגירושין וכו'. כתבו תוס' בד"ה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת] וא"ת תינח כנס ואח"כ גירש שכבר הוי צרת ערוה אבל גירש ואח"כ כנס הא לא הוי בחזק' היתר לשוק וכו' וי"ל דמ"מ היא בחזקת היתר לשוק דמוקמינן הערוה בחזקת שלא נתגרשה. וא"ת דהכי מוקמינן אשה בחזקת היתר לשוק אע"פ שבשעה שנולד הספ' היתה עומדת בחזקת איסו' שבעלה עדיין חי ובחולין אמרי' בהמה בחיי' בחזקת איסור וכו' נשחטה בחזק' היתר ומשמע דוק' לענין ריעות' דאתיליד לאחר שחיטה הוי בחזקת היתר כגון בא זאב דלא חיישינן שמא במקום נקב נקב אבל אם נולד הס' מחיים כגון ספק דרוסה לא משום דבשעה שנולד הס' היתה עדיין בחזק' איסור. ואור"י דהתם חיישינן לספק דרוסה משום דשכיח ומוכח מלת' לאיסור' טפי מלהתיר'. וכן בישב לה קוץ בושט דחיישי' שמא הבריא למאן דחייש לספק דרוסה כדקאמר חולין דף מ"ב. ופסק אמימר הלכת' דחוששין לס' דרוסה אע"ג דאמרינן התם איכ' למימר הכי ואיכ' למימר הכי מ"מ מסתבר טעמ' לאיסו' טפי עכ"ל. וכ"כ תוס' חולין דף מ"ג ע"ב ד"ה קסבר:

[יא) יבמות דף ס"ז ע"ב מתני' העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן ט' שנים ויום אחד פוסלין (מתרומ') ולא מאכילין ס' שהוא בן ט' שנים ויום א' ספק שאינו ס' הביא ב' שערו' ספק לא הביא הוי נמי כבן ט' ופוסל (אם הוא מפסולי קהל או מפסולי כהונה שפוסל בביאתו לינשא לכהן ואם בת כהן היא פוסל מן התרומה כדמוקי לקמן דבהכי מיירי מתני'). כתבו תוס' בד"ה ריש' בפסולי כהונה וא"ת וס' בן ט' האיך פוסל בביאתו נוקמי אחזקה קמיית' דהוי פחות מבן ט' ונוקי אתתא בחזק' כשרו' ומיהו לכהונה ניח'

דלא אזלינן בתר חזקה ליוחסין כדאמר ר"י (כתובות דף י"ג) ואפי' לר"ג דמכשיר היינו משום שאמרה לכשר נבעלתי אבל הכא דלא ידעה אם הוא בן ט' לא. אבל לתרומה קשיא דאזלינן בתרומה בתר חזקה כדמוכח כתובות (דף כ"ה) וי"ל דהכ' כגון דהשת' דאתי קמן הוי ודאי בן ט' אע"פ שהי' ספק כשבא עליה לא מוקמינן לי' אחזקה קמיית' אלא אזלינן בתר השת' שהוא בן ט' דחזקה קמיית' אתרע לי' עכ"ל. ונר' לי דכוונתם הוא לתרץ הך דתרומ' דמצינו דאזלינן בתר חזקה ועל זה אמרו כיון דאתרע חזקה לא אזלינן אלא בתר השת' והיינו דוקא בתרומ' ומדרבנן כמו שמצינו כמה מעלות בתרומ' אבל בעלמ' י"ל דס"ל לתוס' דאזלי' בתר חזקה קמיית' אע"ג דאתרע דאמרי' השתא הוא דאתרע. ומהרי"ט ח"א סי' י"א כתב כל חזקה העשוי' להתבטל כגון חזקה דתלוי' בזמן דודאי יגיע לכלל שנים לאו חזק' אלימת' היא ודמיא להא דאמרי' בריש נדה כיון דמגופא קחזי' אתרע חזקתה לפרש"י דמועדת ועלולה לראות וכו' ולכן סברי תוס' דלא מוקמינן אחזקה קמיית' היכא דאתרע השת' אבל בשאר חזקות דאינן בודאי שיתבטלו מודו תוס' ע"ש שהאריך:

[יב] גיטין דף כ"ח מתני' המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים (ולא חיישי' שמא מת ובטל שליחותו ומדאורייי' נפק' לן (חולין דף י"א) העמד דבר על חזקתו) בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדה"י אוכלת בתרומ' בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדה"י מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. [גמ'] אמר רבה לא שנו שלא הגיע לגבורו' אבל הגיע לגבורו' וגוסס שרוב גוססין למיתה לא. איתבי' אביי המביא גט והניחו זקן אפי' בן מאה שנים נותן לה בחזקת שהוא קיים. תיובת'. ואיבעית אימא כיון דאפליג אפליג (ועיין תוס' ב"מ דף ל"ט ע"ב ד"ה דלמ' שכיב' סבת' וכו' שכתבו דגבי גט דוקא אמרינן בחזקת שהוא קיים משום עיגונא. וכן בשביל אכילת קרבן אבל הכא אדרב' החמיר בנכסי יתומים להחזיק הסבת' וברת' במתה. אי נמי הכא שנשבו חיישי' טפי דלמ' מתו לפי שעשו לה יסורין עכ"ל). רמי לי' אביי לרבה תנן המביא גט וכו' ורמינהו ה"ז גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומ'. אמר רב אדא ברי' דרב יצחק שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו. (כתבו תוס' פי' גבי הלך בעלה וכו' אוכלת בתרומ' דהעמידנו בחזק' חי אבל הכא אפי' נעמידנו בחזקת חי אסרה מחיים עכ"ל) מתקיף לה ר"פ ממאי דאיהו מיית בריש' דלמ' איהי מיית' בריש'. אלא אמר אביי הא ר"מ דלא חייש למיתה הא ר"י דחייש למיתה. רבא אמר שמא מת לא חיישי' (דאוקמי אחזקה שהניחו חי וכו' ומתני' דברי הכל) שמא ימות תנאי היא (ובריית' דה"ז גיטך פלוגת' דר"מ וחביריו). עוד שם מתני'. ג' דברים אמר ר"א בן פרטא וכו' וקיימו

חכמים את דבריו עיר שהקיפוה כרכום ועל הספינ' המטורפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשוה וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים וכו'. עיין שם בגמר'. ובגיטין דף ל' אית' מתני' המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקן מפריש עליהם בחזקת שהם קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן וכו' או העשיר העני וכו'. ובגיטין דף ל"א מתני' המניח פירו' להיו' מפריש עליהם תרומו' ומעשרו' מעות להיו' מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. ואם אבדו ה"ז חושש מעל"ע דברי ר' אלעזר. ר' יהודה אמר בג' פרקים בודקין את היין וכו'. גמ' מאי מעל"ע ר' יוחנן אמר מעל"ע של בדיקה (וטפי מהכ' לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכינן אחזקה) ר"א בן אנטיגנוס אומר משום ר"א ב"ר ינאי מעל"ע של הנחה (ה"ז חושש למפרע כל הימים עד מעל"ע של הנחה ראשונה יום א' שלם מחזקינן להו בחזקת קיימין מכאן ואילך ספק) ומסיק הש"ס דברי ר"א בר ינאי בקשי'. אמר ר"א חולקין עליו חביריו על ר' אלעזר (ואמרו דלעולם חיישי' הואיל ונמצאו אבודים וכל פירו' שתקנו וכו' צריך לחזור ולהפריש) דתנן מקוה שנמדד וכו' כל טהרו' שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאו' (דכי אמרי' ספק טומא' ברה"ר טהור היינו ספק נגע וכו' אבל זה שהי' טמא ודאי אל תטהרנו מספק) פשיט' דחולקין מהו דתימ' מהו למפרע מעל"ע קמ"ל:

[יג] כתובו' דף כ"ד ע"ב תניא ר' יוסי אומר גדולה חזקה (שאין ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו) שנאמר ומבני הכהנים בני חבי' וכו' אלה בקשו כתבם המתיחסים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה ויאמר התרשת' להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד הכהן לאורים ותומים (כלומר עד שיבא משיח) א"ל הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלין בגולה בקדשי הגבול (תרומה שנוהג בגבולין חוץ למקדש וירושלים) אף כאן בקדשי גבול וכו' ואיתא שם חד אוקימת' דמאי גדול' חזקה מעיקר' אכול בתרומה דרבנן (בגולה) השתא אכול בתרומה דאוריי' ואיבעית אימא השת' נמי בתרומה דרבנן אכול בתרומה דאוריי' לא אכול:

[יד] קדושין דף ס"ו על הא דאמר יהודה בן גדידי' לינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים (ופסול לכהונה) בעי הש"ס מאי ויבוקש הדבר ולא נמצא אילימ' דבי תרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי מאי חזית דסמכ' אהני סמוך אהני (ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אתתא בחזקת' ה"מ אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתירה אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידין על תחלת לידתו בפסול. אלא בעד אחד שהעיד על השבוי'

ובאו שנים והכחישוהו). וכתבו תוס' קשה על פי' הקונט' מ"מ תהני לי' חזקת כשרות דאמו דהא אמרי' כתובו' (דף י"ג) לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה. ונר' דלא אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי אלא בתרומה דרבנן אבל ביוחסין דאיכ' איסור' דאוריי' החמירו ואסור' היא מדרבנן עכ"ל. וע' ברשב"א חדושי גיטין דף ס"ג גבי האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה שאסור בכל הנשים שהקשו ראשונים אמאי לא יאסרו כל הנשים לינשא וכ' בשם הרמב"ן דכל הנשי' אפי' קטנות מותרת משום דאין חזקת שליח מוציאן מחזקתן דקיימין בחזקת פנויו' וחזקת אב נמי אינו מקלקל בהו ואלו קבל בה קדושין מימר הוי אמר לה או מודיע לאחרי' שיודיעוה. אבל הוא אסור בכל הנשים שיש להן קרובו' שאין חזקת קרובו' שאינן באו' לידון בפנינו מועלת לו הא אלו באים הקרובו' ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהם דע"א נאמן באיסורין וכ"ש הכא דלא אתחזק איסור' וחשש' בעלמ' הוא וכ"ש דמתוך שנאמנו' של עצמן ונשאות לאחרים נאמנו' הן לזה עכ"ל:

[טו] קדושין דף ע"ד מתני' מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן. גמ'] אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור נימא דלא כר' נתן דתני' בשעת קדושין אמר יש לו בנים בשעת מיתה אמר אין לו בנים בשע' קדושין אמר אין לו אחים ובשעת מיתה אמר יש לו אחים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי ר' נתן אומר אף נאמן לאסור וכו'. אלא אמר אביי מתני' דלא מוחזק לן באחי ולא בבני דאמרי' כיון דלא מוחזק לן וכו' אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן לאו כל כמיני' דאסר לה אכ"ע. ברייתי' דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרי' מה לו לשקר. מאי קאמר למפטר' מיבום מצי אמר פטרנ' לך בגיט'. רבי סבר מה לו לשקר כי עדים דמי ואת' עדים ועקרו חזקה דהוי מחזקינן ליה באחי בלא בנים וקיימ' הך אתתא בחזקה שאינה זקוקה וכי אתי בשעת מיתה לאפוקי מחזקה לאו כל כמיני' דמה לי לשקר דשעת קדושין כאלו באו עדים בדבר זה דמי) ור"נ סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי (דהוי קאי בה קודם הקדושין לאוקמי הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה למפסל דבוריה בשעת מיתה. ומיהו אי לא הדר בי' הוי שרי' לעלמא נהי דלא אתי' חזקה ועקרה חזקה לגמרי אורעי מיה' אתרעי כל כמה דלא אתכחש דבור' קמא מהימן דאין אדם חוטא ולא לו ואלו אית לי' אחי הוי הדר בי' בשעת מיתה). כתב הרא"ש הרי"ף השמיט ברייתא זו ומה שנא' עלה. וכ' רמב"ן דלכך השמיט דשנויא דאביי דחיקא כדי לאוקמא מתני' כר"נ דהא מוכח (בתרא דף קל"ד) היכא דמוחזק באחי דלא מהימן לומר לית לי' אחי דמשמע התם דוק' זה בני נאמן לו' שאינו סותר החזק' לגמרי אבל לסתור החזקה לגמרי ולומר אין לי אחים אינו נאמן וכו' אע"פ שנא' להוציאה מחזקת יבום ולומר זה

בני וכו' מ"מ אינו נאמן לעקור חזקת אח דמגו להכחיש החזקה לגמרי לא אמרי'. ועוד דקי"ל (בתרא דף וי"ו) לא אתי מה לי לשקר ועקרה החזקה גבי פרעו לאחר זמנו. וכן ביבמות (דף קט"ו) מבעי' לן אי אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ולא אפשטי' הלכך לא סמך הרי"ף אהך שנוי' להקל עכ"ל:

[טז.] בב"ב דף קנ"ג. ההוא מתנה דהוי כתיב בה כד קציר ורמי בערסי' ולא כתוב בה ומגו מרעי אפטר אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו (ובתר השתא אזלינן והעמידנו על חזקת מיתתו ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת וזכה המקבל מתנ') א"ל אביי השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותן עליו חומרי חיים וכו' חולין שרובן לחיים לא כ"ש (דנימ' עמד וחזר בו) אמר ר"ה ברי' דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתני' מי מוציא מיד מי (מתנ' שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת ש"מ) הוא מוציא מידיהם בלא ראי' (ונותן עומד בנכסיו דהעמד נכסים על חזקתן) והן אין מוציאין מידו אלא בראי' (שברי' הי') דברי ר' יעקב. ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראי' (שהי' ש"מ דאזלינן בתר השתא) אם ש"מ הוא עליהן להביא ראי' שבריא היה. כתבו תוס' אומר ר"י דהך סוגיא דהכא ל"ל כההי' סוגי' (קדושין דף ע"ט) דאמר התם לימא כתנאי מי מוציא מיד מי וכו' רב כרבי נתן ושמואל כת"ק אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' כר"נ ע"כ לא קאמר ר"נ התם אלא דכ"ע בחזקת בריא קיימי והאי דמפיק נפשי' וכו' עליו להביא ראי' אלא הכא מי מפיק נפשיה מחזקה וא"כ הכא נמי איזה ראי' מייתי מר"נ לרבה התם היינו טעמא דכ"ע בחזקת בריא אבל הכא אין לנו לומר שהי' בחזקת ש"מ שלא עמד דשמא עמד ואסיפ' נמי דקתני עליהן להביא ראי' שהי' בריא אינו ראי' דהתם היינו טעמא דאוקי ממונא אחזקי' וכדרבה דהכא איכ' חזקת ממון לגבי יורשין אלא לאו ש"מ דל"ל להך סוגי' סבר' דהתם עכ"ל:

[יז.] פסחים דף צ"א מתני' האונן והמפקח את הגל (מעל אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת) וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן את הפסח (בחבורת אחרים) על כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יביאו את הפסח לידי פסול (שמא יטמא אונן למתו ומפקח גל וימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה) לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני (הואיל ובשעת שחיטה ראוין היו ונזרק הדם עליהם) חוץ מן המפקח בגל (ונמצא המת תחתיו שחייב לעשות פסח שני) שהוא טמא מתחלתו (קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומא' משעה שהתחיל לפקח). כ' תוס' תימ' לר"י המפקח נמי נימא חי הוי כשהתחיל לפקח י"ל דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחלתו היה מת שכל הטומא' כשעת מציאתן עכ"ל: [יח.] כתובות דף כ"ג

עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרווייהו בפנוי' קמסהדי והא דאמר נתקדש' הוי לי' חד ואין דבריו של אחד במקום שנים. (כתבו תוס') אבל תימא אמאי לא תנשא לכתחלה (דתני לעיל הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא) הוי לן לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין מספק' לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני ב' סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה קדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה. א"נ כגון שהיו נרות דולקין ומטות מוצעות שהיה עומד לקדש וע"א אומר נתקדש' וע"א אומר לא נתקדש' באות' שעה עכ"ל:

[יט.] כתובות דף י"ב מתני' הנושא אשה ולא מצא לה בתולין היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והי' מקחי מקח טעות ר' גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראי' לדבריה. גמ'] לימא רב יהוד' ורב הונא (דס"ל ברי ושמא ברי עדיף) דאמרי כר"ג. ור' נחמן ור' יוחנן (דס"ל אוקי ממונ' בחזקת מרי' גבי ברי ושמא) דאמרי כר' יהושע. א"ל רב נחמן אנא דאמרי אפי' כר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאיכ' מגו כו' אי נמי ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאמרי אוקמא אחזקה (מספק' לן בשעת אירוסין אי בתולה ונשתעבד לה למאתים אי בעולה הוי והעמד אשה על חזקתה ובתולה נולדה והך השת' הוא דאתנס') אבל הכא מאי חזקה אית לי' להאי (תובע דנוקמי' אחזקי' לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונ') (ובדף י"ג איתא מתני') ראוה מדברת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא ה"ז בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתבי' ראי' לדבריה הית' מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני. וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ר"י אומ' וכו' ה"ז בחזקת מעוברת לנתין ולממזר. [גמ'] א"ר יוחנן לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אמר רבה מ"ט דר"א בשלמ' איהי אית לה חזקה דכשרות (ויש לומר אשה זו בחזקת כשרות עומדת אל תפסילנה מספק) בתה לית לה חזקה דכשרות. (עיין תוס' חגיגה דף י"ד ע"ב ד"ה) בתולה שכתבו על הא דאית' התם שאלו את בן זומא בתולה שעברו מהו לכהן גדול מי חיישי' לדשמואל דאמר יכול אני לבעול בלא דם או דלמ' דשמואל לא שכיחא פירש"י שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיח' דשמואל מהימנה וקשה להר"י דהא בכתובות גבי הית' מעוברת פליגי דר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין והכא משמע דקא בעי אליבא דכ"ע ושמא כאן שאף היא בכלל האיסו' כדכתיב יקח קרי בי' יקיח נאמנת עכ"ל (וצ"ע הא זונה נמי מוזהרת להנשא לכהן). [ועיין כתובות] דף ט' אהא דאמר ר' אלעזר האומ' פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו וכו'

דהיינו באשת כהן. כתבו תוס' וא"ת ונוקמה בחזקתה שהיא כשרה לכהונה ונימא דלאו תחתיו זינת' וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשת' נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף שהית' בתולה עכ"ל:

[כ.] כתובות דף ע"ה מתני' היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראי' שמשנתארסה היו בה ונסתחפ' שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראי' שעד שלא נתארסה היו בה והי' מקחו מקח טעות דברי ר"מ וחכ"א בד"א במומין שבסתר (יכול הבעל לטעון על המומין) אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון (דידע ונתפייס). [גמ'] טעמ' דמייתי האב ראי' הא לא מייתי ראי' הבעל מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיין (גבי משארסתני נאנסתי. אלא העמד ממונא על חזקתו ולא אזלי' בתר חזקה דגופה לו' הואיל וספק בידינו על שעת אירוסין מה הוא העמד הגוף על חזקתו של קודם לכן והרי נולדה בתולה וה"נ לא אמרי' העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה) אימא סיפא נכנס' לרשות הבעל וכו' טעמא דמייתי הבעל ראי' הא לא מייתי האב מהימן אתאן לר"ג דאמר (התם) נאמנת (דחזקה דגופא עדיפא) אמר ר' אלעזר תברא (קשי' רישא לסיפ') מי ששנה זו לא שנה זו (רישא לר' יהושע וה"ה לנכנסה לרשות הבעל וסיפא לר"ג וה"ה לעודה בבית אביה שאין לנו טעם לחלק בין עודה בבית אביה לנכנסה לחופה) אמר רבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופ' כלל אלא כי לא אזיל ר"י בתר חזקה דגופ' היכא דאיכ' חזקה דממונא (עומדת לנגדה) אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל ר"י בתר חזקה דגופא דתני' אם בהרת קודם לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור ספק טמא ור' יהושע אומר כהה מאי כהה אמר רבה כהה טהור. רבא אמר (רבא מהדר לאוקמי כולה כר"ג לעולם חזקה דגופה עדיף רישא כאן נמצאו וכאן היו (כיון דבבית אביה נמצאו אתרע חזקי' דאב דאיכ' למימר כאן היו קודם אירוסין) סיפא כאן נמצאו וכאן היו (ובפ"ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל ובה אמר ר"ג דלא הורעה חזקת אביה בכך) איתבי' אביי נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראי' שעד שלא תתארס היו וכו' עד שלא תתארס אין משתתארס לא (אם הביא הבעל ראי' שראו בה מומין הללו משנתארסה והיא עודה בבית אביה לאו ראי' היא) ואמאי לימא כאן נמצאו וכאן היו א"ל משנתארס' משום דאיכא למימר חזקה אין אדם שות' בכוס אלא א"כ בדקו והאי ראה ונתפייס אי הכי עד שלא תתארס נמי אלא אמרי' חזקה אין אדם מפייס במומין ה"נ חזקה אין אדם מפייס במומין אלא משנתארס' משום דאיכ' תרתי חזקה העמד הגוף על חזקתו (ולא היו בה בשעת אירוסין שהכל הולך אחר אותה שעה וא"ת הורע החזק' הואיל וכאן נמצא) חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו והאי

ראה ונתפייס מאי אמרת חזקה אין אדם מפייס הוי במקום תרתי וחדא במקום תרתי לא אמרינן (דהעמד ממון על חזקתו לא אמרי' ונהוי נמי הכא תרתי דבמקום חזקה דגופא חזקה דממונא לאו כלום היא). רב אשי אמר ריש' מנה לאבא בידך (מתני' כולה כר"ג דחזקה דגופא עדיפ' ורישא להכי לא מהני חזקה דגופא לפי שאין הטענ' שלה אלא של אבי' שכתובת אירוסין לאב וגבי אב לא אמרי' בגוף שלה דתהני חזקתה) וסיפא מנה לי בידך). [כתבו תוס' בד"ה אבל היכא דליכא חזקה דממונ' אזיל ר"י בתר חזקה דגופא] פירוש אע"ג דאיכ' חזקה אחרת כנגד חזקת הגוף כי הכא דבלאו חזקת ממון יש חזקה אחרת דהעמידנה בחזקת פנוי' דדוק' כי איכ' חזקת ממון לא אלימא לי' חזקת הגוף כנגד חזקת ממון אבל היכ' דליכ' חזקת ממון אלימא לי' חזקת הגוף משאר חזקות דאי ליכא שום חזקה כנגדה מאי אתי לאשמעי' פשיט' דאזיל בתר חזקת הגוף כיון דאין דבר מכחישה וההיא נמי דמייתי אוקי חזקה אחרת כנגדה כמו שאפרש ומיהו תימא לר"י דהיכי מצי למימר דאי לאו חזקת ממון דהכ' הוי אזיל ר' יהושע בתר חזקת הגוף והא הוי חדא במקום תרתי דאית לן למימ' העמידנ' בחזקת פנוי' וכי תימא אדרבה העמד אותה בחזקת שלמה והשת' נעש' בה מום הרי מום לפניך דכי האי גונא חשבינן תרתי לריעות' גבי מקוה שנמדד. ונרא' לרשב"א דחזקת פנוי' לא חשיבה כלל חזקה לגבי חזקת הגוף עכ"ל (והטעם כ' באספ"ז משום שעומדת לינשא). [ואספ"ז כתב דיש לפרש דאת' לאשמעי' דלא נימא דלא אזיל בתר חזקת הגוף ואפי' אין דבר מכחישו ולא תקשי פשיט'. דכי אמרי' מקרא דאוקי מילת' אחזקה היינו היכ' דאין שור שחוט לפניך כגון גבי הסגר הבית דלא ידוע אי בצר הנגע בשעת הסגר ולכך אמרי' אוקי מלת' אחזק' אבל היכ' דשור שחוט לפניך כגון הכא דהרי מומין לפניך איכא למימר דדילמ' סבר ר' יהושע דלא אזלי' בתר חזקה עכ"ל. (ובד"ה ספק טמא כתבו תוס') הקשה ר"ת מ"ט דרבנן אמאי לא אזלינן בתר חזקה דהא בחולין מייתי לה מקרא אומ' ר"ת דהכ' מיירי כשנזקק לטומאה שהי' בו נגע אחד שחין או מכוה קודם והי' מוחלט ממנו וקודם שנטהר נולד בו הספק ואחר שנטהר מן הראשון לא נשאר בו אלא ספק זה והשת' מייתי שפיר דאזיל ר"י בתר חזקת הגוף והעמידנו בחזקת שלא הי' בו נגע אע"ג דאיכ' חזקה דהעמידנו בחזקת טומאה כנגדה וה"נ הוי אמרי' לעיל אי לאו חזקת ממונ' וא"ת והיכי יליף מהתם דשאני התם דכתוב קרא כדיליף בסוף נזיר מלטהרו או לטמאו וי"ל דמהתם גמרי' והא דלא אזיל ר"י בתר חזקה דגופ' בראוה מדברת ומעוברת משום מעל' דיוחסין עכ"ל. (ובתוס' נדה דף י"ט ד"ה ר' יהושע כתבו וי"ל דדרך השער להתלבן מחמת הנגע לפיכך נראין הדברים דבהרת קדמה. ובכתובות דקאמר היכ' דליכא חזקה דממונ' אזיל ר"י בתר חזקה דגופא

היינו אפי' דאיכ' ריעות' דאי לא אזיל לא הוי מוקי קרא דלטהרו אספק בהרת קדמו דשכיח הרבה ואיכ' ריעות' טפי אלא הוי מוקי לה לדרש' אחרית' כרבנן א"נ מהתם יליף דאזיל בתר חזקת הגוף אע"ג דאיכ' ריעות' עכ"ל). (ובד"ה רישא כאן נמצא כתבו תוס') והיא אומרת משארסתני נאנסתי התם נמצא ריעותא ברשות הבעל ולכך נאמנת לר"ג דלא אתרע חזקת רשות האב ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה דאי בענין שודאי לא נאנסה משנשאה אע"ג דנכנסה לרשות הבעל אתרע לה חזקת רשות האב הואיל ודאי ברשות אביה נאנסה עכ"ל. (ור"ן כתב) דהיכ' דהיא טוענת ברי לא אמרי' כאן נמצא וכו' ולהכי גבי משארסתני דהיא טוענת ברי נאמנת אע"פ שע"כ בבית אביה נבעלה לא אמרי' כאן נמצא ומתני' דהכ' מיירי בשמא ושמא כגון שאינה בקיאה בהן מתי נולדו וכו' ומשום האי טעמ' בלחוד הוא דאמרי' בפ"ק דלא אמר ר"ג אלא בברי ושמא משום דבשמא לא הי' מאמינה ר"ג כיון דודאי בבית אביה נבעלת מטעם כאן נמצא עכ"ל הר"ן. (ובד"ה חדא במקום תרתי כתבו תוס') וא"ת הא גבי בעל נמי איכא תרתי חדא דאין מתפייס וחדא דאית לן למימר כאן נמצאו וכו' והני תרי חזקי דבעל עדיפי טפי מהני תרי חזקי דאשה דכאן נמצא וכו' עדיף מחזקת הגוף דהא עודה בבית אביה על האב להביא ראי' ולא מהני לי' חזקת הגוף וכו' וכשנכנסה לרשות הבעל והביא הבעל ראי' שעד שלא נתארסה הי' פטור מכתובה דעדיף טעמ' דאין אדם מתפייס מההי' דאין אדם שותה וכו' א"כ השת' נמי דמייתי ראי' דמשנתארסה היו אמאי לא מפטר מהני תרי טעמי ומאי שנא דכאן נמצא גרידא עדיפ' מחזקת הגוף וחזקה דאין מתפייס עדיף מחזקה דאין אדם שותה וכו' וכי הוו תרווייהו בהדי הדדי עדיפ' טעמי האשה מנייהו. וי"ל דודאי טעמי האשה עדיפי וכאן נמצא גרידא דעדיפא מחזקת הגוף היינו משום דמסייע לי' חזקת ממון וכן חזקה דאין אדם מתפייס מסייע לי' חזקת ממון ולחד מנייהו יש כח לחזקת ממון לסייע אבל לתרווייהו בהדי הדדי לא מסייע. ועוד יש לפרש דמש"ה כי הוי תרווייהו בהדי הדדי עדיפי טעמי האשה משום דאפי' לא יהא אלא אחד מהן אמת או חזקת הגוף או אין אדם שותה בכוס יש לה כתובה אבל בעלה לא מפטר אלא עד שיהיו כל הטעמים שלו אמת שאם אחד מהם שקר מפסיד הבעל הילכך גריעי טעמי הבעל מטעמי האשה עכ"ל. (ובד"ה רישא מנה לאבא בידך כתבו תוס') לכאורה הי' נראה לר"י לפרש דטעמ' משום דברי שלה ל"מ לאב דהוי כמנה לאחר בידך דאמרי' ב"ב (דף קל"ח) דאינו נאמן וכו' וחזר בו ר"י דהא משמע מדקאמר על אב להביא ראיה שאינו נוטל בלא ראיה אפי' טוען ברי דל"מ חזקת האשה לגבי אב עכ"ל. וצריך לחלק בין ההיא דהכא להההיא דקדושין דף ס"ו דכתבו תוס' דמהני חזקת האם לגבי ינאי):

[כא.] כתובות דף ע"ו אמר רב יהוד' אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור (זה אומר עד שלא משכת את פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר משמשכתי מת כבר קנוי הוא לך) על בעל החמור להבי' ראי' שהי' חמורו קיים בשעת משיכת הפרה ותנא תונא כלה תנא דמתני' דאיירי במומי כלה מסייע לי') הי' כלה אילימ' כלה בבית אביה מי דמי התם מייתי אב ראי' ומפיק הכא מייתי בעל החמור ראי' ומוקים אמר ר' אבא כלה בבית חמיה. ואכתי לא דמי התם מייתי בעל ראי' ומרע לי' לחזקיה דאב הכא בעל חמור מייתי ראי' ומוקים חזקי' בידי'. אמר רב נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקידושין (לעכב לו הקדושין שבידו שאם לא יביא ראיה יחזירם וזו להחזיק היא בידו) מתיבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחר כשרה משני צדדין טרפה נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה (וטרפה) לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיט' (וכשרה) הוגלד פי המכה בידוע ששלש' ימים קודם שחיט' (ואם לקחה טבח זה בתוך ג' ימים מקח טעות הוא ויחזור לו בעלים הדמים שמכר לו טרפ') לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראי'. ואי יהיב טבח דמי בעי לאתויי ראי' ומפיק ואמאי בעל בהמ' לייתי ראי' ונוקים בדלא יהיב טבח דמי מאי פסקא (בתמי' וכי פסק התנא דבר קצוב שלעולם מוכרין בהמות באמנה והוא המוצי' אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו להני כללי דכייל יהוד' אחי משמי' דשמואל הכי אמר שמואל כל שנולד ספק ברשותו עליו הראי' (על בעל הפרה להבי' ראיה שמת החמור קודם משיכה הואיל וספק ברשותו נולד שלא נמצ' החמור מת עד לאחר משיכת הפרה) ותנא תונא כלה (דס"ל לשמואל דכול' מתני' חד תנא הוא וכדתרצה רבא לעיל). מיתבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות וכו' ואי דלא יהיב טבח דמי בעל בהמ' בעי לאתוי ראי' ומפיק ואמאי ספק' ברשות טבח אתילד דיהיב טבח דמי ומאי פסק' סתמ' דמילת' כמה דלא יהיב אינש זוזי לא יהיב אינש חיותא. [כתבו תוס' בד"ה על בעל החמור להביא ראי']: אע"פ שהוא מוחזק וחזקת הגוף נמי מסייע לי' והוי לן לאוקמי החמור בחזקת שהי' קיים אלא טעמ' דשמואל דמוקמינן לפרה בחזקת מרה קמא וכו' ומיהו תימ' למאי דס"ד השת' אמאי על בעל החמור להבי' ראי' כיון שהו' מוחזק וגם איכ' לאוקמי החמור בחזקת שהי' קיים והא שמואל אית לי' בבתר' (דף צ"ב) המוכר שור לחברו ונמצא נגחן דאין המעות חוזרין ולא מוקמינן להו בחזקת מרה קמא אלא אזלינן בתר חזקה דהשת' אע"ג דרובא מזבני לרדיא מסייע למרה קמא כ"ש הכא דאית לן למיזל בתר חזקה דהשת' דמסייע לי' חזקת הגוף וליכ' למימר דהתם היינו טעמ' דמדלא דק אם הוא נגחן אית לן למימר דלשחיט' זבני' דא"כ מה צריך

למימר התם לשמואל כי אזלינן בתר רובא באיסור' בממונ' לא אזלינן והא טעמ' לא משום רוב' הוא אלא משום דלא דק ועוד דבבתר' (דף ק"ה) אמר שמואל כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה משום דמספק' לי' אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון ולוקמי בחזקת מרה קמא ע"כ נראה דטעמ' דשמואל לאו משום חזקת מרה קמא אלא אית לן למימר כיון דאשתכח החמור שמת כי היכי דעכשיו הוא מת כן יש לנו להחזיקו שהי' מת גם קודם ודמי' להא דאמר בנדה דף ד' כל הטמאות כשעת מציאתן ודוק' גבי מיתת חמור וגבי מום וגבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אית לן למימר הכי והא דכלה חמיה על הבעל להביא ראיה משום דכי אמרי' נמי כמו שאנו מוצאין מום עתה כן היה קודם כניסה אכתי איכא למימר דמשנתארסה נולד בה מום והלכך אית לה כתובה דכולי האי לא אמרי' דקודם אירוסין דהיינו קודם ב' רשויות הי' בה מום על ידי מה שאנו מוצאין עתה אבל בבית אביה אימר קודם לכניסת רשות זה הי' כמו שהוא עתה. ואין נראה דדוק' משום חומר' דקדשים הוא דאמר כל הטמאות כשעת מציאתן וע"ק דאמר שמואל קדושין (דף ע"ט) קדשה אביה בדרך וכו' חוששין לקדושי שניהן ולא אמרי' כמו שהיא בוגרת עתה כן הית' קודם קדושין וליכא למימר דהתם משום חומר' דא"א דהא מייתי לה פלוגת' דר' יעקב ור' נתן דגבי ממון ונר' לריב"א דדוק' הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענ' ברור' והוי חזקתו כמאן דליתא היא דאזלינן בתר חזק' דמרה קמא ודמי לתקפו כהן דמוציאין מידו אבל במכר שור לחברו ונמצא נגחן כיון דגבר' זבין להכי ולהכי יש לו לטעון למחזיק לשחיט' מכרתיו לך ואם אית' דלרדיא קבעית לי' הוי לך לפרושי וכיון דיש לו טענה ודאית אהני לי' חזקתו וכן בהאי דכור בל' יש לו לטעון לכך אמרתי שתי הלשונות שבאיזה שארצה אתפוס וכיון שהוא מוחזק אין להוציא ממון מחזקתו כיון שיש לו טענה עכ"ל. (ובד"ה כל הנולד ספק ברשותו ותנא תונא כלה כתבו תוס') היינו כלה בבית חמיה דכי היכ' דמוקמינן לה בחזקת שלמה והשת' הוא דאת' מום אע"פ שמוחזק ה"נ אוקי החמור בחזקת שהוא קיים והשת' מת עכ"ל. (עיין בחולין דף צ"א גבי מחט שנמצא בבית הכוסות וכו' כתבו תוס' פי' על הלוקח להביא ראי' שברשות מוכר נטרפה אע"פ שלא נתן מעות עדיין כאן נמצא וכאן הי'. והקש' הר' י"ט דבנדה (דף נ"ח) תני' בדקה עצמה וחלוקה השאילתה לחברת' היא טהור' וחברתה תולה ומפ' רב ששת לענין דינא תנן דלא מחייבי' חברתה לכבס הבגד ואמאי לא אמרי' כאן נמצא כמו הכא וגבי מומין וי"ל דלא דמי דודאי לקיים המכר וקידושין סברא הוא דאמרי' הכי שאומר המוכר ללוקח קח פרתך שברשותך נטרפה והאב אומר לבעל קח אשתך שברשותך נולד המום ואין לנו לבטל המעשה הזו אבל גבי

חלוק ליכא למימר הכי. ועוד גבי חלוק לעולם הוא ברשות הראשון בעלת החלוק שלא בא ביד השניי' בתורת מכר אלא בתורת שאלה ולא שייך למימר ברשות שואל נמצאת ולא ברשות בעלת חלוק עכ"ל): [כב] בב"מ דף ק' מתני' המחליף פרה בחמור וילד' וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה או' משלקחתי יחלוקו. [גמ'] אמאי יחלוקו ולחזי ברשות דמאן קיימ' ולהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראי' אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם שפחה נמי דקיימא בסימטא ונוקמא בחזקת מרא קמא ולהוי אידך המע"ה הא מני סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה. כתבו תוס' בד"ה ולחזי ברשות' וא"ת וכי הוי הולד נמי ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנא' דהא אמרי' (ב"ב דף ל"ז) הגודרות אין להם חזקה וי"ל כיון דאיכא דררא דממונ' ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוען ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוצי' מידו אבל אם הי' טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק ולא דמי לא' שהפקיד טלה חי אצל בעל הבית ויש לבע"הב כמו כן טלה חי ומת א' מהם דאמר בבכורות (דף י"ח) דהמפקיד הוי מוציא מחברו עליו הראי' ומועלת חזקת בע"הב אע"פ שטוען ספק דהתם הי' מוחזק בודאי בטלה חי מעיקר' אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בולד זה בודאי אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהי' מוחזק בודאי מתחל' קודם מכיר' כשהית' פרה מעוברת ואע"ג דלא דמי ממש להאי דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחל' אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר עכ"ל. ובד"ה הא מני סומכוס כתבו תוס' וא"ת לוקמי אפי' כרבנן והכא לית לן למיזל בתר מרה קמא דאיכ' חזקה אחרת כנגד' דאוקמ' בחזקת מעוברת והשת' היא דילדה וי"ל דחזקת מרה קמא חשיב טפי ואם הי' עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפי' סומכוס מודה דהמע"ה כדאשכחן בב"ק דף מ"ו גבי שור שנגח את הפר' דאוקי רישא כסומכוס וקתני סיפא פרה שנגחה את השור וכו' ופרה דחד וולד דחד בעל הפרה משלם רביע הנזק דאמ' ידענ' דשותפות אית לי' ואינו משלם אלא כאלו ודאי ולד מסייע והמע"ה דהיינו טעמ' דאיכ' תרי חזקי לבעל הפרה חזקת מעוברת והשת' ילדה וחזקת ממון:

[כג] כתובות דף כ' ת"ר שנים חתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסין היו וכו' נאמנים ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין אלו נאמנים. ומגבינן בי כבשטר' מעלי' (בתמיה) ואמאי תרי ותרי נינהו וכו' אלא אמר רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונ' בחזקת מרה מידי דהוי אנכסי דבר שטיא. דבר שטיא זבין נכסי (מכר קרקעותיו) אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתי בי תרי אמרי כשהו' חלים (בריא) זבין אמר רב אשי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונ' בחזקת

בר שטיא [הכא לא שייך למימר כדאמרי' ב"ב דף קנ"ג אם ש"מ הוא עליהם להביא ראי' שברי' הי' וכו' דבר שטיא דהכ' כיון דעתים חלים ועתים שוטה אין ראי' ממה שהו' עכשיו. תוס']. בד"ה אלא אמר ר"נ כתבו תוס' וא"ת ולר"נ אמאי לא מגבינן בי' בשטר' הא סבר ר"נ כרב הונא בשבועות (מ"ז) בשני כתי עדים המכחישות זו את זו דכל אחת באה בפני עצמה ומעיד' אע"ג דלפי עדות כל אחת חברתה פסולה לכל עדיות ה"נ כיון דאין מכחישין אותן לומר שלא לוה כלום אלא אומרים אינכם נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם לתכשרו וי"ל דהתם באה כל אחת וכו' משום דמוקמינן כל אחת בחזקת כשרות אבל הכא שאומרים קטנים הי' או קרובים משנולדו עד עתה שנתרחקו ליכ' למימר אוקמינהו אחזקתייהו דפסלינן אותן משנולדו ואנוסים היו נמי מחמת נפשות לא שייך לאוקמי אחזקה דהא לא פסלי לה כלל ורשב"א אומר דהכ' לא מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאלו הוי קמן דלמא היו מודו עכ"ל:

חזקה דרבא:

[כד] נדה דף מ"ו רב שמואל בר זוטרא מתני לה להא שמעתא דרבא בהאי לישנ' (דשמעת מיני' תוך זמן כלפני זמן) אמר רבא קטנה כל י"ב שנה ממאנת והולכת מכאן ואילך אינ' ממאנת ואינה חולצת. הא גופ' קשי' אמרת אינה ממאנת אלמא גדולה היא א"ה תחלוץ וכי תימ' מספקא לי' וכו' והא אמר רבא קטנה שהגיע לכלל שנותיה אינה צריכה בדיק' חזק' הביאה סימנים ה"מ בסתמ' אבל הכא דבדקו ולא אשכחו לא אי הכי תמאן חוששין שמא נשרו הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מא"ל דאתמר רב פפא אמר א"ח רב פפי אמר חוששין אלא לעולם דלא בדק' (לעולם אינ' ממאנת דרבא בדלא בדקנוה הלכך מסתמא אמרי' כיון שהגיע' לכלל שנותיה ודאי אית לה ואינה צריכה בדיקה ובעיא גט) ולענין חליצה חיישי' מש"ה אינה חולצת דחיישי' שמא לא הביאה סימנין ודקשי' לך האמר רבא חזקה הביאה סימנין) וכי קאמר רבא חזק' למיאון (דלא ממאנת מסתמא אבל לחליצה בעי בדיק'. ובנדה דף מ"ט אית' ת"ר כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים וכן הי' ר' אליעזר מוסר לאשתו ור' ישמעאל מוסר לאמו ר' יהודה אומר לפני הפרק (קודם עונת נדרים) ולאחר הפרק נשים בודקות אותן (דבין אמרו איתנהו בין אמרו ליתנהו בקטנה מחזקינן לה ולאו עלייהו סמכינן ובדיקתן להכי מהני דאי משתכחי בה הני גופייהו לאחר הפרק אמרי' שומא נינהו. ולאחר הפרק נמי אי אמרן איתנהו מהימני וחולצ' דהא אורחא הוא) תוך הפרק אין הנשים בודקו' אותן שאין משיאין ספקו' ע"פ נשים ור"ש אומר אף תוך הפרק נשים בודקו' אותן ונאמנ' אשה להחמיר אבל לא להקל כיצד גדולה היא שלא תמאן קטנה היא שלא תחלוץ אבל אין נאמנו' לומר קטנה היא

שתמאן וכו' אמר מר ר"י אומר לפני הפרק וכו' לאחר הפרק למה לי בדיקה האמר רבא קטנה שהגיע לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין כי אמר רבא למיאון וכו' תוך הפרק אין הנשים בודקות קסבר תוך הפרק (אם הביאה אמרי' סימן הוא) כלאחר הפרק ולאחר הפרק דאיכא חזק' דרבא סמכינן אנשים תוך הפרק דליכא חזקה דרבא לא סמכינן אנשים. ר"ש סבר תוך הפרק כלפני הפרק ובעי בדיק' דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ונאמנ' אשה להחמיר וכו'. האי מאן קתני לה איבע"א ר"י ואתוך הפרק (דקאמר אין הנשים וכו') איבע"א ר"ש ולאחר הפרק ול"ל חזקה דרבא. כתבו תוס' בד"ה ואיבע"א ר"ח פוסק דהלכ' כר"ש דתוך הפרק כלפני הפרק כדמסיק לעיל תוך זמן כלפני זמן ומתוך כך פסק דאין הל' כרבא דאמר חזקה דהא ר"ש לית לי' דרבא ואין נרא' דאפי' הלכ' כר"ש דתוך הפרק כלפני הפרק אין הל' כמותו בהא דלית לי' חזק' דרבא דלאו הא בהא תליא ורבא גופא פסק לעיל דתוך הזמן כלפני הזמן ודרב נחמן (דאמר בתרא דף קנ"ו בודקין לחליצה ומיאונין) נמי ליתא מקמיה דרבא וכו' ואפי' בתוך הפרק כלפני אומר רבי דאין הל' כר"ש דע"כ תוך זמן ותוך הפרק לאו חדא מלת' הוא דאי חדא מלת' אמאי איתותב לעיל ר' יוחנן דאמר תוך זמן כלאחר זמן כיון דפליגי הכא תנאי ועוד דלעיל קרי לי' זמן והכא פרק משמע גדלות כמו (שבת דף פ') בנות ישראל שהגיעו לפרקן וכו' פי' הביאו ב' שערות ולא הגיעו לכלל שנים ומפ' ר"ת דפליגי ביום אחרון של שנת י"ב ויום א' לנקבה או ביום שנת י"ג ויום א' לזכר ואותו היום אקרי תוך הפרק דלר' יהודה הוי זמן הבאת שערו' מתחל' היום ולר"ש בסופו וקי"ל כר"י לגבי ר"ש עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בשם ריי"ף דקי"ל כחזקה דרבא והא דאמר ר"נ בודקין לחליצה וכו' הדין הוא פרוקא דהאי קושי' הא דאפסקי חוששין שמא נשרו היכ' דבעל לאחר זמן וכו' אבל היכא דלא בעל לאחר זמן דהוי נשואין דרבנן לא אמרי' חוששין דלא אמר רבא חזקה אלא לענין איסור דאוריית' דעבדינן לחומרא ולא בדקינן דחיישי' שנשרו אבל בספקא דרבנן בדקינן ואי משכח ב' שערות אינ' ממאנת ואי לא משכח ממאנת והיינו דאמר ר"נ בודקין למיאונין כגון בנשואין דרבנן עכ"ל:

חזקה שליח עושה שליחותו:

[כה] עירובין דף ל"א ע"ב מתני' השולח עירובו ביד חש"ו או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב. ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב: [גמ'] ואם אמר לאחר וכו' וליחוש דלמא לא ממטי לי' כדאמר רב חסדא בעומד ורואהו ה"נ בעומד ורואהו וליחוש דילמא לא שקיל מיני' (ולא מערב לי' אע"פ שהבטיחו) כדאמר רב יחיאל חזקה שליח עושה שליחותו. כתבו תוס' מאי פריך דילמא לא שקיל הא מדיוקא דמתני' מוכח דחזקה

שליח וכו' דקתני ביד חש"ו אינו עירוב הא ביד פיקח עירובו עירוב וי"ל דהתם סומך עליו לגמרי אבל הכא שאמר להם לקבל מהם דלא סמך בכל השליחות ממנע ולא עביד מש"ה פריך ומשני דאפ"ה חזק' שליח וכו' עכ"ל. והיכ' אתמר דר"ח ודר' יחיאל אהא דתניא נתנו לפיל והוליכו לקוף והוליכו אין זה עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ה"ז עירוב. ודילמ' לא ממטי ליה אמר ר"ח בעומד ורואהו ודילמא לא מקבל אמר רב יחיאל חזקה שליח וכו'. אמר רב נחמן בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו (כלומר לא סמכינן אחזקה עד דחזינן דעבד בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו (סמכינן אחזקת שליח דאי נמי לא עביד לא חמיר איסורו כגון עירוב תחומין) ורב ששת אמר א' זה וא' זה חזקה שליח עושה שליחותו. אמר ר"ש מנא אמינא לה דתנן משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקים מותרין מחצות היום ואילך והא חדש דאוריית' וקתני הרחוקים מותרין מחצות אלמא סמכינן אכהנים שהם שלוחינו ועבדי שליחותייהו ומקרבי לי'] כתבו תוס' אע"ג דע"כ צריכין להקריב משום מצות העומר מ"מ מייתי ראי' מהא דשרי רחוקים מחצות אע"ג דיש שעות כל היום אלא שממהרין לפי שיודעין שהרחוקין סומכין עליהם וכן גבי קיני זבה ויולדות אע"ג דמצווין להקריבו באותו יום מיהו לא מחייבי להקריב אי לאו משום דסומכו' עליהם וחזקה שליח עושה שליחותו עכ"ל. ורב נחמן כדקתני טעמא לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו (ואבי דינ' סמכינן אבל בשליח בעלמ' לא) ואיכ' דאמרי אמר ר"נ מנא אמינא לה דקתני טעמא לפי שאין ב"ד מתעצלין וכו' הא שליח מתעצל ור"ש אמר לך ב"ד עד פלגי דיומא שליח כולי יומא (נטרי ומכי מטי לאורת' סמכינן עלי' דודאי לא עבר היום עד ששמר הבטחתו). אמר רב ששת מנא אמינ' לה דתני' האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר (דמי שתי תורין נותנת בשופר שכ' עליו קינין ששם נותנין מעות קיני חובה כדתנן בשקלים). טובלת ואוכל' בקדשים לערב מ"ט לאו משום חזקה שליח וכו' ור"נ התם כדרב שמעי' דאמר חזק' אין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר (והא נמי חזקה דבי דינא) ואמר רב ששת מנא אמינ' לה דתניא האומר לחברו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי (כשבא לאוכלן קבע מעשרן ודאי שאין ספק לומר שמא בע"הב מעשר עליהם ממקום אחר דהא לא ידע כמה ליקט) מלא לך כלכלה זה תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי בד"א בעם הארץ שהנותן ע"ה ואינו חושש בלפני עור) אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר (אפי' דמאי) דברי ר' ר"ש ב"ג אומר בד"א בעם הארץ (דסגי בדמאי) אבל בחבר אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. אמר רבי נראין דברי מדברי אבא מוטב שיחשדו חברים לתרום שלא מן

המוקף ולא יאכילו לע"ה טבלים (לקמן מפ' הי ניהו ע"ה) ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר נחשדו וכו' אבל כ"ע חזקה שליח וכו' והא לאו הכי ודאי הוי סמכינן על בע"הב זה שהוא שליח על כך שמוטל עליו לעשר מה שהוא נותן). ור"נ התם כדרב חנינא חוזאה דאמר חזקה על חבר שאינו מוצי' מידו דבר שאינו מתוקן (דהואיל ופירי דידי' הוא עלי' דידי' רמי וחייש אלפני עור אבל שליח דקיבל עליו מחברו איכ' למימר דמייאש ולא עביד דסבר ההוא לא סמך עלי'): כתבו תוס' אע"ג דמעשר פירות מדרבנן ור"נ מודה דבשל סופרים חזקה שליח וכו' כיון דעיקר שם מעשר מהתור' חשיב לי' כשל תורה עכ"ל (ובד"ה רב ששת כתבו תוס' הר"ר שמשון מפוליזא פסק כרב ששת דבה"ג פוסק הלכ' כרב בדינא וכר"ש באיסורי ולר"ת נר' דהכא הלכ' כר"נ דבגיטין אמרי' כי אמרי' חזקה שליח וכו' לחומרא אבל לקולא לא וכן מוכח מחולין (דף י"ב) ואע"ג דהתם ר"נ קאמר לה מ"מ סליק הש"ס התם הכי וההוא דבעא מיני' קיבל' ועוד דרב שמעי' סבר נמי כר"נ דלר"ש לא הי' צריך לחזקת כהנים ואור"י דמכל זה אין ראיה דר"ש נמי לית ליה חזק' שליח כו' אלא במקום שאם לא יעש' שליחותו יבא המשלח לידי עבר' אם יסמוך עליו ולכך בגט אין חושש השליח ליתן גט וההיא דחולין נמי אינו חושש לשחוט ולתרום שאם לא יתרום יראה המשלח שאינו תרום ולא אסיק אדעת' שמא אחר ישמע ויתרום עכ"ל. וכ"כ הרא"ש וז"ל. ובההי' דחולין נמי אין השליח חושש לשחוט ולתרום כ"א לא ישחוט אין מכשול וכן אם לא ימצא התרומ' אצל הכרי ידע המשלח שאינו תרום וכיון דנדחו ראיותיו של ר"ת אין אנו צריכין כלל של הגאונים [דהלכת' כרב ששת באיסורי]. ובחולין דף י"ב איתא בעא מיני' רב דימי בר יוסף מר"נ האומר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצא שחוט מהו א"ל חזקתו שחוט האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצא תרום מהו א"ל אין חזקתו תרום. מה נפשך אי חזקה שליח עושה וכו' אפי' תרומה נמי. ואי אין שליח עושה וכו' אפי' שחיטה נמי לא א"ל לעולם אין חזקה שליח עושה וכו' (אלא ספק עוש' ספק אין עושה) ושחיטה אי נמי דילמא אינש אחרינ' שמע ושחט רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן תרומה דילמא אינש אחרינא שמע ואזיל תרם הו"ל תורם שלא מדעת והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה. ובנזיר דף י"ב איתי' אמר ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים (שיש להם קרובות) חזקה שליח עושה שליחותו (שמא זו קרובת ארוסתו שקידש לו שלוחו. כתבו תוס' וא"ת וכ"ע יאסרו לישא שמא זאת שנתקדשה ולר"ת דהנשים נאמנות לומר לא נתקדשתי תינח גדולו' אבל קטנות שאין יודעו' אם קיבל אביה קדושין מא"ל וי"ל דמדאורי' אפי' הוא שרי לישא אשה דאזלינן בתר רובא ואינו אלא קנס' לדידי' קנסו

לאחרינ' לא קנסו עכ"ל. ובגיטין דף ס"ד כתבו תוס' וז"ל אבל לכל אדם אין לאסור ולקדש שמא זאת שקידשה השליח דאם איתי דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת אבל האי אסור שמא שלוחו קידש אחת מקרובותיה ואפי' באות כל הקרובו' ואמרו שלא נתקדשו לא סמכינן אדבורא בעלמ' (פי' אבל איהי דעבדה מעשה סמכינן עלה) וא"ת יתומה קטנה תאסר לכל אדם שמא קידשה אביה ונר' דקנסא בעלמ' הוא שצוה לקדש סתם ולא חשש על עצמו שלא יבוא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים דאין זה חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה ועוד דאזלינן בתר רוב' ומ"מ מוכח שפיר דחזקה שליח עושה וכו' דאי לאו הכי לא הי' ראוי לקנסו עכ"ל (עיין לעיל אות י"ד מה שכתבתי בשם רמב"ן). ובגיטין דף ס"ד איתי' בעל אומר לגירושין (נתתי הגט לשליח) ושליח אומר לגירושין (היא אומרת נתן לי ואבד אמר ר' יוחנן אין דבר שבערוה פחות משנים ולימ' חזקה שליח עושה שליחותי דאמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש כו' אסור בכל הנשי' ה"מ לחומר' (כי הא דר"י) אבל לקולא לא. כתב המרדכי מכאן מדקדק ר"ת דלהקל לא אמרינן חזקה שליח עושה וכו' ויש לדחות דהכ' הוא דליכא איסור' למשלח אם אין השליח עושה שליחותו כגון אם לא קידש או אם לא גירש אין חושש השליח לעשות שליחותו אבל היכ' דאיכ' איסור' למשלח כגון אומר לחברו צא ותרום והאומר לשלוחו צא ושחוט פ"ק דחולין התם ודאי טורח השליח לעשות (וצ"ע הא התם נמי לא יבא המשלח לידי איסור' כמ"ש תוס') ועוד הביא ר"ת ראי' מפ"ק דחולין דקאמר לעולם אין חזקה שליח עושה וכו' ור"נ לטעמי' דאמר בשל תורה אין חזקה שליח וכו' וכיון שלא חשש להביא דברי רב ששת דפליג ש"מ דאין הלכה כמותו עכ"ל. וע' בגיטין דף ס"ה:

חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה:

[כו] נדרים דף צ' אמתני' בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלו' כתובה האומרת טמאה אני לך וכו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה האומרת טמאה אני לך תביא ראי' לדבריה וכו'. [גמ'] איבעי' להו אמרה לבעלה גרשתני מהו אמר רב המנונא ת"ש האומרת טמאה אני לך דאפילו למשנה אחרונ' דקתני לא מהימנה התם הוא דמשקרה דידעה דבעלה לא ידע בה אבל גבי גרשתני דידע בה מהימנה דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה א"ל רבא אדרבה אפילו למשנה ראשונה דקתני מהימנה התם משום דלא עבידה לבזוי' נפש' (דלימרה דנטמאה אי לאו דהכי הוא) אבל הכא דזימנין דתקיף לה מן גברא (שצערה לה בעלה. ענין אחר שתקיף יצרה מן אדם אחר שנתנה בו עיניה) מעיזה ומעיזה. מתיב רב משרשיא השמים ביני

לבינך דמשנה ראשונ' תיובת' דרבא הכא דלית לה כסופא וקתני דמהימנה קסבר רבא התם (נמי אית לה כסופא) כיון דלא סגי לה דלא אמרה אין יורה כחץ אי לא אית' כדקאמרה לא אמר' לי'. השמי' ביני לבינך דמשנה אחרונ' דהוי תיובת' דרב המנונ' והא הכא דידעה היא ובעלה ידע בה וקתני דלא מהימנא קסבר רב המנונא ה"נ הוא גופה אמרה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע ומשום הכי משקר. כתב הר"ן דהכ' משמע דמלתא דידע בה בעלה דלא מחצפה ודלא ידע בעלה לא מהימנא ובסוף הבא על יבמתו משמע איפכ' דאמרינן התם הוא אמר מינה (גבי הא דתנן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה וכו' דהוא אמר דהיא גורמת שלא ילדה דהיא עקרה) והיא אומרת מיני' נאמנת מ"ט היא קים לה ביורה כחץ והוא לא קים לי' משמע משום דלא קים לי' מהימנא הא קים לי' לא מהימנא תירץ רמב"ן דהתם איהו דקא מפיק לה ומפסיד לה כתובתה הלכך אי תרווייהו קים להו ליכ' למימר איהי מהימנא משום חזקה דאינה מעיזה דכי אמרי' הכי היכ' דאי בעי לאפוקי נפשה מבעלה דאיכ' העזה טובא ואי לאו דקושט' קאמרי אינה מעיזה אבל התם דאיהו בעי לאפוקה מעיזה אבל כיון דאיהי קים לה ואיהו לא קים לי' אינו בדין שיוציאנה ויפסיד כתובתה בטענת שמא עכ"ל. (כתבו תוס' ישנים בשם ריצב"א) דאם אומרת שאינו יכול להתקשות או (לא) בקי בדרך ארץ דנאמנת דבדבר שיש לו לבעל לידע אינה מעיזה ויוציא ויתן כתובתה ודוק' כשהוא מגרשה ואינה תובעת כתובתה אבל אם צועקת כשרוצה לגרשה שיתן לה כתובתה אינה נאמנת עכ"ל. (וכ"כ תוס' יבמות דף קי"ו וכ"כ הרא"ש דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן. ובכתובו' דף כ"ג אית' מתני' האשה שאמרה א"א הייתי וגרוש' אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה א"א וכו' אינה נאמנת האשה שאמרה נשביתי וטהור' אני נאמנת ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנת ואם משנשאת באו עדים ה"ז לא תצא. [גמ'] רב אושעיא מתני' לה (הא דאם נשאת באו עדים) אריש' רבה בר אבין מתני לה אסיפ' (אנשבית) מאן דמתני' אריש' כ"ש אסיפ' מאן דמתני אסיפ' אבל אריש' לא נימא בדרב המנונ' קמפלגי דמאן דמתני אריש' אית לי' דרב המנונא ומאן דמתני אסיפ' ל"ל. לא דכ"ע אית לי' דרב המנונא והכא בהא קמפלגי מר סבר כי אתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה מר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה. (אע"ג דרב המנונא מיירי בפניו מ"מ לענין נשאת ואח"כ באו עדים מהני שלא בפניו. תוס'). ובגיטין דף פ"ט ע"ב אית' שלחו לי' מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון (דנתקדשה לו) ובא אחר וקידשה קדושי תורה (בעדים) מהו שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעוני ומסיק הש"ס דה"ק דאי מגליא מלתא דקדושי קמא קדושי מעליא לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר ר"ה

א"א שפשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת וכו' ואידך (שמואל דלא בעיא גט משני) כי אתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה. כתבו תוס' וא"ת וכי לר"ה הוי דרב המנונא אפילו שלא בפניו הא תנן בכתובו' דאם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת לומר גרושה אני ויש לומר דודאי רב המנונא לא איירי אלא בפניו אבל להחמיר להצריכה גט משני סבר דנאמנת אפי' שלא בפניו והא דא' בכתובות מר סבר אפי' שלא בפניו נמי היינו דנאמנת עם מגו שהי' לה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש דר"ה סובר דמהני מיהת שלא בפניו לאוסרה אקמא והלכת' כשמואל דשלא בפניו לא מתסרי כלל כיון דמעיזה לא מהני אפילו לאוסרה אקמא עכ"ל. עיין תוס' יבמות דף קי"ו ע"ב על הא דאמרו האשה שאמרה מת בעלי תנשא וכו' שכתבן וא"ת ואמאי לא מהימנא מגו שהיתה יכול' לומר גרשתני למ"ד דרב המנונא אפילו שלא בפניו וי"ל דאין זה מגו שאם תאמינה לומר מת היתה אומרת כמה פעמי' בדמי ולכך אין להאמינה אי לאו משום דחייש לעיגונא. ועי"ל דההוא אמורא דאמר שלא בפניו אינה מעיזה היינו דוקא אמתניתין דהתם שאמרה א"א הייתי וכו' שיש להאמינ' מטעם הפה שאסר ואע"ג דאיכ' איסור דא"א דכיון דשלא בפניו אינה מעיזה אבל בעלמא לא היתה נאמנת עכ"ל. ובכתובות דף כ"ב גבי שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אם נשאת תצא אמרי' דכי אמר רב המנונא אשה שאמרה גרשתני נאמנת ה"מ היכא דליכ' עדים דקמסייעי לה אבל היכא דאיכ' עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה. ובגיטין דף ס"ד על הא דאמר ר' יוחנן בעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד אין דבר שבערוה פחות משנים פריך הש"ס ולהימנה לדידה מדרב המנונא וכו' ומשני ה"מ היכא דליכ' דקא מסייע לה אבל היכא דמסייע לה (הכא דאיכ' בעל ושליש דמסייע לה. הרא"ש) מעיזה. כ' הרשב"א מדאקשינן הכא ולימ' חזק' שליח עושה שליחותו ומשני לקול' לא אמרי' והדר אקשיה ולהימנא מדרב המנונ' משמע דנאמנת אף לינשא לכתחל' וקשי' לן איך נתיר ערוה דאורייתי' על חזקה זו דאינה מעיזה. ועוד דבכתובו' משמע דרב המנונ' דוק' בעומדת ונשאת איירי ואיכ' מרבוות' דאמרו הכי דרב המנונ' דוק' אם נשאת לא תצא מיהו מקצת רבוותא פסקו אפילו לכתחל' תנשא כדמוכח ביבמו' גבי קטטה בינו לבינה דאלימא חזקה זו דאין אשה וכו' ועוד דאין מקלקלת עצמה וכו' ושלא בפניו נמי חוששין מדאמר ר"ה א"א שפשטה ידה וכו' אבל רש"י כ' דליתא לדר"ה ואף הרי"ף לא הביאו כלל עכ"ל. וכ' הרא"ש בנדרים דהלכתא כרב המנונא ואע"ג דדחי רבא למילתי' לא פליג עליה ואפי' אי פליג עליה הלכת' כרב המנונא מכל הראיות שהבאתי. ועוד נראה לי טעם טוב דהלכת'

כרב המנונא דאפי' למשנ' אחרונה היא תובעת שיגרש' בעלה וחיישי' שמא עיניה נתנה באחר ותנשא לו אחר שיגרשנ' בעלה אבל ודאי חזק' שלא תאמר אשה לבעל' גרשתני להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה להיות באיסור א"א כל ימיה וא"ת הא אמרי' בכתובות (דף פ"ט) מתוך שיכול לומר לא גרשתיה יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובת' וי"ל דהוי קטט' ביניהם דאז לא מהימנא (וכן הוא בראש"ש ביבמות דף קי"ו והא דמקשה הש"ס התם גבי קטטה בינו לבינה וכו' ולהימנה מדרב המנונא התם מיירי דלא הוי קטטה מקודם אלא דהש"ס רוצה לומר דמה שאמרה אליו גרשתני הוא מקרי קטטה לענין שאינה נאמנת לומר אח"כ מת בעלי) א"נ כשתובעה כתובת' אינה נאמנת. ורמב"ם ז"ל כ' שנוטלת כתובתה מדמדמינן למתני' אלמא נאמנת אפי' לכתובתה ואפשר דלא פליג אדברי ר"י שכתבתי דרוצה לומר כשלא תבעה כתובתה עכ"ל. (וצ"ל הרמב"ן דהא הרמב"ם כ' בפרק ט"ז מאישו' אם אמרה תן לי כתובתי נאמנת): חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו:

[כז] בב"ק דף ק"ז אמר ר"ח בר אבא אמר ר"י הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצ' מ"ט דאמר קרא כי הוא זה. ופליג' דר"ח בר יוסף דאמר עירוב פרשיו' כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב ומאי שנא מלוה (דעקרינן לקרא מדוכתי' ומוקמינן לי' עלה) כדרבה דאמר מפני מה אמרה התור' מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו (בפני זה שעוש' לו טוב' הלכך היכא דכפר בכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהדי' לא מצי למכפר ביה) והאי בכולי בעי דנכפריה והאי דלא כפרי' משום דאין אדם מעיז וכו' וגבי מלוה הוא דאיכ' למימר הכי אבל גבי פקדון (דאין כאן טובה) מעיז ומעיז (הלכך אפי' כפר בכולי רמיי' רחמנא שבועה עליה). וכתבו תוס' דר"ת לא גרס אבל גבי פקדון מעיז. וריב"א גרס ליה והכי פירושו גבי מלוה פ' בטענה השייכא במלוה כגון כפיר' והודא' דאין מעיז פניו לכפור במידי דידע ביה חברי' אבל בפקדון כלומר בטענה השייכ' בפקדון כגון נאנס' דלא ידע ביה חברי' מעיז ומחייב בלא הודא'. ומיהו בטענת כפירה אפי' במקום דיכול להעיז פטור דגזרת הכ' הוא עכ"ל וכ"כ הרא"ש שבועות דף מ' ע"ב על מתני' מנה לי בידך אין לך בידי פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מ"ט חזק' אין אדם תובע אא"כ יש לו אדרבה חזקה אין אדם מעיז אשתמוטי קא משתמט (מדברי רש"י שבועות דף מ"ה וגם בדף מ"ו נראה דשבועת היסת בימי תנאים נתקנה אמנם בדף מ"ח ע"ב כתב רש"י בפירוש דלא נתקנה שבועת היסת בימי התנאים כי בימי ר"נ תקנו וכ"כ תוס' בדף מ"ה ד"ה עקרוה ובדף מ"ו ד"ה בדרבנן). ובגיטין דף נ"א תניא אמר ראב"י פעמים שאדם

נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס ה"ז נשבע וכו' וחכ"א אינו אלא כמשיב אבדה ופטור ומסיק הש"ס דפליגי בהא דאמר רבה וכו' ראב"י סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז. ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז. כ' הרי"ף בפרק שבועת הדיינין והלכתא כראב"י דמשנתו קב ונקי ועוד דסוגיא דלקמן כוותי' דתני ר' אמי שבועת ד' תהי' בין שניהם ולא בין היורשין ה"ד אי דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך וא"ל נ' אית ליה ונ' ליה מה לי הוא מה לי אבוה והאי סוגיא כראב"י דלרבנן בנו פטור כיון דיכול להעיז משיב אבדה הוא וכו'. וכ' הר"ן והראב"ד דחה ראי' זו דההיא בטוענו ברי גמור כגון שאמר אני הייתי עמך בשעת מיתת אבי ושמעתי שהודית לו מנה והוא אומר לא הודיתי אלא חמשין וכו' ואע"ג דאוקי פלוגתייהו דרבנן וראב"י בברי לאו בברי גמור עסקינן אלא באומר כך פקדני אבא וכה"ג ברי קרי להו ר"א. ורמב"ן דחה זה ואומר דודאי טוען מפי אחר לא ברי מקרי. ולי אין זה תשובה על הראב"ד לפי שכדברי חכמים הוא פוסק ולדברי חכמים הוי קושט' דמילתא דבא בטענת אחרים אין טענתו טענת ברי ומש"ה אמרו דבבנו מעיז. וכן דעת ר"ח והגאונים לפסוק כחכמים ודחו ראיות הרי"ף בטענה אחרת שאמרו דרבנן לא פליגי אלא בבנו קטן אבל בבנו גדול מודו. והא דתני ר' אמי בבנו גדול וד"ה. ואע"פ שמשנת ראב"י קב ונקי ה"מ היכא דיחיד פליג עלי' אבל ברבים ויחיד הל' כרבים עכ"ל הר"ן:

חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

[כח] יבמו' דף ק"ז מתני' בש"א אין ממאנין אלא ארוסו' ובה"א ארוסות ונשואו': [גמ'] אמר רב יהודה אמר שמואל מ"ט דב"ש לפי שאין תנאי בנשואין. רבה ורב יוסף אמרי טעמ' דב"ש לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות (ורבנן תקנו נשואין לקטנה ואי אמרת ממאנת ממנעי ולא נסבי לה דאין אדם רוצה לעשות בב"ז ומעיקרא תקנתא דרבנן) וב"ה כיון דאיכ' קדושין וכתובה לא אתי למימר דבעילתו ב"ז. כתבו תו' ק' לר"י הא בגיטין דף פ"א אמרי' דב"ש סובר אדם עושה בעילתו ב"ז ותירץ דשאני התם דכיון דגירשה ונתיחד עמה גלי דעתי' שבעילתו ב"ז אבל הכא שהי' מתחלה דרך נשואין או בעלמא שאין הוכחה אין לנו לומר שיעשה בעילתו ב"ז עכ"ל (ותוס' בגיטין כתבו כיון שראינו שקידש' ודאי אין רוצ' לבעול ב"ז אבל היכא שלא ראינו הקדושין סברי דבועל ב"ז עכ"ל). ובגיטין דף פ"א איתא מתני' המגרש אשתו ולנה עמו בפונדק אחד בש"א אין צריכה ממנו גט שני ובה"א צריכה וכו'. גמ'] אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן מחלוק' בשראוה שנבעל' דב"ש סברי אדם עושה בעילתו ב"ז (וכל כמה דלא אמר הריני בועל לשם קדושין לא אמרי' לשם קדושין בעל) וב"ה סברי אין אדם עושה וכו' אבל לא ראו'

שנבעל' ד"ה אינה צריכה גט. תנן ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה גט שני שאין לבו גס בה ואי בשראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין אלא מתני' בשלא ראוה שנבעלה ור' יוחנן דאמר כי האי תנא דתני' אמר רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה גט שני על מה נחלקו על שראו שנבעלה שב"ש אומרים אדם עושה בעילתו ב"ז ובה"א אין אדם עושה וכו' ומתני' דאוקימנא בלא ראו שנבעלה במאי פליגי דאיכ' עידי יחוד וליכא עידי ביאה ב"ש סברי לא אמרי' הן הן עידי יחוד והן הן עידי ביאה וב"ה סברי אמרי' הן הן עידי יחוד וכו'. כ' רשב"א קשיא והא איפכא שמעי' להו ביבמות וי"ל דהכא אזלי' ב"ש לטעמייהו דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר הלכך כל שהוציאה מביתו מחמת דבר ערוה חזקה מזוהמת היא בפניו ואינה מחזירה והשתא בעילת זנות הוא קעביד וב"ה נמי אזלי' לטעמי' וכו'. ועוד כ' ואנן קי"ל כסתם משנה אע"פ שלא ראוה שנבעלה אלא דאיכא עדי יחוד ודוק' אם הוא ראה את העדים אבל אם העדים רואין והן אינן נראין אינ' צריכה גט לפי שאדם יודע שהמקדש בלא עדים אינה מקודשת ובעל לשם זנות בעלמא. ועוד כ' אבל בפנוי' דעלמא לא אמרי' חזקה ודלא כמקצת הגאונים שהורו שכל אשה שתבעל לפני עדים צריכה גט חזקה אין אדם וכו' עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ז"ל ומסתבר דוקא בגרושה מן האירוסין כיון שכבר היתה ארוסתו אימר נתחרטו על הגירושין וחזר ובעל לשם קדושין אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקדושין דהא אמר ר"א פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה ולא אמרי' שבעל לשם קדושין ולא מפליג בין בעל לפני עדים ובין בעל שלא בפני עדים. וכן נושא אדם אנוסת אביו וכו' ולא חיישי' שמא בעל לשם קדושין והוי אשת אביו וכ"כ הרמב"ם עכ"ל. ובכתובות דף ע"ב איתא אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה וכו' אמר אביי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי' אלא טעמי' דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו ב"ז (ובעל לשם קדושין ואפי' יש עליה נדרים אבל לענין ממונא בתנאי' קיימי' שאם ימצא עליה נדרים תצא שלא בכתובה) ולקמן א"ר אלעזר המקדש על תנאי ובעל ד"ה צריכה הימנו גט (ולא פליגי רב ושמואל אלא בכנסה ולא בעל ופליג אדאביי אע"ג דגבי קטנה שלא מיאנה קאמר שמואל דאינה צריכה גט התם ליכא בעילת זנות אפי' לא יבעל לשם קדושין דהא איכא קדושי דרבנן תוס') ולעיל איכ' פלוגתא דתנאי דתניא קידשה בטעות וכו' ובפחות משוה פרוטה אע"פ ששלח סבלונות אינה מקודשת ואם בעלו קנה ר"ש בן יהודה אומר משום ר' ישמעאל אם בעלו לא קנה וכו' (נמצא לאביי פליגי רב ושמואל אי עושה בב"ז ולר"א כ"ע ס"ל אין עושה וכו' ולרבה דמפרש פלוגתא דברייתא

בדרך אחרת נמי ליכא פלוגתא בברייתא בזה. (ועיין ר"ן (בקדושין דף ג') דכ' דהכא אע"פ שאין אדם יודע אי פחות משוה פרוטה הוי קדושין או לא מ"מ אינו סומך על ספק זה ומחשש ב"ז בעל לשם קדושין עכ"ל). ופריך הש"ס הא פליגי בה חדא זימנא דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונשאת רב אמר אין צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה וכו' צריכה דאי אתמר בהא בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בדאיכ' תנאה אימא מודי לי' לשמואל וכו'. כתבו תוס' בד"ה טעמא דרב משום שאין אדם עושה וכו' צריך לפרש שמחמת כך מתכוין לקדש בבעילה דאם נפרש דאין עושה ב"ז ולפיכך מחל התנאי וחלו קדושי כסף מאי פריך והא פליגי בה חדא זימנא דהתם מקודשת לפי שבעל לשם קדושין והכא מחמת קידושין הראשונים הוא עכ"ל. וכ' הרא"ש משמע מתוך פירש"י הא דקי"ל דאין עושה ב"ז ובעל לשם קדושין דקדושין גמורין הן ואם קידשה אחר אין צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנ' שאין בעילתו ב"ז ממש דהא אשתו היא מדרבנן ואפ"ה אמר רב דאינ' צריכ' גט משני כ"ש הכא וכו' וראיתי מן הגדולים שדקדקו מדאמרי' המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריך גט להוציאה מספק וכו' וראוי להחמיר להצריך גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום ומיד כשגדלה בועל לשם קדושין גמורין אבל הכא הוי ספקא שמא היה סבר שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קדושין עכ"ל: חזקה אין אדם פורע תוך זמנו:

[כט] בב"ב דף ה' אמר ריש לקיש הקובע זמן לחברו (נ"א ובא בזמנו) ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו (נראה שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי נהימנא שפרעו תוך זמנו במגו וכו' ולקמן מבעי לי' אי אמרי' במקום חזקה תוס') אביי ורבא דאמרי תרווייהו עביד אינש דפרע בגו זמני' זימנין דמתרמי לי' זוזי אמר איזל אפרעי' כי היכי דלא ליטרדן. תנן כותל חצר (שבין שתי חצרות) שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראי' שלא נתן ה"ד אילימ' דא"ל פרעתיך בזמנו [כשהשלמ' את גובה ארבע אמות] פשיט' בחזקת שנתן אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך. זמנו אלמ' עביד אינש דפרעי' בתוך זמני' שאני הכא דכל שפא ושפא זמני' הוא ת"ש (מסיפא מארבע אמות ולמעלן אין מחייבין אותו וכו') בחזקת שלא נתן עד שיביא ראי' שנתן ה"ד אילימ' דא"ל פרעתיך בזמנו אמאי אלא לאו דא"ל פרעתיך בתוך זמנו אלמ' לא עביד אינש דפרע בגו זמני' שאני הכי דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן (והלכך אפי' אמר פרעתיך בזמנו לא מהימן) רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע עבדי כאביי ורבא מר בר רב אשי עביד כר"ל והלכת' כר"ל ואפי' מיתמי (אם מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דלמא פרעי' ואע"ג דאמר

מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבוע' חזקה לא עביד אינש דפרע בגו זימניה). כתבו תוס' בד"ה הקובע זמן אור"י דוקא קובע זמן אבל בסתם הלואה לא חשיב לי' תוך זמנו עכ"ל. וכ"כ ר"ן פ"ב מכתובות וז"ל ולענין מה שכתבו מקצת הגאונים דכל סתם הלואה מקמי שלשים יום כותבין ונותנין דס"ל לפי שסתם דלא עביד אינש דפרע וכו' והנך שלשים בגו זמני' מקרי ואין כן דעת רב האי דלא אמרי' הכי אלא בקובע זמן עכ"ל. ובד"ה כי היכי דלא לטרדן כתבו תוס' אף על גב דבבכורות (דף מ"ט) תנן בכור בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה אור"י דהתם לא שייך הא טעמ' דלא לטרדן דהוי ממון שאין להם תובעין מיהו קשי' לרבי מב"מ (דף ק"ב) דאמר בעו מיני' מרב ינאי שוכר אומר נתתי (שכר הבית) ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראי' אימת אי בתוך זמנו תנינא דתנן מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה והשת' היכי מדמי לה לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן לכך צ"ל דבכור נמי איכ' טירדא דמצוה שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין ומפרש ר"י טעם אחר דהכ' כיון דחייב לו ואתרמי לי' זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי בכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר שלשים ושמא ימות בתוך שלשים ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיני'. (ואספ"ז בשם הראב"ד כתב בשלמא גבי הלואה פליג אביי ורבא כיון דאריכת הזמן הוא מדת החסד אבל פדיון הבן ושכירות דאינה משתלמת אלא לבסוף וגם פדיון אין חייב בה עד חדש מודה אביי ורבא עכ"ל) ומיהו קשה דפריך לר"ל מכותל חצר לאביי ורבא נמי תקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר ולטעמיך ולא קאמר עכ"ל. ובד"ה ואפי' מיתמי כתבו תוס' נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי' תוך זמנו לר"פ דמפרש טעמ' דאין נזקקין לנכסי יתומים משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מעבד מצוה ואפי' לרב הונא ברי' דר"י דמפרש טעמ' משום צררי לא גבי מיתמי קטני' אפי' תוך זמנו דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשיב שלא בפניו כדמוכח ב"ק דף קי"ב ואפי' נתקבלה העדות בחיי האב מצינו למימר דחיישי' לצררי אפי' תוך זמן בקטנים כדאשכחן גבי אלמנ' בגיטין דף ל"ד מיהו מאלמנ' אין ראי' כיון דאית לה בתנאי ב"ד עכ"ל. וכ"כ בגיטין דף ל"ד ע"ב על הא דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וא"ת והא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים ואמר ר"ל אין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי ליפרע שלא בשבועה וי"ל דה"מ בעל חוב אבל אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה צררי אפי' תוך זמנה עכ"ל. ובבא מציעא דף ק"ו ע"ב אית' בעו מיני' מר' ינאי שוכר אומר נתתי ומשכי' אומר לא נטלתי על מי להביא ראי' אימת אילימ'

בתוך זמנו תניג' אי לאחר זמנו תניג' דתנן מת האב בתוך שלשים (שנולד לו בנו הבכור) בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראי' שנפד' לאחר שלשים בחזק' שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה לא צריכה ביומא דמשל' זמני' מי עביד אינש דפרע ביומא דמשלי' זימניה או לא. א"ל ר' יוחנן תניתוה שכיר בזמנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמי רבנן שבועה עליה משום דבעה"ב טרוד בפועליו אבל הכא שוכר נאמן בשבועה (היסת) כתב הג"א פסק ר"ת דוק' הלואה הוא דאמרי' אין אדם פורע תוך זמנו משום דלהוצא' ניתנה אבל פקדון שאסור ליגע בו אע"פ שקיבל עליו להיות נפקד עד אותה זמן יכול לומר לו החזרתי לך בתוך זמנו:

חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

[ל.] כתובות דף יו"ד אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים לאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. כתבו תוס' תינח באשת כהן או בפחותה משלש דמחסרי עלי' הלכך כיון דמפסיד נאמן למ"ד נמי כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה חין לה כתובה כלל ניחא דהשת' נמי מפסידה שהרי מקח טעות הוא אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי אלא שבא להפסידה כתובה מנה אבל הסעודה לא מפסיד ואמאי מהימן ונרא' דלא מהימן עכ"ל (עיין לקמן דף י"ג דפליגי ר' יוחנן ור' אלעזר ר' יוחנן סבר כנסה בחזקת בתולה וכו' יש לה מנה ור"א סבר ולא כלום וגם רב ששת ור"נ פליג' בהא דר"נ ס"ל ולא כלום ואף רבא סבר לקמן דמקח טעות לגמרי משמע א"כ הכא אזלינן לר"נ ורבא לכן נאמן משום דמפסיד עיין מהר"ם שיף) עוד כתבו תוס' אור"י דלא קי"ל כר"נ דרב אשי פליג עליה כדמתרץ לקמן (דף י"ב) ברייתי' תני' כל שלא משמש אינו יכול לטעון טענת בתולים אלמא דחייש לשמא משקר ולא אמרי' חזקה אין אדם טורח וכו' וכן פי' ריב"ם דרב אשי פליג וצ"ל חזקה וכו' עכ"ל. ולקמן דף י"ב כתבו תוס' ישנים בשם ר"ת דלא פליג וכ"כ הר"ש בשם ר"ח דשאני התם כיון שנהגו למשמש ונשתנ' המנהג אנו תולין שבגרמתו נשתנה ורמאי הוא ואין לסמוך על החזקה עכ"ל עיין קדושין דף מ"ה ע"ב גבי ההוא דאמר לקריבאי:

(עוד נמצאים בש"ס מיני חזקות ואבארם אחת לאחת):

[לא.] פסחים דף ד' בעא מיניה מר"נ בר יצחק המשכיר בית לחברו בי"ד חזקתו בדוק או לא למאי נ"מ לשיילי דליתא להאי לשיולי לאטרוחי להאי מאי א"ל תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ וכו' אפי' קטנים מ"ט מהימני (הא לאו בני אסהודי) לאו משום דחזקתו בדוק (דודאי לא עבר על דברי חכמים אפי' הוא ע"ה לשאר דברים חבר הוא

לענין בדיקה דהכל זריזין קסבר הכל חברים אצל בדיקת חמץ דתני' חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפי' בני יומן ה"ז בחזקת מתוקנים דודאי לא יצא מתחת ידו עד שגמר כל מצותו וה"נ כיון דאף ע"ה חברים הם על הבדיקה חזקתן שבדקוה) וממאי דלמ' שאני הכא משום דקאמרי הני (ולעולם אין ע"ה חברים אצל בדיקה) אטו אמירה דהני מידי ממשא אית בי' אלא מאי דחזקתו בדוק האי הכל נאמנים כל הבתים בחזקת בדוקין בארבעה עשר מבעי' לי' (ולא הוי למתלי' באמירה) אלא מאי משום אמירה דהני הא לא אמרי הני לא תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק לא לעולם אימא לך חזקתו בדוק והב"ע דמחזיק לן דלא בדוק וקאמרי הני בדקנוה מהו דתימ' לא להימנינהו רבנן קמ"ל כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא דמדאוריית' בביטול בעלמ' סני המנוהו רבנן בדרבנן כתבו תוס' בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק תימ' מאי ס"ד דאי בחזקתו בדוק אמאי צריך אמיר' דהני ואור"י דמיירי כגון שבעה"ב בעיר אע"ג דחזקתו בדוק כיון דאית' בעיר צריך לשאול הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא שיילינן אע"ג דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר וא"צ אפי' לשאול היינו משום דכיון ששולח לו לאכול מסתמ' תקנה שלא יבא לידי מכשול אבל גבי בדיקה אפי' לא יהי' בדוק לא יהי' כל כך מכשול לכך צריך לשאול אם הוא בעיר ועוד פי' ר"י פירוש אחר ע"ש. כתב הרא"ש כיון דהבעי' לא איפשט' יראה דיכול לבטל והוי ספק' דרבנן ולקול' עכ"ל. ע' פסחים דף ט' לענין חזקה על חבר:

[לב.] יומא דף פ"ה ע"ב סנהדרין דף ע"ב אמר רבא מ"ט דמחתרת (דרשאי להרוג הבא במחתרת) חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מידע ידע דקאי לאפי' ואמר אי קאי לאפי' קטילנ' לי' (ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והתור' (אמרה לו כאן) הבא להרגך השכם להרגו:

[לג.) בב"מ דף קי"ב מתני' שכיר בזמנו נשבע ונוטל (אם תובע שכרו מבעה"ב והוא אמר שנתן) עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. גמ'] שכיר אמאי תקינו לי' רבנן למשתבע ושקיל מסיק משום דבעה"ב טרוד בפועליו [וסבור שנתן לו ולא נתן לכך עקרוה שבועה מבע"ב] אי הכי אפי' עבר זמנן נמי חזק' אין בעה"ב עובר משום בל תלין והאמרת בעה"ב טרוד בפועליו ה"מ מקמי דלמטי' זמן חיובי' אבל כי מטי זמן חיובי' רמי אנפשיה ומדכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול התם תרי חזקי גבי בעה"ב (בזכותו דבעה"ב איכ' תרי חזקי לזכותו) חדא דאין בעה"ב עובר משום בל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו. והכ' חדא חזקה כתבו תוס' בד"ה השת' דמטי זמן חיובי' וכו' וא"ת א"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל לימ' בעה"ב איני זוכר עתה אבל הניחו עד שיעל' עמוד השחר שאזכו' אם נתתי או לא ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין נשבע בעה"ב דרמי אנפשיה ומדכר שלא

לשבע לשקר וי"ל דחזקה שאין בעה"ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכ' דאיכ' חזקה דאין שכיר משהא שכרו בהדי' ואם הי' יכול בעה"ב לטעון הניחו לי עד שיעל' עמוד השחר לא הית' כאן חזקה דאין שכיר משהא שכרו שהרי לא השהה אלא תבעו ממנו ולא רצה ליתן לו עכ"ל. ובשבועות דף מ"ה כתבו תוס' עוד יש לתרץ כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואינו נותן לב להיות נזכר פן יהא מוחזק שקרן עכ"ל. ובאספ"ז כתב ואי קשי' לך מקמי דלמטי זמן חיובי' נמי לתקן שבועה אבעה"ב ורמי אנפשיה ומדכר משום שבועה איכ' למימר דלא מדכר אלא ממאי דרמי אנפשיה מנפשי' כגון מחיוב בל תלין דכבר ידע לי' ומסיק אדעתי' אבל מחיוב שבוע' הבאה עליו פתאום ולא אסיק אדעתי' לא דכיר עכ"ל. ובד"ה וכי שכיר וכו' כתבו תוס' וא"ת גבי בעה"ב נמי אית לי' הך חזקה דאינו עובר על בל תגזול וי"ל דחמיר לי' לאו אחד כמו שנים וא"ת ומ"מ איכ' חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תלין כנגדו והוי ברי וברי והמע"ה וי"ל דחזקת בעה"ב אינה חזקה טובה דזימנין לא רמי אנפשי' וחזקה דאין שכיר משהא שכרו לבדו לא חשיבא כחזקת שכיר אלא כששתיהן ביחד הוו כנגדו חזקת שכיר והוי ברי וברי עכ"ל. ע' ב"ב דף קע"ד לענין חזקה אין אדם עושה קנוני' על ההקדש ובשבועות דף מ"ב:

[עוד יש מין חזקה אחרת דלא דמי' לראשונות דהיינו שאנו מחזיקין ע"י שהורגל הדבר כמה פעמים שיהי' כן תמיד ובכמה פעמים יוחזק הדבר ויתבאר לפנינו]:

[לד.] יבמות דף ס"ד מתני' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל [מפריה ורביה] (אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה) גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י' שנים. [גמ'] שני אין שלישי לא (דהוחזקה עקרה) מני רבי היא דתני' מלה (בנה) הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול דברי ר' רשב"ג או' שלישי תמול רביעי לא תמול והא תני אפכ' הי מינייהו אחריניית' [איזה מהמשניות נשנית אחרונ' דנסמך עלה על מילת' דמר ודמר דכל חד וחד הדר משיטתי' קמיית' ובתריית' עיקר] ת"ש דאמר ר"ח בר אבא א"ר יוחנן מעשה בארבע אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת שלישית ומת רביעית באת לפני רשב"ג אמר לה אל תמולי (אלמ' מתנית' קמיית' אחרניית' דהאי מעש' בסוף ימיו מדקא מסיים עלה ר"י שהי' אמור' וסוף התנאים והוא ראה את המעש') ודילמ' אי אתי שלישית נמי הוי אמר לה א"כ מאי אסהדותי' דר"ח בר אבא ודלמ' הא קמ"ל דאחיות מחזקות [דכי היכ' דאשה מוחזקת בג' פעמים כך היא מוחזקת בשלש אחיותי'] אמר רבא השת' דאמרת אחיות מחזקות לא ישא אדם לא ממשפחת נכפין ומצורעין והוא דאתחזקת תלת זימני [אבל בתרי זימני אקראי בעלמ' הוא כ"כ הרי"ף. וכתב נמוקי יוסף אע"ג דרבא כרבי ס"ל שאני הכא דאפי' רבי מודה

שאין לחוש במשפחה בפחות מתלת' זימני] מאי הוי עלה כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר עובד' הוי קמי' דר' יוחנן בכנישת' דמעון ביה"כ שחל להיות בשבת ומלה ראשונ' ומת שני' ומת שלישית באה לפניו אמר לה לכי ומולי. א"ל אביי חזי דקא שרית איסור' וסכנת' (שאם חזקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה הוי מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת. וסכנת' סכנות נפשות) סמך עלה אביי [על הא דרב יצחק דאמר משמי דר"י בתלת זימני הוא דהוי חזקה] ואזל נסבה לחומה שהי' לה כבר שני בעלים ומתו] ושכיב אמר רבא ומי איכ' דעביד עובד' בנפשי' בסכנת נפשו] כי האי והא איהו דאמר אבין דסמכ' [מה שאמר רבין משום ר"י יש לסמוך עליו] יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין ישנו בחזר' (חוזר על תלמודו לשון אחר מצוי כל שעה לפני ר"י ואף חזר בו ר"י ממה שאמר תחלה שומע רבין וחוזר גם הוא בו אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים ששמע דבר מר"י ולמחר חזר בה ר"י והוא אינו יודע) ועוד אימר דפליגי לענין מילה בנשואין מי פליגי אין והתני' נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי רשב"ג אומר לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא בשלמ' גבי מילה איכ' משפחה דרפי דמא ואיכ' משפחה דקמיט דמא אלא נשואין מ"ט א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוני' משמי' דרב הונא מעין גורם ורב אשי אמר מזל גורם מאי בינייהו א"ב דאירס' (השלישי ומת) אי נמי דנפל מדיקלא ומית (למ"ד מעין גורם לא הוחזקה זו שהרי מעינה לא גרם לו שימות שהרי לא מת מחולי) א"ל רב יוסף ברי' דרבא לרבא בעי מיני' מרב יוסף הלכה כרבי אמר לי אין הלכה כרשב"ג (פעם אחרת שאלתיו אם הלכה כרשב"ג) אמר לי אין אחוכ' אחיך בי [כמדומה ששחק בי) א"ל לא [לא שיחק בך] סתמ' היא (יש משנה שסתומה כרשב"ג ויש שסתומה כרבי דאיכ' מלת' דמחזקינן בתרי ואיכ' בתלת') ופשט לך נשואין ומלקות כרבי נשואין הא דאמרן מלקיות דתנן מי שלקה ושנה כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכרסו נבקעת וסתות ושור המועד כרשב"ג וסתות דתנן אין האשה קובעת וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואין מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים ושור המועד דתנן אין השור נעש' מועד עד שיעידו בו ג' פעמים (רבי לא פליג אקר' אלא כלומר דהתם מתקיימין דברי רשב"ג דלא אתחזק אלא בתלתא זימני תוס') ת"ר נשאת לראשון ולא הי' לה בנים לשני ולא הי' לה בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה. כתבו תוס' דמשמע דמן השני יש לה כתובה ותימ' אמאי יש לה כתובה מן השני הא כיון דאסר לה אשלישי א"כ סובר בתרי זימני הוי חזקה ואור"י דלענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקה עד דאתחזק בג' כדאשכחן בשור המועד דלא פליג כדפרישית

[וכ"כ הרא"ש] ומיהו תימ' דהשת' לענין איסור' לא סמכינן ארוב נשים דחזיין לבנים משום דאתרע רובא ע"י דאתחזק בתרי זימני ולענין ממון סמכינן אהך רובא אע"ג דאתרע ובעלמ' אמרי' איפכא דלענין ממון לא אזלינן בתר רובא ובאיסור אזלינן עכ"ל. בפ"ב מיבמות כתב נמוקי יוסף וטעמ' דמלת' דפסקינן בנשואין ומלקיות כרבי משום דהא מלת' דספק' היא אי בתרי זימני הוי חזקה הלכך גבי נשואין דסכנת' וה"ה למילה אזלינן לחומרא ובמלקיות אע"ג דספק נפשות היא מחמרינן הכא מפני יסור רשעים לבער עוש' רשעה מחייבי כריתות דבסנהדרין מוקי לה במי שלקה על חייבי כריתות ובוסתות ושור המועד כרשב"ג דוסתות דרבנן אזלינן לקול' וכן גבי שור המועד שאין מוציאין ממון מחזקתו אלא בראי' ברורה עכ"ל וכ"כ הרשב"א נרא' דס"ל דרבי נמי פליג אשור המועד ודלא כתוס' ורא"ש ולפי דבריו צריך לפרש הקר' דשור המועד דנגח תרי זימני ובנגיחה שלישית חייב נזק שלם וכ"כ הרשב"א בחידושי יבמות דלרבי בנגיחה שלישית חייב נזק שלם ועיין תוס' ב"ק דף כ"ג ע"ב] ובב"מ דף ק"ה ע"ב אית' מתני' המקבל שדה מחברו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו גמ') תני חדא פעם ראשונה ושניו' זורעה (זרעה ואכלה חגב חוזר וזורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפי' היא מכת מדינה) ושלישית אינו זורעה ותני' אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשי' הא כרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה [ואע"ג דבממון מודה רבי כמ"ש תוס' י"ל שאני הכא כיון שהוא מוחזק והא דקאמר דמודה היינו כמו שור המועד דאינו מחויב לשלם עד ג' פעמים אבל אם הוא מוחזק אין אנו יכולין ללמוד משור המועד כן נ"ל]:

[לה] כתובות דף ל"ו ע"ב היוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פתוי וכו' מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק מי שיצא עליה שם רע בילדותה אין לה וכו' אמר ר"פ ש"מ האי שטרא ריעי (שיצא עליו שום זיוף) לא מגבינן בי' ה"ד אילימ' דנפק עלי' קלא דשטר' זייפ' הוא דכוותיה הכא דנפק עלה קלא דזנאי והאמר רבא יצא עלי' שם מזנה בעיר אין חוששין לה אלא דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתינהו באיסור' דכוותי' הכא דאתו בי תרי ואמרי דלדידהו אמר להו זייפו לי בשלמא הכא שכיחי פרוצים אלא הכא אם הוא הוחזק (לחזור אחר עדי שקר) כל ישראל מי הוחזקו (להיות שומעין לו לזייף) ה"נ כיון דקא מהדר אזיופא אימר זיופי זייף וכתב (הוא עצמו למד לכוין כתב הדומה לכתב ידי עדים שחתם בו). ובמכות דף ה' אית' מתני' באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה כולם יהרגו ר' יהוד' אומר אסטטית היא זו (הכת הזאת כת של עדות סרה וסטיא היא כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו) ואינה נהרגת אלא כת

הראשונ' בלבד. גמר'] אי אסטטית היא זו אפי' כת ראשונ' נמי לא אמר ר' אבוהו שקדמו והרגו מאי דהוי הוי אלא אמר רבא ה"ק אם אינה אלא כת אחת נהרגת אי איכא טפי אין נהרגין הא בלבד קאמר קשי'. דההיא איתתא דאתאי סהדי ואשתקור אייתי סהדי ואשתקור אזלה אייתי סהדי אחרינ' דלא אשתקור אמר ר"ל הוחזקה זו (להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת) א"ל ר' אלעזר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו (לשמוע לה שתחזיק את האחרים בשקרנים) זימנין הוי יתבי קמי דר' יוחנן אייתא כי האי מעשה לקמייהו א"ל ר"ל הוחזקה זו א"ל ר"י אם היא הוחזקה וכולי הדר חזיא ר"ל לר"א בישות א"ל שמעת מילי מבר נפחא (הוא רבי יוחנן) ולא אמרת לי משמיה לימא ר"ל דאמר כר' יהוד' (דמתני' דהוחזק' להזים) ור' יוחנן כרבנן אמר לך ר"ל אנא דאמרי אפי' כרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן התם דליכ' דקא מהדר (לשוכרם תמיד לבא לב"ד ולהזים) אבל הכא איכא הא דקא מהדרה ורבי יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבי יהוד' ע"כ לא קאמר ר' יהודה התם דאמרי' אטו כ"ע גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדות' והני לא ידעי:

[לו.] ב"ב דף קס"ז ע"ב אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו (דכל כך לא הי' מחליף שמו זמן מרובה פן יודע הדבר ובודאי שמו הוה כך מעולם) לא אתחזק מאי אמר אביי דקרו לי' ועני רב זביד אמר רמאה ברמאותי' זהיר (ידע ויזהר לענות הלכך אין תקנה עד דלתחזק): פסק יען כי כלל זה כולל ענינים שונים לכן אציג לפסק זה ציונם באלפ"א ביתא בפ"ע:

[א.] בפ"א מאיסורי ביאה כ' הרמב"ם מי שהוחזק בשאר בשר דנין בו ע"פ חזקה אע"פ שאין שם ראי' ברורה שזה קרוב ומלקין ושורפין וכו' על חזקה זו כיצד הרי שהוחזק שזן אחותו וכו' ובא עליה בעדים ה"ז לוקה וכו' ראי' לדין זה מה כדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין נן ראיה ברורה שזה אביו שיומת אלא בחזקה כך שאר קרובים בחזקה. כ' ה"ה הראי' שהביא מפורש בירושלמי. (כ' בית שמואל בסי' י"ט וז"ל ולכאור' קשה למה לא יליף בש"ס ריש חולין מזה דאזלינן בתר חזקה ור"ס קמ"ט הבאתי פלוגת' אם נשא אות' ס"ל לכמה פוסקים דהוי כאלו ראינו שבעל אותה ולכאור' משמע דרמב"ם לא ס"ל כן דאם לא כן מנ"ל להביא ראי' מן המקלל או מכה דלמא נשא אותה לפנינו מזה ידוע לנו שהוא בעל' ואז אמרי' רוב בעילות מבעל אבל חזקה לא אמרי' עכ"ל ב"ש. ובספר עצי ארזים כתב נרא' לי דלא קשי' מידי דאין חזקה זו דומה לאותה חזקה דילפינן מבית המנוגע דהתם מיירי מדבר אחר שהי' מבורר אצלנו פעם אחת רק דעכשיו לא ידעינן אם אם הוא עדיין כמקדם דזה ילפינן מבית המנוגע דמוקמינן אחזקתו ראשונ' ומהתם אכתי

ליכא למשמע חזקה זו שאנו דנין בה דמיירי שלא נתברר לנו מעולם בבירור גמור שזה שאר בשרו רק מה שאנו רואין אותם נוהגים יחד ועל זה קאמר בירושלמי דילפי' ממכה אביו דמסתמ' לא מיירי קרא דוקא בנשא אשה והוליד בן בפנינו ולא זזו יד העדים עד שהגדיל הבן והכהו אלא מסתמ' מיירי נמי באב ובנו שבאים ממדה"י והתנהגו עצמן כאב ובן וכו' אלא ודאי דגם בכה"ג אזלינן בתר חזקה ומהכא לא מצי למילף חזקה דהתם דבכה"ג אין כאן מקום לחוש דשמא נשתנ' עכשיו ממה שהי' מקודם וא"כ י"ל דבכה"ג אזלי' בתר חזקה כיון שאנו רואין אותן נוהגים יחד כאב ובן חזקה שכן הוא ואכתי לא שמעינן מזה במקום שי"ל שנשתנ' הענין ממה שהי' קודם דאזלינן בתר חזקה הראשונ' עכ"ל). ובהלכה כ"א כתב הרמב"ם איש ואשה שבאו ממד"ה הוא אומר זאת אשתי והוא אומרת זה בעלי אם הוחזקה בעי ר שלשים יום שהיא אשת הורגין עלי' אבל בתוך ל' יום אין הורגין עלי' משום א"א. (דין זה הוא מירושלמי בקדושין כלשון רבינו ודלא ככ"מ דכתב דהוא גמר' בבתרא. חלקת מחוקק). וכ"כ בש"ע אה"ע סי' י"ט. כתב ב"ש בשם הב"ח דוקא לחייב איש אחר הבא עלי' בעינן ל' יום משום דקודם ל' יכול לומר דלא הי' יודע דהיא אשתו אבל אחד שאמר על אשה אחת שהיא אחותו ובא עלי' חייב אפי' תוך ל' יום. ובש"ג פרק עשר' יוחסין משמע כן ובח"מ וט"ז השיגו על הב"ח וכו' כתב בח"מ אם אמרה שזה הוא בעלי וזינתה עם אחר אסורה על זה אפי' תוך שלשים דשויה נפשה עליו חתיכה דאיסור' ולכאור' נרא' גם בזה מהני אמתל' תוך ל' יום אם לא ראינו שנוהג עמה כאיש עם אשתו עכ"ל ב"ש. (עיין בש"ג פ' יו"ד יוחסין שכ' וז"ל וחזקה היא על פי המנהג וההרגל שרואין אותה העולם שנוהגת בו כדרך בן וכן הנדה לובשת בגדי נדתה ונוהגת כדרך נדה ועל פי עצמה מוחזקת בכך אבל אם לא הוחזק' ע"פ המנהג אין עונשין אותה ע"פ עצמה). עיין ברמב"ם בפרק כ"ד ממלוה. וש"ע ח"מ סי' מ"ה ושלחן ערוך אבן העזר סי' ק"כ בהג"ה דמי שהוחזק שמו שלשים יום דהוי חזקה:

[ב.] בפט"ו מאבות הטומאות כ' הרמב"ם מפני מה טהרו ספק טומא' ברה"ר שהרי הציבור עושין פסח בטומאה בזמן שהטמאים מרובין אם טומא' ודאית נדחית מפניהם כ"ש לספק טומא' שאיסור כל הספקות מדבריהם כמו שבארנו בהלכות ביאות אסורות ומפני מה החמירו בספק טומא' ברה"י שהרי סוטה שנסתרה אע"פ שהדבר ספק הרי היא טמאה לבעל' עד שתשת' וכשם שהסוט' ובועלה ב' כך ספק טומא' ב' אבל אם היו ג' ברה"י ספקו טהור בד"א כשיש בו דעת לשאול כסוט' אבל אין בו דעת לשאול ספקו טהור כשהי' הדבר שקול ואין שם חזקה אבל אם הי' הדבר ידוע שחזקתו שנטמא ה"ז טמא כיצד תינוק טמא שנמצ' בצד עיסה והבצק בידו הרי העיס' טמאה שדרך התינוק

לטפח ובכך הוא חזקתו ואין שורפין על חזקה זו. כתב מש"ל בשם רשב"א דדוק' בג' אנשים חשיב רה"ר אבל בנשים אפי' ק' כחד דמיין. ורמב"ן חולק על זה. (וע' בפי"ד מטומאת צרעת הלכ' ה' לענין שיצא הכהן חוץ לבית ויסגיר. מקשה מש"ל מנ"ל דוהסגיר סגירת הדלת דלמ' בדבור של כהן שיחמר שהוא מוסגר דהא גבי נגע אדם כתב והסגיר הכהן את הנגע והתם פירוש הסגר שיאמר הכהן שהוא מוסגר וה"נ פירוש הקר' דויצ' הכהן וכו' שיצא מן הבית ואח"כ יאמר שהוא מוסגר ע"ש שהאריך):

[ג.] פ"ב מטומאת צרעת הלכ' ט' כתב הרמב"ם ספק שער לבן קדם ספק הבהרת קדמה ה"ז טמא וירא' לי שטומאתו בספק. עיין בכ"מ שכתב דפסק כת"ק ואע"ג דבפרק הפועלים אמרי' דקב"ה אמר טהור לא בשמים היא ואף על גב דרב"נ אמר טהור י"ל כיון דבשעת יציאת הנשמה אמר הכי הוו בכלל לא בשמים היא ועוד דבפ"ה דנגעים סתם לן תנא הכי עכ"ל וע' תוי"ט פ"ד דנגעים. בפ"ב מטומאת צרעת הלכ' א' כתב מש"ל למה פסקינן גבי מחלוקת דשערות נגעים כמה הוי שיעורן להחמיר דפלוגת' דתנאי פרק בא סי' הא ספק נגעים להקל וכתבו תוס' פ"ב דנזיר משום דהעמד גברא בחזקתו שהי' בחזקת טהור. אם כן הכא גבי פלוגת' ניזל, להקל ואפשר לו' דלא אוקי גבר' אחזקתי' אלא בספק מציאות אך אם בודאי נעש' המעש' ומספק' לן מלת' היכי אגמרי' רחמנ' למשה לא שייך לומר אוקי גבר' אחזקתי' והכי אגמרי' דאטו מפני חזקתו של זה משתנ' הדין מאי דאגמרי' רחמנ' וחילוק זה נכון הוא בעיני ותמהתי על הרב פני משה והרב מהר"א ששון שלא עמדו בחילוק זה עכ"ל. וע' בפ"ב מאישות מ"ש שם מל"מ:

[ד.] ובפ"ט הלכ' י"ד מנזירות כ' הרמב"ם שני נזירים שנטמ' אחד מהם ואין ידוע מי הוא מביאין קרבן טומא' וקרבן טהרה וכו' וכיצד יולד להם ספק זה בטומא' כגון שהיו ב' נזירים עומדין ברה"י שספק טומא' שם טמא ואחד מבחוץ רוא' אותן ואמר ראיתי א' מכם שנטמ' ואינו יודע מי הוא אבל אם הי' עד זה עמהם בחצר הרי שניהם טהורים כיון שהם ג' הם רבים ורבים ברה"י ספקן טהור כספק טומא' ברה"ר. כתב הראב"ד איני יכול לקבל דבר זה שאם יהיו ג' בחצר אחת לא תהי' שם ספק טומא' טמא וזה אינו מן הגמ' אלא אם יהיו שלשה במעמד אחד ונפלה טומא' ביניהם ולא נודע באיזה מהן נגע כולן טהורין או אפי' ידע אחד שלא נגע בו והספק על השנים שניהם טהורין אבל אם אין שלשתן במעמד אחד אלא האחד מרחוק ואינו זקוק להם כלל ונפל הספק על השנים שניהם טמאים מן הספק דייק' נמי דקתני ואיני יודע איזה מכם. מכם למה לי הוי לי למימר איני יודע איזהו אלא ש"מ שהוא אינו מהם עכ"ל. כ' לח"מ דכוונת הראב"ד דלא מקרי רשות הרבים אלא באפשר שיפול הספק על שלשתן ומה שכ' או אפי' ידע אחד

מהן שלא נגע בו וכו' ר"ל שאחד ידע אבל השנים נסתפקו בו וכו' אבל אם באחד אין בו ספק כלל שכולם מודים בו שהוא טהור ולא נפל הספק אלא על השנים אז ודאי הוא ספק ברשות היחיד וטמא עכ"ל. וכ"מ לא פי' כן אלא שהכל תלוי במעמד אחד. וכ"כ מש"ל פט"ו מאבות הטומאות דדעת הר"א דוקא כשהג' במעמד אחד וכו' ונרא' שדעת רש"י כרבינו ומדברי תוס' שם נרא' דס"ל כראב"ד עכ"ל מש"ל:

[ה.] בפ"ב מתרומות כ' הרמב"ם הבודק את החבית והניחה להפריש תרומ' על אחרים וכו' ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ מעת שבדקה עד ג' ימים ודאי יין וכו' מכאן ואילך ספק. כ' כ"מ יש לתמוה דהא בנדה רמי האי בריית' דמקוה אבריית' דחבית ומשני מאן תנא חבית ר"ש אבל רבנן אומרים טבל למפרע ולמה פסק רבינו כר"ש ואפשר דמשמע לרבינו כיון דבפרק המוכר פירות אפלגי אמוראי בהאי בריית' ש"מ דהלכת' היא עכ"ל. וכן הקש' הריטב"א בקדושין דף פ' ותירץ כמו כ"מ. אך הקש' למה פסק בפרק י' ממקואות כרבנן דכ' התם וז"ל הטמא שירד לטבול ספק טבל וכו' ואפי' טבל ספק יש בו מ' סאה וכו' ספקו טמא לפי שהטמ' בחזקתו עד שיודע שטבל כראוי וכן מקוה שנמדד ונמצ' חסר בין שהי' מקוה ברה"ר בין שהי' ברה"י כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות עד שיודע זמן שנמדד בו והי' שלם וכו' אה כן שם פסק כרבנן ואפי' ברה"ר טמאות וכאן פסק כר"ש עכ"ל. ע' במש"ל פרק י' דמקואות מה שתירץ על זה. ושער המלך בפ"ה מתרומות תירץ דס"ל לרבינו דהא דמקש' הש"ס מחבית אמקוה אינו אלא אליב' דרבי יהושע ב"ל (דאמר בפרק המוכר פירות) דכל ג' ימים אחרונים ודאי חומץ מכאן ואילך ספק דריחא חלא וטעמ' חמרא חלא והלכך פריך שפיר אי משום דגבי מקוה אתרע חזקה מקמי הכי טובא ולא ידעי' הלכך ריעי טפי כמ"ש הרא"ש ה"נ החמיץ ואתי שהרי אתרע לה לחזקה ודאי ג' ימים כיון דעכשיו חומץ גמור ודאי אין פחות מג' שהתחיל להחמיץ והרי חומץ משא"כ לר' יוחנן דג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן אילך ספק ואפי' כל ג' ימים האחרונים דאיכ' למימר דזה ג' ימים שהתחיל להחמיץ והוי טעמ' חמרא עד עכשיו כמ"ש רשב"ם אם כן לא תקשי מידי אמקוה דשאני התם דודאי חסר ואתי וכיון דאתרע לחזקה בודאי מקמי הכא מש"ה מטמאינן למפרע משא"כ גבי חבית דאיכ' למימר בג' ימים האחרונים התחיל להחמיץ (וריחא חלא וטעמ' חמרא חמר') ועכשיו נגמר חמוצו ואף על גב דאיכ' למימר נמי דזה ימים רבים החמיץ מ"מ כיון דאיכ' למתלי נמי דשמא השת' הוא דנגמר חמוצו מידי ספק לא נפק' משא"כ במקוה דליכ' למימר דהשת' הוא דחסר שהרי אין דרכו לחסר אלא טפה אחר טפה ומכיון שחסר

הרבה בודאי שזה ימים חסר ואתא ולא קשה חבית אמקוה ולא אריכנ' לאוקמי חבית אליבי' דר"ש אלא כרבנן נמי אתיא עכ"ל: ו:

[ו.] בפ"א משחיטה כ' הרמב"ם כל השוחט צריך לבדוק בסימנין לא בדק וכו' ה"ז נבלה ואפי' הי' השוחט זריז ומהיר כל בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע בודאי שנשחטה שחיטה כשרה. כ' רמ"א בש"ע י"ד סי' ג' כל מקום שאין יכולין לתלות שנעש' לאחר שחיט' וכו' הרי הוא כספק טרפה ואוסרין אותו ולא אמרינן נשחטה הותרה אלא בדבר שנוכל לומר שנעש' אחר שחיט' דלא יצאתה מחזקתה מחיים. כ' הש"ך וכ"כ בד"מ ומסיים וכן משמע בתוס' בפ' ד' אחין ומהר"ם לובלין בתשו' ס"ו חלק עליו ואמר ואדרבה התוס' שם דחו חילוק זה. ונ"ל דעת רמ"א דהתוס' כתבו כן לרבה דאמר אשה זו בחזקת היתר עומדת אבל אביי ורבא דמסקו דלא מוקמיה אשה זו בחזקתה אם כן התוס' דמדמו דין זה לנשחטה הותרה מוכח דכי היכי דלא מוקמינן אשה בחזקת היתר ה"נ לא אמרינן נשחטה הותרה היכ' דאתילד ריעות' מחיים. ואף על גב דאפשר לו' דלמסקנ' נמי אמרינן אשה זו בחזקת וכו' אלא דלחומרא בעי חליצ' וגם בדברי תוס' דוחק קצת לומר דלא כתבו כן למסקנ' מ"מ כיון דאינו מוכרח ויש פנים לכאן ולכאן וגם פשט' דשמעת' משמע דאביי אעיקר' דדינ' פליג אם כן מנ"ל ללמוד היתר וכו' ולענין דינא צ"ע דפשט תוס' דחולין (דף מ"ג ע"ב) משמע כמהר"ם וכ"כ בפסקי תוס' שם ומ"מ יש להחמיר עכ"ל:

[ז.] בפ"ט הלכ' ב' מתרומות כתב הרמב"ם עיר שהקיפוה כרכום וכו' והיוצא לידון בחזקת קיימין אבל עיר שכבשו כרכום נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים וכו' מי שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקיל' ליהרג ה"ז בחזקת מת ולא תאכל אשתו בתרומ'. כתב כ"מ טעמו משום דכרוז יוצא מלפניו כמ"ש תוס' שם אבל אם הניחוהו בבית הסקילה דבר רחוק שימצא עוד מי שילמוד עליו זכות עכ"ל. ע' פ"ד הל' י"ד מפסולי המוקדשין וע' במש"ל:

[ט.] בפ"א מנער' כתב הרמב"ם איזה מפותה לרצונה אונס שבא עלי' בע"כ כל הנבעלות בשדה ה"ז בחזקת אנוסה ודנין אותה בדין אנוסה עד שיעידו עדים שברצונה נבעלה וכל הנבעלות בעיר בחזקת מפותה מפני שלא זעקה עד שיעידו עדים שהיא אנוסה כגון ששלף חרב ואמר לה אם תזעקי אהרוג אותך. כתב הראב"ד חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה אם יש עדים יבואו ויעידו ואם אין עדים קנס אין שם ואם לענין ג' דברים אם יש טענה ביניהם זה הכלל הממע"ה והעיר והשדה שוין עכ"ל. כתב מש"ל נרא' בעיני דלא אמר רבינו חזקה זו אלא לו' דאם ראוה עדים מרחוק ולא ידעו אם באונס אם ברצון דבעיר אינה נאמנת לו' אנוסה ליטול הצער ולהנש' לו בע"כ ובשדה נאמנת אבל לעולם

אם טענה בין בעיר בין בשדה שהית' אנוסה משביעין אותו על טענתה כדי ליפטר עצמו מן הצער ולא אמרי' כיון שלפי דבריה נבעלה בעיר ע"כ מפות' היא מהאי חזקה אטו לא סגי בלאו הכי הא אפשר דבעיר נמי נאנסה ולא תועיל חזקה זו אלא שלא להאמינה ליטול ממנו ותדע שהרי כתב לקמן בפ"ב אמרה לו אנסת אותי והוא או' לא כי אלא פתיתי אותך נשבע שבועת התור' על דמי הצער ומשלם בושת ופגם ואם אית' נשאל אותה אם טענתה שנבעל' בעיר אין טענתה כלום ואין לו' דמיירי שהיא טוענת שנבעלה בשדה באונס והוא אמר פתיתיך בעיר דזה דוחק דהי' לו לפר' אלא ודאי לענין שבועה בין בעיר וכו' משביעין אותה ודלא כמהרח"ש בתשובה סי' י"ו שכתב דבעיר כיון דחזקה מפותה אינה יכולה להשביעו אם טענה אנוסה הייתי עכ"ל:

[ט.] פ"ג מאישות הלכ' י"ד כתב הרמב"ם הית' בת ספק בוגרת בין שקידש' אביה שלא לדעתה בין שקידש' עצמה שלא לדעת אביה ה"ז מקודשת מספק. כתב ה"ה נלמד מסוגי' דקידש' אביה בדרך וכו':

[י.] בפ"ח הלכ' כ"ז מזכייה כתב הרמב"ם מתנת ש"מ שאין כתוב בה שמתוך החולי הזה שצוה בו מת וכו' אף על פי שהרי זה המצוה מת הרי המתנ' בטלה שאין מיתתו ראי' שמא מחולי שנתן בו המתנ' נרפא ואח"כ חלה חולי אחר ומת לפיכך הנכסים בחזקת היורשין (והיינו כאביי). ובפ"ט הלכ' כ"ב מזכייה כתב מתנ' שהיא סתם ולא נתפרש בה שהי' בריא כשנתן או שהי' ש"מ הוא או' ש"מ הייתי והרי עמדתי ואחזור במתנתי ומקבל מתנ' אומ' בריא הי' ואינו יכול לחזור על המקבל להביא ראי' שבריא הי' וכו' ותעמוד הקרקע בחזקת הנותן אבל אם היו מטלטלין ביד המקבל מתוך שיכול לו' שלי הן ישבע היסת שבריא הי' כשנתן לו מתנ' זו. עיין בבית יוסף ח"מ סי' רנ"א שכתב דרשב"ם וראב"ן וראב"י ומהר"ם רוטנבורג פסקו כר' נתן: חזקה דרבא:

[יא.] בפרק י"א מגירושין כתב הרמב"ם אם הגיעה הבת לזמן הזה (י"ב שנה ויום א') ונבעלה הואיל ובעיל' קונ' מן התור' אינה ממאנת ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין ע"ש בלח"מ. ובפ"ב הלכ' כ' מאישות כתב כשבודקין הבת בין בתוך הזמן שהוא כל שנת י"ב בין קודם זמן הזה בין לאחר זמן בודקין ע"פ נשים כשרות ונאמנות אפילו אשה אחת וכו'. כתב כ"מ בשם הרמ"ך לא נהירא שיהיו הנשים נאמנות תוך זמן דר"י ור"ש הלכ' כר"י דהתורה לא האמינה אשה לעדות אבל לאחר זמן כיון דמסייע חזקה דרבא נאמנת וצ"ע. ובחידושי רמב"ן בנדה ביאר דג' מחלוקות בדבר (כמ"ש לח"מ שהבין ה"ה ברמב"ם כן) ולת"ק נאמנים בין להקל בין להחמיר דחשיב מלתא דעבידי לגלויי:

חזקה שליח עושה את שליחותו:

[יב.] בפ"ט הלכ' ו' מאישות כתב הרמב"ם האו' לאחד צא וקדש לי לשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש ה"ז בחזקה שחידש שחזקת שליח לעשות שליחתו הואיל ואינו ידוע איזה קידש אסור בכל אשה שיש לו קרובות וכו' ומותר באשה שאין לה קרובות, כתב ה"ה ושמעתי שיש מדקדקין מכאן שיכול אדם לקדש קרובתו לאחר ולהיות שליח להוליך לה הקדושין אף על פי שאינו יכול לקדשה לעצמו דאל"כ יאמרו שמותר בקרובות השליח ולהיות שליח קבלה שלה פשוט הוא באיש מקדש שהבוגרת ממנה אביה שליח עכ"ל. (וכ"כ הר"ן בפרק איש מקדש. עיין ש"ע אה"ע סי' ל"ו) כתב מש"ל אם נאסרו שניות מכח חזקה זו הפרישה אסר. ונרא' לדעת רמב"ן דדינא הוא אפשר לומר דאסור בשניות ולדעת התוס' דקנסא הוא מותר בשניות אמנם נרא' דאף לרמב"ן אינו אלא ספק ואם כן בספק של דבריהם אינו אסור. ואם אמר קדש לי אשה פלונית ומת השליח לתירוץ א' של תוס' דאזלינן בתר רובא אסור בקרובותיה מן הדין ולתירוץ ב' דאין חזקה גמורה דאינו בידו וטעם זה שייך הכא במכ"ש ומה באו' אשה סתם דרחוק הוא ששום אשה לא תרצה להתקדש כ"ש באשה פלונית נרא' דמותר בקרובותיה דמדינא אין כאן חזקת השליח וקנסא ליכא ומ"ש הריב"ש סימן פ"ב דגם באשה ידוע נאסר בקרובותי' היינו לרמב"ן אבל לתוס' מותר בקרובותיה וכ"כ רמ"א בש"ע אה"ע סי' ל"ה אם צוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה ויש חולקין בזה (תוס') היינו כמו שכתבתי. אך הט"ז וח"מ וב"ש שם כתבו דע"כ לא כתבו תוס' דהוי משום קנס אלא במה שאנו אוסרין אותו בכל הנשים אבל באשה ידועה מן הדין הוא ובודאי אמרינן חזקה עכ"ל מש"ל. ועיין בב"ש שם שכ' ואם צוה לקדש אשה פלונית והיא אומרת דלא קידש אותה נאמנת אפי' לשיטת תוס' דאמירה לא מהני היינו משום קנס אבל בכה"ג דלא שייך קנס מהני אמירה שלה (עיין תשו' נודע ביהוד' בחלק אה"ע סימן ב' בזמן הזה שאסור לישא ב' נשים אם אדם שלח גט לאשתו אם הוא יכול לישא אחרת על חזקה זו דשליח עושה שליחותו. ולבסוף החמיר בדבר כיון דאינו ביד השליח שמא לא תרצה לקבל או שמא אין לה ממון לתת פרס לב"ד דשם וא"כ נמי אינו בידו). ובפ"ד הלכ' וי"ו מתרומת כ' הרמב"ם האומר לשלוחו צא ותרום והלך לתרום ואינו ידוע אם תרם וכו' ובא ומצ' כרי תרום אין חזקתו תרום שאין אומרים באיסורין חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר וחושש שמא אחר שמע ותרם. כתב מש"ל הטור י"ד סימן של"א כתב על דברי רמב"ם אבל הר"ש פסק דאפי' בשל תור' סמכינן אשליח עושה שליחותו אם הוא בענין שיהי' מכשול למשלח אם לא יעשנה הלכך אם יודע שכרי תרום

לא חיישינן לשמא תרם אחר אבל אם אין ידוע לו שהוא תרום לא סמך אשליח שהשליח חושש שמא לא יסמוך עליו ולא יאכל ממנו עד שיודע לו שהוא תרום וכו' ודברים הללו תמוהים דהא בגמר' אמרינן דאף אם מצא תרום דאין חזקתו תרום דלמא אינש אחרינ' שמע והוי לי' תורם שלא מדעת עכ"ל מש"ל. (וכן הקש' מ"א סי' ת"ט וע"ש בש"ע) ובש"ע כתב המחבר כרמב"ם. ורמ"א כתב יש אומרים דאפי' בשל תורה אמרינן וכו' והוא שיודע שכריו תרום. ובפ"א הל' ה' ממעשר כתב הרמב"ם האומר לחברו הריני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר ואם אמר הוא לחברו עשר על ידי צריך לעמוד עמו. כתב כ"מ ירושלמי פ"ב דמעשר והטעם דכיון דהשליח פתח לומר שהוא רוצה לעשר על ידו חזקתו שעשה שליחותו משא"כ כשלא פתח הוא עכ"ל. [וכן נרא' מתוס' עירובין דף ל"א ע"ב ד"ה כאן. ועיין במש"ל בפ"ד מבכורות שהאריך בענין חזקה זו דשליח עושה שליחתו. עוד כתב שם זה כלל גדול אף דקיי"ל דלא מהני חזקת שליח לקולא היכא דשליח פתח לומר שהוא רוצה לעשות אמרינן חזקה וכו' אפי' לקולא. עיין בבעה"ת סי' קפ"ח ומוכח מדבריו אם עשה שליח לתרומת מעשר או למעשר שהוא דבר קצוב והי' כל הכרי ממין אחד ושמע אחר ועישר חשיב שליח]: חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה:

[יג.] בפ"ד הל' י"ג מאישות כתב הרמב"ם א"א שפשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר בפני בעלה ה"ז מקודשת לשני שהאש' שאמרה לבעל' בפניו גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיז' וכו' אבל אם קידש' אחר שלא בפני בעל' אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראי' שנתגרש' קודם שתקבל דכל שלא בפניו מעיז'. כתב הראב"ד אומר אני שאינה נאמנת אלא שתופסין בה קדושין אבל לא להנשא וליטול כתוב' עכ"ל כתב ה"ה ורמב"ן ורשב"א סוברין כרבינו. (המגיה במש"ל כתב משם ס' עזרת נשים אם קידש אבי' לקטנ' והיא פשטה ידה וקבל' קדושין בפני ארוס שלה שנסתפק דדילמ' לא אתמר הך חזק' אלא כשהיא קדש' עצמ' דבושה ממנו כיון שקבל' ממנו כסף קדושין ונהנית ממנו אבל כשלא נהנית ממנו מעיז' עכ"ל. וכ' המגי' בשלהי נדרים מבואר דטעמ' משום דבמלת' דידע בה בעל' לא משקר' אם כן ה"נ אינה מעיז' וכ"ש לפי דברי רא"ש שם ועוד כ' משום ר"ד ערמעא' לכאור' נרא' לחלק בין ארוס' לנשוא' כיון דעדיין אין לה חבה אינה חזק' גדול' כ"כ אלא שלא מצאתי מי שחילק עכ"ל המגי'). וש"ע אה"ע סי' י"ז ס"ב פסק כרמב"ם דמקודשת לשני. כתב רמ"א יש אומרים בזמן הזה דנפישי חוצפא ופריצות' אינה נאמנת אנא לחומר' דאתרע חזק' דאינ' מעיז' (בית יוסף בשם אורחת חיים. ועוד כתב בשמו שיש מי שאומר הא דרב המנונא ורב הונא איירי באיש ואשה דאתו מעלמ' ואין עדות

ברור' שהוא אשתו אלא בחזק' ואתיא חזק' בתרייתא ומבטל' קמייתי דאתי דרבנן ומבטל דרבנן אבל אי ידעינן בעדות שהוא אשתו ליתא לדרב המנונא ולדרב הונא. ע"כ ואין דבריו נראין דהאי חזק' לאו דרבנן אלא דאוריית' דהא סוקלין ושורפין וכו') ובפרק ט"ז מאישות כתב הרמב"ם האשה שאמר' לבעל' גרשתני נאמנת לפיכך האש' שהוציא' שטר כתוב' ואין עמה גט ואמר' לבעל' גרשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גרשתיך חייב ליתן לה עיקר כתוב' אבל אינו נותן לה תוספות עד שתביא ראי' שגירש'. כתב הראב"ד אם אינו מעוז' פני' וכאלו גט יוצא מתחת ידה מה בין עיקר לתוס' ועוד במשנתנו לא חילק והוא מחלק ואני אומר שלא אמרו נאמנת להנשא לכתחל' ולא לגבות כתוב' אלא שתופסין בה הקדושין או שמא אם נשאת לא תנא וא"ת תנשא לכתחל' לא הנחת בת לאברהם אבינו עכ"ל. כתב ה"ה לענין כתוב' הרמב"ן פ' כרבינו והטעם מפני מדרש כתוב' לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי אבל אין מדרש כתוב' בתוס' ומ"מ יש מי שסובר דאם תבעה כתוב' אינה נאמנת דומיא דאמר' מת בעלי ויש לחוש לסברא זו אף על פי שיש חולקין עכ"ל. עיין עוד ממלתא דרב המנונא בפרק י"ב מגירושין. כתב הרא"ש בתשוב' כלל מ"ד אשה שהית' בחזקת נשואה ונשאת לאחר ואין לה גט ולא עדות שנתגרש' מן הראשון ואומרת לו גרשתני אם הי' הראשון בעיר כשנשאת מותרת לשני וכו' ואם לא הי' בעל' בעיר אסור' לשניהם דזו שהית' בחזקת נשוא' כיש עדים שהית' א"א דמי ולא מהימנה לומר גרוש' אני ואף אם הבעל הראשון כאן עתה והיא אומרת בעלי גרשני לא מהימנא והא דאמר רב המנונא נאמנת ה"מ קודם שנשאת לאחר אבל זו שכבר נשאת מעיז' שלא תעש' עצמ' זונה הילכך תצא מזה ומזה עכ"ל:

וכתב הטור אה"ע סי' קנ"ב ה"ה אם נתקדש' לאחר וכן אם זינתה ואח"כ אמרה גרשתני אינה נאמנת עכ"ל. ובש"ע סי' י"ז כ' המחבר יש מי שאומר ה"ה נתקדש' וכו'. כ' בית שמואל איני יודע מי הוא החולק דהא דכ' הרא"ש בנשאת כך הי' המעש' כמו שכ' ב"י בבדק הבית ע"ש. כ' המחבר בסי' י"ז בשם הרא"ש כל שבעל' בעיר מקרי בפניו. ורמ"א כ' ויש חולקין וס"ל דבעינן בפני בעלה ממש. מהרי"ק שורש ע"ב וריב"ש סי' קנ"ז). וח"מ כ' דאינו מוכרח דפליגי ע"ש. עוד כ' המחבר הא דאמרינן דאינה מעיזה ה"מ היכא דליכא דמסייעי לה אבל היכא דאיכא דמסייע לה מעיזה. כתב ב"ש בטור איתא אפי' אם עד אחד מסייע מעיזה ובאמ' לא מצינו בש"ס מפורש אם עד אחד מסייע דהיא מעיזה ורא"ש בגיטין דף ס"ד כתב ואפשר דאפי' הגט ביד שליש מהימנ' דכיון דלא מסייע לה אלא שליש לחודא אינה מעיזה וכו' ע' לקמן סימן קמ"א. ובלח"מ פ"ז הל' כ"ד מגירושין כ' דאם יש בידה ואינו מקוים אינה נאמנת כיון דאיכא גט דקא מסייע

לה ע"ש. כ' ב"י בשם רשב"א בתשו' סי' א' רנ"ג דאם אמרה שלא בפני בעלה ואח"כ בא בעלה ואמרה ג"כ בפניו גרשתני אין אומרים שמחזיקה שקרא אלא נאמנת וראי' מדאמרינן בכתובות ה"מ היכא דליכא עדים משמע התם דאע"פ שאמרת תחלה קודם שבא בעלה לא מחצפא לאחזוקי שקרא בפני בעלה אי לאו דאיכא התם עדים. (וד"מ כתב בשם תשו' ריב"ש שחולק אהאי דינא דרשב"א אלא אם אמרה תחלה שלא בפניו ואח"כ בפניו אינה נאמנת). ועוד כ' רשב"א דאפי' ע"א מסייע אינה נאמנת ע"ש בב"י:

חזקה אין אדם עושה בב"ז:

[יד.] בפ"ז הל' כ"ג מאישו' כתב הרמב"ם המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם ה"ז צריכה הימנו גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן קדושין הפסולין חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עוש' בעילתו ב"ז והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה. כ' ה"ה שלמעלה בקידש ע"ת ובעל הגט הוא מספק כמ"ש שמא ביטל וכאן משמע שהוא על הודאי והטעם שאפי' בעל יש לחוש שמא על סמך תנאו בעל והי' סבר שנתקיים התנאי ולא הית' ביאתו בזנות אבל כאן אם על קדושין ראשונים הי' סומך הית' בעילתו ב"ז בודאי וכו' הלכך גמר ובעל לשם קדושין עכ"ל. ובפ"י הל' י"ז מגירושין כ' הרמב"ם המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתנשא וכו' ה"ז בחזקת שלשם קדושין בעל שחזקה שאין אדם עוש' וכו' לפיכך הרי היא בחזקת מקודש' ודאי וצריכה הימנו גט שני. נתייחד עמה בשני עדים והוא שיהיו שנים כאחד אם הית' מגורש' מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה שכל המקדש בביאה א"נ לבעול בפני עדים אלא יתיחד בפניהם וכו' לפיכך צריכה גט מספק וכו' ואם הית' מגורש' מן האירוסין אין חוששין לה. הורו מקצת גאונים שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט חזק' שאין אדם עושה בב"ז והגדילו והוסיפו עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין ולא תתיבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואח"כ בא עליה ויש מי שהורו שודאי שחרר' שאין אדם עושה וכו' וכל הדברים רחוקים בעיני שלא אמר חכמים חזקה זו אלא באשתו שגרש' או במקדש ע"ת ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחזקתו שאין עושה ב"ז עד שיפרש אבל בשאר כל הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא לשם קדושין ואצ"ל בשפחה או נכרית שאינה בת קדושין שאין חוששין להם כלל. כ' הראב"ד בנכרית ודאי כן הוא שהרי אין בידו לגייר' אבל בשפחתו שיש בידו לשחרר' דבריהם קרובים לא שבק היתרא ואכל איסורא אא"כ הוחזקה בפריצות העמד בני ישראל ובנות ישראל על

חזקתן עכ"ל. כ' ה"ה שמצא בתוספתא דקדושין. ובביא' כל ביאה שהיא לשם קדושין ה"ז מקודש' ושאינה לשם קדושין אינ' מקודשת וזה כדברי רבינו כל שאינה בפירוש לשם קידושין אין חוששין לקדושיו ע' פ"ד מנחלות עכ"ל. כ' מש"ל בשם תשו' רדב"ז אם פירסה נדה ונתייחד עמה בפני עדים לא חיישי' לה דסתמא לא עבר על איסור כרת ואפי' ראינו שבעלה אין חוששין שמא לשם קדושין בעל דהא לא שייך לומר אין אדם עושה וכו' דמאן דעבר אאיסור כרת לא חש לב"ז ע"כ. ודבריו נכונים ונראה לפרש דבריו דאפי' לא ידעי' אם ידע שהית' נדה אין חוששין לה אפי' ראוה שנבעל' דמסתמא הודיעה לו וכו' ועוד דחזק' זו דאין אדם עוש' על שניהם נאמר (ובפנים מאירות ח"א סי' ס"ב כ' דוקא באיש שייך חזקה זו ולא באש' הנבעלת) ואין האשה מתקדשת אלא לרצונ' וכיון שהיא לא חששה על איסור כרת לא חששה נמי על ב"ז. ולא דמי למ"ש רבינו בפ"ב דתמור' דאם היו שלשה בהמות קדשי מזבח לפניו ואחת מהם בעלת מום שעומדת לפדיון. וג' בהמות חולין ואמר הרי אלו תחת אלו שאינו לוקה אלא ב' והבהמ' הג' בעלת מום תלינן דלשם חילול קאמר ולא לשם תמורה דכיון דיש לפניו דרך היתר והוא החילול ודרך האיסור והוא התמור' חזק' שאינו מניח ההיתר ועוש' האיסור ע"כ. ואע"פ שעכ"פ לא נשמר מאיסור תמורה אפ"ה כל מה דאפשר לתלות דעבר שני איסורין ולא שלש תלינן וה"נ נימא אע"פ שעבר על איסור כרת נימא דלא עשה בעילתו ב"ז לא דמי דהתם משום שעש' שני איסורין לא נימא שעשה שלש כיון שהן חלוקים אבל הכא שהוא בדבר אחד שבאותו דבר עבר על איסור נדה באותו דבר עצמו בודאי לא נשמר באיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהיא ב"ז עכ"ל. ע' ש"ע אה"ע סי' קמ"ט. ובסי' ל"א ס"ט ובסי' ל"ג ס"א ברמ"א ובסי' ט"ו ס"י: חזקה אין אדם פורע תוך זמנו:

[טו.] בפ' י"ד ממלוה כ' הרמב"ם הפוגם שטרו או שע"א מעיד על שטרו שהוא פרוע והבא ליפרע שלא בפני הלוה והטורף מן הלוקח והנפרעין מן היורש בין קטן ובין גדול לא יפרע אלא בשבוע' ואם הי' החוב לזמן ותבעו בזמנו יפרע שלא בשבועה. כ' ה"ה נתבאר בגמרא שאם מת לוה תוך זמן גובה מן היתומים שלא בשבוע' ודעת רבינו וה"ה לכל השאר וראיתי מי שחולק בדין הבא ליפרע מלקוחו' שאפי' תוך זמן צריך שבוע' דהא היכא דאודי בשעת מיתה דלא פרעי' גבי מיתמי בלא שבועה וממשועבדים צריך שבוע' ה"נ ל"ש וכ"ה בתשו' רב האי. ואין הנידון דומה לראיה דהתם משום חשש קנוניא ואין בידו להפקיע הלקוחו' אבל גבי יורשין אין לחוש לקנוניא שהרי בידו להפקיע ירושתן אבל בתוך זמנו משום חזק' היא שאין אדם פורע לקוחות ויתומים שוין. אבל אני חוכך בדין פוגם שטרו דהא איבטל לי' חזק' דאין אדם פורע לגבי האי שהרי פרע והלה מוד'

לו במקצת וצ"ע עכ"ל. כ' לח"מ א"כ לימא בגמ' (שבועו' מ"א דפרכינן אהא דאמר ר"פ ואי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך משביעין אותו וכי מה בין זה לפוגם שטרו) חילוק זה דפוגם אפי' תוך זמנו לא יפרע אלא בשבוע' ובאינו פוגם תוך זמן א"צ שבוע' עכ"ל. (קושיתו צ"ע דהא קושי' הש"ס היא לר"פ והוא ס"ל בבתרא כאביי ורבא דעבד דפרע תוך זמנו) וש"ע סי' פ"ד פסק כרמב"ם דבתוך זמן אע"פ שפגם שטרו א"צ שבוע'. ועוד כ' ויש חולקין ע"ש. בפ"ז הל' ג' משכירות כ' הרמב"ם השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין שהית' בשטר בין שהית' בעדים אם תבעו בתוך ל' יום על השוכר להביא ראי' או יתן ויחרים על מי שלקח ממנו או יטעון עליו בדמים שנתן תחל' בפ"ע וישביעוהו היסת. תבעו המשכיר לאחר ל' יום ואפי' ביום הל' על המשכיר להביא ראי' או ישבע השוכר שכבר נתן לו שכרו ויפטר. וכן אם שכר ממנו ופירש שיתן לו שכרו שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכר להביא ראי' תבעו לאחר שנה דאפי' ביום כ"ט באלול על המשכיר להביא ראי' כ' הראב"ד ל' יום לאו דוקא אלא כל תוך זמנו נמי עכ"ל. כ' ה"ה ופשוט הוא וכבר ביאר רבינו וכו' ומ"ש ל' יום הכוונ' בשוכר סתם ובאותן ל' יום של הודעה ובהלכו' ובקצת ספרי הגמרא הגירסא כך תנינא כל ל' יום בחזקת שלא נתן וכו' ונרא' שסובר רבינו שהיא ברייתא שנויה על דין זה ורש"י החליף הגירסא ע"ש עכ"ל. וכ' ה"ה בפי"ב ממלו' דע שכ"ז שחייב מודה או שנדהו ומת שגובין אותו מן הקטנים וזה מוסכם וכו' ובאמ' תוך זמנו נחלקו דאיכא מ"ד שמא התפיסו צרורות כסף במשכון ובעודן קטנים לא יוכלו להביא ראי' ואין גובין מן הקטנים בתוך זמן אפי' בשבוע' ודעת רמב"ן ורשב"א שאפי' מן הקטנים גובין בתוך זמן ורבינו סמך אמ"ש למעל' שגובין מן היורשין דמשמע בין גדול בין קטן עכ"ל (ואיני יודע מה צריך להוציא זה ממשמע הלא בפי"ד כ' רבינו בפירוש בין גדול ובין קטן עי' הגמ"י פ"ב סי' ב'). ובפרק י"ד הל' ט' כתב הרמב"ם הוציא עלי' שטר מקוים שיש לו עליו מנה ואמר הלוה פרעתי בפני פו"פ ובאו אלו והעידו שפרעו אבל לא הזכיר לו את השטר ואמר מלוה כן הוא שפרע אבל חוב אחר פרעת שהי' לי אצלך הרי בטל השטר. (כתב מש"ל נסתפקתי בדין זה אם השטר עדיין הוא תוך זמנו אי אמרינן חזקה וכו' ובודאי מחוב אחר הוא כדברי המלוה. ומי שידקדק בתשו' הרא"ש כלל מ"ז סי' ג' יראה משם דבכה"ג נאמן המלוה לומר סטראי עכ"ל. ובהל' י"ג כ' הרמב"ם מי שהי' לו חוב על חברו בשטר ואבד השטר והרי העדים קיימין אע"פ שקנו מידו וטען שפרע ה"ז נשבע היסת והורו רבותי שאפי' הי' החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו להפרע הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו והלוה טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו לפיכך קרע השטר או

שרפו וכן הורו רבותי שאפי' היה השטר יוצא מתחת יד אחר והלוה טוען ממני נפל אחר שפרעתי אע"פ שהוא בתוך זמנו נשבע היסת ונפטר שכיון שאין השטר ביד המלוה אין שם חזקה. בפרק י"א הלכה ו' ממלו' כתב מש"ל מה שכ' בתשו' הרא"ש כלל ע"ז סימן ג' אפי' כנגד השובר אמרי' חזק' וכו' דכן משמע התם דמיירי בשובר ואפ"ה כ' הרא"ש דחזקה וכו' אפשר הטעם דתלינן שנכתב השובר קודם שטר חוב כיון שלא נתברר איזה מהם מוקדם עכ"ל. (ובש"ע ח"מ סי' ע"ח כ' רמ"א ה"ה דלא יכול לומר מחלת לי תוך זמן. עוד כ' י"א דלא אמרי' חזקה זו אלא במלוה אבל אם היו המעות מופקדין ועוסק בהן לצורך אחרים הוי כשאר פקדון ויכול לומר שהחזירן אפי' תוך זמנו שקבע ושכירות דינה כהלוא' מיהו אם שכרו לכתוב לו כמה קונטרסין כל קונטרס מיד זמנו הוא וה"ה בכל מלאכ' המתפרדת (מרדכי). כ' סמ"ע כשמלו' טוען שמא לא אמרי' חזק' זו (ד"מ בשם מרדכי). וש"ך כ' דמתשו' הרא"ש משמע אפילו כשטוען שמא שייך חזקה זו ע"ש. ולענין טריפת הלקוחות תוך זמן אי צריך שבוע' מביא המחבר ב' דעות. עוד כתב המחבר תבעו ביום שנשלם הזמן וא"ל פרעתיך היום נאמן וי"א דהא דאמרי' בתבעו ביום שנשלם הזמן וכו' דנאמן ה"מ כשתבעו בסוף היום אבל קודם לכן אינו נאמן. ע"ש בסמ"ע וש"ך מה שהקשו על זה. אם יכול לחלק השותפות תוך זמן עיין בתשו' מהריב"ל דמשמע דיכול לטעון לחלוק תוך זמן השותפות. בסי' ע"ח כ' הש"ך בשם הרמב"ן בבתרא דף מ' אי קבעו לי' ב"ד זמן נאמן לומר פרעתי דעביד אינש דפרע בגו זמני' דב"ד ולא ידעתי מנא לי' ומה שמביא ראי' מב"מ דף י"ז בא מלוה לכתוב אין כותבין דלמא פרעי' התם לא קבעו לי' ב"ד זמן אלא אמרו חייב אתה ליתן לו או צא תן לו וצ"ע עכ"ל:

[טז] בס' י"א הל' י"ד מאישו' כ' הרמב"ם חכמים תקנו עיקר כתוב' והם התקינו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן שחזק' אין אדם טורח בסעוד' וכו' והיפך שמחתו לאבל הורו כל הגאונים שזה אינו אלא להפסיד' עיקר כתוב' אבל תוספות יש לה. כ' ה"ה הטעם שתוספת מרצונו נתחייב לה והרי הוא כשאר חיובים שאין המחייב נאמן בהפקעתו עכ"ל. וכ"מ כ' ורא"ש חולק דאדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ"ל:

אי הוי חזקה בתרי או בתלת זמני:

[יז.] בפ' כ"א הל' ל"א מא"ב כ' הרמב"ם אשה שנשאת לב' אנשים ומתו לשלישי לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואפי' נתקדש' יכנוס. כ' ה"ה דלרב אשי דמזל גורם אסור בכל ענין אפי' נפל מדיקלא ומת ולכך סתם רבינו ומ"ש לא תצא הטעם שאין להוסיף על גזרת של דבריהם אלא מה שאמרו בפירוש ומשמע לא תנשא לכתחל' ולא מצינו שהזכירו קטלני' בשום מקום עם אותן שכופין להוציא עכ"ל. כ' כ"מ כ' רשב"א על דברי רבינו

חזרתי על כל הצדדין ולא מצאתי לו מקום שסמך עליו אולי סמך על מה שאמרו לא תנשא או שסמך על דאביי שאע"פ שהי' סבור דבמילה פליגי אבל לא בנשואין וע"כ נשא מ"מ הא שמע רב יוסף ורבה פסקו הלכה בנשואין כרבי ואפ"ה לא גירש וכו'. וריב"ש כ' שדעת רבינו נכון ורבינו עצמו כ' בתשו' קטלנית אין לו איסור אבל הוא מרוחק על צד הניחוש והפסד והתמהון שיש ברוב השעות שינזקו בהן הגופו' החלשים ואין חילוק בין זר לאוכל מכישא דאסר גינתא ואע"פ שיש חכמים שסוברין שלא שנשא אומרים לה אם תמצאי מי שיקדש אותך לא נחייבנו לגר והיו מערימין ומקדשין בפני ב' עדים ואח"כ כותבין לה ב"ד כתוב' ואח"כ מכניסין אות' לחופה וכו' כן היו עושין ב"ד של רבינו יצחק בעל הלכות וב"ד של רבינו יוסף תלמידו וכו' הבאין אחריהם וכן עשינו אנחנו במצרים להתיר. וכ' עוד וזה כולו בנשואין דעלמא אבל ביבמה שנפל' ליבם הלכה למעש' בכמה נשים שקידשו אותן לכתחל' ונתיבמו ולא נרא' מעולם מי שחולק על זה עכ"ל. ורא"ש בפרק נערה כתב שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא וש"ע אה"ע סי' ט' כתב כרמב"ם. כתב רמ"א שם די"א ה"ה נתגרש' שני פעמים אין לישא אות' (רש"י בפ"ב דיבמות) ותוס' חולקין וכן עיקר. וכ' ב"ש בשם תה"ד וכן אם הוא זקן לאו קטלנית היא ומסיים שם כל שמתו בעליה כולם במיתה אחת אף הרמב"ם מודה עיין בד"מ כ' המחבר איש שמתו ב' נשיו אינו מונע עצמו מלישא. בפ"א הל' י"ח ממילה כ' הרמב"ם האש' שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה שהכשילה כוחו וכן מלה השני ומת מחמת מילה בין מבעל' הראשון בין מבעל' השני ה"ז לא ימול את השלישי בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדיל ויתחזק כחו. כ' כ"מ ממה שאמרו בגמרא מלה בנה הראשון ולא אמרו מל בלשון זכר למד רבינו דבין מבעל' ראשון וכו' לא תמול עכ"ל ובש"ע י"ד סי' רס"ג הביא פלוגתא אם מתו שני בניו בין מאש' אחת וכו' אם חוששין (עיין ב"ש אה"ע סי' ט' הטעם משום חלישות כח ומש"ה ס"ל דתלינן נמי באב עכ"ל). בש"ע י"ד סי' ק' ס"ד כתב ירקות מבושלים שנמצאו בהם תולעים הירקות אסורין. כתב הט"ז ומו"ח ז"ל כתב דיש להחמיר בשנים כיון דלרבי הוי חזק' בב' זימני ולא נרא' דהא כ' הרא"ש בנשואין ומיל' קי"ל כרבי משום ספק נפשות משמע דבשאר דוכתי קי"ל כרשב"ג וכ"כ ב"י סי' פ"ד בשם הר"ן דבפעם אחת או שתים מותר התבשיל עכ"ל. (וק' אדדייק לי' מרא"ש שמותר לידק מרשב"א ונמוקי שאסור שכ' דוסתות דרבנן ע"כ הוא לקולא משמע דבאיסור דאורייתא אסור בב' זימנא ואין לומר דס"ל לט"ז דאף הכא דודאי יש שם ס' נגד התולעים והוי מדרבנן ולא בטל משום בריה א"כ לא הו"ל למימר אלא מטעם שהוא ספק דרבנן ולקולא) ע' תשו' רשב"א סקי"ג:

[יח] בש"ע י"ד סי' קפ"ה גבי הוחזק' נדה בשכנותיה וכו' כ' הט"ז אם גלתה קודם שהוחזק' עצמה לטמא' האמתלא למה היא מחזקת עצמה ובאמת אינה נדה מהני וכן כל חזקה שסתרה אות' תחלה לא מהני האי חזק' עכ"ל: [יט] בפ"ב הל' י"ד מאישות כ' שער המלך מדברי רש"י בקדושין (דף ע"ט) שכ' ודילמא השתא היא דבגר' נרא' דס"ל דבתוך ששה ספק הוא וחיישינן לקדושי שניהם מדכתב ודילמא כדבריו מוכח ממאי דפריך שם בהא נימא רב ולא פריך לשמואל נמי דקאמר חיישי' נימא השתא הוא דבגרה ודאי אמנם מדברי תוס' ד"ה ושמואל משמע דבתוך ששה אמרי' ודאי השתא הוא דבגרה וכן מבואר בתוס' רי"ד שכ' ואלו הי' המעש' בתוך ששה הוי דמי לבתול' שלא ראתה דם מימיה שכשהוא רוא' דם אמרינן דיה שעתא ולא מספקינן למפרע בשום טומא'. וטור סי' ל"ז ס"ל כרש"י שכ' קידשה אביה דרך וכו' והיא בתוך ששה חדשים ונמצאו לה סימנין הוי ספק וצריכ' גט משניהם נרא' שטעמו אע"ג דחזק' דאוריית' היינו היכא דלא אתרע אבל הכא כיון דאתרע חזקת נערות דהרי בוגרת לפנינו לא אזלינן בתר חזק' אלא הוי ספק ומתוס' ריש נדה ד"ה ואיכא ריעותא וגם בד"ה תרתי לריעותא וגם התוס' כתובו' (דף ט') ד"ה ל"צ מוכח היכא דאתרע חזקה אזלינן בתרה אמנם מתוס' יבמו' (דף ס"ח) ד"ה רישא בפסולי מוכח היכא דאתרע לא אזלינן בתרה ומהרי"ט ח"א סי' מ"ח הקש' על תוס' הא מוכח בריש נדה דאפילו אתרע אזלינן בתרה דהא משני על מקוה התם תרתי לריעותא משמע דאי לאו טעמא העמד טמא על חזקתו הוי מוקמינן מקוה אחזקתו אע"ג דחסר לפנינו וכו' נראה דמ"ש תוס' ביבמות דכל שאתרע לא אזלינן בתרה היינו לומר דספק הוי מש"ה קתני מתני' דפסולין משום דספק הוי אם הי' גדול והלכך הוצרכו גבי מקוה תרתי לריעותא כי היכי דלהוי טמא ודאי. וגם מה שהקשה מתוספתא דטהרו' דמודו חכמים לר"מ בראוהו חי מבערב שהוא טהור אע"ג דהרי מת בפנינו (והיא הראי' שהביאו תו' ריש נדה) אומר אני שהרי מבואר בתוספתא דמאי דמטהרו רבנן היינו ברה"ר שספק שם טהור כדמסיים שם אלא שקש' לדע' רש"י ותוס' דיבמו' מהא דאמרי' בנדה דאתתא כיון דמגופא חזי' פרש"י מועדת ועלולה לכך לא אמרי' אוקמה משמע אי לאו האי טעמא אע"ג דהשתא ודאי טמאה ואתרע חזקת' הוי מוקמינן לה אחזקת טהרה. ומחנ' אפרים תירץ דהתם ה"ט נהי דאשה אתרע' טהרות מי אתרעי כמו שמחלק בחולין גבי סכין. ול"נ דשאני מעל"ע שבנדה דאינו אלא מדרבנן והיינו משום דלא ילפינן מסוט' לטמא למפרע כמ"ש תוס' שם. והלכך אע"ג דאתרע חזק' הוי אזלינן בתרה אי לאו דמגופה קחזיא. ומדברי הר"ן פ"ק דחולין שכ' וז"ל אלמא בהמ' בחייה בחזקת שאינ' טריפ' הוא הלכך אם מצינו אותה עכשיו טרפה אמרינן השתא היא דאתרע וכו' משמע

דס"ל דאפי' אתרע חזק' אזלינן בתרה אמנם ק' דברי הר"ן אהדדי שכ' אמתני' בפ' מי שאחזו אם לא באתי מכאן עד יב"ח כתבו ותנו גט לאשתי וכו' כתבו לאחר יב"ח ונתנו לאחר יב"ח ומת אם הגט קודם למיתה ה"ז גט ואם אין ידוע זו הוא שאמר' מגורש' ואינה מגורשת. וכ' בר"ן דלא מוקמינן לי' בחזקת חי ונימא דלאחר יב"ח מת כיון דהשתא מת מקמי הכי מספקא לן אימא בתוך יב"ח וכו' משמע כיון דאתרע חזק' לא אזלינן בתרה. ואפשר לומר דהכא איכא חזקת איסור לעלמא דמיירי לענין חולצת ולא מתייבמת. ועוד קשה דהא הר"ן בקדושין (דף ע"ט) מפרש כפרש"י וגם על הטור שפסק גבי גבינות בסי' פ"א כר"ן ובאה"ע ספק גבי בוגרת כרש"י נמי קשה ונראה דהאי חזק' שאינ' טרפה אתיא מכח רובא ואלימא טפי ואפי' אתרע אזלי' בתרה וכן מבואר מר"ן פ"ק דחולין דאלימא טפי עכ"ל שעה"מ. בי"ד סי' שצ"ז ס"ק ב' כ' הט"ז מי ששמע שמת לו מת וא"י אם תוך ל' או לאחר ל' פסק בתשו' מהריב"ל וכ"פ מו"ח ז"ל שחייב להתאבל וראי' ממתנן פ' כל הגט המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ע"כ י"ל העמידנו על חזקתו והשתא הוא דמת ולע"ד נראה מכח ראיו' ברורו' דאינו כן. ראשונה דאמרינן בפסחים דף צ"א האונן והמפקח את הגל וכו' וכתבו תוס' כיון שנמצא מת אית לן למימר שתחלתו הי' מת שכל הטומאו' כשעת מציאתן עכ"ל הרי לפניך דלא אמרי' השתא הוא דמת וחייב לעשו' פסח שני ולא חשבינן לי' לספק דלמא מייתי חולין בעזר' אלא דבר ודאי חשבינן ליה דמת מעיקרא וכו' ה"נ נילף שפטור מאבילו' דנימא כיון דהשתא מת מעיקר מת חשבינן ליה וא"ל דשאני מפקח דתיכף שנפל עליו הגל סבור דודאי מת ז"א דהא כתבו תוס' שכל הטומאו' כשעת מציאתן משמע בכל גוונא אמרי' כן וכו'. ראי' ב' מכתובו' (דף ע"ז) דאמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור וכו' על בעל החמור להביא ראי' וכו' וקשה למה יביא ראי' לזה אמאי לא נוקים אותו בחזק' שהי' חי תחל' והשתא הוא דמת וכן במסקנא דאמר על בעל הפרה להביא ראיה כיון שהספק כולו ברשותו אמאי הוצרך לומר בשביל שספק נולד ברשותו תיפוק ליה דמוקמינן לה בחזקת חי מ"ש חזק' אדם חי או בהמה חיה. ראי' ג' ממ"ש ש"ע אה"ע סי' י"ז מצאו הרוג ומכירין אותו בט"ע ואין יודעין מתי נהרג י"א שתולין שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו ויש אוסרין ומבואר בב"י בשם הרשב"א לחומרא שמא כבר נהרג וק' אמאי לא נימא השתא היא דנהרג וע"כ לתרץ הני תלתא קושיו' נ' דע"כ לא אמרי' בפ' כל הגט דמוקמינן בחזקת חי אלא כל שלא ידענו עדיין שמת משא"כ בהנך תלת מילי דהשתא ודאי מת שפיר אמרינן דכבר הי' מת ואין להקשו' מ"ש משאר חזקות שאמרי' חזקה אפי' בכה"ג כגון במקוה דפרכינן בנדה דנימא השתא הוא דחסר וכן בסי' פ"א בגבינות שנעשו מחלב

בהמ' ונמצאת טריפ' דאמרי' השתא היא דנטרפ' נלע"ד לומר דשאני במיתה דכל חי עומד למות והוא מועד בכך בלי ספק ע"כ שפיר אמרי' דודאי כ"ז שאין מבורר שמת אמרי' עדיין חי הוא אבל כשמבורר שמת אזלה חזקה לענין שנאמר שהשתא הוא שמת דאדרבה אמרי' שמעיקרא הי' מת כיון שעמד לכך וסברא זאת מצינו בטור ח"מ סי' ס"ה וז"ל וא"ל העמד השטר על חזקתו שלא נפרע לפי שהשטר עומד ליפרע עכ"ל ש"מ דסברא זאת מגרע כח החזקה עכ"ל בט"ז ונקודת הכסף דחה כל ראיותיו. וע' בי"ד סי' א' דלא סמכינן אחזק' היכא דאיכא לברורי. וכן איתא בש"ע א"ח סי' תל"ז. וכ' מ"א בשם ב"י ולא דמי לבדיקת טרפות דלא בדקינן אחר י"ח טרפו' דהתם לא הי' מעולם חזקת טרפות אבל הכא כל השנה הי' בחזקת חמץ ובחזקת בדוק אתה בא להוציאו מחזקת חמץ לא סמכינן לכתחל' דומיא דשחיט' דבחזקת איסור עומדת עכ"ל. וע' מ"א ה' ציצית סי' ח' שכ' דחייב לבדוק הציצית משום דאין סומכין על החזק' היכא דאיכא לברורי (לכאור' דבריו סותרין זא"ז) ועוד כ' טעם אחר דלא מקרי חזקה דעשויה לפסוק בכל שעה וכמ"ש בי"ד סי' ר"א בשם תשו' הר"ן ע"ש וב"ח כתב הטעם כיון שאין הרוב בטבע אלא מכח אדם שתיקן הציצית והוי כרובא דתליה במעש' לא ידענא מאי קאמר דהתם אמרי' שמא לא בא עליה זכר משא"כ כאן דנתקנו הציצית אוקמוהו אחזקתייהו עכ"ל מ"א:

[כ] ביבמות דף ל' כ' רשב"א בחדושיו אהא דאמרינן אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת וכו'. איכא דקשי' להו והא באיסור א"א קיימא הלכך כיון דבחזקת איסור הוה קיימא השת' דמת נעמידנה בחזקת איסור ואע"ג דאיסור' קמא אסתלק להו כוותי' אשכחן בעלמ' דמחזקינן מאיסור לאיסור כדאמרינן בהמ' בחיי' בחזקת איסור עומדת כלומר בחזקת איסור אבר מן החי וכו' ואע"ג דמשעה שנשחט' נסתלק איסור אבר מן החי אפ"ה חוששין לה משום נבלה אלמ' מחזקינן מאיסור לאיסור. ונרא' לפרש דהתם גבי בהמ' כל שלא מתה או שמתה ממיל' או שלא נשחט' כהלכתה אסור' עד שיתחדש בה ענין המכשיר' והלכך כיון שאתה בא להתיר' ולומר דנעש' בה מעש' שהכשיר' עליך הראי' דכוותי' הכא כיון שזו מתחלת' צרה לערות הות ואלו מת בעל ממיל' הותר' לשוק והרי מת וקברו מוכיח עליו כשאתה בא לאוסר' ולומר דנעש' בה מעש' האוסרת עליך הראי' וכן הדין בקדושין כה"ג עכ"ל: [כא.] כתב ת"ה סי' ר"ז וז"ל ובתשוב' דא"ז כתב השיב רבינו שמחה זכורני שמורי ריב"א שידך בתו לבן אחיו קסבר שהית' פקחית ונמצא בהיפך ולא רצה לכנס והצריכ' מורי גט מפני הסבלונות ששלח לה וכו' ומספר א"ז גדול הועתק לי אותה תשוב' דר' שמחה וכתב בה דאפי' לפירש"י לא בעי עדים בשולח סבלונות אי הוי באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי משום דהך סברא דשילוח סבלונות חששא ברור'

כחזקה שאינ' פוסקת שהיא באה מכח הרוב כמו החזק' אין עדים חותמים על השטר אא"כ נעש' בגדול וכן חזק' אין אדם פורע בגו זמניה וחזק' אין אדם עוש' בב"ז דכל הני חזק' באים מן הרוב כלו' רוב ב"א אין עושין אלא בענין זה אפי' בד"נ סמכינן אחזק' כה"ג. וחזק' הפוסקת כגון אשה זו בחזקת פנוי' עומדת או בחזקת א"א עומדת (משמע מלשונו דלא אזלינן בד"נ אחר חזק' הפוסקת וצריך לעיין בזה) וה"נ אית לן למימ' דכל השולח סבלונות אחר שידוכין הואיל וכן דרך חיתונים ודאי בתורת קדושין שלח ואנן סהדי כאלו קידש' בפנינו ולא בעי עדים על הקדושין ואף על גב דבעלמ' אפי' פירש להדי' לשם קדושין בלא עדים לא מהני אפי' שניהם מודים שאני התם דליכא למימר אנן סהדי אבל הכא איכא למימר אנן סהדי ומהני שפיר עכ"ל. וכ' תה"ד מ"ש אפי' בלא עדים כלומר בשעה שנותנין סבלונות לאשה אבל ודאי בעי עדים בשעה שהאיש משלח סבלונות וכ"כ רש"י שם דשלח לה סבלונות בעדים עכ"ל תה"ד. ע' בפ"י כתובות דף כ"ב שכתב דלא אזלינן בתר חזק' אלא למי שמסופק בדבר ועש' תור' ספק זה כודאי עד שהב"ד עונשים על חזק' כיון שהעובר מוזהר עליו כודאי משא"כ אם העובר אומר ברי נגד החזק' לא שייך לגביה לומר שהוא מוזהר על הספק כודאי מחמת החזק' (ע' מהרש"א יבמות דף פ"ח ורוצ' ליחס סברא זאת לרשב"א שכתב בקדושין דף מ"ו דלמאי דמסקינן דאיירי בנשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי אפי' למ"ד תרי תרי ספקא דרבנן לא מפקינן לה דהא אינהו בדינא קאמרי ולגבי עצמן נאמנים בדיעבד עכ"ל. כתב הטור ח"מ סי' ע"ח כתב הר"י מגאש (אם אמר פרעתיך תוך זמן) שגם מהלוה נפרע בלא שבוע' וכ"כ הרי"ף בתשוב' וא"א הרא"ש ז"ל כתב (בפ"ק דב"ב) שצריך שבוע' כשבא ליפרע מלוה עצמו (כיון שטוען טענת ברי אבל ביתמי לא משבעינן לי' מספק) כתב ב"י שדעת הרמב"ם בפי"ד ממלוה נרא' כרבותיו ונקטינן כרמב"ם ורבותיו ע"ש:

אות ח (כלל סא) חיישינן לנפילה או לא

[א.] בבא בתרא דף קע"ב ההוא שטרא דנפק לבי דינ' דר"ה דהוי כתב בי' אני פ' בר פ' לויתי ממך מנה אמר ר"ה ממך אפי' מריש גלותא משמע (כלומר שמא ר"ג או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאת') וכו' א"ל רב חסד' לרבא פוק עיין בה דלאורתא בעי לה מינך ר"ה נפק דק ואשכח דתני' גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אם כתוב בו גרשתי' היום כשר אלמ' היום ההוא יומא דנפק בי' משמע ה"נ ממך מההוא גברא דנפק מתותי ידי' משמע א"ל אביי ודילמ' אבא שאול כר"א דאמר ע"מ כרתי ס"ל אבל הכא ליחוש לנפיל' (ושמא מאחר נפל ומצאו זה) א"ל לנפיל' לא חיישי' ומנא תימרא

דלא חיישי' וכו' דתנן שנים שהיו בעיר אח' שם אחד יוסף ב"ש ושם אחר יוסף ב"ש אינן יכולין להוציא ש"ח זה על זה ולא אחר עליהם הא הם על אחרים יכולין להוציא. ואמאי ליחוש לנפיל' אלא ש"מ לא חיישי'. ואביי לנפיל' דחד לא חיישי' (כגון שטר שביד יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק דהיינו נפיל' דחד ומציא' דחד היכי אתרמי מלתא דמיב"ש נפל ויב"ש מצאו) לנפיל' דרבי' חיישי' (כלומר שמצאו שום אדם בעולם חיישי' אבל לשמצאו יחיד יב"ש לא חיישי'. ור"ח פי' ואביי לנפיל' דחד ואשכחי' האי דשמי' כשמי' לא חיישי' שאלו מן האחד נפל הי' צועק ומבקש וכיון דלא צעק נתברר כי לזה שמצאו הוא אבל לנפיל' דרבי' דלא ידעינן מי הוא חיישי') ותוס' כתבו פי' שאין לתלות שנפל אלא מאחד לבד דהיכי מתרמי שמזה נפל. לנפיל' דרבים פי' דיש לחוש מכל בני אדם שנפל מזה או מזה יש לתלות בנפיל' עכ"ל. ופריך הש"ס אלא הא דתני' כשם שאין מוציאין ש"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמפלגי בצריך להביא ראי' קמפלגי תנא דידן סבר א"צ ותנא ברא סבר צריך דאתמר אותיות נקנות במסיר' אביי אמר צריך להביא ראי' רבא אמר אינו צריך. כתבו תוס' ופלוגת' דמתני ובריית' ליתא בפלוגת' דאביי ורבא. דאביי דמצריך ראי' מודה דלא חיישי' לנפיל' ופקדון היכי דשמי' כשמי' כדאמר יבמות דף קט"ו דאמר אביי לנפיל' לא חיישי' אי לפקדון כיון דשמי' כשמי' לא מפקיד גבי' אבל הך בריית' חיישי לנפיל' או לפקדון דיב"ש אפי' בשני יב"ש מצרכי ראי' עכ"ל. וכ"כ תוס' ביבמות דף קי"ו ד"ה למאי. כתב נמוקי יוסף סוף בתרא אם כתוב בשטר שנתחייב לכל מוציאו אותו בב"ד כשר וגוב' בו המוציאו דהא לנפיל' לא חיישי' ואי משום שלא נתברר כשכתבו למי נתחייב וקי"ל בדאוריי' אין ברירי' שאני הכא כיון שהוא ראוי להתחייב בו לכל אדם אין כאן דין ברירי' וכו' מפי רבינו הר"ם וריטב"א עכ"ל:

[פסק]:

[ב.] כ' רמב"ם (פרק כ"ד ממלוה) מי שהוציא שטר שכתבו בו אני פלוני לויתי ממך מנה אע"פ שאין שם המלוה בו כל מי שיצא שטר זה מתחת ידו גובה בו ואינו יכול לדחותו ולומר שטר אחר הוא ונפל. וכן ב' יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת שהוציא אחד מהן ש"ח על אחד מבני העיר אינו יכול לדחותו שמא מאחר נפל וכו' אלא ה"ז שיצא מתחת ידו גוב' ואין חוששין לנפיל' וש"ע ח"מ סי' מ"ט וסי' נ' פסק נמי דאפי' לנפיל' דרבים לא חיישי':

אות ח (כלל סב) חיישינן לתקלה או לא

[א.] יומא דף ס"ה גרסי' פר ושעיר של יה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהוד' (ולא אמרי' יקרבו לשנה הבאה) ר"א ור"ש אומרים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדב' וכו'. ולקמן אמר רבא דמ"ד ימותו גזרה משום תקלה דתנן (בכורו' דף נ"ג) אין מקדישין ואין מעריכין וכו' בזמן הזה ואם הקדיש וכו' בהמ' תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו. מעות וכלי מתכות יוליך הנא' לים המלח. תקלה דמאי אי תקלה דהקרב' אפי' כל רעיות נמי (כל הני דאמרי' ירעו עד שיסתאבו) אי דגיזה ועבוד' אפי' כל רעיות נמי. לעולם תקלה דהקרב' והנך דלאו בני הקרב' נינהו (שאר רועות אינן עומדו' ליקרב הנך עצמן אלא דמיהן) לא טריד בהו (אינו מהרהר בהקרבתן ומסיח דעתי' מהקרב' דידהו) הך דבת הקרב' היא טריד (ליום הכפורים הבא טרוד לבו על הקרבת' ודלמ' מקריב לי' מקמי' יה"כ) ותקל' עצמה תנאי היא דתני' פסח שלא קרב בראשון יקרב בשני בשני יקרב לשנה הבאה ותני' אידך לא יקרב וכן המעות (שהפריש לפסח לא יקרבו לשנה הבאה ואיכ' מ"ד יקרבו) ש"מ בתקלה פליגי. כתבו תוס' הכא לא מייתי תנאי דפליגי בפסחים דף כ' משום דמייתי דמי לדמי: [ב.] פסחים דף כ' וב"ק דף קט"ו ע"ב אמרי' ותקלה עצמה תנאי היא דתני' חבית של יין של תרומ' שנטמאת בש"א תשפך הכל ובה"א תעש' זילוף א"ר ישמעאל בר"י אני אכריע בבית תעש' זילוף בשד' תשפך (אדמטי לביתי' אתי לידי תקל"). וע' פסחים דף ל"ג:

[ג.] שבת דף י"ז ע"ב איתא אף גידולי תרומ' תרומ' בו ביום גזרו גזרה משום תרומ' טמא' ביד כהן (שאסור' באכיל' ובא לזורעה וגזרו שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומ' טמא') דלמ' משהי לה גבי' ואתי לידי תקלה. כתבו תוס' והא דהכ' חייש לתקלה ובפסחים אמרו ב"ה תעש' זילוף איכ' למימר דהכ' מודו ב"ה דפעמים שצריך להשהות שנה שלמה עד זמן זריע' עכ"ל. ותוס' בפסחים כתבו עוד יש מתרץ דשאני התם דבההוא גזרה ליכא הפסד כהן דכי היכי דהוי תרומ' מעיקר' ה"נ הוי אחר שזרעה ולכך לכ"ע חיישי' לתקלה אבל הכא דאיכ' הפסד לגמרי איכא מאן דלא חייש לתקלה עכ"ל. וע' שבת דף כ"ה דכתב רש"י דמצוה לשרוף תרומ' שנטמאת דדמי לקדש ועוד דאתי לידי תקלה (היינו שיאכלנה) וע' נדרים דף ט' ע"ב. ובבכורו' נ"ג איתא דלכך האידנ' אין מעשר בהמ' נוהג דחיישי' דאתי לידי תקלה. וע' ר"ה דף נ"א ע"ב וחולין דף נ"ג ע"ב:

[פסק]:

[ד.] כ' הרמב"ם בפ' י"ב הלכ' י"ב מתרומו' פת תרומ' שנטמאת משליכה לבין העצים עד שישרפנה שמן שנטמא נותנו בכלי מאוס עד שידליק כדי שלא יהי' תקל' לאחרים

ויאכלוהו. ומשקין שאין ראוין להדלקה שנטמאו כגון יין קוברין אותו. כ' כ"מ אע"ג דב"ה סובר תעש' זילוף כ' הר"י קורקס דלא קי"ל הכי דאנן אשכחן בכמה דוכתין דחיישי' לתקלה. ובפ' י"א מתרומ' כ' גידולי תרומ' הרי הם כחולין לכל דבר אלא שאסורים לזרים גזרו חכמים עליהם משום תרומ' טמאה ביד כהן וכו' ונמצא בא לידי תקלה לפיכך מותר לאכול גדולין בידים טמאו' וכו'. ובפ"ד מפסולי מוקדשין גבי פר ושעיר של יה"כ פסק כר"א ור"ש. ובפ"ח מערכין כ' אין מקדישין בזה"ז וכו'. ובפ"ו מבכורו' פסק דאין מעשרין מעשר בהמ' בזמן הזה משום שמא יאכלו תמים ונמצא בא לידי איסו' כרת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. וש"ע י"ד סי' נ"ז כ' רמ"א דכל שצריכין להשהותו יב"ח חיישינן לתקלה ואפילו אינו אלא אחד (מרדכי). וכ' הש"ך אבל היכי דא"צ להשהו' רק כ"א יום לא חיישינן לתקלה בזמן מיעוט כ"כ מהרא"י. וכ' בש"ע בשם הרשב"א אם רבים הנדרסין אסור להשהותם יב"ח כדי שלא יבא לידי תקלה (והמנהג להחמיר אפי' באחד). עיין חולין דף נ"ג ע"ב ההיא דשרקפא דספק דרוסו' פריך הש"ס לשהינהו יב"ח. אתי בהו לידי תקלא. כ' רש"י איידי דהוי טובא לא מצי לאזדהורי ואתי למיכל חדא מינייהו. וכתבו תוס' והא דאמר לקמן שיחלא קמא משהינן להו וכו' ולא חיישינן לתקלה וי"ל דהא אמר בפסחים תקלה עצמה תנאי היא. ועוד התם אי סופה לטעון ממהרת לטעון. ועוד דלמה דמסיק הכא דלפרסומי מלת' עביד הכי ניחא עכ"ל. כ' פר"ח ס"ק נ"ב מ"ש אם רבים הנדרסים. מוכח מדבריהם שאם הם א' או ב' מותר להשהותם יב"ח ואין מחוור דאפי' בא' חיישי' כדמוכח פרק שני שעירים. וכן בפ"ד דר"ה אמרי' גר שנתגייר בזה"ז צריך שיפריש רובע לקנו וכבר נמנה עליו ר"י ובטל' מפני התקלה. ופי' רש"י דלמא אתי לאתהנוי מיני' חלא ודאי אפי' באחד נמי חיישי':

אות ח (כלל סג) חיישינן למיתה או לא

[א.] יומא דף ב' מתני' שבעת ימים קודם יה"כ מפרישין כהן הגדול מביתו ללשכת פרהדרין ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול (קרי או שאר טומא') ר' יהוד' אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו אמרו לו א"כ אין לדבר סוף (שמא גם זו תמות). גמ' בדף י"ג]. ורבנן נמי הא חיישי' לשמא יארע בו פסול) אמרו לך טומא' שכיחא מיתה לא שכיח' וכו' אמרו לו א"כ אין לדבר סוף שפיר קאמרו לי' לר"י ור"י אמר לך למית' דחדא חיישי' למית' דתרתי לא חיישי'. ורבנן אי איכא למיחש אפי' למית' דתרי חיישי'. כתבו תוס' בדף ב' אע"ג דביבמו' דף כ"ו משמע דסתם מתני' דהתם דלמית' דחד חיישי' לתרי לא

חיישי' וסתם מתני' דהכא ס"ל דאי חיישי' לחדא ניחש נמי לטוב' י"ל דה"ק הכא נהי דחיישי' למית' דחד לזמן מרובה כמו בההוא דהתם מ"מ למית' דזמן מועט כי הכא לא הוי לן למיחש אלא משום מעל' דכפרה דחיישת לזמן מועט אם כן ניחוש אפי' לתרתי עכ"ל. ותוס' ישנים כתבו דמלת' דזמן מרובה חיישי' למית'. דיומא לא חיישי' וכו' עכ"ל. וביבמו' דף י"ח אמרי' ומי אית לי' לר"מ אין זיק' והתנן ארבעה אחים ב' מהן נשואים ב' אחיו' ומתו הנשואים האחיו' הרי אלו חולצו' ולא מתיבמו' (משום דתרווייהו זקוקי לי' להאי ותרווייהו להאי ואי נסיב חד חדא קא פגע באחו' זקוקתו) ואי ס"ד סבר ר"מ אין זיקה הני מתרי בתי קאתיין (משני אחים נפלו) האי לייבם חדא והאי לייבם חדא לעולם אין זיק' משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין דדילמא אדמייבם חד מיית אידך וקא בטלת מצות יבמין. כתבו תוס' וא"ת הא רבנן למית' לא חשו ור"מ גופא לא חייש לשמא יבקע הנוד ולא לשמא ימות וי"ל דלאלתר דוקא לא חייש אבל הכא פעמים שמאחר זמן גדול מלחלוץ ומליבם אחר חברו ובזמן מרובה חיישי' שמא ימות לכ"ע ואע"ג דאביי בגיטין (דף כ"ח) מדמי שמא מת לשמא ימות ולשמא מת לא חייש ר"מ אפי' לזמן מרובה ושמעתין אתי' כאביי. אביי לא מדמי להו לגמרי אלא שמא ימו' לאלתר לשמא מת לזמן מרובה תדע דלא לגמרי מדמי דהא לר' יהוד' דחייש לשמא ימו' לאלתר הוי חייש נמי לשמא מת לאלתר א"כ אשת כהן שיצא בעלה מפתח ביתו לא תאכל בתרומה אלא כשרואה בעלה בפנים חי עכ"ל. וכ"כ הרשב"א בחדושיו ליבמו' ועוד מוסיף ואי נמי בתרומה (הא דתניא האומר לאשתו ה"ז גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד ולר"מ מותר' כדמוכח גיטין דף כ"ח) משום דלא אמר לה אלא שעה אחת קודם למיתתו ואם אתה אוסרה מיד נמצא' חושש למיתה דלאחר שעה ואל תחוש ונמצא' מותר' כל ימיה עכ"ל:

[ב.] סוכה דף כ"ג עשאה בהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודא מכשיר מאי טעמ' אמר אביי שמא תמות ר' זירא אמר שמא תברח דמיתה לא שכיחא וכו' ומי אמר אביי דר"מ חייש למיתה ור"י לא חייש והתנן (פרק כל הגט) בת ישראל לכהן והלך בעלה למדה"י אוכלת בתרומ' בחזקת שהוא קיים ורמינהו עלה ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסור' לאכול בתרומה מיד. ואמר אביי לא קשי' הא ר"מ דלא חייש למיתה. דתנן בלוקח יין מבין הכותים וכו' דחייש ר"י לבקיעת הנוד ור"מ לא חייש. איפוך ר"מ חייש ור"י לא חייש (לא שנינהו אביי כדקאמרת אלא אפכא שנינהו אביי הא דלא חייש ר"י והא דחייש ר"מ ולאו מהלוקח יין שנינהו אביי אלא מהך דסוכה דר"י לא חייש ור"מ חייש דתניא עשאה בהמ' דופן לסוכ' ר"מ פוסל ור"י מכשיר). קשי' דר"מ אדר"מ (דבקיעת הנוד) אמר

לך מיתה שכיח' בקיעת הנוד לא שכיח' אפשר דמסר לשומר קשי' דר"י אדר"י טעמ' דר"י לאו דחייש לבקיעת הנוד אלא משום דל"ל ברירי' וכו' ולא חייש ר"י למיתה והתנן ריא אף אשה אחרת מתקינין לו וכו' אמר ר"ה ברי' דר"י מעלה עשו בכפרה. ובגיטין דף כ"ח [על האי רומי' דמתני' בת ישראל לכהן אברייתי' דה"ז גיטך שעה אחת וכו'] אית' רבא אמר שמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישי'. ואמר רב אדא בר מתנה והא נוד דכשמא ימות ופליגי וכו' שאני נוד דאפשר דמסר לשומר מתקיף לה רב משרשי' ערבך ערבא צריך אלא אמר רבא שמא מת לא חיישינן [ומתניתין ד"ה] שמא ימות תנאי היא (ובברייתא דה"ז גיטך תנאי היא פלוגתא דר"מ וחבריו):

[ג.] כתובו' דף ע"ט ע"ב תני' ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנני' בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג. בשלמ' לחנני' היינו דלא חיישי' למיתה אלא לרבנן אי חיישי' למיתה אפי' ולד בהמת מלוג נמי לא וכו' לעולם חיישי' למיתה ושאני בהמה דאיכ' עורה. אמר שמואל הלכה כחנני'. כתב הר"ן דטעמ' דחנני' דאיכ' תשש טוב' שתמות השפחה בחיי אשתו ושימות הבעל בחייה וכו'. ועיין כתובות דף פ"ג ע"ב בתוס' ד"ה מיתא שכיחא שכתבו שמא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידתה עכ"ל. (כלומר לכך שכיח יותר שתמות האשה בחיי בעלה משימות הבעל בחיי אשתו. והא דפרכינן בסוכ' ור"י לא חייש למית' והא אמר ר"י אף אשה מתקינין לו דהא מתוס' יש חלוק בין אשה וכו' לא קשי' דמעולם לא כתבו כן אלא במיתה דזמן מרובה משום טעמ' דמסתכנת בלידתה יש יותר שכיח שתמות האשה בחיי בעלה וכו' אבל במיתה דבת יומא כההיא די"ה איש ואש' שוין הן. שער המלך פ"ד דסוכה):

[ד.] נדרים דף ג' ע"ב איתא בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוי לי' נזיר אכל קם לי' בבל יאכל. באומר לכשארצה אהא נזיד. ואי אמר לכשארצה ליכא ב"ת אמר רבא כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר דמן ההיא שעת' הוי לי' נזיר מידי דהוי אאומר לאשתו ה"ז גיטך שעה אחת וכו' אסורה לאכול בתרומ' מיד אלמא אמרי' כל שעת' דלמא מיית ה"נ לאלתר הוי נזיר דאמרינן דלמא השת' מיית. כתב הרא"ש אפי' מאן דפליג דלא חיישי' שמא ימות הכא דלזמן מרובה דלימי נזירות חיישי' וכו' (כלומר דדוקא האומר ה"ז גיטך וכו' איכא מ"ד דמותרת לאכול בתרומ' משום דהחשש' היא באותה שעה וכל שלא מת באותה שעה בהיתר אכלה לתרומה. ומש"ה לא חייש אבל הכא דחשש' היא שמא ימות בתוך ל' יום דנמצא דלא קיים נדרו לכ"ע חיישינן וכו' לפ"ז האומר ה"ז גיטך ל' יום קודם מיתתו לכ"ע אסורה לאכול בתרומ' מיד. משנה למלך פ"ג הלכ' ח' ממעשר שני). (ועיין בחדושי רשב"א דאמר דגבי ה"ז

גיטך וכו' דחיישינן למיתה הוא מדרבנן אבל מדברי הרא"ש קדושין דף מ"ה משמע דהוי דאוריית' ע"ש):

[ה.] קדושין דף מ"ה ע"ב תוס' ד"ה בפירוש כתבו מעשה באחד שהי' לו בת קטנה והלך לארץ רחוק' ונתקדשה הבת ואסר הר"ר מנחם מיוני לקיימה ואמר חיישי' שמא יקדשנה אביה לאחר במקום שהוא ונמצא בא זה עליה באיסור א"א וכו' אע"ג דלשמא קדש לא אמרי' שמא יקדש אמרי' כמו דאמרי' שמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישי' וקי"ל כר' יוסי דפליג אר"מ דחיישי' לשמא ימות ועל זה אמר ר"ח דהשתא דאתי להכי אף כשהיא קטנ' מותרת דכיון דלא קידש א"כ היא מותר לעולם דכל שעה ושעה יש לנו לומר דעדיין לא קידש ואפי' חיישינן לשמא יקדש הואיל וכל שעה יש לומר דעדיין לא קידש מותרת היא אצלו ולא דמי לשמא ימות דהתם מיירי שאסר את אשתו בתרומ' כשהגט תל שעה אחת לפני מיתתו ואיכ' למימר דמיד ימות נמצא דכל שעה אסור' לאכול בתרומ' אבל הכא דאינ' אסור' עד שיחולו הקדושין שקידש אבי' שם כל שעה איכ' למימר עדיין לא חלו הקדושין עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם דלא דמי להההיא דפרק כל הגט דהתם נאסרת מחיים שהגט חל שעה אחת קודם למיתה וכי חיישת לשמא ימות לאלתר נמצא כל השעות אסורו' וכן בבקיעת הנוד אם תבקע הנוד עבר למפרע אבל הכא לא יעבור למפרע במה שנתקדש' לבסוף וכיון דלא חיישי' לשמא קידש לעולם היא עומדת בהיתר עכ"ל. ור"ן כתב שיש להחמיר:

[פסק]:

[ו.] כ' הרמב"ם פ"ט דתרומות האומר לאשה ה"ז גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסור' לאכול בתרומ' מיד וכו'. ובפ"א מנזירות כ' האומר לא אפטור מן העולם עד שאהא נזיר ה"ז נזיר מיד שמא ימות עתה ואם אחר נזירתו ה"ז עובר בבל תאחר וכו'. ובפ"ד דסוכה כתב דפני סוכה כשרים מן הכל וכו' ואפי' מבעלי חיים. כתב ה"ה דקי"ל כר' דמכשיר. ולחם משנה בפ"א מנזירות כתב תימא הא כאן בנזירות ובתרומה חייש לשמא ימות א"כ איך מכשיר דופן סוכה מבהמה. וי"ל דבאמ' חיישינן למית' אלא דהתם מוקמינן בבהמ' קשור' ואף לכשתמות איכא דופן אלא דחיישי' זמנין דמוקי בפחו' מנ' סמוך לסוכה ובצר שיעור דופן וכו' ולהא לא חייש עכ"ל. ושער המלך פ"ד מסוכה כ' מה שהקש' לח"מ מההיא דנזירו' לפי דברי הרא"ש דנזירו' הוי זמן מרוב' לא קשיא מהא דסוכ'. ועוד כ' דר' זירא דאמר מיתה לא שכיח ס"ל דלזמן מועט כי הך דסוכ' לא חיישי' ובריייתא דה"ז גיטך וכו' י"ל דס"ל דאם אנו מתירין השתא לאכול מיד מטעם דלא חיישי' למית' דזמן מיעוט נמצא דהרי היא מותר' לאכול כל ימיה דבכל יום ויום הרי הוא חי לפנינו ואין לנו

לחוש שימות באותו יום כמ"ש רשב"א ביבמו' (כדלעיל) ונמצא למפרע מתירין אנו לזמן מרוב' וכל כי האי לא אמרינן לא חיישינן שמא ימות. מאי אמרת נתיר לאכול באותו יום שגרש' ולאחר יומו לא נתיר. לא פליג רבנן דמחזי כחוכא ונמצא א"כ לפי זה לר' זירא ברייתא זו אתיא ככ"ע ורבינו פסק כר"ז ומש"ה פסק להההיא דתרומו' ופסק נמי דעושין דופן מב"ח. ובזו ניחא נמי מה שהקש' חכם צבי בתשו' ק"ו על הרמב"ם דפסק בתרומו' דחייש שמא ימות לאלתר ובה' יוה"כ פסק כרבנן דאין מתקינין לו אשה אחרת וכו' ובזה ניחא דהתם אינ' אלא חששא בת יומא משא"כ בההיא דתרומו'. וש"ע א"ח פסק נמי בסי' תר"ל דעושין מחינ' אפי' מבעל חי. וכ' הטור שיקשור שם בהמה לדופן. וש"ע א"ח סי' תקפ"א כתב מי שנדר להתענו' כך וכך תעניות יכול לדחותן עד ימות החורף. וכ' מ"א וצ"ע דמתחייב להתענו' מיד שמא ימות וכו' ומיהו זמן מועט לא חיישינן כמ"ש הרא"ש בנדרים וכו'. ושער המלך פ"ד מסוכ' הקש' עליו דכיון דלא חיישי' לזמן מועט א"כ יהא מותר להלוות עד ימות החורף משום דכל יום הרי לפנינו כמ"ש רשב"א דמאן דלא חיישי' לזמן מועט אוכלת בתרומ' כל ימיה. ולפי מה שכתבתי בדעת רבינו לעיל יש מן הישוב לדברי מג"א עכ"ל. ובפ"ג הל' ח' ממעשר שני כ' הרמב"ם אין מפקידין מעשר שני אפי' אצל חבר שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ (דאסור ליתן מעשר שני לע"ה מפני שהוא בחזקת טמא. אבל מפקידים מ"ש של דמאי אצל ע"ה). כתב הראב"ד אין דעתי נוחה אלא במעות שהוא פקדון לזמן ארוך ויש לחוש שמא ימות ואין ידוע מי יעמוד אחריו אבל בפירות שאינן לזמן ארוך כולי האי לא חיישינן עכ"ל. לכאור' נרא' מדברי הראב"ד דבזמן מועט לא חייש למיתה. אמנם לפי דברי הר"ן בכתובו' שהבאתי לעיל אות ג' נוכל לומר דסובר דלזמן מועט נמי חיישי' אלא דהכא אפילו ימות ליכא עדיין איסור אם לא שיהא בנו ע"ה ואיכא חששות הרבה. ומתורץ בזה קושית כ"מ ע"ש]. ובפרק כ"ב הלכה כ"ה מאישו' פסק הרמב"ם כחנניא דעשו ולד שפח' מלוג כו':

אות ח (כלל סד) חילוק מלאכות או חילוק אסורין

[א.] שבת דף ע' חילוק מלאכו' מנלן (שהיודע שהוא שבת ועש' מלאכות הרב' וכו' חייב על כל מלאכ' ומלאכ') אמר שמואל מחלליה מות יומת התור' רבתה מיתו' הרב' וכו' אם אינו ענין למזיד דכתיב כל העוש' מלאכ' יומת תנהו לשוגג ומאי יומת בממון (לאפושי קרבנות). ותיפוק לי' מהיכא דנפקא לר' נתן דתניא לא תבערו אש וכו' ביום השבת הבער' בכלל היתי' ולמה ינחת להקיש אליה מה הבער' שהיא אב מלאכ' וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה. קסבר שמואל כר' יוסי הבער'

ללאו יצאת דתניא הבער' ללאו יצאת (שאין חייבין עלי' כרת וסקיל') דברי ר' יוסי ר' נתן אומר לחלק יצאת. ותיפוק לי' מהיכא דנפקא לי' לר' יוסי דתניא ר' יוסי אומר ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבין אחת על כולן פעמים שחייבין על כל אחת ואחת וכו' ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהי' אחת לא משמע לי' (וע' סנהדרין דף ס"ב). וכריתו' דף ב' ד' ט' י"ו מנלן חילוק בשאר איסורין כלומר אם עשה עברו' הרבה בשוגג בהעלם אחד שיהא חייב על כל אחת ואחת:

[ב.] מכות דף כ"א ע"ב מתני' יש חורש תלם א' וחייב עליו משום ח' לאוין וכו' וקח חשיב חרישה בי"ט: גמ'] א"ל עולא לר"נ ולילקי נמי משום זורע (דהא נמנו וגמרו דהמחפ' חייב משום זורע) א"ל תנא ושייר. א"ל תנא תני ח' ואת אמרת ושייר. חמר רבא חילוק מלאכו' לשבת ואין חילוק מלאכו' לי"ט (אם עשה שתים ושלש מלאכו' בהעלם א' [כלו' במזיד ובהתרא' אחת ועיין רש"י בפסחים דף מ"ח שכ' שאם עשה ב' מלאכו' במזיד אינו לוק' ב'] או עשה מלאכ' שיש בה שתים אינו חייב אלא אחת. מ"ד הבער' לחלק יצאה ס"ל אין חילוק מלאכו' בי"ט דבי"ט לא יצאת הבער'. ומ"ד מאחת מהנה ה"מ באיסור שיש בו חיוב חטאת כגון מלאכו' דשבת) ח"ל עדא תהא. איתבי' אביי ואין חילוק מלאכו' לי"ט והתניא המבשל גיד בחלב בי"ט ואכלו לוק' חמש וכו' לוקה משום בשול בי"ט שלא לצורך ולוק' משום הבער' ואם איתא משום הבער' לא לחייב וכו' ומסיק אסיק הבער' ועייל עני הקדש וכו'. וע' פסחים דף מ"ז ומ"ח דנרא' דגרסי' רבה ומלשון שכ' הש"ס שם דאמר אביי לרבה והא את הוא דאמרת אין חילוק מלאכו' לי"ט וכו'. משמע דאביי סבר יש חילוק מלאכו' וצ"ע אם קבל מיני' לבסוף או לא. כ' הרמב"ן בחדושיו למכות לפום מה דמסקינן דמחפה חייב משום זורע וכו' ולחייב נמי משום חורש בשביעי' איכא למימר כשם שאין חילוק מלאכו' לי"ט כך אין חילוק מלאכו' בשביעית עכ"ל. ושער המלך פ"א משמט' נסתפק אם חילוק מלאכו' ליה"כ כיון דאינו בסקיל' כמו שבת או דלמא כיון שהוא נמי בכרת יש חילוק וכו'. ורוצ' להוכיח מרש"י פסחים דף מ"ז ד"ה ושבת לא תני וכו' ולבסוף מסיק דלר' נתן דנפקא חילוק מנא תבערו איכא למימר דוקא שבת דחמיר גלי קרא אבל יה"כ לא. ולר' יוסי דנפקא מאחת מהנ' א"כ כיון דקרא באיסורין דאית בי' חיוב חטאת כתיב כמ"ש רש"י ודאי דביה"כ נמי חילוק מלאכות. אמנם למהרמ"ע מפאנו סי' קכ"ג פשיטא ליה דאין חילוק מלאכו' ליה"כ (וע' בירושלמי פ"ג דשבועו' על מתני' שבועה שלא אוכל מוכח דאין חילוק מלאכו' ליה"כ. וע' בטורי אבן במגלה). ורמב"ם פ"א מי"ט כ' אם עשה מלאכו' הרב' בהתראה א' בי"ט אינו לוקה אלא א' דאין חילוק מלאכו' לי"ט. וע' פ"ז משגגות:

אות ח (כלל סה) חצי שיעור וגם אי כ ש למכות או לא

[א.] יומא דף ע"ג ע"ב מתני' י"הכ אסור באכיל' ובשתייה וברחיצ' וכו' [גמ'] אסור ענוש כרת הוא אמר ר' אילא ואיתימא ר' ירמיה לא נצרכה אלא לחצי שיעור (כגון פחות מככותבת כרת ליכא איסורא איכא) הניחא לר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התור' (כלומר פחו' מכשיעור וכו' ולקמן דריש לה מכל חלב) אלא לריש לקיש דאמר חצי שיעור מותר מן התור' מאי איכא למימר. מודה ר"ל שאסור (מדרבנן ומתני' נמי מדרבנן קאמר) אי הכי לא לחייב קרבן שבועה אלמא תנן שבוע' שלא אוכל ואכל נבלו' וכו' חייב ור"ש פוטר והוינן בה מושבע ועומד מהר סיני הוא ואמר ר' יוחנן בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא במפרש ח"ש ואליבא דרבנן (דאמרו בסתם אין אדם אוסר עצמו בכ"ש) או בסתם ואליבא דר' עקיבא (דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש אם אמר סתם שלא אוכל אי אתה מוצא שיהי' חייב קרבן שבוע' על הנבל' אם אכל כזית שהוא מושבע עליו אלא באוכל ח"ש שאינו מושבע וכו' או בסתם מצית לאוקמי ומיהו כשאכל לא אכל אלא ח"ש שאינו מושבע ועל ידי שבוע' שלא אוכל סתם נאסר בה ואי ס"ל לר"ל דח"ש אסור מדרבנן היכי מוקי להא דתני חייב באוכל חצי שיעור הרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור) וכי תימא כיון דאית לי' היתר מן התור' קא חייל קרבן שבוע' והא תנן שבועת העדו' אינ' נוהגת אלא בראוין להעיד. למעוטי מאי רב פפא אמר למעוטי מלך רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא והא מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דפסלי' ולא חייל עלה קרבן שבוע' (קשה דילמא ר"ל ס"ל כר"ש. ע' ספר יד דוד) שאני התם דכתיב אם לא יגיד (משמע דהגדה שלו מועלת לבעל דינו) והאי לאו בר הגדה הוא כלל (לא מהני הגדה דידי' כיון דלא מקבלינן מדרבנן) [מהכא משמע דאם ח"ש מדרבנן אף דהוא מוזהר בלא תסור חל עליו שבוע'] ואי בעית אימא כי קתני (במתני' אסור) אשארא (משום רחיצה וסיכה וכו' דליכא כרת תני אסור). [גופא] ח"ש ר' יוחנן אמר אסור מן התור' כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קאכל. ר"ל אמר מותר אכיל' אמר רחמנא וליכא. איתיבי' ר"י לר"ל אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהר' (גבי חלב קאי דעונשו ואזהרתו סמוכים זה לזה כל חלב וכו' לא תאכל הרי אזהר' וסמך לי' כי כל אוכל חלב ונכרת' הרי עונש אין לי שיהי' מוזהר אלא על כשיעור שהוא ענש עליו כרת דגבי עונש לא כתיב כל אחלב אלא אאוכל) כוי (שהוא ספק ואין בו כרת) וח"ש [שאינו בעונש] הואיל ואינו בעונש יכול שאינו באזהרה ת"ל כל חלב (הכא כתב כל אחלב כלומר אפי' כ"ש) מדרבנן וקרא אסמכתא היא ה"נ מסתברא דאי ס"ד דאורייתא כוי ספקא הוי איצטריך קרא לאתויי ספקא (בתמי' אטו קמי שמיא ספקא הוא אי בהמה

הוי אי חיה הוי). אי משום הא לא איריא קסבר כוי בריה בפני עצמה דאי לא תימא הכי הא דאמר רב אידי בר אבין (כריתות דף כ"א גבי כל דם לא תאכלו) כל לאתויי כוי איצטריך קרא לאתויי ספקא אלא בריה שאני (פי' בריה דהכא אינו ספק חיה או בהמה. אבל הא דאמר ר' יוסי חולין דף פ' כוי ברי' בס"ע ולא הכריעו בו חכמים אם חיה וכו' ההיא הוי פי' ספק בהמה וכו' דהא שמעינן לר' יוסי דאמר חולין פ"ג כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין דמו ואי הוי בריר לן שהוא בריה ולא הי' לא חיה ולא בהמה יהא מותר לשחוט לכתחל' דהא לאו בר כסוי הוא. תוס'). בד"ה חזי לאיצטרופי כתבו תוס' תימא אמאי לא אמר מטעם דקאמר בסמוך כל חלב וי"ל דאי מקרא דכל חלב ה"א עיקר קרא לכוי איצטריך וח"ש מדרבנן ואסמכוהו אקרא אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאצטרופי סברא הוא וה"א טעמא דדרש' גמורה היא לח"ש עכ"ל (עיין מ"ש לקמן שם הר"ן פ"ג דשבועו') כתבו תוס' ישנים דר"י דאמר ח"ש אסור מ"הת אמר אפי' כרבנן דלא אמרי כ"ש למכות והכא לענין איסור בעלמא מיהו קשה דמ"ש דהכא לא יליף כל חלב אלא לאיסור ולא למלקו' ובפסחים דף מ"ד יליף מכל מחמצ' תערוב' חמץ בלאו דמ"ש כל מחמצ' מכל חלב ויש לחלק בדרשות עכ"ל. (תוס' פסחים דף מ"ה כתבו דלא דריש ר"י כל אלא לאיסורא אבל להתחייב מלקות כמו בכשיעור לא וכן גבי חמץ כלומר גבי חמץ נמי דריש ר"י כל לאיסורא) ועוד כתבו תוס' ישנים בד"ה דאי ס"ד דאורייתא וכו' נרא' דהוי מצי למידק איפכא דבשלמא אי ח"ש אסור מ"הת עיקר קרא לח"ש אבל אי ח"ש מדרבנן קרא כל חלב למאי אתא. ושמא יש להעמידו לדרשא אחרת עכ"ל:

[ב.] שבת דף ע"ד ת"ר היו לפניו מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר אמר רב חסדא בורר ואוכל פחו' מכשיעור וכו' מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפו' פחו' מכשיעור (נהי דחיוב חטאת ליכא איסור מיהא איכא דקי"ל ח"ש אסור מה"ת והכי קתני בורר לכתחלה] (והמתרץ ס"ד דפחו' מכשיעור הוי דרך אכילה. תוס'). כ' משנה למלך (בפרק י"ח משבת) מכאן מוכח דשיעורי הוצאה וכל השיעורין שנאמרו לענין שבת הוא דוקא לחיוב חטאת. אבל לאיסור תורה אפי' בפחו' מכשיעור דקי"ל ח"ש אסור מה"ת וכ"כ הג"א ר"פ המוציא יין. ודלא כחכם צבי בסי' פ"ו דסובר בכל שארי איסורי תורה כגון התולש שער א' בנזיר או מוציא פחו' מכשיעור בשבת אין בו איסור תורה כלל דטעמ' דחזי לאצטרופי לחוד לא מהני כמ"ש תוס' ביומא) עיין שאגת ארי' סי' פ"א שכ' דפחו' מכזי' אינו עובר בבל יראה כדמוכח משמעת' דבצק שבסדקי עריבה (פסחים דף מ"ה) ובע"כ צ"ל כן לסבר' הר"י דס"ל דבל יראה הוי ניתק לעשה ואין לוקין עליו אפי' עשה מעשה ואי ס"ד דפחו' מכשיעור אסור מן התור' לענין

בל יראה כמו שאר איסורין א"כ פחו' מכשיעור וכשיעור שניהם שוין שאסורים מה"ת ואין לוקין תקשה הא דפליגי ב"ש וב"ה חמץ בכותב' או בכזי' ואמרינן דפליגי לענין ביעור מאי נ"מ בהא פלוגתא כיון דלעולם אפי' שיעור' רבה אין לוקין ולענין איסור אפי' כ"ש אסור מה"ת אלא ודאי דבפחו' מכשיעור אפי' איסור' ליכא. ונרא' ליתן טעם לדבר דמ"ש לענין בל יראה משאר איסורים משום דאמרי' דח"ש אסור משום דחזי לאצטרופי איסור' קאכיל והאי טעמ' לא שייך אלא באיסורי אכיל' דקי"ל אם אוכל כזי' בכדי שיעור אכילת פרס מצטרף הרי שאם אכל עכשיו כל שהוא כשיחזור ויאכל בכא"פ עד שישלים עמו לשיעור כזי' נמצא האי כל שהוא שאכל כבר באיסור' אכל למפרע דהא איסור מצטרף ומשלים לשיעור אכילה אבל גבי בל יראה דאפי' אם ישלים לבתר זמן לשיעור כזי' אינו עובר אלא מכאן ולהבא וכל זמן ששהה אצלו פחו' מכזי' ליכא איסור' כלל למפרע אפי' לבתר שהשלימו לכזי' אינו עובר על שהיות פחו' מכשיעור כלל דלשעבר אלא על להבא משע' שהשלים לכשיעור וכיון דא"א לעולם שיבא לידי איסור על שהיי' זו של פחו' מכשיעור לענין בל יראה למפרע לית לן בה עכ"ל:

[ג.] במסכ' טבול יום פ"ב המקפה של תרומה ושום ושמן של חולין שנגע טבול יום במקצתן פסל את כולן. כ' הר"ש (אחר פלפול ארוך בדין היתר מצטרף לאיסור) וז"ל ואע"ג דח"ש אסור מה"ת שמא ה"מ בעיני' אבל ע"י תערובו' לא מיהו בפרק גיד הנשה דף צ"ח גבי ההוא פלגא דזתי' דתרב' דנפל לדיקולא דבשר' (דהי' רוצה לשער בשלשי' פלגא דזיתא וא"ל אל תזלזל בשעורין ועוד הא אמר ר"י ח"ש אסור מה"ת) משמע דאפי' ע"י תערובו' נמי אסור עכ"ל (ומהרש"א בפסחים דף מ"ה כ' דח"ש ע"י תערובו' מותר ונעלם ממנו לפי שעה דברי הר"ש דהכא). עיין חלה פ"א משנה ט' החלה והתרומ' חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים. כ' הר"ש ירושלמי מפרש מתני' מסייע לר"י דאסורה לזרים פתר לה בפחו' מכשיעור עכ"ל. ובשבת דף צ"א אי' בעא מיני' רבא מר' נחמן זרק כזי' תרומה לבית טמא מהו כגון דאיכ' פחו' מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומא' מחייב נמי לענין שבת או דלמא כל לענין שבת כגרוגר' בעינן וכו' ולא אפשט' כתבו תוס' ד"ה כגון ודוקא נקט כזי' תרומ' דאיכ' איסור לאוכלה בטומאה אבל פחו' מכזי' וכן כזי' חולין כיון דאין איסור לאוכלו בטומא' לא שייך לומר מגו דמצטרף לענין טומא' מצטרף לענין שבת וא"ת מ"ש כזי' תרומה מחצי זית דהא תרומ' טמאה ליכא אלא עשה ואינו לוקה וחצי זית נמי הא קי"ל כר"י דאסור מה"ת וי"ל מ"מ כזי' חמור טפי שהרי זית הוא שיעור ללקו' בכל מקום עכ"ל:

[ד.] כ' רשב"א בתשובה סי' תל"ט הטעם דאין לוקין על ח"ש משום דעיקר קרא אכיל' כתיב' בי' לא תאכלו כל נבלה כל חלב וכל דם לא תאכלו ואין אכילה פחו' מכזי' ומ"מ מכיון דכ' כל ולא כ' נבלה לא תאכלו וכו' אשמעי' קרא דאפילו ליכא שיעור אכילה לא תאכלו ואחר שריבה הכתוב מיעט מאי ריבה לאיסור ומאי מיעט מלקו' ויש לנו כיוצא בו בטעמו ולא ממשו עכ"ל:

[ה.] מכו' דף י"ג מתני' כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב ר' שמעון אומר כל שהוא וחכ"א כזי' וכו'. [גמ'] אמר רב ביבי אמר ריש לקיש מחלוק' בחטה (שהיא כברייתא) אבל בקמח ד"ה כזי' ור' ירמי' אמר ר"ל כמחלוקו' בזו כך מחלוקו' בזו תני' כוותי' דר' ירמי' ר"ש אומר כ"ש למכו' לא אמרו כזי' אלא לענין קרבן (על שגגת כרת והלכה למשה מסיני הוא). כ' הריטב"א מכו' דף י"ז הא דאמר ר"ש כ"ש למכו' פירשו בה דגמרא גמיר לה. רבינו מאיר ז"ל נתן טעם דלמלקו' כיון דאכל במזיד אחשבי' לחומר איסור להתחייב בכ"ש אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזי' לחשיבו' עכ"ל. כתבו תוס' בשבועו' דף כ"א ע"ב ודוקא בשאר איסור בעינן כזי' לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וזדונו בכרת לא הו' אלא בכזית אבל בשבועו' בטוי דאין בו כרת אלא לאו כי היכי דלוקין אכ"ש מביא קרבן אכ"ש עכ"ל. ובנזיר דף ד' גבי לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זע"ז ור"ש ל"ל צירוף דתני' כ"ש למלקו' כתבו תוס' הכא לא שייך צירוף לקרבן שקרבן נזיר אינו בא על ששתה יין אלא מלקו' והקרבן בא על השלמת נזרו עכ"ל: [ו.] ע"א דף ס"ז ע"ב כתבו תוס' עוד יש להביא ראי' דמוד' ר"ש דקדרה בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא דאי לא פגמה כלל לר' שמעון גיעולים דכ' רחמנ' ל"ל פשיט' כיון דהוי לשבח וכו' וכי תימא דאצטריך לטעם כעיקר א"כ תקשי לר"ש משרת למה לי דלהיתר מצטרף לאיסור לא צריך דהא ס"ל לר"ש כ"ש למכו' וה"ר יקר מקיצו דחה זה דאיכ' למימר דאכתי אצטריך משרת לר"ש אע"ג דסבר כ"ש למכו' הא פי' ר"ת בסמוך היינו דוקא כשהאיסור בעין אבל לא ע"י תערובו' כדמוכח מההיא דמייתי בסמוך דערלה וכלאי כרם אין מצטרפין וכן צריך לומר ע"כ דאם לא כן לא תמצא היתר בטל באיסור כל לר"ש לא ברוב ביבש ולא בס' בלח וא"כ שפיר אצטריך משרת להמ"ל כגון בחצי זית פת ואכלו כדקאמר התם נזיר ששרה פתו ביין וכו' ולעולם טעם כעיקר לר"ש מגיעולי עכ"ל ומורי ה"ר פרץ אומר דדחוי ה"ר יקר אינו כלום דלא אצטריך לר"ש משרת להמ"ל משום דבלאו צירוף נמי כ"ש אע"ג דאינו בעין אלא נבלע בתוך הפת מה בכך הלא כיון דטעם כעיקר מגעולי כותים א"כ חשיב הטעם הנבלע כאלו הי' בעין וא"כ כיון שאלו הי' מן האיסור בעין הי' מחייב בכ"ש לר"ש ה"נ כשהוא נבלע בהיתר כיון שיש בו טעם וטעם כעיקר תדע דהא

כיון דאמר ר"ש כ"ש למכו' א"כ כך לי כ"ש לר"ש ככזית לרבנן ובכזית לרבנן מחייב עלי' אפי' כשאינו בעין אלא נבלע בתוך ההיתר שיאכל כ"ש מן ההיתר הבלוע וכו' וא"כ ה"ה כ"ש לר"ש דכשאכלו בתערוב' טעם מחייב כאלו אכלו בעין וכו' ומה שדחה ה"ר יקר ממה שפי' ר"ת לקמן לא קשי' מידי דר"ת לא דיבר רק בתערובו' שיש לו להתבטל כגון יבש ביבש חד בתרי או בדבר לח היכ' דליכ' טעמא דכל מקום דשייך ביטול לא אמר ר"ש כ"ש למכות דהא לא עדיף כ"ש לר"ש מכזית לרבנן וכי היכי דכזית לרבנן מתבטל ה"ה לר"ש כ"ש אבל היכא דלא שייך ביטול כגון היכא דאיכ' טעם כיון דטעם כעיקר ולא בטיל א"כ ה"נ מחייב בכ"ש לר"ש כשהוא בתערובו' כיון שיש בו טעם כאלו היה בעין עכ"ל. ובתוס' נזיר דף ל"ח ד"ה דלית לי' צירוף כתבו וא"ת לר"ש משרת ל"ל וכו' ותירץ נ"ע דשפיר אצטריך לצירוף דהא דקאמר כ"ש היינו כשהוא בעיני' אבל כשהוא מעורב לא ס"ד למיסר וכי האי גוונא אמר אבי' במנחו' אברייתי' אין לי' וכו' דבתר דמרבינן מקר' מקצתו דהיינו חצי זית מצריך קרא לעירובו עכ"ל [לפי דעתי הכי פירושו דודאי אי לא כ' משרת ה"א דיש חילוק בין אם חצי זית בעינא או ע"י תערובו' אבל עתה דכ' רחמנ' משרת להורו' דליכ' חילוק בודאי אף ע"י תערובו' אסור דלאביי ע"כ צ"ל כך כמ"ש תוס' בפסחים דף מ"ג ע"ב ומדוקדק בזה הא דכתב לא ס"ד למיסר דמשמע אבל לפי האמת אסור והא דנקט לשון צירוף כיון דא"צ שיעור לר"ש י"ל הואיל דמעורב בהיתר כ' לשון צירוף דרואין כאלו הוא מצורף לבדו בלא היתר וכה"ג כ' רש"י בפסחים דף מ"ד ע"ב ע"ש וזהו ג"כ דעת הר"ר יקר ומיושב בזה קושית שער המלך פ"א הלכה וי"ו מחמץ שהקש' על הר"ר יקר מסוגי' דשבועו' איך מוכיח התם דר"ע ל"ל כ"ש למכו' מדבעי צירוף (כמו שאכתוב לקמן) הא לסבר' הר"ר יקר מוד' ר"ש בתערובו' והניחו בצ"ע. ולפי דברי התוס' הללו אתי שפיר]:

[ז.] שבועו' דף כ"א מתני' שבוע' שלא אוכל ואכל כ"ש חייב דברי ר' עקיבא אמרו לו היכ' מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב שזה חייב וכו'. גמ'] אבעי' להו ר"ע בכל התור' כר"ש ס"ל דמחייב במשהו ובדין הוא דבעי אפלוגי בעלמ' [בשאר איסורין ולמלקו'] והא דקא מפלגי הכא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דאיכ' למימר הואיל ומפרש חייב (אם פירש שבוע' שלא אוכל כ"ש ואכל כ"ש חייב הרי החליף שבועתו) סתם נמי חייב (שי"ל שהנשבע אין דעתו על אכיל' של תור' אלא אחר לשון בני אדם ובכ"ש נתכוין לאסור את עצמו) קמ"ל דפטרי (דקסברי אין דעתו אלא על שיעור אכיל') או דלמ' בעלמ' כרבנן ס"ל והכא היינו טעמ' הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ת"ש ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב ואי ס"ד בעלמ' כר"ש ס"ל ל"ל לצרף (תימ' דלמ' שאני הכא

דגלי קרא כדדרשינן פסחים דף מ"ג ממשרת וכל משרת וי"ל דאי ס"ל כר"ש הוי מוקי לי' לקרא למלת' אחרית'. תוס') ועוד תנן שבוע' שלא אוכל ואכל נבלו' חייב והוינן בה אמאי חייב ואמר ר"ל אי אתה מוצא אלא אי במפרש ח"ש ואליב' דרבנן אי בסתם ואליב' דר"ע ואי ס"ד בעלמ' כר"ש ס"ל כ"ש נמי מושבע ועומד אלא לאו ש"מ בעלמ' כרבנן ס"ל. כתבו תוס' ד"ה כר"ש ר' יוחנן דאית לי' דח"ש אסור מה"ת אתי שפיר כרבנן דבח"ש ליכ' מלקו' אלא איסור בעלמ' ובחולין דף צ"ט מוכח בהדי' דכרבנן ס"ל ובפסחים דף מ"ג קאמר ר' יוחנן דבכל התור' אין המ"ל חוץ מאיסור נזיר ואי כ"ש למכו' ל"ל צירוף עכ"ל: [ח.] שבועו' דף כ"ג ע"ב מוקי ר' יוחנן מתניתן דשבוע' שלא אוכל ואכל נבלו' וכו' בכולל ור"ל מוקי לה בח"ש. ואמרי' בשלמ' ר"י לא אמר כר"ל דמוקי לה מתני' כד"ה וכו' כתבו תו' וא"ת לימא דהיינו טעמ' דלא מוקי מתני' בח"ש משום דס"ל ח"ש אסור מה"ת וי"ל כיון דליכ' אלא איסור בעלמ' לאו מושבע ועומד חשיב לי (וכ"כ תוס' לעיל דף כ"ב ע"ב) אע"ג דאין איסור לאו חל על איסור עשה מ"מ ח"ש דליכ' אפי' עשה אלא איסור בעלמ' לא חשיב מושבע ועומד. ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן דאין איסור אלא מדרבנן וזה הפי' נרא' יותר דלפי' קמא קשי' דמ"מ הכי הוי מצי למימר דלא אמר כר"ל כיון דסבר ח"ש אסור מה"ת לא משכחת הן ולאו דהיכי משתבע שאוכל ח"ש הא מושבע ועומד וכו' עכ"ל כלומר דאף אם נשבע שלא אוכל ח"ש חל השבוע' כיון דאין בו אלא איסור מ"מ לבטל דהיינו שנשבע לאכול ח"ש איסור לא מצי לישבע כיון דעכ"פ אסור הוא מה"ת ולא דמי לשבועת הרשות דבידו לו' הן או לאו כמו שאמרו רבנן לקמן דף כ"ה]. כ' מהרש"ל ומהר"י ב"ל אהא דכתבו תוס' דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן ק' א"כ מ"ט דר"ש דפוטר ותירצו דר"ש דפוטר היינו משום דמחייב בכל האיסורין בכ"ש א"כ ה"ה דמחייב שלא כדרך הנאתן ע"כ ומהרש"א הקש' עליהם דהיכי מצינו למימר אליב' דר"י דאית לי' דכל מאן דמחייב בכ"ש מחייב נמי שלכד"ה והא לדידי' חמיר ח"ש משלכד"ה דבח"ש איכ' איסור תורה ושלכד"ה ליכא איסור תורה ע"ש. וכן הקש' משנה למלך בפ"ה משבועו' ושער המלך בפ"א מיסודי תורה תירץ דבשלמ' לר"ש דס"ל דלוקין על ח"ש איכא למימר שפיר ה"ה שלא כדרך הנאתן דתרווייהו שוין אבל לר"י דאמר ח"ש אסור מה"ת משום דחזי לאצטרופי א"כ האי טעמא שייך דוקא גבי ח"ש משום דחזי לאצטרופי ואתי לאיסור לאו מש"ה אסור מה"ת אבל שלכד"ה דלעולם לא אתי לידי איסור לאו בשלכד"ה מש"ה אינו אלא מדרבנן וכ"כ מש"ל בעצמו בהלכו' יסודי תור' לחלק בין ח"ש לשלכד"ה עכ"ל שער המלך: [פסק]:

[ט.] בפי"ד ממאכלו' כ' הרמב"ם כל איסור מאכלו' שבתורה שיעורן בכזית בינוני בין למלקו' בין לכרת וכו' ושיעור זה עם כל השיעורין הל"מ הם ואסור מה"ת לאכול כל שהוא מדבר האסור אבל אינו לוקה אלא על כזית ואם אכל כ"ש פחו' מכשיעור מכין אותו מכת מרדות. ובפ"א הלכה ז' מחמץ כ' האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש הרי זה אסור מה"ת שנאמר לא יאכל ואעפ"כ אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית והאוכל פחו' מכזית מכין אותו מכת מרדות. כ' כ"מ קשה למה לי קרא בחמץ הא בכל איסורין שבתור' קי"ל ח"ש אסור מה"ת. ועוד קשה דאי מקר' איפכ' הוי לי' למילף דלא יאכל שיעור אכילה משמע וצ"ע. וכ' מש"ל בשם מהר"ל נ"ח בתשובה סי' נ"א דאיסור חמץ לא דמי לחלב דמשם למדו דח"ש אסור משום דחלב אסור לעולם ולא הי' לו שעת היתר משא"כ חמץ שמותר קודם פסח ולכך הוצרך פסוק בפ"ע בחמץ לאסור ח"ש. והוליד מזה דביום י"ג משעה ששית ולמעל' אין איסור תורה בפחו' מכשיעור. וראיתי להרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג הלכו' חמץ וז"ל האוכל חמץ כ"ש וכו' שנא' לא יאכל ואכילה כל דהו משמע ואף על גב דאינו חייב כרת או קרבן אלא בכזית שאני התם דאתי הלכת' ואפיקתיה ממשמעותי' אבל לאיסור' כדקאי קאי. והא דקאמר בגמרא משום דחזי לאצטרופי הכי פירושו מאי טעמ' לא מוקמי לה הלכת' באיסור' כי היכי דמוקמה לה אעונשין משום דחזי לאצטרופי לעבור בלאו או בכרת. ואף על גב דלעניו איסורא כ"ש משמע. לעניו כרת או קרבן אינו אלא בכזית אתי הלכת' ואפיקתא ממשמעותי' עכ"ל. וא"ת והא בגמר' מוכח מרבוי דכל חלב ויש לו' דגם לסברת הרב אפשר לתרץ כמו שכתבו התוס' ביומא [כמו שהבאתי אות א'] או כדברי הר"ן וז"ל הר"ן פ"ג דשבועו' דאע"ג דהתם ביומא מרבוי דכל חלב מייתינן חצי שיעור הא ודאי הא רבוי' לא כתיב אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיני' לכל האיסורין משום דפשיט' לן דלא אסרי' רחמנ' אלא משום דחזי לאצטרופי עכ"ל מזה נרא' דאי לאו האי סברא דחזי לאצטרופי לא הוי ילפינן שאר איסורין מחלב] דהכוונה כך היא דכ"מ שנא' אכילה כל דהו משמע וריש לקיש ס"ל דמוקמינן הלכת' באיסור' כי היכי דמוקי לעונשין ור"י ס"ל לאיסורא כדקאי קאי וראי' מדכתב כל חלב לרבו' ח"ש. אלא דאי מהאי קרא לחוד ה"א דאתי הלכת' ואפק' אף לאיסור' וקר' אסמכת' וכו' אבל השת' דאית לן טעמ' דחזי וכו' אמרינן דדרשה גמורה היא וכו'. והנה כפי דברי הרא"ם אף האוכל חמץ קודם פסח אסור בכ"ש מה"ת וכ"כ הרא"ם בפירוש מיהו קשה כפי סברת מהרא"ם מאי האי דאמרי' ור"ל אמר מותר מה"ת אכיל' אמר רחמנ' וליכ'. והלא אכיל' כ"ש משמע וכי תימא בהא פליגי דר"י סבר דסתם אכיל' בכ"ש וכו' מנא לי' לסתמא דתלמוד' דר"ל חולק עם ר"י במשמעו' אכיל' אימא

דר"ל נמי מוד' דאכיל' כ"ש חלא דאתא הלכת' ומפקא לקר' אף לאיסור' דהא ר"י הוקשה לו קושי' זו וצריך טעמ' דצירוף כמ"ש הרא"ם וכו' עוד תימא דבמצות ל"ת חי' ס"ט כ' סמ"ג מחלוקת זה דר"י ור"ל וכ' דטעמיה משום דחזי לאצטרופי וכו'. וכ' הרא"ם אף על גב דטעמ' דר"י דאכיל' כל דהו משמע כדמשמע מסמ"ג הלכו' חמץ מ"מ הוצרך לזה הטעם להודיענו למה לא נאמר שהלכ' הוא אף לענין איסור' וכו' ע"כ. והנה יש לחקור מה ס"ל לר"י בפירוש תענו [גבי יה"כ] אי כ"ש משמע דומיא דאכיל' אלא דאתא הלכת' ואפק' וכו' אם כן מאי האי דאמרי' (יומא דף פ"א) מפני מה לא נאמרה אזהרה בענוי משום דלא אפשר היכי נכתוב. נכתוב לא יאכל אכיל' בכזית וכו'. ויש לתמוה דהשת' נמי דכתב תענו ומשמעותיה בכ"ש אלא דאתי הלכת' ואפקיה כו' בשלמ' אי אמרינן סתם אכיל' בכזית והלכ' למדנו זה דפי' אכילת כזית ניח' דלא מצי לכתוב במקום תענו לא תאכל וכו' ולעולם לא אתי הלכת' לאפוקי לקר' ממשמעותי' אך לרא"ם קשה. ויש לו' דסברת הרב אינו אלא לר"י חבל ר"ל חולק בזה וס"ל דסתם אכיל' אינה אלא בכזית. ור"ל הוא דאמר הכא מפני מה לא נאמר אזהרה בענוי וכו'. עוד אני תמה עליו דאיק לי' סתם אכיל' כ"ש ואתא הלכת' ומפק' קרא לעונשין ושבקי במשמעותיה לאיסור' דהא תינח במצות ל"ת לא עקרה לקרא מכל וכל. אך במ"ע אי אמרת דאכילה אפי' כ"ש אם כן אתא הלכת' עקרה לקרא מכל וכל דהא כל פחו' מכשיעור לא עשה ולא כלום עכ"ל מש"ל. ופ"ב משביתו' עשור כ' הרמב"ם אכל או שתה פחו' מכשיעור אינו חייב כרת אף על פי שהוא אסור מה"ת ובש"ע א"ח סי' תרי"ב איתא נמי האי דינ':

[י.] ופ"ד מהל' שבועו' כתב מי שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל פחו' מכזית פטור שאין אכילה פחות מכזית והרי הוא כאוכל ח"ש מנבלו' וכו' ואם אמר שבוע' שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב אפי' היה זרע חרדל. וכתב מש"ל בשם הר"ן בחדושיו מי שנשבע שלא יאכל מותר באכילה פחות מכשיעור דלא דמי לשאר איסורין דקי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ור"ל עכ"פ סובר שאסור מדרבנן ה"מ באיסור תורה אבל הכא באיסור הבא מעצמו וכיון שלא נתכוין אלא לכזית פחו' מכזית היתר גמור הוא ופליג ארמב"ם דס"ל אף בשבוע' ח"ש אסור. וכן דעת הרמב"ן בחדושיו ונראה מדברי הר"ן דאפי' איסור דרבנן ליכא וכו' ואפשר כיון דר"ל אסרו משום סייג אף בשבועות עשו סייג לאסור ח"ש שוב ראיתי שהר"ן חזר בו בפ"ג דשבועו' בהלכות והסכים לדעת רבינו מדאמרי' ביומא משום חזי לאצטרופי בשבועות נמי אע"פ שאין בכלל דבריו אלא שיעור שלם ה"מ למלקות ולקרבן אבל כיון דחזי לאצטרופי ולהשלימו בכזית איסורא מיהא איכא. ואף על גב דמרבינן התם מכל חלב וכו' אפ"ה ילפי' מיני' לכל איסורין משום דפשיטא לן דלא

אסרה רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי למה לח יהא דין שבועות כדין שאר איסורין עכ"ל הר"ן ומ"מ אני תמה דבשלמא אם נאמר דסתם אכילה בכזית אלא דגזרת הכתוב שיאסר אף פחות מכזית משום דחזי לאצטרופי יש פנים לסברת רבינו הלזה וכו' אך לרא"ם דאית ליה דסתם אכילה בכ"ש אלא דאתא הלכתא ואפקיה לקרא ואוקמיה אכזית לעונשין. בנשבע שלא יאכל אמאי לא יענש אף בפחו' מכשיעור כיון דמשמעות אכילה היא בכ"ש וזה נשבע שלא יאכל א"כ הרי בפירוש אסר עצמו אפי' בכ"ש ובמפרש קי"ל דלוקה. ובדעת הרא"ם מה הפרש בין מפרש לנשבע שלא יאכל וצ"ע. ועוד כ' משל"מ דטעמא דרבנן דפליגי אר"ע באוכל כ"ש [כלומר אם נשבע סתם שלא יאכל ואכל כ"ש דרבנן סברי דפטור כמו בכל האיסורין ור"ע סבר דחייב. כדאיתא במתני' דשבועות] דרבנן סברי דאמדינן דעת הנשבע שלא אסר על עצמו אלא כשיעור איסור תורה ולא יותר. ור"ע סבר דבלשון בני אדם אכילה היא בכ"ש. וא"ת בקונמו' נמי נימא דמסתמא לא אסר עצמו כ"א כשיעו' תורה [ובשבועו' אמרינן דבקונמת מודו רבנן דחייב בכ"ש] לא קשיא כיון דלא הזכיר אכילה אף דאיכא אומדנא לא מהני כלל והוי כמפרש. ומכאן נמי סתירה לרא"ם. דא"כ מאי טעמייהו דרבנן עכ"ל. וע' עוד שם שהאריך בזה. ועוד כתב מש"ל על הא דכ' בי"ד סי' רל"ח אם אמר שבוע' שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה אבל אסור אפי' בכ"ש וכו' אין דין זה מוסכם דאליבי' דרבינו שכתב בפ"ה מהלכות אל דשבועה חלה על ח"ש משום דאינו מושבע מהר סיני שפיר. אבל לרשב"א בתשו' סי' תרי"ו דאין שבוע' חלה על ח"ש והכריח הדבר מסוגיא דיומא וכן הוא דעת תוס' א"כ לדידהו לא יתכן לומר דהאומר לא אוכלנה דאסור בכ"ש מדין ח"ש דהא בשבועו' דף כ"ז אמרינן דאם אמר שלא אוכלנ' והדר אמר שלא אוכל מחייב תרתי כדרבא וכל הפוסקים הביאו דין זה. ואם איתא דהאומר שלא אוכלנה אסור בכ"ש מדין ח"ש כי הדר אמר שלא אוכל אמאי חייל שבועה שנייה לסברת האומר דאין שבועה חלה על ח"ש עכ"ל ע"ש שהאריך. [ולי נראה דודאי השבועה מהר סיני לא היה אלא על המצות המפורשות בתורה לפי זה תליא בהא. אם אמרינן דסתם אכילה בכזית וכל אתי לרבות ח"ש שפיר אינו מושבע על ח"ש מהר סיני. אבל אי אמרינן דסתם אכיל' בכ"ש ואתא הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעותיה לעונשין ולענין איסור כדקאי קאי בודאי מושבע מהר סיני על ח"ש. ודע דהא דכתבו תוס' בשאוכל נבלה פחות מכשיעור אין שבוע' חלה עליו היינו לענין קרבן דלקרבן צריך לאו והן דומיא דדבר הרשות א"כ בשלא אוכל וכו' נמי אינו חייב קרבן כיון דליתא בהן. אבל לענין מלקות שפיר חל בכל גונא כיון דלדעת התוס' אינו מושבע על ח"ש. וכן מבואר ברש"י שבועות דף כ"ד דלא נאמר כלל

זה דבעי לאו והן אלא לענין קרבן]. וש"ע י"ד סי' רל"ח כתב כרמב"ם דחל על ח"ש. והא דפסק בסי' רל"ט בנשבע על מצוה דרבנן אם הוא לבטל מצוה כגון שלא להדליק נ"ח חלה שבועה. אבל אם נשבע לעבור על ל"ת אפי' מדרבנן לא חלה שבועה תירץ הש"ך בשם מהר"ל ב"ח דדבר דרבנן חמור טפי מח"ש שאסור מה"ת דכשהוא אסור מהתורה מריבוי דכל דוקא וליכא לאו וכל שאין איסורו מפורש חל עליו שבועה משא"כ כשהוא אסור מדרבנן דאיכא לאו דלא תסור עכ"ל. ועיין במש"ל פ"ג משגגות שנסתפק אם אכל ח"ש ביה"כ ואח"כ אכל מאותה חתיכה חלב ח"ש במוצאי י"הכ מהו שיצטרפו. דיה"כ במקום אשם תלוי קאי והו"ל כאלו היתה לו ידיעת ספק בנתים. אמנם בסוגיא דכריתות מוכח דאין י"הכ מכפר על פלגא דשיעורא (והיינו לחד תירוצא) וצ"ע:

[יא] כתב הרמב"ם פ"ט הל' יו"ד ממלכים וכן חייב (בן נח] על אבר מן החי ובשר מן החי בכ"ש שלא נתנו השיעורין אלא לישראל בלבד. וכתב פרי מגדים י"ד סי' ס"ב אמנם מתוס' חולין (דף ל"ג) ד"ה אחד יראה דלב"נ בעינן כזית וטעם פלוגתתן י"ל דתלוי אי לא יאכל בכ"ש והלכתא אפקיה למלקות בכזית א"כ בן נח אסור. או לא יאכל בכזית והלכה רבי' לח"ש לאיסור א"כ ב"נ מותר:

[יב.] כתב הרמב"ם בפ"א מגנבה אסור לגנוב כל שהוא דין תורה. כתב ה"ה מפורש פ' ד' מיתות ודין פחות משוה פרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין עכ"ל. ובפ"א מגזל' כתב הרמב"ם ואסור לגזול כל שהוא דין תורה. כתב ה"ה זה מתבאר בסוגיא דד' מיתות מיהו כתבו קצת מן המפרשים דדוקא כשיעור מאי דקפדי ביה קצת מן האנשים אבל ליטול מן החבילה קיסם או מן הגדר לחצות בו שניו דליכא אינש דקפיד ביה בכי האי שרי ואף זה אסרו בירושלמי ממדת חסידות עכ"ל. כתב לח"מ נראה שרבינו הוציא דין זה ממה שאמר סנהדרין (דף נ"ז) תניא על הגזל (כך היא מצות בני נח) גנב וגזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן כותי בכותי וכותי בישראל אסור וכו' כיוצא בו בגזל מאי היא (שאינן ממש גזל אלא דומין להם) אמר רב חמא בר יעקב לא נצרכה אלא לפועל בכרם אימת אי בשעת גמר מלאכה היתרא הוא אי לאו בשעת גמר מלאכה גזל מעליא הוא אלא אמר רב פפא לא נצרכא אלא לפחות משוה פרוט'. אי הכי כותי בישראל אסור הא בר מחילה הוא נהי דבתר הכי מחיל ליה צער בשעתי' מי לית ליה [ה"ה ישראל מישראל אסור אע"ג דממונא ליכא צערא מיהו איכא. כ"כ אספ"ז ב"ק דף ק"ה] (הלכך גזל הוא אלא שאין ב"ד ישראל נזקקין להשיבו דבתר הכי מחיל לי' והישראל בישראל נמי אסור ומעבר לא עבר דכתיב לא תגזל והשיב את הגזילה אמידי דהשבון קרי גזל ואידך לא אבל בכותי דלא בר השבון הוא שכל דינו למיתה לא נפיק פחות משוה פרוט' מכלל

פרוט' ואפי' מישראל דמחיל ליה בתר הכי). כותי בכותי כיוצא בהן (בתמי') כיון דלאו בני מחילה גזל מעליא הוא. אלא אמר רב אחא ברי' דרב איקא לא נצרכ' אלא לכובש שכר שכיר. ע"כ הסוגיא. וקשה דא"כ מה הקשו בדף נ"ט גבי מי איכא מידי דלישראל שרי והרי פחות מש"פ ותירצו דלאו בני מחילה נינהו. והשתא מאי הקשו הא בישראל נמי איכא איסורא בפחות מש"פ וכו' וי"ל בדוחק דמ"מ פריך שפיר כיון דיש חילוק בין פרוטה לפחות מש"פ בישראל ובכותי לא א"כ הרי חמיר כותי מישראל. ובהלכ' ו' כתב הרמב"ם הגוזל פחות מש"פ אע"פ שעבר אינו בתורת השבת גזלה. גזל ג' אגודות שוות שלשה פרוטות והוזלו והרי שלשתן שוות ב' פרוטות והחזיר לו שתים חייב להחזיר השלישי' הואיל ובתחלה היתה שוה פרוטה גזל שתים שוות פרוטה והחזיר אחת גזיל' אין כאן מצות השבת גזילה אין כאן. כתב ה"ה זו היא בעא דאפשטא ב"ק דף ק"ה ופי' שלא קיים מצות השבה ואע"פ שאין כאן גזילה חשובה במה שהוא מעכב לעצמו ואם בא לקיים מצות השבה יחזיר הכל כיון שבתחלה היתה הגזלה פרוטה עכ"ל. ע' כ"מ מה שהקש' בזה. וטור הי' לו גירסא אחרת ברמב"ם:

[יג.] בספר פרי מגדים לי"ד סימן ס"ה נסתפק אם ח"ש אסור בגיד הנשה (ודאי באבר מן החי אסור ח"ש כמ"ש הטור סי' ס"ב ואף דאם חלקו לכזית אבר בחוץ פטור א"כ לא שייך חזי לאצטרופי מ"מ האי משהו בשר שעליו חזי לאצטרופי עם שאר בשר מן החי דאסור משום ובשר בשדה טרפ' כמו שאר איסורים אלא באבר חדוש הוא מטעם דמצטרף גידין ועצמות לכך חלקו מבחוץ פטור כ"כ פרי מגדים לעיל סי' ס"ב) ומה שהבאני לספק זה הוא הא דאמרי' חזי לאצטרופי אי הפירוש הואיל אי יאכל מעט מעט עד כזית בכדי אכילת פרס יבא לידי מלקות מש"ה אסרה תורה או הפירוש חזי לאצטרופי הוא דאם נתיר לו ח"ש יאכל בב"א עם ח"ש אחר. והנה בגיד קי"ל עץ הוא והתורה אסרתו. ובאבר מן החי אמרינן חלקו מבחוץ פטור ופירש"י חלקו לכזית ואכל בכא"פ משום דאין לך בו אלא חדושו ואם אאבר מן החי הוי חדוש כ"ש ג"ה דעץ בעלמא הוא. ולפ"ז יהיה ח"ש מותר בג"ה דלא שייך חזי לאצטרופי וצ"ע עכ"ל. [ולי נראה דמלישנא דש"ס דיומא דאמר כיון דחזי לאצטרופי איסורא קא אכיל משמע דעל כל משהו ומשהו נקרא שם איסור. ואי אמרת דטעם הוא משום דאם נתיר לו ח"ש יאכל בבת אחת וכו' א"כ לא נקרא שם איסור על ח"ש אלא משום גזרה ואיך אמר איסורא קא אכיל אלא ודאי הפירוש האמתי דאם יאכל אח"כ ח"ש יהא חייב א"כ ע"כ צריך אתה לומר שהאי ח"ש הקודם שם איסור עליו. ואיני יודע איך העלים עיניו מגמרא זאת] ע' בקהלת יעקב אלגאזי שהוכיח מפסחים דף ע"ח דאע"ג דר"ש סבר בכל התורה כ"ש למכות מ"מ לענין קיום מצות עשה מודה

דבעי כזית דאל"כ למה לא דחי שם דלעולם אכילת פסחים מעכבה אלא דר"נ כר"ש ס"ל דיוצאין בכ"ש וא"כ שפיר כל ישראל יוצאין בפסח אחד אלא ודאי אף לר"ש בעי כזית ע"ש (וע' במנחת כהן שהוכיח ממ"ש הרמב"ם בפ"ה הלכה ח' מנזירות דס"ל לרמב"ם דחצי שיעור ע"י תערובות אינו אסור אלא מדרבנן ודבריו נראים לי אם אין בתערובות כזית בכא"פ אבל אי איכא כזית בכא"פ אלא שלא אכל אכילת פרס אין נראים לי דבריו דהא שייך חזי לאצטרופי. וגם אינו מוכח מרמב"ם מידי שיהי' ג"כ בכה"ג מותר מן התורה דמפרק ט"ו הל' ג' ממאכלות. ומפ"א הל' ו' מחמץ לא מוכח מידי):

אות ח (כלל סו) חצר איך קונה

[א.] גיטין דף ע"ז מתני' הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או חצרה מגורש' וכו': [גמ'] מנא ה"מ (דחצרה מהני) דת"ר ונתן בידה וכו' אין לי אלא ידה גגה חצרה וכו' מנין ת"ל ונתן מ"מ (ודרש לי' באפי נפשי' מדלא כתיב ובידה יתנהו משמע לן נתינה כל דהו וידה דכתב רחמנ' דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה) ותני' נמי הכי גבי גנב אם המצא תמצא הגנבה בידו אין לי אלא ידו גגו חצרו וכו' ת"ל תמצא מ"מ וצריכא. דאי אשמעינן גט משום דבע"כ מגרשה אבל גנב דלית' בע"כ אימא לא. ואי אשמעינן גנב משום דקנסי' רחמנ' אבל גט אימא לא קמ"ל. אמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה וכו' רבי אושעי' אמר אפי' היא בטברי' וחצרה בצפורי וכו'. כיון דחצר משתמרת לדעתה (כלומר על פיה ועל צוויה לאפוקי עבדה שמשמר עצמו) מתגרשת. דכ"ע חצר משום יד אתרבי מר סבר כידה מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה. ואידך אי מה ידה בדבוקה אף חצרה בדבוקה אלא כידה מה ידה משתמרת לדעתה לאפוקי חצר המשתמרת שלא מדעתה. כ' הרא"ש הלכת' כעולא דרב אשי במציע' ס"ל כוותי':

[ב.] ב"מ דף י' ע"ב אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמו' (אם זרק לה בעלה גט לתוך חצרה לא קנתה לה חצרה להתגרש בו וכן אם היתה עומדת בר"ה וזרקו לה גט בד' אמותיה ואע"ג דגדול' מגרשה כדתנן גיטין דף ע"ז) ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה וכו' במאי קמפלגי מר סבר חצר משום ידה אתרבאי (כדכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע דכתיב ויקח את כל ארצו מידו) כי היכי דאית לה יד (דמשיודעה לשמור גיטה מגורשת דלא מיעט רחמנ' אלא שוטה דמשלח' וחוזרת) חצר נמי אית לה. ומר סבר משום שליחות (מדרבי רחמנ' שליחו' לאדם אתרבי נמי חצרה דהוי כשלוחה) מי איכא מ"ד חצר משום שליחו' אתרבאי והתני' בידו (אם המצא תמצא בידו הגנבה) אין לי אלא ידו גגו חצרו וכו' מנין (אם נכנסה שם ונעל בפניה לגונבה

שהוא חייב) ת"ל תמצא מ"מ ואי ס"ד משום שליחו' אתרבאי א"כ מצינו שליח לדבר עברה וקי"ל אין שליח לד"ע. אמר רבינא היכ' אמרי' אין שליח לד"ע היכ' דשליח בר חיוב' הוא אבל חצר דלאו בר חיוב' מחייב שולחו. ורב סמא אמר היכא אמרי' אין שליח לד"ע היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד אבל חצר דבע"כ מותיב בה מחייב שולחו וכו'. מי איכא מ"ד חצר לאו משום יד והתני' אין לי אלא ידה גגה חצרה מנין ת"ל ונתן מ"מ (מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן אלמא משום יד אתרבי דאי משום שליחו' הא כבר כתיב ושילח מלמד שעוש' שליח) לענין גט כ"ע לא פליגי דחצר משום ידה אתרבאי כי פליגי לענין מציאה מ"ס ילפי' מציאה מגט (כי היכי דגבי גט אית לה חצר לקטנה גבי מציאה נמי אית לה [האי ילפינן הוי מדרבנן דמציאה קטן לא הוי אלא מדרבנן אפי' לר' יוסי בב"מ דף י"ב ולענין יד לא פליגי דילפינן. תוס'] מר סבר לא ילפינן מציאה מגט (ממונא מאיסור' וגבי ממונ' חצר מאם תמצא אתרבי ואיכ' למימר דשליחו' הוא ומשום דאין שליח לדבר עברה אצטרך למכתב התם) ואבע"א בקטנה כ"ע לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קמפלגי (דלא אשכחן דרבי בי' חצר) מ"ס ילפינן קטן מקטנה ומ"ס לא ילפינן ואבע"א מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי [ר"ל אמר לענין מציאה ור"י לענין גט. א"נ מר אמר קטן ומר אמר קטנה]: [ג.] ב"מ דף י"א מתני' ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור וכו' ואמר זכתה לי שדי זכתה לו הי' צבי רץ כדרכו וכו' ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום. גמ'] אר"י אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו. ותקני לי' שדהו דאמר ר' יוסי בר חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ בחצר המשתמרת אבל חצר שאינו משתמרת אי עומד בצד שדהו אין (דעכשיו היא משתמרת על ידו) אי לא לא. וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר רבה בב"ח. איתבי' ר' אבא לעולא מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע (לר' יהושע בר' חנניא שהי' עמו בספינה והוי לוי) ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד (דהוא מעשר עני) נתון לעקיב' בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומן מושכר לו וכי ר"י ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין. א"ל דמי האי מרבנן כדלא גמר' אינשי שמעת'. כי אתא ר' אבא לסורא אמר להו הכי אמר עולא והכי אותביתי' א"ל האי מרבנן ר"ג מטלטלי אגב קרקע הקנה להם (ולאו משום דתקני להם מקומן בתורת חצר שאפי' הקנה לו חצר אחרת שאינו בתוכו קנוי נמי כדתנן נכסים שאין להם אחריו' נקנין עם הנכסים שיש להם אחריו') ר' זירא קבלה להאי תירוצא ר' אבא לא קבלה אמר רבה שפיר עביד דלא קבלה וכי לא הי' להם סודר לקנו' ממנו בחליפין אלא טובת הנאה אינה ממון לקנו' ממנו בחליפין ה"נ טובת הנאה

אינה ממון לקנו' ע"ג קרקע ולא היא מתנו' כהונה נתינה כתיבה בהו חליפין דרך מו"מ הוא מטלטלין אגב קרקע נתינ' אלימת' היא. רב פפא אמר (לעולם בתורת חצר קנאו ואפ"ה לא תקשי לעולא דהא דלא בעינן הכא עומד בצד שדהו משום) דעת אחרת מקנה אותן שאני. א"ל רב שימי הרי גט דדעת אחרת מקנה אותה ואמר עולא והו' שעומדת בצד חצרה שאני גט דאית' בע"כ (שהוא נותנו לה ולא ניח' לה למגרשה) ולאו ק"ו הוא ומה גט דאית' בע"כ אי עומדת בצד חצרה אין אי לא לא מתנ' דמדעתי' לא כ"ש (דכי אמרה בעינא צריכה שתהא בצד חצרה) אלא אמר רב אשי (לא תתלי טעמ' משום דאית' בע"כ אלא גבי מתנה היינו טעמ' דלא בעינן עומד אצלה) חצר אתרבאי משום יד ולא גרעה משליחו' (לא גרעה משלוחה להיטיב לה ואלו שלוחה שקבל לה מתנה מי לא קני לה ואפי' אין עומדת בצדו חצרה נמי ל"ש) גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו (לא ניחא לה שתהא שלוחה הלכך כי עומדת בצדה ע"כ ידה היא וידה קניא גבי גט ע"כ ואי לא לאו ידה היא ולא שלוחה) גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו (ושלא מדעתו דניח' לי' שתהא שלוחי' הלכך כי ליתא בצד חצרו דליכ' לדמוי' לידה דאינה סמוכה לה תיפוק לה זכייתה משליחו' כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו חצרו נמי זוכה לו ומיהו גבי מציאה כי ליתא גבה דלא נפקא זכייתה משום יד ליכא לרבוי' משום שליחו' דגבי שליחו' איכא דעת השולח או דעת שליח אבל חצר ליכא דעת שולח ולא דעת שליח הילכך בעינן חצר המשתמרת) (טעמ' דיש חילוק בין גט למתנה ואע"ג דתרווייהו דעת אחרת מקנה אותן משום דהך חצר אע"ג דאתרבי משום יד לא גרעה משליחו' דאי נמי לא אתרבי מונתן בידה הוי נפקא לן חצר משליחו' וכי אצטריך לרבוי' משום יד משום קטן וקטנ' דליתנהו בתורת שליחו' אצטריך וכו' הילכך גבי גט דחוב הוא אין חבין וכו' כלומר אין אדם יכול לעשו' שליח לחייב אדם שלא מדעתו וחצרו נמי לאו בתורת שליחו' מצית לאתויי דתתגרש שלא מדעת' הלכך בגט לא תרביי' אלא משום יד ומה ידה דסמוכה לה אף חצרה בסמוכה כ"כ רש"י לעיל).

כתבו תוס' בד"ה וכי ר"י ור"ע וכו' וא"ת והלא התבוא' הית' בביתו של ר"ג וביתו של ר"ג הי' משתמר ויש לומר דלגבי זקנים לא הי' משתמר שלא הי' הפסק בין תבואתו לתבואתן וא"ת שילהי השואל גבי הזבל של בעה"ב מוקי לה בגמר' בתורי דאתי מעלמ' בחצר דמשכיר כר"י בר חנינא והשת' הלא השוכר משתמש בחצר וא"כ הזבל משתמר לדעת השוכר ואיך יזכה המשכיר בזבל תורי דאתי מעלמ'. וי"ל שגם משכיר ביתו פתוח לאותו חצר ומקרי עומד בצד שדהו. (כ' הרא"ש הלכת' קטנה יש לה חצר וד' אמו' וקטן אין לו חצר וד' אמו' דחצר דאתתא משום ידה אתרבאי וילפינן מציאה מגט אבל חצר

דגבר' משום שליחות אתרבאי והואיל ואין לו שליחו' אין לו חצר וד' אמו' דלא ילפינן קטן מקטנה. וכן הוא לשון הרי"ף) עוד כ' הרא"ש [אהא דמסיק רב אשי חצר לא גרע משליחו'] הלכך מועיל במציאה ובמתנה חצר המשתמרת אפי' אין עומד בצד חצרו דזכין לאדם שלא בפניו מטעם שליחו' אבל חצר שאין משתמרת אם אין עומד בצידה במציאה לא קני דאי אפשר להיות מטעם שליחו' דאנן סהדי שאין אדם רוצה שיהיו חפציו ביד שליח שאין משתמרת בידו הלכך מטעם יד קנה ובעינן דומיא דידו בסמוכין אבל במתנה מסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן חשובה לו כשמירתו הילכך קני אפי' אין עומד שם ורי"ף לא הביא דברי רב פפא ומתוך דברי' משמע שאין מחלק בין מציאה למתנ' וסבר כשנוי' קמא דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם ויותר נרא' כאשר כתבתי דר"פ בתרא הוא וגם רב אשי מתרץ דבריו עכ"ל. כ' אספ"ז ב"מ דף י"ב בשם ר"ן וז"ל. האי חצר אתרבאי וכו' פירש"י דרב אשי אפירוקא דר"פ קאי דאמר דעת אחרת שאני וה"ק חצר משום ידה אתרבאי ומה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה ומיהו אפי' אינה סמוכה לא גרע משליחו' וכו' הלכך גבי מתנה דזכות הוא חצר קונה בין משתמרת בין אינה משתמרת בתורת שליחו' ואפי' אין עומד שם דזכין לאדם וכו' זהו תורף פירושו. ורבים הקשו א"כ אפי' במציאה דליכ' דעת אחרת תקני שדה שאינ' משתמרת אפי' אין עומד בה מתורת שליחו'. ולי נרא' דאינה קושי' כלל כיון דמתורת שליחו' אתינן עלה לחצר אין שליחו' מועיל אלא במקום שדעת אחרת מקנה שהרי אתה רואה שנחלקו במגביה מציאה לחברו אי קנה חברו אי לא ואפי' כשעשאו חברו שליח להגביה כאותה ששנינו ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דאפילו כה"ג איכ' מ"ד דלא קנה אע"פ שהכל מודים דהיכ' דדעת אחרת מקנה זכין לאדם ע"י אחר ואפי' מ"ד המגביה מציאה לחבירו קנה חברו לא מטעם שליחו' הוא אומר כן אלא דוקא היכא דאיכא למימר מגו דזכי לנפשי' דהא מעשר לעני דליכא מגו קי"ל כרבנן דאמרי יתננה לעני הנמצא ראשון וטעמ' דמלתא לפי שאי אפשר לזכות לחברו מתורת שליחו' אא"כ נעשה שלוחו של בעל הממון והיכא דליכ' דעת אחרת מקנה אין כאן בעל ממון שיהא זה שלוחו הלכך במציאה חצר א"א לקנות מתורת שליחו' ולא מתורת מגו דזכי לנפשי' דלא שייך בי' וכי תימא א"כ אפי' משתמרת כל שאינו עומד בה למה קונה איכ' למימר דכל שהיא משתמרת למה שהוא זכות לו כידו היא שאף מה שבא לידו כי ניחא לי' דלקני בחצר המשתמרת הוא נותנו ויד אריכת' הוא משא"כ לענין גטין דחוב הוא דכיון דלא ניחא לה דתקני חצר המשתמרת אינה כידה שמה שהוא חובה לאדם כשהוא בידו אינו נותנו בחצר המשתמרת אדרבה מוציאה ממנה ואם תרצה תפרש

דחצר המשתמרת שהיא קונה במציאה תקנת חכמים היא היכי דתקון ד' אמות עכ"ל. ע' בני מוקי יוסף: [ד.] גיטין דף כ"א אמר רבא כתב לה גט ונתן בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו אמר אביי מכדי חצר מהיכ' אתרבי מידה מה ידה דאית' בין מדעתה בין בע"כ אף חצר והא מתנה מדעתה אית' בע"כ ליתא וכו' מתקיף רב שימי והא שליחו' לקבלה דמדע' אית' בע"כ ליתא וקא הוי שליח לקבלה. ואביי אטו שליחו' מידה אתרבי מושלח אתרבאי. כתבו תוס' וא"ת הא אמרי' דחצר לא גרע משליחו' א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו אע"ג דלא הוי דומיא דידה תתגרש מכח שליחו' וי"ל דוקא לענין שלא בפניו אמרי' דלא גרע משליחו' לקנו' במידי דזכות הוא לו אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה דאם לא כן חצר מהלכת אמאי לא קנה תקנה מטעם שליחו' כמו שליח מהלך אף על גב דמטעם יד לא קני עכ"ל:

[ה.] ב"מ דף ט' ע"ב בעי ר' אלעזר האומר לחברו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהני משיכ' דבהמה לאקנוי כלים או לא. אמר רבא אי אמר לי' קני בהמה וקני כלים מי קני כלים חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה (חצר מהלכת לא שמעינן דתקני דכי אתרבאי מאם המצא תמצא חצרו אתרבי דלא נייד והוי משתמר) (כ' אספ"ז ש"מ דכליו של אדם מדין חצר הוא דקונה דאי לא מאי פריך מחצר מהלכת דלמא כליו שאני). וכי תימא כשעמדה והא כל שאלו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה (כלומר כיון דראוי' הוא לילך לאו דומיא דחצר הוא ואין קונה בתורת חצר) והלכת' בכפות' (האי דפשיט' ליה דכי אמר לי' קני בהמה וקני כלים קני בכפות' הוא דפשיט' לי' דדומיא דחצר היא קני. וכן היכ' דאמרי' בגמר' והאמר רבא חצר מהלכת וכל שאלו מהלך וכולי מהכ' קאמרי' ליה) אמרו לי' ר"פ ורב הונא ברי' דר"י לרבא אלא מעתה הי' מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו בתוך הספינה ה"נ דחצר מהלכת היא ולא קני א"ל ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה. א"ל רבינא לרב אלא מעתה הית' מהלכת בר"הר וזרק לה גט לתוך חיקה או קלתה ה"נ דלא מגרשה א"ל קלתה מינח נייחא ואיהי דקא מסגי מתותי'. כתבו תוס' אע"ג דבפ"ק דקדושין אמרי' דתלמיד חכם רכוב כמהלך דמי הכא חצר משום יד אתרבי והוי שפיר דומי' דיד דמינח נייחא וממטי לה עם גופה. וכן פ"ק דשבת אגוז צף על פני מים וכו'. משום דדומיא דמלאכת המשכן בעינן ולא היו מצניעין חפצם בדבר שהי' מתנדנד עכ"ל. כ' הרא"ש (בגיטין דף ע"ז) הא דבעינן שלא יהי' חצר מהלכת הוא גזרת הכתוב דומי' דידה בעינן דמינח נייחא וגברי קממטי לה אבל הא דבעינן חצר המשתמרת לדעתה לאו גזרת הכתוב הוא משום דבעינן דומיא דידה דכשהיא ישנה לא ידה משתמרת לדעתה. אלא מלת' דתלי בסברא דאין אדם רוצה שיהיו

חפציו מונחים אלא במקום המשתמר לדעתו. ואי תקשי אמאי לא יקנה חצר מהלכת גבי ממון הא בממון ילפינן חצר משליחו' ושליח מהלך הוא וי"ל כיון דאפקיה רחמנא בלשון יד דכתיב אם המצא תמצא בידו אע"ג דהאי ידו מתפרשת רשותו מ"מ מדאפקי' בלשון יד בעינא דומי' דיד עכ"ל: [ו.] ב"מ דף כ' מתני' מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. גמ'] מפני שיכול לומר של אמוריים הן. אטו אמוריים מצנעי ישראל לא מצנעי. דשתיך טפי (העלו חלודה רבה דכולי האי לא שביק להו). כתבו תוס' וא"ת ולקני ליה חצרו לבעל הגל או לבעל הכותל. וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל. וכן מוכח לקמן דתנן מצא בשולחנו' הרי אלו שלו ואין חצרו קונה לחנוני וכו' ולפי שהמעו' דבר קטן ואין סופו הוי למצא וכן לקמן דף כ"ז דקאמר לא שנו אלא בלוקח מתגר דאז הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם התגר כשהי' ברשותו עכ"ל. (וכ"כ הרא"ש) וכ' עוד מה שנשאר טמון מן האמוריי' לא הי' לאותו שנפל הקרקע לחלקו כי השלל הי' מתחלק לכל ישראל ואחר שעמד שם הרי הוא כאבוד מכל ישראל והרי הוא של מוצאו. וכי תימא תקני לי' חצרו אחר שנתייאשו ישראל לא עדיפא חצרו מידו דאלו בא לידו קודם יאוש תו לא קני הואיל ובאיסור' אתי לידי' הלכך חצרו נמי בכי הא גוונא לא קני לי'. וכיון דהראשון לא קנה ה"ה בנו ובן בנו לא קנא' עכ"ל. ועיין במהרש"ל בחדושיו דכתב דמתו' ד"ה דשתיך מוכח דלא ס"ל דשייך גבי חצר יאוש שלא מדעת ובאיסור בא לידו אלא גבי אדם אבל בחצר כל זמן שמתיאשי' הבעלים קונה בעל החצר אף שבשעת נפילה לא הוי יאוש ומש"ה מביאין ראיו' מחנו' ולאפוקי מדע' נ"י ורא"ש עכ"ל. ומהרש"א השיג עליו. וגם הש"ך בח"מ סי' רס"ח כ' דלא מוכח מתוס' מידי וכו' אלא קי"ל דכל היכ' דבאיסור אתי לידיה לא קני לעולם כמו ידו אף לאחר יאוש ע"ש. (ומחנה אפרים קנין חצר סי' ה' כ' דבחצר לא שייך לומר באיסור' אתי לידיה ולא אמרו הכי אלא כשבא לידו דוק' והטעם דמשעה שבא לידו נתחייב בהשבה והוי שומר דבעלים ונמצא דברשותן קיימא וידו כיד בעלים משא"כ בחצר דעדיין לא נתחייב בהשבה כיון דלא ידע בה הלכך כל שנתיאשו הבעלים אח"כ שפיר קנה לו חצרו עכ"ל). והג"א כ' בשם ראבי"ה חצרו קונה לו בדבר הבא לחצרו אחרי כן אבל כאן שהית' בו מקודם ולא נתכוין לו המוכר למכור ולא הקונה לקנות לא קנה עכ"ל. וכ"כ באסס"ז בשם תוס' דלא אמרי' חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא היכא שהחצר הי' שלו קודם לכן שבאתה המציאה לתוך החצר אבל היכא שאין החצר שלו לא קני לי' חצרו ומהאי טעמ' ניחא הא דבעי במסכת' קדושין אי בעינן צבורין בשדהו אי לא ומאי בעי לקני לי' חצר אלא ש"מ דלא קני לי' חצרו אלא כשהחצר שלו בשעה

שהמטלטלין באים לחצר עכ"ל וגם הש"ך בח"מ סי' ר"ב כ' סברא זאת דאין חצרו קונ' אלא היכא דהו' חצרו קודם שבא הדבר לחצר אבל כשחצרו ומתנתו באים כאחד לא ע"ש [וצ"ע הא אמרי' בכ"מ גיטה וחצרה באין כאחד וגם אם נתן גט לחצרו ואח"כ כתב לה שטר על החצר מגורשת כדאית' בגיטין א"כ לא היתה חצרה קודם שבא הגט לחצר. וגם ממעשה דר"ג וזקנים אי אמרי' דמתורת חצר קנו הא המטלטלים היו בתוכו קודם שנעשה חצרו של זקנים. אמנם על הג"א לא קשה דהו' סובר אם דעת המוכר למכור קנה אע"ג דבאו לתוכן קודם לכן ופליג בזה אאספ"ז אבל לאספ"ז וש"ך צ"ע]. וכתב עוד הג"א מעשה באחד שקנה בדיל מתגר אינו ישראל בחזקת בדיל ומכרו לישראל אחר בחזקת בדיל ואח"כ נמצא שהוא כסף מבפנים אך בחוץ הי' מחופה בבדיל ופטרו הר' אליעזר ממיץ כי אמר שלא זכה בו הישראל שקנה מן האינו ישראל כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות הכסף והודה לו ר"ת עכ"ל. ונמוקי יוסף כ' הא דלא קני חנות לחנוני מטעם חצר משום דקי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא קני וכיון דקודם יאוש באת לחצרו שוב אינו קונה ואפי' לרבא דאמר קנה הכא מיירי בחצר שאינה משתמרת כיון דבני אדם נכנסין ויוצאין אע"פ שהחנוני עומד בצדה כיון שאבדה שאין מכיר בה כחצר שאינה משתמרת דמי עכ"ל:

[ז.] ב"מ דף ק"א ע"ב מתני' המשכיר בית לחברו המשכיר חייב בדלת וכו' ובכל דבר שמעשה אומן וכו' הזבל של בעה"ב ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכיריים בלבד. [גמ'] במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר לי' לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירי לשוכר ותורי דמשכיר פשיטא לא צריכ' בחצר דמשכיר (שלא השכיר את החצר) ותורי דאתו מעלמא קמו בה. מסייע לי' לר' יוסי בר חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתבי' אם אמר כל מציאה שיבואו לתוכו היום תקני לי חצרי לא אמר כלום ואם אית' להא דר' יוסי בר חנינא דחצרו קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום. הב"ע בחצר שאינה משתמרת. אימא סיפ' לא יצא שם מציאה בעיר דבריו קיימין ואי באינה משתמרת כי יצא לו מאי הוי. כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מבדל בדילי אינשי מיני' (והא דבעי אמר משום דלא הוי חצר המשתמרת ממש הרא"ש) והוי לה כחצר המשתמרת מיתיבי' יוני שובך ויוני עליה חייב בשלוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם אית' לדר"י ב"ח קרי כאן כי יקרא פרט למזומן [כיון דהביצים שלו הוי לי' הקן מזומן דקן הוא הביצים] אמר רבא ביצה ביציאת רובה אחייבי' בשלוח ומקני לא קני עד דנפלה לחצרו וכי קתני חייבות בשלוח מקמי דתפול לחצרו וכו' והשת' דאמר רב יהוד' אסור לזכות בבצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנא' שלח תשלח את האם

והדר והבנים תקח לך אפי' תימ' דנפלה לחצרו כל היכ' דאיהו מצי זכי חצרו זכי' לי' וכל היכ' דאיהו לא מצי זכי (דהא אסור לזכות) חצרו נמי לא זכי' לי' (פי' ואפילו מדעתו וברצונו ובגנבה בלחוד הוא דרבי רחמנ' שיתחייב כפל ע"י חצרו מדכתיב אם המצא תמצא. ויש שפירשו דהכא לא זכי' לי' שלא מדעתי' קאמרי' והראשון יותר נכון. אסף"ז בשם הריטב"א). עיין רשב"ם ב"ב דף ע"ו ע"ב דהא דאמרי' דאם שוכר את מקומו נמי קנה דרשותו של אדם קונה לו כדנפק' לן מואם המצא תמצא:

[ח] ב"מ דף קי"ח מתני' מי שהי' כותלו סמוך לגנת חברו ונפל ואמר לו פנה אבניך ואמר לו הגיעוך אין שומעין לו (אם אין זה רוצה אין קונה לו דבר הפקר או מתנה) משקבל עליו אומר לו הילך יציאותך ואני אטול את שלי אין שומעין לו. גמ' מדקתני הילך יציאותך מכלל דפנינהו עסקינן טעמא דפנינהו הא לא פנינהו לא. ואמאי תקני לי' שדהו דאמר ריב"ח וכו' ה"מ היכ' דקא מכוין לאקנוי לי' אבל הכא אשתמוטי הא דקא משתמיט לי' (דעתי' לדחוי הלכך לא קנה עד דמפני באפי. כ"כ הרא"ש):

[ט.] בב"ק דף מ"ט ע"ב בעי מיני' רב ייבא סבא מרב נחמן המחזיק בשטרותיו של גר (ששעבד לו ישראל אח' קרקעותיו) מהו (לקנות את הנייר) מאן דמחזיק בשטר' אדעת' דארע' הוא דמחזיק ובארע' הא לא אחזק שטרא נמי לא קנה דלאו דעתי' אשטר' או דלמא דעתי' נמי אשטר' א"ל עני מורי עננ' אדוני) וכי לצור על פי צלוחותי' הוא צריך [דלהוי דעתיה אשטר' מעיקרא] (ויש גורסין ולאו דעתיה אארע') א"ל לצור ולצור. כתבו תוס' בבתר' דף נ"ד ד"ה אדעתיה ואין להקשות אע"ג דאין דעתי' אשטר' אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר מתורת יד אתרבי. דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני עכ"ל. וע' במחנה אפרים סי' מ"ט קנין משיכה שכתב דתוס' לשיטתן דחצר משום יד אך לדעת הרי"ף דחצר משום שליחות קונה לו שלא מדעתו וזכין לאדם שלא בפניו. עיין ירושלמי פ"ד דשבועות דנראה דר' ירמיה סובר חצר משום יד. ור' יוסי סובר משום שליחו' ע"כ. ועיין בש"ך ח"מ סי' ער"ה ס"ק ג' דכתב דלכך השמיט הרי"ף האבעי' זו משום דס"ל דרב ייבא ור"נ לא ס"ל כריב"ח דחצרו קונה שלא מדעתי' אבל אנן קי"ל כר' יוסי בר חנינא א"כ לא שייך כלל בעי' זו דאפי' לא הוי דעתי' אשטר' ידו של אדם קונה לו אע"פ דלא הוי דעתי' עלוי' והא דפריך התם אמלת' דרבא ואמאי תקני לי' חצרו ולא פריך הכי אר' ייבא ור"נ היינו משום די"ל דאינהו פליג אריב"ח אבל רבא משמע בפרק השואל דף ק"ב ד"ס"ל כריב"ח לכך השמיט הרי"ף בעי' זו כיון דקי"ל כריב"ח ע"ש). עוד איתא שם אמר רבה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל

אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר. ואמאי תקני לי' חצרו מדר"י ב"ח הכא במאי עסקינן דליתא [שאין המלוה בעיר] כל היכ' דאית' לדידי' דאי בעי מקני מצי קני קניא לי' חצרו כל היכא דליתא לדידיה דאי בעי הוא למקני לא מצי קני חצרו נמי ל"ק. והלכת' דלית' בחצרו דלא קנה (דלית' למשכון בחצר קני ליה חצרו) כתבו תוס' פי' הקונט' דאמשכון קאי דאם איתא בחצר קני אע"פ שאין עומד בצד שדהו וצ"ל דאיירי בחצר המשתמרת דאי בשאין משתמרת לא קני אא"כ עומד בצד שדהו כדאית' בב"מ ולמאי דס"ד דאיירי כשהמשכון בחצר ובעל החצר אין כאן זה אינו כפי המסקנ' של ב"מ ולר"י נראה דמעיקר' נמי הכי ס"ל דאיירי בשאין משתמרת ולא קני אא"כ עומד בצד שדהו וכו משמע נמי מבא זה והחזיק בה א"כ לא היתה משתמרת אצל זה והא דקאמר והלכת' דלית' בחצר אבעל החצר קאי כלו' שנויא דשנינן שנויא הוא עכ"ל. כ' אספ"ז ב"מ דף ק"ב אהא דאמרי' כל היכ' דאיהו לא מצי לזכות בו חצרו נמי לא מצי לזכות לו. פי' אפי' מדעתו ורצונו ובגניבה בלחוד הוא דרבי רחמנ' שיתחייב כפל ע"י חצרו ויש שפירשו דהכ' לא זכי' ליה שלא מדעתיה קאמרי' והראשון יותר נכון הריטב"א עכ"ל. כ' אספ"ז בשם גליון תוס' ב"מ דף י"ב אמר ליה הר"י דמ"ד המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אע"ג דהוי שלוחו סבר כר' אושעיא בגיטין פרק הזורק דאע"ג דחצר משום ידה לא בעי סמוכה אלא לכך אתקיש לידה דלהוי משתמרת לדעתה ולהכי בחצר המשתמרת קני מציאה אפי' באינה סמוכה כידה דיד עדיף משליח אבל לעולא לא חשיב יד אלא בסמוכה יסבור דקנה חברו במגביה מציאה לחברו דהא חצר לא עדיף משליח וקנה ע"ש. ועיין תוס' ב"ב דף ע"ט ד"ה ואין מועלין. ותוס' מעילה דף י"ג ד"ה אבל ורשב"ם ב"ב דף ע"ט. וראב"ד פרק כ"ט ממכירה דמשמע דסברי דחצר גבי ממון נמי משום יד אתרבי וכן משמע מלשון הרא"ש במציע' דף י"ב שכ' דהא דמהני בחצר שאינה משתמרת משום יד אפי' במציאה מש"ה צריך לעמוד בצדו דומיא דיד בסמוכה:

[פסק]:

[י.] כ' הרמב"ם פרק י"ז מאבדה חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואם נפלה בה מציאה הרי היא של בעל החצר בד"א בחצר המשתמרת אבל בשדה וגנה אם הי' עומד בצד שדהו ואמר זכתה לי שדה זכה בה ואם אינו עומד שם או שהי' עומד ולא אמר זכתה לי שדי כל הקודם בו זכה. כ' ה"ה אבל הרשב"א אמר דכי קתני מתני' זכתה לי שדי לאו דוקא דה"ה לא אמר. וכן פי' ר"י עכ"ל. וש"ע ח"מ בסימן רס"ח כתב נמי כלשון הרמב"ם. וכתב רמ"א ואין חצרו קונה לו אלא ביודע במציא' או דאסיק אדעתי' אבל בדבר שאינו רגיל לבא אין חצרו קונה לו (עיין סי' רל"ב) דכ' שם האי דינא דבדיל ומצאו

כסף שכתבתי באות וי"ו ואם סוחר א' הביא סחורה בזול לחצרו של שמעון ובא שמעון ואמר תקנה לי חצרו ובא ראובן אח"כ ולקחה. י"א דזכה ראובן דמאחר שאינו מציאה גמורה פי בעל החצר צריך לקנות' במעות לא זכתה לו חצרו (מרדכי בשם ראבי' פ"ק דב"מ וטור בשם הרא"ש) וי"א דזכה בעל החצר (מרדכי שם בשם ראב"ן) ואם אח"כ בא סחור' לחצרו של ראובן ואמר תקנה לי חצירי וקנאה שמעון וראובן אינו רוצ' ליתן הסחור' לשמעון כי אמר שחצרו קנה לו ושמעון טוען ממ"נ תתן לי הסחור' הראשונ' או השנייה אם כבר נפסק הדין במעש' הראשון א"כ הוי המעשה השני לחוד הממע"ה אבל אם לא נפסק הדין בראשונ' עד שאירע מעשה שני צריך ראובן ליתן לשמעון סחורה אחת ממ"נ (ת"ה סי' ש"י). וכ' הש"ך ועיין בספרי תקפו כהן הוכחתי שאע"פ שנפסק הדין צריך ליתן לו סחורה אחת ממ"נ ודוקא כשאירעו שני המעשים באיש אחד אבל אם בא מכח איש אחר כיון דב' גברי נינהו א"א ממ"נ על הנכסים ואין חילוק בין נפסק הדין או לא עכ"ל:

[יא] ובפ' י"ז הל' י' מאבדה כ' הרמב"ם קטנה יש לה חצר וכו' קטן אין לו חצר מפני שחצר של קטנה מידה למדנו כשם שהיא מתגרש' בגט המגיע לידה כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה וכשם שיש לה חצר לענין גט כך לענין מציא' אבל האיש למדנו שחצרו קונה לו משלוחו כדרך שקונה לו שלוחו כך הקנ' לו חצרו והקטן הואיל ואינו עושה שליח כך אין לו חצר וכו' ובפרק י"ז כתב המוצא מעות בחנות וכו' הרי הן של מוצאן ולמה לא תקנה החנות לבעליה לפי שאינ' חצר משתמרת ואע"פ שבעליה בתוכו צ"ל תקנה לי חנותי וכו'. כ' הראב"ד יש מי שאומר אפי' אמר תקנה לי וכו' לא קנה לפי שבא לו שם המציא' קודם יאוש וחצרו כידו. ועוד כי אין היאוש קונ' אלא באבד' אבל זו לא הית' אבדה אלא לפקדון ששכחו בעליו עכ"ל. כ' ה"ה התירוץ הראשון כתב נמי הרשב"א. אבל הטעם השני איני מבין עכ"ל. (ואני אומר שכוונת הראב"ד הוא כמ"ש המרדכי בשם רבינו ברוך ממגנצ"א וז"ל דלא אמרי' חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא הפקר גמור אבל לא גבי אבד' ואפילו היכא דאיכא יאוש כיון דאלו הוי ידע לי' לא הוי מפקירה עכ"ל. וכן הובא בסמ"ע סי' ר"ס ס"ק ב' ע"ש) וע' מה שכתבתי בכלל יאוש אות י"ג בשם אספ"ז. ובהלכה ח' כ' הרמב"ם הואיל וחצרו קונה וכו' למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון וכו' מפני שאינ' ידוע לו ולא לאחרים וה"ז המטמון אבוד ממנו ומכל אדם ולפיכך הוי של מוצאו ומה אבדה של אדם אמרה תור' אשר תאבד ממנו ומצאתה וכו' יצאה זו שנפל' לים שאבודה ממנו ומכל אדם ק"ו למטמון קדמונים שלא הי' שלו מעולם והוא אבוד ממנו ומכל אדם וכו'. כתב הראב"ד זו ק"ו יש עליו תשובה וכו' והטעם

בכאן לפי שאינו חצר המשתמר' וצריך שיהי' בעליו בצדו ויאמר תזכה לי עכ"ל. ובפ"ו משכירו' כ' הזבל שבחצר היא של שוכר בד"א דבהמות שעשו זבל הם של שוכר אבל אם הבהמה של אחרים הזבל של בעל החצר שחצרו קונה שלא מדעתו אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים. כ' הראב"ד אינו מחוור שהרי בגמ' העמידוהו בחצר דמשכיר דלא אגיר לשוכר (אלא ליכנס בו לבית אבל להשתמש בו לא) דאי אגירה לי' כדידי' דמי מידי דהוי אשוכר את מקומו עכ"ל. וכ' ה"ה ודעת רש"י כראב"ד. וע' תוס' ב"ב דף נ"א ע"ב שכתבו דלדעת ר"ת לא מקרי חצרה לענין זכיי' אלא כשמוכרת ונותנת וקיים ואין תלוי באכילות פירו' למקרי חצרה ולדעת ר"י תלוי זכייה בפירות. ועיין בכלל קנין פירות אות ה' עיין לח"מ פ"ז הל' א' ממכירה מה שתי' על הרמב"ם. וש"ע ח"מ סימן ר"ס ס"ד כתב ראובן הדר עם שמעון בביתו ומעלה לו שכר אם צבי שבור או גוזלות שלא פרחו נכנסו לתוך הבית זכו בהם שניהם (דהוי כשנים השותפין בחצר) אבל אם קנה אחד מהם בו מציאה אין לחברו זכות בה. כ' הש"ך בשם ראב"ן פרק אלו מציאו' אחד שנכנס לבית ראובן להקנות לו מציא' והי' שמעון יושב שם והי' סבור המוצא שהיא ראובן ומסר לו המציאה בין ישנו ראובן בבית בין שאינו בבית יזכה לו ביתו אע"פ שהיא בית דדרסי ביה רבים ואינה משתמרת דהיכא דדעת אחרת מקנה לא בעינן חצר המשתמרת וה"נ נכנס המוצא להקנותו וחייב שמעון להחזירו. ובסי' שי"ג כ' הש"ע הזבל של בעל החצר וכו' אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים. וכתב סמ"ע יש לתמוה על המחבר שכאן פסק כרמב"ם. ובסי' ר"ס כתב ראובן הדר עם שמעון בביתו וכו' זכו בהם שניהם דהוו כשנים שותפים בחצר. והוא מתשו' הרא"ש (כלל א') והטעם משום דשכירות ליומי' ממכר והוי כחצר השותפין) כ"ש כאן שדר בו השוכר לחוד וכו' וש"ך מסיק באמת כרמב"ם ודלא כמחבר לעיל סי' ר"ס וכן דעת תוס' מציעא דף י"א: [יב.] ובפ"ד מזכייה כתב הרמב"ם וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ שאינו עומד שם כיון שהגיע המתנה לחצרו וכו' בד"א בחצר המשתמרת אבל שאינה משתמר' עד שיהא עומד בצדה ויאמר זכתה לי שדי. כ' ה"ה דיש פוסקים כאוקמתא דר"פ דבדעת אחרת לא בעינן עומד בצד שדהו. ומדברי הרי"ף משמע דמשוה מתנה למציאה עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם שם קטנה תזכה לה חצרה וקטן אין זוכ' עד שהגיע מתנה לידו. כתב הראב"ד אין דבר זה מחוור במתנה אלא במציאה עכ"ל וכ"כ בפרק כ"ט ממכירה דלענין מתנה יש לקטן חצר כיון דדעת אחר' מקנה. ורמב"ם סובר שאף במתנה ובממכר אין לו חצר כמ"ש שם הלכ' י' וי"א. וש"ע ח"מ סי' רמ"ג כתב קטנה זכתה לה חצרה וד"א שלה (וכ' רמ"א בשם נ"י דוקא קטנ' שאין לה אב וכו'). אבל הקטן אינו זוכה וכו'. כ' הש"ך נראה מדברי רש"י ותוס'

ורא"ש וריטב"א ור"ן דוקא אי עומדת בצד חצרה דהוי דומיא דידה. אבל באינה עומדת אפי' חצר המשתמר' אינה אלא משום שליחות אם כן בכה"ג אין חצר לקטנה. אכן דוחק לפרש קטנה יש לה חצר דוקא בעומדת דסתמא קאמרי יש לה חצר כ"מ מרמב"ם. לכן נראה לפ' דלא כרש"י ותוס' והכי פירושו חצר משום ידה אתרבי ולעולם דין יד לה מיהו האי ידה לא גרע משליחו' וכי היכא דבשליחות דעלמא אין חבין שלא בפניו ה"נ גבי גט דחוב הוא אין חבין דאע"ג דידה הוא מ"מ כיון דחוב הוא לה לא גרע משליחו' ואנן סהדי שאין רצונה שיהי' קצרה ידה לקבל גיטה אבל כי עומדת שם חבין בפניה וכן מצאתי לנ"י במציעא מה שכ' בשם הרנב"ר (כמ"ש לעיל אות ג') אע"פ שזה סותר דברי הר"ן שהביא ב"י סימן זה נראה שאח"כ חזר בו עכ"ל. וע' בח"מ סי' ר'. ובפי"ג משחיטה כ' הרמב"ם אסור לזכות בביצים וכו' לפיכך לא קנה לו חצרו כשם שאינו יכול לזכות בהן לאחרים כך לא תזכה לו חצרו בהן לפיכך חייב לשלח. כ' כ"מ האי לאחרים ט"ס. ולח"מ מיישב זה ע"ש. עיין בש"ע י"ד סי' רצ"ב ס"ב:

יג.] ובפ"ה מגירושין כ' הרמב"ם זה שנאמר בתור' ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה אחד ידה או חצרה אחד חצרה הקנוייה לה או מושכרת או מושאלת לה הכל רשות' הזורק גט לאשתו לתוך חצרה אם הית' עומד' שם בצד חצרה נתגרש' ואם לאו לא נתגרש' עד שתעמוד בצד חצרה ואע"פ שהיא חצר שישתמר הגט בתוכו שחוב היא לה הגירושין ואין חבין לאדם אלא בפניו. כ' ה"ה בשם הרשב"א מיהו בשעומד' חצרה וזרקו לה מתגרש' בע"כ עוד כ' והיכא דזרק לה גיטה מרצונ' בחצר אפילו אינ' סמוכה לה איכא למימר דמוד' עולא דמתגרשת דלא גרע משליחו'. ומסתברא דאינ' מגורשת דהא בשליחות דכוותי' אינה מגורשת משום דעיקר גירושין חוב היא לאשה ואע"פ שהיא מחזרת להתגרש אבל אם נתנו כבר בחצרה שהיא בצפורי ואמר לה גיטך בחצרך ואמרה תזכה לי חצרי בזו נראה דמגורשת וכו'. והאריך בזה והביא ירושלמי שאמרו פ"ק דגיטין נתן לה את גיטה ואמרה תזכה לי חצירי שבעכו ואמר ר' חנינא נעשה כמי שהיתה ידה ארוכה. עוד כ' ולא עוד אלא אפילו לא נתנו שם עדיין אלא דאמרה היא זרוק לי גיטך בחצירי ותזכה לי חצרי משמע דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחו' ובשליח דכוותי' מגורשת במנתה שליח לקבלה. עוד כ' היכא דנתנה לה בחצר' שלא מדעתה במקום יבם מסתבר' דהוי ספק מגורש' דהא מספקא לן ביבמו' המזכה גט לאשתו במקום יבם אי הוי גט. עוד כ' והיכא דקיימא בצד ביתה וזרקו לה בתוך ביתה שלא מדעתה אפשר לומר דמגורש' אם זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה. עוד כ' צ"ע בין לעולא בחצר הסמוכ' ובין לר' אושעיא אם זרקו לה בחצר והיא ישנה אם היא

מגורש' דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסתברא הואיל ואין לה יד אין לה חצר עכ"ל הרשב"א. ובפ"ו הלכה ט' כ' הרמב"ם וקטנה אינ' עושה שליח לקבלה אע"פ שחצרה קונה לה גיטה כגדול' מפני ששליח לקבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן. כתב ה"ה וכבר כתבתי פ"ה דחצר דגט מדין שליחו' הוא ולפיכך אינה קונה אא"כ האשה עומדת בצדה ולזה הוצרך רבינו הטעם שאינ' עושה שליח ויש לה חצר מפני ששליח קבלה צריך עדים עכ"ל. ולח"מ הקשה הא אמרי' דחצר משום יד ולא גרע משליחו' ולכך גבי גט דשוב צריך לעמוד שם דמה ידה בסמוכ' וכו'. ותירץ דרמב"ם וה"ה מפרשים הא דרב אשי חצר משום יד אתרבי ולא גרע משליחו' דלא כרש"י אלא אי אמרי' משום יד לא בעינן עומד בצד חצר מטעם סמוכה אלא מטעם דלא גרע משליחו' כיון דחוב הוא אין חבין אבל גבי מתנה דזכות קנה אפילו שלא בפניה מטעם יד וכו' ע"ש שהאריך. ומרכבת כ' וז"ל ונ"ל ליישב דעת רבינו כיון דקי"ל דאפילו בחצר המשתמרת צריכ' שתעמוד בצד חצרה מטעם דאין חבין ולפי זה מה שאשה מתגרש' ע"י שליח לקבלה שלא בפניה אע"ג דלא עדיף מחצר היינו הואיל ומינתה אותו שליח וגלת' דעתה שזכות הוא לה וכו' וא"כ קשה קטנה נמי תתגרש ע"י שליח לקבל' דנהי דאין קטנה יכול' למנות שליח סגי בגלוי דעתה שזכות הוא לה ויכול הבעל לזכות לה הגט מדין המזכה ע"י אחר דבשלמא אם היינו אומרים דקטנ' אין לה חצר שפיר י"ל דאין לה זכייה ע"י אחר עד שיגיע לידה כמו בקטן דזכייה ע"י אחר מהני כמ"ש רבינו פ"ד מזכיי' ה"ט לענין שאין הנותן יכול לחזור בו ומ"מ לא נגמר הקנין עד שהגיע המתנ' לידה. וה"ה כאן מהני זכיי' ע"י שליח לקבלה לענין שאינ' יכולה לחזור בו ולא נתגרש' עד שיבא הגט לידה משא"כ לפי מה דקי"ל דקטנ' שיש לה חצר משגילת' דעתה דזכות הוא לה זכה לה זה האחר משזיכה הבעל על ידו ה"ל כחצרה ומתגרש' מיד ואפילו למ"ד דזכיי' ע"י אחר מתורת שליחו' דכיון שזכות הוא לה הוי כאלו מנתה אותו שליח מ"מ בדין היא שתזכה מדעת ב"ד שיודעין שזכות הוא לה כשמנת' שליח לקבל' ולתרץ זה כתב רבינו דשליח קבלה צריך עדים על מנוי השליחו' הואיל שמתגרש' שלא בפניה וגם צריך עדים שזכות הוא לה עכשיו דדוקא בגדול' בת דעת שלמה חזקה שלא חזרה בה משא"כ בקטנ' חוששין שעכשיו חזרה בה וחוב הוא לה כיון שאינה בת דעת גמורה עכ"ל:

[יד.] כ' מש"ל בפ"ו הל' א' מגירושין בשם ירושלמי פ' האומר. רב אלעזר שאל חצרו של שליח מהו שתעש' כידו. וכ' שם הרב שדה יהושע חצרו של שליח קבלה מי אמרי' כיון דחצר אשה מידה אתרבי והכל דבר אחד ה"נ בשליח שהוא כעצמ' או דלמא כיון דשליח נמי מידה אתרבי לא אמרי' רבוי דרבוי ולא אפשטא ע"כ. ואני תמיה על הטור שנסתפק

בזה בסימן ק"מ וב"י כ' לא ידענא מאי ס"ד לאפלוגי. איך נעלם מהם הירושלמי הזה וצ"ע. ובית שמואל סימן ק"מ ס"ק ב' כ' על זה שכ' המחבר שדינו כדין האשה אם זרק הגט לחצרו (כלומר של השליח) כתב הט"ז אליבא דרב דאמר אין האשה יכול' לעשות שליח לקבל מיד שליח הבעל משום בזיון הבעל. כך יש קפידא אם יש בזיון דאשה אז אל יזרוק לחצר השליח דאיכא בזיון דאשה שלא נתן ליד השליח אע"ג דחצר משום יד מ"מ האשה לא תדע זאת וכו' ודבריו אינם מוכרחים עכ"ל. וע"ש סי' קל"ח דיני חצר בגט:

[טו.] כ' הרמב"ם בפרק י"ז מגזלה. ד' אמות של אדם כחצרו לענין מציאה. כתב ה"ה מ"ש לענין מציאה אפשר שרמז למה שכתבו הראשונים שאין ד' אמות קונות כל זמן שיש בה דעת אחרת מקנה (כמ"ש ריטב"א בפ"ק דב"מ דבמתנה אין ד' אמות קונות עיין ש"ך ח"מ סי' רמ"ג) שהרי לא יבואו לידי נצוי עכ"ל. כתב כ"מ ותימא הא רבינו כתב בפ"ד הל' ט' מזכייה דד' אמות קונות במתנה עכ"ל. [ולי נרא' דלכך כתב הרמב"ם לענין מציא' לאפוקי גנבה דלא תקנו ד' אמות לגנב כמ"ש תוס' ב"מ דף י' וכתובות דף ל"א] בפרק כ"ט ממכיר' כתב הרמב"ם וכן קטן שקנה מטלטלין וקנו מידו ושכר מהם המקום לא קנה עד שימשוך לפי שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן הגדולים ראי' לדבר שאין החצר של קטן ולא ד' אמות שלו קונין לו מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר ולא יהא הקנין או שכירות המקום גדול מחצרו אבל הקטנה שנתרבתה חצרה מידה תקני המטלטלין מאחרים אם קנו מידו או בשכירות מקום. עיין מ"א סי' קנ"ד ס"ק כ"ג אם מצא דבר בחצר ביה"כנ זכה בו ולא אמרינן דחצר בהכ"נ קונה להקדש דחצר קונה מכח יד ואין יד להקדש. אגודה ריש מעיל' (עיין בשקלים פ"ז):

אות ח (כלל סז) חק תוכות

[א.] גיטין דף כ' ת"ר וכ' ולא חקק (בטבלא בסכין) למימר' דחקיקה לאו כתיבה ורמינהו עבד שיצא בכתב שע"ג טבלא [שחקק ע"נ טבלא] יצא לחירו' אבל לא בכתב שע"ג הכיפא ואנדופתרי (אם רקמו עליהן אותיו' הגט אינו כ' לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובין) אמר עולא אמר ר' אלעזר הא דחק תוכות (של אותיו' וצדיהן והאותיו' בולטו' אינו כ' לפי שלא צייר את האותיו' אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהי' בדפוס ונעשו האותיו' מאליהם) הא דחק ירכות (של אותיו' דהיינו הן ממש שישקע הכתב זו היא כתיבה) א"ל רבינא לרב אשי רושמ' מחרץ חריץ או כנופי מכניף (חותם המטבע מחריץ התוכו' וסביבו' של צורתו שהי' שוקעת ודוחקין תוכו' וסביבו' הצורו' של דינר עד שעומד' צורת הדינר בולטו' כמו שהית' ונפקא מיני' שאם חקק את

הגט כחותם וכתבו ע"ג טס לא הוי כתב דתוכו' הוא. או מכנף צורת החותם שהיה שוקעת כשתוכותיה דוחקין את תוכו' של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה ונמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך צורה ולא ממיל' הם אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים) א"ל מחרץ חריץ. איתיבי' לא היה כתבו שקוע (הציץ) אלא בולט כדינרי זהב ואס"ד חריץ הא בעינא וכ' כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאלו התם מגואי והתם מאבראי (ציץ דוחק מאבראי והיא בולטת מגואי):

[ב.] שבת דף ק"ד ע"ב תנא כ' אות א' והשלימה לספר כו' חייב מאן תנא אמר רבה בר רב הונא ר' אליעזר היא דאמר אחת על האריג חייב רב אשי אומר אפי' תימא רבנן להשלים שאני וכו' תנא הגיה אות אחת חייב. השתא כ' אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שנטלו לגנו של חית ועשאו שני זיינין (והספר לכך צריך) רבא אמר כגון שנטלו לגגו של דלית ועשאו ריש דלא הוי אלא הגהת אות אחת ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר דאסור לשהו' ספר שאינו מוגה והו"ל ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב אפי' לרבנן). כ' הרשב"א בחדושיו דמהא שמעינן דבכה"ג לא מקרי חק תוכו' שאינו אלא כמפריד בין שני אותיו' דבוקו' וכן כשנטלו לגגו של דלית וכו' אינו אלא כדיו שנפל ע"ג האות ומעבירו עכ"ל. וכ' הר"ן עליו דאין מכאן ראי' דלגבי שבת ליכא קפידא בין חק תוכו' לירכו' דכל היכא דהוי מלאכ' מחשב' מחייב שהרי אפילו מוחק ע"מ לכתוב חייב אבל במידי דבעי' כתיבה דלהוי כתיבה כה"ג אין לנו עכ"ל. (ודע' רש"י דלעיל נר' כרשב"א שכ' והספר לכך צריך משמע שכשר בזה וכן גבי דלית כ' הואיל וזה תיקון הספר משמע שכשר. אמנם יש לפ' שאינו כשר בזה מ"מ כיון דהוא חושב שמכשירו בזה הוי מלאכ' מחשב' והוא קצת דוחק. והאמ' דרש"י מיירי בספר שאינו פוסל חק תוכו' כגון ספר משאר כ"ד ספרים חוץ מספר תור'). וכ"כ מרדכי בפרק ב' דגיטין וז"ל בשרוצ' לעשו' מ"ם פתוח' ונדבק עוקצה השמאלי' ונעשה מ"ם סתומה וכו' ואם הוא מוחק הדבקו' בתער כדי לעשו' פתוחה והוא חק תוכו' ופסול וכו' וא"ת והלא כה"ג חק תוכו' מקרי כתיבה לענין שבת כדאמר נטל לגגו של חית וכו' חייב התם מלאכ' מחשב' אסר' תורה דברים התלוים במילי דשבת וכיון דמתכוין לעשו' אותיו' אין קפידה באיז' ענין שנעש' וכו' אבל במקום שנאמר וכ' צריך שיכתוב גוף האותיו' ולא שיהא נעשית מאליהן וגם להעביר עליו קולמס לאחר התיקון לא יועיל לא לר' יהודה לא לרבנן דאם מועיל על האות שנכתב שלא לשמה לשווי' לשמה. מ"מ לשווי' אות לא יועיל עכ"ל. וכ"כ הג"א בגיטין דף כ' בשם ספר

התרומה. ורא"ש בגיטין שם כ' אם נפלה טפת דיו לתוך האות ואינ' נכרת אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דהוי חק תוכו' עכ"ל:

פסק:

[ג] כתב הרמב"ם פ"ד מגירושין חקק הגט על הלוח אם חפר ירכי אותיו' כשר שזה כתב הוא שהרי הוא אומר כתובה בעט ברזל כלומר שהוא חפרו וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוך האות עד שיראו הירכות גבוהו' מכאן ומכאן ככתב דינר זהב שהכ' בולט אינו גט שאין זה כ'. וכ"כ ש"ע אה"ע סי' קכ"ה וכ' רמ"א יש אומרים דלכתחל' יש להחמיר שלא לכתוב בקולמוס של ברזל שלא יבא לידי חקיקה (אף על גב דהוי חק ירכות מ"מ יש לחוש שמא יבא לידי חקיקה) ולא מקרי חק תוכות אלא כשכל האות נעשה כך אבל אם צריך עדיין לתקן שיהי' אות כשר (תה"ד סי' רכ"ח). וכ' ח"מ דכיון שאינו עושה מעשה בגוף האות שנשאר אלא גורר ובזה נעשה האות הוי חק תוכו'. אבל היכא שעדיין צריך לכתוב ולהוסיף אחר שגרר ומחק כדי לשוייה אות אין זה ח"ת וע' בת"ה דלא ברירי לי' האי דינא דמ"מ מקצת האות נעשה מעצמו אבל הב"י כ' דכל שאין האות נעשה ממילא לא מקרי ח"ת עכ"ל ח"ת. ואם נפלה מעט דיו יכול להוסיף דיו ולעשות מדיו שנפל ומדיו שהוסיף יו"ד או זי"ן ולא הוי ח"ת אע"ג דתחלת האות ע"י דיו שנפל מ"מ כל שצריך לסיים לגמר האות כשר כ"כ ב"י. כ' בית שמואל אם ניתן גט שנדפס נר' לכאורה דכשר בדיעבד דהוי כתב ממש וכ"כ בתשוב' מ"ע וע' תשובה מ"ב וע' בט"ז י"ד סי' רע"א שכ' דבספרים שנדפסים יש בהן קדושה כמו בנכתבים ומ"מ לענין גט אין לעשות בדפוס כיון שקצת דומה לחקיקה וכו':

[ד.] כ' הטור א"ח סי' ל"ב בשם סמ"ק אם נפלה טפת דיו קודם שנגמר האות ולא הי' האות נכרת ואח"כ נטל הדיו או שלא הי' מוקפת גויל מתחלתה פסול דהוי חק תוכו' אבל אם כבר היתה עשויה כתקנה ונפל בה דיו יכול ליטלן וא"א הרא"ש ז"ל פסל גם בזה. וכן מ"ם פתוחה ונסתמה וכו' וכ' ב"י בשם הרבה גדולים שאין צריך לגרור כולה אלא חרטום דכל מה שנעשה בהכשר כשר אבל אם עשה רי"ש כמין דל"ת אפשר דלא דמי למ"ם פתוחה שבין הגג ובין הירך נעשה בפסול וצריך שיגרור כולה. והרד"ך כ' שגם מ"ם פתוח' צריך לגרור כולה וב"י הסכים לסבר' ראשונ'. ואם נוגעת אות לאות בין מלמעל' ובין מלמטה מועיל תיקון ולא דמי לח"ת. וכ' כלל כל שפסול מחמת גוף צורת האות כגון נדבק רגל הה"א למעל' בגגו וכדומה אסור להפריד דהוי ח"ת ומה שאין פסול בגוף צורת החות כגון נדבק אות לאות לא הוי ח"ת ועוד כלל מה שנעשה בפסול צריך לגרר וגו'. ומרדכי כ' בשם הר"ץ אם נדבק רגל ה"א לגג או רגל קו"ף לגגו פסול משום

ח"ת ולבסוף חזר בו הר"ן והכשיר. וב"י הסכים לדבריו הראשונים. וכ"כ רשב"א בתשו' רגל הקו"ף הדבוק גורדין הרגל וחוזרין וכותבין וא"צ לגרוד כל האות כי הגג כדין נכתב וכו'. ע"ש שהאריך:

אות ח (כלל סח) חרש דעתא צילותא או לא

[א.] יבמות דף קי"ג אמר ר' חייא בר אשי אמר שמואל אשת חרש אין חייבין עליה אשם תלוי (דנימ' ספק א"א היא ספק הי' בו דעת ספק אין בו וכו' דודאי אין לו שום קנין מן התורה) לימא מסייע לי' חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה. ואלו הן חרש שוטה וקטן וכו' הוא דאמר כר' אלעזר דאמר תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק והכא אינו חייב אשם תלוי דבעינן חתיכה אחת מב' חתיכו' וכו' ואיכ' דאמרי אמר שמואל אשת חרש חייבין עליה א"ת מיתבי חמשה לא יתרומו וכו' סבר לה כר"א בעא רב אשי מ"ט דר"א מפשט פשיט דחרש דעת' קלישת' ומיהו מספק' לי' אי דעת צילות' או לא ולעולם חדא דעתי' (כלו' קלישת' דקה ומועטת שאין מחודד להבין כשאר בני אדה ומיהו מספק' או דעת צילות' אותה קצת הדעת שיש לו אם צלולה היא ובמה שנותן דעתו ודאי כוונתו כוונה אי לאו דעתו צלולה ולעולם כל ימיו חדא דעת' אית לי' דאינו עתים חלים) או דלמ' פשיט' לי' דדעתי' קלישת' ולא צילות' והכא היינו טעמ' כיון דעתים חלים ועתים שוטה למאי נ"מ להוציא אשתו בגט אי אמרת חדא דעת' כקדושין כך הגירושין ואי אמרת עתים חלים קדושי מצי מקדש גירושי לא מצי מגרש תיקו. ובשבת דף קנ"ג גבי מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי אבעי' להו חרש וקטן (אם יש עמו חרש וקטן למי יהיב כיסו לשאת) מאי אליבי' דר"א לא תבעי לך דתני ר' יצחק אומר משום ר"א תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תבעי לך אליב' דרבנן (דאמרי לאו דעת' צילות' ולענין מצות הרי הוא כקטן) וכו'. כתבו תוס' דהכ' משמע דהל' כרבנן וביבמו' משמע דהל' כר"א דשמואל סבר כוותי' עכ"ל. ובמס' תרומו' פ"א כ' ר"ש וז"ל ירושלמי מאן תנא חרש דאין תרומתו תרומ' דלא כר' יהודה דתני' אמר ר"י מעשה בבניו של ר' יוחנן הגודגד שהיו חרשים והיו כל טהרו' שבירושלים נעשין על גביהן וכו' ועוד תנא ביבמו' ר"א אומר תרומ' חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק ומשמע התם דה"ה אשת חרש ספקא היא וחייבין אשם תלוי ולפי הך סברא לר' יהוד' דהכא מייתי ראי' מבניו של ר"י חרש ודאי חייבין על אשתו משום א"א דקסבר דעת חרש צילותא וכו' ולכאורה דר"י הגודגד' כר' יהודה דמאי דעבדי בניו ע"פ אביהן עבדי ותימא דאמרי התם ביבמו' העיד ר"י בן גודגד' על החרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט

ואמר רבא מעדותו של ר"י אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר כנסי ש"ח זה מגורש' מי לא אמר ר"י לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה. והשתא מנא לי' דלמא כר' יהודה ס"ל דחרשת דעתה צילותא ועוד מאי פריך התם פשיטא דמאי פשיטא כיון דאיכא למימר דסבר כר"י וי"ל דסוגיא דהתם כרבנן דפליגי על ר' יהודה דמסיים בתוספתא ובירושלמי אמרו לו משם ראי' שהטהרו' אין צריכו' מחשבה ונעשי' ע"ג חרש ש"ו אבל תרומה צריכה מחשבה ומתני' דיבמו' מוכחא דאתיא כרבנן מדקאמרו לו אף זו כיוצא בה וכו' עכ"ל. (עיין בכור שור גיטין נ"ה שכ' דרמב"ם מפ' הא דאמרינן חרש שדברו בו חכמים בכל מקום הוא אינו שומע ואינו מדבר ה"מ היכי דכתיב חרש בהדי שוטה אבל אם מוזכר שלא אצל שוטה יש במשמע מדבר ואינו שומע וכו'):

[פסק]:

[ב.] הרמב"ם פ"ד מתרומו' כ' חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה וכ"כ ש"ע י"ד סי' של"א ובפ"ד הל' ט' מאישו' כתב קדושי חרש וחרשת מדברי סופרים. וכ"כ ש"ע אה"ע סי' מ"ד. ע' תשו' מהרי"ל סי' קצ"ו שהוכיח דחש"ו בני מצו' נינהו ופקחים מוזהרין עליהם דאי הוה כבהמה יפסל שחיטתו אפי' אחרים עע"ג כשחיטת כותי דפסלי' מוזבחת וכו' אלא ודאי דאיתא בזביחה דהא מוזהרין עליהם שלא להאכילן נבלו':

אות ח (כלל סט) חתיכה אחת משתי חתיכות

עניינו הא דחייבה תורה אשם תלוי על הספק אם סגי בחתיכה א' שיש בה ספק או צריך להיו' (ב' חתיכו') א' של איסור ואחד של היתר ואכל חד מינייהו הוא המביא אשם תלוי:

[א.] כריתו' דף י"ז ע"ב אתמר רב אסי אמר חתיכ' א' שנינו (אכל חתיכה א' קסבר שומן הוא ואח"כ נודע לו שספק הוא היינו דקתני מתני' ספק אכל חלב וכו' מביא אשם תלוי) חייא בר רב אמר חתיכה משני חתיכו' שנינו וכן אמר ר"י אמר רב היו לפניו ב' חתיכו' אחד של שומן וא' של חלב אכל א' מהן ואינו יודע איזה מהן אכל חייב חתיכ' א' ספק של חלב ספק של שומן ואכלה פטור אמר רבא מ"ט דרב דאמר קרא ועשה אחת מכל מצו' ה' וגו' עד שישגוג בשתים (מצות כתיב מצוות קרינן דמשמע אחת מתוך שתיים) (והכי אמרינן נמי לעיל דרב אסי סבר יש אם למסרת מצו' כתיב וחייא בר רב סבר יש אם למקרא מצות קרינן) איתבי' אביי כו' חייבין עליו אשם תלוי דברי ר' אליעזר אמר לו ר"א סבר יש אם למסרת מצו' כתיב. אמר ר' זירא מ"ט דרב קסבר ב' חתיכו' אפשר לברר איסורו חתיכ' א' א"א לברר איסורו מאי איכא בין טעמא דר"ז לטעמא דרבא איכא בינייהו כזי' ומחצה לרבא ליכא מצו' ופטור לר"ז אפשר לברר איסורא וכו' אמר רב נחמן

מ"ט דרב קסבר ב' חתיכו' אקבע איסורא חתיכה א' לא אקבע איסורא. מאי איכא בין אקבע לשאי אפשר לברר. איכא בינייהו כגון שהיו לפניו ב' חתיכו' א' חלב וא' שומן ובא נכרי ואכל את הראשונ' ובא ישראל ואכל את השנייה לרבא ליכא מצו' בעידנ' דאכל ישראל. לר"ז א"א לברר איסור'. לר"נ איקבע איסורא וכו'. ומוכח מסוגיא דהתם דר"א סבר חתיכה א' ולא בעי לא מצו' ולא אפשר לברר ולא איקבע. וגם ר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא דתניא השוחט אשם תלוי בחוץ ר"מ מחייב (משום שחוטי חוץ אע"ג דאיכא למימר שמא לא אכל חלב ואשם זה חולין הוא דלא בעי קביעו' לאיסור) וחכמים פוטרין (דלא איקבע איסורא דשמא חולין הוא). וגם מתבאר שם דרבי ס"ל בא נכרי ואכל הראשונ' וישראל השנייה דחייב ועכצ"ל אליבא דר"ז ורבא רבי סבר לא בעינן ב' חתיכו' ולר"נ מצי רבי סבר דבעינן ב' חתיכו' וחייב כיון דאקבע איסורא ע"ש כל הסוגיא. וע' בשעה"מ פ"ט מטומאת המת דנראה מתוך דבריו דלרבנן דס"ל דבאכל נכרי את הראשונ' אינו חייב משום דבעינן איקבע איסורא השתא ורבי ס"ל דכל דמעיקרא אקבע איסורא חייב אשם תלוי עכ"ל. כתבו תוס' ד"ה מדסיפא גבי שבת וחול מצינו נמי למשכח ב' חתיכו' כגון שעשה מלאכ' בין השמשו' דספק יום או לילה וגם אקבע איסור שעש' מלאכה קרוב למו"ש דאקבע איסורא כל היום. וגם אפשר לברר האיסור שיכול לראו' לפי ענין המלאכ' שפעל בשבת לפי מה שיש כמה עבר מן הלילה ואם לא עבר ממנה רק מעט ופעל מלאכ' רבה ממנה א"כ פעל קצת מן היום עכ"ל. ובד"ה אמר וכו' כתבו הא דפריך בכתובו' גבי שנים אומרים מת הבא עלי' בא"ת. פריך התם לר"י דהטעם משום אקבע והתם אקבע איסורא שהית' א"א. וביבמו' דף פ"ח ד"ה והבא וכו' כתבו תוס' אע"ג דרב בעי חתיכה מב' חתיכו' הכא הוי כב' חתיכו' דלר"ז דטעמא דרב משום דאפשר לברר הכי נמי אפשר לברר ע"י הזמה ולר"נ משום דאקבע ה"נ אקבע איסוריה שהיא בחזקת א"א:

[ב.] נדה דף י"ד ע"ב מתני' נמצא על שלה אחר זמן טמאין מספק ופטורין מן הקרבן. תנא וחייבין בא"ת ותנא דידן מ"ט בעי חתיכה א' מב' חתיכו' (דתנא ברא סבר יש אם למסורת ותנא דמתני' סבר יש אם למקרא): [ג.] כ' הר"ן בהל' פ' יה"כ על הא דאיתא התם דצריך להוסיף מחול על הקדש והוא באיסור עשה. וז"ל יש לשאול זמן תוספ' זה אימת בעוד שהשמש זורח א"א דהא תנן ובכולן מתירין ב"ה עם השמש וא"א שיהי' בזמן בין השמשו' שהרי תוספ' זה בעשה וביה"ש ספק כרת וחייב א"ת ובשני ביה"ש חייב חטאת. ומסיק דמשע' שאין השמש זורחת עד שמתחיל ביה"ש יש ג' מילין ואותו זמן ראוי לתוספ' ותוספ' ביציאתו משכח' כדאיתא בירושלמי דברכו' ובלבד שיתחמו

תלתין כוכבין דדמיין חדא כוכבתא כלו' רצופין במקום א' היו מפוזרים אסור בעשיית מלאכה משום תוספ' עכ"ל. ובפ' המביא כדי יין על הא דאמרי' תוספ' ענוי יה"כ דאוריי' והני נשי אכלי עד שחשכ' ולא אמרי להו ולא מידי וכו'. כ' הר"ן ול"נ כיון שצות' תורה תוספ' צריך להוסיף מחול על החדש איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק שאם לא כן לא הי' צריך להזהיר על התוספ' וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרינן ספקא דאוריי' לחומרא מדאוריי' היא עכ"ל. ושעה"מ בהל' טומאת המת הקשה דברי הר"ן אהדרי. דממ"ש ביומא מוכח דס"ל דשבת וחול מקרי איקבע איסורא אף בביה"ש ראשון דלא כתוס' בכריתו'. וכן משמע דעת הרא"ש שם. וא"כ איך אמר כאן בביצה וזה על דעת מי שסובר וכו' הא בכה"ג בחתיכה מב' חתיכו' לכ"ע מדאוריי' אסור וכו' ע"ש (עמ"ש בכלל תרי ותרי):

[פסק]:

[ד.] כ' הרמב"ם בפ"ח משגגו' אינו חייב באשם תלוי עד שיהי' שם איסור קבוע כיצד אכל חלב ספק אם היה כזי' או פחו' מכזית או שהיתה חתיכ' חלב וחתיכ' שומן ואכל א' מהן וכו'. שבת וחול ועשה מלאכו' בא' מהן ואין ידוע באיזה יום עשה מביא א"ת אבל אם היתי' לפניו חתיכה. אחת ספק שהוא חלב ספק שומן פטור שאין כאן איסור קבוע וכו'. כ' לח"מ מדסתם רבינו ואמר שבת וחול וכו' משמע אפילו שעשה מלאכה ע"ש בין השמשו' מקרי אקבע איסורא כיון דהוא בהכנסת שבת. ולא צריך לאוקמי כמ"ש תוס' שם עכ"ל. (וכן משמע מרש"י בשבת דף ל"ה דבע"ש חייב א"ת. אמנם מרבינו אין הכרע דנקט לישנא דמתני' דכריתו' שם כדרכו). ובהל' ד' כ' מי שהיו לפניו ב' חתיכו' וכו' ובא אינו ישראל ואכל הראשונה וישראל את השנייה חייב א"ת הואיל והיה שמה איסור קבוע. כ' כ"מ ק' דהאי טעמא ר"נ אמרה ורבא ור"ז יהבי טעמא אחרינא ולהני טעמי אמרי' דפטור וכרבנן וכיון דרבא בתרא ור"ז נמי ס"ל כוותי' ואתי כרבנן אמאי שבקינהו ופסק כר"נ וכרבי דיחידאה וצ"ע. ע"ש בלח"מ מה שתירץ. ובפ' י"ח ממעה"ק הל' י' כ' א"ת וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן בחוץ פטור שהרי לא נקבע האיסור. וכ' הראב"ד לא ידעתי מאין הוציא זה וכו'. ותמה עליו הכ"מ דהא תניא בכריתו' (דף י"ח) השוחט א"ת בחוץ ר"מ מחייב וחכמים פוטרין וצ"ע:

אות ח (כלל ע) חתיכה נעשה נבלה או לא

[א.] חולין דף ק' דרש רבה בב"ח חתיכ' של נבלה ושל דג טמא (שנתבשלה עם חתיכו' היתר ומכירה) אינה אוסרת בפליטתה) עד שתתן טעם ברוטב ובקופ' ובחתיכו' אוקי

רב אמורא ודרש כיון שנתן טעם בחתיכ' (אחת שהית' בצדה תמיד או שנתבשלה תחלה עמה קודם שיתן שאר החתיכו' בקדר' ולא היה בזו ס' באיסור) חתיכה עצמה נ"נ ואוסר' החתיכו' כולן מפני שהן מינה (חתיכ' זו שקבלה טעם הנבלה נעש' נבלה עצמה) א"ל רב ספרא לאביי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"י דאמר מב"מ לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם אפילו כי לא נתן טעם נמי בחתיכ' שבצדה לא בטלה נמי דהא נבל' גופה מינייהו הוא) א"ל הב"ע כשקדם וסלקו (לאיסור וסילק הרוטב קודם שיתן האחרו' בקדרה הלכך נתנה טעם בראשונה ה"ז חוזרת ואוסרתן ואי לאו במאי מתסרי ואשמעי' דחתיכ' עצמה נ"נ לאסור חברותיה בפליטתה) רבא אמר אפי' תימא לא קדם וסלקו הוי מין ומינו ודבר אחר וכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ומבטלו. כתבו תוס' בד"ה כשקדם וסלקו וא"ת למה לי שחתיכ' של היתר קבלה טעם אפי לא נתנה בה טעם נמי דהא במינה אוסר' בכל דהו ואומר ר"ת נהי דהיא גופא מתסרא בכ"ש מ"מ לא אמרינן שתעש' נבלה לאסור את האחרו' כיון שהיא עצמה לא נאסרה אלא ע"י כל שהו. ור' אפרים הי' אומר דאפילו כי נתנ' טעם אין ההיתר נ"נ שיצטרך ס' כנגד כל החתיכ' אלא נגד האיסור הבלוע. הלכך לרב דמב"מ לא בטיל כשחתיכ' קבלה טעם מן הנבלה חשיב כאילו האיסור בעין ואוסר' כל החתיכו' במשהו אבל אם לא קבלה טעם הוי האיסור כמאן דליתא דלא הוי כאלו הוא בעין ולא אסר אלא חתיכ' שאין ההיתר נעש' איסור ולא אסר שאר חתיכת ודוקא גבי טפת חלב אמרי' לקמן דחנ"נ וצריך ס' כנגד כל החתיכ' ולא סגי בביטול טפה לחוד משום דכל חד באפי' נפשי' שרי וכי אתנהו בהדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור ולוקה אם אכל חצי זית מבשר וח"ז מחלב ולכך צריך ברוטב ס' לבטל כל החתיכה שנפל עליה טפת חלב אבל חתיכ' היתר שבלעה טעם נבלה ונאסרה וחזרה ונ"ט ברוטב א"צ אלא ס' לבטל האיסור שנבלע בחתיכה וא"צ שיעור ס' של אותה חתיכה וכו' ע"ש שהאריך בראיו' ולפי פי' ר' אפרים ניחא מה שצותה תורה להגעיל כלי מדין דהשתא יורה גדולה שא"א להגעיל בתוך כלי אחר היכא משתריא הא אין במים ס' לבטל האיסור ואי שיחזור ומגעילו בשניי' והלא המים הראשונים נעשו נבלה וחוזרין ואוסרין ואי לא משערין אלא באיסור עצמו ניחא (כי לא נעשה כולו נבלה ומעט איסור הנפלט מן היורה חוזר ונבלע בתוכו ומגעיל שנית ואותו מעט איסור בטל בס' במים הרא"ש). וכ' הרשב"א בחדושיו בשם רמב"ן שלא נראו לו דברי תוס' במ"ש היכא שלא נאסר אלא במשהו שאין אוסר השאר אלא למאן דאית ליה חנ"נ אפי' בשלא קבלה טעם קאמר והכא לאו נ"ט ממש קאמר אלא כיון שנתבשלה עמה בקדירה ואסרה קאמר משום דודאי חדא בחדא יש בה

בנ"ט נקט האי לישנא עכ"ל. ור"ן כ' וז"ל ול"נ דכל שלא נ"ט בחתיכה אע"ג דמתסרא לא חשיב איסורא למימר בה חתיכה עצמה נ"נ וכל שאינה נ"נ אינה אוסרת כל החתיכות אע"ג דאמר ר"י מב"מ לא בטיל לא שמעינן ליה הכי כל שטעם אחר של היתר מעורב בו וכו' עכ"ל: [ב.] חולין דף ק"ח מתני' טפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור. ניער את הקדרה אם יש בה בנ"ט באותה קדרה אסור. [גמ'] אמר רב כיון שנ"ט בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה וכו' א"ל מר זוטרא לרבינא לימא פליג' אדרב' דאמר סלק את מינו וכו'. א"ל אי דנפלה ברוטב רכה ה"נ הב"ע דנפל ברוטב עבה. ומאי קסבר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר הותר גם הראשון מפני שנפלט האיסור ממנו) חתיכה אמאי נ"נ (דהא אפשר ליסחט ממנה וליחלק לאחרים שלא קבלו ממנו כלום ואין לנו לאסור עד שיתן החלב טעם בכולן) אלא קסבר אפשר לסוחטו אסור (משנאסרה החתיכה שוב אין לה היתר בסחיטה ואשמעי' דאף ההיתר שבה נעשה איסור להיות כאן שיעור גדול לאסור אחרים הרבה) דאתמר רב ור' חנינא ור' יוחנן דאמרו אפשר לסוחטו אסור שמואל ור"ש ברבי ור"ל דאמרי אפשר לסוחטו מותר (אף הראשון שנאסר) וסבר רב אפשר לסוחטו אסור והא אתמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואי ס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא (הרי חלב מעט שנבלע בבשר נ"נ שהרי נאסר וכשחזר ונפלט בשאר החלב הו"ל מב"מ חלב איסור בחלב היתר ורב אית לי' מב"מ לא בטיל). ומסיק הב"ע שנפל ליורה רותחת מבלע בלע מפלט לא פלט. סוף סוף כי נייח הדר פליט כשקדם וסלקו. כתבו תוס' בד"ה אמאי מותר חלב וכו' מכאן הי' מדקדק רבינו שמואל דלמ"ד מב"מ לא בטיל צריך תרי ששים. ששים ברוטב לבטל טעם חתיכת נבלה וס' בחתיכת היתר לבטל הרוטב היוצא מן הנבלה דאזלינן בתר שם הנאסר כיון דנאסר נקרא רוטב. אע"ג דדבר האוסרו הוי מבשא"מ עם הרוטב) ור"י חלק עליו דרוטב הנפלט מן הנבלע אין לו דין מים האסורין שלא להתבטל במים אחרים אלא דין בשר נבלה יש לו שמתבטל שפיר במים שבקדר'. והא דקאמר חלב נבלה היינו דוק' בב"ח שכ"א לבדו היתר וכשנתבשל יחד עשה הכל כנבלה והוי כחלב היוצא מן הטרפה ולכך לוקה על ח"ז חלב הנבלע מח"ז שמנונית בשר אבל מים הנפלטים מן הנבל' אין נאסרין אלא מחמת טעם הנבלה המעורב בהם ואין מצטרפין ללקו' עליהם משום נבלה ומכאן יש להוכיח דתבלין הבלועין מחלב או מדם ונפלו לקדרה מתבטלין בס' ואע"ג דנותנין טעם אפי' באלף מותר דאינו חמור מן האיסור הנבלע בהן עכ"ל ורשב"א מסכים לדברי הר"י. ור"ן מסכים לסברת רשב"ם וכ' דגם ר"ת סובר כן ע"ש. ואפשר לסוחטו עצמו תנאי

היא דתני' טפת חלב שנפלה על החתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכ' (כלומר כיון שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה) החתיכ' עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכו' כולן [ואפילו ניער את הקדרה דאיכ' למימר נחלק לכולן והרי אין בו כדי לאסור אפ"ה אסור] מפני שהן מינה דברי רבי יהודה וחכ"א עד שתתן טעם ברוטב ובקופה ובחתיכו' אמר רבי נראין דברי ר"י בשלא ניער ושלא כסה (המנער את הקדרה מתפשט הטעם בכולה, וכן המכסה אותה מפני שמי השולים עולין עד פיה ויורדין) ודברי חכמים בשניער וכסה. מאי לא ניער אילימ' לא ניער ולא כסה כלל מבלע בלע (ההיא חתיכ') מפלט לא פליט (באחרות את טעם החלב שהחלב בגגה של חתיכה הזה) אלא לא ניער בתחלה אלא בסוף אמאי הא בלע והא פליט (מה שבלעה וחוזרה להיתרה והאיסור שיצא ממנה אין בו כשיעור לאסור) מסבר אפשר לסוחטו אסור (מפני שכולה נעשית איסור וכל הנסחט ממנה אסור וכל הנשאר בה אסור וכיון דאף טעם בשר שבה נאסר חוזר ואוסר האחרו' ואפילו הן אלף דמב"מ לא בטיל) מכלל דר"י סבר כי ניער מתחלה ועד סוף אסור אמאי הא לא בלע כלל [חתיכה ראשונ' יותר מן אחרון ובטפה הזאת אין שיעור לאסור את כולן] אימ' לא ניער יפה יפה (שמא לא ניער תחלה יפה ובלעה ואח"כ פלטה כשניער בסוף ובהא גזרה לא סבר רבי כוותי' אבל בדאפשר לסוחטו אסור ובמב"מ לא בטיל סבר כוותי'). אמר מר ודברי חכמים בשניער וכו' אילימ' ניער בסוף ולא ניער בתחל' (דאע"ג דקבלה את הטעם קאמר רבי דרואה את דברי המתירים הואיל וניער בסוף וחזר ונסחט דקסבר אפשר לסוחטו מותר) הא אמרת נראין דברי ר"י בהא אלא ניער מתחלה ועד סוף וכו' מכלל דרבנן סברי ניער בסוף ולא ניער בתחל' מותר (מדקאמר רואה אני את דבריהם בשניער בתחל' ואין אני רואה את דבריהם מה שהתירו בלא ניער מתחל' והן מתירין אותו בניער שבסוף ומשום סחיטה) אלמא קסברי [רבנן] אפשר לסוחטו מותר. וכ' רש"י בסוף הסוגי' והשתא דקם רבי בשיטתי' דר"י דאפשר לסוחטו אסור ורב ור' יוחנן ור' חנינא נמי כוותי' סברי אע"ג דאפלג עלייהו שמואל ור"ל האמרי' שמואל באיסור' במקום רב ליתא וכו' עבדינן כר' יהודה בין בטפת חלב שנפלה על החתיכ' ולא ניער ויש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכ' ובין בחלב הדבוק בחתיכת בשר ויש בו ליתן טעם בה ואפילו אין בו כזית דהוי אח"ש אסור מה"ת וחתיכ' עצמה נעשה נבלה ואין מועילין שאר החתיכו' לבטלה וכולן נאסרו' ואפילו הן אלף דבהא נמי קי"ל כר' יהודה דמב"מ לא בטיל עכ"ל. כ' הרא"ש אפשר לסוחטו אסור פי' איסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו וחזר ובישל היתר זה עם היתר הרבה שאפשר לסחוט האיסור הנבלע בהיתר ונחלוק בהיתר האחרון וכו' כיון שנאסרה שוב אין לה היתר בסחיטה שאף ההיתר שבה נעשה איסור

וכל היוצא ממנה אסור והוא נשארת באיסורה וכו' וקי"ל אפשר לסוחטו אסור. ולדברי ר' אפרים דלא נחלקו אלא בבב"ח אבל שאר איסורין לא עכ"ל. ולעיל בדף ק' משמע דסובר כר' אפרים ע"ש. ור"ן בהלכו' ס"פ כל הבשר כ' אחר פלפול ארוך וז"ל לפיכך נראה לי דמשום דבב"ח מדינ' אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ השוו חכמים דבריהם בכל האיסורין בין שנתערבו במינן או שלא במינן לבב"ח ואנן הכי קאמרי' אי קסבר אפילו בב"ח שאלו נסחט חלבו שבו יהא הבשר מותר מעתה אין איסור בשר מחמת עצמו אלא מחמת חלב שבו וכיון שכן אינו בדין שתהא חנ"נ להצריך ששים כיוצא בה שלא במינה כיון שאפשר לה לחזור להכשרה נמצאת שאין כולה איסור' ואפילו תאמר שאפשר להחמיר בזה מן הטעם שאכתוב בסמוך אכתי אינו בדין שנדון אות' כבשר אסור ושתאסר כל החתיכו' מפני שהן מינה אליב' דר"י שהרי אין איסורה מחמת בשר אלא מפני חלב שבה ולמה נדון אותו כבשר אלא ע"כ קסבר אפשר לסוחטו אסור שגזרת הכתוב כך הוא שכל בשר שנתבשל בחלב נעשה איסור מחמת עצמו ואפילו הוה אפשר לסחוט חלב שבה אסור ומעתה כיון שאיסורו מחמת עצמו בדין הוא שיהי' צריך בששים בשאינו מינו ושיאסר כל החתיכו' אליב' דר"י וכיון דבב"ח הוא כן מן הדין השוו חכמים כל האיסורין לב"בח מדבריהן כל שנתערב' דרך בישול כב"בח הא אלו היינו אומרים בב"ח דאפשר לסוחטו מותר א"כ לא יהא לנו שום דבר שנתערב בו שום איסור שיהא אותו שנתערב בו אסור מחמת עצמו אלא איסור דבר אחר הוא שגורם לו ליאסר בבשר בחלב כבשאר איסורין ולמה נאמר בהן חנ"נ אינו בדין ומש"ה לא שקלינן וטרינן לעיל דף ק' אי קסבר אפשר לסוחטו אסור או לא משום דעיקר אפשר לסוחטו בב"בח ובשאר איסורין משום לתא דידי' מדרבנן. ומ"מ אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ אינן ענין אחד בעצמו ומש"ה אתי שפיר לישנא דאמרי' אי קסבר אפשר לסוחטו מותר חתיכ' אמאי נעשה נבלה שהרי הי' אפשר לומר דאע"ג דאפשר לסוחטו מותר ה"מ אי ידעינן בודאי שנסחט ממנו האיסור אבל בסתמ' יש לנו להצריך ס' בכל החתיכה לפי שהאיסור שנבלע בחתיכה ואין בה ס' לבטלו אפי' אתה מוסיף עליה לתשלום שיעור ס' אין האיסור שנבלע בתחל' בחתיכ' ונסרך בה מתחלק בשוה בחתיכה ובאותו תוספת כדי שיתבטל בס' אלא לעולם נשאר רובא בחתיכה וכן הוא בודאי ולפיכך אפי' אם נאמר דאפשר לסוחטו מותר הי' אפשר לומר דחתיכה עצמה נ"נ להצריכה ששים ושתהא נידונית ג"כ כבשר אסור לאסור כל החתיכו' מפני שהן מינה אע"פ שדבר אחר גרם לה לפסול אלא דתלמוד' לא ס"ל הכי שאינו בדין שהדבר שהוא אפשר לחזור להכשירו יהא נדון כגוף האיסור עד שיאסור כל החתיכו' כולן מפני שהן מינה וכי פריך תלמוד' אמאי חתיכה עצמה נעשית נבלה

עיקר פרכי' ליתא למה צריכה ס' בשאינה מינה שזה אפשר הוא מן הטעם שכתבתי לפי ששוב אין איסור הנבלע בה מתחלק בשוה אבל עיקר פרכי' הוא למה נידונית כבשר נבלה שמפני כך אוסרת כל החתיכו' כולן מפני שהן מינה והרי כיון שאפשר לה לחזור להכשרה נמצא שאין איסורה מחמת בשר שבה שא"כ לעולם תאסור אלא איסורה מחמת חלב שבה ונמצ' שהאיסו' שבה עם החתיכו' מין בשאינה מינה הוא וכי תימא ואפילו נאמר אפשר לסוחטו מותר האיך אפשר שתחזור להכשרה דמאן לימא לן שנסחט ממנה החלב שבה וכו' וכיון דהאמוראים פליגי בהא מלת' מינייהו אמרו אפשר לסוחטו אסור ומינייהו אמרו מותר משמע שהוא דבר שאפשר לעמוד עליו ולבא לידי מעשה איכא למימר אין ודאי ואנן הכי קאמרי' דלמ"ד אפשר לסוחטו מותר אין איסורו מגופו וכיון שכן כל היכא דטעים לה קפיל' ארמאה ואמר שאין בה טעם חלב כלל שרי' ולמ"ד אפשר לסוחטו אסור איסורו מגופו עד שאפילו נסחט כל חלב שבה עדיין אסורה ועומד ולפיכך אפילו אמר לן קפיל' שאין בה טעם חלב כלל אסורה מדינ' והשוו חכמים מדבריהן כל האיסורים הנבלעים באחד דרך בישול לבב"ח עכ"ל. עוד כ' לקמן יש לתמוה על הרי"א ז"ל למה לא פסק בכאן שחתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכה שיעור כיוצא בה לדברי חכמים שאומרים מב"מ בטיל וי"א כדי להעמיד דבריו דלא אמרינן חתיכה נ"נ אלא למ"ד מב"מ לא בטיל שכך הדין שכל החתיכו' שקבל' טעם מן האיסור אין מינה מוציאה מכלל איסורה אדרבה היא אוסרת כל החתיכו' כולן מפני שהן מינה אבל לדידן דקי"ל דמב"מ בטיל אין ענין לחנ"נ וכו' ואין זו דרך מחוור עכ"ל:

[ג.] בדף צ"ו ע"ב ד"ה אפי' כתבו תוס' דלא אמרינן חנ"נ ואוסר כל החתיכו' אלא במקום שהאיסור מתפשט בכל החתיכו' דומיא דטפת חלב. אבל אם אין טעם האיסור עובר יותר מכדי קליפה לא. ותדע דבכ"מ שאנו אוסרין כדי קליפה אמאי אין אותו כ"ק חוזר ואוסר מה שאצלו ובענין זה יאסר הכל אלא וכו'. והרב הר' אליעזר ממיץ הי' מחלק משום דלא אמרי' חנ"נ במקצת חתיכה וכו' ואין זה טעם עכ"ל וכ"כ הרא"ש וכו' כגון דם שאין לו כח לפעפע למעלה גם השומן הנאסר מכחו אינו מפעפע לאסור למעל' עכ"ל. אמנם הר"ן בשמעתין דטפת חלב כ' ואינו מחוור ומה שהביא ראי' מן המליחה וצלי נר' לי כיון דחנ"נ מבב"ח למדנו אין אומרין כן אלא דומיא דבב"ח דרך בישול ואין בב"ח קליפה מן התורה עכ"ל:

[פסק]:

[ד.] בפ"ט ממאכלות כ' הרמב"ם נפל חלב לתוך קדרה של בשר טועמין את החתיכה וכו' אם אין בה טעם חלב הכל מותר ואם יש בחתיכ' טעם חלב אף על פי שאם תסחט

החתיכה לא ישאר בה טעם הואיל ויש בה עתה טעם חלב נאסרה אותה חתיכה ומשערין בכולה וכו' בד"א בשלא ניער בתחלה אלא לבסוף וכו' אבל אם ניער מתחלה ועד סוף ה"ז בנ"ט. וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכו' ולא נודע לאיזה חתיכה נפל נוער הקדרה כולה עד שתשוב ויתערב הכל. וכ' הראב"ד אנו אומרים שלא שמענו כל החתיכה נ"נ אלא לדעת ר' יהודה דמחמיר מב"מ אבל לרבנן לא עכ"ל. וכ' ה"ה ואין טעמו מחוור דכבר הסכימו המפרשי' כרבינו וכו', ודעת קצת שלא אמרו חנ"נ אלא בב"ח אבל בשאר איסורין א"צ לשער בכולה אלא בדבר שאסרה וכ"נ דעת רבינו שהרי לא הזכיר כן בשאר איסורין וכן הסכים הרשב"א וכן עיקר וכו' ומ"ש וכן אם נפל לתוך המרק וכו' היא מפני שכיון שאינו נודע איזה חתיכ' היא אין לומר בה נ"נ וא"א לאסור הכל שהרי אין בחלב בנ"ט וכיון שכן מנער את הקדר' עכ"ל. וכ' הטור סי' צ"ב איני מבין דבריו (דברי הרמב"ם) דאם אינן ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אח"כ עכ"ל. ולכן כ' רמ"א בש"ע סי' צ"ב ויש חולקין וסוברין דאינו מועיל מה שמנער אח"כ. והש"ך שם כ' דס"ל לרמב"ם דכיון דלא נודע לאיזה חתיכ' נפל לא שייך חנ"נ אלא כל הקדרה נכנס לספק הלכך מנער כל הקדר' ומצטרף כל הקדר' לבטל ודמי למ"ש רשב"א והטור ס"ס קי"א דב' קדרו' ונפל איסור לתוך א' מהן וא"י לאיזה נפל ואין בא' לבטלו ויש בשתיהן לבטלו מצטרפין שכל שעתיד להתערב רואין אותו כאלו הוא כבר מעורב. והאי נמי דכוותי' וכ"כ האו"ה היכ' דלא הוברר האיסור לא אמרי' חנ"נ וכ"כ ה"ה וכו' וטור ס"ל כיון דאפשר למיקם עלה דמילתא לא נכנס הכל בספק שהרי יודע הדבר על ידי שיטעום אינו ישראל כל החתיכ' בפ"ע ולא דמי להך דרשב"א דליכא למיקם עלה דמילת' דמיירי במב"מ. וכ"כ בסימן ק"ה ס"ק ל' דבשא"מ לא אמרינן כל מה שנכנס בספק מסייע לבטל עכ"ל הש"ך. וש"ע סי' צ"ב כתב דלא אמרינן חנ"נ אלא בב"ח אבל לא בשאר איסורין כגון כזית חלב שנבלע בחתיכ' ואין ששים לבטל ונאסרה ואח"כ בישל עם האחרות א"צ אלא ששים כנגד כזית חלב ואז אפילו חתיכ' עצמה חוזרת להיות מותרת (וע"ל סי' ק"ו דכ' המחבר דחתיכ' לעולם באיסור עומדת לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי. וע' בש"ך וט"ז מה שתירצו) ורמ"א כ' וי"א דאמרינן חנ"נ בכל האיסורין יש אומרים דלא אמרינן חנ"נ בלח בלח וא"צ רק ס' נגד איסור שנפל (ר"ן בשם הראב"ד) ויש לסמוך ע"ז בשאר איסורין לצורך הפסד גדול אבל לא בב"ח ואם נתערב יבש ביבש לא אמרי' בשום איסור חנ"נ. כלי הנאסר מבליעת איסור לא אמרינן חנ"נ ולא בעינן ס' רק נגד האיסור שבלע. ובסי' צ"ח סעיף ה' כ' המחבר דכף ישנה ובת יומא משערין בכולה (דכל מה שבלע נעשה איסור ולא ידעינן כמה בלע) ויש מי שאומר שגם בזו א"צ אלא ס' לבטל הכזית שבלע (רשב"א בשם רמב"ן

דס"ל דלא אמרינן בבלוע חנ"נ). וכ' רמ"א וסברא ראשונה עיקר ויש שאין מחלקין בין כף חדש לישן רק בין כלי חרס לשאר כלים ואומרים דבכלי חרס דא"א להפריד האיסור ע"י הגעלה אמרינן הכלי נ"נ אבל לא בשאר כלים (מרדכי פ' ג"ה) וטוב לחוש לחומרא (ודוק' חרס ישן אבל חדש אין גוף החרס נ"נ ש"ך. וט"ז כ' שאף חרס חדש יש להחמיר לשער נגד כולה). ובסי' צ"ב דייק הט"ז מהא דפסק ר"ת דבר שנאסר במשהו לא נעשה כולה נבלה וכו' דה"ה בכ"מ תרי משהו לא אמרי' ואם נאסר חמץ בפסח במשהו ואח"כ נפל לתוך תערובו' אחרו' אינו נאסר במשהו. וש"ך בנה"כ חלק עליו וכ' דלא דמי דדוק' לר' יהוד' דמב"מ לא בטיל אמרינן סבר' זאת כמו שכ' הר"ן בשכח אחר מעורב בו לא אמר ר"י מב"מ במשהו אבל חמץ דאסר אפילו שלא במינו א"כ אפילו תימא בפסח אחר מעורב בו חשוב אינו מינו מ"מ הא איסור במשהו אפילו שלא במינו. וכ"כ דרישה וב"ח וע' סי' קל"ד ס"ק ט"ז בש"ך דמביא או"ה דדבר הנאסר במשהו לא אמרינן חנ"נ ומשמע התם דגם הוא סובר כן. וע' ש"ך סי' כ"ב די"א דלא אמרינן במליחה חנ"נ: [ה.] בסי' צ"ב כתב הטור טפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדר' אם יש בה ס' לבטל החלב מותרת ואם לאו אסור' ואין השאר שבקדר' מצטרף עמו לבטל החלב. ופי' ר"י דוק' שכל החתיכ' חוץ לרוטב כגון שחתיכ' שתחתיה קצתה חוץ לרוטב וזו מונחת עליה דכולה חוץ לרוטב אבל אם מקצתה ברוטב הרתיחה מערב הטעם בכל הקדר' והכל מצטרף לבטל החלב. ורש"י פי' אפילו מקצתה ברוטב אין הכל מצטרף לבטל החלב וכ"כ בעה"ת עכ"ל הטור. כ' ב"י דברי ר"י מפורשים בחולין (דף ק"ה וצ"ו) אמתני' דירך שנתבשל אבל מ"ש בשם רש"י אינו מבואר כ"כ אלא שיש ללמוד כן מדפי' בחולין (דף ק') כיון שנ"ט בתתיכ' א' שהיתה בצידה תמיד וכו' ומסתמא קצתה מונחת ברוטב שהרי לא הצריך שתהא מונחת ע"ג חתיכ' אחרת ואם איתא דע"י דמקצתה מונחת ברוטב מצטרף הכל לא הי' לו ליחד חתיכ' זו משאר חתיכו' וכו' וכ"כ תוס' בחולין (ד צ"ו) שממה שפירש"י גבי ניער וכסה משמע שר"ל שאפילו החתיכ' שנפלה הטפ' עלי' מקצתה בתוך הרוטב אי לא ניער וכסה אין מסייענו הרוטב והחתיכו' אחרו' לבטל ע"ש. ומיהו כשכולה בתוך הרוטב משמע ודאי דמודה רש"י. אבל הגמ"יי כ' בפ"ט בשם סמ"ג מתוך פירש"י משמע שאפילו היתה החתיכ' בתוך הרוטב וכו' משמע מדבריו אע"פ שכולה בתוך הרוטב רק שפניה העליונים מגולים אין הכל מצטרף עכ"ל ב"י (וכן מוכח מלשון רש"י דף ק"ח ע"ב שכתב שהחלב בגגה של חתיכ'). כתב הש"ך דעת כל המחברים כר"י חוץ מן רשב"א ור' ירוחם. ובס"ק ז' כ' דרמ"א מספק' לי' אי הלכ' כרש"י. וט"ז פסק כרש"י שגם דעת המחבר כן. וע' באחרוני' שהקשו הא כשמקצתה חוץ לרוטב לרש"י או כשכולה לר"י פסק הטור

סימן ק"ה דאם נפל איסור עליו אינו אוסר אלא כדי נטילי' ואיך כ' הכא שנאסרה אותה חתיכ' ותירצו אפשר דשאני חלב דמפעפע א"נ יש לחלק כמ"ש הר"ן ס"פ כל הבשר וז"ל ה"מ בחום של צלי וכיו"ב אבל חתיכ' זו כיון שעומדת בקדר' מתוך שיש בה הבל ולחלוחית החלב מתפשט בכולה אע"פ שהיא חוץ לרוטב ע' שם ולקמן ק"ה אע"ג דמיירי נמי בקדר' יש לומר דהתם מיירי באיסור גוש דאינו צלול דודאי אינו מתפשט אלא ע"י רוטב וע' בב"ה להרא"ה שכ' כסברת הר"ן ומשמרת הבית חלק עליו דהבל לא מעלה ולא מוריד אלא דטעם דטפת חלב שמפעפע בכל החתיכ' ודברי הרשב"א לכאור' סותרין זא"ז דבתה"א משמע דחלב אינה מפעפע ויש לומר דאינה מפעפע מחתיכ' לחתיכ' אבל באות' חתיכ' מפעפע. עיין פר"ח ס"ק ג' חנ"נ). עיין ש"ך סימן צ"ד ס"ק כ"ב שכ' לאותן פוסקים דאין חנ"נ אלא בב"ח מטעם דכל חד באפי נפשי' שרי א"כ היכא שבטעם א' נאסר ואח"כ נפל לתוך היתר אעפ"י שהוא בב"ח כיון שכבר הי' אסור לא אמרינן חנ"נ. וב"י סובר דאף בכה"ג אמרינן עיין שם:

[ו.] הטור סי' ע"ב י"א שאם הלב דבוק בעוף שכולו נ"נ (דהיינו אם אין ס' בעוף נגד הלב) וצריך ס' כנגד כל העוף ולא נהירא וי"א שאם העוף מנותח לנתחים והלב בא' מהן שיש לחוש שמא אותה חתיכ' נשאר' לבד' ברוטב ונאסר' ואוסרת האחרו' ולא נהירא דלמה ניחוש לזה עכ"ל. כ' הט"ז שם זה דעת המרדכי דס"ל בכל איסור דבוק דנ"נ כ' הש"ך הטעם דאות' חתיכ' שאיסור דבוק בה ממהר' לבלוע האיסור תחלה ונעשית מיד נבלה. ועוד יש טעם שמא היתה אות' חתיכ' פ"א חוץ לרוטב ע"ש. ע' בט"ז סי' צ"ב ס"ק י"א שכ' בשם או"ה דאפילו באיסור דרבנן אמרי' חנ"נ. ופר"ח ס"ק י"ז כ' דלא אמרינן באיסור דרבנן חנ"נ ומביא ראי' מרמב"ם עיין שם:

[ו.] כ' המחבר בי"ד סי' ק"ה ס"ז הא דחתיכ' איסור אוסר' חברתה בנגיעתה דוקא כשאיסור' מחמת עצמה כגון נבלה או בב"ח אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלע ממ"א אינה אוסר' אחר' הנוגעה בה וכו'. כ' הש"ך (עמ"ש המחבר או בב"ח) משמע דהיינו חתיכ' בשר שנבלע מחלב שנחשב כל החתיכ' גוף האיסור כמ"ש הפוסקים סי' צ"ב וכן הבינו אחרונים דברי טור. אכן הרשב"א בתה"א בית ד' שער א' כ' דברים אלה שאמרו אפילו בבב"ח שהחלב אינה מפעפע ואע"פ שעשאוה כחתיכ' נבלה לא עשאוה כנבלה עצמה לדבר הזה עכ"ל. ובכתבי מהרא"י סימן רמ"ט כ' בשם מורו וז"ל ועוד מסופק אני בבשר שקיבל טעם החלב שלא היה בו ס' לבטלו ונאסר ושוב נגע כשהוא חם בבשר אחר כתוב במרדכי (בפ' כ"ה) בשם ר"י וכן בסה"ת דאינו אוסרו בלא רוטב והוכיחו סברא זאת מההיא דניער וכסה וכו' ק' דמ"ש מהא דכתב בסה"ת דבב"ח שאני משאר איסורין לענין

חתיכ' הראויה להתכבד והוא שורשו של איסור לכך לא בטיל וכו' גם בשעריו תמה על הר"י וסייעתו בזה וכ' וז"ל וירא' לתרץ קצת דודאי בב"ח כ"ז שהוא מעורב מקרי שורשו וגופו של איסור ואפילו הבשר בלא חלב כמו כלאי בגדים בזמן שחוט פשתן מעורב בטלית צמר אסור להתכסו' בכל הטלית אפילו באותו צד שאין חוט פשתן בו ואם נחתך מן הטלית אותו צד שאין בו פשתן מותר אותו צד ה"נ קים להו לרבנן שאין שום טעם הולך מחתיכ' זו רק טעם דבשר לחוד ולא שום חלב אא"כ ע"י רוטב (דאין בלוע יוצא מחתיכ' לחתיכ' בלא רוטב) והו"ל כאלו אליהו בא ואמר לנו נחתך מן הבשר זה חתיכ' קטנ' שאין בה שום טעם מחלב והוי שרי כההוא דכלאים וצ"ע עכ"ל. וכ"פ מהרש"ל וכן מוכח לכאור' דעת הרב בסי' צ"ב שכ' דאם נפלה טפת תלב על חתיכ' ולא ניער אינו אסור אלא החתיכ' ואם הי' סובר דנחשב כגוף האיסור א"כ מה שהי' בקדרה אסור לדידן דקי"ל חם בלא רוטב אוסר כולו וא"כ בע"כ צ"ל שפי' דכאן מיירי (הא דאמר או בב"ח) שנגע בשר חם בגבינה חמה דאין זה עיקר כו' ומסיק הש"ך דהא דאמרינן בש"ס מבלע בלע מפלט לא פלט היינו מקמי דהוי ס"ד דחנ"נ אבל לבתר דמסיק דחנ"נ א"כ נחשב הבשר כגוף האיסור ואין ה"נ דאוסר וכ"כ הר"ן וכ"כ ה"ה בפ"ט ממ"א בשם הראב"ד א"כ אין ראי' מן הש"ס ויכול להיו' שגם ר"י וסה"ת סובר כן ולא הביאו ראיה רק לשאר איסורין מהא דאמרינן מפלט לא פלט מקמי דהוי ס"ד חנ"נ עכ"ל הש"ך. וט"ז הסכים למ"ש הרש"ל. כ' המרדכי חולין סי' תרצ"ז וז"ל. ונ"ל דודאי בכל שאר איסורין נאמר חנ"נ ודוקא בחתיכ' עצמה מטעם חשיבות החתיכ' איסור ניכר ומובדל הוא נ"נ ונאסר' לבד כי יצטרף שם היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אסורה כול' וצריך כדי לבטל כל החתיכ' אם אין ראוי להתכבד אבל בדבר לח רוטב או תרומה בחולין ויין במים דע"א או כגון רוטב ברוטב כגון בנדון זה דאין האיסור ניכר ומובדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב היתר הב' עם הא' ולא שייך למימר חנ"נ לעשות הכל איסור עכ"ל:

אות ט (כלל עא) טובת הנאה ממון או לא

[א.] קדושין דף נ"ח מתני' המקדש בתרומו' ומעשרו' ובמתנות מקודש' ואפי' ישראל: [גמ'] אמר עולא טובת הנאה אינו ממון (טובת הנאה. דבר מועט דתניא (בכורו' דף נ"ו) רשאי ישראל לומר לחברו הילך סלע ותן כל תרומותיך לבן בתי כהן והיינו טובת הנאה שיש לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל כהן שירצ' וליטול דבר מועט מאוהבו של כהן בשביל שיתנה לו. רש"י פסחים מ"ו) איתבי' ר' אבא לעולא המקדש בתרומו' וכו' א"ל הכא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנו' שלא הורמו

כמי שהורמו. בעא מיני' ר"ח בר אבין מרב הונא טובת הנאה ממון או לא א"ל תניתוהו המקדש בתרומו' וכו' א"ל ולא אוקימנא בישראל שנפלו וכו' א"ל הוצא' את וכו' רב אסי דהוצל קאי כוותך. נימא כתנאי הגונב טבלו של חברו משלם לו דמי טבלו דברי רבי. ר' יוסי בר יהודה אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו מאי לאו דמר סבר טובת הנאה ממון ומר סבר אינה ממון. לא דכ"ע אינה ממון. והכא בטבלים שנפלו וכו' ובמתנו' שלא הורמו וכו' מר סבר כמי שהורמו וכו'. כ' הרא"ש בשם ר"ח אע"ג דסלקא שמעתתא דאינה ממון קי"ל דממון היא דהכא אסיק רבא בנדרים דף פ"ה ומלתא דרבא עיקר וכן הלכה:

[ב.] פסחים דף מ"ו מתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן א"ר יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה אלא מפרשתה ואם החמיצה החמיצה: [גמ'] לימא בטובת הנאה קמפלגי ר"א סבר ט"ה ממון ור"י סבר אינה ממון (ולאו דידי' ואינו מוזהר עליו ומשום פקדון נמי ליכא דאכתי לא מטי לידי' דכהן) לא דכ"ע אינ' ממון והכא בהואיל קמפלגי וכו' ובסוף הסוגיא כ' רש"י דבתרווייהו פליגי ר"א סבר ט"ה ממון הלכך עבר עליה ולאפות' קודם לכן אין כאן איסור דאמרי' הואיל דכל חדא חזיא לי' ור"י סבר אינה ממון ולא עבר וכי אפי לה עבר דלא אמרי' הואיל. והא דתריצנא לעיל דכ"ע אינה ממון אכתי לא שמעינן לה הא דאהדר ליה ר"א לר"י בברייתא עכ"ל:

[ג.] נדרים דף פ"ג מתני' קונם כהנים ולוים נהנין לי יטלו על כרחו. כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי יטלו אחרים: [גמ'] אלמא ט"ה אינ' ממון. אימא סיפא כהנים אלו יטלו אחרים אבל להני לא אלמא ט"ה ממון. אמר רב הושעיא לא קשיא הא רבי הא ר"י ב"ר יהודה דתניא הגונב טבלו וכו' מאי לאו בט"ה קמפלגי לא דכ"ע אינה ממון ובמתנו' שלא הורמו וכו' קמפלגי. רבא אמר (לעולם לא קשיא מתני' וסיפא כדקתני טובת הנאה ממון ורישא היינו טעמא) שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו ע"כ משום דתרומ' לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אתי למסרא עלויהו שויא עפרא בעלמא דאפקריה להוא ט"ה שיש לו בה):

[ד.] חולין דף קל"א ארבע מתנו' עניים שבכרם הפרט והעולל' והשכחה והפאה ושלש שבתבוא' הלקט והשכח' והפאה ב' שבאילן השכח' והפאה כולן אין בהם ט"ה לבעלים (אין בידם לתתם לכל מי שירצו אלא כל הקודם זכה) ואפילו עני שבישראל מוציאין מידו. מעשר עני המתחלק בתוך ביתו טובת הנאה לבעלים. כתבו תוס' נראה דבדבר שיש בו ט"ה אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו. ודבר שאין בו וכו' לקחו אין מוציאין

מידו ומיהו אם לא לקחו ובא העני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דקרי לי' לעיל ממון שאין לו תובעין ואם הי' צריך לתנו לתובעו א"כ הוי יש לו תובעין עכ"ל:

[ה.] בבא מציעא דף י"א איתבי' רבי אבא לעולא (דאמר הא דחצר קונה והוא שעומד בצד שדהו) מעש' ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינ' אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו וכו' וכי ר' יהושע ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין וכו' כי אתא לסורא אמר הכי אמר עולא והכא חותבית' ח"ל ההוא מרבנן ר"ג מטלטלי אגב מקרקע הקנה להם (ולא מתורת חצר) ר' זירא קבלה ר' אבא לא קבלה אמר רבא שפיר עבד דלא קבלה וכי לא הי' להם סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנא' אינה ממון לקנו' ממנו בחליפין (דכיון דאין לו בהם אלא טובת הנאה שבידו לתת לכל מי שירצ' אין זו חשובה ממון לחול על זו קנין חליפין) הכא נמי ט"ה אינה ממון (לקנו' ע"ג קרקע) אלא אפקורי בעלמא אפקורי גבייהו וכי אוגיר להו מקום קנתה לו חצרו (בתור' חצר כשאר הפקר) ולא היא מתנו' כהונ' נתינה כתיב בי' חליפין דרך מקח וממכר היא מטלטלין אגב מקרקע נתינה אלימת' היא. כ' המרדכי בשם מהר"ם דטוב' הנאה אינה ממון ולגבי קטן לא מקרי דעת אחר' מקנה אותן והוי כמו מציא' שמצא קטן ועיין הגמי"י פ"ה מנזיקין וכ' אם הקנה עוד דבר אחד עם ט"ה יכול להקנו' כמו מעשה דר"ג. כ' באספ"ז ט"ה אינה ממון וכו' נראה לי דאפי' תימא ממון אינה ממון חשוב להקנות ע"י חליפין ואתיא סוגיא בין למ"ד ט"ה ממון בין למ"ד אינה ממון ואע"ג דאינה נקנית בחליפין וכו' ה"מ מפני שאין הקנינים האלו חשובין אבל אם אמר אדם לחברו הרי לך מנה ונתן לו ותקנ' טובת הנאה שיש לך בפירו' הללו קנה דאלת"ה ה"ל טובת הנאה אינ' ממון ואינ' נקנית וכו' ולא היא וכו' פירש"י דמההיא דלא הי' להם סודר לאו ראי' וכו' פי' לפירושו דאי משום הא לא איריא דמצי למדחי שאני מתנו' כהונה וכו' אבל קושטא היא דטובת הנאה אינה ממון להקנות בחליפין וכו' (עיין שאגת ארי' סי' ע"ז שהקש' דבסיפא דהך מתני' דמעשר שני איתא עמד ר' יהושע ואמר תרומת מעשר שבו נתון לראב"ע וא"כ ע"כ צ"ל נמי דבתור' מטלטלי אג"ק הקנה לו וע"כ דס"ל דט"ה ממון וק' דהא מסוגיא פסחים מוכח דס"ל ט"ה אינ' ממון):

[פסק]:

[ו.] כ' הרמב"ם פ"ה מאישו' מתנו' שלא הורמו כמי שהורמו לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו וכו' הרי הן כתרומו' ומעשרו' שנפלו בירושה ואם קדש בהן אשה מקודש' אע"פ שא סור לאכלן יש לו למוכרן למי שהם ראוין לו. אבל ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינ' מקודש' שהרי אין לו למוכרה ואין לו בה אלא ט"ה לפי

שנותנ' לכל כהן שירצ' וט"ה אינה ממון. עיין בפ"ב מגנב' הל' ה'. ובפ"ז מנדרים כ' מי שאוסר הנייתו על הכהנים וכו' באין ונוטלין מתנותיהן בעל כרחו ואם אמר כהנים אלו וכו' יתן מתנותיו לאחרים וה"ה במתנו' העניים עם העניים. כ' כ"מ נראה שפסק כאוקימתא דרבא דס"ל ט"ה ממון. ותימא דבפ"ה מאישו' פסק דאינה ממון. ומצאתי לר' מאיר בר"ש המעילי שכ' בשיטת נדרים וז"ל הרי"ף נרא' שפסק בפ' אלו עוברין גבי המפריש חלה דטובת הנא' אינו ממון ובקדושין נמי וכו' ויש לחלק בין ט"ה דמודר הנאה לטובת הנא' דעלמא מתרי טעמא חדא דהא ס"ל אפילו וויתור אסור וסתם לן תנא דמתני' בתלת דוכתי ועוד דהא חזינן דמלתא דאיסורי הנאה אפילו בהנא' אסור וכו' ה"נ גבי מודר הנאה כיון דאסור לאתהני מיני' אסור לתת התרומו' אע"פ שאינן שלו וכו' ואולי הרי"ף סמך על טעם זה עכ"ל. וכ"כ הטור וש"ע י"ד סימן רכ"ז:

[ז.] כ' הטור בי"ד סי' של"א אסור לכהן שיטול תרומה או שאר מתנותיו עד שיפרישם הבעלים שאין לו זכיי' לכהן עד שירומו אותם ואח"כ זוכה בהן ואף אחר שהורמו לא יטול אותם אלא מדעת הבעלים שהרי הם לבעלים ליתנם לכל כהן שירצו ואם לקחן שלא מדעת בעליהן זכה בהן שאין לבעלים בהם אלא ט"ה וט"ה אינ' ממון. כ' הש"ך בח"מ סי' ש"נ דר"ח ורמב"ן וריטב"א פסקו דט"ה ממון משום דרבא דהוא בתרא ס"ל בנדרים כן וכן משמע דאף הרא"ש סובר כן אמנם עיקר כרמב"ם דאינ' ממון וכ"פ הטור. ומהרש"ל בב"ק פ"ט סי' ס"ח כ' לענין קדושין ולהוציא בדיינין אינה ממון אבל לענין שכהן אסור ליטלו בע"כ הוי ממון מידי דהוי אפחות משוה פרוטה: [ח.] בח"מ סי' ר"ג כ' רמ"א דטובת הנאה אינו ממון ואינה נקנ' בחליפין. וכ' הש"ך בשם הגמיי' ובה"ע דאגב קרקע נמי אינה נקנ' דליתא להאי שנוי' מטלטלין אג"ק אלא כרב פפא וכו'. ונרא' דאפילו ט"ה אינה ממון כמש"ל סי' ש"נ מ"מ לענין חליפין ואג"ק הוי ממון רק גבי מתנות כהונ' דכתיב נתינה לא מהני חליפין דהוי דרך מו"מ עכ"ל. בסימן רע"ו כ' רמ"א בשם מהרי"ק אין היורשין יורשין דבר שאין בהן ממש או ט"ה בעלמא שאינ' ממון. כ' הש"ך וכן אפילו הוא עצמו אינו יכול להוציא מיד אחרים אם הוא תחת ידם וכן ביורש מיירי כה"ג דאם הוא ביד היורש פשיטא דט"ה שלו וכ' מהר"ם דכמו שאינו יכול להוריש כך אין יכול ליתנם וכו' דהיינו אם הוא תחת יד אחרים אינו יכול להוציא' אבל אם הוא תח"י יכול ליתן לאחרים לחלקן למי שירצו. ובסי' ל"ז כתב רמ"א קרובי גזבר כשרים להעיד אע"פ שהגזבר מחלק הממון למי שירצ' למ"ד ט"ה אינ' ממון. וש"ך חולק וכ' דע"כ לא אמרי' אינה ממון אלא לענין כפל וקדושי אשה ושבוע' משום דהתם בעינן דבר של ממון אבל לענין נגיע' עדות אף נגיעה של שום הנייה נמי פסול עכ"ל. ובסי' פ"ז כ'

ש"ע אין נשבעין היסת על תביעת ט"ה. וכ' סמ"ע בשם המרדכי וז"ל טובת הנאה אינה ממון ואפילו מחשב ממון מ"מ לא נתקנה היסת על כה"ג עכ"ל:

אות ט (כלל עב) טעה בדבר מצוה

[א.] שבת דף קל"ז מתני' מי שהי' לו למול שני תינוקו' א' למול לאחר שבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב (דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה ובהא אפי' ר' יהושע מודה) א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר: [גמ'] רב הונא מתני (ברישא) חייב רב יהודה מתני פטור. ר"ה מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ר"א ור"י על א' למול בשבת וא' למול אחר שבת וכו' שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהי' לו למול אחד בע"ש וא' למול בשבת וכו' ושניהם לא למדוה אלא מע"א (שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"א דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפ' שלח לך גבי קרבן ע"א) ר"א סבר כע"א מה ע"א אמר רחמנא לא תעבוד וכי עבד מחייב ה"נ ל"ש ור' יהושע התם דלאו מצוה (עובד ע"א לא עשה מצוה) הכא מצוה. ר"י מתני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ור"י על מי שהי' לו שני תינוק' א' למול בע"ש וא' למול בשבת וכו' שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיה לו שני תינוק' אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח וכו' שר"א מחייב חטאת ור"י פוטר ושניהם לא למדוה אלא מע"א ר"א סבר מה ע"א חייב ה"נ ל"ש ור"י התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה (טריד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחת מהן זמנו היום וטריד לבו למהר ולעשות ומתוך טרדו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל). תני ר' חייא אומר הי' ר"מ לא נחלקו ר"א ור"י על מי שהג' לו שני תינוקו' אחד למול בע"ש וא' בשבת ושכח וכו' שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהי' לו שני תינוקו' אחד למול אחר שבת וא' למול בשבת ושכח וכו' שר"א מחייב ור"י פוטר. השתא ר' יהושע סיפא דלא עבד מצוה פוטר רישא דקא עבד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא נתנה שבת לדחות (שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא הוה טריד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשו' ולא הי' לו לטעות) סיפא נתנה שבת לדחות. א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי נתנה שבת לדחו' לגבי תינוקו' דעלמא להאי גברא מיהא לא אתיהב עיין יבמו' דף ל"ד]:

[ב.] סוכה דף מ"א ע"ב מתני' ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציאו ברשות אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו (דהשתא שריד במצוה וטעה בדבר מצוה) אבל יצא בו חייב מדאגבי' נפק ביה אמר

אביי בשהפכו רבא אמר אפי' תימא שלא הפכו הב"ע כגון שהוציאו בכלי. והא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיח' ה"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא (כגון בקערה) [עיין בכלל מצות צריכה כוונה] אמר ר"ה אומר הי' ר' יוסי עול' העוף שנמצא' בין האגפיים (פי' עופות) וכסבור חטאת עוף היא ואכלה פטור. מאי קמ"ל טעה בדבר מצוה פטור היינו הך מהו דתימא התם וכו' היינו דעבד מצוה (וסוף סוף עשה מצוה דנטל לולב בהוצאה זו) אבל הכא דלא עבד מצוה אימא לא קמ"ל. כתבו תוס' ואית ספרים דגרסי מהו דתימא ה"מ מצוה דרמי עליה אבל מצוה דלא רמי עלי' דחטאת אפשר שיאכלנה אחר אימא לא עכ"ל:

[ג.] פסחים דף ע"א ע"ב מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת ושאר כל הזבחים ששחט' לשם פסח אם אינן ראוין חייב אם ראוין הן ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר (דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהיא פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מצוה שהקריב קרבן וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ואף הנשחטין לשם פסח ר' יהושע מכשיר להו) וכו'. גמ'] מאן תנא דשני' ליה בין ראוין לשאין ראוין. ר' שמעון היא דתניא אחד הזבחים הראוין וכו' וכן השוחט לשם אימורי ציבור פטור דברי ר"מ אמר ר"ש לא נחלקו ר"א ור"י על שאינן ראויין שחייב (דלאו טועה הוא) על מה נחלקו על הראוין וכו'. אמר רב ביבי פוטר הי' ר"מ אפי' עגל של זבחי שלמים ששחט לשם פסח א"ר זירא לרב ביבי והאמר ר' יוחנן מודה ר"מ בבעלי מומין. א"ל בב"מ לא טריד בהו והאי טריד ביה. בעא מיני' רבא מר"נ חולין לשם פסח מאי אמר ר"מ. אמר פוטר היה ר"מ אפי' חולין לשם פסח. הני מחלפי (חולין בקדשים מחלפי ויכול לומר טעיתי סבור הייתי קדשים הם מש"ה פטור) הני (ב"מ) לא מחלפי. ומסיק הש"ס דטעמא דר"מ משום דטריד אע"ג דלא מחלפי מחלפי אע"ג דלא טריד לאפוקי ב"מ דלא מחליף ולא טריד. אמר ר"ל נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי (של קדש) ואכלו חייב (דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה) ור' יוחנן אמר אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור (ולקמן מוקי בסמוך לווסתה ובאשתו מעוברת דלאו מצוה) איכא דאמרי כ"ש בההיא (נותר) דמחייב דלא עשה מצוה (דאין שם לחלוחית מצוה אבל הכא אע"ג דמעובר' מיהו מצוה שמחת אשתו איכא) אית דאמרי בההיא פטור מ"ט התם דהו"ל לשיולי הכא דלא הו"ל לשיולי לא. ור' יוחנן מ"ש יבמתו דעביד מצוה. אשתו נמי עביד מצוה. במעוברת וסמוך לווסתה. א"ה אפי' יבמתו נמי יבמתו בזיז מיני' (בוש לשואלה אם סמוך לווסתה) אשתו לא בזיז מיני'. ור' יוחנן כמאן או כר' יוסי דתנן ר' יוסי אומר י"ט הראשון וכו' פטור מפני שהוציא ברשות (של מצוה שהי' טרוד בה) דלמא שאני התם דזמנו בהול (וטרוד)

אלא כר' יהושע דזבחים דלמא התם נמי דזמנו בהול. אלא כר"י דתינוקו' נמי זמנו בהול אלא כר' יהושע דתרומה דתנן הי' אוכל בתרומ' ונודע שהוא בן גרושה וכו' ר"א מחייב ור"י פוטר [שטעה בדבר מצוה] דלמא כרב ביבי בר אביי בתרומה בע"פ עסקינן דזמנו בהול וכו' אי נמי דאקרי עבודה ועבוד' רחמנא אכשרה אפי' מפסולים):

[פסק]:

[ד] כתב הרמב"ם פ"ב משגגו' הל' ח' כל העושה מצוה ובכלל עשיות' נעשית עבירה שחייבין עליה כרת בשגגה ה"ז פטור מחטאת שהרי עשאה ברשות כיצד הבא על יבמתו כשהיא נדה וכו' אבל אם בא על אשתו נדה חייב מפני שלא שאלה וכו'. וכן מי שהי' לו ב' תינוקו' אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש או בא' בשבת ושכח ומל שניהם בשבת פטור שהרי יש לו רשות למול א' מהם בשבת ושבת דחוי אצל ומצוה עשה אע"פ שהם שני גופים הואיל וזמנו בהול אינון מדקדק אבל אם לא הי' אחד מהם ראוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב חטאת. כתב כ"מ רבינו סובר דכי אמרי' אשתו לא בזיז מיניה תו לא צריכי לאוקמי בהנך אוקימתא אלא בכל גווני חייב דהו"ל לשיולי ולכן סתם דבאשתו חייב ולא חילק בין מעוברת וכו'. ועוד כתב דמשמע דרבינו פוסק כר' חייא סיפא ניתנה שבת לדחות. ולפי זה אע"פ שאותו שמל בשבת לא הי' ראוי למול בשבת כיון שהי' שם אחר שהי' ראוי למול פטור. וא"כ יש לתמוה על שכ' ועל שניהם בשבת דמשמע דאם לא מל אלא אותו שלא הי' ראוי למול חייב. וצ"ל דנקט ומל שניהם אחלוקה א' למול ע"ש וכו' דאם מל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת דלא ניתנה שבת לדחות חייב אבל בחלוקת א' למול אחר שבת וכו' ונתחלף לו פטור מאחר שהי' שם מי שראוי למול בשבת עכ"ל. עוד כ' הרמב"ם המוציא לולב ביום טוב ראשון וכו' כדי לצאת בו והעבירו ארבע אמות ברה"ר בשוגג פטור. וכ' כ"מ דלכך כ' כדי לצאת דאם כבר יצא קודם שהוציא חייב עכ"ל. וע' תוס' י"ט דמקש' הא רבינו פסק דמצו' צריכה כוונה. ובפי' המשנ' כ' דמיירי בשהפכו או הוציאו בכלי ע"ש (ובאמ' בחבורו הוא נכון לשיטתו דמצו' צריכה כוונה ולא צריך לשום תירוץ דש"ס). עוד שם כ' הרמב"ם שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות אם ראוין לפסח פטור ואם אינן ראוין חייב. כ' כ"מ דבפסחים משמע דתלוי בפלוגתא דר"מ ור"ש דתינוקות ע"ש והוא פסק בתינוקו' כר"מ ובזבחים כר"ש וכו' ע"ש מה שתירץ. עוד כ' הרמב"ם מי שהי' לפניו בלילה צלי של פסח ונותר מן הקדשים ונתכוין לאכול צלי שהוא מצוה ושגג ואכל הנותר ה"ז חייב שהרי לא עשה מצוה באכילה זו וכן כל כיוצא בזה. כ' כ"מ הוא פסק כלישנא דמחייב ר' יונתן ע"ש. וע' בלח"מ שהקשה קושיות עצומות על הרמב"ם. ובפ"י מתרומו'

כתב היה אוכל תרומה ונודע שהוא בן גרושה וכו' משלם קרן בלבד ואם הי' תרומת חמץ והיה ערב פסח הרי אלו פטורים מלשלם מפני שזמנה בהול. כ' כ"מ נרא' מדברי רבינו שהוא מפ' דר' יהושע פטר מחומש בלבד ואם היה ע"פ פטור אף מקרן ותמיה לי מאי דוחקיה בגמ' לאוקמי בע"פ לימא דלא פטר ר"י אלא מחומש משום דהוי כמו אנוסים. ובפסחים קאמר אי נמי שאני תרומ' דאקרי עבודה וכו' סובר רבינו דלא פליגי האי לישנא דבתרומה בע"פ פטור לגמרי מטעם זמנה בהול ושאר ימים כיון דאכילת תרומה מקרי עבוד' ורחמנא אכשריה דקודם שנודע אינו כזר לה לכך פטור מן החומש וכו' ומ"מ חייב בקרן דחומש תלה רחמנא בזר גמור אבל הקרן חייב כל היכא דאינו כהן גמור ואין ראוי לאכלו עד כאן לשונו. ע' מרכבת חלק א':

אות ט (כלל עג) טומאה דחויה או הותרה בצבור

[א.] פסחים דף ע"ז. תניא ציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינו על מצחו מרצה דברי ר"ש. ר' יהודה אומר עודהו על מצחו מרצה א"ל ר"ש כה"ג ביה"כ יוכיח שאינו על מצחו ומרצ' א"ל הנח ליה"כ שטומאה הותרה בצבור (ואין קרבן צבור צריך רצוי אלא קרבן יחיד) מכלל דר"ש סבר טומאה דחויה (אע"ג דאכשר' רחמנא למיתי בטומא' לאו היתר גמור הוא אלא היכא דלא משתכחי טהורים וכיון דלאו היתר גמור בעי' ציץ לרצוי). ואיתא התם דליכא תנא דסבר טומאה הותרה אלא ר' יהודה. ורש"י לקמן דף ע"ח כתב דר' יהושע סבר טומאה הותרה. ותוס' שם כתבו דל"ל לר' יהושע הותרה. ועוד איתא התם דר' יוסי נמי אית ליה דחוי' דתניא א' זה ואחד זה (השורף הפרה וכה"ג ביה"כ) מזין עליו כל שבעה דברי ר"מ ור' יוסי אומר אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי ואי ס"ד הותר' בצבור למה לי הזאה כלל [הא קרבן דיה"כ דצבור הוה] ומהכא נמי שמעינן דר"מ אית לי' דחויה. ובדף ע"ט איתא דרב חסדא ור' יצחק נמי סברי דחויה:

[ב.] יומא דף ו' ע"ב פריך הש"ס (על הא דמפרישין כה"ג מביתו) עד שאתה מפרישתו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת (שלא יהיו כל אדם נכנסין אצלו שמא ימות מת עליו) אמר רב תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בצבור רבינא אמר אפילו תימא דחויה היא טומא' המת לא שכיח טומאת ביתו שכיח. כתבו תוס' תימא דבזבחים דף ל"ג אמרינן מכלל דתרווייהו אביי ורבא ס"ל טומא' דחויה (ונ"מ למהוי האי דקסבר ביומא הותרה יחיד במקום רבים רש"י) ותי' ההיא דהתם לענין פסח איירי איכא למימר נהי דבפסח כיון דאתו בכנופיא חשיב כקרבן צבור ודוח' את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפו' מהדרינן אטהורין

אפילו למ"ד טומאה היתר הוא בקרבן צבור גמור הבא בשותפו' עכ"ל ובזבחים כתבו תוס' דאמר הכא זאת אומרת וליה לא סבירא ליה ע"ש וכ"כ תוס' הכא לחד תירוצא אתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה היא בצבור ורב ששת אמר דחויה היא היכא דאיכא טמאין וטהורין בהאי בית אב כ"ע ל"פ דטהורין עבדי טמאין לא עבדי כי פליגי לאהדורי ולאתויי טהורין מבית אב אחרינא. ר"נ אמר היתר הוא ולא מהדרינן. ור"ש ס' דחויה ומהדרינן איכא דאמרי אפילו היכא דאיכא טמאין וטהורין בהאי בית אב פליג ר"נ דכל טומאת המת בצבור רחמנא שריא (אבל זבין ומצורעין נדה ויולדות שטומאתן יוצאה מגופן לא הותרה) ואמרינן לקמן דקרבן איל של אהרן אע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרי' וכ"ע סברי דחויה. כתבו תוס' דהיינו מדרבנן דמ"ד הותרה הותרה כולן מדאורייתא דהכתוב קבע מועד אחד לכולן אלא מדרבנן גזרו אההוא דהוי קרבן יחיד עכ"ל. ועוד כתבו תוס' הכא (ובסנהדרין דף י"ב ע"ב) אין הדבר תלוי בצבור כדאמרינן יומא דף נ' שהרי פר יה"כ וחביתי כה"ג ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחין שבת וטומאה ופר העלם דבר ושעירי ע"ז וחגיג' דקרבן צבור ואין דוחין אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה ואפילו דיחיד וכל שאינו זמנו קבוע אין דוח' ואפי' בצבור עכ"ל. אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה (אלמא דחויה היא) אמר רב נחמן מודינא היכא דאיכא שירים לאכילה (דאע"ג דקרבן צבור קרב בטומאה אינו נאכל בטומאה כדאמרינן בפסחים דף ע"ו) (והכי איתא שם במתני' חמשה דברים באים בטומאה ואין נאכלין בטומא' העומר ושתי לחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושעירי ר"ח. הפסח שבא בטומאה נאכל בטומא' שלא בא מתחלתו אלא לאכילה (וכשנצטוה עיקר הפסח לאכיל' נצטוה דכתיב איש לפי אכלו וכי שרי' רחמנא למיתי בטומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין אדעתיה למיכלה שרייה. ע"כ הסוגיא התם ובמנחה הנקמצת מודינא דמהדרינן לעשות בטהרה שיהיו שיריה נאכלים): [ג.] מנחות דף י"ד ע"ב מתני' נטמאת אחת מן החלות או אחד מן הסדרים ר' יהודה אומר שניהם יצאו לבית השרפה שאין קרבן צבור חלוק וחכ"א הטמא בטומאתו והטהור יאכל. גמ'] אמר ר"א מחלוקת לפני זריקה במאי פליגי אמר ר"פ בציץ מרצה על אכילות וכו' ומקשה רב אשי ת"ש ר' יהודה אומר אפילו שבט אחד טמא וכל השבטים טהורים יעשו בטומא' לפי שאין קרבנות צבור חלוק (דקסבר ר"י שבט א' אקרי קהל) והכא מאי הציץ מרצה איכא (פי' הא אין הציץ מרצה על טומאת הגוף כדפי' הקונט' וכו' והא דא' פסחים (דע"ח) דלמ"ד דחויה בעי ציץ לרצוי היינו לטומאת בשר דמהני ציץ וכו' תוס') ומסיק הש"ס דטעמא דר' יהודה משום דאין קרבן צבור חלוק ודלא כר'

אלעזר. כתבו תוס' אע"ג דר' יהודה ס"ל דטומאה הותרה מ"מ איצטריך לי' טעמא דאין קרבן צבור חלוק בפסח כיון דיש ביה אכילה כדמוכח התם ביומא עכ"ל. כתב שע"מ פ"ג הלכה י"ד מביאת המקדש דכוונת תוס' כך היא דס"ל הא דאמרינן בגמ' מודינא היכא דאיכא שיריים לאו היינו טעמא משום דאינו נאכל בטומאה כמ"ש רש"י שם אלא כל היכא דאית ביה אכילה מהדרינן אטהרה ואפי' בקרבן פסח דנאכל בטומא' ומכ"ש בקרבנות צבור דאין נאכלין בטומאה דמהדרינן אטהרה שהרי הא דשמעתין במנחת העומר דאינו נאכל בטומאה היא והא משני ר"נ מודינא וכו' וכוונת תוס' לומר דר' יהודה לא קאמר דטומאה הותרה אלא בקרבנות צבור שאין בהן אכילה כגון ההיא דכ"ג ביה"כ דהיינו פר כ"ג ושעיר הנשרף אבל בקרבנות שיש בו אכילה מודה ר' יהודה ועוד מסיק השער המלך הא דכ' היינו מדרבנן דמדאורייתא אין לחלק ביניהם וכן החילוק שכתבו תוס' ביומא אליבא דרבא נמי היינו מדרבנן וכו' ע"ש:

[פסק]:

[ד.] כתב הרמב"ם פ"ד דביאת מקדש ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר מפני שהטומא' לא הותרה בצבור אלא באיסורה עומדת ודחויה היא עתה מפני הדחק ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה ומנין שטומאת מת דחויה בצבור שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים וכו' כך למדו מפי השמועה שאנשים יחידים נדחים לפסח שני אבל צבור אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה וה"ה לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח שהוא דוחה את הטומאה. ובהלכה ח' שם כתב ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו וכו'. כ' כ"מ הקשה הר"י קורקס הא בגמרא הקשו לר"י מכה"ג ביה"כ ומשני טומאה הותרה ורבינו פסק דחויה הוי תרתי דסתרין וכו'. ותירץ דאין קושיא זאת מכרחת אלא לרווחא דמלתא א"ל הותרה לפי שבאמת סובר הותרה ע"ש שהכריח כן. וע' תוס' יומא דף ז' ע"ב ד"ה מכלל דר"ש שכ' דברייתא דהיה מקריב במנחת פרים ס"ל דטומאה דחויה וגם סבירא ליה כר"י בהא דאין על מצחו דאין מרצה. ועיין שער המלך פ"ד הלכה ח' מביאת מקדש:

[ה.] כ' הטור בא"ח סימן שכ"ח הי' החולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרך לחלל שבת בשחיטה כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך וכו' כתב ב"י כ"כ הרא"ש סוף יומא ובתשו' בשם הר"מ ובשם הראב"ד כתב דברי האומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבלה משיעברו אחרים על איסור סקילה מכוונים הם אבל יש לומר שאיסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובישול א"נ שאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם וכו' והר"ן כתב שאין איסור נבלה קל מאיסור שבת דהאוכל נבלה

עובר על כל זית וזית אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה והרא"ש כתב ואני שמעתי שמא יהי' החולה קץ באכילת איסור ויפרש ויסתכן. והרשב"א כתב בתשובה ששמע בשם הר"ם שהורה לשחוט אפי' כשיש נבלה אלא שהטעם שאמרו לי משמו הוא חלוש והוא משום דחיישי' שיבא לידי סכנה שימנע מלאכול ול"נ שהכל תלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחויה אצל חולה או הותרה שאם נאמר הותרה שוחטין לו שלא אסרה תורה מלאכה בשבת אצל חולה ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין אף לעצמנו בי"ט אבל למ"ד דחוי' היא מאכילין לו הנבל' ואין אנו עוברין לשחוט לו וכו' ולא נדחה שבת וכמדומה לי שהלכה דחוי' היא וכו' והרמב"ם פסק כמ"ד טומאה דחויה ואם כן בשבת יסבור כן ובהדיא כתב רפ"ב משבת שבת דחוי' היא אצל סכנת נפשות וכדעת הרשב"א וגם הר"ן בפ"ב דביצה גבי ממלא אשה קדרה כתב שהשבת דחוי' היא אצל החולה ולא הותרה עכ"ל ב"י. וע' מנחות דף ס"ד גבי אמדוהו לב' גרוגרות):

[ו.] כ' הרמב"ם פרק ב' מאבל הלכה ט"ו טומאה לקרובים דחוי' היא ולא הותרה לכל לפיכך אסור לכהן להתטמא למה אפילו בעת שמתטמא לקרוביו שנאמר לה יטמא אינו מטמא לאחרים עמה וכו'. וכתב כ"מ הכי איתא בפ' ג' מינים דף מ"ב ע"ש (עיין מגן אברהם סימן שכ"ח):

אות ט (כלל עד) טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור

[א] פסחים דף מ"ג ע"ב אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתור' אין היתר מצטרף לאיסור (שאם אכל חצי זית חלב וחצי זית בשר בבת אחת אין היתר משלים את שיעו' האיסור לחייבו) חוץ מאיסורי נזיר (שאם אכל חצי זית ענבי' וח"ז לחם בבת אחת חייב) שהרי אמרה תורה משרת (חייב על שריית פתו ביין ואי איכא מיין לחוד' כזית למה לי קרא (אע"ג דאמרינן לקמן הא קמ"ל אע"ג דתערובות ולעולם מיין לחודא דא"כ הוי לי' טעם כעיקר ובמסקנ' מוקי האי דר' יוחנן כר"ע ור"ע נפיק טכע"ק מגיעולים וא"כ ל"ל קרא דמשרת אי לא אתי להיתר מצטרף לאיסו'. אספ"ז נזיר ל"ו) וכל משרת לא גרסינן ואית דגרסי לי' ומפרשי דאפילו רבנן דלא דרשי כל וכל דרשי ולא היא דהא פרכינן לקמן משרת מבעי' לי' ליתן ט"כעק ואם איתא נימא אנא טעמ' דידי מוכל אלא ממשמעותי' דריש לי' וכל לא דריש) וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו (נמי היתר מצטרף חצי זית קומץ דשאור וח"ז מצה ואינן מעורבין אלא כל אחד ניכר) כמאן כר' אליעזר דדריש כל (דר"א אמר תערובות חמץ בלאו מדכתיב כל מחמצת לא תאכלו) אי הכי חמץ בפסח נמי (דהא אמרינן על עירובו בלאו והיינו נמי המ"ל) אין ה"נ (דחמץ בפסח המ"ל והא

דנקט שאור) לאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה לפחות מכזית (וחייב בהקטר שאור כל דהו ולא בעי צירוף ומתרץ לבריית' דתני במנחות (דף נ"ח) שאור בל תקטירו אין ני אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל עירוב מנין ת"ל כי כל ואמר אביי ה"ק אין לי אלא כזית חצי זית מנין ת"ל כל וכגון דאית' בעיני' עירובו מנין ת"ל כי כל) קמ"ל דהקטרה לאו פחות מכזית (ואי איכ' צירוף אין ואי לא לא). כתבו תוס' נראה לר"י דזעירי משמע לי' דשאור המ"ל מדקתני עירובו מנין ת"ל כי כל ומדרבי עירוב א"כ המ"ל והיינו כרבא במנחות דף נ"ח דמפרש הבריית' אין לי אלא קומץ חצי קומץ מנין היינו זית שלם ת"ל כל דלאביי דמפרש מקצתו מנין חצי זית לא שייך המ"ל דאמשהו דאיסור לחודא מחייב והא דמרבי עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמרינן שיתבטל האיסו' אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל משום דלרבנן אע"ג דדרשי כי כל לא מוקמ' לי' לרבו' עירוב אלא לרבות מקצתו ורש"י פי' דזעירי משמע לי' מקצתו מנין היינו חצי זית קומץ דשאור וח"ז דמצה ואין מעורבין וכו' וקשה לפירושו טובא חדא דלא הוי זעירי לא כאביי ולא כרב' ועוד מאי קאמר כמאן כר"א הא כרבנן נמי איתא דהא פי כל דרשי ומוקמי לי' אמקצתו דהיינו המ"ל לפ"ה ועוד בחמץ מנא לי' תערובו' כיון דצריך קרא להמ"ל ועוד דלפ"ה צ"ל מקצתו מנין פי' חצי זית איסור וח"ז היתר שאינן מעורבין יחד דאי לאו הכי היינו עירוב ולקמן גבי חטאת משמע דאין היתר מצטרף לאיסור אם לא שיתערב האיסו' וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בבשרה עכ"ל (וא"ת לאביי דדריש מכל שאור לפחות מכזית אמאי לא דריש נמי גבי חמץ לחייב עליו פחות מכזית לר"א וי"ל דשאני חמץ דכתיב אכילה ואין אכילה פחו' מכזית. תוס' נזיר דף ל"ו). יתיב רב דימי וקאמר להא שמעת' (דר' יוחנן) א"ל אביי וכל איסורין שבתור' אין המ"ל והתנן המקפה של תרומ' והשום ושמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן (את כל הקדר' דמקפה עיקר וטבול יום פוסל את התרומ') המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא במקום מגעו בלבד והוינן בה מקום מגעו אמאי פסלו הא בטלי להו תבלין ברוב (קא ס"ד דימוע מדרבנן הוא דאסור) ואמר רבה בב"ח מה טעם הואיל וזר לוקה עליו בכזית (דימוע דמדאוריית' הוא וזר לוקה עליו משום דיש שם תרומה עלה הלכך לגבי טומא' נמי שם תרומ' עלה ומיהו לא חמירי כתרומ' עצמה לפסול את כולו ומ"ט זר לוקה עליו הא לא אכל כזית תרומ'). לאו משום דהמ"ל. לא מאי כזית דאיכ' כזית בכדי אכילת פרס (ושאם אכל פרס ממנו שיעור ארבע ביצים יש בו כזית תרומה) וכזית בכדי אכילת פרס דאוריית' היא [בתמיה] אמר לי' אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בכותח הבבלי (דתני' על חמץ דגן גמור ענש כרת על עירובו בלאו דברי ר"א וחכ"א על עירובו

בלא כלום. ועוד תני' כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וכו') אלא מאי משום דהמ"ל סוף סוף אמאי פליגי רבנן עלי' דר"א אלא הנח לכותח הבבלי דלית בי' כזית בכדי א"פ אי בעיני' דקשרוף וקאכל לי' בטלה דעתי' אצל כל אדם (דהא כותח אין עשוי לאכול אלא לטבל ואי מתרמי ואכל לי' ממש דהשת' איכ' כזית ממהר להצטרף כשיעור אכ"פ ממנו בטלה דעתי' ולאו אכיל' הוא לחייבי עלה) אי משטר קא שטר ואכל (מטבל לתוכו כדרכו) לית בי' כזית בכא"פ. כתבו תוס' לא גרסי' אלא מאי המ"ל דאי גרס לי' א"כ מאי ס"ד דאביי לאקשוי' כיון דלדידי' נמי קשה אלא לאביי אתי שפיר דפליגי עלי' רבנן דלר"ע דוק' אית לי' היתר מ"ל בכל התור' דגמר מנזיר אבל לרבנן דמוקמי משרת לטכ"ע לית להו המ"ל בשום מקום ועוד דבנזיר דף ל"ו גרסי' בסמוך גבי שתי קופות (עיין בכלל כזית בכדי אכילת פרס) בשלמ' לדידי דאמינ' המ"ל דנפישי תולין פי' דלאביי הא דהמ"ל היינו כשיש מן האיסו' יותר מן ההיתר או ששניהם בשוה אבל כשההיתר רבה על האיסור אין מצטרף ולרב דימי אין המ"ל בשום מקום כדמסיק לקמן [אפי' לר"ע] והכי פירושו אי הכי אמאי פליגי רבנן וכו' בשלמ' לדידי פליגי רבנן משום דלר"א דריש כל ואתא כל לרבות אפי' כשהאיסור מועט רבנן לא דרשי כל דכשהאיסו' מועט אין מצטרף כמו בעלמ' אלא לדידך אמאי פליגי וכן גבי קופות ומדוכות אתי שפיר לאביי עכ"ל (וא"ת מאי פריך אמאי פליגי רבנן דלמא כי פליגי היינו כשאינו אוכל מן הכותח רק כזית מצומצם שלא אכל כזית מן האיסור ור"א מחייב דדריש כל להמ"ל אבל אם אכל כל כך שהי' שם כזית בכא"פ מודו רבנן וי"ל מדקאמר על חמץ דגן גמור ענש כרת ועל עירובו בלא כלום משמע אפילו אכל מן הכותח הרבה אמרי' דלא מחייב. תוס' נזיר דף ל"ו) (ע"ש באספ"ז שכ' דבכזית בא"פ יש מיתה וכרת וחיוב חטאת כדאית' בכריתות אבל בהמ"ל מוכח בפסחים דליכ' כרת אלא לאו) [כתב הר"ש בפרק טבול יום לדעת תוס' דמקפה מיירי בשום ושמן בעין ניחא דהמ"ל אע"פ שנפיש מקפה אלא לרש"י דמיירי במעורבין קשה הא נפיש מקפה ויש לפרש דמקפה וכותח ומדוכות שעירובן דרך נתינת טעם זב"ז אפי' רוב היתר מ"ל אבל קופות אין בעירובן נתינת טעם עכ"ל ע"ש עוד שהאריך] והאי משרת להכי הוא דאתא להמ"ל) האי מבעי לי' לכדתני' משרת ליתן טעם כעיקר (לעשות טעמו של איסור כעיקרו וממשו) שאם שרה ענבים במים ויש בהן במים] טעם יין חייב (בכזית מהן והא לאו משום המ"ל היא אלא משום דאתעביד לי' כולו איסו' אבל המ"ל לא ילפינן מיני') מכאן אתה דן לכל התור' כולה (שיהא טעמא של איסורין כממשו) ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם (אלא כמה שפירש) ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו (אף תוך זמן ע"י התרת חכם) עשה בו ט"כע כלאים

שאיסורו איסור עולם ואיסורו איסור הנא' ואין היתר לאיסורו אינו דין שיעשה טעם כעיקר וה"ה לערלה בשתים (ק"ו זה אתה דן לערל' בשתי דרכים דאיסורו איסור הנא' ואין היתר לאיסורו בתוך שלש) הא מני רבנן היא דאפיקתי' להאי קרא לטע"כעק רבנן דפליגי אדר"ע בהמ"ל) ורבי יוחנן דאמר כר"ע. הי ר' עקיבא אילימא ר"ע דמתניתן דתנן ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וממאי דמפת ומיין דלמא מיין לחודי' (וצירוף שייך למתני בה משום דנבלע בתוך הפת) וכי תימא מיין לחודא מאי למימרא הא קמ"ל דאע"ג דתערובו' (שאינו בעין שנבלע בפת) (ובנזיר דף ל"ו איתא לאפוקי מת"ק דאמר עד שישתה רביעית יין) אלא ר"ע דברייתא דתניא רע"א נזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב (ופליגי רבנן עלי' דלית להו המ"ל ואלו פשט היין בכל הפת לא היו פליגי רבנן עלי' דהא אית להו טעם כעיקר ואתעביד לי פת גופא איסור ובהא מיהו פליגי עלי' דר"א דטעמא דר"ע משום צירוף הוא וא"נ לא נשרית כל הפת ביין מצטרף נמי היתר לאיסור לחיובי'). ור"ע ט"כע מנא ליה (כיון דאפיק משרת להמ"ל ט"כעק היכא דליכא מידי עיקר אלא טעם כגון שרה ענבים במים מנ"ל) (וא"ת דילמא לית לי' וי"ל דודאי אי לא שמעינן מקרא אחריני ט"כעק לא הוי מוקי משרת להמ"ל דטפי הוי מסתבר לאוקמי ליתן ט"כעק דיש באיסור עצמו כזית אלא שאינו בעין אלא טעמא מש"ה בעי מאיזה קרא נפקא לן תוס' נזיר ל"ו) יליף מבשר בחלב (בשר שנתבשל בחלב והבשר בעיני' אלא שטעם החלב נבלע בו) לאו טעמא בעלמא הוא ואסור ה"נ ל"ש. (קשה הא רש"י פי' בשר שנתבשל עם החלב והבשר בעין אלא שטעם החלב נבלע בו א"כ מה ראיה מביא לכ"ע לטעם בלא עיקר הא זה דומה לשרה פתו ביין. ואפשר דמייתי ראי' דהתורה אסרתו בעבור הטעם ולא בעבור שהמ"ל כמו גבי שרה פת דהתם איכא איסור והיתר שייך לומר זה אבל כאן אין איסור לא בבשר ולא בחלב אלא ודאי שנאסרים משום שקבלו טעם זה מזה. מנחת כהן). ורבנן חדוש הוא כל איסורו תימה הוה ודבר חדוש שאינו מצוי בשאר איסורין לא גמרי' חומרא דידי' אשאר איסורין כי היכי דשאר חידושין דידי' לא הוי כשאר איסורי הא דט"כעק נמי לא תגמר מיני'] ומאי חדוש אילימא דהאי לחודי' והאי לחודי' שרי ובהדדי אסור כלאים נמי האי לחודי' וכו' אלא דאי תרו לי' כולי יומא בחלבא שרי (שורהו בחלב כל היום שרי כלו' מותר לשרותו בתוכו ואינו עובר עליו ואפי' על אכילתו דלא אסרה תורה אלא דרך בישול ואפי' יהיב בי' טעמא) בשיל ליה בשולי אסור (עובר על בישולו ועובר על אכילתו) ור"ע הא ב"בח חדוש הוא אלא יליף מגיעולי נכרים (קדיר' שבשל בה נכרים וכשחוזר ישראל ומבשל בה היא מגעלת בליעת' לתוך ישראל והתור' אסרתה במעש' מדין) גיעולי נכרים לאו

טעמא בעלמא הוא ואסור ה"נ ל"ש ורבנן גיעולי נכרים נמי חדוש הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרי' מנבלה (נבלה הראוי' לגר קרוי' נבלה שאינה ראוי' לגר אינה קרוי' נבלה) והכא אסור (דהאי נמי לפגם הוא דאותה בלוע מששהת' בדופנו של כלי לילה אחת הופג טעמו ותו לא משבחת לאוכל שהי' נפלט' לתוכו) ור"ע כדר' חייא ברי' דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא בקדר' בת יומא (שבישל בה הנכרי בו ביום) הלכך לאו נט"ל הוא ורבנן קדרה בת יומא נמי לא אפשר דלא פגמה פורתא (מטעם הכלי נפגם' הבלוע'). [ויש כאן מקום עיון לרבנן דס"ל דבת יומא נמי פגמ' ואי אפשר למילף ט"כעק מיני' אם נאמר דבאמת לדידהו אם בישל איסור בקדרה ואח"כ בישל היתר באותו יום דמותר מדאורייתא ולא אסרה אותו התורה אלא בגיעולי מדין ולא נילף מיני' לדורות וכן משמע פשטא דשמעתא. או דלמא אפי' אי טעמא לאו כעיקר מ"מ בליעת כלי הוי דאורייתא. ומדברי הרמב"ם פי"ז הלכה ב' ממאכלו' שכ' ולא' אסרה תורה אלא קדרה בת יומא בלבד משמע דסביא ליה דאסור מדאורייתא אע"פ שהוא סובר דט"כעק דרבנן כדמוכח בפט"ו ע"כ צ"ל דבכלים ד"ה אוסר הטעם מדאורייתא. ופרי מגדים בפתיחה להלכות בשר בחלב רצה לפ' מה שכתב הרמב"ם דהגעלת כלים הוי דאורייתא היינו לכתחלה צותה תורה להגעיל וכו' משא"כ אם בישל בה אין לאסור מן התור' ודוחק הוא. ופלתי (סי' צ"ח) כתב אף למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא בליעת כלי הוי דאורייתא ובפרט בבשר בחלב צריך עיון רבתא ע"ש. עוד יש לעיין כיון דכתב הרמב"ם לא אסרה תורה אלא בת יומא ע"כ ס"ל דלא פגמה כלל כר"ע כמ"ש תוס' דלרבנן ליכא לאפלוגי בין בת יומא לשאינו בת יומא א"כ למה לא יליף הרמב"ם דט"כעק דאורייתא מגיעולים. עיין בפרי מגדים שם שמסופק אפי' קדר' שבשל בה בשר ואח"כ חלב או להיפך י"ל למ"ד ט"כעק לאו דאורייתא מן התור' מותר ונהי דגלי קרא בבשר בחלב דטעם כעיקר היינו משום דחיך אוכל יטעם אבל בקדר' דהוי נ"ט בנ"ט אין לנו ראי' דהוי דבר תורה בשלמא לדידן דט"כעק מגיעולים ילפינן אלמא טעם שני כממש חשיב ואין לחלק בין היתרא בלע לאיסורא בלע מן התורה משא"כ למ"ד ט"כעק לאו דאורייתא דלא יליף מגיעולים וה"ה אפשר בבשר בחלב מקדרה לתבשיל לאו דאורייתא ע"ש]. כתבו תוס' הקשה הר' יוסף היכי יליף ר"ע טעם כעיקר בנזיר מגיעולים הא נזיר קל מכל איסור שבתור' שאין איסורו איסור עולם וכו' ותירץ דבמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר עכ"ל. א"ל רב אחא ברי' דרב אויא לרב אשי מדרבנן נשמע לר"ע מי לא אמרי רבנן משרת ליתן ט"כעק מכאן אתה דן לכל איסורין לר"ע נמי משרת להמ"ל מכאן אתה דן לכל איסורין (לר' יוחנן פריך דאמר דאין המ"ל חוץ מאיסורי נזיר ואוקימנא כר"ע)

א"ל משום דהוי נזיר וחטאת ב' כתובים ואין מלמדין נזיר הא דאמרן חטאת דתניא כל אשר יגע בבשרה יקדש וכו' יכול אפי' לא בלע ת"ל בבשרה יקדש עד שיבלע בבשרה יקדש להיות כמוה שאם פסולה הוא תפסל ואם כשרה תאכל כחמור שבה (אלמא היתר מצטרף לאיסור). ורבנן נמי להוי נזיר וחטאת ב' כתובים אמרי הנך מיצרך צריכי. ור"ע מאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא בחטאת לא גמר נזיר מיני' דחולין מקדשים לא גמרי' אלא לכתוב רחמנא בנזיר ותיתי חטאת ותגמר מיני' דהא כל איסורין קא גמר מנזיר. ורבנן אמרי לך מצרך צריכי חטאת להמ"ל וחולין מקדשים לא גמרי' ומשרת ליתן טעם כעיקר מכאן אתה דן לכל התורה. ור"ע תרווייהו להמ"ל והו"ל ב' כתובים. א"ל רב אשי לרב כהנא אלא הא דתניא מכל אשר יעשה מגפן היין לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה השתא לר"מ איסור והיתר מצטרפין איסור ואיסור מבעיא א"ל איסור והיתר בבת אחת איסור ואיסור בזה אחר זה. כתב רש"י בסוף הסוגיא ור"ע אית לי' גיעולים לאו חדוש ולא מצריך קרא לט"כעק הלכך לר"ע כיון דשמעת ליה דמפיק משרת להמ"ל ע"כ תרווייהו אתי להמ"ל ומש"ה פשיטא ליה לר"י דר"ע לא גמר שאר איסורין מנזיר דהא הוי ב' כתובים והא ליכא למימר משרת להמ"ל וחטאת לט"כעק דגיעולים חדוש הוא ולא מצי גמר חטאת מיני' ואין כאן ב' כתובים דא"כ ט"כעק בשאר איסורין מנא לי' מגיעולים לא גמרינן ומקדשים נמי לא גמרי' ורבנן דפליגי עלי' דר' אליעזר בכותח אלמא לית להו ט"כעק מפקי להאי משרת להמ"ל כר"ע וגיעולים חדוש כרבנן והכי אמרי' נמי בכל הבשר דאיכא למ"ד טעמו ולא ממשו דרבנן עכ"ל רש"י (עיין במהרש"א שהקשה א"כ מאי בעי לעיל ור"ע ט"כעק מנא ליה דלמא באמת לית ליה כמו רבנן דר"א). (עיין בנזיר דף ל"ו דסוגיא דהכא איתא נמי התם עם איזה שינוים. דהתם איתא א"ל אביי לרב דימי ממאי דהאי משרת להמ"ל דלמא לט"כעק. ופריך הש"ס ולאביי מעיקרא קא קשיא ליה מאי דקאמר רב דימי וקא מותיב ליה כל הלין תיובתא (דבשאר איסורין נמי המ"ל) הד אמר ליתן ט"כעק (ולאו להמ"ל) בתר דשני לי' ורב דימי דבשאר איסורין לא אמרי' המ"ל וכו' א"ל אביי דלמא אפי' בנזיר לא אתא אלא לט"כעק). עוד שם בגמ' ורבנן צריכי דאי כתב חטאת נזיר מקדשים לא גמרי' ואי כתב נזיר ה"א מנזיר לא ילפינן משום דחמיר איסורו דאפי' חרצן אסור. עוד שם בגמרא אמר ר' אבהו אמר ר"א כל רביעית שבתורה אין המ"ל חוץ מרביעית שבנזיר שהרי אמרה תורה משרת מאי איכא בין ר' יוחנן לר' אלעזר א"ב דר"י מרבי אפי' אוכלין שבנזיר כגון חרצן וזג וענב שנצטרף דבר אחר עמהם לכזית) ור"א משקין אין (משקין מצטרפין משום דבדידי' מפרש קרא) מידי אחריני לא (כגון באוכלין אין המ"ל):

[ב.] חולין דף ק"ח מתני' טפת חלב שנפל' על החתיכה אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור: גמ'] אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא (הא דאסרינן בכל איסורין משנתנו טעם בהיתר אע"פ שאין אוכל ממש כגון שסילק האיסור ואין כאן אלא טעמו דאורייתא היא דגמרי' מב"בח דאסרינן רחמנא באכילה מלא תבשל ג' פעמים ואע"ג דכי מסלק זה מתוך זה לאחר בשולו אין כאן אלא טעם ומיני' גמרי' לכל האיסורין במה מצינו) דאי ס"ד דרבנן מב"בח מ"ט לא גמרינן דחדוש הוא אי חדוש הוא אע"ג דליכא נותן טעם נמי (דשניהם מין היתר ועוד שדרך בשול נאסרו בלא אכיל' הלכך לא גמרי' חומרא מינייהו וכו' אלא ש"מ דלאו חדוש הוא דאהכי קפיד רחמנא דומיא דכלאים וכיון דלאו חדוש הוא גמרינ' מזרוע בשלה דמשתרי כל כמה דליכא טעמא) א"ל רבא דרך בישול אסרה תורה (לעולם אימא לך חדוש הוא ודקאמרת אע"ג דליכא טעמא דהא ליכא למגמרא מזרוע בשלה על כרחך בגופי' גלי קרא דבעינן טעמא מדלא אסרה תורה אלא דרך בישול ואין לך כגון זו שלא יתן טעם). כתבו תוס' דהכא משמע דיליף אביי ט"כעק מב"בח ובפסחים גמרי' ממשרת או מגיעולים. ואביי דאיירי בההיא סוגיא משמע דידע להאי ברייתא. (ולפי גירסת נזיר דא"ל אביי כמ"ש לעיל אות א' מוכח בפירוש דידע אביי להאי ברייתא) וי"ל דאביי קבלה מרבא שדחה לו וחזר בו עכ"ל. (ועיין תוס' פסחים דף מ"ד שהניחו קושיא זאת בקשיא). ובדף קי"ב ע"ב איתא רב מרי בר רחל אמלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טרפה אתא לקמי' דרבא א"ל הטמאין לאסור צירן ורוטבן וקופה שלהם. כתבו תוס' וא"ת תיפוק לי' ממשרת דמשם אתה דן לכל התורה וי"ל דעיקר דרשה לא איצטריך אלא לצירן ושאר אסמכתא. אי נמי איצטריך נמי לרוטבן וקופה ואשמע' דמחוי כממש אם המחה השרץ וגמעו דהוי כאכילה דס"ד דבשתיה לא מחייב דאכילה כתיב ביה והכי איתא לקמן דף ק"כ וכו' וא"ת היכי דריש מיני' צירן דאסור כיון דאיצטריך להכי וי"ל דשקולין הם ומציר גופא לא הוי שמעי' דלהוי שתייה כאכילה דהוי מצינן לאוקמי כשהקפהו ואכלו עכ"ל. (וכ"כ תוס' בכורות דף ו' ע"ב ד"ה רוטב). ובפסחים דף כ"ד ע"ב איתא אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא (דאין לוקין אלא דרך הנאתן) דתנן אין סופגין את הארבעים אלא על היוצא מן הזיתים וענבים ואלו מתותים ותאנים לא מ"ט לאו משום דלא אכיל להו דרך הנאתן. א"ל אביי אי אשמעי' פירא גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו שפיר אלא הכא משום דזיע' בעלמא הוא. כתבו תוס' תימא אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא עכ"ל:

[ג.] ע"א דף ס"ז אמר ר' אבהו א"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור לוקין עליו וזהו כזית בכדי א"פ (ועל כגון זה נאמר שיעור בכא"פ הלכה למ"מ שאם יש כשיעור פרס של

תבשיל כזית מן האיסור לוקין עליו אע"פ שאין כזית של איסור נאכל בבת אחת וכו') טעמו ולא ממשו (כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנכי נמוח שאין ממשו בעין) אסור ואין לוקין עליו ואם ריבה טעם לפגם מותר. כתבו תוס' ואין נראה מה שפירש"י חלב שנפל לתוך בשר דאפי' לפי פירש"י דט"כעק לאו דאורייתא מודה בב"ח דהוי דאורייתא כדמוכח חולין דף ק"ח ועוד דהאוכל בב"ח אוכל ממשו של איסור אלא צ"ל כגון חלב נימוח שנפל ונבלע בבשר דליכא רק טעם בעלמא עכ"ל. מדברי רש"י דהכא משמע דחלב נמוח מקרי טעמו ולא ממשו. ובזבחים דף צ"ז ע"ב כתב רש"י אם סך צלי של שלמים בשומן חטאת ונבלע בו דזה מקרי המ"ל ואין ללמוד מכאן טעם כעיקר שאין זה טעם אלא ממש וצ"ע]:

[ד.] חולין דף צ"ח ע"ב על הא דאמרי' כל איסורין שבתורה בס' או בק' פריך הש"ס והתניא זהו היתר הבא מכל איסור (שהרי בלע איל נזיר מן הזרוע והתירו לך הכתוב) זהו למעוטי מאי מאי לאו כל איסורין אמר אבייי לא נצרכה אלא לר"י דאמר מב"מ לא בטיל וכו' ולגמר מיני' גלי רחמנא ולקח מדם הפר. ומאי חזית לגמר מהאיך חדוש הוא. אי הכי למאה וס' נמי לא נגמר. אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן מדאורייתא ברובא בטל (כלומר אי לא מהאי גמרי' ומשוינן בטול טעם כשאר בטולי דאורייתא ברובא הוי לן לבטולי כדכתיב אחרי רבים) רבא אמר לא נצרכה אלא לט"כעק דבקדשים אסור קמ"ל דהכ' שרי (נותן טעם קים לן דאסור בקדשים כעיקר ממשו של איסור ולהא מלתא קתני זהו למעוטי שאר קדשים אבל חולין שפיר גמרי' מיני' למאה וששים דהא קים לן מאחרי רבים דבטל' ברובא וילפינן מהכא להחמיר דלא לבטל אלא בק' או בס' ורבא לית לי' ט"כעק בחולין כדמפרש ואזיל אלא מדרבנן והכא נמי שמעינן ליה לר' יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין והא דילפינן [פסחים דף מ"ד] מנזיר משרת ליתן ט"כעק ס"ל לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולאו מילף הוא דהוי להו נזיר וגיעולי כותים ב' כתובים אי נמי גיעולי כותים חדוש הוא ומשרת להמ"ל). ותוס' הקשו הכא ובע"ז על פירש"י טובא ומסיק דרבא נמי ס"ל ט"כעק בחולין ממשרת והא דאמר רבא לקמן דרך בשול אסרה תורה דחוי' הוא דדחי לאביי דלא מוכח מהכא טעם כעיקר והא דאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו וכו' היינו במינו וטעמו וממשו היינו כגון שהאיסור בעין ומכירו ונקט טעמו וממשו דאפ"ה אסור. ועוד י"ל דאיירי שלא במינו והיכא דאיכא בכא"פ קרי ליה טעמו וממשו והיכא דליכא בכא"פ קרי טעמו ולא ממשו (ובע"ז נמי איתא להאי תירוץ בשם ה"ר אלי' בזה הסגנון דשפיר מתוקמא הכא במין בשאינו מינו והכי פירושו טעמו ולא ממשו כגון שאין כזית איסור בתוך כדי א"פ אין לוקין עליו

וטעמו וממשו דלוקין מיירי דאיכא בכא"פ) ור"י מאורליינש הי' מפרש אע"ג דט"כעק דאורייתא לא לקי אטעם אפי' שלא במינו דר' יוחנן סבר כר"ע דיליף ט"כעק מגיעולים וליכא אלא עשה דתעבירו באש דמצריך לבון והגעלה ור"ת השיב לו דאית לן למימר אהדרי' לאיסורא קמא דלאו דנבלה וחלב ושאר איסורי דהכי אמרי' גבי פסולי מוקדשין וכו' (וכ"כ תוס' בע"א ובבכורות ט"ו כתבו תוס' וז"ל ומההיא דהגוזז וכו' נמי קשה על מה שפירש טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין כגון גיעולי נכרים דהשתא כי אשתרי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת וכי הדר אסר גיעולים איסורא בעלמא איכא ואין נראה דאית לן למימר אהדרי' לאיסורי' עכ"ל). (עיין תוס' ביצה דף י"ב ד"ה השוחט ודוק). והרא"ש כתב וז"ל ור"ת כתב דטעם כעיקר במין בשאינו מינו דאורייתא כיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות אסור ולוקין עליו בכזית כאלו היה כולו אסור ואפי' לקולא אזלינן בתר טעמא ויוצא בעיסת האורז י"ח מצה כיון שיש בה טעם חטים ואפי' רובא אורז. ולפינן ממשרת או מגיעולים. וההיא דר יוחנן מיירי במין במינו ור' חיים פי' דאיירי שפיר במין בשאינו מינו וטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכא"פ דאז הוי כמו ממשו של איסור כיון שיש כל כך מן האיסור שבתוך אכילת פרס אוכל כזית נעשה כולו איסו' והאוכל ממנה כזית לוקה כדחזינן גבי עיסת אורז דבכזית ממנה יוצא י"ח וטעמו ולא ממשו היינו היכא דליכא כזית בכא"פ ואע"פ שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו ואע"ג דט"כעק ילפינן מקרא מסתבר לומר דלא החמירה תורה בנתינת טעם כל איסור בהיתר להפכו לאיסור כשההיתר כ"כ יותר על האיסור שאם היה האיסור בעין וניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא היה לוקה עליו דהיינו ביותר מכא"פ ובהך דשמעתין יש לפרש ט"כעק טעם ממש דבאיל שרי דפעמים הזרוע ומקצת מן האיל חוץ לרוטב ונותן שומן הזרוע טעם גמור במה שאצלו חוץ לרוטב ובשאר קדשים אסור כה"ג וה"ה נמי בחולין מקרא דמשרת והא דנקט קדשים משום דבקדשים מיירי והשתא לפסק ר"ת אם נשפך הרוטב ואינו יודע אם היה בו ס' הוי ספק דאורייתא ולחומרא. ולרש"י הוי ספקא דרבנן ושריא עכ"ל:

[ה.] זבחים דף ע"ח אמר ר"ל הפגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור א"א שלא ירבה מין א' על חברו ויבטלנו. ש"מ תלת וכו' וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאוריית' הא דאמר רבנן בכל דוכתי' איסו' הנותן טעם בהיתר אוסרו ואע"פ שההיתר רוב לאו דאוריית' הוא ללקות עליו דאי דאוריית' נהי דרבה מין על חברו מ"מ טעמא יהיב ואיכ' טעמ' דשיעור שלם וקס"ד השתא אפי' פגול ונותר משני מינין שטעמו של זה ניכר בזה כגון בשר ושירי מנחה) מתיב רבא עשה עיסה מן החטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן

חייב בחלה אע"ג דרובה דאורז. מדרבנן. א"ה אימא סיפא אדם יוצא י"ח בפסח. אלא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא (מבשא"מ בטעמא שהטעם ניכר בו בטעמ' מחייב ולקי מן התור' וכי אמר ר"ל פגול ונותר של מב"מ דליכ' למיקם אטעמ' ולא תשמע מיני' נותן טעם ברוב לאו דאוריית'). כתבו תוס' תימא דלא מקשה לי' מכל התור' כולה דקי"ל טעם כעיקר עכ"ל. ובדף ע"ט איתי' אמר רבא אמור רבנן בטעמ' אמור רבנן ברובא ואמור רבנן בחזות' מין בשא"מ בטעמ' מב"מ ברובא היכ' דאיכ' חזותא במראה. כתבו תוס' ומדלא נקט בס' או בק' משמע דמדאוריית' אייריי וכן משמע לעיל דטעם כעיקר דאוריית' דאמר באורז שיש בו טעם דגן יוצא י"ח. וקשה מכאן לפירוש הקונטרס דכתב בחולין דרבא ל"ל ט"כעק בחולין עכ"ל: [ו.] כתב רשב"א בחולין דף צ"ח פי' טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם גופו של איסו' אלא טעמו בלבד כדתני' אם שרה ענבים במים. ואי נמי יש בו יין שאבד במיעוטו כגון שנפלה טפת יין לתוך מים ואין בו מראית יין מחמת מיעוטו וכגון בשר שנתבשל בחלב ונתן טעם הבשר בחלב וחלב בבשר כדאמר פסחים בב"ח לאו טעמ' בעלמ' הוא וכו'. ומצאתי בתוס' דמשום איסו' החלב קרו לי' לבב"ח טעמו ולא ממשו דבחלב אין יכול להיו' אלא טעם ואעפ"כ היא אסו' אבל בבשר אפשר להיות כעיקר דממשו של חלב שנבלע בתוך הבשר וכגון גיעולי נכרים שאין שם אלא טעמו של איסו' ולא ממשו וכו' ובקדשים אסו' שרואין את הטעם כאלו ממשו מעורב ונמחה בו וגם יש בו טעם גדול וכן בנזיר אם שרה ענבים במים נתנו טעם גדול כאלו נתערב בו רביעית יין אסו' ולוקה עליה ואע"פ שלא נמח בו מגופן של ענבים במים כלל וכן פירש"י טעמו ולא ממשו שהוזכר בתלמוד וכו'. וכ' רמב"ן ז"ל המ"ל שכל מה שהוא בנ"ט אפילו לא אכל כזית מן האיסו' אלא מן ההיתר והאיסו' לוקה ומאן דאית לי' המ"ל אפשר דל"ל טעם כעיקר שאין תלויות זו בזו כלומר כיון שאין ממשו של איסו' גרוע לי' מהמ"ל שיש שם מיהת ממשו וכו' ומאן דאית לי' ט"כעק נמי אפשר דל"ל המ"ל דאפשר דאיהו בעי שיהא טעם גמור במה שהוא אוכל כאלו נתערב ונמחה בו כזית מן האיסו' וזה חמור לו מהמ"ל בקדשים איתנהו לתרוייהו טעם כעיקר והמ"ל דגמרי' מחטאת דתרווייהו איכ' למילף מיני' וכו' ופרש"י מדקאמר ט"כע דבקדשים אסו' משמע דל"ל ט"כעק בחולין וכו' ויש עוד ראי' לרש"י מהא דתניא (פסחים דף מ"ד) ב' קופות של חולין וב' תרומה ונפלי אלו לתוך אלו מותרים שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו תרומה לתוך תרומ' נפלו וכו' ופריך אי בכא"פ דאוריית' אמאי אמרי' שאני אומר ואם אית' ע"כ דאוריית' הוא דהא איכ' כדי נ"ט אלא ש"מ ט"כע לאו דאוריית'. והא דאמר לקמן הטמאים לאסור צירן ורוטבן אם היא בפני עצמו קאמר והיינו דלא ילפי לה רבנן

ולא ר"ע מהטמאים ואע"ג עובדא דהתם בלוע הי' ואסר רבא מהטמאים ואלא ה"ק כיון דבעין דאוריית' אסור אף בלוע אסור מדרבנן. ולא נר' לר"ת אלא טכע"ק דאוריית' (הכל כמו שכ' בתוספו' חולין וע"ז) ויש מתרצים דהיינו טעמ' דלא לקי משום דיליף מגיעולים או מב"בח לאביי ולרבנן מנזיר בק"ו ואין מזהירין מן הדין. ונר' שזהו סברתו של הראב"ד באיסו' משהו שלו. ותוס' מביא ראי' מהא דאמר רבא אמור רבנן בטעמ' וכו' וההיא ודאי דאוריית' דאי מדרבנן אפי' בס' כדאמר רבא לעיל מב"מ בס' ואמאי קאמר הכא מב"מ ברובא אלא ודאי מדאורי' קאמר ועוד מההיא דעשה עיסה מן האורז וכו' וזו אינה קושי' דשאני התם דממשו של חטים בעיסה אבל בליעת טעם בלבד אינו כעיקר מן התורה. ורמב"ן תירץ להעמיד דברי רש"י ודאי מגיעולי' לא גמרינן טכ"ע משום כיון דאוקמי ר' יוחנן כר"ע ס"ל דמוקי משרת להמ"ל ולא גמרי' לשאר איסורי' משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובים. וגיעולים וחטאת נמי הוי ב' כתובים לגבי טעם כעיקר דבחטאת תרוייהו איתניהו בי' ואע"ג דבפסחים לא אמרינן הכי ההוא סוגי' כאביי דקסבר טכ"ע חמור טפי וחטאת משום המ"ל אבל לר' יוחנן שקולים הם ובין המ"ל ובין ט"כע ממעטין מנייהו משום דהוי ב' כתובים ללמד דהמ"ל וללמד דטכ"ע ואין מלמדין לא בזה ולא בזה דהי מינייהו מפקת ולעולם תרתי בעינן טעמו וממשו. הא ממשו ולא טעמו כגון מב"מ ברוב היתר או טעמו ולא ממשו כגון מבשא"מ שאין ממש האיסו' לא בעין ולא מעורב אלא שנתבטל לגמרי כגון טפת יין כמו שכתבנו אינו אסור אלא מדרבנן. וההיא דאמר רבא מבשא"מ בטעמ' בטעמו וממשו הוא וכו' ואי קשי' לפירש"י דהא משמע דלר' יהודה דאית לי' מב"מ לא בטיל אית לי' טכ"ע דאוריי' דהא חתיכ' נבלה שנפלה ע"ג חתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכה אסרה חתיכ' נ"נ דבר תורה ואע"פ שאין מעורב בו אלא טעמו בלבד וכבר פסק רש"י כר"י דמב"מ לא בטל י"ל דהא דאמרינן לר"י מב"מ לא בטיל ע"כ לא תליא בטעמו ולא ממשו ולא שייכ' ביה כלל דמב"מ גזרת הכתוב דלגמרי' מדם הפר תדע דהא לאו משום טעמו הוא דהא במשהו מתסר ובכי הא ליכ' מאן דאסר בעלמ'. ולכ"ע אליבי' דרבנן דאמרינן מב"מ בטיל אין טעם כעיקר במב"מ אלא בשאינו מינו וכו' נמצא פסק הלכה לענין טעם כעיקר לרש"י אם נפלה נבלה בתוך הקדר' בזמן שמכירה לא נשאר בתוך הקדר' אלא פליטתה וקודם שהספיק לשער נשפך מותר מספק. אבל אם החתיכו' לפנינו ואין אנו בקיאין למוד אותן אין לו' בכי הא ספקא דרבנן דמה שהוא ספק ממיעוט ידיעה וחכמה אצלנו אין ספק וכו' ורמב"ן הכריע כרש"י אבל ר"ת ור"י דחו דברי רש"י ולדבריהם טכע"ק במבשא"מ דאוריי' אבל במב"מ ד"ה טכ"ע דרבנן והולכין בספקו להקל. וראב"ד באיסור משהו שלו ס"ל כר"ת דטכ"ע דאוריית'. וז"ל תלת' גוני

איכ' בנותן טעם אחד לקי וא' לא לקי ותרווייהו לדברי הכל והאחד פלוגת' דר"ע ורבנן. האחד בכא"פ ויש בו בנ"ט בכולו כיון דאכל כזית מן האיסו' לוקה עליו לד"ה. והשני טעמו ולא ממשו כגון א' במ' או בנ' שאין כזית איסו' בכא"פ אסור ואין לוקין עליה לד"ה דילפינן מנזיר לרבנן או מגיעולים לר"ע ואין מלקין על היקשו' ולא על ק"ו. המ"ל כגון שנתערב מחצה איסו' ומחצה היתר ונתן בו טעם בלא ספק והוא אוכל משניהם כזית הוא מחלוקת ר"ע ורבנן לר"ע אית לי' בנזיר וחטאת לוקין עלייהו דבגופייהו כתבו דמפיק למשרת וכל משרת להמ"ל ורבנן בנזיר מפקי לטכ"ע או לכזית בא"פ ולמלקות וגלוי מלת' בעלמ' הוא לשאר איסורין דנ"ט ברוב כמאן דאית' בעינ' וכו' או לטעמו ולא ממשו ולאיסו' ולא למלקות דהא לא אכיל איסו' כזית ובנזיר דגלי רחמנ' בהדי' לקי אפי' שרה ענבים במים וכו' אבל שאר איסורין דגמרי' מיני' איסו' איכא מלקות ליכ'. אבל בחטאת מיהו אית להו המ"ל דנפק' מכל אשר יגע בבשרה וכו' וילפי' שאר קדשים מינייהו לאיסו' ולא למלקות ולא לכרת אבל חולין מקדשים לא גמרי' וע"ז השלישי אמר רבא לא נצרכה אלא לטכע"ק והיינו המ"ל וכו' וכ"כ הרב בעל הלכות דט"כע דאוריית' ואפ"ה אין לוקין עליה מידי דהוי אחצי שי עו' וק' לי בכל דוכת' מדאורייי' חד בתרי בטיל א"כ היכא משכחת טעמו ולא ממשו ואפי' כזית בכא"פ היכ' משכחת ומתרצינן הא דאמרינן חד בתרי בטיל דוקא דקיימ' איסורא באפי נפשי' כגון גיד בין הגידים שההיתר לא קבל טעם מן האיסו' וכיון דאיסור' לא מנכרה בטל ברוב אבל כשקיבל ההיתר טעם האיסו' נעשה הכל איסור שהרי ניכר וידוע בכל ההיתר וא"ת הא שמעינן לי' לאביי טעמ' ולא ממשו דאוריית' ושמעי' לי' נמי דאמר בזרוע בשלה בטיל והלא נ"ט בהיתר הוא ואיסור' לא קיימא באפי נפשי' התם מב"מ הוא ואין טעם האיסור ניכר בהיתר והרי כאלו עומד בפ"ע ומש"ה מדאורייי' בטיל ברוב אבל כל שטעם האיסו' ניכר בו טעימתו זו היא הכרתו כדכתיב וחיך אכל יטעם וכו' עכ"ל. ובתורת הבית בית ד' שער א' כתב נמי כל הדעות ומסיים שם מ"מ לענין פסק אנו על מי נסמוך בא ונסמוך על ר"ת ורבינו יצחק ובעל ההלכות והראב"ד ז"ל שרבים הם יאמרו להחמיר בשל תורה עכ"ל:

[ז.] במס' פסחים פרק אלו עוברין כ' המאור וז"ל בין לר"מ בין לר"א דאית להו תערובות חמץ בלאו ס"ל המ"ל בחמץ בפסח ונקוט האי כללא בידך דהמ"ל יש בו חומר גדול מט"כעק לפי שאין ט"כע אמור אלא על דבר שיש בו כשיעור כזית מן האיסו' והוא נמס בו וניכר בו טעמו והוא אוכל ממנו בכא"פ שיעור כזית מן האיסו' שנמחה בו זהו ט"כעק שאסו' בכל התורה ואין לוקין עליו אלא בנזיר ואם ניכר בו ממשו לוקין עליו ככל האיסורין והמ"ל אע"פ שאין בו טעם האיסו' ואע"פ שאינו אוכל מן הכל אלא כזית

חציו מן ההיתר וחציו מן האיסו' מצטרפין זה לזה ואי אמרת והא ד' מיני מדינה דתנן במתניתין כולהו לטעמא עבידי ובגמר' פרכינן אי הכי חמץ בפסח נמי אלמא המ"ל טעמ' נמי אית בי' ויש להשיב ולהפריד בין טעם לטעם שכל הערובין השנוין במשנתנו אע"פ שהם עשוין לטעם טעמן משתנה על ידי עירובן לטעם אחר שאין טעם האיסו' שהוא הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מסייעו לתת לו טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גרם להתבער בפסח ולעבור עליו ואין מתבטל ככל איסורין שבתורה לפי שהדגן הוא יסוד א' מיסודות המינין אבל טעמו הראשון אינו ניכר בו ברוב הטעמים ואע"ג דאמרינן בזיתים המצרי תלתא שערי וכו' לאו דוקא כי יש פעמים שאדם מרבה מזה וממעט מזה וכו' והיינו דחשבינן להו לכולי עירובי דמתני' כהמ"ל ולא חשבינן להו כט"כעק ואפ"ה מחייב ר"א. ויש פעמים שאדם מרבה בהן ממין הדגן עד שטעם הדגן ניכר בהן ואעפ"כ לא היו חכמים מחייבין עליהם כלום וכו' אע"פ שיש בו ט"כעק וכו' ואסיקנ' דליכא כזית בכא"פ וכו' וטכ"עק אין לוקין עליו אלא בנזיר דכתיב בי' משרת ואע"פ שממנו אנו דנין לכל התור' אין עונשין מן הדין ור"ע מוקי לה בהמ"ל והא דאמרי' ר"ע ט"כעק מנא לי' פי' כלומר מהיכא נפק' לי' ט"כעק מעיקרא עד דאיתר לי' משרת לאוקמי' להמ"ל שהוא החומר הגדול וכל היכא דאמרינן בגמרא טעמו ולא ממשו היינו ט"כעק אלא בלישנא דתנאי הוא ט"כעק ובלישנ' דאמוראי הוא טעמו ולא ממשו וכו' וההיא דאמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו הכי פירושו כל שנתערב בהיתר ויש בו טעם האיסו' וממש האיסו' ניכר בו אע"פ שהוא פרורין לוקין עליו והוא שאכל מן האיסו' שיעור כזית בכא"פ וכו' וה"ה לכל איסו' שהוא בעין ולא נתערב שאין לוקין עד שיאכל כזית בכא"פ טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו פי' טעמו ולא ממשו זה ט"כעק אע"פ שאסור מהתורה כדגמרי' בנזיר אין לוקין עליו שאין מזהירין מן הדין שאין לוקין בט"כעק מאחר שנמחה גוף האיסו' ואין ממשו נראה לעין ואע"פ שהוא אסור מן התורה וכו' והא דגרסי' בזבחים אמר ר"ל הפיגול והנותר וכו' ואסיקנ' מבשא"מ בטעמו מב"מ ברובא ההיא דר"ל פליגי אדר' יוחנן דר' יוחנן כללא קאמר כל שטעמו וממשו לוקין עליו ל"ש מב"מ ל"ש מבשא"מ. ובנזיר ירושלמי פרק ג' מינין גרסי' ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן עד שיתן טעם ממשו של איסו' ואמר ר' זירא כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעמים של נזיר ונזיר אפי' לא טעם אלא טעם ממשו של איסו' אמר ר' אבא בר ממל כל נותני טעמים אין היתר ואיסו' מצטרפין ונזיר היתר ואיסו' מצטרפין מתנית' מסייע לר' זירא כזית יין שנפל לקדר' ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כול' מתנית' מסייע לר' אבא בר ממל ממשמע שנא' וכל משרת ענבים לא ישתה וכי

מה הניח הכתוב שלא אמרו וכו' אלא שאם שרה ענבים ושרה פתו בהם ויש בהן כדי לצרף כזית חייב ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה עכ"ל: [ח.] וכתב הר"ן בהלכות בפרק השוכר וז"ל כל שטעמו וממשו ניכר בהיתר ואוכלו עם ההיתר לוקין וכו' טעמו ולא ממשו נחלקו המפרשים בו ע"ש. ובחולין פרק ג"ה כתב וז"ל ודאמר רבא לא לצרכה אלא לט"כעק אע"ג דהכא ליכא טעמא כלל דהא איכא ס' או ק' הכי פירושו דרבא נמי אדר' יהודה קאמר ובמינו ומשום דאמר אביי דלר"י אע"ג דבעלמא מב"מ לא בטיל בזרוע בשלה בטיל קאמר רבא דלא שרינן בזרוע בשלה כולי האי אלא טעמא היא דשרינן כיון דבקדשים ט"כעק אסור הוי לן למימר לר"י לא ליבטל טעמא אפ"ה מבטלינן לי' אבל היכא שנמחה הזרוע עמו לא למדנו שיבטל. ובטכע"ק כתב רש"י שהוא בחולין דרבנן ור"ת כתב שהוא דאורייתא וכו' ודברי רש"י נראין עיקר ונמצא עכשיו פסקן של דברים מב"מ ואפי' נתערב גופו דאורייתא ברובא בטיל ומדרבנן צריך ס' כדברים הנבללין אבל יבש ביבש אפי' מדרבנן חד בתרי בטיל ולענין מבשא"מ היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפי' באלף אסור מדאורייתא כדאמר רבא בזבחים (דף ע"ח) ובודאי מדאורייתא קאמר דומיא דמב"מ ברובא. ואי איכא כזית בכא"פ לוקין ואי ליכא אין לוקין. ואי לא יהיב טעמא בס' והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טכע"ק לר"ת דאורייתא לרש"י דרבנן עכ"ל. ובחדושיו לחולין כתב וז"ל הוי יודע דלרבנן אית להו תלתא קראי לטכע"ק כנגד שלש מינין שיש לנו הא' שלא קלט ההיתר מן האיסור אלא טעמו בלבד לא גופו ולא פליטתו ומוכחי לה ממשרת שאם שרה ענבים במים שאין כאן לא גופן ולא פליטתן אלא קלטו טעמן כאלו נתערב באותן מים רביעית יין חייב. השני שקלט ההיתר מן האיסור פליטתו אבל לא גופו ילפי לה מגיעולים. שלישי שנתערב בהיתר גופו של איסור וילפי לה מבב"ח ואע"פ שגוף החלב נתערב בבשר טכע"ק מקרי כיון שגוף החלב נבלע בבשר ואינו כדברים הנבללין לח בלח דההוא עיקר מקרי כיון שכל אחד בלול בחברו אבל כאן החלב בלוע בבשר הכי דרשו להו רבנן לקראי וס"ל לפום סוגיא דהתם דגמרי' לטכע"ק לכל איסורין. וכי תימא הוי להו ג' כתובים ליתא דאמרי' דגיעולים חדוש ובב"ח נמי חדוש הלכך גמרי' טכע"ק ממשרת נמצא בסוגיא דהתם כ"ע אית להו טכע"ק ומסוגיא דהכא משמע דטכע"ק דרבנן והאי סוגיא דאביי דמשמע אפי' לר"ע אית ליה טכע"ק בכל איסורין סוגיא דאביי היא דס"ל הכי (כמ"ש רשב"א בשם הרמב"ן) והא דתניא הטמאים לרבות הרוטב ה"מ בעין אבל ע"י תערובות לא עכ"ל. בע"א פרק השוכר בהלכות כ' הר"ן על הא דכתבו הראשונים דבר שאסור בהנאה שאינו דבר שבמנין יאסור תערובתו באכילה ולא בהנאה וכו' ואולי דעתם לומר דכיון דמדאורייתא

חד בתרי בטל היכא דליכא טעמא נהי דבאיכא טעמא אסור מדאורייתא דקי"ל טעמו וממשו אסור ולוקין עליו ה"מ לענין אכילה דשייך בה טעמא אבל לענין הנאה דלא שייך בה טעמא חד בתרי בטיל אבל אין זה מספיק דלמה לא נאמר דהנאה ממש לענין הנאה כטעמו ממש לענין אכילה עכ"ל. ע' תוס' בכורות דף כ"ב ד"ה הנך שכתבו דלא אתמר טכע"ק לענין טומאה וכ"כ הר"ש פ"ב דטבול יום דאם יש בחולין טעם של תרומה ונגע בו טבול יום אין פוסלו. עיין תוס' פסחים דף כ"ב ד"ה הכובש שכתבו דלענין שביעית הטעם הוי כמבוער לר' גמליאל. עיין שביעית פרק ט':

[ט.] כתב הרא"ה בבדק הבית בית רביעי שער א' וי' אליבא דר' יוחנן ורבא דטעמו ולא ממשו בשאר איסורין לאו דאורייתא סברו דחטאת בהדי גיעולים ב' כתובים לענין טכע"ק וחטאת ונזיר נמי ב' כתובים לענין המ"ל דליתא בשאר איסורין וליכא למימר דחטאת אתי למהוי ב' כתובים בהדי חד מהני בלחוד דשקולים הם דין המ"ל ודין טכע"ק וישאו שניהם. ושלש דעות בדבר רבנן ואביי ור' יוחנן אליבא דר"ע רבנן סברי דאורייתא דיליף מנזיר ונזיר להכי אצטריך למגמר מיני' ובב"ח אצטריך לגופי' דהא חדוש הוא גיעולים נמי אצטריך לגופיה דהא סברו רבנן אפי' לאו בת יומא אסר רחמנא והיינו חדושי' וכו' ואביי אליבי' דר"ע נמי סבר טכע"ק דאורייתא דגמרי' מגיעולים. ונזיר להמ"ל ובחטאת איתנהו תרוייהו המ"ל וטכע"ק ולא איצטריך לגופי' כיון דאשכחן בחולין טכע"ק והמ"ל כ"ש בקדשים אלא דאצטריך לאפוקי דלא נגמר מנזיר בשאר איסורין המ"ל לשוי' בהדי נזיר ב' כתובים וכי תימא להוי נמי ב' כתובים עם גיעולים לענין טכע"ק איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי טפי שייך למימר לענין המ"ל דהיא חומרא יתירה ור' יוחנן ורבא אליבי' דר"ע סברי ודאי בדרשי דקראי כאביי דמשרת להמ"ל וגיעולים לטכע"ק והוי חטאת לענין המ"ל וטכע"ק ב' כתובים בהדי תרוייהו ור"י ורבא סברי דשקולים הם והלכ' כר"י ורבא אליבי' דר"ע וכו' ויש כאן שאלה כיון דאמרינן בגיעולים טעמא ולא ממשו אסור האיך אפשר לומר דבשאר איסורין מותר וכי גיעולים משם אחד הוא גיעולים משום כל איסורי שבתורה הוא דמתסר וכיון דבגיעולים מתסרי כל איסורין שבתורה בטעמו ולא ממשו היכי אפשר דלא מתסרי בעלמא ותירץ מורי ר' משה דאפשר דמשום מעלה הוא דכיון דנבלע הכלי מאיסור אע"פ שעכשיו כשפולט אין כאן אלא טעם לא יבטל ברוב שהכלי נאסר עלינו משום מעלה ולפיכך אסור פליטתו היכא דאיכא טעמא דהוי בשא"מ דומיא דטביל' דאצרכי קרא. אפי' לכלים חדשים דמסתמא דטבילה דאורייתא היא משום מעלה ואע"ג דבמחוסר טבילה לא שמעינן דאם עבר ובישל בדיעבד יהא אסור ה"מ ראוי לטבילה אבל האי דלא חזי לטבילה כל היכא דבלוע מאיסור עד

דיתכשר דהא כלים ישנים נמי צריכין טבילה כל שאינו ראוי לטבילה טבילה מעכבת בו ואפי' בכלים שאינן בני טבילה אפ"ה אמרי' כל שכנגדו בכלים בני טבילה ראוין לטבילה בדיעבד אסור ואפשר שלא חלק הכ' בהם ואפי' בכלים שלנו אסור כן ואפשר דאפי' בכלים שלנו עביד בהו רחמנא מעלה בכלים דכיון שנבלעו מאיסור שוב אין חוזרין להיתרן אלא בהכשר עכ"ל: [פסק]:

[י.] כתב הרמב"ם בפט"ו ממאכלות דבר אסור שנתערב בדבר המותר מבשא"מ בנ"ט ומב"מ שא"א לעמוד על טעמו ברוב כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין ואם נמצא בהן טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהם טעם ולא הי' בהם ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים כיצד הוא ממשו כגון שהי' מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובות אם אלו מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהם כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות מג' ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם וכן אם לא היה בתערובות כזית בכל ג' ביצים אע"פ שיש בהם טעם חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה אלא מכת מרדות. כתב כ"מ דעת רבינו כר"ש דטעמו ולא ממשו לא מתסר אלא מדרבנן. כתב לח"מ דרש"י כתב טעמו ולא ממשו. כגון חלב נמוח שנפל שאין ממשו בעין נראה דקרי טעמו וממשו היכא דלא נמוח גוף האיסור ואז בכא"פ אסור אבל אם נמחה גוף האיסור אפי' בכא"פ מותר (וכ"כ בתשו' הרשב"א סי' תקט"ו דכל שהוא למעלה מחד בתרי כר"ש לאו דאורייתא דט"כעק לדידי' לאו דאורייתא וכו'. וכ"כ הגמיי' ואפי' כשיש מן האיסור בכא"פ דמן התורה אין איסור אלא כשהוא בעין ע"ש) ואני תמה מהרב ב"י שכ' שרבינו מפרש כרש"י שהרי רבינו כתב ונימוח וכו' הרי דקרי ממשו אפי' לנימוח מפני שיש בכא"פ ומפירש"י לא משמע כן עכ"ל. (וע' פרי חדש א"ח סי' תמ"ב מה שכ' באריכות) ובפ"ח הל' ו' מחמץ כתב הרמב"ם אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ כגון כותח וכו' וכל הדומה מדברים שחמץ מעורב בהם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שנא' כל מחמצת לא תאכלו בד"א כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת ג' ביצים הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערובת כזית וכו' אע"פ שאסור לו לאכלו אינו לוקה אלא מכות מרדות. ועיין בכ"מ ובה"ה קושיות גדולות עליו ומרכבת כ' מה שהקשו כל הגדולים למה לי קרא לבכא"פ בחמץ הא בשאר איסורין נמי נוהג ותירץ בשאר איסורין אם הוא ממשו ולא טעמו כגון מב"מ או בשא"מ ואינו נותן בו טעם מותר בשאר איסורין אמנם גבי חמץ דכ' קרא יתרה להורות בכל מקום שיש ממשו והיינו בכא"פ אע"ג דליכא טעמא חייב כגון מב"מ או

בא"מ וליכא טעמא עכ"ל. ובפ"ו מהל' חמץ כתב העושה עיסה מן החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה י"ח. כתב הראב"ד והוא שיש בה דגן כזית בכא"פ ויאכלנו עכ"ל. וכ' ה"ה אבל מדברי הרמב"ן נראה דאפי' אין שה בכא"פ יוצא בה לפי שמדין גרירה הוא שהחטין גוררין את האורז וזה שהזכירו חטין ואורז עכ"ל. ובפ"ו מבכורים כתב המערב קמח חטים בקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה. כתב הראב"ד נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג עכ"ל. כ' כ"מ משמע ממשניות אלו שאע"פ שאין בחטים ה' רביעים כל שיש בעיסה ה' רביעים חייבת אבל בירושלמי אמרו מתני' דלא כר"ש ב"ג דאמר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהי' בה דגן כשיעור ר"ל אמר הלכה כרשב"ג וכו' עכ"ל. ובש"ע י"ד סי' צ"ח פסק כר"ת דטכע"ק דאורייתא (עיין ב"י שכ' שרא"ש לא הכריע לא כרש"י ולא כר"ת) ואם נשפך קודם ששערוהו אסור ואם נתערב במינו ובשא"מ ונשפך ונודע שהי' רובו היתר ממינו רואין את שאינו מינו כאלו א נו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו (רשב"א) וש"ך השיג עליו דמה שלמד רשב"א דין זה מהא דאמרי' סלק את מינו לא דמי כלל דהתם במינו לאו בנ"ט אסור הילכך אמרי' רואין כיון שנתבטל באינו מינו אבל הכא איך נאמר רואין סוף סוף השתא נותן טעם בשא"מ והוי ספק דאורייתא עכ"ל. (ול"נ דהא הרשב"א הקשה היכי משכחת טעמו ולא ממשו וכו' ותירץ הא דאמרי' חד בתרי בטל היינו היכא שההיתר לא קבל טעם מן האיסור כמו שכתבתי לעיל אות ו' א"כ אין נפקא מיניה בין מינו לשא"מ לענין ביטול אלא משום דבא"מ ניכר הטעם וזו היא הכרתו לכך לא שייך ביטול כיון שניכר האיסור אבל אם גם מן היתר יש שם א"כ לא מנכר טעמא דאיסורא ולכן בטל ברוב במינו. ואי קשיא למה לי רוב מינו אפי' אם הוא שוה נמי אינו מרגיש טעם האיסור מפני ההיתר שבו וי"ל אם אין רוב מינו כדי שיתבטל בו כיון שמרגיש המין האיסור כמו המין ההיתר בא"מ א"כ ניכר האיסור אבל אם נתבטל האיסור ורוב היתר במינו א"כ אין כאן הכרח איסור מאחר שנתבטל ברוב מינו ולכן מותר) וט"ז הסכים למחבר. וע' עוד שם בש"ך דמסיק נמי דקי"ל כר"ת דטכע"ק דאורייתא במין בשא"מ דכיון דנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ואסור כולו מדאורייתא:

[יא] בפ"ה מנזירות כתב הרמב"ם דבר המותר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר כיצד יין שנתערב בדבש אע"פ שטעם הכל טעם יין ושתה מן התערובות וכן הצמוקין שדורסין עם הגרוגרות וטעם הכל טעם צמוקין ואכל מן התערובות אינו לוקה עד שיהי' מדבר האסור בתערובות כזית בכדי ג' ביצים ואכל הג' ביצים כשאר האיסורין השוין בכל אדם וכו' וכן אם שרה פתו ביין והיה הרביעית יין בכדי פרס מן הפת ואכל כדי פרס שנמצא

שאכל רביעית מן היין הרי זה לוקה ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה וכל משרת ענבים לאסור דבר שנתערב בו היין וטעמו כטעם היין והוא שיהא טעמו וממשו כשאר איסורי מאכלות. כתב לח"מ דרבינו ס"ל דמשרת אתי לכזית בכא"פ והוא דלא כמאן דלר"ע אתי להמ"ל ולרבנן אתי לטעמו ולא ממשו דהיינו שרה ענבים במים וצ"ע. (עיין בפני יהושע פסחים מ"ד מ"ש ביישוב דברי רמב"ם):

[יב.] בפ"ה מאיסורי מזבח כתב שאור ודבש אסורים לגבי מזבח ואיסורן בכל שהוא שנא' כי כל שאור וכו' ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן. או לשם קרבן ואחד המקטירן עצמן או המקטיר תערובות שלהן לוקה וכו'. כתב כ"מ מסוגיא דמנחות (דף נ"ח) משמע דרבא דפליג אדאביי ודרש כל לחצי קומץ סבר דלא מחייב על שאור ודבש בפחות מכזית כשאר איסורין דהא למה לי קרא א"כ תימה על רבינו למה פסק כאביי. ועוד שכ' לקמן ואין הקטרה פחותה מכזית והיינו כרבא. ואפשר דרבינו מפרש דרבא לא פליג אאביי דדריש מכל לרבוי חצי זית אלא שמוסיף לדרוש נמי לחצי קומץ דתרוייהו משתמע ומ"ש ואין הקטרה לפחות מכזית היינו בתערובות וצריך שיהא כזית אע"פ שאין בו אלא כ"ש משאור ודבש לוקה עכ"ל. עיין שער המלך פ"א הלכה ו' מחמץ:

[יג.] כתב מנחת כהן וז"ל וראוי שתדע שאף לסוברים דט"כעק דאורייתא היינו דוקא אם אין ששים בהיתר נגד האיסור אבל אם יש בו ס' אין אסור מהתורה אע"פ שנרגש בה טעם האיסור ואף שנמחה גופו בתוך ההיתר. כמ"ש הטור בסי' צ"ח בשם ר"ת (והיינו נגד דעת הר"ן שכ' שכל שנמחה גוף האיסור בתוך ההיתר ונותן בו טעם אפי' באלף לא בטיל לדברי הכל) ולדעת ר"ת י"ל שכיון שיש ס' בהיתר נגד גוף האיסור אע"פ שנותן בו טעם הנה הטעם ההוא גרוע וקלוש ולא אסרתו תורה אבל מדרבנן אסור אפי' באלף דטעמא לא בטיל עכ"ל. וכ"כ הש"ך בסי' צ"ח בשם או"ה דאינו אלא מדרבנן. אבל פרי' חדש בסי' צ"ח ובא"ח סי' תמ"ב כתב כר"ן דאם נותן בו טעם מדאורייתא אפי' באלף לא בטיל:

אות ט (כלל עה) טריפה חיה א' לא

[א.] חולין דף מ"ב אמר ר"ל רמז לטרפה שאינה חיה מן התורה דקתני סיפא (במתני' דאלו טרפות) כל שאין כמוה חיה טרפה מנא לן דכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינו חיה לא תאכל מכלל דטרפה לא חיה. ולמ"ד טרפה חיה מנא לן נפקא לי' מזאת החיה אשר תאכלו ואת החיה אכול חיה אחרת לא תאכל מכלל דטרפה חיה ואידך האי זאת מאי עביד לי' מבעיא לכדתני דבי ר' ישמעאל זאת החיה כו' מלמד שתפס

הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תאכל ואידך נמי מבעיא לי' וכו' אין ה"נ אלא טרפה חיה מנא ליה נפקא ליה מאידך תנא דבי ר' ישמעאל בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (אע"פ שחיה לא תאכל) אלו י"ח טרפות שנאמרו למשה בסיני. כ' הר"ן בחדושיו וא"ת האיך נחלקו חכמי ישראל בדבר שאפשר לעמוד עליו ישהו את הטרפות י"ב חדש לראות אם הם חיות או לא י"ל שכבר שיהו מהן הרבה ולא היו מתקיימות ואפ"ה מי שאמר טרפה חיה מדרך קבלתו או מדרך חכמתו לא היה חוזר בו שהי' יכול לומר במקרה מתה ולא שהחולי גרם לה או שהיה חולה ואומר אלו היה טבעה חזק היתה מתקיימת עכ"ל:

[ב.] חולין דף נ"ז ע"ב אמר רב הונא סי' לטרפה יב"ח מיתבי סי' לטרפה כל שאינ' יולדת רשב"ג או' משבחת והולכת בידוע שהיא כשרה מתנוונת והולכת בידוע שהוא טרפה רבי אומר סי' לטרפה שלשים יום אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים (וקשי' לר"ה דליכא מ"ד יב"ח) תנאי היא דתניא ובגלגלת עד שיש בה נקב אחד ארוך אפי' נקבים הרב' מצטרפין למלא מקדח. אמר ר' יוסי בן המשלם מעשה בענבול באחד שנפחתה גלגלתו ועשו לו חדוק וחיה א"ל ר"ש בן אלעזר משם ראיה ימות החמה היה וכיון שעברו עליו יום הצנה מיד מת אמר רב אחא בר יעקב הלכה טרפה יולדת ומשבחת. אמר אמימר הני ביעי דטרפה שחלא קמא אסור' מכאן ואילך מותר זה וזה גורם רב אחא סבר כרב אחא ב"י ומתני לה לדאמימר כדאמרן רבינא לא סבר כראב"י ומתני לדאמימר בהאי לישנא הני ביעי דספק טרפה דשיחלא קמא משהינן להו אי הדרא טענה שריין ואי לא אסורין ומסיק הש"ס והלכתא בזכר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינ' יולדת (יש כמה בהמות שפוסקות מלילד ולא מחזקינן להו בטרפות אלא בעי למימר אם יולדת בידוע שאינה טרפה. תוס'):

[ג.] ע"א דף ה' ע"ב אמר ר' אלעזר מונין למחוסר אבר דאסור לבני נח דכתיב מכל בשר שנים וכו' אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה האי מבעי לי' למעוטי טרפה דלא טרפה מלהחיות זרע נפקא הניחא למ"ד טרפה אינ' יולדת אלא למ"ד יולדת וכו' אמר קרא אתך בדומה לך. וכתבו תו' פי' למ"ד יולדת איצטריך מכל החי למעט טרפ' וא"ת טרפה היכא ממעטא מהאי קרא הא מאן דאית ליה יולדת כ"ש חיה דאפי' למ"ד טרפה אינה יולדת אמר דיכול להיות דאית ליה דחיה וכו' וי"ל דנפרש לקרא הכי מכל החי שיהי' כולה בריא וזריז ולא חולה וטרפה אע"ג דחיה מ"מ אינה בריא' אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת עכ"ל וע' רש"י לקמן דף נ"א. וזבחים דף ק"ו בתוס' ד"ה אבל. ובד"ה ודילמא נח טרפה הוי שכתבו ור"ת היה רגיל לחלק בין טרפות דאדם

לטרפות דבהמה דאדם אית ליה מזלא. וקשה דבחולין (דף מ"ג) מייתי ראיה מאיוב אטרפות דבהמה:

[ד.] ע"ז דף ט"ז תניא ר' יה ודה מתיר בשבור' (למכור לנכרי) מפני שאינ' יכולה להתרפאות ולחיות. אמרו לו והלא מרביעין עליה ויולדת (ובזכר נמי יכול להרביעו על כמה נקבות. תוס') וכיון דמרביעין עליה ויולדת אתי לשהויה (ומאן דחזי לה בי נכרי יליף מינה לזבונה שלמה) אמר להן לכשתלד אלמא לא מקבלת זכר. כתבו תוס' לאו משום דסבר טרפה אינ' יולדת דבפרק אלו טרפות דף נ"ז בעי למימרן לר' יהודה דיולדת) (היינו דאמרי' התם דלמא סבר ר"י טרפה יולדת ומשבחת. ובאמת תוס' שם כתב דלא גרסי' יולדת אלא משבחת דהא ר"י בע"ז אמר דלא מקבלה זכר. ומיהו יש לחלק בין טרפה חתוכת רגלים לשאר טרפות. עכ"ל תוספת שם). אלא דלא מקבלה זכר וכדמשמע לישנ' מדלא קאמר אלמ' דלא ילדה עכ"ל: [ה.] בכורות דף ג' אתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה (לענין בכור אם מכר לנכרי הבהמה קודם שתלד ויש לנכרי חלק בוושט או בגרגרת פטורה מן הבכורה) ורבה אמר דבר שעושה אותו טרפה (כגון מן הארכובה ולמעלה) במאי קמפלגי בטרפה חיה למ"ד דבר שעושה אותו טרפה קסבר אינה חיה למ"ד נבלה קסבר טרפה חיה. וע' בתוס' שיש גורסין רבא במקום רבה לפי שהוא בתר רב חסד:

[ו.] תמורה דף י"א ע"ב ת"ר יכול האו' רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לד' וכו' ממנו לד' ולא כולו לד' יכול תצא לחולין ת"ל יהיה קדש הא כיצד תמכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה דר"מ ור' יהודה. ר' יוסי ור"ש אומרים מנין שכולה עולה ת"ל וכו' אמר רב חסדא מודה ר' יהודה בדבר שעושה טרפה (דפשטה קדושה בכולה) רבא אמר בדבר שעושה נבלה. ורב ששת אמר בדבר שהיא מתה מאי איכא בין ר"ח לרבא טרפה חיה ר"ח סבר אינה חיה ורבא סבר חיה. כתבו תוס' בבכורות דף ג' נהפכה הסוגי' וזו מן הסוגיות הפוכות ומיהו צ"ע לפי הא דאמר רבא הכא טרפה חיה דביבמות דף ל"ז אמר רבא גבי ספק טרפה משהינן לה י"ב חדש (לא מצאתי שם הא דאמר רבא):

[ז.] סנהדרין דף ע"ח אמר רבא ההורג את הטרפה פטור. כתבו תוס' אפילו למ"ד טרפה חיה דסופו שימות בחולי זו (וכ"כ ר"ן בחדושי חולין י"א אפי' אי טרפה חיה עדים זוממין שהעידו בטרפה לא קטלינן להו דאע"ג דטרפה חיה סופו למות מחמת אותו חולי ואגבר' קטיל' קמסהדי ותדע דהא רב' אית ליה טרפה חיה בתמורה דף י"א ומיהו נרא' דגרסי' התם רבה ועוד דסברתו הפוכה בבכורות דף ג' עכ"ל:

[ח.] נדה דף כ"ג ע"ב אמר רבא וושטו נקוב אמו טמאה אם אשה ילדה ולד שוושטו נקוב טמאה לידה] (קסבר טרפה חיה) וושטו אטום אמו טהורה כתבו תוס' דקסבר טרפה חיה וכן פ"ק דתמורה אך בבכורות דף ג' איפכ' ואו' ר"ת דהוי כאיכ' דאמרי (וצ"ע דהא ניקב הוושט נבלה ובדבר שעוש' נבלה אמר רבא דהוי כולה עולה מכלל דסבר דלכ"ע נקב הוושט אינה חיה. וע' בפלתי מה שכתב בזה). וגם מתבאר מסוגי' דהתם דר' זכאי ס"ל טרפה אינה חיה. ור' ינאי ור' יוחנן משום ר' יוסי בן משולם ס"ל טרפה חיה: [ט.] חולין דף ק"מ (על הא דאמרי' התם כל היכא דכ' צפור הוא טהור) ת"ש שתי צפרים חיות טהורות מאי חיות לאו חיות לפיך (ראויות לפיך טהורות ומדכתיב חיות משמע דאיכא צפרים דהוי טמאות) לא מאי חיות שחיות ראשי אברים שלה ת"ש מסיפ' טהורות מכלל דאיכ' טמאות. לא מכלל דאיכ' טרפות. טרפות מחיות נפק' (ולא טרפה דאינה חיה (הניח' למ"ד טרפה חיה (הא דמצריך קרא אחרינ' למ"ד טרפה חיה) אלא למ"ד אינה חיה מא"ל אלא למעוטי צפורי עיר הנדחת. כתבו תוס' קשה דהא בע"ז משמע אף למ"ד חיה נפקא מכל החי למעוטי טרפה והיינו כדפרישית התם וי"ל דלקיום העולם אין סברא למעט מחוסר אבר אלא טרפה אע"ג דחיה אינה חיה זמן מרובה אבל הכא איכא לאוקמי' אתרווייהו ולמ"ד טרפה חיה לא מסתבר למעט טרפה כיון דאיכא לאוקמי אמחוסר אבר או שמא יש לחלק בין חי לחיות עכ"ל:

[פסק]:

[י.] כתב הרמב"ם פי"א משחיטה כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטרפיות אלו וכו' אם הי' זכר ושהה י"ב חדש ה"ז בחזקת שלמה כשאר כל הבהמות ואם הית' נקבה עד שתלד ובעוף בזכר י"ב חדש ובנקב' עד שתלד כל הביצים של טעינה ראשונ' ותטעון טעינה שנייה ותלד. כתב לח"מ כלומר שאם עברה אחר שנעש' טרפ' וילד' עכ"ל. (ונרא' דבא לומר דלא סגי בעבור לחוד אלא צריך ג"כ שתלד וכ"כ מהרש"ל פא"ט דעבור לחוד לא מהני דאפשר שתתעבר עבור שלא תבא לידי לידה אלא תמות בו וכו' אמנם הפר"ח חולק וכתב דר"ן פא"ט כתב שאין הטרפה מתעברת וכן עיקר לפיכך אם שחטה ונמצאת מעוברת כשרה וכו' ע"ש). ובפ"ד ממ"א הלכה ט' כתב וענין הכתוב שהנוטה למות מחמת מכותיה וא"א לה לחיות מחמת מכה זו אסורה מכאן אמרו חכמים זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה. וש"ע י"ד סימן נ"ז כתב נמי כלשון הרמב"ם. ורמ"א כתב כל מקום שהוא ודאי טרפה אע"פ שנשתהה יב"ח והוא חי אסור. וכתב הש"ך בתשוב' רשב"א סי' צ"ח כ' כן איתרת דאע"ג שהיא חי' אין להכחיש בשום ענין דברי חז"ל שאמרו שהיא טרפה. ומשמע מדברי הרשב"א שם דצ"ל הא דחי יב"ח ע"כ נס

הוא אבל עכ"פ טרפה היא אבל מהרש"ל פא"ט כתב דמטעם טרפה הוא שאין כמוה חיה רובא דרובא אבל מיעוטא דמיעוטא חיה אע"ג דטרפה היא ע"ש ומשמע מדברי מהרש"ל שם דבמקום דאיכא פלוגתא בין פוסקים אי חזינן דחיה יב"ח כשרה ודבריו נכונים ומכל זה מבואר דלאו דוקא יתרת אבר אלא דרשב"א אוסר בכל הטרפות מיהו מתשובת הרשב"א שם משמע דיתרת טרפה מטעם אחר שלא אמרו דהיתרת אינה חיה אלא כך אמרו שהלמ"מ שהיתרת כנטול וכל שאלו ינטל אינה חיה יב"ח אפילו עתה שלא ניטל טרפה כאלו ניטל. ולפ"ז אפילו בספק יתרת לא מהני שהיי' מ"מ מהרש"ל כתב דתירוץ הראשון שדחה הוא עיקר וכו'. (וע' שם בש"ך שכתב בשם ת"ח דבשנה מעוברת צריך י"ג חדש ופר"ח מסיק דבכל מקום שהוזכר חדשים החדש העבור עולה למנין ואף בשנה דקרא הוי פלוגתא דרבי וחכמים בפ"ק דר"ה אי חדש העבור בכלל):

[יא.] בפי"א משחיטה כתב השער המלך בשם פר"ח בתשובה שבספר מים חיים אי אמרי' בזכר דטרפה אינו מוליד והביא ראי' דאינו מוליד מהא דגיטין (דף מ"ד) המית מי שחציו עבד וכו' נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו ואי אמרת קדושיו לאו קדושין יורשין מנא לי' אמר רב אדא בר אהבה בשעשאו טרפה ומאי יורשיו נפשיה וכולי ואם איתא דטרפה מוליד אמאי הוצרך לדחוקי ולומר מה יורשיו נפשיה ואמאי לא קאמר יורשיו כפשטיה ובשהוליד אח"כ אלא ודאי משמע דטרפ' אינו מוליד עכ"ל. וכ' השער המלך דאוקימתא דרבא התם מוכח יותר דאמאי נייד מאוקימתא דרב אדא דהא לדידיה ניחא דהוצרך תנא למתני דוקא יורשיו משום דכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה אלא ודאי דטרפה אינו מוליד דמאוקימתא דר"א לחוד לא מוכח מידי דיש לדחות דהוצרך לומר נפשיה משום דכיון דהמית דקתני בבריית' לאו דוקא אלא עשאו טרפה אמאי אכפל תנא למתנ' נותן חצי כופר ליורשיו ובשמת אח"כ ואמאי לא קאמר דנותן ח"כ לעבד עצמו ולהכי הוצרך לומר מה יורשיו נפשיה וכו' אלא מהא דרבא מוכח שפיר. ועוד הביא שער המלך ראי' דאינו מוליד מהא דאית' בע"ז (דף ה') דפריך האי מבעי' למעוטי טרפה דלא יולדת ומשני ההוא מלהחיות זרע נפקא והדר פריך הניח' למ"ד אינה יו דת אלא למ"ד יולדת מא"ל והשת' אם אית' דאפי' למ"ד טרפה (אינה) יולדת טרפה מוליד היכ' קאמר תלמוד' הניח' למ"ד אינה יולדת הא אפילו למ"ד אינה יולדת תקשי דאכתי איצטריך מ"ד החי למעוטי טרפת זכר דלא נפיק מקר' דלהחיות זרע ומיהו יש לדחות דתלמוד' ה"ק דלמ"ד אינה יולדת ולהחיות זרע אתי למעוטי טרפה ניח' דע"כ קרא דמכל החי אתי למעוטי מחוסר אבר נמי דאי למעוטי טרפה גריד' א"כ לשתוק קרא מלהחיות זרע ומקר' דמכל החי ממעטינן טרפה אלא ודאי דאתי למעוטי מחוסר אבר והלכך אי לא

הוי כתיב להחיות זרע דאתי למעוטי טרפה לא הוי ממעטינן אלא טרפה גרידה דהא לא מייתר קרא מש"ה כתיב להחיות למעוטי טרפה דאינה יולדת כי היכי דנייתר קרא וע"כ למדרש למעוטי מחוסר אבר אלא למ"ד טרפה יולדת ע"כ קרא דלהחיות לא אתי למעוטי טרפה כי היכי דנייתר קרא ואם כן נימא דקר' דמכל החי איצטריך למעוטי טרפה עכ"ל. ובמנחת יעקב כלל ע"ג כתב בשם או"ה כלל כ"ו דיש סי' לזכרי' כל זמן שנזקק לנקבות וכו' ולא ידעתי מאין יצא לו והוא להדי' נגד משמעות הש"ס פא"ט עכ"ל. וע' פלתי:

אות י (כלל עו) יאוש קונה או לא

[א.] בבא קמא דף ס"ו אמר רבה שנוי קונה כתיבה ותנינ' וכו' יאוש אמרי רבנן דנקני (ודיו אם משלם דמיו) מיהו לא ידעינן אי דאוריית' או דרבנן אי דאוריית' מידי דהוי אמוצא אבדה לאו כיון דמייאש מרה מיניה מקמי דתיתי לידיה קני לי' (דתנינ' מנין לאבדה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הבעלים שמותרת ת"ל אשר תאבד ממנו וכו' יצתה זו שאבודה מכל אדם אלמ' קני והכא בגזלה דאתי לידיה מקמי יאוש איאש סגי לי' בדמים) האי נמי כיון דמיאש מרה מיניה קנה לי' אלמ' קני או דלמ' לא דמיא לאבדה אבדה הוא דכי אתי לידי' בהיתר אתי לידי' אבל האי כיון דבאיסור' אתי לידי' מדרבנן הוא דאמר רבנן. דנקני משום תקנת השבים (שלא יהא צריך לחזור ולטרוח אחר הגזלה עצמה). כתבו תוס' נפקא לן יאוש באבדה מהא דאמר ב"מ דף כ"ו מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין פירוש ע"י סימנין יש לה תובעין שאין הבעלים מתיאשין כיון שיש בהם סימן (ותוס' במציע' דף כ"ז ע"ב מיהו בירושלמי יליף מנין ליאוש מן התור' אר"י אשר תאבד ממנו וכו') ואע"ג דסימנין לאו דאוריית' ואין מחזיר כ"א בעדים מ"מ אין מתיאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראיתם טלית שלי שאבדתי שהי' בו כך וכך סימנין אבל כשאין בה סימנין מתיאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם עכ"ל. עוד כתבו תוס' אע"פ שאין יאוש מועיל באבדה בתר דאתי לידי' כדאמר ב"מ דף כ"א מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזל בתר דאתי לידי' דבמציאה נמי נהי נמי שלא הי' קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשבה מ"מ הי' קונה לענין שלא יתחייב לשלם כ"א דמים כמו לגבי גזל עכ"ל. ועוד כתבו מכאן משמע דיאוש אין הפקר גמור דא"כ אפי' לבתר דאתי לידי' באיסור' יכול לקנות מן ההפקר. והא דאמר גיטין דף ל"ט נתיאשתי מפלוני עבדי לא בעי גט שחרור אי אמרי' המפקיר עבדו יצא לחרות ואינו צריך גט שחרור וכו' התם היינו טעמ' כי היכי דבהפקר א"צ שחרור לפי שאין רשות לרבו עליו ה"נ כשנתיאש אין לרבו רשות

עליו עכ"ל. (ועיין התם בגיטין בפני יהושע למה מהני התם יאוש למ"ד יאוש לא קני). כ' הרשב"א תמיה לי' היכי פשיט' לי' מילת' דאמרי רבנן דלקני וכו' ואי משום דתנן ועל המריש הגזול וכו' מאי קמבעי' לי' הא מפרש' מתני' דלאו דאוריית' אלא משום תקנת השבים. ואי משום מתני' דעורות של בעל הבית וכו' הא משמע דלא משמע לה לרבה מיני' שיהי' יאוש כדי אלא כשקצען וכו' דאי לא לותיב מיני' רבה גופא לרב יוסף. ואפשר דההי' דרבה קאי על מה דאמרי' לקמן גבי הגונב אחר הגנב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנה גנב ראשון. והנך מתנית' דלקמן דשמעי' מיני' דלא קנה לא שמעי' לי'. עכ"ל אספ"ז בב"ק. ורב יוסף אמר יאוש אינו קונה ואפי' מדרבנן (והי' עצמה ישלם) איתבי' רב יוסף לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך והאי כיון דמטי עידן איסור' ודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הש"ל דמי מעליא בעי שלומי לי' (והיכי מני למימר הש"ל והרי משנתיאש שוב אינו שלו אלא ש"מ דיאוש כדי לא קני. אספ"ז בשם ראב"ד) א"ל כי קאמינ' אנא זה מתיאש וזה רוצה לקנות האי מתיאש וזה אינו רוצה לקנות. איתבי' אביי לרבה (אמאי דמספקא לי' אי דאוריית' דמהיכא שמעינן דלאו דאוריית' אבל לאביי גופי' יאוש קני מדרבנן. ותמיה לי לישנ' דאיתבי' הוי לי' למימר ת"ש. אספ"ז בשם הרשב"א) קרבנו ולא הגזול [אם עולה קרבנו וכו' דגזול לאו לרצון אתי קס"ד דגזל בהמת חולין ואייתי] ה"ד אילימ' לפני יאוש למה לי קרא פשיט' (דאפי' קדשינהו אינו קדוש דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש תוס') אלא לאו לאחר יאוש ש"מ יאוש לא קני (דאי קני חשיב שפיר קרבנו ולא מפסל משום מצוה הבאה בעברה הואיל וקנוי לו קודם שהקדישו. אבל אי לא קני ביאוש מפסל ומ"מ קדוש הוא אע"ג דאכתי לא ידע טעמ' דשנוי השם מ"מ יש כאן יאוש ושנוי רשות באותן קרבנות דאין חייב באחריותן. תוס') א"ל רבא ולטעמיך הא דתני' משכבו ולא הגזול (איש אשר יגע במשכבו גזרת הכתוב להוצי' את המשכב הגזולה שאינה נעשה אב הטומאה לטמא אדם) ה"ד אילימ' דגזל עמר' ועבדי' משכב מי איכ' למ"ד (חד מהני אמוראי) שנוי מעש' לא קני אלא מאי אית לך למימר דגזל משכב דחברי' ה"נ דגזל קרבן דחברי' (שהקדישו חברו ולעולם לפני יאוש ואיצטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל אפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הי' יאוש. לישנ' אחריני דגזל קרבן דחברי' הלכך אפי' לאחר יאוש לא קני' דקרבן אינו נגזלת דכל היכ' דאית' בי' גזא דרחמנ' אית'). איתבי' אביי לרב יוסף עורות של בע"הב מחשבה מטמאתן (בעה"ב אין עשוי למוכרן ועושה מהן מטות וכו' ומשחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומא' מיד) ושל עבדן אין מחשב' מטמאתן (דעביד דממליך ומזבין והלוקח

יעש' מהן מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך) של גנב מחשב' מטמאתן (דקנינהו ביאוש דקסבר סתם גנבה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתובעו) של גזלן אין מחשב' מטמאתן (ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכ' כגון לכסוי וכו' דסתם גזלות ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקלי'. אזל ותבע לי' לדינא) ר"ש אומר חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן של גנב אין מחשב' מטמאתן (סתם גזלה איכ' יאוש כיון דלעיני' גזלה מיני' אינש אלמ' הוא אבל סתם גנבה ליכ' יאוש דסבר משכחנ' לי' לגנב) לפי שלא נתיאשו הבעלים וש"מ יאוש קנה א"ל הכא במ"ע כגון שקיצען מתקיף לה רבה בר רב חנן והלא עיצב' שנו כאן (שחשב עליהן לעיצב' שאוכלין עליו וכעין שולחן הוא) ועיצב' אינה צריכה קיצוע [דבלאו קיצוע נמי מטמא שהקיצוע אינה עשוי אלא ליפות] אלא אמר רבא האי מלת' הוי קשי' בה רבה לרב יוסף כ"ב שנין ולא אפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה שנוי השם כשנוי מעש' דמי [אבל שנוי השם גרידי' לא קני בלא יאוש תוס'] שנוי מעש' מ"ט התם מעיקר' עצים השת' כלים שנוי השם נמי מעיקר' קרוי לי' משכ' והשת' אברזין (הוא עוצב' אבל יאוש גרידי' לא קני). מיתיבי הגנב והגזלן והאנס [חמסן דיהיב דמי] הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר אלמ' קני ביאוש] אמרי התם איכ' שנוי השם מעיקר' חולין והשת' הקדש מעיקר' טבלא והשת' תרומה. אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה שנא' והבאתם את הגזול והפסח. גזול דומי' דפסח מה פסח לית לי' תקנת' אף גזול וכו' ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש. רבא אמר מהכ' קרבנו ולא הגזול אימת אילימ' לפני יאוש פשיט' אלא לאו לאחר יאוש. ש"מ יאוש לא קני ש"מ. והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחברי' איבעית אימ' הדר בי' ואי בע"א חד מינייהו רב פפא אמרה. כתבו תוס' ד"ה רבא אמר וכו' רבא גרסי' וכן משמע גיטין (דף נ"ה) דרבא אית לי' יאוש כדי לא קני דבעי רבא כי אוקמי רבנן ברשותי' וכו' ואי יאוש קני לכל הפחות משעת יאוש כבר הוא ברשותי' ובב"ק (דף קי"א) קאמר רבא לעול' רשות יורש לאו כרשות לוקח משמע התם דאית לי' יאוש לא קני והא דאמר בב"מ (דף נ"ו) גבי מציאה נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן אע"ג דאהדרי' בתר יאוש מתנ' בעלמ' הוא דיהיב לי' אע"ג דיאוש לא קני מ"מ כיון דהועיל למוכרה או להקדיש' חשיב גזלן עכ"ל. [והא דאמר רבא קדושין דף נ"ב ע"ב לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלים משמע דאם ודאי נתיאש מהני כבר כתב הר"ן שם אף אי יאוש לא קני מ"מ אם קדשה בגזל דאחרים מקודשת משום דהוי אצלה יאוש ושנוי רשות וכו' וכן מוכח מתוך הסוגי' שם וכיון שהיא קונה על ידו מקודשת]. עוד כתבו תוס' דרב יהוד' דגיטין נמי ס"ל יאוש לא קני וטעמא דמכפרת משום דלא חייש למצוה ה"ב ולא גרס התם מ"ט

יאוש כדי קני וכו'. עוד הקשה ר"ת דבהגוזל משמע דעולא סבר יאוש קני דפריך ממתני' נטלו מוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר הרי הוא שלו וקאמר בשלמא לעול' בידוע וד"ה ונתנו לו חמור אחר חשיב התם יאוש כדי דקאמר התם תנא ואם נטל מחזיר לבעלים הראשונים ומפרש דקסבר יאוש כדי לא קני. וטעמא נראה דלא חשיב שנוי רשות משום דע"כ נותנין לו. ותירץ הר"י דברייתא ע"כ לא איירי כמתניתן ולא קאי ברייתא אמתני' דאם כן תקשה מברייתא לרבה דאמר יאוש קני אלא דברייתא מיירי שהבעלים עומדין ולא נתיאשו עדיין כשנתנו לזה אע"ג שנתיאשו אח"כ הוי ש"ר ואח"כ יאוש דלא קני ויאוש גרידי' נמי לא קני כיון דבאיסור' אתי לידי' וצריך להחזיר הדמים ומתני' מיירי שנתיאש מקמי דאתי לידי' והוי יאוש ואח"כ שנוי רשות עכ"ל. ואספ"ז כ' וז"ל אמר עולא מניין ליאוש וכו' אבל מדרבנן מיהת קני דשמעינן לי' לעול' בהגוזל בתר' דאמר יאוש קני ולא מחוור דההי' שמעת' דגיטין מוכח' דמדרבנן נמי לא קני ביאוש ואפי' לענין ממונ' אא"כ הקדישה ובחטאת גזול' שלא נודעה לרבים בלחוד מפני תיקון המזבח דהא אסקה רבא אליב' דעול' דלא קני לי' ביאוש אלא משעת הקדשה כדי שלא יהא חוטא נשכר בניזותיה ובוולדותיה אלא הכי פירושו הא דאמר עולא בהגוזל דבידוע קני להנהו תנאי קאמר ולי' לא ס"ל הכי ומשום דמשמע לי' לישנ' דהאי מתנית' הוא דקאמר הכי דקתני בסיפ' לפי שלא נתיאשו ומשמע לי' הא נתיאשו קני לד"ה אבל לדידי לא ס"ל דלקני כלל אלא בחטאת גזולה שלא נודעה וכו' הראב"ד ז"ל עכ"ל. [ודבר זה נעלם מעיני שער המלך בפ"ח הלכה ט' מלולב ע"ש]:

[ב.] בב"ק דף ס"ז ע"ב (על מתני' דאין הגנב אחר הגנב משלם תשלומי כפל) אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם כפל לגנב ראשון. אמר רב ששת כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעת' דתני' אמר ר"ע מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם דו"ה מפני שנשתרש בחטא [עשה שרשים כלומר נתחזק בחטא שקנאו ואהני מעשיו] אימת אי לימא לפני יאוש מי איכ' נשתרש (הא לא אהני מעשיו דשנוי רשות בלא יאוש ליכא מ"ד דקני) אלא לאחר יאוש (דאהני מעשיו דהשת' קני לוקח בתרתי יאוש ושנוי רשות) ואי ס"ד יאוש קני אמאי משלם שלו הוא טובח וכו' (ואי ס"ד יאוש גריד' קני אמאי משלם דו"ה הא דמי מעלי' הוא דאית לי' לבעלים גבי' ושלו טבח ומכר) אמרי כדאמר רבא מפני ששנה בחטא ה"נ מפני ששנה בחטא (ולעולם לפני יאוש ואע"פ דלא אהני מעשיו מחייב). כתב אספ"ז העולה מתוך הסוגי' דשנוי רשות בלא יאוש ודאי לא קני ואף שנתיאש אח"כ לא מהני מטעם שנוי רשות אלא מטעם יאוש למ"ד קני אבל אי יאוש לא קני לא מהני ש"ר אלא אם היה יאוש קודם

משום דבהיתר' אתי לידי' כיון שיאוש קדם אבל קדם ש"ר ליאוש ובא לידי' באיסור' לא מהני שנוי רשות. ותדע דכל עיקר הקנין דשנוי רשות בהדי יאוש משום דבהיתר אתי לידי' הוא דאל"כ גבי גנב וגזלן נמי איכ' שנוי רשות אלא ש"מ כדפרשתי:

[ג.] ב"ק דף ע"ח אתמר המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב (דו"ה) ורב ששת אמר פטור. ר"נ אמר חייב ומכרו אמר רחמנ' והא זבין ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש ר"ש אמר פטור חיובי' לאחר יאוש דאהני מעשיו אבל לפני יאוש דלא אהני מעשיו לא מחייב דומי' דטביחה בעינן דאהני מעשיו (ותלת' אמוראי נינהו רב סבר יאוש קני הלכך לא מחייב אלא לפני יאוש דאי לאחר יאוש שלו הוא טובח ור"נ ור"ש סברי יאוש גרי'ד' לא קני ומש"ה לאחר יאוש מחייב ומיהו בהא פליגי לר"נ לא בעי אהני מעשיו הלכך אפי' לפני יאוש חייב ור"ש בעי מכירה גמורה) ואף ר' אלעזר סבר חיובי' לאחר יאוש דאמר ר"א תדע דסתם גנבה יאוש בעלים שהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם דו"ה ודלמא לא איאש אלא משום דסתם גנבה יאוש בעלים (אלמ' מדיליף טעמ' מהאי ש"מ כר"ש ס"ל דאי שמענא לי' למרי' בהדי' דלא איאש פטור מד"וה) ודלמ' אע"ג דלא איאש. אמרי לא ס"ד דומי' דטביחה דאהני מעשיו (דאינה חוזרת כמו שהיתה אף מכירה דאהני מעשיו שאינה חוזרת דהיינו אחר יאוש אספ"ז) ודלמ' דשמעי' דמיאש בהכי משתעי קרא (לא ס"ד דומי' דטביחה מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר) וא"ת והא אי אפשר לאלתר ממש כמו טביחה קודם ידיעת הבעלים דהוי יאוש שלא מדעת. וי"ל דטביח' נמי אין דרך לטבוח לאלתר אלא עד שיבא לביתו ואז מסתמא הבעלים יודעין. תוס') אמר לי' ר' יוחנן גנבה בנפש תוכיח שאין יאוש לבעלים (שאין אדם מתיאש על עצמו) וחייב [וא"ת שאני גנבה בנפש דלא אתקש לטביחה. וי"ל דה"נ לא אתקש לטביח' אלא בלא היקשא יליף לה מטביח' ואמר ר"י אדרבה אית לן למילף ממכירה. תוס'] מכלל דר' יוחנן סבר לפני יאוש חייב. לאחר יאוש מאי. ר' יוחנן אמר חייב חיובי' לפני יאוש ולאחר יאוש ר"ל אמר פטור חיובי' לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנה ושלו הוא טובח וכו' כתבו תוס' תימא דלכאורה קי"ל כרבה דיאוש כדי קני וקי"ל כר"י לגבי ר"ל דחיובי' לאחר יאוש וי"ל דאפשר דלא קי"ל כרבה ולא כר"י דכמה אמוראי חלקו בשני אלה הדברים עכ"ל:

איתבי' ר"י לר"ל גנב והקדיש ואח"כ טבח משלם כפל ואינו משלם ד"וה אימת אילימא לפני יאוש מי קדיש כי יקדיש ביתו אמר רחמנא וכו' אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדיש דכי קא טבח דהקדש קא טבח אבל לא הקדיש טבח משלם ד"וה ואי ס"ד יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח (לפי סברת מהרש"ל דאמר דאע"ג דיאוש קני מדרבנן מ"מ לענין ד"וה הל' כר"י דמשלם אפי' מכר אחר יאוש דרבנן לא תקנו אלא בהא שיכול

לסלקו בדמים אבל לאפטורי מדוה דחייבי' רחמנא לאחר יאוש לא תסינו הא דמקש' ר"י לר"ל היינו משום דר"ל ס"ל דיאוש קונה מדאורייתא. שער המלך פ"ח מהל' לולב(, א"ל הב"ע כגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב (ולעולם לפני יאוש) ומי קדיש והאמר ר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש וכו' הוא דאמר כצנועין (ריש לקיש דתרצה שהקדישו בעלים סבר כצנועין דיכול להקדיש אע"פ שאינו ברשותו כיון שהוא שלו):

[ד.] ב"ק דף ס"ט תניא ר' יהודה אומר שחרית בע"הב עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר ר' דוסא או' לעתותי ערב אומר כל שלקטו היום יהא הפקר וכו' כתבו תו' תקנה עוש' לעניים לפוטרן מן המעשר כשמלקטין יותר מדינם לכך אמר בע"הב יהא הפקר שיפטור ממעשר וצ"ל דבע"הב אין מתיאש דאם הי' מתיאש וחשיב יאוש מדעת כמו תמרי זיקא וא"כ למ"ד יאוש קני תקשי לי' מה מועיל הפקר לפוטרו ממעשר והלא כבר זכו בהן עניים בתורת גזל ע"י יאוש. ומיהו זה אין להקשות אם בע"הב מתיאש למה צריך להפקיר והלא יאוש חשיב כמו הפקר לפוטרו ממעשר כדמוכח ב"מ (דף כ"א). ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכ"ע דאטו מי גרע מיאוש דהא לא דמי יאוש דהכא ליאוש דמציא' דאי יאוש קנה בכל ענין אפי' אין הגזל' ברשות הגזלן בשעת יאוש א"כ יאוש דהכא לא הוי אלא כלפי דידו' והוי כמתנה בעלמא ואין לו לפטור ממעשר ואפי' את"ל דלא קני אא"כ הגזלה ברשות גזלן אבל אם הוא בר"הר בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה בה אי נמי למ"ד יאוש כדי לא קני כלל וכל המחזיק בה זכה בה מ"מ אין יאוש זה פוטר ממעשר דנהי דנגזל אין יכול לתבוע מן המחזיק אחר יאוש כדאמרי' לקמן (דף קי"א) דדוקא גזל ולא נתיאשו ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה וכו' אבל לאחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכ' לגזלן לפטור מן הנגזל ואם כבר זכה בה אחר לכל הפחות חייב לשלם דמים לגזלן כדאמר לעיל דאפי' למ"ד יאוש לא קני חייב גנב שני לשלם קרן לגנב ראשון לא חשיב כהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר משום דכתיב ובא הלוי וכו' אין לו חלק ונחל' עמך יצא לקט שכחה וכו' והיינו טעם דהפקר והכא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם זכה חייב לשלם דמים ועוד דמסתמא אין מתייאש אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהי' הפקר לעניים ולעשירים עכ"ל:

[ה.] ב"ק דף קי"א אמר רב חסדא גזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה וכו' מ"ט כל כמה דלא נתיאשו הבעלים ברשותי' דמרי' קאי [וזה שאכלו נעש' כגוזל מבעליו כתבו תוס' אבל נתיאשו אין גובה אלא מן הראשון כיון דאכלו אחרון ואפי' היכא דאלו לא אכלו היה חייב להחזיר כגון היכא דליכא שנוי רשות

שנתיאש אחר שבא ליד שני וכן משמע לקמן דאוקי ר"ח ברייתא דר' אושעיא דקתני גזלה קיימת חייבין אחר יאוש ואפ"ה אין גזלה קיימת קתני פטור. ותימא כיון דכי הגזל' קיימת חייבין אמאי פטורין כשאכלוה ועוד לר"ח ורבא כיון דרשות יורש לאו כרשות לוקח מה לי לפני יאוש מה לי לאחר יאוש לכך נראה דמסברא מחלק ר"ח בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש דלא הוי כ"כ ברשותי' דמרי' אחר יאוש כמו לפני יאוש שקנ' לצאת מרשות בעלים בשנוי רשות או שנוי השם ולרמב"ח ניחא טפי דאיהו לית לי' טעמא דרשותי' דמרי' כלל דכיון שהוא לא גזלן אינו יכול לתובעו כלל שהרי אין לגמרי ברשותי' דמרי' שהרי אינו יכול להקדישו וכו' עכ"ל. תנן הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם וכו' א"ל ר"ח כי תניא ההיא לאחר יאוש אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח (והוי כרשות אחרת וכיון דאוקימנא מתני' לאחר יאוש קני להו יתמי ביאוש ושינוי רשות דאי ביאוש לחודא לא קני מדלא קתני פטור' ביאוש ושנוי רשות דאי ביאוש לחודא לא קני מדלא קתני פטור' באבוהון) רבא אמר רשות יורש לאו כרשות לוקח והב"ע כשאכלו (לאחר מיתת אביהן ונגזל אין יכול לתובען שהרי לא גזלינהי) תני ר' אושעיא הגוזל ומאכיל וכו' פטורין הניח לפניהם גזלה קיימת חייבין (שלא אכלוהו אחר מותו ותבען הנגזל חייבין דרשות יורש לאו כרשות לוקח ויאוש כדי לא קני) אין גזלה קיימת פטורין (דהא לא גזלו מידי). נימא תהוי תיובתא דר"ח כי תניא ההיא לאחר יאוש: [ו.] ב"ק דף קי"ד מתני' נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר הרי אלו שלו (דמסתמא נתייאשו הבעלים מיד וקנינהו האיך ביאוש ושנוי רשות) מפני שהבעלים מתייאשין מהן המציל מן הגייס או מן הלסטים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו (דשמעי' דמייאש אבל סתמא לא). [גמ'] תנא אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים (ופליג אמתני') קסבר יאוש כדי לא קני ומעיקרא באיסורא אתא לידי' [יאוש שנתיאשו הבעלים ביד המוכס לא קנה המוכס ביאוש בלא נתינת דמים או שנוי מעשה וכי בא ליד שני באיסור אתי לידי'] איכא דאמרי אם בא להחזיר מחזיר לבעלים הראשונים מ"ט יאוש כדי קני מיהו אם אמר אי אפשי בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים. [ולא למוכס] . כתב אספ"ז בשם הראב"ד (הוא אינו בעל השגות) דכי קתני מתני' הרי אלו שלו שלא מפקי מיני' בעלים בלא כלום קאמר משום דקני לי' ביאוש וש"ר אבל בדמים מיהא מבעיא ליה לאהדורי משום דבאיסורא אתי לידי' דיאוש כדי לא קני וכן הדין לכל גזלה וגנבה הנמכרת והיינו דקאמר ברייתא מחזיר לבעלי' הראשונים כאלו אמר הרי אלו שלו אבל מחזיר הוא לבעלים וכו' דלא פליגא אמתני' וכו' וכתב רשב"א אע"ג דקאמר הרב שזה עיקר עדיין צריך תלמוד דיאוש וש"ר לכולי עלמא משמע דקני לגמרי קנין הגוף דאי

לא הא דאמר ר"ה לאונכרי [בסוכה דף ל'] כי זבניתו אסא מכותים לא תגזזו אתם וכו' כי היכי דלהוי [יאוש בידייהו ושנוי רשות בידייכו וכו' מאי אהני מ"מ האי אסא לא מקני להו קנין הגוף דהא אינה אלא כעין משכון דבדמים מיהא בעינן אהדורי ואנן ביום ראשון בעינן לכם וכו' עכ"ל. אמר רב אשי לא שנו (הא דקתני המציל מן הלסטים אם נתייאשו אין סתמא לא) אלא כותים משום דדיינו בגיתי (בזרוע) אבל לסטים ישראל כיון דאמרי מימר (צא ותן לו ואין חובטין במלקות) מייאש. תנן התם עורות של בע"הב וכו' של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן (ודאיאש מרייהו מינייהו דלא ידעי למאן תבעי) רש"א חילוף הדברים וכו' לפי שלא נתייאשו הבעלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע (דשמעי' דמיאש) ד"ה יאוש קני רבה אמר בידוע נמי מחלוקת (דאי נמי שמעי' דמייאש אמרי רבנן בגזלן דלא הוי יאוש דכל שעתי' דעתי' למנקטי' בדינא וכן גנב לר"ש) א"ל אביי לרבה לא תפלוג אעולא דתנן במתני' כוותי' לפי שלא נתייאשו הבעלים וכו' אבל נתיאשו הרי אלו שלו א"ל אנן לפי שאין יאוש לבעלים מתנינן לה. ומסיק הש"ס דרבי סבר גנב כגזלן והיינו כגזלן דר"ש דקנ'. כתב הרא"ש ולית הלכתא כמ"ד בידוע נמי מחלוקת דא"כ לא משכחת יאוש לגזלן אליבי' דרבנן ור"י אמר גזל ולא נתיאשו וכו' שניהם אינן יכולין להקדיש הא נתיאשו יכול הגזלן להקדיש וכן רב חסדא אמר גזל ולא נתיאשו ובא אחר ואכלו וכו' אלמא יש יאוש לגזלן ורב אשי דאמר בסוכה דף ל' אבל גזול אימא סתם גזלה יאוש בעלים ולקני' ביאוש קמ"ל ומשמע דוקא סתם אבל בידוע קני עכ"ל. ועיין ב"ק דף קי"ג ע"ב: [ז.] ב"ק דף קט"ו אתמר גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב משמיה דרב חייא אמר הדין עם הראשון (דינו של בע"הב ותביעתו על הגנב ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים ואע"ג דהוכר הגנב (לא אמרי' יחזיר הלוקח הכלים בחנם ויפרע מן הגנב) ר' יוחנן משמי' דר' ינאי אמר הדין עם השני (עם הלוקח ויוציא ממנו כליו בחנם) אמר רב יוסף לא פליגי כאן לפני יאוש הדין עם השני (לקחו מן הגנב לפני יאוש) כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון ותרוייהו אית להו דרב חסדא (רצה מזה גובה והאי נמי אע"ג דיהיב דמי לגנב לגבי האי מיהו גזלן הוא) א"ל אביי ולא פליגי הא מתנות כהונה כלפני יאוש דמי ופליגי דתנן א"ל מכור לי מעיה של פרה והי' בה מתנות כהונה נותן לכהן וכו' לקח הימנו במשקל נותן לכהן ומנכה לי מן הדמים אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו הטבח הדין עם הטבח (דטבח כגנב אלמא רב לית ליה דר"ח) אימא אף הדין עם הטבח מהו דתימא אין מתנות כהונה נגזלת (דאלימא קנין דידהו דמכח גבוה קאתי וכל היכא דאיתא אימא דכהן נינהו וכו' קמ"ל). ולאביי במאי פליגי בדרב חסדא. רב זביד אמר כגון שנתייאשו הבעלים

ביד הלוקח ולא נתייאשו ביד הגנב ובהא פליגי מ"ס יאוש ואח"כ שנוי רשות קני ש"ר ואח"כ יאוש לא קני. ומר סבר לא שנא דקני לגמרי ואפי' בדמי לא מהדר לי'). כתב הרא"ש והלכתא כר"י דש"ר ואח"כ יאוש לא קני עכ"ל. כ' רמב"ן במלחמות כשאמרו יאוש וש"ר דקני משום דבהיתרא אתי לידי' מאחר שכבר נתיאש דומיא דאבדה. וש"ר ואח"כ יאוש לא קני כיון דבההוא שעתא דאתי לידי' עדיין רשות בעלים עליו. ושנוי השם בהדי יאוש לא מהני אם לבדו לא מהני שהרי יאוש זה אינו כלום כיון דבאיסורא אתי לידי' וכשם שאינו קונה אינו מצרף לקנות לד"ה. והמאור כתב דשנוי השם עם יאוש קני כגון מעיקרא משכא והשתא אברזין וכ' עליו הרמב"ן דלא קני אלא דהיכי דהוי שנוי השם מחמת מעשה כגון עוצבא ומריש אבל מי שיקרא שם מעצמו לגזלה שבידו אין זה שנוי השם שאין אדם קורא שם לדבר שאינו שלו עכ"ל:

[ח.] בב"מ דף כ"ו אמר רבא ראה סלע שנפל' מאחד נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיב ומשום לא תוכל להתעלם ואע"ג דהחזירה לאחר יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד. נטלה לפני יאוש ע"מ להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגזלה עובר משום השב תשיב המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד. כתב באספ"ז הא דאמר רבא מתנה בעלמא וכו' אע"ג דהוי לאו דגזל ניתק לעשה ה"מ גזלה גרידה לעולם אינה נקנית כ"כ שלא יהי' מחויב בהשבת דמיה הלכך כי מחזיר גזלה או דמים מקיים לעשה אבל הכא דאבדה היא ואבדה לאחר יאוש נקנית לגמרי שאין המוצא מחויב לא בהשבת' ולא בהשבת דמיה הלכך כי אהדרה מתנה היא וכ"ת תהי' כאבדה דאתי לידי' קודם יאוש דלעולם אינה נקנית ביאוש ליתא דכי אמרי' הכי ה"מ כשנטלה מתחלה ע"מ להחזירה דכיון דנעש' שומר של בעלים הוי לה אבדה זו כאלו הוא ברשות בעלים לגמרי ומש"ה יאוש הבא לאחר מכן אינו יכול להפקיע ממונא של אדם שהוא ברשותו אבל הכא כיון שע"מ לגזלה נטלה (הרי היא לבעלים כמונחת בקרקע ונקנית ביאוש לגמרי כדין המוצא מציאה לאחר יאוש ואינו חייב לשלם דמים כלל. כ"כ מלחמות) אינו שומר עליה וכשנתיאשו הבעלים ממנה לא היתה עומד ברשותם כלל לפיכך יאוש מפקיע מהם דהוי אבדה זו כאלו נתיאשו הבעלים קודם שבא ליד מוצא אפי' בחזרת דמים לא מחייב והוי מתנה הרמב"ן ז"ל. ואינו מחוור דהא אמר במרוב' או דילמא לא דמי לאבדה דבהיתרא אתי לידי' אלמא דקיל' אבדה מגזלה אינה אלא משום דבהיתר' אתי לידיה אבל זו שנטלה ע"מ לגוזלה באיסור אתי לידי' ומחויב בהשבתה או בהשבת דמיה כגזלה גמורה ולפיכך לשון זה של גאון צל"ע אלא שכיון שכל האחרונים סמכו עליו יש לסמוך

עליו עד שיבא ויור' צדק. הר"ן ז"ל. עיין במלחמות דשם דברי רמב"ן מפורשים יותר ועוד כתב שם האספ"ז דעת תוס' דלאו דגזלה מתקן הכא נמי ע"י השבה ואחרים אומרים דבשלמא לאו דגזלה גרידא נתקן הכתוב לעשה דוהשיב את הגזלה אבל לאו דאבדה דגזלה לא נתקו הכתוב אלא להשב תשיבם דכתיב גבי' וכיון דהשב תשיבם לא נתקן דלא מקרי השבה אלא קודם יאוש איך יתוקן לאו דגזלה וכו' ע"ש:

[ט.] גיטין דף נ"ה מתני' העיד ר"י בן גודגדא וכו' על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח. גמ'] אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודע' אינ' מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני (בלא שנוי רשות אחר יאוש לא קני לענין הקרבה ואפי' שמעי' שנתיאשו הבעלים לא קרינן בי' קרבנו) ומ"ט אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהיו הכהנים עצבים (שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורים. כתבו תוס' הכא ובמרובה סבר עולא יאוש לא קני ובהגוזל אמר עולא בידוע ד"ה יאוש קני אומר ר"ת בכל מקום סבר דקני רק לענין קרבן משום מצוה הבאה בעבירה ולר"י נראה דבכל מקום לעולא יאוש לא קני וההיא דהגוזל הוי יאוש ושנוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברזא (פירוש עצבא) ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי שנוי השם מ"מ כיון דאינו קנוי לו אלא מחמת שהקדיש הוי מצוה הבאה בעברה עכ"ל. ורב יהודה אמר ד"ת בין נודעה וכו' מכפרת מ"ט יאוש כדי קנה ומ"ט נודע' אינו מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות (נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קרבה) בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לר' יהודה אפי' עולה נמי לא מבעיא קאמר לא מבעיא עולה דכולה כליל הוא אלא אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח וכו' אפ"ה גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלו' מתיב רבא גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל ואינו משלם דו"ה ותני עלה בחוץ כה"ג ענש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתי' (דבשלמא לענין ד"וה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמרת יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש אלא כרת אי מדאורייתא לא חזי להקרבה הא קי"ל הראוי לפתח אהל מועד חייב עליו בחוץ מידי אחרינא לא) אמר רב שזבי כרת מדבריהם אחוכי עליה כרת מדבריהם מי איכא. א"ל רבא לא תחייכו וכו' כרת שע"י דבריהם באת לו אוקמי' רבנן ברשותי' כי היכי דלחייב עלה (אוקמי' ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליו הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמי ברשותי' לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר וקדשה) אמר רבא הא ודאי קמבעיא ליה כי אוקמא רבנן ברשותי' משעת גנבה או משעת הקדש' למאי נ"מ לגיזותי' וולדותיה מאי. הדר אמר רבא משעת הקדשה שלא יהא חוטא נשכר. כתב רמב"ן בשם הראב"ד מדאמרי' הכא משעת הקדש אוקמי'

רבנן ברשותי' מוכח דעולא סובר דיאוש כדי לא קני אף להדיוט ואי אמרי' קסבר עולא דלהדיוט יאוש כדי קני הכא משעת יאוש קני. ואיכא דמתרצי קושית הראב"ד ומפרשי הכי כי אוקמינהו רבנן ברשותי' משעת גנבה שהוא קודם יאוש וכיון שקנה לגבוה קנה לעצמו בגיזות וולדו' או לא העמידו ברשותי' לענין כפרה אלא משעת הקדש ולא למפרע הלכך אף לענין גיזות לא זכה מדבריהם כלל אלא קנה משעת יאוש כדינו עכ"ל:

[י.] גיטין דף ל"ט אמר ריב"ל אמרו לפני רבי אמר נתיאשתי מפלוני עבדי מאי (נתיאשתי לשון הפקר הוא אמר להם אותו עבד אין לו תקנה אלא בשטר (כיון דלית לי' עליו ממון דעבד זכה בעצמו א"כ לא נשאר עליו כ"א איסו' ואותו איסור אינו יכול להפקיע אלא בשטר שחרור ולא בכסף ואז מותר בבת ישראל) ועיין גיטין דף ל' ול"ז לענין יאוש מעבדו:

[יא] סוכה ל' דף אמר רב הונא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מכושים לא תגזזו אתם אלא לגזזו אינהו ויהבו להי מ"ט סתם כושים גזלי ארעתא (מישראל) נינהו וקרקע אינה נגזלת (אינה קנוי' לגזלן בשום יאוש דל עולם בחזקת בעליה היא דמקראי נפקא בהגוזל (דף קי"ז) אבל משנתלש הפרי הוי גזל והתולשו הוא גוזלו) הלכך לגזזו אינהו כי היכי דלהוי יאוש בידייהו ושנוי רשות בידייכו (וקסבר יאוש גריד' לא קני. ואי נמי קנה מצוה ה"ב הוי אם תחתכו מן המחובר תהי' אתם הגזלנים) סוף סוף כי גזזו אוונכרי ליהוי יאוש בעלים בידייהו וש"ר בידן דידן. לא צריכ' בהושענא דאוונכרי גופייהו. כתבו תוס' וא"ת והא הוי יאוש שלא מדעת דלא ידע בי' נגזל בלוקח וכו' וי"ל דלא מקרי יאוש שלא מדעת אלא היכי דבא לידו קודם שידעו בעלים שנאבד מהם אבל הכא ידעי בה ונתיאשו מקודם אלא דלא מהני בקרקע. (ועוד כתבו תוס' דהדין עם רש"י דאין יאוש לקרקע דאי יאוש מועיל לקרקע מאי נפק' לי' מיני' במאי דאינה נגזלת אי קודם יאוש אפי' היתה נגזלת לא קני ואי לאחר יאוש הרי קונה ביאוש וכן מוכח גבי פלוגתא דר"א ורבנן בסוכה גזולה דמכשרי רבנן משום דקרקע אינה נגזלת ואי לפני יאוש אפי' מטלטלין נמי. ומיהו אין משם ראי' דאם היתה מטלטלין כגון שהוציאו מסוכתו שבראש העגלה לא הי' יוצא בין קודם יאוש ובין לאחר יאוש משום דממעט שלך למעוטי גזולה. ולפני יאוש נמי לא חשיב שאולה דמטלטלין הנגזלין לאו ברשות בעלים קיימי אבל קרקע בחזקת בעליה עומדת ויש לדקדק מהא דתניא (ב"ב דף מ"ג) מכר לו בית וכו' משמע בהדי' דבקרקע לא מהני יאוש. וכי תימא דסבר יאוש כדי לא קני הא טעמ' משום דבאיסור' אתי לידי' וכו' והכא גבי קרקע נמי מתיאש קודם שהחזיק בה הלוקח כמו גבי פרה וטלית. ובירושלמי דכלאים משמע דיש יאוש לקרקע דגרסי' התם על מתניתין האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרו אפי' במועד וכו' מאימתי נקרא אנס משישקע. ירושלמי אמר רב אחא

נשתקעו אע"פ שלא נתייאשו איסורו דבר תורה נתיאשו ולא נשתקעו איסורו מדבריהם. ויש קרקע נגזלת אמר ר' אילא אעפ"כ יש יאוש לקרקע. וכ' הר"ש שם דמוכח מכמה שמועות דאין יאוש לקרקע לפיכך צריך לפרש הירושלמי דוקא לענין כלאים לאסור מדרבנן יש יאוש. ועיין ערלה פ"א מ"ד בר"ש]:

[יב] ב"ב דף מ"ג ע"ב ת"ר מכר לו בית וכו' אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו. ואוקמה רב ששת בראובן שגזל שדה משמעון ומכר ללוי ואת' יהודה ומערער דלא ליזל שמעון לאסהודי ללוי דניח' לי' דהדרה וכו' ולוקמא בגזלן משום דקא בעי למתני סיפא מכר לו פרה וכו' דדוק' מכר דהוי לי' יאוש ושנוי רשות אבל לא מכר דהדרה לי' לא. תני רישא נמי מכר. וסיפ' נהי נמי דמייאש מגופי' מדמי מי מייאש (מגופו דפרה ולא יוציאנה מיד לוי דהא קניי' ביאוש וש"ר מדמי' מי מייאש בתמיה וכי מוחל הוא לגזלן דמי גזלתו והלא נתחייב לו הגזלן דמיה) לא צריכ' דמית גזלן (דהשת' אפי' מדמי מייאש דיורשין פטורין מלשלם דתנן הגוזל ומאכיל וכו'). כתבו תוס' פי' בקונטרס כגון שמכר ראובן ללוי שלא באחריות. ונר' דפירש כן משום דאי באחריות הוי שמעון נוגע בעדות דאע"ג דהוי יאוש וש"ר מפיק לה שמעון מלוי כיון שאין שום הפסד ללוי שיחזור על ראובן. אבל בקרקע דאינה יאוש וש"ר הדרי לי' דאין יאוש לקרקע וקשה דבירושלמי אמר דיאוש מועיל בקרקע וגבי עבד בגיטין (דף ל"ט) דמהני בי' יאוש דאע"ג דאתקש לקרקע. ובשמעתין דסקריקון אומר ר"י דמוכח נמי כן. ונר' דמיירי שלא נתייאש והוי מצי לפלוגי נמי בפרה וטלית בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש אלא מלת' דשכיח' נקט דבקרקע אין רגילין להתייאש כשישראל גזלה שאם לא יוכל להוציאה מידו משום דלא ציית דינ' יוציאנה מיד בנו עכ"ל (וכ"כ הרא"ש כלשון תוס' וצ"ע דבכלאים פ"ז כתב הרא"ש דאין יאוש מועיל בקרקע). ונמוקי יוסף בשם ה"ר יהודה בן הרא"ש כתב דלהכי פירש"י שלא באחריות דאילו באחריות לא הוי שנוי רשות וכאלו הוא ברשות גזלן והדרי' ליה ולא היה יכול להעיד שהיה נוגע בעדות עכ"ל. וש"ך בח"מ סימן ל"ז כתב על זה ואינו נראה לי דמה ענין אחריות לש"ר והכי משמע דברי כל הפוסקים שכתבו סתמ' קנה ביאוש וש"ר ולא חילקו בין מכר לו באחריות או לא ע"ש:

[יג] ב"מ דף כ"א אתמר יאוש שלא מדעת (דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל ממנו) אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סי' כ"ע לא פליגי דלא הוי יאוש ואע"ג דשמעי' דמייאש לבסוף (לאחר שמצאו זה וכלל' דיאוש כגון דאמר ווי לי לחסרון כיס) לא הוי יאוש דכי אתי

לידיה באיסור אתי לידיה דלכי ידע דנפל מיני' לא מיאש מימר אמר סימנ' אית לי בגוי' יהיבנא סימנ' ושקילנ' ליה (ואע"ג דהשת' מייאש אקראי בעלמ' הוא ומתחלה אינו עומד ליאש תוס') בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סי' רחמנא שרי' כדבעינן למימר לקמן. (ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש) [וצ"ע על רש"י בב"ק דף ס"ו שכתב דילפינן יאוש באבדה מהא דאבדה ששטפה נהר והא הכא כתב דאפי' לא נתיאש הרי אלו שלו מטעם גזרת הכתוב וכ"כ אסף"ז שם דבשטפה נהר אין הטעם משום יאוש דאפי' עומד וצווח מותרת דגזרת הכתוב הוא דנעשה כצווח על ביתו שנפל אלא נפק' יאוש משמלה וכ"כ תוס' הכא דלא איצטריך קרא בידע ומתייאש דהא אפי' במצוין אצל כל אדם מותר ביאוש וכו']. כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוי יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוי יאוש דלכי ידע דנפל מיניה מייאש מימר אמר סימנ' לית ליה בגווי' מהשתא הוא דמייאש (מהשת' הוי יאוש שהרי נפל וכשיודע שוב אין דעתו עליו) ומסיק הש"ס מילת' דרבא בתיובת'. והלכת' כוותי' דאביי ביע"ל קג"ם. כתב אסף"ז בשם הראב"ד הך פלוגת' דיאוש שלא מדעת קשי' ליה דשייכי ליש ברירה ואין ברירה ולפלגי בעלמ' אלא שיש למבין להפליגו מענין ברירה וכו' עכ"ל עוד כתב שם וכל היכ' דאמרינן יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש או בדבר שיש בו סי' לרבא אע"ג דמיאש לבסוף לא מהני ואפי' למ"ד בעלמ' קני שאני הכא שלא נטלה בתורת גזל וכיון שבשעת נטילה לא זכה הרי ידו כיד הבעלים וכנפקד שלהם שאין יאוש מועיל בו והיינו דאמרינן לעיל דכי אתי לידי' באיסור' אתי לידיה ולאו באיסו' ממש שהרי לא נתכוין לגזול וחייב הוא ליטלם כיון שיש בה סי' אלא בשעת איסור קאמרי' דכי אתי לידיה ברשות בעלים קיימ' וכשנוטל מידם דמי וכן פי' ר"י עכ"ל:

[יד] כתב הרא"ש בב"ק דף ס"ו וקי"ל כרבה וקני יאוש לחומרא וכו' ואם קדש בו האשה בגזלה אחר יאוש צריכה גט דרבה סבר דלכל הפחות קני מדרבנן. אבל מדאוריית' קי"ל דיאוש לא קני כעול' וכרב נחמן ורב ששת ור' יוחנן. אבל יאוש וש"ר או יאוש ושנוי השם גרוע קונה מדאוריית' וגנב שמכר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חייב כר"נ ושנוי השם מעלי' כגון טלה ונעשה איל קנה מדאוריי' עכ"ל. וכ' הג"א ובא"ז פסק כר' יוסף דיאוש כדי בתחלה לא קני אפי' מדרבנן. ומרדכי בפרק מרובה כתב ומסקנ' דשמעתין דיאוש כדי לא קני. אבל רב האי פסק שגזלן קנה ביאוש ומותר לקנות ממנו מה שגזל. וסמך אמאי דתנן נטלו מוכסין את חמורו וכו' עכ"ל:

[פסק]:

[טו] כתב הרמב"ם פ"ב מגזלה הגזלה שלא נשתנית וכו' אעפ"י שנתייאשו הבעלים ממנה ואעפ"י שמת הגזלן והרי היא ביד בנו הרי זו חוזרת לבעליה בעצמה וכו' נתייאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר יאוש ואינו משלם אלא כשעת הגזלה ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים וכשמחזיר לו הגזלה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל (כתב הראב"ד א"א נוטל את השבח עצמו וכו'). מכרה הגזלן או נתנה במתנה אע"פ שלא נשתנית אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הואיל ונתייאשו הבעלי' בין לפני מכירה ונתינה בין לאחר מכירה וכו' קנאה הלוקח ביאוש וש"ר הגוזל והשביח ומכר או הוריש לפני יאוש מה שהשביח הוריש מה שהשביח מכר וקנה הלוקח או היורש את השבח ונוטל דמי השבח מן הנגזל ומחזיר לו הגזלה וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן שהרי לא נתייאש וכן השביח הלוקח או היורש נוטל שבח מן הנגזל, (כתב הראב"ד א"א ראיתי זה החכם חילק בשבח שע"ג הגזלה בין לפני יאוש ולאחר יאוש ויש לדבריו קצת ראיה מפרק מרובה וכו' ואפ"ה לא נהיר' עכ"ל). כבר בארנו שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר שנשתנית השבח לגזלן מפני תקנת השבים אעפ"י שהשביחה מאליה כיצד גזל פרה ונתעברה אצלו בין שילדה קודם שתבעו בדין בין לא ילדה וכו' הואיל ונתיאש משלם כשעת הגזלה ואם ילדה וגזזה הגיזות וולדות של גזלן ואם לא ילדה שמין לו ונוטל את השבח מן הנגזל ומחזיר הבהמה עצמה. גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים ואח"כ ילדה וכו' משלם דמי פרה העומדת לילד ואם לפני יאוש ילדה וכו' ואף על פי שנתעברה וכו' ביד הגזלן הואיל ולא נתייאשו הבעלים ולא נשתנית הגזלה ברשות בעליה הוא עדיין אעפ"י שהגזלן חייב באונסין גנב או גזל והקדיש וטבח אחר שנתייאשו הרי הוא ברשותו משעה שהקדיש בלבד כדי שלא יהא חוטא נשכר וכל וולדותיה וגיזותיה משעת גנבה עד שעת הקדש לבעלים. כ' הראב"ד א"א דהא אסיקנ' כל שבח שע"ג גזלה של גזלן מפני תקנת השבים ואיכ' למימר כיון דהקדיש ליכ' תקנת' לגזלן הלכך כל מה שהשביח עד שעה שהקדיש של בעלים. וקשה לי כיון דהקדישה מאי חוטא נשכר איכ' הלא הכל להקדש ולא של בעלים ואנן בגזל פרה מעוברת ורחל טעונה מפרשינן להנהו גיזות וולדות דהאי שמעתא דגיטין עכ"ל. כתב ה"ה דעת רבינו דאין הגזלן קונה דבר אף לא השבח קודם יאוש וכו' והנראה אלי שאין חילוק בזה וכל הברייתות סתם שנויו' וראי' מאותה סוף המפקיד (דף מ"ב) שאמרו ב"ה השולח יד בפקדון והוא הגזלן ששבח הגזל' לנפקד ושם ודאי אין ראוי לומר יאוש שהרי הפקדון ברשות נפקד הוא והבעל לא נתייאש ממנו שהרי אין אדם יודע מה יעש' הנפקד ממנו עכ"ל. כ' לח"מ אפשר לתרץ דשאני התם דבתורת פקדון אתי לידיה והוי בהיתרא

אפי' קודם יאוש הוי שבח שלו וכו' אבל הכא החמירו וצ"ע ועל מה שכ' הרמב"ם שנוי רשות ואח"כ יאוש קני כתב ה"ה ויש חולקין וכו'. עי' לקמן פ"ה מגנבה. כתב לח"מ כאן נראה דפוסק יאוש לא קני ופרק כ"ד מכלים כ' גזל משכב וכו' ואם נתייאשו הבעלים טמא משמע דיאוש קני וכו' וי"ל דשאני התם דגלי קרא דדוקא קודם יאוש ולא לאחר יאוש משום דאמרו בברייתא (הובא בתוס' במרובה) משכבו ולא הגזול יכול שאני מוציא אף הגנב ת"ל טמא וכו' ע"ש. וכי תימא לגמר מיניה בעלמא דיאוש קונה י"ל שאני התם דגזירת הכתוב היא כדכתבו תוס' מיהו קשה שפסק לקמן פ"ד מגזלה גבי נטלו מוכסין חמורו וכו' כאיכא דאמרי דבריית' שכ' אם הוא ותיק ומחמיר ע"ע מחזיר לבעלים הראשונים משמע דאית לי' יאוש קני כדמוכח בש"ס האי לישנא סובר קני ול"ה ש"ר כמ"ש תוס' ב"ק דס"ח כו' (ואפשר שרבינו מפרש מחזיר לבעלים ראשוני' מחזיר הדמי' דיאוש לא קני ומעיקר' באיסור' אתי לידי' ומש"ה מחויב להחזיר הדמים ואיכ' למימר דתלמוד' ה"ק דהאי אם נטל מחזיר דקאמר בברייתא אם בא להחזיר קאמר משום דס"ל יאוש כדי קני והלכך לא מצי לאוקמי בברייתא בחזרת דמים דאפי' דמים לא מחייב. הלכך אע"פ דקי"ל יאוש לא קלי כ' רבינו דין זה לענין חזרת החמור דבהא קי"ל כלישנא בתרא וא"נ אף לחזרת דמים היכי דלא הוי גנב מפורסם עכ"ל שער המלך פ"ב מגזלה) ועדיין קשה מ"ש פ"ח ממעש' הקרבנות העמידוהו ברשותו כדי לחייבו כרת משמע דפסק גבי חטאת גזולה בין נודעה וכו' אינה מכפרת דלדידהו תירץ הברייתא דהוי כרת ע"י דבריהם וכן משמע בפרק זה דפסק כי הך וכו' והוא תמוה דבאיסורי מזבח כ' כרב יהודה שלא יאמר מזבח אוכל גזלות לכן אינה מכפרת אם נודעה וכו' וי"ל דרבינו הוקשה לו בדרבי יהודה קושית תוס' איך מבטלין רבנן דבר תורה בקום ועשה כיון שמן התורה מכפרת לכך מפ' רבינו דיאוש ושנוי השם קונה בהקדש הוי מדרבנן ומדאורייתא אפי' יאוש ושנוי השם לא קני וכיון דאמרי רבנן קני הפקר ב"ד הפקר מן התורה מכפרת דלא חייש למצוה הבאה בעברה ורבנן אמרו שאינה מכפרת מפני שלא יאמרו וכו' והשתא אין כאן עקירת דבר מהתורה ועולא סבר אע"ג דבעלמא יאוש ושנוי השם קני הכא הוי מה"ב ועל זה הקשו דא"כ אמאי חייב כרת ותירצו העמידו וכו' נמצא דהך העמדה דרבנן ברשותו איתא נמי לדעת רב יהודה וכו' וא"כ ה"ה והוא הטעם לרב יהודה ואע"ג דיאוש קנה גבי קרבן מן התורה היינו בתר דתקינו רבנן בעלמא יאוש ושנוי השם קני משום תקנת השבים וכו' א"כ א"ש הך דינא נמי לרב יהודה דגבי הקדש דאין כאן תקנת השבים כמ"ש הראב"ד הוי גיזות וכו' לבעלים עכ"ל לח"מ:

[טז.] ובפ"ה מגזלה כתב הרמב"ם אסור ליהנות בדבר הגזול אפילו לאחר יאוש וכו' מי שעבר ואכל הגזלה לאחר יאוש פטור מלשלם ואם אכל קודם יאוש ורצו הבעלים לגבות מן האוכל גובה. ובפ"ו כתב קורות וכול' ששטפה נהר אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו ואם אינו ידוע אם נתייאשו וכולי חייב להחזיר ואצ"ל אם הבעלים מרדפין אחריהם לפיכך המציל מן הנהר ומזוטו של ים וכול' מן הכותים ומן הדליקה ומן הארי וכו' אם ידע בודאי שנתייאשו הרי אלו שלו ואם לא ידע חייב להחזיר. המציל מן הלסטים ישראל הרי אלו שלו מפני שסתם הדבר שנתייאשו ואם ידע שלא נתיאשו חייב להחזיר אבל המציל מן הלסטים כותים או מוכסן כותי חייב להחזיר שסתם שלא נתייאשו ואם ידע שנתייאשו הרי אלו שלו וכו'. וכתב ה"ה ברייתי' פרק אלו מציאות (דף כ"ב) ולא חלק הרב בינה ובין ההיא דאמרי' מנין לאבדה ששטפה נהר שמותרת וסובר דזוטו של ים וכול' דוק' כשנתייאשו וכפשט' דברייתי' וכולי מיהו בעיקר הדין דאין יכולין להציל אע"פ שלא נתייאשו הרי הן של מוצאן וכי בעינן נתיאשו דוק' ביכולין להציל ע"י הדחק אבל בשאין יכולין להציל רק על צד הזרות והפלא ודאי אפי' לא נתייאשו. ואפשר שהרב סובר דכל כי האי גוונ' היינו נתיאשו וכ"כ למטה פי"א דזוטו של ים דודאי נתייאש ממנה. ודברי השגות שכתב על הא דכתב המציל מן הנהר וכו' דברי תימ' הם עכ"ל מן הטעם שכתבתי הם עכ"ל ה"ה. כתב לח"מ בפנ"ד מכלים פסק רבינו כעולא שכתב שם אבל הגזלן אין מחשבה מטמ' אא"כ נתייאשו הבעלים והיינו כרבנן דסתם גנבה הוי יאוש ולא סתם גזלה ואיך פסק הכא גבי לסטים דסתם הוי יאוש ועוד בפ"ד מתרומות כ' הגנב והגזלן וכו' תרומתן תרומה ואם הבעלים רודפין אחריהם אין תרומתן וכולי וקשה דאתי' דלא כמאן ועוד בפ"ה מאיסורי מזבח כתב הגונב והגוזל קרבן פסול ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר וקשה דלרבנן סתם גנבה יאוש בעלים והי' נרא' לומר דסובר דלסטים היינו גזלן כדתירצו בגמ' אליב' דרבא וסובר דע"כ ל"פ ר"ש ורבנן אלא בגנב וגזלן כותי אבל בגזלן וגנב ישראל סתמ' מייאשי אליב' דכ"ע וכ"ז דוחק וצריך עיון:

[יז.] בפ' י"ד מגזלה כתב הרמב"ם יאוש שלא מדעת אפי' בדבר שאין בו סי' אינו יאוש וכו'. ובפרק ט"ו מגזלה כתב כל המוצא אבדה בין יש בה סי' בין שאין בה אם מוצא' דרך הנחה אסור ליגע בה וכו' אפי' נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה אבוד אם מונח ה"ז לא יגע בו ואם עבר ונטלה אסור לו להחזיר לשם ואם הי' דבר שאין בו סימן זכה בו ואינו חייב להחזירו כתב הראב"ד דבר זה אינו מחוור אצלי שיזכה בו לעצמו אבל יעמוד בידו עד שיבא אלי' עכ"ל. כתב ה"ה באמת קשה האיך יזכה בו ויהא שלו והלא קודם יאוש בא לידו ואצ"ל בודאי הניח דלאו כל כמיני' לנוטלו ויזכה בו אלא אפי' ספק הניח

ודאי לא זכה בו דהא ספקא הוא אם הוא דרך נטילה או דרך הנחה והרי בא לידו קודם יאוש וספקא בכהאי גוונא לחומרא וכמ"ש פרק י"ד ביאוש שלא מדעת וכבר השיגו הר"א והאמת כדבריו וכן כתב הרמב"ן ואיהו לא קני בהאי יאוש דבאיסור' אתי לידי' וכן דעת הרשב"א עד כאן לשונו. ובש"ע ח"מ סימן ר"ס סעיף ט' פסק כרמב"ם. וכ' הש"ך והראב"ד והטור השיגו ע"ז ונרא' דאין כאן השגה ואע"ג דהוי יאוש שלא מדעת מ"מ אין צריך להניחו עד שיבא אלי' אלא כיון שאין יודע למי יחזיר יכול לעשות בו מה שירצ', והא דקי"ל בסימן רס"ב דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש היינו דאם נתברר של מי הוא צריך להחזירו אבל כל זמן שלא נתברר של מי הוא יכול זה לעשות בו מה שירצה ואפשר דזה כוונת כסף משנה עכ"ל הש"ך. ועיין בסמ"ע:

[יח.] ובפ"ה מגנבה כתב הרמב"ם נתיאשו הבעלים מן הגנבה בין נתיאשו ואח"כ מכר בין נתיאשו אחר שמכר קנה הלוקח ביאוש וש"ר ואינו מחזיר הגנבה עצמו לבעלים אלא נותן להם דמים אם לקח מגנב מפורסם או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק אם לא הי' זה המוכר גנב מפורסם. וכתב ה"ה ומ"ש שנתיאשו אחר שמכר מהני הוא תימא הא ר' יוחנן אית לי' ש"ר קודם יאוש לא קני ואפשר כיון דר"פ אוקמי' באוקימת' אחרית' הדרין לכללין דיאוש וש"ר קני איזה מהם קודם וכול' עכ"ל. (עיין בטור שהי' לו נוסחא משובשת ברמב"ם כ"כ כ"מ ולפי מה שכתב הגמ"י הביאו רש"ל בסי' ז' דכל זמן שהגזלה קיימת בעין בידו לא עבדי רבנן תקנה לשבים כדמוכח ר"פ הגוזל קמא וכן פירש"י ב"ק דף ס"ו מפני תקנת השבים שלא יהא צריך לטרוח אחר הגזלה עצמה וכולי י"ל דהא דאמר ר' יוחנן דש"ר ואחר כך יאוש לא מהני משום דסבור יאוש אינו קונה אפי' מדרבנן משום דבאיסור' אתי לידי' אבל רב סבר דיאוש קונה ואע"ג דבאיסור' אתי לידי' משום תקנת השבים כיון דאין גזלה בעין אלא שמכרה ואפשר שסובר אפי' מדאורייתא יאוש קני ורבינו סובר נמי היכא דגזלה אינה בעין איכא תקנת השבים ולכך אין חילוק בין ש"ר אחר יאוש או קודם כיון דטעמ' משום תקנת השבים ואין להקשות למה לא פסק בזה כר"י דיאוש אינו קונה אפי' משום תק"ה די"ל כיון דבדבר זה נחלקו הרבה מהאמוראים דומ' למ"ש תוס' ב"ק דף ס"ח ע"ב וגם שער המלך פ"ח מלולב כתב דדעת התוס' נמי דדוקא כשאין הגזלה בעין כיון שמכרה קודם יאוש אמרי רבנן דלקני מפני תק"ה):

[יט.] בפ"א מגנבה כתב הרמב"ם היתי' הגנבה ביד הגנב והשביחה מאלי' כגון כבשה שילדה וגזזה משלם אותה ואת גיזותי' וכול' ואם אחר יאוש ילדה וכו' משלם כשעת הגנבה הוציא עלי' הוצאה והשביחה כגון שפטמה הרי השבח של גנב אפי' לפני יאוש

(כתב הראב"ד ראיתי שהולך על הדרך הזה במקום אחר וכול' אלא שהוא חולק בין לפני יאוש ומסתבר כוותי' וכולי מיהו לא על גיזה וולדה שהרי קנאה בשינוי אלא בשבח שעל גבי גזלה בלבד וכו' עכ"ל) הגנבה עצמה שהוא ביד הגנב ולא נשתנית חוזרת לבעליה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא שאחר יאוש השבח לגנב. וכתב מרכבת דסובר רבינו דאף על גב דיאוש כדי קונה מד"ס היינו רק לענין שזוכ' בדמי גזות וולדות הפקיעו חז"ל אבל לא הפקיעו עשה דהשבת גזלה וחייב לקיים מ"ע דהשבה ע"ש שהאריך. ובפרק י"א מגזלה כתב הרמב"ם יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כתב ה"ה ודע שנרא' מן הסוגי' שכל דבר שיש לחוש אם ידעו הבעלים בנפילתו אם לאו אסור מספק. דחי לא מאי קושי' ומאי פירוקא שם עכ"ל. ובפרק ט"ז מעדות כתב מכר טלית הגזולה ללוי ובא יהוד' לערער אם מת ראובן שמעון מעיד עלי' שאינה של יהוד' שהרי אין זו חוזרת לשמעון לעולם שכבר קנאה לוקח ביאוש וש"ר וכבר מת ראובן ואין לו ממי יטול דמיה וכו' (ולפי מה שכתב הרמב"ם דאף לאחר יאוש צריך הלוקח לשלם דמים צ"ל דהכא כיון דהיא גזלן ואין לו ללוקח על מי יחזיר אחר מעותיו שנתן אינו נותן דמים אף שלקח מגזלן מפורסם או אפשר דמיירי שלקח מאינו מפורסם):

[כ.] ובפ"ה מאישות כתב המקדש אשה בגזל או בגנבה וכו' אם וכו' אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש ה"ז מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכתב ה"ה אע"פ דיאוש בלבד אינו קונה הכא שהוא ביד האשה הרי כאן יאוש וש"ר בידה וכיון שקנאתו היא אף הוא קונה אותה עכ"ל. כתב מש"ל נסתפקתי אם מכר איזה דבר וקידש במעות האלו ואחר כך נמצא מום במקח שנתבטל המקח ונמצא המעות לא הי' שלו אם האשה מקודשת או לא. ע"ש. ושער המלך בפ"א מגירושין כתב אם קידש אשה בגזל ואחר כך איאש מרי' מיני' אי אמרי' כיון דבשעת קדושין לא הי' הכסף שלו וכשבא שעת קנין דהיינו יאוש אין האיש נותן לה כלום. או נאמר דמקודשת למפרע אם עדיין לא נתאכלו המעות. והנה לדעת ריטב"א בקדושין גבי לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה אבל הכא משום כסיפא וכו' שכתב ומדנקטינן טעמ' משום כסיפא ש"מ דאפי' אמר בניחותא תלינן משום כסיפא ולא מקדש' עד שימחול בפירוש ואתנייהו לקדושין בעין משמע דמקודשת מכאן ולהבא אמנם מדברי רש"י ותוס' גבי שיראה צריכא שומא נרא' דפליגי אריטב"א דס"ל אם מקדש בגזל ואחר כך קנה מהנגזל חלין הקדושין מאותו שעה וכאן משמע דלא חנין הקידושין אפי' אחר השומא כ"כ בית שמואל סי' ל"א ונרא' דדעת רמב"ם כריטב"א ממה שכתב פ"ה מאישות הנכנס לבית חברו וכו' כדי שלא יתבייש משמע דאי הוי ידעינן שמחל בפירוש מקודשת ואמאי הא קי"ל יאוש שלא מדעת לא

מהני ולא אמרי' דלכי ידע מתייאש מעיקר' נמי הוי יאוש אלא ע"כ דס"ל כריטב"א דמכאן ולהבא מקודשת עכ"ל ועיין תשו' רשב"א סי' תר"ב (ולדעת רש"י ותוס' צ"ל הא דנקט משום כסופא וכו' דאפי' אם נוטל ממנה ומקדשה עכשיו לא מהני משא"כ אם מחל בפירוש):

[כא.] ובפ"ד מתרומות כתב הגנב והגזלן והאנס תרומתן תרומה וכו' ואם היו הבעלים רודפין אחריהם חין תרומתן תרומ' כתב כ"מ דמיירי בידוע שנתייאשו הבעלים עכ"ל. ובפי"א ממעה"ק כתב גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ חייב ומאימתי העמידוהו חכמים ברשותו כדי לחייבו עני' כרת משעה שהקדיש' והיא שנשחטה אחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה. (עיין בכ"מ ובלח"מ). ובפ"ה מאיסורי מזבח כתב הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והשם שונאו שנאמר שונא גזל בעולה. ואצ"ל שאינו מתקבל. ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר ואפי' הי' חטאת שהכהנים אוכלין את בשרה ומפני תקנת המזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אע"פ שנתיאשו הבעלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות וכן העולה כתב הראב"ד מ"ש ואפי' הי' חטאת א"א אין כאן אפי' עכ"ל כתב כ"מ יש לתמוה שמאחר שרבינו פסק דיאוש כדי לא קני כמבואר פ"ה מגנבה האיך פסק כרב יהוד' דאמר יאוש כדי קני וי"ל אע"ג דבעלמ' יאוש לא קני הכא קני משום דאמרי' בגמר' אוקמי רבנן ברשותי' כי היכי דלחייב עלה ומשמע דהכי הלכת' מדחזינן דבתר הכי שקיל וטרי רבא אליבי' דהאי אוקימת' עכ"ל. ומרכבת כתב דהנכון דרבינו פסק דיאוש כדי קונה מד"ס ואוקמי' רבנן ברשותי' שיהא יכולת בידו להקדיש וכיון דהפקר ב"ד הפקר הוי לי' הקדש גמור ד"ת וחייב עליו כרת. מ"מ לא רצו חז"ל להפקיע ד"ת לפיכך אם טבח ומכר אחר יאוש חייב דו"ה ומש"ה הגנבה עצמה חוזרת לבעלים אחר יאוש דלא הפקירו הב"ד לעקור עשה דוהשיב את הגזלה ולא מהני יאוש רק לענין שבח גיזות וולדות משום תקנת השבים עכ"ל:

[כב.] ובפ' כ"ד מכלים כתב אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאין שלו שנא' והנוגע במשכבו. גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור ואם נתיאשו הבעלים טמא. גנב משכב וישב עליו טמא שחזקתו נתייאשו הבעלים שאין יודעין מי גנבו ואם נודעה שעדיין לא נתייאשו הבעלים טהור לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה מחשבה מועלת לו ומתטמת במדרס אבל הגזלן אין מחשבתו מועלת אא"כ נתייאשו הבעלים. כ' כ"מ טעמו שלא נתמעט משכב שאינו שלו אלא מטומאת מדרס לא מטומאת מגע. לפ"ז מ"ש גנב משכב היינו אפי' בנח נגיעה מ"מ יש לתמוה דהא מיעוט' דמשכב שאינו שלו גבי נוגע כתיב. ומ"ש לפיכך גנב וכו' פסק כחכמים דסתם גנבה יאוש בעלים ופסק

כעולא דבידוע ד"ה יאוש קני עכ"ל. וכתב מש"ל תימה על כ"מ הא כוונת הכתוב מי שנוגע במשכב הזה הוא טמא והיינו שמשכב הזב הוא אב הטומאה לטמא אדם לאפוקי אם לא שכב עליו הזב אלא נוגע בו דאז אותו הדבר טמא אבל אינו מטמ' אדם כיון שהוא ראשון לטומא' עכ"ל:

[כג.] ובש"ע ח"מ סי' שנ"ג כתב המחבר נתייאשו הבעלים לגנבה אינו קונה וצריך להחזירה ואם יש עם היאוש שנוי השם שחוזר לברייתו י"א שקנה ואינו צריך להחזיר אלא דמיה ואם יש עם היאוש שנוי רשות בין שנתייאשו ואח"כ מכר בין שנתייאשו אחר שמכר קנה לענין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגנבה אבל מחזיר דמים אם לקח מגנב מפורסם. כתב רמ"א ויש אומרים דאין צריך ליתן דמים דקנה לגמרי. טור בשם ר"י. (והוא מדברי תוס' ב"ק דף ס"ז ד"ה אמר עולא וכן נר' מרש"י ב"ק דף קט"ו דקני לגמרי שכתב אפי' בדמי לא מהדר לו משמע דאפי' דמים א"צ ליתן כ"כ הב"ח. ולי נרא' דאתי לאפוקי מדעת הראב"ד דלעיל שכתב שצריך להחזירו לבעלים בדמים). כתב הש"ך בשם מהרש"ל דרי"ף סובר נמי דש"ר ואח"כ יאוש מהני. אבל הש"ך הוכיח דרי"ף סובר דלא מהני כיון דקי"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש דבאיסור' אתי לידי' א"כ פשיט' דלפ"ז לא מהני ש"ר ואח"כ יאוש עכ"ל. כ' סמ"ע דאפי' לסברת הרמב"ם שייך חזרת דמים מהלוקח לנגזל אף לאחר יאוש ואפי' בגנב שאינו מפורסם. והוא שדרך הגנב להוזיל וכו' ואותו מותר עד כדי שווין צריך להחזיר הלוקח לנגזל. וש"ך כתב דא"צ להחזיר כלום. וראי' דרמב"ם פט"ז מעדות כתב דאם מכר הגזלן טלית מעיד עלי' ואם אית' שצריך להחזיר המותר אין לך נוגע בעדות גדול' מזו (ודין גנב וגזלן אחד הוא כדלקמן סי' שס"ח) אלא ודאי א"צ כלום ומיירי התם בגזלן שאינו מפורסם. ועוד כ' הש"ך על מה שכ' רמ"א דיש אומרים דא"צ ליתן לו דמים וכו' דברי הרב צ"ע דמ"ש הטור שר"י חולק היינו לפי הבנתו ברמב"ם דגם בגנב שאינו מפורסם צריך להחזיר דמים ולפי מה שכתבתי דדוק' בגנב מפורסם וכו' א"כ ליכ' דפליג עליה. וע' תוס' ב"ק דף ס"ז ע"ב משמע דס"ל לר"י דהיכ' דבאיסור' אתי לידיה לא מהנ' יאוש וש"ר צריך להחזיר הדמים א"כ בגנב מפורסם נמי באיסור' אתי לידי' ולא הוי ש"ר גמור ומחזיר מותר הדמים ששוה וכעין זה כתב המאור גבי נטלו מוכסין וכו' הרי הוא שלו ומחזיר המותר לבעלים הראשונים דכיון דבטעות אתי לידיה לא הוי ש"ר גמור והיינו דאמרי' מ"ט יאוש כדי לא קני דבאיסור' אתי לידיה עכ"ל ואע"ג דהתם קי"ל דאינו מחזיר כלום היינו מטעם דקי"ל דהתם הוי ש"ר גמור וכו' משא"כ הכא עכ"ל:

[כד.] בסי' שס"א כ' המחבר יאוש לחוד לא קנה. יאוש עם שנוי השם גרוע החוזר לברייתו י"א שקונה וא"צ להחזיר אלא דמים וכו' בד"א בידוע שנתייאשו הבעלים אבל סתם גזלה לא הוי יאוש בעלים. יאוש עם שנוי רשות קנה. לא הוי ש"ר אא"כ מכרו או נתנו לאחר (פי' דאפי' אם ידע הלוקח או המקבל שגזלה הי' אפ"ה מקרי שנוי רשות וקנאו וכן הוכחתי לקמן סי' שס"ט וזה דלא כדמוכח מדברי ב"י שם דס"ל דבכה"ג לא מקרי ש"ר. סמ"ע. ובש"ך סימן שכ"ג נרא' דפליג על זה) אבל אם בא אחר ונטלו מבית הגזלן שלא מרצונו כאלו נטלו מבית בעלים אם ירצה הנגזל גובה מהראשון או מהשני או חצי מזה וחצי מזה. כתב רמ"א י"א דאם מכרו באחריות או נתנו בטעות או בע"כ לא מקרי ש"ר. מת והוריש הגזלה לבניו לא הוי ש"ר. כתב הטור סימן שס"ח הלכת' סתם גזלה לא הוי יאוש בעלים (כרבנן) לפיכך המציל מן הגזלן או הקונה ממנו לא קנה אבל סתם גנבה הוי יאוש ולפיכך הקונה מן הגנב קנה. ויש מפרשים הא דבגנב הוי סתמי' יאוש דוק' בגנב ישראל אבל בגנב כותי לא הוי סתמי' יאוש ולפ"ז בלסטים. אפי' ישראל סתמי' לא הוי יאוש. אבל מדברי א"א יראה דבלסטים ישראל סתמי' הוי יאוש ולסטים כותי סתמי' לא הוי יאוש וכו' ולפ"ז בגנב אפי' כותי סתמי' הוי יאוש (וכ"כ רמ"א בשמו סימן שס"ח). וש"ך חולק על הטור דבגזלן אפי' ישראל סתמי' לא הוי יאוש ובגנב יש חילוק דבישראל סתמי' הוי יאוש ובכותי דדייני בגייתי סתמי' לא הוי יאוש ולסטים המוזכר בש"ס וברמב"ם היינו גנב ע"ש שמבי' ראיות וגם מהרש"ל הסכים לזה. ובד"מ סי' שס"ח כתב בשם מרדכי דבדבר שיש בו סי' לא אמרינן סתם גנבה הוי יאוש אבל אין בו סי' הוי יאוש אפי' בכותי' ובפרק הכונס כתב דבספרים לא שייך יאוש שהכותי לא יוכל למוכרן רק לישראל עכ"ל: [כה.] ובש"ע אה"ע סימן כ"ח כתב המקדש אשה בגזל או בגנבה או בחמס אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש ה"ז מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. כתב רמ"א קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן. כ' חלקת מחוקק מה שכלל המחבר כאן גנב וגזלן בחד' מחתא קשה דהכ' בישראל עסקי' דסתם גנבה הוי יאוש וכו' וא"כ למה כתב ונודע שקנה אותו ביאוש וכו' וצ"ל דואם לאו היינו בודאי שלא נתייאשו ומסת' לא מיירי. ועיין רמב"ם פ' כ"ד מכלים שחילק בין גנב לגזלן ומסתמ' מיירי בישראל ומשמע דגזלן לא הוי יאוש וסותר דבריו דבהלכות גזלה פסק סתם גזלן ישראל הוי יאוש. וכ' ב"ש דלסטי' שכתב הרמב"ם היינו גנב ולא גזלן ומוכסן שאני כמ"ש סמ"ע סימן שס"ח. (וצ"ע על בית שמואל וש"ך דמסקי דלסטים דרמב"ם היינו גנב הא אמר בפ"ו מגזלה מפני מה סתם לסטים ישראל נתיאשו וכו' וסתם כותי לא מפני שהבעלים יודעין שהכותי' מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל וכו'

וא"כ הלא כתב בפירוש דלסטים שבו מיירי הוא גזלן). ועוד כתב ב"ש לשיטת הרמב"ם דצריך הלוקח להחזיר הדמים לנגזל בגנב מפורסם צ"ל דהכ' מיירי באינו מפורסים מיהו ק' מכאן משמע דהוי קדושי דאוריית' וב"י כתב מן הדין אף גנב שאינו מפורסם צריך להחזיר אלא משום תקנת השוק א"כ מדאוריית' הא צריך להחזיר. וי"ל לדעת ב"י דס"ל במעמד ג' שהוא תקנת חכמים הוי קדושי דאוריית' ה"נ הוי קדושי דאוריית' אלא לדעת רמ"א דבמעמד ג' לא הוי קדושי דאוריית' קשה ע"ש שהאריך. ועוד כתב מ"ש רמ"א קדשה בגזל אחר יאוש לבדו וכו' היינו בגזל דידה דלא הוי ש"ו אצלה. ועוד כתב בשם יש"ש לדעת הרא"ש יאוש קונה מדרבנן אז הוי קדושי דאוריית' מטעם הפקר ב"ד ואין קדושין של אחר תופסין בה אלא הואיל ולכמה פוסקים יאוש אינו קונה אפי' מדרבנן לכן הוי קדושי ספק לפ"ז הוי ספק דאוריית' נשמע דס"ל כבית יוסף דבר שקונה מדרבנן ומקדש בו הוי קדושי תורה אבל הב"י לא ס"ל כמהרש"ל ביאוש משום דלא דמי גזל אחר יאוש למעמד ג' דגזל אחר יאוש אע"ג דזוכה מדרבנן מכל מקום מדאוריית' צריך להחזיר אם כן מקדש בדבר שאינו שלו משא"כ במעמד ג' וכו':

[כו.] בח"מ סימן רס"ב ס"ד כתב רמ"א הא דאמרינן דכשאמר ווי לחסרון כיס הוי יאוש היינו באבדה וכיוצ' אבל מי שיש לו חוב אצל כותי שמסתמי' אינו מיאש אף על פי שאמר ווי לחסרון כיס לא הוי יאוש דהואיל שכל חוב הוי ספק אם משתלם או לא מספק' אמר כך ולא גמר ומיאש (וע' מחבר סי' צ"ח ס"א שכ' ג"כ כזה). ובסימן קס"ג כתב רמ"א קהל שהלוו לשר ואמר לנכות להם בעניני מסים ואח"כ לא רצה ומת ונתיאשו מן החוב ואח"כ קם תחתיו בנו וניכה להם הקהל הוי כזוכים מן ההפקר ואין צריכין לשלם חלק לאותן שהיו עשירים בזמן הלוואה וירדו מנכסיהן מהרי"ק) וט"ז חולק עליו. (וצריך לחלק בין ההיא דהכ' להההיא דסימן רס"ב):

[כז.] כתב יש"ש בפ' מרובה וז"ל מ"ש הרא"ש וקי"ל כרבה דקנה יאוש לחומר' וכו' זה פלא בעיני הלא לכ"ע מקודשת קדושי דאוריית' משום יאוש ואח"כ ש"ר בידה דקנה לכ"ע. ובודאי דסובר הרא"ש דאין זה קדושי דאוריית' אם לא קנה כבר בקנין ממש דהא קודם שנתן לידה לא הוי שלו והיא לא קנתה אלא כשהגיע לידה ונמצ' כמי שקידש במה שאינו שלו. מ"מ לא נהיר' דהא ס"ס מאחר שהיא קניא גזלה אם כן נמצ' שקנה אותה הבעל בעת שמסרה לידה וכ' ותדע דהא הרי"ף כתב סתמ' דהלכת' יאוש לא קני ומשמע אפי' מדרבנן מ"מ כתב סתמ' המקדש לאחר יאוש מקודשת וכו' ויותר תימ' על הטור שהו' כתב פסק הרא"ש בקידש בגנבה לאחר יאוש דצריכ' גט משום דיאוש קנה מדרבנן ובטור אה"ע סי' כ"ח כתב בשם הרמ"ה לאחר יאוש דאיכ' יאוש וש"ר דהו' קונה

מדאוריית' לכ"ע. מ"מ איכ' נפקות' בהא פסק' דרא"ש כגון שגזל חפץ ונתן בפקדון ליד האשה ואח"כ נתייאשו הבעלים ובא הגזלן ואמר התקדשי לי בפקדון שיש לי אצלך דמקודשת אף על פי שאין כאן ש"ר וכו' מ"מ קונה הגזלה בתקנת' דרבנן ביאוש לבד ואף דתוס' מסופקים לקמן בשמעתין דצנועין למי שסובר יאוש כדי קונה אם קונה אפי' היא מונחת בר"ה או צריכ' להיות הגזלה בידו בשעת יאוש מ"מ בנדון דידן שמסר לידה בתורת פקדון והי' סובר' שהוא שלו הוי כמו דמונח ברשותו דמי ועוד אפשר דתוס' מסופקין דוק' למי שסובר יאוש קונה מדאוריית' אבל בנדון דידן שקנה יאוש מדרבנן משום תקנת השבים אם כן בכל ענין קונה משום האי תקנת' ואף שאינו מסכים לדברי הרא"ש מ"מ אם בא אחר וקדשה קדושין ממש נ"ל שצריכ' גט גם משני מאחר שכמה קדמאי ובתראי פסקו דלא קני אפי' מדרבנן והנה הרי"ף כתב בסתמ' שיאוש לא קני וכו' וכ"כ סמ"ג כר"י וכן א"ז וכו'. ועוד כתב יש"ש נראה הא דאמרינן יאוש כדי קנה היינו גבי גנב וגזלן דתקינו ליה רבנן מפני תקנת השבים שלא יצטרך לחזור אחר גוף הגזלה ואי אתי נגזל וקטעין ליה הגזלה אחר יאוש יכול לסלקו בדמים. אבל אי אתי נגזל אחר יאוש שנתייאש ביד לוקח וקטעין מיניה דלוקח הגזלה שהי' בעין צריך להחזיר לו דהא לא שייך גביה תקנת' דרבנן ולא קנה ביאוש לחוד אלא דוק' ביאוש וש"ר אחריו הלכך בין גנב ובין גזלן לאחר יאוש ואין גזלה קיימת אין צריך להחזיר אלא דמי' אבל גזלה קיימת צריך להחזירה בעין. מ"מ אפי' הוא בעין תמצא תקנת השבים היכ' דנתייקרה או נתפטמה מאליה אחר יאוש דהוי של גזלן וכו'. ועוד כתב בהגוזל בתר' דגם הרמב"ם סובר דיאוש קונה וכ"כ פכ"ד מכלים. אבל תימ' א"כ למה כתב בהל' גנבה וגזלה דש"ר ויאוש גבי לוקח קנה למאי נ"מ צריך ש"ד ואפשר דס"ל דיאוש לחוד קונה מדרבנן משום דמספק' ליה לרבה אי מדאוריית' אי מדרבנן וכו' אבל לוקח קנה מדאוריית' עכ"ל כתב שער המלך פ"ח הלכה ט' מלולב כיון שהעלה לעיל כ"ז שהגזלה בעין צריך להחזירה איך הביא ראיה דרמב"ם ס"ל דיאוש קני מהא דכלים דהתם מיירי שהגזלה בעין ואפי' מדרבנן לא קני ואמאי כתב דטמא אלא ודאי דדעת רמב"ם דיאוש אינו קונה וכ"כ ברכת הזבח בלשונות הרמב"ם מנחות דף ק"ג ומפרק כ"ד דכלים אין ראיה כמ"ש לח"מ בהל' גזלה עכ"ל:

אות י (כלל עז) ידים שאין מוכיחות אי הוי ידים או לא

[א.] גיטין דף פ"ה ע"ב מתני' גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וכו'. גמר'] במאי קמפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות

הוין ידים ובית יד אחיזת דבר אע"פ שאינו מוכיח אחיות לשון גמור הוין ידים) ואע"ג דלא כתב לה ודן מוכח' מילת' דבהאי גיטא קא מגרש. ור"י סבר לא הוין ידים וטעמ' דכתב ודן אבל לא כתב ודן אמרי בדבור מגרשה ושטר' ראיה בעלמ' הוא. (כתבו תוס' הכא משמע דפליג בודן ובריש נדרים משמע דפליגי במנאי ואור"י בתרווייהו פליגי עכ"ל. איבעי' להו בעינן ודן או לא (כלומר הלכה כר"י או כרבנן) ת"ש דאתקין רבא בגיט' וכו' ואלו דן לא קאמר ולטעמך כולהו מי קאמר אלא בעינן (ואע"ג דלא אזכרינהו רבא) ה"נ בעינן ודן ומיהו רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו]:

[ב.] נדרים דף ה' (על מתני' מודרני ממך וכו') אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך וכו' (דהיינו מודרני מופרשני דמתני' עד שיאמר וכו' דאי לאו הכי לא משמע איסור כלל) לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים שמואל מוקי למתני' כר"י (כלומר אין ודאי הכי ס"ל לשמואל דמוקי מתני' כר"י. ר"ן) דתנן ר"י אומר ודן וכו' אמאי דחיק שמואל לאוקמי מתני' כר"י לוקמי כרבנן אע"ג דאין מוכיחות אמר רבא מתני' קשייתי' אמאי קתני שאני אוכל לך וכו' ליתני שאני אוכל ש"מ בעינן ידים מוכיחות (כתב הר"ן ושמואל נמי סבירא לי' כוותי' ומ"מ פריך שפיר מאי דוחקי' דאי לאו דדייק שמואל אמתני' דאתי כר"י לא הוי שביק רבנן ועביד כר"י. אתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר הוין ידים רבא אמר לא הוין ידים. אמר רבא ר' אידי אסברא לי אמר קרא נזיר להזיר לה' מקיש ידות נזירות לנזירו' (כדאמר' לעיל דמלהזיר נפקא ידות) מה נזירות בהפלאה אף ידות בהפלאה (בעינן שיפרש דבורו דאי לא מפרש לא הוי כלו' דידים שאין מוכיחות לא הויא ידים) לימא בפלוגתא דר"י ורבנן קמפלגי וכו' א"ל אנא דאמרי אפילו לר"י ע"כ לא אמר ר"י אלא גבי גט דבעינן כריתות (שכורת בינו לבינ' דבעי' שיפסיק לדבורו) וליכא אבל בעלמא מי שמעת לי' ורבא אמר אנא דאמרי אפי' לרבנן ע"כ לא קאמרי אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חברו (ומוכחא מילתא) אבל בעלמא מי שמעת להו ומסיק הש"ס דאביי סבר כרבנן דהדר ביה ממה שאמר אנא דאמרי אפי' לר"י אבל רבא מצי סבר כרבנן נמי. בעי רב פפא יש יד לקדושין או לא (אפי' ביד מוכיח קמבעיא ליה מי אמרי' נהי דלא אתרבי להו ידות בהדיא גמרי' במה מצינו מנדרים או אין יד ואפי' מוכיח. דנדרים שאני דחמירי אפי' בדבורא בעלמא חיילא משא"כ בקדושין שצריך איזה מעשה כסף או שטר או ביאה ר"ן) ה"ד אילימא דאמר לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחברתה ואת נמי (ונתן לה ב' פרוטות ואמר לחברתה) פשיטא היינו קדושין עצמן, אלא כגון דאמר לאשה הרי את וכו' ואמר לחברתה ואת (וליכא לפרושי בנותן פרוטה לזו ופרוטה לזו דודאי משמע כה"ג ליכא לספוקי בואת חזאי וכו') מי אמרי' ואת נמי וכו'

ותפסו בה קדושין לחברת' או דלמא ואת חזאי (דאע"ג דלא משמע הכי ויד מוכיח הוא דואת נמי קאמר כיון דאין יד לא מהני הנך קדושין ואמרינן ואת חזאי קאמר ר"ן) ומי מספקא ליה לר"פ והאמר ר"פ לאביי מי סבר שמואל ידים שאין מוכיחות וכו' מכלל דס"ל לר"פ דיש יד. חדא מגו מאי דס"ל לשמואל א"ל אביי. כתב הרא"ש או דלמא אין יד וכו' ומפרשים לי' ואת חזאי דאם אי אפשר לפרשו בענין אחר אפי' אין יד לקדושין ע"כ מקודשת וכו' בעי ר"פ יש יד לפאה כגון דאמר דהדין אוגי' לפאה והדין וכו' יש יד לצדקה וכו' יש יד להפקר או לא וכו' בעי רבינא יש יד לבית הכסא כגון אמר והדין ולא אמר נמי וכו' כתב הר"ן כל הני בעיות לא אפשטא ולענין הלכה בקדושין אזלינן לחומרא דהוי ספק דאורייתא ובפאה ובצדקה כ' רשב"א נמי דאזלינן לחומרא. וכ"כ רמב"ן וכו' וקי"ל כל תקו דאיסורא לחומרא ותימא הא ספק ממון עניים הרי הוא ספק ממון ואזלינן לקולא ולא מקרי ספק איסורא כדמוכח חולין (דף קל"ד) וגבי הפקר נמי ספק לקולא עכ"ל (וע' נזיר דף ב' ע"ב וס"ב):

[ג.] קדושין דף ה' ע"ב אמר שמואל בקדושין נתן לה כסף וכו' ואמר לה הרי את מקודשת וכו' ה"ז מקודשת הריני אשך וכו' אין כאן בית מיחוש וכן בגירושין וכו' א"ל ר"פ לאביי למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוין ידים (כי הכא דקאמר מקודשת ולא קאמר למאן הוין ידים ואמר דלדידי' קדשה) והתנן האומר אהא ה"ז נזיר והוינן בה דלמא אהא בתענית ואמר שמואל והוא שהי' נזיר עובר לפניו. טעמא דעובר לפניו הא לאו הכי לא. הב"ע דאמר לי. אי הכי מאי קמ"ל הני לשני בתרא קמ"ל. כתבו תוס' תימא דהכא משמע דמסיק דלשמואל לא הוין ידים ובנדרים פריך לימא קסבר שמואל לא הוי ידים ומשני דמוקי מתני' כר"י מכלל דאיהו לא ס"ל כוותי' ועוד דבגיטין (דף פ"ה) גבי גופו של גט סבר שמואל כרבנן. וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי לא משמע כלל דמקודשת לי קאמר דאדם עשוי לקדש אשה לחברו וידים שאין מוכיחות כלל כי הני ודאי סבר שמואל דלא הוי ידים אבל בהאי נדרים הוי מוכיחות טפי וכן ההיא דגיטין דאין אדם מגרש אשת חברו עכ"ל. וכ"כ הרא"ש שם ועוד כ' דאפי' אביי דסבר בנדרים הוין ידים מודה הוא בקדושין אם לא אמר לי דלא הוי קדושין משום דלא הוי הוכחה כלל ובלאו הכי הלכתא כמ"ד לא הוין ידים כרבא. ואף דנמצא בפ"ב דנזיר איפכא דרבא סבר הוי ידים כ' ר"י גירס' דנדרים עיקר וכו' הלכך אם לא אמר לי אפי' גיטא לא בעי' ואם הי' מדבר על עסקי קדושין לקדש לו ונתן לה כסף ואמר הרי את מקודשת ולא אמר לי מסתברא מה שמדבר עמה תחלה שתתקדש לו הוי הוכחה טפי מנזיר עובר לפניו עכ"ל (וצ"ל דמיירי אפי' אין עסוקין באותו ענין דאל"כ אפי' לא אמר כלל מקודשת דהא

הלכתא כר' יוסי דאמר א"צ לפרש). כתב הר"ן בקדושין ולענין הלכה קי"ל דידים שאין מוכיחות לא הוי ידים. ורי"ף הזכיר בקדושין לי וגם הזכיר האבעי' בגיטין אי בעינן ודן ולא אפשטא ולא הזכיר בגירושין מנאי. נראה שסמך על סוגיא דנדרים דרבא מצי סבר גבי גט כרבנן אבל בעלמא לא הוי ידים. ואפשר שסובר הרי"ף דמסתבר טעמי' דר"י בודן משום דאיכא למימר בדבורא מגרשא ושטר לראי' ולא מסתבר טעמי' במנאי משום דאין אדם מגרש וכו'. אבל הרמב"ם נרא' דסובר אפי' ודן נמי לא בעינן (וכ"כ בגיטין פ"ט) ואיכא מ"ד כיון דבודן חיישי' לדר"י אף במנאי נמי הלכך בעינן ודן ומנאי עכ"ל. וע' מהר"י טראני קדושין:

[פסק]:

[ד.] בפ"ד מאישות כתב הרמב"ם המקדש אשה ונתן הקדושין מדעתה ביד חברתה ואמר לחברתה כשנתן הקדושין בידה ואת נמי או וכן גם את וכיוצא בזה הרי שתיהן מקודשות אבל אם נתן בידה ואמר לה ואת ה"ז שקבלה הקדושין מקודשת מספק שמא לא נתכוין אלא לראות מה בלבה וכאלו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר הזה ולפיכך קבלה הקדושין שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה ומפני זה היא ספק מקודשת. (וע' פ"ג מאישות במשנה למלך) ובפ"א מגירושין כתב הרמב"ם גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. ובפ"ד כתב כבר נהגו כל ישראל לכתוב גט בנוסח זה וכו' ודן די יהוי ליכי מנאי. (וע' בר"ן בגיטין דכ' דמ"ש בפ"ד דלא הוי לעכובא אלא לכתחל'). מדברי ה"ה נר' דרמב"ם פוסק כר"י. וכתב לח"מ דיש לקיים דברי ה"ה ומ"ש בפ"א גופו של גט וכו' היינו מן התורה הוא כך אבל מדרבנן צ"ל ודן. וכן ס"ל לר' יהודה דמדרבנן הוא שצ"ל ודן וכו' עכ"ל. ועיין פ"א מנזירות. ובפ"א מנדרים. ובפ"ב ממתנות עניים:

[ה.] ובש"ע אה"ע סי' כ"ז כ' אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת וכן עיקר אבל יש מחמירין ואומרין דהוי קדושין (תשו' רשב"א ורמב"ן). וכ' ב"ש אם יש שדוכין ביניהם פסק בתשו' בן לב דהוי כידים מוכיחות. ומהרי"ט חלק עליו עכ"ל ב"ש. ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורין ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקדושין. יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הריני נותנו לך בתורת קדושין הוי כאומר לי. כתב ב"ש בשם ריב"ש הטעם כיון שהזכיר דהוא שנותן לה וכו' נראה מלשונו דהוא המקדש והיא המתקדשת אפי' אם הוא שליח לאחר והיא שליח לאחרת אמרינן לא שביק אינש מידי דרמי עליו וכו' וכ"פ ב"ש מיהו בתשו' רשב"א תשע"ד כ' דהוי ספק קדושין. וע' טור אה"ע סי' קכ"ו שכ' שצריך לכתוב ודן. ומנאי. וע' ש"ע י"ד סי' ר"ו גבי נדרים דבעינן מוכיחות:

אות י (כלל עח) יעבור ואל יהרג

[א.] סנהדרין דף ע"ד אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נמנו וגמרו בעליות בית נתזו כל עברות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מע"א וג"ע ושפיכות דמים. וע"א לא והתניא אמר ר' ישמעאל מנין שאם אמר לו לאדם עבוד ע"א ואל תהרג שיעבוד ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי. אינהו דאמרי כר' אליעזר דתניא ר"א אמר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך וכו' אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך ג"ע וש"ד כדרבי דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצח הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה ניתן להצילה בנפש' אף רוצח ומה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה וכו' ורוצח גופי' מנלן סברא הוא. מי יימר דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דהאי גברא סומק טפי (סברא הוא שלא תדח' נפש חברו דאיכא תרתי אבוד נשמה ועברה מפני נפשו דליכא אלא חדא איבוד נשמה והוא לא יעבור דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום וחי בה משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל הכי גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה למה יהא מותר לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליוצרה יותר מנפש חברו הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות) כי אתי רב דימי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרות המלכות אבל בשעת גזרות המלכות אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור (שלא ירגילו הכותים להמריך את הלבבות לכך) כי אתי רבין אמר אפי' שלא בשעת גזרת המלכות לא אמרו אלא בצנעה אבל בפרהסיא אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רב אפי' לשנוי ערקתא דמסאני ושרוך הנעל שאם דרך הכותים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר כגון שיש צד יהודית בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפי' שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חבריו ישראל). אמר ר' יוחנן אין פרהסיא פחות' מעשרה בני אדם דכולהו ישראל. והרי אסתר פרהסיא הוי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתי'. רבא אמר הנאת עצמן שאני (שאין הכותי מתכוין להעבירו ואין כאן חילול השם) ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא כיתי דא"ל לישראל קטול אספתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטלינא לך לקטול ולא לקטלוהו שדי לנהרא לקטלי' ולא לקטול כתבו תוס' ההוא עובדא דיבמו' (דף קכ"א) דא"ל כותי לישראל הטל אספת' ואי לא קטלינן לך כדקטילנא לפלניא דאמרי ליה בשיל לי קדרה בשבתא ולא בשיל וקטלתי' שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של כותים.

(ואע"ג דאמרי' התם דשקורי משקר ולא קטל מעולם אלא רוצה לאיים ע"ז. מ"מ מקש' תו' שפיר למה לו לפשוט התם מהא דאמר של ערלה הם וכו' דלהשביח מקחו אומר ה"נ דלאיים אומר תיפוק לי' דודאי שקירי משקרי דהא האי יהודי ודאי בשל ליה ועוד למה שהה אביי תלתא ריגלא לפסוק האי דינא אי איתתא שרי' ע"פ דבורו של כותי הלא ודאי אסורא אלא ע"כ צ"ל האי גברא לא בקי בדינין). כתבו תוס' תימא דהוי ליה לאקשוי והא אסתר עריות הוי דלכ"ע יהרג ואל יעבור. וכמו כן קשה בכתובות (דף ג') דפריך ולדרוש להו דאונס שדי. ומאי קושי' הא שפיר עבדין דמסרין נפשייהו משום ג"ע. ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת כותי וכו' דרחמנא אפקרי' לזרעי'. ומתוך כך רצה ר"ת להתיר בת ישראל שהמירה ובא עליה כותי ושוב נתגייר עמה לקיימה ביהדות דלא שייך למימר אחד לבועל בביאת כותי דהוי כביאת בהמה. והקשה ר"י בר מרדכי דכ"ע בביאת כותי נאסרה לבעל כדאמר התם דאיכ' פרוצות. ובכתובו' (דף כ"ו) גבי האשה שנחבש' וכו' ע"י נפשות אסירה לבעלה. ואמרי' נמי במגלה (דף ט"ו) כאשר אבדתי וכו' אלמא לגבי בעלה לא חשיב ביאת כותי כביאת בהמה וגם לכהונה נפסלת בביאתו אע"פ דבביאת בהמה אין נפסלת. דזרעי' דכותי אפקרי' רחמנא לענין חייס אבל ביאת כותי לא אפקרי' ואמרי' נמי סוטה (דף כ"ו) דכותי מקנין על ידו אלמא אפי' בכותי שייך ונטמאה לאסור לבעל וה"ה לבועל (ועיין ביומא דף פ"ב כ' תוס' ישנים מיהו אומר רבי צ"ע דאי הוי מהני כאן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין זה הבועל שנתארסה לו אע"פ שאינו מועיל לפוטרו ממיתה אם בא על אשת ישראל ונתגייר כדאמר פרק בן סורר וכו'). והא דלא פריך והא אסתר עריות הוי דקים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מחייבא למסור עצמ' משום עריות דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופי' היכא דלא עבד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך מסתברא שאין חייב למסור עצמו כיון דלא עבד מעשה והא דאמר אף נערה מאורסה תהרג וכו' יהרג גרסי' ואבועל קאי דעבד מעש' אבל הנערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה. ואי גרס תהרג יש לפרש תהרג הנער' קודם שתעשה מעשה שתביא עליה את הערוה וכו' עכ"ל. ורש"י ביומא דף פ"ב גרס יהרג. דאיתא התם נמי הך סוגיא וכ' רש"י אף נערה מאורסה אם יאמרו בעול ארוסת תברך או תהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצוה למסור את נפשה דהיא אינ' עושה כלום דקרקע עולם היא וראי' לדבר אסתר עכ"ל. וכ' תוס' שם דכן גורס בשאלתות והקשה שאלתות מהא דאמר רבא ביבמות (דף נ"ג) אין אונס בערוה לפי שאין קשוי אלא לדעת וא"כ אונס בדידי' מי איכא דקאמר אף ג"ע יהרג וכו' והא לאו אונס הוא אלא רצון ותירץ משכחת לה להתרפאות כי ההי' דסנהדרין (דף ע"ה)

שנתן עיניו באש' והעלה לבו טינא וכו' ע"ש עוד]. בעי מיניה מרב אמי בן נח מצוה על קדושת השם או לא וכו'. כ' תוס' והא וחי בהם בישראל כתיב ואפי' ישראל היה מחויב למסור עצמו אפי' בצנעה אי לאו דכתיב וחי בהם. וי"ל דדלמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה מאורסה דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור עכ"ל. (ולא אפשטא הך בעי' לגירסת רש"י ולגירסת תוס' אפשטא דאינו מצווה ע"ש) כתב הר"ן בחדושיו לסנהדרין והא דג"ע אפי' בהמה בכלל אבל בחייבי לאוין כאלמנה לכ"ג יעבור וכו' ובאלו הג' מפני חומר שבהם אין הפרש בין צנעא לפרהסיא אלא בשאר עברות וכו' ובשעת הגזרה אפי' מצוה קלה פי' בין בצנעא וכו' וטעמא שבשע' שעובדי כוכבים חושבין לבטל ישראל מן התורה צריך לעשות חיזוק כנגדן שלא לקיים מחשבתן ומוטב שיהרגו כמה מישראל ואות אחת מן התורה לא תבטל בזמן שהן רוצין לבטל אותה מישראל בכלל ואם נשמע להם אפי' בחדרי חדרים הדבר מתפרסם מפני שמצאו שהועיל גזרתם לפיכך יהרג וזהו קדוש השם ואהבת המקום הכוללת לכל בני ישראל. אבל כשאין דעתם להעביר כללות ישראל אלא יחיד אחד או שנים מישראל אם הוא בפרהסיא יהרג ואם בצנעא יעבור וכו' ומיהו היכא שהכותים עושין הגזר' להנאת עצמן בין בצנעא ובין בפרהסי' כל שהן משאר עברות חוץ מג' לא אמרי' יהרג ואל יעבור. והכי איתי' בירושלמי בשביעית בראשונ' היתה מלכות אונסת וכו' חד מומר אעבר בשמיטתה חמתין רמיין כובעת'. פי' ראה אוספין תבואות ועושין גדישין אמר להם הא סטו מאן שרו לכם. פי' הסטאה זו שאתם סטים מן המצות מי התיר לכם להיות חורשין וזורעין וכו' אמר ר' יעקב בר אידי קושית' קומי ר' אבהו לא כן אמר ר' זירא נמנו וגמרו וכו' הדא דתימא בינו לבין עצמו אבל ברבים אפי' מצוה קלה וכו' ופריקו אימר לא אתכוין מגזרתן אלא למגבי ארנונין כלו' שלא היה הדבר להעביר אלא להנאת עצמן לגבות הארנוני' שאין רצון המלכים להוביר שדות וזה היה גזרה על הכל ולא עשו אותה שעת גזרה מפני שלא הי' להעביר וזאת ראיה ברורה. וכן הסכים הר' דוד ז"ל בלי שום חולק ומשמע שאין כן דעת הרמב"ם בפ"ה מיסודי תורה דקאמר וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזרה וכו' דאחר שהתיר הנאת עצמן משמע דבשעת הגזירה לית ביה שריותא כלל וכו'. ועוד כ' הר"ן הא דלא פריך והא אסתר ג"ע הוי ולא מבעיא למ"ד ותהי לו לבת אל תקרי וכו' דאפי' בלאו הכי איכא כרת בבא על הארמית ומשמע דה"ה לכותי שבא על בת ישראל תירצו דלא נתרבה עריות ליהרג ואל יעבור אלא כעין נערה מאורסה כגון כריתות ומיתות ב"ד וכו' ואע"ג דישראל הבא על הכותית איכא כרת כדאיתא פ' הנשרפין מ"מ בכותי הבא על בת ישראל לא שמענו שיהי' כרת ודין הוא דישראלית הנבעל' לכותי בנה ימשך

אחריה ויהי' ישראל אבל ישראל הבא על הכותית הולד נמשך אחריה ויהי' כותי וקור' אני בו ובעל בת אל נכר שנעשה חתן לע"א ובת ישראל הנבעלת לכותי ב"ד של שם גזרו למ"ד דאסתר אשת מרדכי י"ל דאפי' אשת איש הנבעלת לכותי פטורה מדרשה דאשת רעהו ולא אשת אחרים כדכתיבנ' פרק ד' מיתות וכן דעת הרמב"ם ולמאן דס"ל דאשת איש הנבעלת לכותי איכ' איסור' דאוריית' ע"כ נאמר דמאן דמקשה ס"ל דלאו א"א הואי אלא ותהי לו לבת ממש. ועוד כתב הר"ן הא דרבא סבר הנאת עצמן שאני דוק' בשאר עברות ולא בג"ע דלא כרז"ה עכ"ל. והמאור כ' דגבי אסתר לא היתה משום אשת איש דאשת רעהו בעינן וכן הסכים עמו הרמב"ן במלחמות ועוד כתב הרמב"ן דאביי ס"ל דרשה דאל תקרי לבת אלא לבית א"כ היתה א"א ומשום קרקע עולם פטור ורבא לית לי' האי דרשה ונמוקי יוסף כתב והא דלא פריך והא אסתר שעת השמד הוי משום דלא מקרי שעת השמד אלא כשהגזרה מיוחדת באומה אחת לבד אבל אחשורוש לא על ישראל גזר אלא על כל מדינות והא דלא פריך והא ג"ע הוי דודאי כיון שהכותי הבא על אשת ישראל נהרג על ידה כדאמרי' לעיל (דף נ"ז) גם היא ודאי נהרגת מאותו השם עצמו וקרא באשת רעהו לא ממעט אלא בישראל הבא על הכותית דלא חשיב לן אישות דידהו אבל אישות ישראל ודאי אישות הוא אפי' לגבי ב"נ י"ל דלא ברירה דרשה לבת. והא דאמרי' קרקע עולם לפי שיכולין לכוף אותה על כך בע"כ ובכי הא אין למסור עצמה למיתה שהרי אפי' תמסור עצמה יכופו אותה לדבר ערוה ובכי האי גונא שרי אפי' בג' עברות דאי לא למ"ד אל תקרי לבת אלא לבית דא"א היתה למה לא מסרה עצמה למיתה וליכ' למימר משום דלהנאת עצמו שרי דבג' עברות לא שרי בהנאת עצמן אלא ודאי משום דקרקע עולם וכו' וה"ה לכל שבידיהם להעביר על כרחנו שאין לנו למסור עצמנו למיתה בשב ואל תעשה כגון אסתר ואפי' בשעת השמד וכו' כך דעת רבותי דלא שרינן הנאת עצמן אלא בשאר עברות ולא בשלשה עכ"ל. ובפסחים דף כ"ב כ' הר"ן בשם רז"ה על הא דאמר ר' יוחנן בכל מתרפאים חוץ מע"א וג"ע וש"ד וכו' מה שגרס הרי"ף אף נערה מאורסה תהרג אנן לא גרסינן הכי אלא יהרג אבל היא קרקע עולם כדמשני אביי בסנהדרין ורבא אמר הנאת עצמן שאני ואף כאן אי דאביי אי דרבא ליכ' למימר תהרג דבג"ע כל היכ' דאין הכותי מתכוין להעביר אלא להנאת עצמו לא אמרי' תהרג דאם אית' מאי קמשני רבא דהא אסתר גלוי עריות הוי אי משום דאסתר א"א היתה כדדרשינן לבת ואי משום דעברה אלאו דלא תתחתן ואפי' תימ' דחתון באונס ליכ' מ"מ הוי לי' ככותי הבא על בת ישראל בזנות דב"ד של שם גזרו עליו ואחרים כתבו דלית' דכי אמר רבא הנאת עצמן שאני ה"מ בשאר מצות שרינן בצנעה יעבור ואל יהרג וכו'

ובהנהו אמר רבא כל שאין הכותי מתכוין להנאת עצמו ליכ' חלול השם והלכך אפי' בפרהסיא יעבור אב בג' מצות חמורות שמפני חומר שבהן אמרו שאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור להנאת עצמן נמי יהרג דלא עדיפא הנאת עצמן מצנעא וס"ל לרבא דאסתר לאו א"א הוי דל"ל לרבא דרשה דאל תקרי לבת וגזרת ב"ד של שם לא מקרי ג"ע והביאו ראיה דבג' עברות אפי' להנאת עצמן יהרג מדאמרי' בכל מתרפאין חוץ מג' ובודאי שהמתרפא בעצי אשרה בשביל חולי הרי הוא כהנאת עצמו ואמרי' בסנהדרין דף ע"ה בהעלה לבי' טינא שימות ואל תבעל לו ואע"פ שלא הי' מתכוין אלא להנאתו ואמרי' נמי יומא דף פ"ב עוברה שהריחה מאכילין אותה שאין לך דבר שעומד מפני פקוח נפש אלא ע"א ג"ע ש"ד משמע דבכי האי גונ' ג' עבירות הללו עומדות בפני פקוח נפש ואע"פ שאין זה להעביר וא"ת הא אמרי' סנהדרין דף ע"ד דאי לא תימ' הכי הני קאקי ודמונקי (פי' מיני מחתות) היכי משאלינן להו אלא להנאת עצמן שאני אלמ' דאפי' בע"א שרי להנאת עצמן י"ל דבהשאלה זו אינו עובר עליו בלאו שהוא מיוחד לע"א אלא משום לפני עור שהוא כולל לכל המצות ומש"ה כיון דלהנאת עצמן הוא ולית' חלול השם יעבור וכו' וקשה קצת כיון דאמרי' דבהני עבירות וכל אביזרייהו פי' הנמשך אחריהם וכו' אמאי לא הוי כותי הבא על בת ישראל אביזרא דג"ע וכו' ואלו הקושיות שהקשו על רז"ה אפשר לדחותן משום דכי אמרי' הנאת עצמן ה"מ כגון שהיתה מתרצה בג"ע ולא מחמת ג"ע אבל אלו שהביאו אינם כן אלא הרי הם רוצים ליהנות באותה הדבר שאסרה אותה תורה מחמת ההנאה שבו שהוא עיקר האיסור כגון המתרפא בעצי אשרה שהתורה אמרה שלא ליהנות ממנה והוא רוצה אותה כדי ליהנות ממנה וכן מי שהעלה לבו טינא שהתורה אמרה שלא ליהנות מן הערוה והוא רוצה אותה אבל אסתר לא היתה מתרצה בג"ע מחמת ענין גלוי עריות אלא להנצל ממיתה ולפיכך אפשר דאליבי' דרבא בנערה המאורסה לא אמרי' תהרג אלא היכ' שמתכוין להעביר כגון שאמר לה כותי שתבעל לפלוני בכי האי גוונא מצינו למגרס תהרג וכו' עכ"ל הר"ן וביומא מסיק בשם רמב"ן כאחרים דבג' עבירות אפי' להנאת עצמן אסור והיינו דתני' בספרא שבת הותרה מכללה נערה מאורסה לא הותרה מכללה ופירשו עלה בירושלמי זאת אומרת שאין מתרפאין בג"ע. שבת הותרה מכללה לאו להתרפאות ודכוותי' נערה מאורסה לא הותרה מכללה אפי' להתרפאות ומדקתני לא הותרה מכללה אפי' להנאת אדם במשמע. כ"כ רמב"ן בספר תורת האדם:

[ב.] ע"ז דף נ"ד תני נעבד שלו אסור ושל חברו מותר ורמינהו איזה נעבד כל שעובדין אותו בין בשוגג וכו' בין אונס וכו' האי אונס ה"ד לאו כגון דאנס בהמת חברו והשתחוה לה אמר רמב"ח לא כגון שאנסוהו כותים והשתחוה לבהמתו דידי' מתקיף לה ר' זירא

אונס רחמנ' פטרי' דכתיב ולנערה לא תעשה דבר אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם (בין אונס בין רצון) וכשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס והדר כתב ולא תחללו אפי' באונס הא כיצד הא בצנעא והא בפרהסיא. כתבו תוס' וא"ת מאי קא מייתי למפטר אונס מלנערה התם בדין הוא דפטור' משום דקרקע עולם היא וי"ל דלא הוזכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפוטרה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת וכו' וזה הוזכר לגבי מסירה עצמה למיתה דמזה הטעם אינה מחויבת למסור עצמ' וכו' עוד כתבו לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס בצנעא אין לו למסור עצמו מתוך כך היה נראה לפסוק כר' ישמעאל דשרי נמי ע"א בצנעא ובשאלתות פסק כר' יוחנן בסנהדרין לכך נראה דרב' נמי אית לי' דר"י והא דקא משני וכו' דלתרוצי הבריית' אפי' אליב' דר' ישמעאל הוא דאתא וכן משמע כתובות דף י"ט דרבא אמר אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא ע"א ג"ע ש"ד בלבד והא התם בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אנס בפני יו"ד ומורי דודי הר"ם מקוצי בספר המצות כ' דרבא לא פליג על ר' יוחנן אלא הכי פירושו הכל היו וכו' בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר וחי יצא אונס דצנעא מכל וכל אבל הא מודה רבא דאיכ' עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפי' בכל אונסא עכ"ל:

[ג.] ע"ז דף כ"ז ע"ב מעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל וא"ל ר' ישמעאל אחי הנח לו וכו' ואני אביא מקר' מן התורה שמותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד שמת וכו' ומאי הוי לי' למימר וחי בהם. ור' ישמעאל ה"מ בצנע' אבל בפרהסי' לא וכו' כ' תוס' אם אמר הרופ' קח ממים של ע"א או מעצים שלפני ע"א אסור כדאמרינן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה. ואור"י דמיירי כגון שאומר לו שאותן מים או אותן עצים מועילים ולא אחרים כגון ע"י שד שמטעהו כי לפעמים יש כח בשדים להטעות כדי לטרדד' וכו' אבל כשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאו' לו הבא לי מים או עצים מותר להבי' אף מע"א והכי איתי' בירושלמי פרק ח' שרצים בכל מתרפאין חוץ מע"א עד שאמר לו הב לי עלין מע"א אבל א"ל הב לי עלין סתם מבי' לו עלין של ע"א עכ"ל ועוד כתב תוס' בד"ה יכול ואם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצות רשאי כמו ר' אבא בר זמיני' דירושלמי שהי' אצל כותי א"ל אכול נבלה ואי לא קטלינ' לך א"ל אי בעית למקטלה קטול ומחמיר הי' דמסתמ' בצנע' הוי עכ"ל (וע' לקמן מה שכתבתי בשם מש"ל):

[ד.] יבמות דף נ"ג אמר רבא אין אונס לערוה וכו' מ"ט לפי שאין קשוי אלא לדעת. כתבו תוס' אין לפרש במאיימים עליו להרגו אם לא יביא בעצמו על הערוה דא"כ אפי' יש

קשוי שלא לדעת תיפוק ליה דאגלוי עריות יהרג אלא מירי כשכותים מדביקין אותו על הערוה ואי אפשר לו להשמט אם לא ע"י שיהרג וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו ליהרג דאין קשוי אלא לדעת וחשיב כעושה מעשה אבל אם יש קשוי שלא לדעת או שהיה כבר מוקשה וכו' אין חייב למסור עצמו כיון שהוא אינו עושה מעשה והוי כקרקע עולם עכ"ל ע' תו' כתובות דף ג' וי"ט:

[ה.] שבת דף ע"ב ע"ב שגג בלא מתכוין דע"א היכי דמי (דקתני בבריית' דחייב) אילימ' קסבר בהכ"נ והשתחוה לה הרי לבו לשמים אלא דחזיא אנדרטי וסגיד ליה ה"ד אי דקבליה באלוה מזיד הוא ואי דלא קבלה לאו כלום אלא מאהב' ומיראה הניח' לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מא"ל אלא באומר מותר כתבו תוס' וא"ת והא ע"א ג"ע ש"ד יהרג ואל יעבור א"כ אפי' לא מקבל ליה חייב ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר בע"ז דף נ"ד דאפי' בע"א בצנע' וחי בהם וא"כ טעמ' דרבא דפטור משום הכי הוי מאי מייתי אביי בסנהדרין דף ס"א מכמה ברייתות דמיראה חייב לימ' דאתי' כמ"ד (סנהדרין ע"ד) דיהרג ואל יעבור דפלוגת' דתנאי היא וי"ל דסבר רבא דאפי' למ"ד דחייב למסור עצמו אם לא מסר עצמו לא מחייב מיתה בב"ד וקשה לרשב"א דאמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה והכ' פטור אפי' מאהבה וי"מ דההיא דאמר יהרג וכו' היינו בסתם אע"ג דלא מקבל עליה באלוה אבל הכא מפרש דקעביד מיראה ומאהבה אי נמי אפי' בסתם ובע"א שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה דומי' דהמן דמייתי לה התם להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם שכמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבד' וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאלו התם מיראה והכ' לאו מיראה וא"ת ולמאי דפטר רבא למה לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרי' במדרש ששני צלמים היו על לבו ועוד משום קדוש השם עכ"ל. כתב הר"ן בחדושיו לסנהדרין בשם רמב"ן שאמרו כאן עובד מיראה אינה מיראת סכנות נפשות דא"כ היכי מחייב אביי אע"ג דע"א יהרג ואל יעבור אבל שיהרג בב"ד אין לנו ואי עבר פטור וכדדרשי' בסיפ' הכרת תכרת הנפש ההיא ולא אנוסה ולא מוטעת וכו' לפיכך פירש מאהבה ומיראה שלא יזיקנו בממון וכו' וראיה לדבר דהכי הוא בשאר מצות התורה כשמעבירין אותו בפרהסי' או בשעת הגזרה יהרג וכו'. אע"ג דכתיב וחי בהם וטעמ' משום עשה ונקדשתי וכו' ה"נ באלו שלש מצות כל שעשאן מאונס נפשו פטור ממיתה אע"ג דהתרו בו אלא שהר' דוד מחלק בין אלו הג' ובין שאר מצות דבשאר מצות הוא משום עשה דונקדשתי וכו' אבל באלו הג' שהן מחמת חומר עצמן אימ' לך אפי' באונס ימיתוהו ב"ד אם התרו בו (ובלבד שלא יהא שוגג בדבר שיהא סבר שהאונס

מתיר אלא כיון שהתרו בו ויודע שאין האונס מתיר וקיבל התראתו אע"פ שהוא אונס חייב מיתה כ"כ הר"ן לעיל בשם הר' דוד ומאי דאמרי' ההיא ולא אנוסה דחה הר"ר דוד דהאי אונס לאו אונס הגוף שאנסוהו כותים אלא אונס נפש כלומר שיעשה שלא בדעתו כענין שאמרו האדם בשבועה פרט לאנוס עכ"ל:

[ו.] שבת דף מ"ט א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו' ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרו מלכות שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחם ויוצ' לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו וכיון שהגיע אצלו נטלו מראשו ואחזן בידו ואמר לו מה זה בידך א"ל כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. כתבו תוס' ואע"ג דאמר סנהדרין דף ע"ד בשעת הגזרה אפי' על מצוה קלה יהרג היינו משום דבשנוי ערקת' מתנהג ככותי ודומה שמוצי' עצמו מכלל ישראל אבל הכא אינו עושה כלום אלא שאין לו תפילין בראשו שעה אחת והרבה מישראל שאין להם תפילין כמותו עכ"ל. ור"ן בהלכות כתב וי"ל דה"מ לעבור על מצות ל"ת אבל לא דגזרו על ביטול מצות עשה ועוד שהן יכולין לבטלן ממנו בע"כ שיניחוהו בבית האיסורין ותבטל מאליה הלכך תבטל ואל יהרג וא"ת א"כ היכי מסר נפשו ומניחם כיון שאינו מחייב בדבר נמצ' מתחייב בנפשו י"ל שאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קיומה אפ"ה רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכר שכל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת הגזרה מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה ואמרו בבראשית רבה מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את לולב וכן מצינו בדניאל שמסר עצמו על התפלה שהיא מדרבנן עכ"ל הר"ן:

[פסק]:

[ז.] כתב הרמב"ם פ"ח מיסודי תורה כשיעמוד עובד כוכבים ויאנס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות וכו' או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנא' במצות אשר יעשה וכו' וחי בהם וכו' ואם מת ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו בד"א בשאר מצות חוץ מע"א ג"ט וש"ד וכו' יהרג ואל יעבור בד"א בזמן שהעובד כוכבים נתכוין להנאת עצמו כגון שאנסו לבנות לו בית בשבת או לבשל וכו' או אנס אשה לבעלה וכיוצ' בזה אבל אם נתכוין להעבירו על המצות בלבד אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל יהרג ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור ואפי' לא נתכוין אלא להעבירו על מצות משאר מצות בלבד. וכל הדברים האלה שלא בשעת הגזרה אבל בשעת הגזירה והוא שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר ויגזור על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצות יהרג ואל יעבור אפי' על אחת משאר מצות בין נאנס בתוך עשרה בין בינו לבין העובד כוכבים. כל

מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו וכו' וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג ה"ז מחלל השם וכו' ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואצ"ל דאין ממיתין אותו. כתב כ"מ דרבינו פסק כרבא הנאת עצמו שאני ונראה דס"ל כרמב"ן דעובד כוכבים שבא על בת ישראל לאו בכלל ג"ע דא"כ לרבא דאמר הנאת עצמן שאני כלומר אפי' עבדה מעשה הא אמרי' בג' עברות יהרג אפי' מתכוין להנאת עצמן וכו' ולית ליה דרשה דאל תקר' לבת וכו' ואפשר שלזה נתכוין רש"י שכתב על מה שהקשה והא אסתר פרהסי' הוי ונבעלה לעובד כוכבים ולא מסרה נפשה נשמר דלא נימ' דפריך דאשת איש ולא מסרה נפשה דא"כ לא הוי מתרץ מידי דכיון דג"ע היא אפי' מתכוין להנאת עצמן יהרג ומה שלא כ' רבינו אפי' ערקת' דמסאני אפשר דרבינו מפרש כמו שפי' הרי"ף שהיו רצועות ישראל משונות כדי שלא ילבש מלבוש כותי שזו מלא תעשה וכו' ונמוק"י כתב דהא דאמרי' דכותי הבא על בת ישראל לא הוי בכלל ג"ע דוק' הוא אבל ישראל הבא על כותית בכלל עריות דהא זמנין דחייב מיתה דקנאים פוגעים בו וכו' ועל מה שכתב הר"ן דלא אמרו אלא בל"ת אבל במ"ע לא קשי' לי והרי ר"ה בן תרדיון מסר נפשו כדי לעסוק בתורה. ואין לומר מידת חסידות שנו כאן וכו' וההיא דאלישע לא מכרעת דכבר קיים באותו יום מצות תפילין וגם לא אמר לקסדור שמקיים גזרתן שלא להניח תפילין אבל השיב למה ששאלו מה זה בידך וכו'. ומה שכתב רבינו ה"ז מתחייב בנפשו אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג צדקה תחשב לו. כ' נ"י אפי' לסברת הרמב"ם אם הוא אדם גדול וחסיד ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש השם אפי' על מצוה קלה כדי שילמדו העם ליראה את השם. כתב מש"ל דתוס' חולקין ארמב"ם ותוס' דסנהדרין דכ' שמא לא היה בקי בהלכות וכו' אמאי לא קאמר דרצה להחמיר ונראה דמכאן סיעת למ"ש ר' ירוחם דאם הכותי מתכוין להנאת עצמו אסור להחמיר וכתב הב"ח אפי' בפרהסי' ופרישה כ' דבפרהסי' רשאי ומתוס' מוכח כב"ח עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם נשים שאמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחת מכם ונטמ' ואם לאו נטמ' כולכם יטמאו כלם ואל ימסרו וכו' וכן אם אמרו תנו לנו א' מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כלכם וכו' ואל ימסרו נפש אחד מישראל ואם יחדו להם וכו' אם הי' מחויב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורים להם כן לכתחלה ואם אינו חייב מיתה יהרגו כלם ואל ימסרו. כתב כ"מ פלוגת' בירושלמי ר"י ור"ל ר"י סבר אף על פי שאינו חייב מיתה ור"ל סבר והוא כשחייב מיתה ופסק כר"ל דהוי ספק נפשות להחמיר דאל ימסרו בידם. כ' רמ"ך אף על פי שנמצ' בתוספת' כדבריו לא ידענ' טעמ' מאי דהא מסיק בגמר' דמש"ה בשפיכות דמים יהרג וכו' משום מאי חזית והכ' ליכ' האי סבר'

דהא יהרגו כלם והוא עצמו ומוטב שיהרג הוא עצמו ואל יהרגו כלם וכ' כ"מ על לא יחדו לא קשה קושייתו דבכל אחד איכ' למימר להו מאי חזית דתמסרו את זה תמסרו אחד מכם והצילו זה ועל פי טענה זו א"א למסור אחד מהם אבל על יחדו קשי' ואפשר לומר דסבר ר"ל דההיא סבר' אינו עיקר הטעם דקבלה היתה בידם דש"ד יהרג אלא שנתנו טעם מסבר' להיכ' דשייך אבל אין ה"נ אפי' היכ' דלא שייך האי טעמ' דינ' הכי (כ' לח"מ דעל רבינו קשה דהוא פסק כר"ל ומביא אותו הטעם שהדעת נוטה שאין מאבדין נפש מפני נפש) ובפ"י מהל' מלכים כ' דבן נח אם אנס אותו לעבור על אחת ממצותיו מותר לעבור. וע' ש"ע י"ד סי' קנ"ז שכ' רמ"א דשעת השמד היינו אם הגזרה הוא על ישראל לבדם וכו' כתב הש"ך אבל אם הוא על כל מדינות מלכותו אף שהישראלים בכלל לא שעת שמד מקרי עכ"ל. עוד כתב הש"ך שם ואם יש סכנת אבר צ"ע אי דמי לממון או לנפש (פי' שאדם צריך לתת כל ממונו ולא יעבור ל"ת כמ"ש רמ"א שם) וע' א"ח סי' שכ"ח ונראה לקול' והמחבר שם כתב דאסור לאדם לומר שהוא כותי כדי שלא יהרגנו אבל אם כדי שלא יכירו שהוא יהודי משנה מלבושו מותר בשעת הגזרה כיון שאינו אומר שהוא כותי:

אות י (כלל עט) יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה או לא

[א.] יבמות דף פ"ט תנן התם אין תורמין מן הטמא על הטהור (משום הפסד כהן) ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד לא עשה ולא כלום מאי לא עשה וכו' אמר רב חסדא לא עשה כל עיקר דאפי' ההיא גריווא הדר לטיבלא רב נתן בר אושעיא אמר לא עשה וכו' לתקן את השירים אבל תרומה הוי. ר"ח לא אמר כר"נ דאי אמר הוי תרומה זמנין דפשע ולא מפריש (ולא הדר מפריש מן הטהור) (כתב תוס' ולכך שוי' רבנן כאלו לא תרם כלל גבי מזיד דאי אמרת תרומה הוא אתי למפשע דהא שוי' נפשי' רשע שוגג לא עשה איסורא מדעת הלכך לא חשו דלמא פשע עכ"ל) וכו'. א"ל רבה לרב חסדא לדידך דאמרת אפי' ההיא גריווא הדר לטבלי' גזרה דלמא פשע מי איכא מידי דמדאורייתא הוי תרומה ומשום דלמא פשע אפקוה רבנן לחולין וכי ב"ד מתני' לעקור דבר מן התורה א"ל ואת לא תסברא והתנן הולד ממזר מזה ומזה (אשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה והולד ממזר וכו') בשלמא משני ממזר אלא מראשון אמאי אשתו היא וישראל מעליא הוא וקשרינן ליה בממזרת א"ל הכי אמר שמואל אסור בממזרת וכו' ואמאי קרי ליה ממזר לאסרו בבת ישראל שלח ליה רב חסדא לרבה ביד רב אחא בר רב הונא ואין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה והתניא

מאימת אדם יורש את אשתו קטנה. בש"א משתעמוד בקומתה (שהגיע לפרקה בשנים ובהבאת שערות) ובה"א משתכנס לחופה ר"א אומר משתבעה. ויורשה ומיטמא לה ואוכלת בגינו תרומה. קתני מיהא יורשה והא הכא דמדאורייי' אבוה ירית לה ומדרבנן ירית לה בעל הפקר ב"ד הפקר דא"ר יצחק מנין להפקר ב"ד הפקר שנא' וכל אשר לא יבא בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. והושע בן נון וראשי האבות למטות. בני ישראל וכי מה ענין ראשים אצל אבות (הו"ל למכתב וראשי המטות בני ישראל) אלא לומר מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילים את העם כל מה שירצו (וכל מידי דממונא לא עקירה היא) (כ' תוס' אבל מן הטמא על הטהור ליכא למימר אפקוה מרשותו בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו) ומטמא לה והא הכא מדאורייי' אביה מטמא לה ומדרבנן מטמא לה בעל. משום דהוי לה מת מצוה ומי הוי מ"מ והתניא איזו מ"מ כל שאין לו קוברין קורא ואחרים עונין אין זה מ"מ. ה"נ כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה. כתבו תוס' ומיהו ע"כ לאו הא בהא תליא דאם ירית לה מטמא ואם לא לא דא"כ כ"ג ונזיר יטמאו לקרוביהן כשאין שם יורש אלא הם וכן לנשיהם. ועוד למ"ד ירושת הבעל דאורייי' אמאי איצטריך קרא שהבעל מטמא לאשתו פשיטא דמת מצוה היא. ונראה לר"י משום דירית לה לא הוי מ"מ אלא משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בדבר הדומה כדפרישית לעיל דכיון דלא ירשי לה דומה למ"מ. מיהו אינו מ"מ גמור וכן נראה דאי הוי מ"מ גמור א"כ היאך יטמא לה במקום שיש ישראל דהא במ"מ אם יש ישראל וכהן אמרינן (בנזיר דף מ"ו) יטמא ישראל ואל יטמא כהן ובנשואי קטנה משמע דמטמא כשאר בעל שמטמא לאשתו דאוריית' אם יש שם כמה ישראל וכו' עכ"ל. ואוכלת בגינו בתרומה. בתרומה דרבנן. ת"ש אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאין סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין. וח"א אחד זה וכו' תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין והא הכא דמדאורייי' תשלומי מעליא הוי דאי מקדש בהו כהן אשה תפסו להו קדושין ואמר רבנן אין תשלומיו תשלומין (מדר"מ קמותיב) וקשרינן אשת איש לעלמא (וא"ת ומאי מדקדק מקדושין דלמא היינו משום הפקר ב"ד. ואור"י דהכא אין שייך לומר כן דמה פשע כהן שיש לנו להפקיר ממונו. תוס') מאי אין תשלומיו דבעי למהדר תשלומי חולין טהורין. א"ה היינו רבנן וכו' קנסו שוגג אטו מזיד איכא בינייהו. ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצו במזיד לא הורצה והא הכא. דמדאוריית' מרצה דתניא על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס וכו' בין ביחיד ואמרי רבנן לא הורצה והדר

ומעייל חולין לעזרה א"ר יוסי בר חנינא מאי לא הורצה דקאמר להתיר בשר באכילי אבל בעלים נתכפרו בו. סוף סוף קמתעקרא אכילת בשר וכתיב ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין. א"ל שב ואל תעשה שאני (לאו עקירה הוא כגון אכילת בשר עשה היא ואמור רבנן שב ואל תאכל לאו עקירה בידים אלא ממילא הוא מעקר' אבל תרומ' דקאמר לא עשה ולא כלום ומפקית לחולין עקירה ממש היא). א"ל רב חסדא לרבה) בעאי לאותבך ערל והזאה ואזמל וסדין בציצית וכבשי עצרת ושופר ולולב (דכל הני עוקרין ב"ד דבר מן התורה) השת' דשנית לן שב ואל תעשה לא מיעקר הוא כלהו נמי שב ואל תעשה נינהו (וא"ת סדין בציצית היכי הוי שב ואל תעשה דכי מכסי בטלית בת חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר ואשר תכסה בה אתא לדרשא אחרינ' במנחות דף מ"א ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא וא"ת בברכות דף י"ט משמע דכשהוא לבוש כלאים ואין פושטן לא חשוב שב ואל תעשה אלא עמוד ועשה ואור"י דשאני כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באיסור אבל כאן לא מתחייב עד אחר שנתעטף ומיהו קשה מדמברכינן להתעטף בציצית משמע דבשעת העיטוף עביד מצוה ומלשון להתעטף מוכיח נמי בה"ג דקי"ל דציצית חובת גברא הוא כ"כ תוס') ת"ש אליו תשמעון אפי' אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה כגון אלי' בהר הכרמל הכל לפי שעה שמע לו שאני התם דכתיב אליו תשמעון. ולגמור מיני' מגדר מילתא שאני (לעשות גדר ותקנה לישראל כי התם שהשיבן ע"י כן מע"ז). כתבו תוס' ד"ה ולגמור וא"ת שאני התם דע"פ הדבור מתנבא. ונראה כיון שע"פ הדבור שרי משום צורך שעה ה"ה שלא ע"פ הדבור שאין הנביא רשאי לחדש וכו' ע"ש עוד בתוס'. כתב רשב"א יש מי שפירש מגדר שאני וה"ה לב"ד דגמרי מיני' ואינו מחוור דא"כ הו"ל למימר אלא מגדר וכו' ור"ח ורש"י ל"פ כן אלא דוקא משום מגדר מלתא לעשות סייג ותקנה כי התם שהשיבן ע"י כך מע"ז וכן לקמן מפני שהיו פרוצים בעריות או שהיו מזלזלין בשבת אבל בעלמא לא עכ"ל. ת"ש בטלו מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל וכו' א"כ מה כח כ"ד יפה והא הכא דמדאוריית' בטל גט ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן א"א לעלמא מאן דמקדש אדעת' דרבנן מקדש (תולה בדעת חכמים דהא כדת משה וישראל קאמר) ואפקעינהו רבנן לקדושין (ע"י גט זה וכו' שוינהו למעות דקדושין מתנה למפרע דהפקר ב"ד הפקר) ת"ש אמר ר"א בן יעקב שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג ומעשה באדם שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא מפני שהשעה

צריכה לכך. מגדר מלתא שאני. (עיין תוס' ב"מ דף כ' ד"ה שובר בזמנו טורף דמשמע דאביי סובר יש כח ביד חכמים וכו' וצ"ע מגיטין דף צ"ו):

[ב.] יבמות דף פ"ח (על הא דעד א' נאמן בעדות אשה) אמר ר' זירא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה לא לחמר ולא ליקל משום עיגונ' אקילו בה רבנן. כתבו תוס' נראה לר"י דל"ל אנן סהדי דדייקא ומנסב' ונאמן עד אחד בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים ואין זה עוקר דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן (דף פ"ט) שבדבר שיש בו קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר וכו' עכ"ל:

[ג.] כתובות דף י"א אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד (דזכות הוא לו) כתבו תוס' תימא דהא זכיי' מטעם שליחות ואין שליחו' לקטן ונראה לר"י דה"נ אית ליה זכיי' מדרבנן וא"ת היכא הוי גר מדרבנן ושרינן בבת ישראל וקדושיו קדושין הא מן התורה נכרי הוא וי"ל דקסבר כמ"ד יש כח ביד חכמים לעקור דבר מ"הת בקום ועשה עכ"ל. וכתב באספ"ז בשם הריטב"א וז"ל יש שפירשו שאין גירות זה אלא מדבריהם ואין סומכין עליו לדונו כישראל אנא לענין יין נסך וכל דבר שהוא מדברי סופרים אבל לענין שחיטה ושאר דברים של תורה אין סומכין עליהן ואם קידש בת ישראל ובא אחר וקדשה אינה צריכ' ממנו גט ותדע דהא קי"ל ואם הגדילו יכולין למחות פירש"י שיכולין למחות וחוזרין למפרע נכרים גמורין ולא הוי כמומר דחזר לסורו וכו' וא"כ האיך נסמוך עליהם בשל תורה והיום או מחר יחזור בו ונמצא נכרי גמור למפרע וישראל אוכל נבלות גמורות על ידו וא"א יוצאה בלא גט וכו' ואינו מחוור וכו' אלא דהוי גר מדאוריית' ולא ניחוש שמא ימחה כיון דנתחנך מקטנותו והורגל בתורת ישראל מסתמ' לא יסור ממנה ובמילת' דלא שכיח לא חיישי' אפי' מדאוריית' וכו' ועיקר שהוא גר גמור מן התורה וכן דעת הרמב"ם (שכ' פרק י"ג מא"ב גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד וכו'. ובפ"י ממלכים כ' וכיון שלא מיחה בשעתו שוב אינו מוחה אלא הרי הוא גר צדק וכו' דמשמע דהוא גר גמור) עכ"ל. (ומדברי רש"י נרא' דהוא גר מדרבנן שכ' מגעו ביין כשר). ובתוס' ר"פ בן סורר כתבו דהוי גר מדאוריית' ע"ש וע' בכלל (זכין לאדם) מה שכתבתי:

[ד.] נדרים דף ט"ו ע"ב האומר לאשה קונם שאני משמשך ה"ז בבל יחל והא משתעבד לה מדאוריית' וכו' באומר הנאת תשמישך עלי וכו' שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. כתב הר"ן וא"ת והא האי נדרא דרבנן הוא דהנאת תשמיש ליה בה ממשא וליכא למימר באומר קונם גופך עלי מתשמיש עסקינן דהא דומי' דשאיני ישן וכו' קתני לה ואוקמא רבינא בבל יחל דרבנן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא האיך חייל נדרא דיליה לאפקועי מצות עונה ומצות פ"ו י"ל כיון דנדרא מיהא חייל ממילא פקעי להו הנך מצות דחכמים מתנין

לעקור בשב וא"ת עכ"ל. (ועיין ברא"ם בתוספותיו על הסמ"ג בה' שופר ד"ה אין תוקעין שכתב וז"ל אך קשה דא"כ בלא גזרה דרבה נמי לא היה להם לתקוע דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשב וא"ת. וי"ל דלא אמרי' שוא"ת שאני אלא היכא דליכא הכשר מצוה כגון ההי' דאין מפקחין את הגל דבעידנ' דקעקר שבות של דבריהם לא מקיים עשה דתקיעת שופר אבל הכא דבעידנא דקעקר איסורא דרבנן מקיים עשה דשופר לית להו לחכמים כך להעמיד דבריהם אפי' בשב וא"ת עכ"ל. ולכאור' זה הפך מדברי הר"ן דהא הכא בעידנ' דמקיים מצות עונ' עובר על איסור דרבנן עיין מ"א סי' תמ"ו) חם לא שנא' שאיסור בל יחל בשעת הראה ומצות עונה היינו בביאה גמורה. עיין שער המלך פ"ג מא"ב. ע' כתובות דף ע' ע"ב על מתני' דהמדיר את אשתו וכו':

[ה.] גיטין דף נ"ה ע"ב מתיב רבא גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל ואינו משלם ד"וה ותני עלה בחוץ כה"ג ענש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתי' אמר רב שזבי כרת מדבריהם אחיכו עלי' אמר רבא כרת שע"י דבריהם באת לו אוקמי' רבנן ברשותי' כי היכי דלחייב עלה (אוקמי' ברשות גנב אם הקדיש' שיחול עלי' הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמי' ברשותיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר וקדשה):

[ו.] גיטין דף ל"ו פריך הש"ס ומי איכא מידי דמדאורייתא משמט' שביעית והתקין הלל דלא משמט' אמר אביי בשביעית בז"הז ורבי היא. ומי איכא מידי דמדאוריי' לא משמט' (בזה"ז) שביעית ואתו רבנן ותקנו דמשמט אמר אבני שב ואל תעש' היא (הלוה הזה יושב ובטל ואינו עושה מצוה לפרוע חובו ולא עקר ליה בידים וכי האי גונא מותר לעקור דבר מן התורה וכו' דלא עקירה בידים הוא) רבא אמר הפקר ב"ד הפקר (לעולם בין לרבנן דאמרי שביעית בזה"ז דאוריית' תיקן הלל דלא תשמט ובין לרבי דבזה"ז דרבנן ואמור רבנן דתשמט לא תקשי דבר דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון הפקר). ותוס' כתבו דרבא לא קאי על קושי' ראשונה משום דקשיא ליה דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהוא דאוריית'. אלא מתרץ קושי' שנייה עכ"ל. כתב הרשב"א בחדושיו ה"נ אפקורי הפקיר הלל ממונו של לוה לגבי מלוה ומגבינן ליה וכן פירש"י ואקושיא קמיית' נמי קאי. ומינה שמעי' דכח ב"ד יפה להפקיר ממון ולזכותו לזה אפי' קודם שבאו לידו. וכן מוכח מקרא דאלה הנחלות וכו' דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבא לידו אף ראשים מנחילין ואומרין ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו מעתה שמעון עכ"ל:

[ואצרף לכלל זה כל מקום שאמרו מדאורייתא מחזי חזי ורבנן היא דפסלוה וגם שייך לכלל זה בכל מידי דאית ליה קנין מדרבנן אי מהני אף מדאורייתא או לא]:

[ז.] סוכה דף כ"ג מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה בי"ט בראש האילן או ע"ג הגמל כשרה ואין עולין לה בי"ט (דגזור בה רבנן אין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש): [גמ'] מתני' מני ר"מ היא דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל מ"ט דר"י אמר קרא חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים סוכה הראוי לשבעה שמה סוכה ושאינה ראויי' לשבעה לא שמה סוכה (והשתא דגזור רבנן אין עולין לה נמצאת שאינה ראויי' לראשון) ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרי בה. כתב הריטב"א סוכה הראוי' לז' וכו' וזו אינה ראוי' לז' רצופין שהשבת בא לעולם בתוך הזמ' ובהמה אינה ראוי' לשבת ודמיא כמו שאינה ראוי' לעמוד ברוח מצוי' ור"מ נמי הא מדאוריית' חזי וכו' ובודאי דלר"י נמי איסורא דבהמה דרבנן הוא אלא שהוא סובר שכן דין תורה לפסול כל סוכה שאינה ראויה לשבעה מאיזה צד וענין שיהי' והרי היא פסולה מן התורה עכ"ל. (ומהאי טעמא נמי הוה פוסל בסוכה על גבי אילן. תוס'):

[ח] יומא דף ע"ד גביהא הא דאמר ר"ל חצי שיעור מותר מ"הת מודה שאסור מדרבנן. פריך הש"ס אי הכי לא לחייב עלי' קרבן שבועה אלמא תני שבוע' שלא אוכל ואכל נבלות וכו' חייב ואמר ר"ל אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליב' דרבנן או בסתם ואליב' דר"ע (וכיון דס"ל דחצי שיעור אסור מדרבנן והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור) וכ"ת כיון דאית ליה היתר מהתורה קחייל קרבן שבועה (אין זה מושבע מסיני) והתנן שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראוין להעיד והוינן בה למעוטי מאי ר"פ אמר למעוטי מלך רב אחא בר יעקב חמר למעוטי משחק בקובי' והא משחק בקובי' מדאוריית' מחזי חזי (דלא הוי גזלן דאוריי' אלא שגזל מידו) ורבנן הוא דפסלוהו ולא קא חייל שבועה. שאני התם דאמר קרא חם לא יגיד והאי לאו בר הגדה (אם לא יגיד משמע מי שהגדה שלו מועלת לבעל דין והאי לא מהני הגדה דידי' הואיל ולא מקבלינן לה מדרבנן וכו'. ובשבועות דף ל"א נמי אית' האי סוגי' ואמרי' מ"ד מלך אבל משחק בקובי' כיון דמדאוריית' חזי ורבנן הוא דפסלי מחייב בשבועות עדות. כתבו ואע"ג דלקמן אמר הכל מודים בעד מיתה שחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן. בתר תרווייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד והכ' אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאוריית' מהני מחייב עכ"ל. ורשב"א כתב תימ' כיון דפסלוהו רבנן למה יגיד והלא לא חייבתו תורה אלא במפסיד

לתובע ממון בכפירתו ומתוך הדחק י"ל דפסולין דרבנן אע"פ שאין מוציאין ממון בעדותן מהני עדותן אי תפיס ואפי' בעדים לא מפקינן מיני' ומהכ' שמעינן לה עכ"ל. ועור כתב דלקמן אית' הכל מודים שכנגדו חשוד וכו' ולימ' מי יימר דמשתבעת והכ' מהתורה הוי ליה למשקל בלא שבועה דכל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ושבועה דכשנגדו דרבנן ואפ"ה כיון שזה אינו מפסידו להדי' וכו' פטור. זה שאין מקבלין עדותו לא כ"ש שיפטור וכו' וצ"ע עכ"ל: [ט.] כתובות דף ל"ז ת"ר עריות ושניות לעריות אין להם לא קנס ולא פתוי וכו' מאי שניות אילימ' שניות מד"ס (שגזרו חכמים על שניות להרחיק מן העברה כגון אם אמו) כיון דמדאו' חזי ליה אמאי אין להם קנס קרינין ביה ולו תהי' לאשה) אלא עריות חייבי מיתות שניות כריתות. (כ' באספ"ז איכ' למידק מ"ש מנתינה דפירש"י בר"פ דדוד גזר עליהן ואפ"ה אמרי' בגמ' ממזרת ונתינה למ"ד ראוי לקיימה הא אינה ראוי לקיימה אלמ' אע"ג דלא הוי אלא מדרבנן אפ"ה אמעט ליה מקר' דמ"מ אינה ראוי' דאנן אינה ראוי' לקיימה ממעטינן אפי' שיהי' מדרבנן וי"ל דלכך כ' רש"י שניות שגזרו חכמים להרחיק מן העברה וכו' פי' לפירושו דשניא שניות מנתינה דהנתינים דוד גזר עליהם שלא יבואו בקהל כממזרים ושאר הפסולין והלכך מ"מ אינם ראוין לבא בקהל אבל השניות לא אסרו חכמים אנא להרחיק מעתה לענין קנס לא הפקיעו חכמים מה שחייבין להם עכ"ל) (ותוס' ר"פ אלו נערות פליג ארש"י ומביא ראיה מהא דאמרי' ממזרת ונתינה למ"ד ראוי' לקיימה הא אינה ראוי' לקיימה וכו' נר' דס"ל לתוס' כיון דמדאוריית' חזי ראוי' לקיימה מקרי כמו שניות. ומשנה למלך פ"א הלכ' ה' מנערה הבי' ג"כ דברי האספ"ז וכ' ולא מצאתי טעם בחילוק הזה ועיקר הקושי' ל"ק שמה שהקשו אלא שניות. הוא משום דהוי ס"ד דאותה ברייתי' דקתני עריות וכו' שמעון התמני היא וכמו שכתבנו ולדידי' דדריש אשה שיש בה הויה פשיט' דשנייה יש בה הויה ויש לה קנס. ומה שאמרו נתינה אין לה קנס הוא אליב' דר"ש בן מנסי' עכ"ל. (ולי נר' דחלוק דאספ"ז הוא נכון דהתם גבי נתינים גזר דוד עליהם שלא להדבק בישראל משום לתא דידהו דהיו אכזרים כדאית' ביבמות א"כ שפיר נוכל לומר כיון דאינן ראוין מצד עצמן להדבק בישראל אין להם קנס. אבל בשניות דלא גזרו משום לתא דידה אלא אף משום לתא דיד' נמי כדי להרחיק שפיר קאמר דלא הפקיעו ממונ'). ועיין סוטה דף כ"ד מתני' ובפירוש המשניות לרמב"ם:

[י.] קדושין דף נ"ח תני' המקדש בפטר חמור ובחולין שנשחטו בעזרה רש"א מקודשת וכו' אלמ' לר"ש חולין שנשחטו כו' לאו דאוריית' (אלא מדרבנן וכו') כתבו תוס' קשה כיון שאסור מדרבנן האיך מקדש בהן והאמר רב המקדש מו' שעות ולמעל' אפי' בחיטי

קורדניית' דאינן אסורין כ"א מדרבנן אין חוששין לקדושין. י"ל דהתם מיה' איכ' שעות דאוריית' לפי מה שפי' ר"ת התם אבל הכא אינו אלא איסור' דרבנן עכ"ל. ורשב"א כתב וי"א דהמקדש בכל איסורי דרבנן אינה מקודשת והא דדייקינן הכא אלמ' לר"ש לאו דאוריית' לאו למימר' דאי הוי מדרבנן מקודשת אלא דאי דאוריית' ודאי לא הוי מקודשת ואי ס"ל דרבנן מיה' דלמ' לא סבר ר"ש כרב גידל. ובירושלמי פ"ק דמכלתין גרסי' כתבו על דבר שהוא אסור בהנאה תני בא מעשה לפני רבי ואמר ה"ז מגורשת ר' אלעזר אומר אינה מגורשת וכו' עד מהו כדין רבנן דקסרי בשם ר"י בר אחא מן דמר מגורשת אסור הנייה מדבריהם ומאן דמר אינה מגורשת אסור הניית מדברי תורה ופריך באיסור הנייה מדבריהם מקודשת אין תימר כן לית הדא פליג' על ר"מ המקדש בחמץ מו' שעותי ולמעל' לא עשה כלום וחמץ מו' שעות ומעל' טב הוא כלום חמץ בגופו קידש ברם הכא בהנאה שבו קידש אלמ' במקדש בגוף איסורי הנאה של דבריהם אינה מקודשת ויש מביאין ראי' מדתני' בתוספת' דמכלתין המקדש ביין נסך בעורות לבובין ובכל מה שחל עליו שם ע"ז אע"פ שמכרן וקידש בדמיהן אינה מקודשת ואמרי' דתקרובות ע"ז אינה אסור' בהנא' אלא מדבריהם וכו' ואפ"ה אינה מקודשת ולית' דהא אמרי' בחולין השוחט בשבת בחוץ לע"ז חייב ג' חטאות ואקשינן כיון דשחט בה פורת' אסרה אידך מחתך בעפר הוא אשחוטי חוץ אמאי מחייב ואם אית' דמדאוריי' לא מתסרא שפיר מחייב כיון דשחיטה ראויה היא מדאורייי' דגרסי' בכתובות גנב וטבח בשבת וכו' משלם דו"ה דברי ר"מ וחכמים פוטרין ואוקמינהו דטעמ' דרבנן משום שחיטה שאינה ראוי' ובשחיטת שבת סבר כר"י הסנדלר דאמר מעשה שבת אסורים. ואמרי' דפליגי בה ר"א ורבינא חד אמר דאוריי' וחד אמר דרבנן ואקשי' ולמ"ד דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי ופרקינן כי קא פטרי רבנן אשארא אלמ' דאע"ג דאינו ראו' מדרבנן אפ"ה מחייב דו"ה דשחיטה ראוי' קרינן לי' וכו' ובכתובות דף ל"ה כתב אהא דאמרי' המאמנת אין לה קנס ולא פתוי פירש"י שאינה בחזקת בתולה הואיל ונשאת ולא נהיר' וכו'. ואיכ' דמוקמי כר"י הגלילי דאמר נער' שנתארס' אין לה קנס ולא פתוי וכיון דארסה אמה ואחיה הרי היא כארוסה דעלמ' ואין לה וכ"ת כיון דאירוסין דרבנן הן אמאי אין לה קנס אמרי דהא קיי"ל הפקר ב"ד הפקר ול"ד להא דאמרי' בשנייה דמדאוריית' חזיא לי' אמאי אין לה קנס. ולא להאי דאמרי' לעיל למ"ד דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי התם אע"ג דלא קרי בי' ולו תהי' לאשה מדרבנן לא מפסדה קנס דהא איכ' כמה דלא מינסבן ואית להן קנס והא דלעיל נמי כיון דטבח חייב בד"וה אע"ג דאסרוהו עלי' בלכתחלה. אבל הכא כיון דתקינו לי' רבנן נשואין כארוסה של תור' היא ואין לה קנס עכ"ל. ועיין ברש"י פסחים דף ז' אהא דאמר רב גידל וכו' שכ'

ואע"ג דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קדושי תורה וקשרי א"א לעלמ' הא מתרצינן בכמה דוכתי כל דמקדש וכו' והפקר ב"ד וכו' והם הפקירו ממונו. ועיין תוס' פסחים דף כ"ט ד"ה אין פודין דאם קדם מומן להקדשן דלא קדוש אלא קדושת דמים אין פודין קדשים להאכילן לכלבים מדרבנן ואין לתמוה אטו משום חשש דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שויא מידי עכ"ל:

[יא.] ב"ק דף ע"ב ע"ב ר' יוחנן אמר ישנה לשחיט' מתחל' ועד סוף פריך אלמ' קסבר ר"י חולין בעזרה לאו דאוריית'. דאי דאוריית' מכי שחיט פורתא אסרה אידך לאו דמרה קטבח וכו'. כתב תוס' משמע דאי הוי דרבנן חשיב דמרה שפיר ומתוך כך נרא' לדקדק דתקרובות ע"א אסורה בהנאה מדאוריי' מדקאמר לעיל ור"מ שוחט לע"א אמאי חייב כיון ששחט בה פורת' וכו' ואי דרבנן הוי חשיב שפיר דמרה. ומיהו יש לדחות דתקרובות ע"א אפי' לא אסור בהנאה אלא מדרבנן חשיב לי' שפיר לאו דידי' כיון דאסרו חכמים בכל הנאה אפי' קידש בו אין האשה מקודשת כדאית' בתוספת' פ"ד דקדושין המקדש בייי"נ בעורות לבובין אינה מקודשת אבל חולין בעזרה אי הוי דרבנן וקידש בו האשה מקודשת לכך חשיב דמרי' עכ"ל (וגם כאן צריך לחלק בין תקרובות ע"א ובין חולין בעזרה לענין קדושין דאל"כ היא גופא תקשי אמאי התם דג"כ אינו אסור אלא מדרבנן אינה מקודשת):

[יב.] ע"א דף ס"ג תני' בא עלי' ואח"כ נתן אתננה מותר ורמינהו בא עלי' וכו' אסור לא קשי' הא דאמר התבעל' לי בטלה זה הא דאמר בטלה סתם. בטלה זה מאי הוי הא מחסר' משיכ'. בזונה כותית. כתבו תוס' פי' (הא דפריך והא מחסר משיכה) ואפי' לר"י דאמר ד"ת מעות קונה הכא גבי אתנן לא קני כיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונ' ואוקמיה אמשיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל. ולא דמי לההיא דפ' הזהב נתנה לסיטון שקניית הכסף מועיל כיון דמעל מן התור' מי יפקיע מעילה ממעות הקדש עכ"ל (דבריהם סתומים). ולחם משנה פ"ג ממכירה פי' דבריהם הכי דשאני מעות הקדש כיון דחל בהם הקדושה מן התור' וזה בא להוציא' מדין תורה מעל ואין כח ביד חכמים להפקיע אבל גבי אתנן קודם שיהי' אתנן חכמים עקרו הקניי' ומעולם לא הי' אתנן אע"ג דהביאה במקום כסף עכ"ל). ובמציעא דף מ"ח גבי פלוגת' דמעות קונות כ' רש"י ונפק' מיני' לענין איסור' אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוי קדושין דמדאוריית' קניה ודידיה הוא לר"ל לא הוי קדושין עכ"ל. כתב באספ"ז בשם הריטב"א ולא מחוור כיון דמדרבנן אין קונות הפקר ב"ד הפקר ואף לר"י אינה מקודשת למאן דאמר דלית לי' למוכר רשות להפקירן (להאי זוזא עכ"ל): [יג.] כתב הר"ן בפ' התקבל בסוגי' דקטן זוכה דהא דאמר

שמואל דאין קטן זוכה מדאוריית' אבל מדרבנן משמע דס"ל דזוכה לאחרים (כ"כ תוס') ומש"ה מהני בשתופי מבואות ואני תמה אי מודה שמואל דזכייה מדרבנן אית לי' למה לן לפרוקי שאני שתופי מבואות דרבנן ואפי' הוא דאוריית' אמאי לא מהני כיון דרבנן תיקן לי' זכייה והא קי"ל הפקר ב"ד הפקר ומיהו אשכחן זכייה מדרבנן דקלישה מזכייה דאוריית' דגרסי' בפ' מי שמת גבי המוכר ש"ח לחברו וחזר ומחלו מוד' שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאינו יכול למחול א"א בשלמ' דאוריי' מש"ה אינו יכול למחול אלא מדרבנן אמאי א"י למחול אלמ' כיון דאכתי ממונ' לא אתי לרשות זוכה ולא זכי ביה אלא מדרבנן לא אלימ' זכייה דידה כדאוריית' וה"נ אם איתא דאינו זוכה באחרים מדאוריית' לא מהני בדאוריי'. ומיהו התם איכא למימר דרבנן הכי תיקון והם אמרו והם אמרו וכו' לפיכך נראין דברי רש"י עיקר וכו'. ע"ש. והנה מדברי הר"ן הללו נרא' דס"ל דמיד' דאית בי' זכייה בתקנת' דרבנן מהני אף בדאוריית' מטעם דהפקר ב"ד. אמנם רמב"ן בחדושיו לבתר' דף ע"ז נרא' דפליג אזה. דהקשה למ"ד מכירת שטרות דרבנן מההיא דאמרי' בפ' האיש מקדש התקדשי בשטר חוב זה רמ"א מקודשת וכו' ותירץ דמאי מקודשת מדרבנן וכו'. וגם מתוס' ר"פ בן סורר משמע דבדבר שאין לו אלא קנין דרבנן לא מהני בדאוריי' וגם מתוס' ב"ק דף ק"ד ע"ב ד"ה אגב אסיפ' שכ' וההיא דפרק הזהב (מ"ו) גבי הי' עומד בגרן דפריך וליקני לי' אגב ארעא ומשני דלית לי' ארע'. התם מדאוריי' בעינן דאית לי' ארע' דאי לית ליה לא היו קרוין מעותיו מדאוריית' שיכול לפדות בהן פירות מעשר שני אבל לענין לגבות כיון שהוד' שיש לו והקנה אגב קרקע למה לא יגבה עכ"ל מהכ' מוכח דס"ל כיון דקנין אודיית' לא הוי מדאוריי' אלא מדרבנן לכן לא מהני גבי מעשר (אמנם י"ל דמהא לא מוכח דודאי אודית' אינו אלא מטעם שהוא הודה שיש לו ויכול לחייב את עצמו כדי שיגבה האחר את הדבר אשר הקנה לו. אבל רבנן לא תקנו האי קנין דנימ' דמהני משום הפקר ב"ד). וגם הב"י באה"ע סי' כ"ח הביא בשם ר' ירוחם אם הי' לו חוב אצל אחרים ואמר הרי את מקודשת לי בחוב זה במעמד שלשתן נה מקודשת אלא מדרבנן כיון דמע"ש אינה קונה מדאוריי'. וכ' הב"י ואינו מוכרח דהא איכ' למימר דכיון דתקינו רבנן נקנו לה המעות וכיון שנקנו לה הוי כאלו נתן לה הכסף והוי מקודשת דאוריית' (ובאמת מלשון הרמב"ם שכתב סתם מקודשת משמע דאוריית' ועוד כתב שם בשם רי"ו דאם קידש בגזלה אחר יאוש לחוד מקודשת מדרבנן כדמוכח בפרק מרובה וכו' ונרא' דב"י לא פליג אהא דאחר יאוש ובית שמואל סי' כ"ח חילק וז"ל לא דמי גזל אחר יאוש למעמד שלשתן דגזל אע"ג דזוכה מדרבנן מ"מ מדאוריית' צריך להחזיר א"כ מקדש אותה בדבר שאינו שלו משא"כ במע"ש. וים של שלמה בפ' מרובה כתב לדעת

הרא"ש יאוש קונה מדרבנן אז הוי קדושי דאוריית' דהוא קונה מחמת הפקר ב"ד ואין קדושין של אחר תופסין בה וכו' (עיין בכלל יאוש) והנה מסוגי' אחת דסוכה מוכח לכאורה דדבר שיש בו קנין דרבנן מהני בדבר דאוריית' דגרסי' התם בדף ל"א ההיא סבתא דצווח' קמי' דרב נחמן אמרה לי' ריש גלות' וכולהו רבנן דבי ר"ג בסוכה גזולה הוי יתבי וכו' אמר להו ר"נ פעית' היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד (דתקנת חכמים על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול הנגזל את דמיו ולא חייבוהו לקעקע בניינו מפני תקנת השבים) אמר רבינ' האי כשורה דמטללת' דגזולה עבדי ליה רבנן תקנת' משום תקנת מריש. פשיט' מ"ש מעצים מהו דתימ' עצים שכיח' אבל האי לא שכיח' אימ' לא קמ"ל. ה"מ בגו שבעה אבל לבתר שבעה הדר בעינ' ואי חברו בטינ' אפי' לבתר שבעה נמי יהיב לי' דמי עד כאן. וא"כ מכאן קשה על רמב"ן וריי"ו ושער המלך בפ"ח מלולב תירץ וז"ל ואפשר לחלק דההיא סבתא שאני אע"ג דמן התור' לא קני ומחייב להדורי חפצא גופי' מ"מ אי אתרמי ונתרצה למכרו וליקח דמים פשיט' דקני מן התור' ואע"ג דלא יהיב דמי לאלתר וכו' אי זקפן עליו במלוה מיהא קנה. והלכך מכי תיקון רבנן דאין לו אלא דמים הוי כאלו נתרצה למכרו שהרי מצוה לקיים דברי חכמים ולא גרע מתלוי' וזבין וכו' הלכך הוי לי' מכירה גמורה מן התור' ודמים חייב הוא לו דהוי לי' כאלו זקפן עליו במלוה ומכי יהיב דמי בתר הכי נמצא קנייתו למפרע. ונמצ' דבתר דתיקון רבנן דאין לו אלא דמי עצים ומכח תקנת' דידהו הוי השת' קנייה מן התור' מה שאין כן בזכיית קטן כיון דמן התורה אין הקנאתו כלום ושאול הוא גביה אע"ג דחכמים תקנו שיהי' הקנאתו הקנאה אינו יוצא י"ח וכו' והיינו טעמ' דרמב"ן וריי"ו גבי מע"ש ומכירת שטרות דאינה מקודשת אלא מדרבנן אמנם ההיא דריי"ו גבי קדשה בגזל אחר יאוש לחוד לא מתרצ' וקש' מההיא סבתא ועיין במחנה אפרים הל' קנין משיכה. שהכריח מדברי תוס' דהגוזל קמא שכתבנו דכיון דפדיון מעשר דאורייי' בעינן שיקנהו בקנין דאורייי' ואודית' כיון שאינו אלא מדרבנן לא מהני לענין פדיון מ"ש דאורייי' עכ"ל שער המלך, וע' בתוס' סוכה דף ל' ע"ב בד"ה שנוי החוזר לברייתו לא שמי' שנוי וז"ל ואע"ג דקני מדרבנן כדאית' ב"ק דף צ"ג וכו' כיון דמדאו' לא קני לא נפיק הכא ומיהו מהאי סבתא משמע דנפיק אע"ג דלא קנה אלא מטעם מריש. אלא יש לתרץ התם משום תקנת השבים והכ' באגודת לולב בעלמ' לא שייך תקנת השבים דבקל יכול להתיר אוגדו עכ"ל. (וכ"כ הריטב"א בחדושיו אע"ג דמדאורייי' פסולה השת' דתקון רבנן בגוזל מריש וכו' דקני לי' וחייב דמים לבעלים הרי העצים האלו שסיכך בהן קנויים לו מדרבנן מתקנת מריש ואין לו אלא עליו חוב שחייב לבעלים והרי הוא כחוב דעלמ' ומשלך קרינן בי' עכ"ל):

[פסק]:

[יד] כתב רמב"ם פ"ב מה' ממרים ויש לב"ד עקור אף דברים אלו (שתקנו ב"ד שלפניהם) לפי שעה אע"פ שהוא קטן מן הראשונים שלא יהיו גזרות אלו חמורות מדברי תורה עצמה שאפי' ד"ת יש לכל ב"ד לעקרו הוראו' שעה כיצד ב"ד שראו לחזק הדת ולעשו' סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה מכין ועונשין שלא מן הדין אבל אין קובעין הדבר לדורו' וכו' וכן אם ראו לפי שעה לבטל מ"ע או לעבור על ד"ת כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכ' השעה כשם שרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחי' כולו כך ב"ד מורין בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצוה לפי שעה כדי שיתקיימו וכו'. ובפרק כ"ד מסנהדרין כתב נמי כזה. ועוד כ' שם וכן יש לדיין להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאחר ונותן כפי מה שירא' לגדור פרצת הדת וכו' או לקנוס אלם זה וכן הוא אומר כל אשר לא יבא בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו מכאן שהפקר ב"ד הפקר. ובפ"ה הל' ח' מתרומו' פסק כרב נתן בר אושעיא דלא עשה לתקן השירים אבל תרומ' הוי. ובפ"ט משמט' כתב ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה שהוא מד"ס אבל שמטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה. כ' הראב"ד זה אינו מחוור דאביי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר ב"ד הפקר הלכך נוהג בכל זמן עכ"ל. כתב כ"מ הראב"ד מפרש כרש"י דקאי נמי על קושיא קמייתא ורבינו כתוס' דלא קאי אלא למי איכא מידי דמדאורייתא לא משמט וכו' וטעמא כיון שאין הממון בידו הפקירוהו ב"ד אבל להוציא מידו ע"י הפקר שלא כדין תורה כלומר אלו הית' שמטת כספים דאורייתא לא הוי מתקנ' להוציא מידו ע"י הפקר וקושיא קמייתא לא מתרצא אלא כאביי עכ"ל. (ולי נרא' דהא תליא מאיזה קרא ילפינן הפקר ב"ד אי מקרא דר' יצחק דיחרם רכושו או מקרא דר"א מה אבות מנחילין דהא רשב"א מביא ראי' דיכולין ב"ד לזכות ממונו לאחר אע"פ שלא בא לידו מההוא דאבות מנחילין (כמ"ש לעיל אות ו') לפי זה נוכל לומר דמקרא דר"י ליכא לאכוחי אלא שיוכלו ב"ד להפקיר ממונו וכל מי שיגיע ממונו לידו יזכה ולא יהי' נחשב כגזל כיון דבעודם בידו אינם שלו א"כ לא הקנו חכמים לשום אדם אלא נטלו מבעל הממון והניחוהו הפקר א"כ לרמב"ם שהביא הקרא דר' יצחק בפ' כ"ד מסנהדרין להאי דינא דהפקר ב"ד שפיר פסק דאין ב"ד יכולין לזכות לזה המלו' שיתן לו הלוה המעות ע"י הפקר ב"ד אמנם הראב"ד יוכל לסבור הקרא דר"א ושפיר מוכח כהוכחת הרשב"א):

[טו.] בפ"א מנערה כ' הרמב"ם הית' אנוסה זו אסור' עליו אפי' מחייבי עשה אפי' שנייה לא ישאנ'. כ' כ"מ קשה כיון דמדאורייתא שרי היא ראויה לו. ואפשר כיון דכתיב

ושמרתם את משמרתי מצאו חכמים מקום לאסור שניות שפיר איכא למימר דשנייי' אמעט מלו תהי' לאשה ובלא"ה כיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלא תסור שפיר איכא למימר דשנייה אמעיט' מלו תהי' לאשה עכ"ל (ובעיני תמוה קושייתו הלא העמידו חכמים דבריהם בשב ואל תעשה. כמו בכל מצות עשה שהעמידו דבריהם אם לא שנא' דס"ל דכיון דכתיב נמי לא יוכל לשלחה כל ימיו חמור משום דהוי עשה ול"ת). כ' מש"ל הנה מצינו בכמה מקומו' שחכמים העמידו דבריהם במקום תורה אף היכא דליכא לא משום סייג וכו' ובירורן של דברים הוא כמ"ש מרן דכל היכא דהכתוב כתב סתם כגון הכא גבי אונס ולא תהי' ובא למעט שאם אינו ראויה לקיימה אינו נושא' אין חילוק בזה אם יהי' איסור תורה או דרבנן ולמ"ד דהקנס תלוי בנשואין ממעט נמי מקנס (כלו' לשמעון התימני ור' שמעון בן מנסיא אבל לדידן דדרשינן נער' הנער' כדאיתא בר"פ אלו נערות לא תלי קנס בנשואין וחייב בקנס אם לא היכא דאיכא מלקות אבל אי ליכא מלקות כגון חייבי עשה וכו' חייב בקנס כמ"ש רמב"ם בפרק זה הל' י"ב) וכן גבי סוטה דרחמנא אמר ונקה האיש מעון ממעטינן נמי עברה דרבנן כלומר לדעת רבינו דס"ל דקרא ונקה וכו' ממעט כל עברות עריות לאפוקי מדעת רש"י שכ' דלא בא למעט אלא מהאי עון דבא עליה בעלה אחר סתירה ע"ש בסוט') וכן גבי מי האיש הירא דחוזר מעורכי מלחמ' דלר"י הגלילי אפי' ירא מעברות דרבנן שעש' נמי ממעט (וע' סוטה דף מ"ד ע"ב דאיכא פלוגתא בזה דלריה"ג אפי' מעברות דרבנן ולרבי יוסי דוקא מעברות דאורייתא) וכן גבי טומאת כהן דמיעט הכתוב דאם איכא חלול באשתו אינו מטמא לה ממעטינן נמי חלוצה דכיון דרחמנא אמר לא תסור ממעטינן להו מקרא עכ"ל. ובפ"ב מסוט' כ' הרמב"ם לפיכך אם היתה אשתו אסור' עליו וכו' אפי' שנייה וקנא לה ונסתר' אינה שותה אלא תצא בלא כתוב' ותהי' אסורה עליו אף משום זה וכו':

[טז.] ובפ"ז מתרומו' כ' כהן טמא אסור לאכול בין תרומ' טמאה ובין טהור' אלא כל טמא האוכל תרומ' טהור' חייב מיתה בידי שמים לפיכך לוקה וכו' וטמא שאכל תרומה טמא' אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה שהרי אינה קדש. כתב מש"ל יש להסתפק במי שאכל תרומ' טמאה דרבנן אי חייב כרת מי אמרינן כיון דתרומ' זו טהור' מן התור' שפיר קרינן ביה ומתו בו כי יחללוהו או דלמא אף שטומאת' מדרבנן ממעטינן לה ואמרי' שפיר פרט לזו שמחוללת ועומדת ויש לנו הרבה כיוצא בזה כגון הבא ביאות אסורו' מדרבנן דאין המים בודקין את אשתו וכן גבי אונס וכו' וא"כ ה"נ תרומ' טמא' ממעטינן מקרא דכי יחללוהו (ולפי מ"ש לעיל אין מכל אלו ראי' דהתם העמידו וכו' בשב וא"ת) וע' במ"ש מרן בסוף פי"ד מפרה (דשם כ' היכא דאינו טמא אלא משום דרבנן בעלמא אינו פוטרו

ממיתה). שוב ראיתי לרבינו בפ"ב מגנבה שכ' השוחט חולין בעזר' וכו' אע"פ שנשחטו בעזר' אסורין בהנא' הואיל ואיסורן מדבריהם חייב לשלם ד"וה הרי אם הי' איסורו מן התורה הי' פטור משום דלא הוי קרינן ביה וטבחו ועכשיו שאיסורו מדרבנן לא ממעטינן ליה מקרא וטבחו ה"נ דלא ממעטינן מקרא דכי יחללוהו תרומ' טמאה מדרבנן וע' תוס' ב"ק דף ע"ז ד"ה אומר בי' ר"ש וע' חולין דף נ"ז דפריך הש"ס ואי אין שחיטה לעוף מן התורה לבעי' כסוי וע' רש"י פסחים דף ל"ה אהא דאמר לא חזי לי' שכתב ואמרי' לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ וכו' פסחים דף ל"א בתוס' אהא דאמרי' אבל חלתו דאי מטמי ל"ל היתר במושבו' וכו' זו הסוגיא כמ"ד מחיצ' לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאתה חוץ למחיצ' נפדית אפי' טהורה א"נ כיון דמדרבנן אין לה פדייה לא חשיב נאכל בכל מושבות עכ"ל. וע' במ"ל פ"ג הל' ב' מתמידין ובפ"י משבועו' כ' הרמב"ם אפי' פסולי עדות של דבריהם או שהי' מלך פטור משבועת עדות שאילו העידו לא היו מחייבין ממון בעדותן:

[יז.] ובפ"ה מסוכ' כ' הרמב"ם העושה סכתו בראש האילן או ע"ג הגמל כשרה ואין עולין לה בי"ט (והיינו כר"מ) וכ' שער המלך פ"ח מלולב כיון דקי"ל כר"מ מדאורייי' מחזי ויוצא בה קשה על הטור דפסק כדעת סמ"ג בסי' קמ"ו בי"ד דע"ז של כותי שבאת ליד ישראל דאינה אסור' אלא מדרבנן גזרה משום ע"ז של ישראל עצמה. ולמה פסק בא"ח סי' תרמ"ט דלולב של ע"ז של כותי אם נטל יצא מיום א' ואילך והיינו משום דס"ל כתי' התוס' שצריך ליטלנה ע"מ שלא לזכות והלכך ביום א' לא משכחת לה דאי זכה בה הרי נעשים ע"ז של ישראל ואין לה ביטול ואי לא זכה בה בעינן לכם. והשתא קשה דמאי שנא מסוכה בראש האילן דפסק הטור סי' תרכ"ח כר"מ מטעמא כיון דמדאורייי' מחזי. ואפשר לומר דאע"ג דקי"ל כר"מ דסוכ' שע"ג אילן כשר' לאו מטעמא דר"מ משום דמדאורייי' חזי אלא משום דקי"ל כרבנן דר"א דעושין סוכה בחש"מ דלרבנן הך דינא דר' יהודה לא מצי למיקם וצ"ע. ותו קשה מהא דכתב תוס' פסחים דף ל"ח) דאי מחיצה לקלוט דרבנן ואין להם פדיון לא חשיב נאכל בכל מושבות. ומ"ש מסוכה דכשר' משום דמדאורייי' חזי. וע' עוד שם שהאריך בזה:

[יח.] בפ"ה מאישו' כ' הרמב"ם המקדש בדבר שאסור בהנא' וכו' אינה מקודשת אפי' הי' אסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית מיום י"ד אינ' מקודשת. כ' ה"ה ה"ה לשאר דברים. וכבר תירצו המפרשים הסוגיא גבי חולין בעזר' וכן הסכים רמב"ן שבכל איסורי הנאה אינ' מקודשת. וכ"מ כ' דוקא חמץ דאורייתא ושעות דרבנן או שעות דאורייתא וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקדושיו וכן דעת הר"ן

בדעת רבינו. וע' מש"ל שנסתפק באשה חול' והית' מסוכנת דשרי לה איסורין או חול' שאין בה סכנה וקדשה באיסור הנאה מדבריהם מי אמרי' דאזלינן בתר דידה ולדידה שוה שיכול' ליהנות או דילמא משום דלמקדש אינו שוה כלום ונמצא דלא נתן לה פרוטה. והאריך ובסוף מסיק דמריטב"א בקדושין אמתני' המקדש בערלה מוכח דאזלינן בתר דידיה. ולא דמי להא דהמקדש בגזל לאחר יאוש ואע"ג דיאוש לא קני וא"כ איהו לא נתן לה כלום דהתם שאני כיון דמיד שבא ליד האשה קנאת' ביאוש וש"ר וכיון דהיא קנאה אף הוא קונה אות' אבל הכא אף לאחר שבא ליד האשה עדיין אותה סיבה במקום' עומדת שהרי לעולם אסור המקדש בהנאת אותן הדברים ע"ש שהאריך ועיין בפ"ב משחיטה הלכה ג' בכ"מ ובמ"ל שם:

[יט.] וש"ע אה"ע סי' כ"ח כתב המקדש באיסורי הנא' (עכ"ל) דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאוריית' מקודשת ואם חמץ דאורייתא ושעות דרבנן או להפך ספק מקודשת. כ' בית שמואל ותוס' כתבו בשם רש"י אפי' חמץ דרבנן ושעות דרבנן אינה מקודשת ותוספות ורא"ש ס"ל תרי דרבנן מקודש' ולפי דעת רש"י דתרי דרבנן נמי אינה מקודשת לפ"ז שאר איסור דרבנן שאין לו עיקר בתורה אינ' מקודשת כי חמץ דרבנן ושעות דרבנן הוי כמו שאין לו עיקר בתורה וכן משמע מרא"ש כו' ולכאורה נרא' דאינה מקודשת בכל איסור דרבנן אפי' אין לו עיקר בתורה מ"מ כיון דמדרבנן אסור אינו נותן לה כלום וכל המקדש אדעתא דרבנן וכו' וכן משמע בש"ג ספ"ב דקדושין. וכן איתא בתשו' הרי"ף אם מקדש לפני פסולי עדות דרבנן אינה מקודשת. גם כתבתי לעיל אם מקדש אות' בדבר שאין לו בו רק קנין דרבנן כגון מעמד שלשתן מ"מ קונ' אות' מדאורייתא כן י"ל הכא להיפוך מחמת גזרת חז"ל אינו שלו ואינו קונ' אותה כלל וצ"ע. וד"מ הביא במעמ"ש דעת רי"ו דאינ' מקודשת אלא מדרבנן משמע דס"ל עיקר כרי"ו וכ"כ הב"ח ע"ש. וע' בטור אה"ע סי' מ"ב שכתב בשם רמב"ם המקדש בפסולי עדות דרבנן צריכה גט מספק (וכן הוא בש"ע) וב"י כ' בשם הרי"ף דאין חוששין לקדושין. וכ' ב"ש מבואר בב"י בשם מ"כ אם קדש לפני פסולי דרבנן נמי תפסי קדושי אחר שאפי' הראשון ושני קדשו לפני פסולי דרבנן תופסין קדושין של שניהם כל שאין קדושין כשרים תופסין קדושין של אחר עכ"ל. (וע' באספ"ז ב"ב דף קכ"ד גבי פלוגתא דגבו קרקע וכו' דלרבה דס"ל שעבודא לאו דאורייתא לא מקרי מלוה מוחזק בנכסי לוה והוי ראוי לגבי בכור ואע"ג דשעבודא דרבנן ומצי טריף מלקוחות דמשום דשעבודא דרבנן לא מקרי מוחזק וראי' מדפרכינן סוף גט פשוט עליה דרבה דקאמר שעבודא לאו דאורייתא מהא דגבו קרקע יש לו אלמא

שעבודא דאוריי' דאי לאו מדאורייתא כיון דאי קדם וזבין מדאורייתא זביניה זבינא ולא מצי טריף ראוי הוא דשעבודא דרבנן לא משוי לי' מוחזק):

[כ.] בש"ע ח"מ סי' ב' בהגה בשם המרדכי פ"ק דב"ב כתב נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב"ד הגדול ומכין ועונשין והפקרן הפקר כפי המנהג. אע"פ שיש חולקין (מהר"ם ומהרי"ק שורש א' ופסקי מהרא"י סי' רנ"ג) וס"ל דאין כח ביד טובי העיר באלה רק להכריח הצבור במס שהי' מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם. וכתב סמ"ע ומשמע בפסקי מהרא"י דלא אמרינן הפקר ב"ד אלא בגדול שאין בדור כמוהו. וע' במרדכי בפרק אלו מציאות שכ' וגם מפני תקנות הקהלו' (שגזרו חרם על כל מי שיבא לידו מנכסי ספינ' שנאבד' שיחזיר לבעלים. גבי מעשה שנטבעה ספינ') צריך שמעון להחזיר אבד' אם נתייאש ראובן דהפקר ב"ד הפקר וליכא למימר דוקא בדורות ראשונים וכו' שהרי אמרו חכמים מפני מה לא נתפרשו שמותן של ע' זקנים וכו' וכתיב וישלח ירובעל ואת בדן וכו' לומר לך יפתח בדורו וכו' מי שנתמנה פרנס על הצבור כאביר שבאבירים ושלום גרשון ב"ר יהודה עכ"ל. וכן הוא בש"ע ח"מ בהג"ה סי' רנ"ט ס"ז:

[כא] בא"ח סי' תקס"ט הקשה הרא"ם על מה דאמרינן דבשבת אין תוקעין וכו' א"כ גם בי"ט דאיכא איסורא בתקיע' שמא יתקן כלי שיר והי' להם לחכמים לבטל ד"ת בשב וא"ת וכו' ותירץ פר"ח שהרי לא מצינו שב"ד יעקרו מצוה אחת לגמרי מן התורה ושיאמרו שלא יתקע שופר לעולם וכ"ת מטעמא דשמא יתקן נגזור בר"ה שחל בשבת דלא הוי עקירה לגמרי דהא מקיימי מצות שופר בשאר השנים הא לק"מ דא"כ מחזי כחוכא דבי"ט לא גזרו ובשבת גזרו אם כי הטעם דשייך בשבת שייך בי"ט עכ"ל. וראי' לדבריו מתוס' יבמות דף כ' ע"ב דפריך התם א"ה כל הנשים לא יתייבמו גזרה משום איילנות וכו' כתבו תוס' כל הני פרכי לא פריך שיעקרו חכמים מצות ייבום לגמרי אלא הכי פירשו וכו' ע"ש שער המלך פ"א משופר. ור"ן בר"פ י"ט של ר"ה הקשה מ"ש הני דגזרי' בשבת ומ"ש מילה דשרי בשבת ולא גזרינן שמא יעביר תינוק או איזמל ד"א בר"ה ותירץ דהני שאני לפי שהכל טרודין בהם ולא מדכר חד לחבריה משא"כ במילה עכ"ל. ט"ז בא"ח סי' תקפ"ח תירץ כיון דהתורה ריבתה בפי' וביום השמיני אפי' בשבת לא רצו לעקור ד"ת בפירוש משום גזרה וכיוצא בזה כתבתי בי"ד סי' קי"ז לענין איסור סחורה בנבלות (וע' תוס' ב"מ דף ע' ע"ב ד"ה תשיך) ושער המלך פ"א משופר הקשה הא אמרינן בפרק ר"א דמילה דר"א דריש יום תרועה יהי' לכם אפי' בשבת וא"כ לפי הט"ז צ"ל דמתני' דריש פרק י"ט אתיא דלא כר"א דלר"א כיון דהתירה התורה בפירוש אין כח ביד חכמים לגזור. וזה דוחק דמתני' משמע הלכה פסוקה היא וצ"ע עכ"ל (וע' כ"מ פ"ב

מהל' מילה) ועיין שער המלך שכתב בשם שיטה מקובצת לסנהד' גבי מלך לא דן וכו' דמסתמא כיון דהשם צוה להם בהדיא לדון לא היו חכמים גוזרין עליהן שלא לדון כה"ג פ' איזה נשך וכו' וכ' שער המלך ואין ראי' לט"ז מזה דהכא איכא מצוה וכו' ועיין תוס' ב"מ דף ס"ד ע"ב מוכח כט"ז:

[כב] כתב הריטב"א בקדושין דף נ"ו ע"ב על הא דתנן המקדש בערלה וכו' אינה מקודשת וכו' וז"ל ואיכא דקשיא ליה אמאי אינה מקודשת דהא אפשר ליהנות בה שלא כדרך הנאתן. ולאו מלתא היא דנהי דלית ביה איסורא דאורייתא איסורא דרבנן מיהא איכא והמקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון סתם יינם וכיוצא בו אינה מקודשת כדאמרי' בפסחים דהמקדש אפי' בחטי קורדנייתא שאינן אלא נוקשה דרבנן אינה מקודש' ואע"ג דהמקדש בעדים פסולין מדרבנן מקודשת אומר מורי נר"ו דלא דמי דהתם איכא עדות מעלי' מן התורה ומקודשת של תורה היא ולא מפקעי רבנן קדושי דאורייתא בכדי אבל הכא כיון דאמר רחמנא דניתב לה ממונא ומאי דיהיב לה השתא לאו ממונא הוא דהא אסרוה רבנן עלה לא מיקדשא כלל ומאי דאמרי' לקמן דלר"נ חולין בעזרה לאו דאוריי' דאשה מתקדשת בה ה"ק דכיון דחולין בעזרה לאו דאורייתא לא אסרינהו רבנן בהנא' אלא באכיל' אבל חמץ וסתם יינם וערלה שלא כדרך הנאתן דאיסורי הנא' דרבנן אינה מקודשת כלל וכי תימא והא שרי שלא כדרך הנאתן אפי' מדרבנן לחולה שאין בה סכנה הא ל"ק ואע"ג דמותר בו מ"מ אסור הוא למכרה לה לחולה זה וליטול דמים ממנה תדע דהא אפי' בדרך הנאה מותרת בחול' שיש בו סכנה ואפ"ה אסור למוכרה לו בדמים וכו' וכיון דכן לא חשיב ממונא כלל ואפי' הוא חולה שראויה להנות בה אינ' מקודשת דאטו ממונא יהיב לה אא"כ אומר לה הרי את מקודש' באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתרפאי בו ויש באותה הנא' שוה פרוט' עכ"ל:

[כג] כתב ר' יונה ריש ברכות יש להקשו' לרבנן דאמרי דאפי' דיעבד אינו יוצא בק"ש של ערבית אלא עד חצות אם עבר חצות מה יהא דינו שאם נאמר שלא יקרא כלל קשה כיון דק"ש מן התור' האיך יכולין חכמים לפוטרו ממנה ואית דאמרי דס"ל דאחר חצות קורא אותה בלא ברכות וכו' ונרא' למורי הרב נ"י דס"ל לרבנן שאפי' ק"ש עצמה שהוא מן התורה כל הלילה אינו קורא אותה אחר חצות שיכולין חכמים לפוטרו ממצות עשה כל זמן שעושין כן משום סייג או משום קיום המצוה עצמה עכ"ל. עיין תוס' סוכה דף ג' ד"ה דאמר שכתבו היכא דב"ה מחמיר מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא אם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפומא דמטללתא

דגזר שמא ימשוך אחר שולחנו קאמר לא קיימת מצוה סוכה מימיך דאפי' מדאוריית' לא קיים ומדב"ש נשמע לב"ה עכ"ל:

אות י (כלל פ) ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או לא

[א.] חולין דף כ"ט ע"ב אמר ר"ל משום לוי סבא אינ' לשחיטה אלא לבסוף (אין השחיט' קרוי' שחיטה אלא בסופה) ור' יוחנן אמר ישנה לשחיט' מתחלה ועד סוף (הכל קרויה שחיט') אמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן א' נכרי וסי' אחד ישראל שהיא פסול' (ואפי' למ"ד אינה לשחיט' וכו' ולא מקרי שחיטת נכרי מיהו שחיטת ישראל נמי לא הוי והוי לן כקוץ בעלמא ואטרפ' לה) שהרי נעש' בה מעשה טרפ' ביד נכרי. בעולת עוף נמי היכא דמליק סי' אחד למט' וסי' אחד למעל' פסולה שהרי עשה בה מעשה חטאת העוף למט' (שמליק' חטאת עוף בסי' א' אע"ג דבעולה לא הוי סוף מליק' עד גמר השני) לא נחלקו אלא כגון ששחט סי' א' בחוץ וסי' א' בפנים למ"ד ישנה לשחיט' מחייב (משום שחוטי חוץ) למ"ד אינה לשחיט' וכו' לא מחייב. א"ל רבה בר שימי מר לא אמר הכי ומנו ר' יוסף היכא דשחט סי' א' בחוץ וכו' נמי פסול שהרי עשה בה מעש' חטאת עוף בחוץ לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרו בפנים למ"ד ישנה מחייב ולמ"ד אינה וכו' לא מחייב. מתיב ר' זירא כל העוסקין בפר' וכו' מטמאין בגדים וכו' אירע בה פסול בשחיטת' בין קודם פסול' בין לאחר פסול' אינה מטמאה בגדים ואי אמרת ישנ' לשחיט' וכו' לפלוג נמי בשחיטת' אירע בה פסול בשחיט' קודם פסול' מטמא' אחר פסולה אינה מטמא' אמר רבא נתקלקל' בשחיט' קאמרת שאנו התם דאגלאי מלתא למפרע דלאו שחיט' היא כלל (שהרי סופ' מוכיח אבל היכא דנגמרה שחיטה ממש אימא לך דכולה קרוי' שחיט' מתחלה ועד סוף):

[ב.] חולין דף ל"ו ת"ר השוחט והתיז דם על הדלעת רבי אומר הוכשר ר' חייא אומר תולין אמר ר' אושעיא מאחר שרבי אומר הוכשר ור"ח אומר תולין אנו על מי נסמוך בואו ונסמוך על דברי ר"ש שהי' אומר שחיטה מכשרת ולא דם. אמר ר"פ הכל מודים היכי דאיתא לדם מתחל' ועד סוף דמכשר כי פליגי בנתקנח הדם בין סי' לסי' רבי סבר ישנה לשחיט' וכו' והאי דם שחיט' הוא ור"ח סבר אינה לשחיט' וכו' והאי דם מכה הוא ומאי תולין תולין הדבר עד גמר שחיטה אם איתא לדם בסיף מכשיר ואי לא לא. רב אשי אמר תולין לעולם משמע ונתקנח לר"ח מספקא לי' אי ישנה לשחיטה או אינ' וכו':

[ג.] חולין דף קכ"ז מתני' האבר והבשר המדולדלין בבהמ' מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר נשחט' הבהמה הוכשרו בדמיה דברי ר"מ ר"ש אומ' לא הוכשרו

וכו': [גמ'] במאי קמפלגי (ויש הרבה אוקימתות) רב אחא ברי' דרב איקא אמר בנתקנח הדם בין סי' לסי' מר סבר (ר"מ) ישנה לשחיט' וכו' ומר סבר אינה לשחיט' והאי דם מכה וע' זבחים דף ל' מוכח דרבא אליבי' דר"מ סובר אינה לשחיט' ולאביי איכ' למימר דסבר ר"מ ישנה לשחיטה מתחלה וכו':

[ד.] ב"ק דף ע"ב מתני' השוחט ונמצא טרפ' השוחט חולין בעזרה משלם ד"וה ר"ש פוטר בשני אלו. [גמ'] א"ל רב חביבי לרב אשי ש"מ (מדקתני השוחט חולין בעזרה חייב) אינה לשחיט' אלא לבסוף (ונ"מ לענין המחשב בקדשים חוץ למקומם או חוץ לזמנם וכו' אינה מחשב' אא"כ חישב בסוף שחיטה ולמ"ד ישנה וכו' וכל כמה דחשיב הוי מחשב') דאי ישנה לשחיט' וכו' כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך לאו דמרי' קטבח אבל אי אינה לשחיטה כל כמה דטבח דמריה קטבח ובגמר שחיט' הוא דמתסר בהנאה). (כתבו תוס' אמאי דחייב רחמנא חולין בעזר' ואשחוטי חוץ לא מצי למפרך מכי שחט פורתא אסרה ואידך מחתך בעפר בעלמא הוא אע"ג דליכא למימר דמחייב אההוא פורתא כמו שאפרש וכו' כיון שאין שם פסול אחר אלא דשחוטי חוץ לבדה איכא למימר בהכי חייב רחמנא אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפטור אפי' למ"ד ישנה וכו' כיון דבסוף שחיטה הוי כמחתך עפר עכ"ל) א"ל ר"ה ברי' דרבא כי קא מחייב אההוא פורתא א"ל רב אשי לא תדחי' וטבחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא. א"ל הכי אמר רב גמדא משמי' דרבא כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים. כתבו תוס' אהא דאמר אההוא פורתא מחייב תימא כיון דסוף השחיט' פוסלת אין לו להתחייב אפורתא קמא אפי' למ"ד ישנה וכו'. כדמשמע חולין (כ"ט) דמשני נתקלקל' בשחיטה ואותו קלקול מפ' ר"ת לאו דוקא גוף השחיטה כגון נוחר וכו' אלא אפי' נתקלקלה ע"י מלאכ' שעשה בשעת שחיטה וכו' אלמא משמע דאפי' למ"ד ישנ' כשאירע פסול באמצע אין תחלת השחיטה שחיטה. וי"ל דה"נ הוי מצי לאקשוי' עכ"ל: [פסק]:

[ה.] בפ"ד משחיט' כתב הרמב"ם התחיל הנכרי לשחוט מיעוט סימנין וגמר ישראל או התחיל ישראל וגמר נכרי פסול ישנה לשחיט' מתחלה ועד סוף אבל אם שחט נכרי דבר שאינו עושה נבלה כגון ששחט חצי גרגרת בלבד וגמר ישראל כשרה. כ' לח"מ תימא איך תלה הדבר בישנה וכו' הא כששחט הנכרי מיעוט הושט הרי עושה אותה טרפה ואפילו למ"ד אינה וכו'. וי"ל דרבינו אינו מפרש שהרי עושה מעשה טרפ' כרש"י שרש"י הוקשה לו למ"ד אינה כו' הא אזלינן בתר גמר' ותירץ דמ"מ שחיטת ישראל לא הוי אבל רבינו תירץ כשאמרו אינה לשחיטה וכו' ר"ל כשמשלי' הישראל הקנה אע"ג שהנכרי שחט חציו בהשלמת רובו הוי כאלו שחט הוא הכל וכן בשחט נכרי חצי ושחט והשלימו

ישראל דהשלמת' הרוב הוי כאלו שחט הכל אבל כשזה שחט כל הקנה או רובו הרי הישראל לא השלים הרוב לומר שהוי כאלו שחט כל הקנה ולא אמרינן אינה וכו' לומר בשהשלים הושט הוי כאלו שחט הקנה דאין סימן א' משלים לסימן האחר וז"ש שהרי עושה מעשה רפ' כלומר בשחיטת הקנה נעשית טרפה ואין זה יכול להכשירה, א"כ לפי זה בששחט הנכרי מיעוט הקנה ומיעוט הושט וישראל משלימן למ"ד אינה לשחיט' וכו' הוי כשרה עכ"ל ומרכבת בשם בתי כהונה כתב דרמב"ם כתב ישנה לשחיטה להורות דאפ"ה קי"ל דאם שחט הנכרי חצי גרגרת כשר' ע"ש. ובפ"א מפסולי המוקדשין הלכ' י"ח כ' הרמב"ם שחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים וכו' פסולין שישנה לשחיט' מתחל' ועד סוף:

אות י (כלל פא) יש שאלה להקדש או לא

[א.] נזיר דף ל' מתני' בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש ובה"א אין הקדש כיצד אמר שור שחור שיצא מביתו ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן בש"א הקדש ובה"א אינו הקדש. כתבו תוס' אית דמפרשי דשור שחור שיצא אחר הלבן קדוש ואע"ג דלא נפק ראשון מן הבית ומיירי שיצא ראשון מן הבית לשאר שוורים שחורים. ואית דמפרשי בגמרא מילתא דב"ש דקאמר הקדש אלבן קאי וכו' דיש לומר דדעתו הוי להקדיש מה שיצא מביתו ראשון ומה שאמר שחור לפי שטעה וסבר שהשחור יצא ראשון הלכך טעותו לא ימנע את ההקדש מלחול על השור שיצא מביתו ראשון אפי' על הלבן חל ההקדש עכ"ל. גמ'] מ"ט דב"ש דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות [כדאמרי' תמורה (דף י"ז) שאם סבור לומר זו תמורת עולה ואמר זו תמורת שלמים ה"ז תמור'] ובה"א ה"מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן. ובדף ט' אית' דב"ש סברי אין שאלה להקדש (אין שאלה בטעות להקדש) ואין שאל' בנזירות [ולא לטעות בנזירות דנזירות כהקדש דמי דכתיב קדוש יהי' גדל פרע] כתבו תוס' דלא אמרי ב"ש אין שאלה וכו' אלא היכא דחל הקדש או נזירו' רגע אחד שוב אין מועיל בו שאלה אבל היכא דלא חל אפי רגע אחד לא וכו' (והכי אית' לקמן דף ל"א במתני' מי שנדר בנזיר נשאל לחכם והתירו היתה לו בהמה מופרשת תצא ותרעה בעדר אמרי ב"ה לב"ש אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות שתצא ותרעה וכו'. וכ' תוס' נשאל לחכם והתירו כלומר שאמר לו שאותה קבלה לאו כלום שלא נדר בלשון טוב לקבל נזירות ונמצא שלא חל עליו נזירו' אפי' רגע א' היתה לו בהמ' מופרשת וכו' ואפי' ב"ש מודים דדוקא כשאמר שור שחור וכו' ויצא לבן וכו' משום שאין חושש ורצה שיחול הקדש גם

על הלבן ומה שהזכיר שחור טעה שהי' סבור שהשחור יצא ראשון אבל הכא שהנזירות לא חל עליו מעיקר' כלל והבהמה לא הופרשה אלא לצורך נזירות וכיון דנזירו' ליתא הקדש נמי ליתא וגרע זה מהקדש טעות וכו'):

[ב.] בבבא בתרא דף ק"ב ע"ב תניא נאמר כאן בנדרים] זה הדבר ונאמר להלן (בשחוטי חוץ) זה הדבר וכו' ומה כאן ראשי מטות אף להלן ראשי המטות למאי הלכת' צריך ראשי מטות גבי שחוטי חוץ] אמר רב ששת לומר שיש שאל' להקדש כמו שיש שאלה בנדרים. דבנדרים כתיב לא יחל דברו וכו' אבל אחרים מוחלין וה"ה לכל הקדשו' שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדי' כהקדש טעות איגלאי מלת' למפרע דלא הוי הקדש מעולם ופטור מכרת וה"ה לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרו' דאי בעי מתשל עלייהו וחוזרין לטבלן כדאמרינן (נדרים וכו') וב"ש דאמרי אין שאל' להקדש דתנן הקדש טעות הוי הקדש (אין שאל' בשום הקדש בעולם דאפי' כשימצא חכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע"ג דעקרו מעיקר' אפ"ה גבי הקדש לא אמר ב"ש הכי דאפילו כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבו לי' הקדש גמור כ"ש היכ' דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח חרטה) האי זה וזה מאי עבדי, זה הדבר דשחוטי חוץ מבעי' לי' על השוחט חייב ואינו חייב על המולק. כתבו תוס' תימא אדרבה מכאן יש להוכיח שיש שאל' להקדש דהא מוקמינן התם מילתא דב"ש דכי אמר שור שחור וכו' כגון דאמר אילו הייתי יודע שיצא לבן לא הייתי אומר שחור אלא לבן ואמרי ב"ש הקדש משום דדעתו ומחשבתו מבטל אמירתו וה"נ כי נשאל על ההקדש כי אמר אדעת' דהכי לא קדשי נתיר לו כיון דאזלי ב"ש בתר מחשבה. ותירץ ר"ת כיון דאמרי ב"ש מחשבתו מבטלת אמירתו למהוי הקדש כ"ש שמבטל אמירתו את מחשבתו שאומר אדעת' דהכי לא נדר עכ"ל. וכ"כ רמב"ן וז"ל תירץ ר"ת דטעמייהו דב"ש לאו משום דחמיר' להו מחשב' אלא משום שחמור הקדש שהוא תופס אפי' במחשב' היפך הדבור וכ"ש שתופס בדבור אע"פ שהוא היפך מחשב' ולפיכך אין שאלה בהקדש עכ"ל:

[ג.] כריתות דף י"ג ע"ב מתני' יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאו' ואשם אחד וכו' כתבו תוס' ולתני חמש כגון שנשבע שלא יאכל. וי"ל מידי דאית' בשאלה לא קתני והא דתני מוקדשי' אע"ג דאית' בשאלה השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן לית' בשאלה עכ"ל. ועיין מש"ל פי"א הל' ד' ממעשה הקרבנות שכתב לדברי רשב"ם דאם שחט קדשי' בחוץ והלך לחכם והתיר פטור מכרת אני מסתפק בשוחט בפנים ואכל קודם זריקה דלוקה אי מהני שאלה לפוטרו ממלקו' דלמ' דוקא שוחט בחוץ דאיכ' שחיטה שאינה

ראוי' מהני לי' שאלה אבל בשוחט בפנים לא וכו' ופשט מהא דאמר תוס' דשנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתא בשאלה משמע דוקא נזרק דמן כהלכה אבל קודם זריקה מהני שאלה. ועיין תוס' סוטה דף ו' גבי ואלו שמנחותיהן נשרפות שהקשו למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין ועיין נדרים דף נ"ט דתרומה ביד כהן לא מצי מתשל עלה וכ' הרא"ש שם כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה ע"י שאל' וכ"ש אם נתקדש בכלי דחשיב כתרומה ביד כהן ובשם הר"א ממיץ כ' דפירו' דלא מצי למתשל עלה שהרי לא קרא עלי' הוא שם תרומה. משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי מתשל עלה עכ"ל מש"ל. ובכ"מ פ"ד מתרומו' הקשה על הרמב"ם למה לא כתב אם התרום' ביד כהן אין ישראל יכול לשאול עלי' עכ"ל. (ואפשר לומר שרמב"ם מפרש כפירוש ר"א ממיץ) ובשבועות דף כ"ז ע"ב איתי' מי שנשבע על ככר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אכלה כולה אמר רבא אינו נשאל עליה. ומסיק הש"ס הטעם מגו דמהני שאל' אכזית בתרא מהני לי' שאלה אכזית קמא אמימר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן. אי במזיד מחוסר מלקות. וכתב הרא"ש אפילו לא התרו בו מ"מ עונש מלקות איכ'. אבל הראב"ד בתמים דעים סימן רל"ז כתב אם לא התרו בו שוב אינו נשאל עליה לפי שאין זה מחוסר לא מלקות ולא קרבן הלכך אית לי' עונש בשבועה ולית תקנתא בשאלה ע"כ:

[פסק]:

[ד] כ' רמב"ם פ"ד מנדרים כשם שנשאלין על נדרי איסו' כך נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותן בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי המזבח ואין נשאלין על התמור'. ובפ"ד מתרומו' כ' שעל תרומו' ומעשרו' יכול לישאל לחכם ומתיר לו. ובפ"ו הלכ' י"ח משבועות פסק כאמימר דאפי' אכלה כולה נשאל עלי'. וכ"פ בש"ע י"ד סימן רל"ח. ובסימן רנ"ח בש"ע כתב דמתירין הקדש כמו נדר וסימן שנ"א דנשאלין על התרומו' וכו'. ובסימן שכ"ג כתב רמ"א ואם חזרה חלה ונתערב' בעיסה ואין ק"א לבטלה אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו הנדר דנשאלין על הקדשות ויחזור ויטול חלה אחרת (תשו' מיימוני בשם ס' מצות). וט"ז הק' על זה ומסיק דלא מהני התרה אלא כשיש לו חרטה על גוף הדבר אבל כשאין לו חרטה על גוף הדבר אלא שהתערובות גורם לו להתחרט זה לא מועיל כלום ע"ש. ועיין בחוות יאיר סימן ק"ל שהשיג על הט"ז:

אות כ (כלל פב) כבוש כמבושל ומליח כרותח או לא

חולין דף קי"א ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח (לפי שנבלע בה הדם ונותן טעם ראשון הוי כאיסור גמור) ושמואל לטעמי' דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח וכבוש הרי הוא כמבושל כי אתא רבין אמר ר' יוחנן מליח אינו כרותח וכבוש אינו כמבושל (והא דתניא דטמא מליח וטהור תפל אסור היינו בדגי' דרסו קרמייהו. תוס') אמר אביי הא דרבין ליתא דההיא פינכ' דהוי בי רב אמי דמלח בי' בשר' ותבריה (פינכא. קערה של חרס שאין לה תקנה בהגעל') מכדי רב אמי תלמיד דר' יוחנן הוי מ"ט תבריה לאו משום דשמיע לי' מיני' דר' יוחנן דאמר מליח הרי הוא כרותח: [ב.] חולין דף צ"ו ע"ב מתני' ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. גמ' אמר שמואל לא שנו (דכי יש בה בנ"ט כל הירך אסורה) אלא שנתבשל בה (שהרוטב מעלה הטעם בכל הבשר) אבל נצל' בה (נצמת בתוכו ואינו מפעפע ויוצא בבשר) קולף ואוכל עד שמגיע לגיד (כלו' חותך עליון ואוכל עד שמגיע לגיד). כתבו תוס' לאו דוקא עד שמגיע לגיד ממש דהא צריך שיניח כדי קליפ' סמוך לגיד אפי' כדי נטילה צריך שיניח כדאמר בפ' כיצד צולין נטף מרוטבו (של פסח) על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ולא סגי בקליפ' אם לא נחלק דשמא רוטב מתפשט יותר מגיד ומיהו לא אשכחן בשום מקום שיהא סגי בצלי בקליפה דלא מצינו קליפה נזכרת לענין צלי אלא בפסחים דף ע"א גבי חם לתוך צונן דשמואל אמר קולף דתתאי גבר אדמיקר לי' בלע ואפשר דרותח דצלי בלע טפי ולקמן דף קי"ב גבי בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא דצלי בעי קליפה התם אפי' בצונן איירי ומשום דבר יונה רכיך טובא ובלע עכ"ל וכ"כ הרא"ש ומסיק הלכך לצלי בעי נטילה כיון שלא מצינו מפורש בו קליפ' ומיהו יראה שאין צריך להחמיר ברותח דמליחה ודי בקליפה וכו' וכדומה שראיתי שהורה רבינו מאיר ז"ל כן עכ"ל. איני והא אמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו (שלא נטל חלב הכליות) אסור לאכול אפי' מראש אזנו (שאין שם חלב אלמא פשט איסורי' בכולי') שאני חלב דמפעפע מבצץ והולך ומתפשט בכל הבשר] (והא דאמרי' נטף מרוטבו וכו' יטול את מקומו ותו לא היינו משום דרוטב אינו מפעפע כל כך דציר בעלמ' הוא ולא שומן) ובחלב אסור והאמר רבה בב"ח עובדא הוי קמי' דר' יוחנן בכנישת' דמעון בגדי שצלאו בחלבו ואתו ושיילי לר' יוחנן ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ההוא כחוש הוי (מפרש ר"ת לכך שרי דחלב כחוש אינו מפעפע ועי"ל כחוש הוי ויש בו מעט חלב ובטל בששים). כתב הר"ן בהלכות הא דאמרינן אסור לאכול אפי' מראש אזנו יש מפרשים דהיינו דוק' כגון שאין בגדי ס' לבטל החלב אבל היכא דאיכ' ס' כיון דמפעפע בטל הוא אבל הרא"ה

כ' דאין חלב מפעפע מתבטל בצלי לעולם דבקדר' הוא שמתבטל מפני שהרוטב מוליך האיסור בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע בעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס במקום אחד הלכך אפי' בס' לא בטיל ולפי זה אף במליחה אין משערין בה מהאי טעמ' ולא משמע הכי לקמן גבי כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא ולכאור' משמע דדיקולא היינו סל שמלחו בו ואפ"ה משערין בס' ומיהו לרש"י שפי' דיקולא קלחת לא קשי' עכ"ל הר"ן. הנהו אטמת' דאמלחו בי' ריש גלות' בגידא נשיא רבינא אסר רב אחא בר רב אשי שרי אתו שיילוה למר בר רב אשי אמר להו אבא שרי א"ל רב אחא לרבינא מאי דעתך [דאסרת לי'] דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש (בחומץ ותבלין וכבש בהן איסור והיתר יחד) ובפסחים דף ע"ו כתב רש"י כבוש בחומץ הרי הוא כמבושל והאמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל אבל נצלה קולף ואוכל וכי תימא מאי כרותח דקאמר כרותח דמבושל והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל מכלל דרותח דצלי קאמר קשי'. כתב הר"ן בהלכות וכי תימא וכי הוי כרותח דצלי מאי הוי נימ' דמפעפע י"ל דלא עדיף שומן דגיד הנשה מחלב כחוש דלא מפעפע ורמב"ן תירץ דבמליחה אפי' חלב שמן אינו מפעפע ואע"ג דאמרי' מליח כרותח דצלי היינו לאפוקי מרותח דמבושל אבל להא מילתא גריע מצלי דאע"ג דחלב בצלי מפעפע במליח' אינו מפעפע והרשב"א ז"ל חולק בדבר דכיון דרבינא ס"ל דמליח כרותח דמבושל דעדיף מצלי היכי נימא לדידן דגריע מיני' אלא ודאי משמע דכל דמפעפע בצלי מפעפע במליחה וכדברי הרשב"א נר' לי עכ"ל. והרא"ה בבדק הבית בית ד' שער א' כתב ודעת מורי רבינו משה ז"ל כדברי האומר שאין אומרי' מפעפע אלא ע"י האור ולא ע"י מליחה וכן עיקר עכ"ל. ורשב"א במשמרת כתב באמת בפ' גיד הנשה כ' הרב ז"ל דאפי' בחלב שמן לא אמרי' מפעפע במליחה אבל בפרק כל הבשר (גבי דג טמא מליח וכו' שכתב משום שפולט תוכו כל שעה ושעה טיפות מלוחות שהן כחמות אוסרין אותו לגמרי שלא אמרו קולף אלא כגון חתיכה רותחת לתוך חלב צונן שהוא מתגבר עליו ומצננו אבל הכא כולי' חאים מרוב טיפות מלוחו' שהן חמות בעצמן וכן עיקר עכ"ל שם) חזר הרב ז"ל וגילה שאין דעתו כן. עכ"ל הרשב"א. ומרדכי פרק ג"ה כתב בשם ראבי"ה ורבינו אפרים דבטול בששים לא שייך במליחה אלא אם נמלח חלב ובשר יחד וידוע מקום שנגע בו צריך קליפה וכן פסק ר' שמואל וריב"א. מיהו רבינו יצחק הלבן וכל רבותיו וכל הפוסקים פסקו דמליחה נמי בששים ע"ש: [ג.] חולין דף קי"ב ע"ב רב מרי בר רחל אמלח לי' בשר שחיטה בהדי' בשר טרפה (ובכלי מנוקב כמשפט המולחין בשר וקמבעיא לי' מי אמרי' כי היכי דגבי דם לא חיישינן לדילמא פלט עליון ובלע תחתון דאמרי' כל זמן שטרודין בפליט' אינן בולעין ה"נ לא שנא או לא) (ורשב"א

פי' דמספקא לי' לרב מרי אי מלח אינו מפליט אלא דם לחודא ופשיט לי' דפליט ציר מדקתני צירן ורוטבן וציר היינו דנפיק ע"י מלח ורוטב מאי דנפיק ע"י אש) אתא לקמי' דרבא א"ל הטמאים לאסור צירן ורוטבן וכו' (וכיון דצירן אסו' מתסר הבשר מחמת ציר הטרפ' שהוא נוח לבלע מן הדם). ולימא לי' מדשמואל דאמר מליח הרי הוא כרותח וכו' אי מדשמואל ה"א ה"מ דמן (כלו' לגבי דם וכגון בכלי שאינו מנוקב דבתר דפלט הדר בלע) אבל צירן ורוטבן לא קמ"ל (דציר אסור וציר נוח ליבלע הוא). מיתבי דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר מאי לאו שהיו שניהם מלוחים (וש"מ ציר נמי לא מבלע כל זמן שעסוקין בפליטה. וש"מ צירן מותר לא גרסי') לא כגון שהי' טהור מליח וטמא תפל (דהשתא לא פליט טמא מידי אבל שניהם מלוחין דטמא נמי פליט אסו' וכ"ש טמא מליח וטהור תפל) והא מדקתני סיפא טהור מליח וטמא תפל מכלל דריש' בששניהם מלוחים עסקינן פרושי קמפרש שמלחו עם דג טמא מותר כיצד שהי' טהור מליח וטמ' תפל ה"נ מסתבר' דאי ס"ד ריש' שניהם מלוחים השת' שניהם מלוחים שרי דשניהם טרודים בפליט'] טהור מליח וטמ' טפל מבעי' אי משום הא לא איריא תנא סיפ' לגלוי ריש' דלא תימ' ריש' טהור מליח וטמ' תפל אבל שניהם מלוחים אסור תנא סיפ' טהור מליח וטמ' תפל מכלל דריש' שניהם מלוחין ואפ"ה שרי ת"ש מסיפ' דסיפ' אבל אם הי' טמא מליח וטהור תפל אסור טמא מליח וכו' הוא דאסור הא שניהם מלוחים שרי איידי דתני' ריש' טהור מליח וטמ' תפל תנא סיפ' טמא מליח וטהור טפל. כתבו תוס' טהור מליח וטמ' תפל מותר גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאי גבר ואפי' קליפה לא בעי אע"ג דאמרינן (פסחים דף ע"ז) גבי עילאה ותתאי אדמיקר לי' בלע. ויש ללמוד מכאן דאין צריך להגעיל דפוסי גבינות הכותים ומותר לעשות בהם גבינות לישראל ולמולחו בתוכן והוי כמו טהור מליח וטמ' תפל דאין שייך מליחה בעץ ולא נעש' רותח ע"י מליחה עכ"ל. וכ"כ הר"ן בחדושיו וז"ל ועוד אפשר לי לומר דלא שייך במליחה פלוגת' דעילאה גבר כלל משום דהתם ודאי לא אמרי' הכי אלא בנסתלק מעל האור שאלו הוי על האור שניהם היו מתחממין וכשנסתלק מהאור מפני שהוא הולך ומתקרר וסופו שיתקרר בודאי אמרינן שעה אחד ממהר לצנן את חברו אבל המליח שאין סופו להצטנן מעצמו לא מפלגינן בי' כלל בין עילא' לתתאי ומש"ה אמרי' סתמ' דאם הי' טהור תפל וטמ' מליח אסור איזה מהם שיהי' תחתון או עליון ומיהו משמע דבקליפה סגי לי' דבכל איסור שע"י מליחה סגי בקליפה שלא כדברי הרמב"ן שאוסר את כולו מיהו אפשר לומר דכיון שציר זה יוצא מן הטמ' ועמד בעינו ונבלע אח"כ בטהור הוי לי' כנטף מרוטבו על החרס דבעי נטילת מקום עכ"ל. ור"ן בהלכות כתב דג טהור וכו'

מותר לאו בנוגעין זה בזה עסקינן אלא שעומדין בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה והוא שיהא טהור מליח וטמ' תפל דהשת' טמא לא פליט מידי אבל היו שניהם מלוחים אסורין דטמ' פולט ציר וטהור בולע וציר דג טמ' מדרבנן מיהו אסור ואין צריך לומר שהי' טמא מליח וטהור תפל שהוא אוסר משום דטמ' מלוח פולט ציר וציר זה שהוא רותח מחמת מלח נבלע בטהור ואוסרו ואע"פ שהטהור אינו מליח כל כך מחמת בליעתו שלא יהא נאכל מחמת מלחו ולעיל אמרינן דל"א מליח כרותח אלא כשאינו נאכל מחמת מלחו היינו לומר שאין הבשר רותח אבל מ"מ ציר זה הנופל עליו רותח הוא ונבלע בו וכן בדין שאין צריך הבולע להיות רותח אל הנבלע בו בכל הסוגי'. חדושי אנשי שם].
ומיהו הבשר צונן חשבינן לי' דמש"ה אמרינן טמא תפל מותר שאע"פ שנבלעים בתוכו טיפות רותחות מן הטהור אעפ"כ אינו מתחמ' כל כך עד שיפלוט עכ"ל הר"ן מדבריו פה נרא' דס"ל גבי מליח' נמי אמרינן עילא' או תתא' גבר מדכתב לאו בנוגעין זה בזה וכו' וס"ל כאן כתירוץ ראשון שכתב בחדושיו וז"ל שם. צ"ע אמאי לא מפלגינן הכא בין עילא' לתתאי ואפשר דהכ' לאו בנוגעין זה בזה עסקינן אלא שעומדין בסמוך וכו' דבכה"ג למ"ד תתאי גבר הא איכ' מפני הפליטה שזבה תחתיו ולמ"ד עילא' גבר נמי הא איכ' מפני הפליט' שנוגע' לצדדיו ולמ"ד עילא' אפשר דלאו דוק' עילא' אלא ה"ה הצדדין ולא אמר עילא' אלא למעוטי דלא אמרינן תתאי גבר ואפי' למ"ד תתאי גבר אפשר לומר כן עכ"ל] .
ורשב"א בתה"א בית ד' שער א' כתב דהכ' מירי בשדג טמא מליח למט' והכי קאמר דג טהור שמלחו עם דג טמא תפל שכבר הי' מונח בכלי מותר דתתא' גבר כשמואל ואפשר דמותר בקליפ' קאמר דכל שאינו טעון אלא קליפ' מותר סתמ' קרי לי'. טמא מליח כלו' אבל אם אותו דג טמא שהוא כבר מונח בכלי מליח אפי' הי' הטהור תפל ומונח על גביו אסור דקאמר עד כדי נטילה אם אין שומן בטמ' או אסור לגמרי קאמר ובשיש שם שומן של דג טמא שמפעפע וכן הדין בבשר שחוטה ושל נבלה שמלחן זה עם זה כך נ"ל עכ"ל:
[ד.] חולין דף קי"ב ע"ב ההוא בר גוזל' דנפל לכדא דכמכ' [כותח] שריא רב חינן' בריה דרבא מפשרוני' (אע"פ שהכותח מליח הוא) אמר רבא מן חכים למשרי כי הא גוונא אי לאו רב חינן' קסבר כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ היכ' דאינו נאכל מחמת מלחו (אינו נוח לאכול מרוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו במי' כעין מליח' בשר להצניע) אבל האי כותח הרי נאכל מחמת מלחו (כלו' נאכל במלחו הוא) וה"מ חי אבל צלי בעי קליפה ואי אית בי' פילי (בקעים והוא צלי לא סגי לי' בקליפ' לפי שבולע דרך הנקבים) כוליה אסור ואי מתבל בתבלין [התבלין שנתבשלו עמו מרככין אותו ונוח לבלוע וכשנפל לכותח הי' צמא לבלוע ובלע] כולי' אסור. כתבו תוס' ה"ר יעקב ישראל

התיר פעם אחת גיגית מלאה בשר שנמלחה יפה עם חתיכ' נבלה ואמר דלא חשיב אינו נאכל מחמת מלחו אלא א"כ נמלח כעין עיבוד כדאמר פ' כלל גדול האי מאן דמלח בישר' בשבת חייב משום מעבד ומוקי לה דבעי לאורח' אבל לבית' לא משוי אינש מיכלי עץ ובקונט' נמי פי' כעין בשר שמולחין להצניע וקשי' לר"ת דאטו הנהו אטמהת' וכו' וכן קער' שמלח בה בשר וכן ההיא פינכ' וכן ורב מרי דאמלח בשר שחוטה בהדי טריפ' אטו כל הני הוי לאורח' או להצניע כפי' הקונטר' ואו' ר"ת דכל מליח' שאנו עושין לקדיר' חשיב' אין נאכל מחמת מלחו מדפי' בה"ג דשיעור מליח' כשיעור צלי משום דמליח הרי הוא כרותח דצלי וכן משמע במנחות דף כ"א וכו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש ועוד כתב הא דאמרינן אי אית בי' פילי אסור לכאור' משמע דאצלי קאי ובסה"ת כתב דאפי' חי עכ"ל. (ור"ן בהלכות כתב וחי וצלי דאמרינן חי היינו צונן וצלי היינו רותח אבל צלי צונן סגי לי' בהדח' ואי אית בי' פילי כוליה אסור עכ"ל. ויש בענין ג' שיטות דסה"ת סובר דצלי אפי' צונן אפי' נאכל מחמת מלחו בעי קליפ' ואם יש בו פילי או שהוא מתובל אפי' הוא חי כולו אסור ודעת הראב"ד ורשב"א ור"ן דצלי צונן אין צריך אלא הדחה ואם הוא רותח צריך קליפה ואם יש בו פילי או מתובל והוא רותח כולו אסור ודעת א"ז וסמ"ק נרא' דצלי צונן צריך קליפ' ואי מתובל או יש בו פילי והוא צלי צונן כולו אסור אבל בחי לא):

[ה.] תרומות פ"י מ"ז זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה פצועי חולין עם פצועי תרומ' [פצועי הם הזית ים הכתושים או המעוכין] פצועי חולין עם שלימי תרומ' או במי תרומ' אסור אבל שלומי חולין עם פצועי תרומ' מותר. כתב הר"ש שכבשן במלח ומתקיימין (דרך זיתים לכובשן במים ומלח וכשזיתי חולין פצועים בולעין ולא מבעי' אם זיתי תרומה פצועין אלא אפי' כבשן עם זיתי תרומ' שלימין וכו' אבל כשזיתי חולין שלמין אין בולעין) ומפרש בירושלמי אמר ר' יונה זאת אומרת פצועין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין ופולטין ועוד אינן בולעין עכ"ל הר"ש. משנה ח' דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים (גרב. שם הכלי שמכבשין בו הדג כדי שיתקיים בין שמכבשין אותו במלח או בחומץ או בזולתן רמב"ם). אם יש בו משקל עשר' זוז ביהוד' שהן חמש סלעין בגליל דג טמא צירו אסור ר' יהוד' אומר רביעית לסאתים (עד שיהי' שיעור רביעית מדג טמא בשיעור סאתים מדג טהור ואז יאסר צירו) ר' יוסי אומר אחד משישה עשר בו. כתב הר"ש שכבשו עם דג טהור משנה חסרה דלא פירש אם מותר אם אסור ובירושלמי תני ר"י בן פזי דג טהור שכבשו עם דג טמא מליח אסור תני ר' חייא מדיחו ומותר אמר ר' מנא מ"ד מותר כשכבשו שניהן כאחת מ"ד אסור כשכבשן

זה אחר זה תדע לך שהוא כן דתניא או במי תרומ' אסור לא שכבשן זה אחר זה כלו' דמי תרומ' קרי מקום שכבש בו זיתי תרומ' והשתא הנך ברייתות אינן מענין משנתינו דמתניתין משום בריה וכבשו אורח' דמלתא והנך ברייתות משום נתינת טעם ודבר תימא הוא דקי"ל כבוש כמבושל ומבושל אין חילוק בין בבת אחת ובין בזה אחר זה וכענין זה פי' ר"נ גבי כבוש ג' כבשין שהראשון נותן טעם בשני ולא שני בראשון וכו' ועוד ק' מתניתין דלעיל משמע דשלימי חולין לא בלעי ובמבושל אין חילוק בין שלימי לפצועין. ועוד כיון דמיירי בטמ' מליח וטהור תפל למה לי כבשו כי לא כבשו נמי ליתסר דמליח כרותח ומיהו בזה יש לומר משום דמליח כרותח דצלי. ולקמן אמתניתין דחגבים טמאים שנכבשו גרסינן בירושלמי אמר ר' יוחנן לית כאן נכבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כרותח משמע דאכול' מתניתי' קאי דכל היכא דתנן כבושי תנינן שלוקי במקומו וצריך לומר דשלוק פחות מבישול (והשת' ניחא דמפליג בין זיתים פצועין לשלימין ובין כבושין בבת אחת לזה אחר זה דהיכי דכבשן זא"ז וכבש האיסור תחלה מיד כששבש ההיתר אח"כ בלע טרם התחיל לפלוט אבל כשכבשן בבת אחת והתחילו לפלוט בבת אחת כשהתחיל ההיתר לפלוט תמיד הוא פולט ואינו בולע וכיון דשליקה אינו כבישול מחלקין. הרא"ש) ומיהו בחולין (דף ק"י ע"ב) משמע בהדיא דשליק' טפי מבישול (וצ"ל דהירושלמי פליג עלה. הרא"ש):

כתב תי"ט יש לי תמיהות גדולות על השני סוגיו' דבבלי פ' גיד הנשה אמר שמואל כבוש כמבושל ופליג התם רבין אמר ר' יוחנן כבוש אינו כמבושל ואמאי לא מייתי משניו' הללו לסייעת' לר' יוחנן ולתיובת' לשמואל ותו רבי יוחנן דבירושלמי דמגיה נשלקין במקום נכבשין הוא דלא כבבלי דרבין אמר ר' יוחנן ועוד אני תמה שרמב"ם סוף הל' תרומ' העתיק למשניו' דתרומ' כמו שהן לענין כבישה עכ"ל. משנה יו"ד כל הנכבשין זה עם זה (ירק של חולין עם ירק של תרומה) מותרין אלא עם החסית (שומים ובצלים ומיניהן וזה לחריפתן וחידודם ומפני כך שולט טעמן בכל מה שמכבשין עמהם) חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומ' אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומ' מותר. משנה י"א ר' יוסי אומר כל הנשלקין עם התרדים אסורים מפני שהם נותנין את הטעם ר' שמעון אומר כרוב של שקיא עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע רבי יהוד' אומר (ורמב"ם גורס ר' עקיב') כל המתבשלים זה עם זה מותרים אלא עם הבשר ר' יוחנן בן נורי אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת (כתב הרמב"ם אלו התנאים כולם חולקין על סתם משנה שקדם שהתיר הכבישה בלבד ואמר ר' יוסי אפי' כששלקו ירק של חולין עם ירק של

תרומה שאינו נאסר אלא אם הי' הירק של תרומ' תרדין ור"ש נוטה לדעתו ואמר שאם שלק כרוב של שקיא וכו' והי' הכרוב של בעל תרומה שאסור לפי שקלחי הכרוב רפין ובולעין לחלוחות הכרוב תרומ' והוסיף ר"ע ואמר אפי' המבושלין כמו הזרעים וזולתן כשמבשלין תרומ' עם חולין לא יאסרו החולין אלא אם נתבשל בשר עם ירק של תרומה אז יאסר הבשר לזרי' לפי שהיא מושך את הירק ומתקן טעמו והוסיף ר' יוחנן בן נורי ואמר לא כל הבשר אלא הכבד כשיתבשל בירק של תרומ' אינו נאסר לפי שהוא פולט ואינו מושך כלל ודבריהם דחוין ואינו מותר אלא המכובשין בלבד אבל זולתם בודקין אותן בנותן טעם עכ"ל הרמב"ם. ור"ש כתב ר' יהוד' אומר כל איסור והיתר המתבשלין זע"ז והן מין א' מותרין (שאין נותנין טעם זה בזה הרא"ש) חוץ מן הבשר דאם בשר איסור נתבשל עם בשר היתר אסור עכ"ל. עיין במנחת יעקב כלל ג' או' ד' שכתב דנרא' דעת הרמב"ם כרש"י דבכל האיסורין כבוש מותר אלא דוקא דבר חריף וחדוד כמו חסית אבל שאר כל הכבושין מותרין ולכן לא הביא כלל דין דכבוש בהלכותיו רק בדברים החריפין לפי שפסק כסתם מתניתן ושמואל דאמר כבוש כמבושל פי' הוא גם כן בדברים החריפין מאד דוקא וכ"כ האגור סי' אלף קכ"ג בשם התוס' ע"ש):

[ו] שביעי' פ"ז מ"ו ורד חדש שכבשו בשמן ישן (הוא שיטמין ורד של שביעית בשמן של ששית) ילקט את הורד (מפני שלא יכנס כח הורד וטעמ' בשמן שהשמן הוא ישן והורד חדש אלא אם יניחהו זמן רב) וישן בחדש חייב בביעור (ורד של שביעית בשמן של מוצאי שביעית וזה יכנס בו כח הורד וטעמו מיד ומפני זה חייב לבער השמן) כתב המרדכי פ"ב דביצה וז"ל בכל מקום פירש רש"י כבוש בחומץ אבל בלא חומץ אינו כמבושל וא"א לומר כן דתנן ורד ישן בחדש חייב בביעור אלמא בלא חומץ הוא נותן טעם כמבושל ונרא' דכבוש מקרי ששהה כבר ימים בדבר לח ואז הוי כמבושל ופולט טעם וקולט טעם כדאמרי' בע"ז קנקנים של נכרים ממלאין ג' ימים ומערן מעת לעת וכפולטו כך בולעו וכ"פ הר"א ממיץ אמנם רבינו מאיר פי' בשם ריצב"א דבשריית יום ולילה חשיב כמבושל וראי' מהא דאמרי' חולין (דף ק"ח) בשר בחלב חדוש הוא דאי תרי לי' כוליה יומא בחלב' שרי ומה חדוש הא איסורין צונן בצונן לא מתסר אלא ודאי זה חדושו דכל איסורין אם שראן יום שלם נאסרו מטעם כבוש עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בע"ז גבי עכבר' בשכר' וז"ל תימא דהאי שכרא וחלא צונן הם למה נאסרו בנפילת העכבר ויש לומר ששהה בו זמן מרובה והוי לי' כעין כבוש ולא פירשו התוס' כמה יעמוד בחומץ ובשכר דנחשבים כבוש כמבושל ושמעתי בשם ריצב"א דאם שהה בתוכו יום שלם מעל"ע נקרא כבוש וראיה מחולין דף ק"ח עכ"ל:

[פסק]:

[ז.] בפ' ט"ו ממאכלות אסורות הלכה ל"ד כתב הרמב"ם בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוט ה"ז נאסר מפני שתמצית הנבלה נבלעה בגוף בשר השחוטה וא"א לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור נאסר מפני צירו אבל אם הי' המליח טהור והתפל דג טמא לא נאסר המליח שהתפל בולע מן המליח. דג טמא שכבשו עם דג טהור הכל אסור אא"כ הי' הטמא אחד ממאתים מן הטהור כתב כ"מ מדברי רבינו נרא' שהכל נאסר כדברי רמב"ן ואינו ניתר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו מתבטל בס' ואף על פי שכתב בפ"ז אין מולחין חלבים עם הבשר וכתב ה"ה שנרא' מדבריו שאם עבר ומלח לא נאסר הבשר י"ל דהתם מיירי במליחת החלבים שהיא כל דהו והכא במליח שאינו נאכל מחמת מלחו וכו' ע"ש שכ' עוד תירוצים. ובפרק ט' הלכה י"ח כתב הרמב"ם מליח שאינו נאכל מחמת מלחו הרי הוא כרותח וכו'. ועיין פט"ו הלכה ט' מתרומו' שהביא מתני' דכל הנכבשין וכו'. ובפ"ז משמיטה לענין הכובש ורד של שביעית. ובפרק כ"ב הלכה יו"ד משבת כתב מותר למלוח ביצה אבל צנון וכיוצא בו אסור מפני שנרא' שכובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהיא כמבשל ובש"ע י"ד סימן ק"ה כתב איסור שנשרו עם היתר מעת לעת בצונן מקרי כבוש והרי היא כמבושל ונאסר כולו אבל פחות מכאן בהדחה סגי ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ אם שהה כדי שיתננה על האור וירתיח ויתחיל להתבשל הרי הוא כמבושל ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה. כתב רמ"א כל מקום דאמרינן כבוש כמבושל אפי' מה שחוץ לכביש' אסור דעל ידי הכביש' של מטה מפעפע למעל' כמו בבישול ויש מקילין במה שבחוץ. וספק כבוש אסור מלבד בבשר עם חלב דאזלינן לקולא דמן התור' אינו אסור רק בבישול ממש. כתב הט"ז מה שכ' ספק כבוש אסור נרא' דמדמי זה לספק אם הי' ס' נגד האיסור שנשפך בסימן צ"ח אלא דצ"ע דשאני התם שהאיסור הוא ברור אלא שהשפיכ' הוא ספק משא"כ כאן וכו' דיש חזקת כשרו' ע"ש. ונקודת הכסף כ' דהכ' אתרע חזקת כשרו' כיון דנשרה בו ע"ש. כ' הש"ך בשם או"ה חלב תפל ששהה מע"ל בקערה מודחת של בשר בת יומא אסורים אפי' דיעבד וה"ה לשאר היתר ששרו בכלי של איסור בן יומו (דאף בכלי שייך כבישה) עכ"ל. ותימא כיון דלא נעש' כבוש עד אחר מע"ל אם כן אחר מעל"ע נותן טעם לפגם וכו' ומסיק דשרי וכ"כ הט"ז. (עיין בחות יאיר בסימן ק"א שכתב מה שאמרו כבוש כמבושל ר"ל שבהמשך זמן רב כזה בולע אחת לאחת עד שיבלע הרבה הראוי' לאסור דאין סברא לומר דכ"ג שעה וג"ר שעה לא בלע כלל וברביעי' שעה אחרונה בלע. ובסברא זו האמיתית מתורצת

קושי' הט"ז על או"ה ע"ש). ועיין ש"ע י"ד סימן קי"ג דלענין בישול נכרים לא הוי כבוש כמבושל. רשב"א בת"ה. (וע' בש"ע א"ח סימן שכ"א). וע' ש"ע י"ד סימן ע' דמלוח כרותח דצלי וסגי בקליפ' אם הוא כחוש ואם הוא שמן אפי' ההיתר שמן מפעפע האיסור בכולן אם הי' האיסור המליח למט' דתתאי גבר. וכ"כ בסימן ק"ה וכ' רמ"א שם ויש חולקין ואומרים דבמליח' אין חילוק אם הוא למעל' או למט' וגם מסיק הרמ"א שם דהמנהג לשער מליחה בס' בין כחוש בין שמן. ויש אומרים בהפסד מרובה יש להתיר במליחה ע"י קליפה ויש לסמוך על זה באיסור כחוש אבל לא בשמן שמדין צריך ס'. ע"ש:

אות כ (כלל פג) כותבין שובר או לא

[א.] בבא בתרא דף ק"ע ב' מתני' מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחלוף ר' יוסי אומר יכתוב שובר א"ר יהוד' נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים. א"ל ר' יוסי כך יפה לו ולא ירע כחו של זה. [גמ'] אמר ר"ה ברי' דרב יהושע. אפי' למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלג' אבל אכולה לא ולא היא אפי' אכולה כתבינן כי הא דרב יצחק בר יוסף הוי מסיק בי' זוזי בר' אבא אתא לקמיה דר' חנינ' בר פפי א"כ הב לי זוזי א"ל הב לי שטראי ושקול זוזך א"ל שטרך ארכס לי' אכתוב לך תבר'. א"ל הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין כותבין שובר אמר מאן יהיב לן מעפר' דרב ושמואל רמינן בעינין הא ר' יוחנן והא ר"ל דאמרי תרווייהו כותבין שובר. וכן כי אתא רבין א"ר אילע' כותבין שובר ומסתברא דכותבין (אכולה) שובר דאי ס"ד אין כותבין אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי. מתקיף לה אביי ואלא מאי כותבין שובר אבד שובר של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה. תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים אמר רב המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר אפי' מאוחרין פסולין מ"ט זמנין דמזבין לי' ארע' בניסן וכתב לי' בתשרי ומתרמי לי' זוזי ביני ביני וזבין לי' מיני וכי מטי תשרי מפיק לי' ואמר לי' הדר זבנתה ממך אי הכי אפי' שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף בניסן וכתב לי' שטרא בתשרי ומתרמי לי' זוזי ביני ביני ופרע לי' ואמר הב לי שטראי וא"ל ארכס לי' וכתב לי' תברא וכי מטי זמני מפיק לי' וא"ל האי שעתא הוא דיזפת מנאי קסבר (רב המנונ') אין כותבין שובר. א"ל רב יימר לרב כהנא והאידנ' דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא א"ל בתר דאמר להו ר' אבא לספרי כי כתביתו שטר מאוחר כתבו הכי שטר' דנן לא בזמנו כתבנוהו אלא אחרונוהו וכתבנוהו א"ל רב אשי לרב כהנ' והאידנ' דלא עבדינן הכי בתר דא"ל רב ספר' לספרי כי כתביתו הנך תברי אי ידעיתו זמני' דשטר' כתבו אי לא כתבו סתמא דכל אימת דנפיק לרעיה (השובר את

השטר ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר דהא תברא מרע לי') א"ל רבינא לרב אשי ואמרי ליה רב אשי לרב כהנ' והא האידנ' דלא עבדינן הכי א"ל רבנן תקוני תיקון מאן דעביד עביד מאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשיה. כתבו תוס' ד"ה מתקיף לה אביי נר' לר"י דקבלה מרבא. וכן הא דאמרי' בסוטה (דף ז') על משנה ש"מ כותבין שובר ואמר אביי תני מקרעת נראה דדיחויא הוא דהא בב"מ (דף י"ז) משמע דסובר אביי כותבין עכ"ל. (כתב הרא"ש ומסקינן דכותבין שובר):

[ב.] כתובות דף ט"ז ע"ב על מתני' אם יש עדים שיצאה בהינומא כתובתה מאתים פריך הש"ס וליחוש דלמ' מפקה עדים בהאי בי דינא וגביא והדר מפקא לכתובה בהאי ב"ד וגביא א"ר אבהו זאת אומרת כותבין שובר. רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ומסיק הש"ס במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר. כתבו תוס' אע"ג דבבתרא מפרש טעמא משום דעבד לוה וכו' לאו דוקא לוה אלא ה"ה כל חוב כמו כתובה ושטרי מקח דאמר התם דכותבין עכ"ל. ואספ"ז כתב עוד י"ל דלא פלוג כיון שהיה להם לתקן בשאר שטרות משום עבד לוה אף במקום שאין שם טעמא נמי כדי שלא תחלוק עכ"ל עוד כתב בשם הרא"ה ובעלמ' היכא כתבינן שובר אמאי לא חיישי' שמא מכר שטרו ויבא הלוקח ויחזור ויגבה ממנו כיון דאיכ' ריעות' דשטר' לאו בידיה ותירץ דהא לא אכפת לן דקי"ל כשמואל המוכר ש"ח וחזר ומחלו מחול. וא"ת א"כ תפשוט למ"ד כותבין דאית' לדשמואל. י"ל הכרח לא הוי דאיכ' לאוקמי כגון שיש עדים שאבד השטר דהשתא תו ליכא למיחש עכ"ל:

[ג.] כתובות דף פ"ט על מתני' הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה אית' בגמר'. ש"מ כותבין שובר כתב רש"י וקי"ל כמ"ד אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים. וכ' תוס' ואין נראה דאדרבה משמע התם דקי"ל דכותבין דקאמר והאידנ' דכתבינן תברא (ועיין אספ"ז בשם ריב"ש שכ' ואפשר דהכ' בכתובה דליכ' למימר בה עבד לוה ס"ל דקי"ל אין כותבין. אמנם רש"י פי' הכא בהדי' ש"מ כותבין ע"כ של לוה וכו' עכ"ל. ולי נר' דהא התם רב ושמואל מתרצי למתניתן ובודאי הם אמרו האי ש"מ וכו' כדאית' האי כללא בתוס' ריש אלו מציאות. והם סברי אין כותבין) ונר' לר"י דה"פ ש"מ כותבין ותקשי למ"ד דאין כותבין עכ"ל. (עיין שבת דף ע"ט גבי המוציא ש"ח משפרעו בשבת):

[פסק]:

[ד.] בפ' כ"ג ממלוה הלכה ט"ז פסק הרמב"ם דכותבין שובר ועוד כתב שטרי מקח וממכר מאוחרין פסולין שהרי אפשר לטרוף בהן שלא כדין ולמה לא ניחוש כן לש"ח מאוחר

לפי שכל הכותב שטר מאוחר תקנתו שיכתוב השובר סתם שכל זמן שיצא השטר ישביר אותו זה השובר. כתב משנה למלך בשם רשב"א ח"ב סי' שמ"ב ואפי' אם באו עדים והעידו על זמן השובר ונמצא שהוא קודם לזמן השטר לא מהני דחיישי' דשטר מאוחר הוא ומש"ה כתבו השובר סתם עכ"ל. וטור ח"מ וכן בש"ע סי' נ"ד פסק נמי כותבין שובר. ואם הזמן השטר והשובר יוצאין ביום א' השטר פסול. כתב הש"ך שובר המאוחר פסול דדמי לשטר מקח וממכר:

אות כ (כלל פד) כזית בכדי אכילת פרס

[א.] כריתות דף י"ב ע"ב מתני' כמה ישהה באוכלין (לשני חצאי זיתים איסור דאמר מצטרפין) כאלו אוכל קליות (משערין אותן כאלו נתפרד לפירורין דקין כקליות ואוכל אחת אחת וכשיעור אותה שהייה מצטרפין) דברי ר"מ וחכ"א עד שישהה מתחל' ועד סוף כדי אכילת פרס חיי' (פרס מפר' בעירובין (דף פ"ב) ככר שהוא משולש לקב חצי ככר הוא פרס והוא ד' ביצים) והיינו אליבי דר' שמעון שם אבל לר' יוחנן בן ברוקה הוי פרס כשיעור ג' ביצים (ורמב"ם בפרק י"ד ממאכלות פסק כר"י ב"ב) כתבו תוס' מהכ' משמע דלתרי גוונ' מיירי שיעור פרס חדא לענין הפסקה שאם הפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור פרס אין מצטרף וחדא כדאמרי' בעלמ' שאם נתן כזית תרומה בשיעור פרס דחולין ואכלן שהוא חייב עליה עכ"ל. [גמ'] איבעי' להו ר"מ לחומר' או לקולא. לחומר' קאמר והכי קתני כאלו אוכל קליות דאפי' כולי' יומי' ואע"ג דמתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס כיון דמשכה אכילתו מחייב ואמר לי' רבנן דעד שישהה בכדי אכילת פרס הוא דחייב יותר מכדי אכילת פרס פטור או דילמ' לקול' קאמר (דבהא ס"ל כרבנן דבטפי מאכילת פרס לא מצטרף ולהכי מדמי לקליות דאם לא הפסיק בנתים אלא כאכילת קליות שדרכן לאכלן זו סמוך לזו מצטרף ואם הפסיק לא מצטרף אפי' בכדי א"פ) דהכי קתני כאלו אוכל קליות והוא דלא אפסיק ביני וביני. אבל דאפסיק ביני וביני אע"ג דמתחלה ועד סוף בכא"פ פטור וא"ל רבנן כיון דמתחלה ועד סוף בכדי א"פ חייב ת"ש וחכ"א עד שישהה אא"ב ר"מ לחומר' היינו דקתני עד שישהה עד דשהי' דילי' כדי א"פ אא"א ר"מ לקול' אם שהה מבעי לי' ש"מ לחומר' קאמר:

[ב.] פסחים דף מ"ד א"ל אבייי לרב דימי וכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתנן המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא במקום מגעו בלבד והוינן בה מקום מגעו אמאי פסולה הא בטלי להו תבלין ברוב

ואמר רבה בב"ח מה טעם הואיל וזר לוקה עליהם בכזית ה"ד לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור. לא מאי כזית דאיכ' כזית בכדי א"פ (שאם אכל פרס ממנו שיעור ד' ביצים יש בו כזית תרומה וקי"ל דכל שיעורי' אכילת איסור בין כזית של חלב ודם ובין כותבת די"הכ מצטרפת אכילת השיעור בכדי שהייה זו והוי כמי שאכלו בבת אחת וחייב וה"נ יש כאן תרומה כדי להצטרף כזית בא"פ ממנו) וכזית בכדי אכילת פרס דאוריית' היא (בתמי' הא דאמור רבנן כזית מצטרף כשיעור שהיית א"פ מי הוי מדאוריית' הלמ"מ כשאר שיעורין דקאמרת לוקה) (אומר הר"ם אע"ג דמתני' היא בכריתות כל אוכלין מצטרפין בכא"פ ה"מ לאכול חלב שהוא בעיני' אבל שבתערובות הואיל ואין המ"ל יתבטל ועל כן מתמה וכי כזית בכא"פ דאוריית' אפי' בכה"ג תוס' נזיר (דף ל"ו ע"ב). ועל פי' רש"י קושית תוס' במ"ע) אמר לי' אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בכותח הבבלי וכו' אלא הנח לכותח הבבלי דלית בי' כזית בכא"פ אי בעיני' דקשריף וקאכיל לי' בטלה דעתי' אצל כל אדם אי משטר קא שטר (מטבל לתוכו) ואכל לית בי' כזית בכא"פ איתבי' שתי קדרות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי מדוכות (שהתבלין נידוכין בתוכן) אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך התרומה נפלה וחולין לתוך חולין ואי אמרת כזית בכא"פ דאוריית' אמאי אמרי' שאני אומר (ותלינן לקולא בעון מיתה אלא ש"מ א"נ ודאי נפל לא מחייב משום כזית בכא"פ אלא מדרבנן וכי מספק' לן תלינן לקולא) א"ל הנח לתרומת תבלין דרבנן [דראשית דגנך תירושך ויצהרך כתיב] איתביה שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שני סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו וכו' וא"א כזית בכא"פ דאוריית' אמאי אמרי' שאני אומר. א"ל הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן. כתבו תוס' ד"ה שתי קופות וא"ת מאי פריך אמאי אמרי' שאני אומר והא פשיט' דבכל מקום מדאוריית' מ"במ בטל ברוב והכא מיירי שרבה חולין על התרומה. ואור"י דבעי למימר בכל ענין אפי' מין בשאינו מינו כגון קמח חיטין בקמח שעורין שאינו ניכר עכ"ל. ובנזיר (דף ל"ו ע"ב) כתבו תוס' דאם איתי' דכזית בכא"פ דאוריית' במין בשא"מ גם מין במינו אין לתלות להקל ע"י סמך רבייה ודין הוא שיחמירו בו רבנן כעין חומרא מבשא"מ וכו' דחיוב כזית בכא"פ שייך קצת גם במין במינו כיון שהוא אוכל קצת מן האיסור דאם הי' ניכר הי' חייב עליו מן התור' כיון דבכא"פ דאוריית' ע"ש. ור"ש בפרק טבול יום כתב ועוד י"ל דעל כרחין במינו נמי כזית בכא"פ דאוריית' דלא בטל ברוב' אע"ג דלא מינכר מדלא משני ההיא דקופות דבמינו איירי והא דמשמע בזבחים (דף ע"ד) דנותן טעם ברוב לאו דאוריית' לא דמי לקופות וסאין דסתמייהו בחיטין

או בשעורין של תרומה איירי דהאי לחודא קאי והאי לחוד' קאי ואי אכל כזית בכא"פ חייב ולא דמי למיעוט הנימוח ומתחבר עם הרוב מתבטל. ובחולין (דף צ"ט) גבי גיד הנשה שנתבשל עם הגידין ואין מכירו דפריך לבטל ברוב' בדליכ' כזית בכא"פ ובע"א (דף ס"ז) אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזה כזית בכא"פ על כרחין היינו במינו כמו שמפרש ר"ת מדקאמר טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו ואי שלא במינו הא קי"ל דטעם כעיקר ומיהו יש מפרשים דאטעם כעיקר לא לקי וכו' ע"ש (ועיין בר"ן ורשב"א פרק ג"ה שכתבו דאפי' איכ' כזית בכא"פ במינו בטל ברוב):

[ג.] ע"א דף ס"ז אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכא"פ (ועל כגון זה נאמר שיעור כזית בכא"פ הלכה למשה מסיני שאם יש באיסור פרס של תבשיל כזית מן האיסור לוקין עליו אע"פ שאין כזית של איסור נאכל בבת אחת אבל אם אין בכא"פ של תבשיל איסור הואיל ושוהה באכילתו כזית יותר מכדי א"פ הוי להו כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין דקים להו לרבנן דאכילת פרס הוי שיעור שהיית אכילה) טעמו ולא ממשו (כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין) אסור ואין לוקין עליו. כתבו תוס' דר"ת מפרש טעמו וממשו במין במינו ומיירי דניכר האיסור טעמו ולא ממשו שהאיסור אינו בעין וגם זה מיירי במין במינו וה"ה אם הי' ממש האיסור בעין ולא נימוח רק שאינו ניכר אין לוקין עליו כי הוא בטל ברוב אלא הא קמ"ל דאפ"ה אסור מדרבנן. וכ' הרא"ש והא דנקט דמ"במ בטעמו אע"ג דלא יהיב טעמ' זב"ז משום דבעי למימר טעמו ולא ממשו אסור ועד היכן הוא אסור בכדי דיהיב במבשא"מ. ור' חיים פי' דאיירי שפיר במין בשא"מ וטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכא"פ דאז הוי כמו ממשות של איסור כיון דיש כל כך מן האיסור שבתוך אכילת פרס אוכל כזית נעשה כולו איסור והאוכל ממנו כזית לוקה וטעמו ולא ממשו היינו היכ' דליכ' כזית בכא"פ ואע"פ שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו ואע"ג דטעם כעיקר ילפינן מקרא מסתבר לומר דלא החמירה תורה בנתינת טעם של איסור בהיתר להפכו לאיסור כשההיתר כל כך יותר על האיסור שאם הי' האיסור בעין וניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא הי' לוקה עליו דהיינו ביותר מכא"פ עכ"ל אבל לר"ת כיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות אסור ולוקין עליו בכזית כאלו היה כולו איסור אף אם האיסור נתערב ביותר מכא"פ בהיתר. ור"ן בפרק ג"ה כתב מין במינו ואפי' נתערב גופו של איסור דאוריית' ברוב' בטל ומין בשא"מ כל היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפי' באלף אסור מדאוריית' ואי איכ' כזית בכא"פ לוקה ואי ליכא כזית בכא"פ אסור מדאוריית' מיהו אין לוקין עליו והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם

כעיקר שלפי שיטת ר"ת הוא דאוריית' ולפי שיטת רש"י הוא דרבנן עכ"ל (יש לעיין בדברי רש"י דמפרש טעמו ולא ממשו שנימוח שאין ממשו בעין אי כוונתו שאינו ניכר א"כ בטעמו וממשו צ"ל דס"ל דבעינן ניכר האיסור [וכן מפרש מנחת כהן דלרש"י אם אין ניכר האיסור אפי' באינו מינו ויש כזית בכא"פ נמי אינו אסור מדאוריית' כיון דלדידיה טעם כעיקר דרבנן] או כוונתו במה שאמר שאין ממשו בעין היינו שנימוח ומתחבר עם ההיתר לאפוקי אם עומד בפני עצמו אע"פ שאינו ניכר ויש כאן כזית בכא"פ לוקה עליו (וכן פי' דבריו פרי חדש בא"ח סי' תמ"ב) וא"כ טעמו וממשו דאמר ר' יוחנן היינו אפי' אינו ניכר האיסור אלא שממשו עומד בעין ולא נימח בהיתר. וגם אינו מתבאר מדברי רש"י אי במין במינו שייך כזית בכא"פ לדברי הר"ש בטבול יום או לא:

[פסק]:

[ד.] כתב הרמב"ם בפרק י"ד ממאכלות האוכל כשעורה או כחרדל מאחד מכל מאכלות אסורות ושהה מעט וחזר ואכל כחרדל עד שהשלים לכזית בין בשוגג בין במזיד אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלש ביצים יצטרף הכל והרי הוא חייב כרת או מלקות או קרבן כמי שאכל כזית בבת אחת ואם שהה יותר מזה מתחלה ועד סוף אע"פ שלא שהה ביניהם אלא אכל כחרדל אחר החרדל הואיל ולא השלים כזית אלא ביתר מכא"פ אינן מצטרפין ופטור. ובפרק ט"ו כ' כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובו' אם אכל מן הגריסין האלו כג' ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקין שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות מג' ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהן וכן אם לא הי' בתערובו' כזית בכל ג' ביצים אע"פ שיש בהם טעם חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה אלא מכת מרדות (לדעת הרמב"ם לא שייך כזית בכא"פ אלא באינו מינו ואפי' אם נימוח האיסור בהיתר אבל במינו בטל ברוב הן שנימוח או אינו נימוח. כמו שכתב בפירוש לעיל). עיין בכלל טעם כעיקר בפסק. ובפ"א מחמץ כתב אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירב חמץ כגון כותח הבבלי וכו' לוקה ואין בו כרת שנא' וכל מחמצת לא תאכלו בד"א בשאכל כזית חמץ בתוך התערובו' בכדי אכילת ג' ביצים הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערובות כזית בכדי אכילת ג' ביצים אע"פ שאסו' לו לאכול אם אכל אינו לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות כתב ה"ה יש תימה בדברי רבינו למה כ' בכזית בכא"פ מלקות לבד ופטרו מכרת ועשה מזה מצו' מיוחדת שהרי בכל איסו' שיש בו כזית בכא"פ משמע בגמרא דלרבנן חיוב גמור ואין להם לחכמים מקרא מיותר לתערובות והרי חלב ודם אין שם מקרא לתערובותן והדין זה נוהג בהן. והרמב"ן בספרו על מנין המצות השיגו בזה עכ"ל. כתב כ"מ אפשר

דאצטריך כל מחמצת משום דכ' רחמנא כי כל אוכל חמץ למעט כל תערובות חמץ מכרת סד"א לגמרי ממעט ליה להכי אהדרי' קרא דכל מחמצת ולפי זה חמץ קיל מחלב ודם דבשאר איסורין חייב כרת וחמץ פטור מכרת ולפי זה מה שכתב בפרק ט"ו דלקי אף כרת נמי במשמע. ועוד י"ל דבשא' איסורין נמי אין חייב כרת אלא לוקה. גמר דלוקה מנזיר וגמר דאין חייב כרת מדין תערובות חמץ וליכא לאקשוי' משרת בנזיר למה לי הא מפסח גמרי' דלקי דה"א דוקא גבי חמץ דהוי חיוב כרת אמר רחמנא דלקי אבל בנזיר כיון דליכא חיוב כרת לא קמ"ל עכ"ל. ומרכבת כתב דאצטריך כל מחמצת לכבא"פ אפי' מב"מ או בשא"מ ולא יהיב בו טעמא דבשאר איסורין פטור עד שיהא טעמו וממשו דהיינו אינו מינו ויהיב ביה טעמא עכ"ל. (ע' רא"ש בתשו' כלל ט"ז שכ' דבכא"פ לאו מנזיר ילפי' כדעת השואל שכ' כיון דמנזיר ילפינן לא מחייב אלא מלקות ולא כרת אם אכל חלב ודם בתערובות דדיו לבא מן הדין וכו'] אלא הוא נוהג בכל איסורין כדאיתא בכריתות ואע"פ שהיא מעורב בהיתר כדמוכח פסחים (דף מ"ד) ודברי הרמב"ם תמוהים שכ' ואם אכלו בפסח לוקה ואין בו כרת שנא' כל ומדהביא קרא דכל ע"כ כר"א ור"א לא בעי כזית בכא"פ ע"ש). ובפ"ה מנזירות כ' הרמב"ם דבר המותר אינו מצטרף לדבר האסו' בנזיר כיצד יין שנתערב בדבש אע"פ שטעם הכל טעם יין ואכל מן התערובות אינו לוקה עד שיהא מדבר האסור בתערובות כזית בכדי ג' ביצים (אכל כג' ביצים) כשא' האיסורין כמו שבארנו אמאכלו' האסורות וכן אם שרה פתו ביין והיה הרביעית יין בכדי פרס מן הפת ושנמצא שאכל רביעית יין ה"ז לוקה ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה וכל משרת לאסור דבר שנתערב בו היין וטעמו כטעם היין והוא שיהי' טעמו וממשו כשאר איסורי מאכלות:

[ה.] בפ"ד מחמץ כתב הרמב"ם תערובו' חמץ עוברים עליה משום בל יראה כגון כותח הבבלי וכו' כתב ה"ה כבר נתבאר בפ"א שרבינו פוסק שאין בתערובות לאו באכילתו אא"כ אכל כזית בכא"פ ובודאי ה"ה שאין עובר עליו אלא בתערובו' שיש בו בכא"פ וזה עיקר. ויש גאונים סוברים שאפי' פחות מיכן עובר עליו ורמ"ך פי' דברי רבינו כך שאע"פ שאינו עובר באכילתו חייב בביעורו שהרי יש כזית חמץ שם וכו' וכוונת רבינו צריכה לי עיון עכ"ל. וכ"מ כ' שפי' הרמ"ך יות' מתישב והטעם משום דלענין אכילה הוי כאלו אכל חצי זית היום וח"ז למחר אבל לעבור בב"י כיון שעוברין על התערובו' מאחר שיש כאן כזית מה לי שיהי' בכא"פ או יותר מכא"פ עכ"ל:

אות כ (כלל פה) כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

[א.] כתובות דף י"ח ע"ב מתני' העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהי' כ"י יוצא ממקום אחר אין נאמנים. [גמ'] אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסים מחמת ממון אבל מחמת נפשות נאמנים א"ל רבא כל כמיני' כיון שהגיד שוב אינו חוז' ומגיד (דגבי עדות חדא הגדה כתיב אם לא יגיד וה"נ כיון דחתמי בשטרא היינו הגדה דידהו. ובסנהדרין דף מ"ד כתב רש"י כיון שהגיד דבר המכחיש הראשון דכתיב אם לא יגיד אהגדה קמיית' קפיד) וכי תימא ה"מ ע"פ (כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות) אבל בשטר לא דהגדה כתיב] והא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקר' עדות' בב"ד. אלא כי אתמר אריש אתמר הרי אלו נאמנים אמר רמב"ח לא שנו אלא שאמרו אנוסים מחמת נפשות אבל מחמת ממון אין נאמנין מ"ט אין אדם משים עצמו רשע. כתב אספ"ז יש שפירשו דנפקא מדכתיב אם לא יגיד דאית לן למדרש כדדרשי' גבי יבם אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה וכיון דכן ע"כ הכי בעי למימר כיון שלא הגיד בתחלה בענין זה שבא לומר עכשיו שוב אינו חוזר ומגיד. ואחרים פירשו דאת"ל חוזר ומגיד לא תמצא קרבן בשבועת העדות דלעולם חוזר ומגיד ולא נהירא דחיוב שבועת עדות אינו אלא במי שכבש עדותו ולא הגיד ועל זה ראוי לחייבו קרבן אפי' חוזר ומגיד עדותו. אבל הנכון דנפקא לן האי פירוש דלא יגיד מדכתיב ע"פ שני עדים יקום דבר אלמא על מה שהעידו בב"ד יתקיים הדין לזכות ולחובה לאלתר ואם יכולין לחזור ולהעיד איך יקום דבר. ריטב"א. ויש לי לפרש פירש"י דה"ק דגבי עדות חדא הגדה כתיב פי' דאם הגיד כבר שוב אין כאן נשיאות עון אע"ג דיחזור ויכפור ואם אתה אומר דחוז' ומגיד אות' הגדה הוי לה כמאן דלית' ואכתי קרינן בי' ונשא עונו אע"ג דהגיד. ותלמידי ר' יונה כתבו דנפקא לן מדיוקא דקרא דכתיב אם לא יגיד ומדהוי לי' למכתב אם לא הגיד ש"מ דהא נמי אתי לאשמעי' דכיון שלא הגיד שוב לא יגיד עכ"ל:

[ב.] שבועות דף ל"ב ע"ב מתני' השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין. כפרו חייבין על כל אחת ואחת. השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת. א"ר שמעון מה טעם מפני שאין יכולין לחזור ולהודות כ' הר"ן בהלכות איכא למידק אריש דמתני' דקתני אמר לעדים באו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן חייבין. וכיון שכבר אמרו אין אנו יודעין לך עדות בהשביען אח"כ ולא הודו מפני מה הן חייבין כפירת דברים בעלמ' הוא דכיון שאמרו בב"ד אין אנו יודעין לך עדות שוב

אין יכולים לחזו' ולהודות וכ"ת הכא במאי עסקינן בתוך כ"ד לא משמע הכי בגמ' וכו' וי"ל דהכא שלא בב"ד עסקינן ומש"ה חייבין שיכולין לחזו' ולהודות וכו' ואינו נח לי דאי הכי דלא כרבנן אתיא וכ"ת דלרבנן מתוקמא כשבאו עדים לב"ד וכפרו פעם אחרת לא משמע הכי ממתני' כלל. וכר"מ נמי לא אתיא דסתמא קתני חייבין ולא משמע שלא בב"ד דוקא לפיכך קרוב אני לומ' דאם לא יגיד דמיניה דרשי' דאינו חוזר ומגיד בתר ושמעה קול אלה כתיב ומפני שדרך העדים להשמט שלא להעיד אע"פ שאמרו בתחלה אין אנו יודעין אי בתר שבועה אמרו יודעים אנו לא אקרי חוזר ומגיד שלא השיאתם תורה עון באין אנו יודעין אלא בתר אלה ואע"ג דאמרי' דעדים החתומים על השטר נעש' כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואינן יכולין לחזור ולהעיד כדאמרי' כתובות (דף י"ח) שאני התם דלא שייכא אלה דכבר נגמר עדותן אבל בעל פה אין עדותן נגמר אלא בתר השבעת תובע. עוד נרא' שקרוב הדב' דמאין אנו יודעין ליודעין אנו לא מקרי חוז' ומגיד אלא בראשונה לא הגידו כלום ועכשו מגידים וכי אמרי' שאין יכולין לחזו' ולהודות לא מטעם חוז' ומגיד אלא משום דלא מצו משוו נפשייהו רשעים שהרי כפרו בתחלה אחר שהשביעם עכ"ל (וצריך להבין לפי טעם זה איזה חילוק יש בין אם כפר בפני ב"ד או שלא בפני ב"ד מ"ט יכול לחזו' ולהודות כיון דמשוו נפשיהו רשעים):

[ג] ב"מ דף כ"ח ע"ב אבוה דר"פ ארכס לי' חמרא ואשכחוה אתא לקמי' דרבא ב"ר הונא. א"ל זיל אייתי ראי' דלאו רמאי את וטול אזל אייתי סהדי א"ל ידעיתו בי' דרמאי הוא אמרי לי' אין. אמר להם אנא רמאי אנא. א"ל אנן לאו רמאי את קאמרי'. אמר רבא ב"ר הונא מסתברא לא מייתי אינש חובתי' לנפשיה (וזה היה דעתן מתחלה ואין כאן משום חוזר ומגיד):

[ד.] ב"ב דף מ"ט א"ר נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעה היו דברינו אין נאמנין וכו' מר בר רב אשי אמר מודעה היו דברינו נאמנין שזה ניתן לכתוב. כתבו תוס' לא דמי לחוזרין ומגידין שאינם אלא מוסיפין על עדותן אע"ג דכשכ"י יוצא ממ"א אין נאמנין ולא אמרי' שמוסיפין על עדותן מ"מ כשאין כ"י יוצ' ממ"א נאמנין במגו הואיל ואין חוזרין לגמרי מעדות עכ"ל ע' כתובות דף י"ט: [ה.] ב"ב דף קס"ח ההיא תברא דהוי חתום עלה רב ירמיה בר אבא אתא לקמי' ההיא איתתא אמרה ליה לאו אנא הוא אמר אנא נמי אמרי להו (לעדים החתומים עמו על השובר) לאו איהי היא ואמרו לי מיקש הוא דקשה לה ובגר לה קלא (הזקינה וכבר נשתנה קולה) אמר אביי אע"ג דאמרי רבנן כיון שהגיד וכו' צורבא מרבנן לאו אורחי' למידק (והגד' קמייתא שאמר לאו איהי היא לאו כלום ולא מקרי חוזר ומגיד):

[פסק]:

[ו.] בפ"ג מעדות כתב הרמב"ם כל עד שנחקרה עדותו בב"ד בין בד"מ בין בד"נ אין יכול לחזור בו. כיצד אמר מוטעה הייתי שוגג הייתי ונזכרתי שאין הדב' כן לפחדו עשיתי אין שומעין לו אפי' נתן טעם לדבריו וכן אין יכול להוסיף בעדותו תנאי כללו של דבר כל דברים שיאמ' העד אחר שנחקרה עדותן בב"ד שיבא בכללן ביטול עדות או תוספת תנאי בה אין שומעין לו. כתב כ"מ תוספתא דסנהדרין יכולין לחזו' בהן עד שיחקרו עדותן בב"ד נחקרה אין יכולין לחזור בהן. ומ"ש אפי' נתן טעם לדבריו מפורש בסנהדרין (דף מ"ד ע"ב) דאי הדרי בהו סהדי אע"ג דיהבי טעמא למלתייהו קרינן ביה כיון שהגיד. ומ"ש כל עד שנחקרה נראה דדוקא כשהעיד בב"ד אינו יכול לחזו' אבל אם שאלוהו עדותו ואמר איני יודע יכול לחזו' ולהעיד ולישנא כיון שהגיד הכי דייק. אבל כל שאמ' אינו יודע לא מקרי מגיד ואם נתן אמתלא למה שאמ' בתחלה איני יודע נאמן ועוד כשהעיד כבר אם עתה חוז' בו אע"פ שיטעון מפני פחדו עשיתי אינו נאמן דהא משוו נפשייהו רשעים דאסהידו שקרא והיינו טעמא דכשהשביעם בפני ב"ד אינם יכולין לחזור ולהעיד דמשוו נפשייה רשיעא אבל כי אמר איני יודע לא משוי נפשייה רשיעא דיכול לומ' מפני פחד אמרתי איני יודע דהיינו שב ואל תעשה וראיה מדאמרי' (ב"מ דף ל"ט) מרי בר איסק אתא ליה אחוה וכו' ואמרי' תרתי לא עבדי ומשמע מפירש"י דה"ק חדא דשתקי מלהעיד באמת וחדא דמסהדי שקרא. הרי שאמרו שם דשמא לא יעידו מפני פחדו חיישינן אבל לשמא יעידו שקר לא חיישינן וטעמו כדפרישית. ועוד דאל"כ ל"ל למתני' למנקט השביעם ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינם חייבין אלא אחד דמשמע דאפי' בפעם הא' השביעם ופטו' דקתני חוץ משבועה ראשונה לנקוט תבעם בפני ב"ד וכפרו וחזר ותבעם ה"פ והשביעם פטור אפי' משבועה ראשונ' דהא אינו יכול לחזור ולהודות אלא ודאי כדאמרן. ולזה נוטה דעת הר"ן בפ' שבועת העדות ואין להקשות ממה שדקדקתי בראש הלכות אלו מלשון רבינו דהעד מצוה להעיד בב"ד דוקא משום דכיון דאמר א"י שוב אינו יכול להעיד דהתם בשאינו נותן אמתלא אלא אומ' אז לא רציתי להעיד ועכשיו אני רוצה והכא כשנותן אמתלא. ומ"ש דאין יכול להוסיף (כתובות דף י"ט) תנאי היה דברינו למעקר סהדותייהו קמ' אתי. כלו' וכיון שכן אינו חוז' ומגיד אלא התם מהימני משום דאין כ"י יוצא והוי כאלו עדיין לא השלימו עדותן וכיון שאין דבריהם אחרונים סתרו לראשונים לגמרי נאמנין אבל הכא שכבר נחקר' עדותן וגמרו דבריהם ועתה באין לחזו' ולומ' תנאי היה הוי חוזרין ומגידין עכ"ל:

עוד כתב הרמב"ם עדים החתומים על השטר ה"ז כמי שנחקרה עדותן בד"א כשאפש' לקיים השטר שלא מפיהם אבל אם א"א לקיים השט' שלא מפיהם ואמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו וכו' נאמנים ויבטל השטר אמרו פסולי עדות היינו בעבירה או שחד לקחנו על עדות זו אין נאמנין שאין אדם משים עצמו רשע וכן אמנה היו דברינו אין נאמנין דהוי כמעיד בשקר אמרו שטר מכר זה מודעה נמסרה לנו עליו אע"פ שכתב ידן יוצא וכו' נאמנין. כתב כ"מ לדעת רבינו הפירוש ניתן לכתוב דשטרא מיהא מהני דכי מבטלי זבינא מחמת מודעה צריך המוכ' להחזי' המעות שקבל כמו שכתוב בשטר וא"כ אפי' בשכתב ידם יוצא נאמני' דלא עקרי סהדותא לגמרי דאכתי מהני להדורי זוזי אפומי'. אי נמי דהאי ניתן לכתוב קאי אמודעה שביד' לכתבה ולכתוב זמנה קודם השטר מכר דאותו יום עצמו וא"כ אפי' כתב ידן יוצא נאמנין שאין אלו חוזרין ומגידין שעדיין לא הגידו כיון שבידם לפסול הגדת מכר משעה ראשונ' ולא דמי לאנוסין מחמת נפשות. אבל לרש"י שפי' ניתן לכתוב להציל אנוס מיד אנסו צ"ל דוקא כשאין כ"י יוצא אבל כשכ"י יוצא אין נאמנין משום דעקרי לסהדותייה והוי חוזרין ומגידין עכ"ל כ"מ. ועוד כ' הרמב"ם אמרו על תנאי הי' שטר זה אם הי' כ"י יוצא אין נאמנין ואם אין השטר מתקיים אלא על פיהם נאמנין. כ' הראב"ד אבל הגאון אמר בכל ענין נאמנין וכן עיקר עכ"ל. כ' כ"מ רב האי וכת אחת של ראשונים פירשו אפי' כ"י יוצא ממ"א וכת אחרונים כתבו כרבינו ורמב"ן הכריע בדבריהם עכ"ל (וכ"כ טור ח"מ סי' כ"ט בשם הרא"ש). כתב מש"ל בפ"ג וז"ל. ירושלמי פ"ח מוקדמין מי מודיע א"ר יוחנן הן הן עדיו. והא עדים כמי שנחקרה עדותן תמן כשאומר לא חתמנו ברם הכא על זה חתמנו וע"ז לא חתמנו עכ"ל. כ' לח"מ לא ידעתי למה השמיט רבינו הא אם מוכח שטעה כגון שמעיד חובתו של המביא אותו (כההיא עובדא דאבוה דר"ש) ועוד בחו"מ סי' כ"ט כתבו:

[ז.] כ' ב"י ח"מ סי' כ"ט צ"ע אם העידו בדיני ממונות שא"צ דריש' וחקירה אם יכולין לחזור כיון שעדיין לא נחקרה עדותן או דילמא כיון דלא בעי דו"ח הוי כחקירה בד"נ וכ"כ הר"ן בתשו' סי' ל"ד (וכ"כ באספ"ז כתובות דף י"ח כיון שנגמר עדותן ואין אנו צריכין עוד לדבריו שוב אינו חוזר ומגיד). עוד כ' בשם הר"ן בפ"ק דר"ה בכל טעות שהעדים מצוין לטעות בו נאמנין הן בעצמן. וכן אם אינו סותר דבריו הראשונים כגון שהדברים סתומין וסובלין ביאור א' משני ענינים משמעו' אחד קרוב ואחד רחוק כל שאנו יכולין לכוין דברי העד כדי שלא תהא עדותו מוכחשת יש לכוין דבריו. עוד כ' לפי דעת הר"ן פ' שבועת העדו' דאפי' לא נתן טעה למה אמר בתחל' אינו יודע מקבלין עדותו. אבל ממרדכי פ' שבועת עדות ומתוס' ב"ק דף נ"ו ד"ה פשיטא נראה כשאומרין בב"ד אין

אנו יודעין שוב אין יכולין להעיד. ומ"מ אפשר שיחלקו בין נותן טעם למה אמר א"י לאינו נותן עכ"ל. עיין ש"ע ח"מ סימן כ"ט מדינים אלו: [ח.] כ' הטור ח"מ סי' ע"א שטר שיש בו נאמנות וטען הלוה שלא נכתב בצוויו כי דרך הסופרים לכתוב מעצמן שופר דשטרא אם העדים בפנינו ומעידין שלא כתבוהו בצווי הלוה נאמנין אע"ג דכתב וקנינא מיניה על כל מה דכתיב לעיל ואין כאן חוזר ומגיד דאיכא למימר על שאר מילי דשטר' חתמו כדאיתא בירושלמי נאמנים לומ' ע"ז חתמנו וכו' אבל אם מפורש בו שקנו ממנו על הנאמנות אין נאמנין:

[ט.] כ' ב"י בסי' כ"ט ומשמע לי דבין שאומרים דבר שסותר עדותן וכו' אם תוך כ"ד לגמר עדותן אמרו כן נאמנים אפי' תכ"ד של הגדת השני כדמשמע בפ' שבועת עדות ומשמע לי דחוזר ומגיד ושבועת עדות דינן שוה. אע"פ שדעת הר"ן הא דאין יכולין לחזור ולהודות לאו מטעם חוזר ומגיד מ"מ כיון דמהני לפוטרן מקרבן משמע דהוי טעמא משום דמהני חזרתן ונ"ל שאם גמר עדותן וקודם שיזכור התנאי הפסיקוהו בעלי דינין וחזר ואמר שהי' רוצה להשלים דבריו אלא שהפסיקוהו נאמן אבל לומר דבר שסותר עדותו לגמרי לא מהימן עכ"ל. ע' בסי' מ"ו שכ' רמ"א בשם ריב"ש דעד אחד בשטר לא אמרי' כמי שנחקרה עדותו ויכול לחזור. וש"ך חולק כיון דקיי"ל בסי' נ"א דע"א בשער זוקק לשבוע' א"כ הו"ל כמעיד ע"פ והאיך יכול לחזור בו. וע' בסי' מ"ו מדינים אלו:

אות כ (כלל פו) כל יתר כנטול דמי

[א.] בכורות דף מ' מתני' בעל חמש רגלים או שאין לו אלא ג' רגלים [הוא מום ונשחט הבכור עליו]: [גמ'] אמר רב הונא ל"ש אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טרפה נמי הוי דכל יתר כנטול דמי (ובהמה שניטל ירך וחלל שלה נבלה וקי"ל בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעל' טרפה ועוד בוקא דאטמא דשף מדוכתי' טרפה). ע' חולין דף נ"ה ע"ב כתב רש"י דהוי כבעלת רגל א' וטרפה דהוי כשמוטת ירך:

[ב.] חולין דף נ"ח. ההיא חיותא דהו"ל תרתי סני דיבא אייתי לרבינא וטרפה מדרב הונא [דיתר כנטול] ואי שפכן להדדי כשרה. ההיא גובתא דהוי נפקא מבי כסי להובלילא סבר רב אשי למטרפי' א"ל כל הני חווי ברייתא הכי אית להו. ההוא גובתא דהוי מעברא מבי כסי לכרסא סבר מר בר רב אשי לאכשורי. א"ל רב אושעיא אטו כלהו בחדא מחתא מחתינהו היכא דאתמר אתמר (ויתר הוא וכאלו ניטל א' מן המעים כנגדו דכל יתר כנטול וכן הלכה דליכא מאן דפליג ואע"ג דאמרן לעיל באוני דריאה לית הלכתא כרבא ביתרת הא אוקימנ' והוא דקיימי בדרי דאוני דקים להו לרבנן דארחייהו בהכי אבל

ביני ביני טרפה אלמא כנטול דמי וגבי רגלים דלאו ארחייהו ודאי טרפה). כ' הרא"ש בשם בעל הלכות שאם נמצאו ב' כבדים טרפה שני טחולים כשרה. ורמב"ן ז"ל כ' דלא אמר יתר אחת כחסר א' אלא כאלו ניטל היתר ומקומו עמו וכל שאלו ניטל עיקר האבר טרפה השתא נמי טריפה. ואם היתה רגל יתר למטה מצומת הגידין כשירה ופירש"י עיקר עכ"ל הרא"ש. כ' רשב"א בשם רמב"ן דכנטול אמרי כחסר לא אמרי' לפיכך שני טחולין הסמוכין בסומכייהו טרפ' שהרי רואין אותו כאלו נטלו ונקבו במקום חבורן וכן ב' כבדים הנמצאים מחוברין בכזית שהוא במקום מרה או במקום חיותא טרפה הא לאו הכי כשרה וכן יתר רגל למטה מצומת הגידין וצ"ע עכ"ל. ובתורת הבית כתב ול"נ שלא אמרו כל יתר כנטול עם מה שמחובר ולא קאמר אלא כנטול הוא לבד ממקומו וכל יתר שאלו אתה נוטל לבדו ממקומו טרפה אף זה טרפה הא לאו הכי כשרה לפיכך ב' טחולין לעולם כשיר' שאפי' דבוקין בעוביין ואתה נוטל הא' עדיין נשאר הב' שלם כלומר שעדיין יש במה שנשאר כעובי דינר זהב. וכן ב' כבדים באיז' מקום שיהיו מחוברין שאין החסרון פוסל בו כ"ז שנשאר בו כזית במקום מרה וכו' אבל ב' בני מעין אם אתה נוטל הא' נמצא הב' נשאר נקוב וכן בב' מררות דבוקות זו בזו וכן ביתרת רגל משום בוקא דאטמא וזה נ"ל ברור אלא שאין אני אומר כן למעשה עכ"ל: [פסק]:

[ג.] בפ"ו הל' כ' משחיטה כתב הרמב"ם כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טרפה כך אם ניטל כולו טרפה בין שניטל בחולי או ביד בין שנברא חסר וכן אם נברא בב' אברים מאותו אבר טרפה שכל היתר כנטול הוא חשוב. כיצד ניטל א' מהמעיים או המרה וכיו"ב בין בעוף בין בבהמ' טרפה וכן אם נמצא בהן ב' מררות או ב' מעים טרפה אבל אם ניטל הטחול או שנמצאו ב' מותרת שאינו בכלל המנוין. כ' כ"מ משמע לדעת רבינו נמצאו לה ב' כבדים כשירה דאע"ג דכנטול דמי אין בכך כלום דכנטול דמי היינו לו' דכחסר מתחלת ברייתו דמי וחסר הכבד כשירה שלא אמרו טרפ' אלא בניטל. וכ"כ הרמב"ם לקמן פ"ח כל אבר שנאמר בו אם חסר טריפ' כך אם ניטל טרפה אבל אבר שנא' בו אם ניטל טרפ' אינ' נאסר' אלא אם נחתך אותו אבר אבל אם נברא' חסר' אותו אבר ה"ז מותרת שאם לא תאמר כן נמצא החסר' והנטול' אחת. ובהלכה י"א שם כ' בהמה שהית' חסרה רגל בתחלת ברייתה טריפ' וכן אם הית' יתרה רגל שכל היתר כחסר הוא) ומ"ש רבינו בטחול מדסתם לה סתמי' משמע אפי' דבוקים בסומכי' כשרה וכן דעת רש"י ודלא כרמב"ן עכ"ל. ובש"ע י"ד סי' מ"א פסק שני כבדים טרפה דהוי ניטל הכבד (ואף דכ"מ כ' דיתר כחסר מ"מ פסק הכא דטרפ' משום שהוא פוסק בסי' נ' כרשב"א דאמר כל מקום דניטל טרפה ה"ה לנברא חסר ופליג בזה ארמב"ם. א"כ חסר הכבד טרפה לפי זה

דרמ"א כ' שם דבהפסד מרובה יש לסמוך ארמב"ם דחסר כשר א"כ גם ביתר הכבד כשר בהפסד מרובה. ובסי' מ"ג פסק ש"ע ב' טחולין כשרה אפי' דבוקים בצד העב. ורמ"א כ' יש מחמירין אם נמצא בצד עב וטוב להחמיר אם לא במקום הפסד מרוב'. ובסי' נ"ד דוקא אם נעקר חוליא טרפה אבל אם אירע כך חסרה כשר וה"ה אם יתרה חוליא א' (דיתר כנטול היינו כחסר. ד"מ וש"ך) ע' סי' נ"ה לענין יתר רגל. ובט"ז שם:

אות כ (כלל פז) כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים יח

[א.] ר"ה דף כ"ט מתני' חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים י"ח זה הכלל כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. גמ'] תני אהבה ברי' דר"ז כל הברכו' כולן אע"פ שיצא מוציא (שהרי כל ישראל ערבים זה בזה) חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא. בעי רבא ברכת הלחם של מצה (של אכילת מצה שמברכים לפניה המוציא) וברכת היין של קידוש היום (ברכת היין שמברכין לפני הקידוש) מהו כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה היא (ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף לכל ההניות היא נוהגת) ת"ש דאמר רב אשי כי הוינן בי' רב בפי הוי מקדש לן וכי הוי אתא אריסי' מדברא הוי מקדש להו:

[ב.] ברכו' דף מ"ח (גבי מעשה דשמעון בן שטח דשתה לכסא ובריך ברכת המזון לפטור ינאי מלכא). א"ר יוחנן בן שטת לגרמי' הוא דעבד דלעולם אינו מוציא את הרבים עד שיאכל כזית דגן. כתב רש"י אע"ג דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא כדאמר לעיל (דף כ') מיהו כאן דמחויב מדרבנן מחויב בדבר קרינן בי' ומוציא רבים י"ח וא"ת בקטן שהגיע לחנוך הא לא אמר הכי (דאמרי' שם היכ' דאכל אביו כזית דגן דאינו מחויב אלא מדרבנן הוא דקטן מוציא אותו דאתי דרבנן ומפיק דרבנן אבל אם אכל לשובע אינו מוציא אותו דלא אתי דרבנן ומפיק דאוריית') ההוא אפי' מדרבנן לא מחייב עליה דאבוה הוא דרמי לחנוכי. ובעל ה"ג פסק דוקא דאכלו אינהו כזית אבל אכלו ושבעו לא מפיק. וא"א להעמידה דהא ינאי וחביריו אכלו ושבעו ואפקינהו שמעון ב"ש ואע"ג דלגרמי דעבד טעמא משום דלא אכיל כזית דגן עכ"ל. ולתוס' לא נראו דברי רש"י וחלקו בענין אחר דקטן שאינו בר חיוב כלל דאוריית' אפי' אכל כדי שביעה הלכך אינו מחויב בדבר קרינן בי' אבל גדול שהוא בר חיוב מן התורה כי אכיל כדי שביעה מחויב בדבר קרינן בי' ואפי' לא אכל כלל כדאמרי' כל הברכו' אע"פ שיצא מוציא וטעמא דערבי' זה בזה וה"ה ברכת המזון וכזית דגן א"צ אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו עכ"ל. ורא"ש כ' כלשון תוס' מיהו הביא ירושלמי פ' מי שמתו גרסי' תניא כל המצו' שאדם פטור בהם מוציא הרבים י"ח

חוץ מברכת המזון. והתנן כל שאינו מחויב וכו' הא חייב אפי' יצא מוציא א"ר אילעי שאני בה"מ דכתיב בה ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך. ואפשר מדרבנן הוא וקרא אסמכת' הוא עכ"ל. ובדף כ' כתב הרא"ש וא"ת מ"ש מהא דאמרי' לקמן להוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן דאינו אלא מדרבנן ואפ"ה מוציא וא"כ באשה נמי אע"פ שאינה חייבת אלא מדרבנן תוציא אחרים שחייבין מן התורה י"ל דלא דמי דאיש אע"ג שלא אכל כלום דין הוא שיפטור אחרים דכל ישראל ערבים אלא מדרבנן אמרו שלא יברכו ברכת הנהנין בלא הנאה לפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו נתחייב אלא מדרבנן מוציא אחרים שאכלו כדי שביעה שערב הוא בעבורם ועליו הוא להצילם מעון ולפטור אותו מן המצות אבל אשה אינה בכלל ערבות לכן אינה מוציאה אלא מי שחיובו מדרבנן עכ"ל. וכ"כ רבינו יונה. ורשב"א בחדושיו כ' דיש אומרים דכזית וכביצה מדאורייי' חייב בבה"מ. והא דאמר ר' עוירא דהוי דרבנן לית הלכתא כוותי' עכ"ל:

[פסק]:

[ג.] כ' הרמב"ם פ"א הל' י' מברכות כל הברכו' אף על פי שבירך ויצא י"ח מותר לו לברך לאחרים שלא יצאו י"ח חוץ מברכת הניי' שאין בה מצוה שאינו מברך לאחרים אא"כ נהנה עמהן אבל ברכת הניי' שיש בה מצוה כגון אכילת מצה בלילי פסחים וקדוש היום ה"ז מברך לאחרי' ואוכלין ושותין אע"פ שאינו אוכל עמהן. כתב כ"מ הכי איתא בר"ה דף כ"ט ע"ב בעי' דאפשטא דכיון דאכילת מצה וקדוש א"א בלא הנאה והנאה א"א בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק עכ"ל. ובפ"ה מברכות כתב בן מברך לאביו וכו' בד"א שיצא י"ח בזמן שאכלו ולא שבעו שהן חייבין לברך מד"ס לפיכך מוציא אותו קטן או אשה וכו' אבל אם אכל ושבע שהוא חייב בבה"מ מן התורה אין מוציאין אותן שכל החייב בדבר מן התורה אין מוציאין אותן מידי חובתן אלא החייב באותו דבר מן התורה כמותו. כתב הראב"ד אין הדברי' כתקנן ואין מסכימין להלכה דקי"ל אכילה בכזית וכביצ' דאורייי' היא שהרי מוציאין אחרים שאכלו כדי שבען ולא נאמרו דברים הללו אלא לרב עוירא וכו' ובריייתא דקתני בן מברך לאביו במקרין אותו ועונה אחריהן מה שהן אומרים ואיתא בירושלמי עכ"ל. כתב כ"מ דלדעת הרמב"ם ההיא דאמרי' ולהוציא את הרבים וכו' עד שיאכל כזית דגן הכי פירושו להוציא את הרבים אינו מוציא בשאר אוכלין אפי' למי שאכל בשיעורא דרבנן אא"כ אכל כזית דגן דאז מצי לאפוקי למי שאכל שיעורא דרבנן ע"ש. ומרמב"ם בתשו' משמע דסבור כה"ג וע' רמב"ם פ"ב משופר. וש"ע א"ח סי' קפ"ו וקצ"ז. וטור בסי' קפ"ו כתב וראיתי בס' מצות קטן שכתב על שם ר"י מי שלא אכל יכול לברך להוציא מי שאכל ולא נר' דאמרי' דאינו

מוציא עד שיאכל כזית בירושלמי מסמיך לה אקרא. וכתב ב"י דהפירוש בדברי ר"י הוא לאו למימרא דס"ל דדינא הכי אלא היינו לומר דהא דבעינן שיאכל כזית דגן לא מטעמא דבה"מ דהא לא דמיא אלא לברכת המצוה כמ"ש תוס' ורא"ש אלא דצריך לאכול כזית כדי שיכול לומר שאכלנו ולכן כתב דבירושלמי לא משמע הרי אלא מדין הצריכו כזית להוציא אחרים. ע"ש ובט"ז באותו סי' (ולפי דעת תוס' אם הם שנים שא"צ לומר שאכלנו יכול לברך אף על פי שלא אכל כזית דגן ע' מג"א סי' קל"ז) וע' טור וש"ע סי' תרפ"ט:

אות כ (כלל פח) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו

[א.] קדושין דף נ' ע"ב מתני' המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וקבלה אחת מהן על ידי כולן כלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כלכם מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות. גמ'] מה"מ אמר רמב"ח אמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התור' אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו ליקוחין אפי' באחת מהם. אמר לי רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשו' וכו' אי קדושין לא תפסי בכרת מי מחייב. אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתני' כדרבה דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. גופא אמר רבה כל שאינו בזא"ז וכו' (סברא בעלמ' הוא הלכך כיון דבאחות אשה לא תפסי קדושין כי קדשינהו בבת אחת נמי לא הוי קדושין). איתבי' אביי המרבה במעשר פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין (דטבל ומעשר מעורבין שהכרי כולו טבל וכשמנה ארבע' לחולין לא הי' לו ליטול מן הכרי למעשר אלא חצי מדה חמישית והוא הפריש מדה שלמה ושם מעשר לא חל עליו אלא כפי חשבון ונמצא השאר טבל ואסור לכל אדם עד שיתקננה) ואמאי נימא כל שאינו וכו' אמאי פירותיו מתוקנין ולמה חלה מעשר אפי' לפי חשבון הרי אינו בזא"ז שאם הפריש פעם אחת וחזר והפריש לא הי' שם מעשר חל על האחרון] א"ל שאני מעשר דאיתא לחצאין דאם אמר תקדש פלגא דחטתא קדיש' (הלכך כשהפריש בבת אחת יותר מכשיעור יש לו למעשר לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון אבל גבי אחיות ליכ' למימר נתפסו קצת קדושין אכל חדא וחדא) והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין וליכ' בזא"ז (כשמנה תשעה אינו יכול להוציא שנים ולומר חצי כל אחד יהא מעשר ויקרב לחצאין ולית' נמי בזא"ז שאחר שקרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לאחד עשר עשירי אינו קדוש) ואמר רבא יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי. עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה שאני מעשר בהמה דאית' בטעות דתנן קרא לתשיעי עשירי לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין הלכך כי היכי

דחל שמו על הטעות חל נמי כי נפק אחד עשר בהדיא ולא הפסיד העשירי את שמו אבל קדושין דליתנהו בטעות וכו'] והרי תודה דלית' בטעות וליתא בזא"ז ואתמר תודה ששחטה על שמנים חלות חזקי' אמר קדשי מ' מתוך פ' ור' יוחנן אמר לא קדשי (קס"ד בדרבה קמפלגי ומקשי מחזקי' דהוא רבי' דר"י כדאית' עירובין דף כ"ד) לאו מי אתמר עלה אמר ר"י בן לוי הכל מודים כל היכ' דאמר קדשה לה מ' מתוך פ' קדשי לא יקדשו מ' אלא א"כ קדשו פ' לא קדשי (כלומר לא נתכוין שיקדשו מ' בלא פ' שבדקנוהו ואמר לכלם נתכוונתי לא קדשי כדרבה דכל שאינו) לא נחלקו אלא בסתם מר סבר לקרבן גדול קמכוין ומר סבר לאחריות קמכוין: [ב.] נדרים דף ס"ט ע"ב בעי רבא קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו (אי חלה הפרה וכו') ת"ש דאמר רבה כל שאינו בזא"ז אפי בב"א אינו (אמעשר בהמה קאי כגון שאם קרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לי"א עשירי אינו קדוש וקאמר אף בב"א שאם קרא לשניהם עשירי סתם אין האחד עשר קדוש ה"נ כיון דאינו בזא"ז שאם אמר עכשיו קיים ולאחר שעה אמר מופר ליכי אין בהפרתו כלום בב"א נמי כי אמר קיים ומופר ליכי אין באותו הפרה כלום) (וצ"ע על דברי רש"י שכ' אמעשר בהמה קאי ובקדושין לא משמע הכי). ור"ן כתב כמו גבי ב' אחיות כיון דלא מצי למקדישנהו בזא"ז אפי' בב"א ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל ה"נ ליכא לספוקי בהקמה ובהפרה כלל ומצי בתר הכי להפר ולקיומי כדבעי ולא נתחוורו לי דברי הרמב"ם בזה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש דה"נ ליתא לא הקמה ולא הפרה. (ומרש"י נראה כרמב"ם דקיים מהני ומופר לא מהני. ואפשר דמש"ה מביא הדמיון ממעשר ולא מאחיות ודוק): [ג.] זבחים דף ל' תנן התם ה"ז תמורת עולה תמורת שלמים הרי זה תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתכוין מתחלה הואיל וא"א להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין. כתבו תוס' וא"ת והא כל שאינו בזאח"ז וכו' וי"ל כיון דמשכחת בזא"ז כגון שאמר חצי' לדמי עולה וחציה לדמי שלמים ואפי' בקדושת הגוף משכחת לה כגון בבהמה של שני שותפין ועוד דכל שאינו בזה אחר אף בב"א אינו מיירי בדבר שאי אתה יכול לקיים את שניהם שסותרים זה את זה כגון מקדש אשה וכו' דהי מינייהו מפקת אבל הכא מקיימי תרווייהו וכן בגיטין (דף מ"ב) והא דאמרי' (קדושין דף ז') חציך בחצי פרוטה דאינה מקודשת וקמבעי לי' שני חציך בפרוטה מהו לא שייך לפשוט מדרבה דכל שאינו בזא"ז וכו' מיירי בדבר שאין השני יכול לחול מחמת שחל הראשון תחלה כגון ב' אחיות הלכך בב"א אינו דהי מינייהו מפקת אבל גבי קדושין בזא"ז אינו לא זה ולא זה אבל בב"א תפסי תרווייהו עכ"ל:

[ד.] עירובין דף מ"ט ע"ב מתני' מי שבא בדרך וחשכה לו ומכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים ומעיקרו עד ביתו אלפים וכו'. [גמ'] מאי לא אמר כלום אמר רב לא אמר כלום כל עיקר דאפי' לתחתיו של אילן לא מצי אזיל ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו מצי אזיל אמר רבה מ"ט דרב משום דלא מסיים אתרי'. איכ' דאמרי אמר רבה מ"ט דרב משום דקסבר כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו. כתבו תוס' ושמואל וברייתי' דלקמן דתני' כוותי' אית להו דרבה בעלמ' והכ' בתחומין הקילו דאין לומר דפליגי דהא הכא משמע לכאורה דהלכת' כשמואל וכו' ומתני' דקדושין דף נ' לא מתוקמא אלא כרבה למאי דפסיק התם קדושין שאין מסורין לביאה הוי קדושין עכ"ל. ועוד כתבו אור"י לא דמי לתמורת עולה ושלמים דהתם אפשר להתקיים כדאמר התם דתרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים אבל הכא לא קני כל ח' אמות והי מינייהו מייתי דאי קני הני ד' לא קני הני ד' ובמקדש אשה ובתה אי תפסי קדושין לא תפסי בהא וכן קיים ליכי ומופר ליכי עכ"ל:

[ח.] גיטין דף מ"ב ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה אמר רבה בשחרר חצי' והניח חציו אבל שחרר חציו ומכר חציו וכו' כיון דנפיק מיני' כולי' דברי הכל קנה א"ל אביי ובכולי לא פליגי והתני חדא הכותב נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה ותני' אידך האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדיי אף עצמן לא קנו מאי לאו הא רבי והא רבנן לא אידי ואידי רבנן הא דאמר כולם הא דאמר חצי חצי. וכתבו תוס' פי' רש"י שכתב בשטר אחד חצי נכסי לך וכן בשני לחבר' ואפי' מסר בבת אחת לא קנה דדילמ' חד פלגא הוא דכתב לתרווייהו ואיכ' שיור וקשה וכו' ונראה לרבינו שמואל דרבה לטעמי דאית לי' כל שאין בזא"ז אפי' בב"א אינו ובזה אחר זה לא קנה כיון דשייר ולא דמי לשחרר חציו ומכר חציו דהתם הוי בזא"ז אם מכר חציו תחלה וקצת קשה לפירושו דא"כ כי אמר כולו נמי לא ליקני בבת אחת כיון דבזא"ז שני לא קנה כמו ב' אחיות דאינן מקודשות כיון דבזא"ז לא תפסי קדושין בשניי' אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזא"ז אלא היכא שהראשון מונע את השני מלחול כמו באחיות שמונעין קדושי ראשונה מלחול שניי' אבל הכא דלא קנה שני בזא"ז לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן ואין לו בהם כלום מידי דהוי אנותן כל נכסיו לשנים וכתב לכל אחד נכסי נתונים לך במתנה וזיכה להם בב"א דקנו כל הנכסים ואין לדמות ממון הראוי לחלק ואיתי' לחצאין כדאמר התם אמעשר עכ"ל:

[פסק]:

[ו.] בפ' י"ג מנדרים כתב הרמב"ם אמר לה קיים ומותר ליכי בבת אחת הרי זה קיים. כתב כ"מ נראה שהוא מפרש דהכי פשטוה כיון דהפרה אינה ראוי' לחול אחר הקיום אפי' בב"א אינה חלה ואין לומר דנימא איפכא כיון דקיום אינו חל אחר הפרה אפי' בב"א אינו חל כיון דאיכ' לפרושי לחומר' ולקולא נקטינן לחומר' וא"ת הוי לי' לרבינו לכתוב דהוי קיים מספק וי"ל דכי אמרי' דלא חל לא הקמה ולא הפרה ממיל' הוי קיום דשתיקה הוי קיום. אבל קשה לפ"ז בהנך בעיי' דבסמוך ה"ל למפסק אף בבריית' דהוי קיום ודאי ואמאי פסק דהוי ספק. וש"ע י"ד סי' רל"ד כתב אמר לה בבת אחת קיים ומופר ליכי אין כאן לא הקמה ולא הפרה ולרמב"ם קיים. כתב הט"ז טעמו דרמב"ם דהכא עדיפ' מאחיות כיון דאמר תחלה קיים ואח"כ מופר אלא דליכי קאי על שניהם ע"כ קיום ודאי לא בטיל אלא דמבעי' אם יש כח במופר לבטלו אי לא. וע"ז פשטו דלא מבטלי כמו בזא"ז משא"כ אחיות שאפי' אומר רחל ולאה מקודשות לי כיון שלשון מקודשות הוא לשון רבים וקאי על שניהם אין אחת מהן מקודשת משא"כ בל' ליכי שאינו ל' רבים לומר דקאי על תרווייהו ולא מייתי ראי' מאחיות אלא למה שאמרו דכל שאינו וכו' אבל מ"מ אין בב"א דנדרים שוה ממש לבת אחת דאחיות ובזה ניח' מה שהקשה ב"י לרמב"ם עכ"ל וע' אה"ע סי' מ"א גבי המקדש ב' אחיות כתב ב"ש וח"מ דהטעם דאינן מקודשות כדרבה כל שאינו וכו'. וע' פי' המשניות לרמב"ם בקידושין שכתב טעמ' דמתניתן מלצרור כרמי בר חמא ע"ש וצ"ע. ובפ"ט מאישות כ' הרמב"ם סתם אם קידש ב' נשים כאחת שאסור לישא שתיהן משום ערוה אין אחת מהן מקודשת. קדש נשים רבות כאחת ואמר הרי כולכם מקודשות לי והי' בהן אחיות וכו' אין אחת מכולם מקודשת. עיין בה"ה שם שכתב הא אנן פסקינן כר"נ קני את וחמור קנה מחצה א"כ אמאי אין הנכריות מקודשות ודעת הרמב"ן ועוד פוסקים דלדידן דקי"ל כר"נ ה"ה הכא. והך סוגי' אתיא דלא כהלכתא והרשב"א הניח הדבר בצ"ע ובה"ג כתב כרבינו:

אות כ (כלל פט) כל העומד לזרוק ולשרוף ולקצור אי כזרוק וכשרוף

וכקצור דמי או לא:

[א.] בבא קמא דף ע"ד ע"ב מתני' גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר וכו' אינו משלם דו"ה ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן משלם ארבעה וחמשה שאין חייב באחריותן פטור. גמ'] (דף ע"ו) אמרינן נהי דסבר ר"ש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים איפכ' מבעיא לי' קדשים שחייב באחריותן פטור דאכתי לא נפיק מרשותיה קדשים שאינו

חייב באחריותן חייב דמפקי לי' מרשות' דמרי' אמרי ר"ש אמילת' אחרית' קאי והכ' קתני אין הגונב אחר הגנב משלם דו"ה וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש רש"א קדשים שחייב באחריותן חייב מ"ט קרינן בי' וגונב מבית האיש ושא"ח באחריותן פטור דלא קרינן בי' מבית האיש מכדי שמעינן לי' לר"ש שחיט' שאינה ראוי' לא שמה שחיט' קדשים נמי שחיט' שאינה ראוי' היא כי אתי רב דימי אמר ר"י בשוחט תמימים בפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים אמר ר' יצחק בר אבין שנשפך הדם. כי אתי רבין אמר ר"י בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים. וריש לקיש אמר בשוחט בעלי מומין בחוץ. תהי בה ר' אלעזר. לר' יוחנן שחיטה מתרת והלא זריקה מתרת (ופריך לרבין אליבא דר' יוחנן וכי שחיטתו מתרת וכו' ובשעת טביחה שחיט' שאינ' ראוי' היא. כך פירש רש"י. ותוס' כתבו דפריך למאן דמוקי כשנשפך הדם דאי למ"ד שלא לשם בעלים כיון דנשחט ונזרק בהכשר שחיטה ראוי' היא בלא טעם כל העומד לזרוק ע"ש) לר"ל שחיט' מתרת והלא פדיה מתרת. אשתמיטתיה הא דר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי. כל העומד לזרוק וכו' דתני' רש"א יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלין ויש נותר שאינו מטמא וכו' (לר"ש איסורי הנא' אינן מטמאין טומאת אוכלין דדריש אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל ואם היתה לה שעה היתר הנאה משנשחט ירדה לה דין קבלת טומאה ואפי' נאסר לאחר מיכן מקבלת טומאה (בכורות ט') כיצד לן לפני זריקה אינו מטמ' לאחר זריקה מטמ' וקי"ל מאי לפני זריקה קודם שנר' לזריק' לאחר זריקה לאחר שנראה לזריק'. קודם שנרא' לזריקה לן מאי היא דלא הוי שהות ביום למזרקיה דשחטיה סמוך לשקיעת החמה וכו' לאחר שנרא' וכו' דהוי שהות ביום למזרקיה אלמ' כל העומד לזרוק כזרוק דמי. וכל העומד לפדות וכו' דתני' רש"א פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר ואמר ר"ל אומר הי' ר"ש פרה נפדית על גבי מערכתה אלמ' כל העומד לפדות כפדוי (וזהו שעת הכושר שהי' לה ואע"פ שלא נפדית אפ"ה משוי לה אוכלא הואיל וראוי לפדות(, כתבו תוס' בד"ה פרה קשה אמאי לא אמרי' דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים כיון דמצוה לשחטו וכל העומד לישחט (כלו' כיון שמצוה לשחוט הוא עומד לכך מה שאין כן אי אין מצוה לא שייך לומר עומד לכך וכן כתבו תוס' לעיל) כשחוט. וי"ל דאפי' נשחט לא אמרי' כזרוק דמי עד שיקבל בכוס כ"ש כשעדיין לא נשחט. ומיהו שעיר המשתלח קשה לר"י שיטמא מחיים טומאת אוכלין לר"ש למ"ד (יומא דף ס"ז) דשרי אבריו בהנא' כיון שעומד לדחות כדחוי דמי. וי"ל דכל שעומד לעשו' לא אמר דכעשוי דמי אלא כאוכל האסור להיות כמותר וקרינן בי' אוכל שאתה יכול להאכילו

לאחרים אבל לא מהני לשאין אוכל כמו בע"ח ליחשב כאוכל אע"ג דהוי מהני על האוכל כגון פרה ונותר ליחשב כעפר' אי לאו דמכשיר להו חיבת הקדש מידי דהוי אבן פקוע' ודגים שהן מותרין בלא שחיטה ואפ"ה חיותן מטהרתן לרבנן דפליגי אריה"ג בחולין ע"ה עכ"ל. ועיין חולין דף פ' ע"ב תוס' ד"ה דכמה. ופ"א ע"ב תוס' ד"ה הואיל: [ב.] כריתות דף כ"ד ע"ב מתני' המביא אשם תלוי ומשנשחט נודע לו שלא חטא ישפך הדם נזרק הדם וכו' והבשר קיים יאכל ר' יוסי אומר אפי' הדם בכוס יזרק והבשר יאכל. גמ'] לר"י אמאי יזרק הא הוי ידיע' בשעת סליח' אמר רבא ר"י סבר כר"ש כל העומד לזרוק כזרוק אימר דאמר ר"ש במידי דעומד לזרוק. האי אין עומד לזרוק (דהא לא חטא וסופו להוודע קודם זריקה ואיגלאי מלת' למפרע דאינו עומד ליזרק) אמרי במערב' קסבר ר' יוסי כלי שרת מקדשין בו את הפסול בתחלה ליקרב (ומשמע דאע"פ שכלי שרת מקדשין אעפ"כ צ"ל לר"י כל העומד לזרוק. וכן משמע מפי' משניות לרמב"ם דכתב דאין הלכה כר"י משום דסבר כל העומד לזרוק וכו' וכלי שרת מקדשין וכו' וכל זה נדחה. אמנם ממנחות דף ק"ב ע"ב מוכח בהדיא דלמערב' לא צריך לומר דסבר כל העומד כר"ש וצ"ע. ואפשר דפירוש ברמב"ם הוא כן בין לפי טעם דרבא ובין לטעם דמערב' נדחו דברי ר"י מהלכה): [ג.] מנחו' דף ק"א ע"כ א"ר אושעי' שמעתי פגול במנח' לר"ש (דאמר לקמן כל האסור בהנאה אינו מטמא טומאת אוכלין אינו מטמא טומאת אוכלין וכו' מיתבי ר"ש אומר פגול במנחה מטמא טומאת אוכלין לא קשי' כאן שהיתה לה שעת הכושר (ובשעת הכושר סבר ר"ש דמטמא אע"פ שאסור עתה בהנא' כמו בשר בחלב שמטמא לדידי' משום שהיתה לה שעת הכושר דאי תרי כול' יומא בחלב' לא מתסר עד שיבשלנו. רש"י ותוס') כאן שלא היתה לה שעת הכושר ה"ד דאקדשינהו במחובר. כתבו תוס' למאי דס"ד דאייתי ר' אושעיא אפי' בהיתה לה שעת הכושר תקשי לי' מההיא דלעיל דמודה ר"ש בבשר בחלב וי"ל דהוי אמינ' שעת הכושר דבב"ח כגון שנתערבה קודם בישול כגון דתרי לי' כול' יומא בחלבא ואח"כ בישל וכי האי גונא לא היתה למנחה שעת הכושר עכ"ל. ופריך הש"ס לפרקינהו הניחא למ"ד טמאין נפדין ולא טהורין אלא להך לישנא דאמר אפי' טהורין נפדין ליפרקינהו (כלומר והא קודם שקדשו בכלי יכול לפדותן ולאכלן ואשתכח דהו"ל שעת הכושר) השת' מיה' לא פריקו וכיון דאי בעי פריק לה שמעי' לי' לר"ש כל העומד לפדות כפדוי. הכי השתא בשלמ' פרה עומדת לפדות היא שאם מצא אחרת נאה מצוה לפדותה אלא הני מנחות מצוה לפדותן (בתמיה) עוד איתא התם אמר רב אשי קמי' דרב נחמן הא דאמר ר"ש לן לפני זריקה אינו מטמא וכו' לן ממש האי לן לפני זריקה ולאחר זריקה דקתני לעיל לפני זריקה ממש דהי' שהות ביום ולאחר זריקה

ממש קאמר דהוי שהות ודקא קשי' לך דר"ש הכא לא בעי למימר כל העומד לזרוק וכו' אדר"ש דפרה דאמר כל העומד לפדות וכו'], לא קשי' דאי בעי' פריק אמרי' [דמחוסר פדיי' לאו כמעשה דמי דברים בעלמ' נינהו] ואי בעי הוי זריק לא אמרי'. כתבו תוס' והא דמשני ר' יוחנן בשוחט תמימין וכו' משום דהעומד לזרוק וכו' ההיא שנוי' לא יתכן לרב אשי א"נ היכא דנזרק בחוץ מודה ר"א דאמר מעיקר' כזרוק דמי עכ"ל. ופריך הש"ס על רב אשי ור"נ כלל אמר ר' יהושע כל שהיתה לו שעת היתר לכהני' אין מועלין בה וכל שלא היתה וכו' מועלין איזהו שעתהיתר לכהנים שלנה ושנטמאת וכו' מאי לאו לנה ממש והכא דאי בעי הוי זריק הוא וקתני דאין מועלין (ושעת היתר קרינן בי' משום דאי בעי זריק) אמר רב אשי מעילה אטומאה קרמית מעילה משום קדושה ולאו קדושה היא לבתר דפקעה לה קדושתה (שנראה ליזרק ולהיות מותרת לכהנים וקי"ל כל העומד ליזרק כזרוק) במאי הדרא רכבא לה (קדושה) טומאה משום אוכלא ולאו אוכלא היא כל היכי דאי בעי זריק מצי זריק לי' משוי לי' אוכלה ומטמא וכו' היכא דאי בעי זריק לא מצי זריק לא משוי לי' אוכלא (דטומאה משום אוכלא הוא וכל כמה דלא הוי אוכלא אע"ג דחזי למהוי אוכלא לא מקבל טומאה הלכך לא אמרי בה אי בעי זריק) מיתבי המביא אשם תלוי וכו' ר' יוסי אומר וכו' כדלעיל] ואמ' רבא רבי יוסי כר"ש כל העומד ליזרק וכו' (וקשיא לרב אשי ור"נ דהא הכא אע"ג דלא זריק שריא ליה למזרקי' ומיכלא דאוכלא דהיתרא חשיב ליה משנראה לזריקה אלמא לענין שווי אוכלא אמרי'. אי בעי זריק וכו') מידי הוא טעמא (כלומר וכי טעמא דר"י משום דכזרוק דמי) הא אמרי במערבא היינו טעמא דר"י כ"ש מקדשין וכו'. א"ל רב אשי לרב כהנא מדאמר ר"ש כל העומד לזרוק כזרוק (למאי דס"ד מעיקרא דר' יוסי בשיטת ר"ש אמרה נקיט לה) כל העומד לשרוף נמי כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין עפרא בעלמא הוא. א"ל חיבת הקדש מכשרתן וכו':

[ד.] מעילה דף ד' ע"ב. א"ל בר קפרא לבר פדת בן אחותי ראה מה אתה שואלני למחר (הא דקתני מתני' כל שהי' לו שעת היתר לכהנים אין מועלין בו) היתר שחיטה שנינו או היתר זריקה או היתר אכילה. חזקי' אמר היתר שחיטה ר' יוחנן אמר היתר אכילה אמר ר' זירא לא דייקא מתני' לא כר"י ולא כחזקיה דקתני לן לאו דלן דם ש"מ היתר זריקה שנינו. כתבו תוס' וא"ת א"כ ליבעי אי הל' כר"ש כל העומד לזרוק וכו' וי"ל דלכ"ע קא בעי דלא פליגי אלא לענין טומאת אוכלין ואיכא למבעי אליבי' דתרוייהו דעד כאן לא קאמ' ר"ש כזרוק אלא לענין טומאת אוכלין אבל לא פקעי קדשי קרשים עד לאחר זריקה או לאידך גיסא דע"כ לא קאמרי רבנן לאו כזרוק אלא לענין טומאת אוכלין משום

דלא קרינן ביה אשר יאכל אלא לאחר זריקה אבל הכא כיון דעומד לזרוק מיד פקעו קדשי השם דכזרוק דמי עכ"ל: [ה.] תרומות פ"ה משנה ח' סאה תרומה שנפל' למא' ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחר' ה"ז אסורה ור"ש מתיר. כ' הר"ש בירושלמי אמרי' ר"ש אומר ידיעתה מקדשתן ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה כלו' לר"ש אם לא נודע בראשונה עד שנפלה שנייה הכל נאסר השתא דנודע לו כיון דסופו להרים כמורם דמי כדאשכחן בעלמא דאית לי' לר"ש כל העומד לזרוק וכו' ורבנן אזלי בתר הגבהה עכ"ל. כ' הרא"ש פ' גיד הנשה דף ק' דיבש ביבש במין במינו בטל ברוב ואם נתבטלו פעם אחד ביבש אע"ג דנתבשלו אח"כ הכל מותר ולא אמרינן נהי דכל זמן שהוא יבש בטל ברוב מ"מ כשבשלו נפלט טעמו ואוסר דלא מצינו דבר המותר לאכלו שיהא צירו אסו' וכו' אחרי שהותר ביבש ונהפך האיסו' להיות היתר שוב אינו חוז' לאיסו' ע"י בישול ואע"ג דמב"מ בלח אוסר עד ס' היינו קודם שנודע תערובתו וגזרו חכמים שיאסר בס' אע"ג דלא יהיב טעמא גזר' אטו מין שאינו מינו דיהיב טעמא אבל אחר שנודע תערובתו ונתבטל ברוב ונהפך האיסו' להיות כולו מותר ויכול לאוכלן אפי' בבת אחת שוב לא יתכן לומ' שתאסור פליטתו וכה"ג אשכחן חילוק באיסו' המתבטל בין קודם ידיעה בין לאחר ידיע' בפ"ה דתרומות וכו' וקאמר בירושלמי דסבר ר"ש ידיעתה מקדשתה וכו' ורבנן אזלי בתר הרמה דלית להו כמורם דמי הלכך מצטרפי כאלו נפלו יחד אלמא לר"ש כשנודע לו הנפילה הוי כמורם והותר הכל אבל קודם ידיעה לא התיר ומדר"ש נשמע לרבנן בשאר איסורים דלא בעי הרמה שהידיעה גורמת ההיתר וכו' עכ"ל. וע' פסחים דף י"ג ע"ב דמסיק הש"ס דר' אליעז' בר"ש סבר כאבוה כל העומד לזרוק כזרוק. ועיין בתוס' שם מה שמחלקין בענין זה: [ו.] [שבועות דף מ"ג] מתני' ר"מ אומ' יש דברים שהם כקרקע ואינם כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומ' אינן אלא חמש ר"מ מחייב וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע כקרקע. גמ'] מכלל דר"מ סבר כל המחוב' לקרקע אינה כקרקע אדמפלגי בטעונו' לפלגי בסרוקות. אלא אמר ר"י ב"ר חנינא בענבים העומדות ליבצר קמפלגי דר"מ סבר כבצורות דמי ורבנן לאו כבצורות דמי. כתבו תוס' נר' דלענין שבת לכ"ע לאו כבצורות דגמר מקצירת סממנין שהית' לאחר שעומדין לקצור לענין בעל חוב לכ"ע כבצורות. מיהו ר"ח פי' דהוי כר"מ עכ"ל. ובמציעא דף ק' ע"ב כתבו תוס' ד"ה ואמר לענין ב"ח מודו רבנן כבצורות מדפריך כתובות (דף נ"א) כל העומד לגזוז כגזוז דמי. דאיתא התם כתובות גבי מזונות הבנות דאמר רב יוסף הבו להה מתמרי דעל בודיא והיינו דחזיא לבודיא (הקרובות לגדור ועדיין מחוברות). פריך הש"ס סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי דצריכא לדיקלא קאמינא. וכתבו תוס' התם אע"ג דפלוגתא דר"מ

ורבנן היא מ"מ פריך הכא בפשיטות כמו שפי' ר"ח דהוי כר"מ דקי"ל הכי דפסקינן בב"ק (דף נ"ט) אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים דחשבינן להו כתלושין עכ"ל. עיין ת ס' ב"ק דף נ"ט ד"ה ופסק: [ז.] גיטין דף ל"ט המקדיש עבדו אין מועלין בו רשב"ג אומ' מועלין בשערו. ומסיק דפליגי בשערו העומד ליגזז דכ"ע עבדא כמקרקע דמי (ואין מעילה בקרקע) אלא ת"ק סובר עומד לגזוז לאו כגזוז ורשב"ג סבר כגזוז. לימא הני תנאי כהני תנאי דתנן ר"מ אומ' יש דברים שהם כקרקע וכו' דר"מ סבר כבצורות דמיין וכו' אפי' תימא ר' מאיר עד כאן לא קאמר ר"מ אלא בענבים דכמה דקיימין מכחש כחישי אבל הכא כמה דקאי אשבוחי משבחי וכו' ועיין נזיר דף נ"א. דבעי חזקיה שערו העומד לגלח (גבול היה להם מתי ראוין לגלח. אספ"ז) וצפורן העומד לגזוז מאי מי אמרינן כל העומד לגזוז כגזוז (ולא הוי רקב מת דמטמא מהלכה למ"מ) או לא כגזוז ולא אפשיטא: [ח.] סוטה דף כ"ה ע"ב. על מתני' מתו בעליהם עד שלא שתו בש"א נוטלת כתובתה ואינ' שותה ובה"א או שותת או לא נוטלת כתובת'. גמ'. ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי וב"ה סברי לאו כגבוי. כתבו תוס' הכא לא שייכי כל הני פלוגתא דכל העומד לבצור וכל העומד לגזוז וכל העומד לזרוק וכן לפדות ולשרוף דלאו בחדא מחתא נחית להו דהכא כ"ע מודו דלאו כגבוי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקק לי' בי דינא וטעמ' דר"מ כבצורות דמי משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב כקרקע והכי אמר (חולין דף ע"ג) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקצוץ וגבי שערו העומד לגזוז מודה ר"מ דלאו כגזוז משום דאשבח מיהו רשב"ג פליג ואמר כגזוז דלא עביד אינש דשביק להו. והני דר"ש טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיי' פרה כשמצא אחרת נאה וכו' אבל בהכי דר"מ ורשב"ג לא שייך האי טעמא. והא דאמ' גבי שופר וגבי מנעל כתותי מכתת שיעור' אפי' רבנן מודו משום דאיסו' הנאה היא ולא הוי אלא כעפרא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצ"ע כלאי כרם אמאי מטמא טומאת אוכלין ולא אמרי' מכתת שיעור' הלכך ליכא לדמויי להדדי. והא דאמ' (כתובות דף נ"א) כל העומד לקצור כקצור התם טעמא דלא תקנו לב"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת עכ"ל:

[ט] חולין דף ע"ב מתני' בהמה המקש' לילד והוציא העובר את ידו וחתכ' ואח"כ שחט את אמו הבשר טהו' שחט את אמו ואח"כ חתכה הבש' מגע נבלה דברי ר"מ (בשר העוב' מגע אבר מן החי שמטמא כנבלה) וכו'. [גמ'] אמאי טומאת בית הסתרים היא ולא מטמא (אמאי בשר העובר טמא והלא לא נגע האבר בבש' אלא ע"י חבורו אותו מגע החבור בית

הסתרים היא) לימא ר"מ לטעמי' (דטומאת בית הסתרים מטמא) דתנן ג' על ג' שנחלקו טהו' מן המדרס אבל טמא מגע מדרס (והוי ראשון לטומאה מפני שנגעו זה בזה בעודן מחוברין שהיו מדרס) דברי ר"מ ותניא אמר ר' יוסי וכי באיזה מדרס נגע אלא שאם נגע בו זב שיהא טמא מגע זב (ור"י ס"ל דלא נטמא מחמת חבור שבית הסתרים היא וכו') לאו אתמר עלה אמר עולא לא שנו אלא ג' על ג' שנחלק אבל שלש על שלש הבאות מבגד גדול בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן (דאי אפשר לצמצם שלא יגע מעט מעט ובשעת פרישה אינו בית הסתרים ומקבל טומאה מאביו שיש בו שיעור אב הטומאה) הא נמי בשעת פרישתן מאבר מקבל טומאה מאבר (ואפי' ר' יוסי מודה דמגעו מגע) רבינ' אמר בגד לאו לחתיכה קאי עובר לחתיכ' קאי וכל העומד לחתוך כחתוך דמי (והרי נוגעין זה בזה) כמאן כר"מ דתנן כל ידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקצצן מטביל עד מקום מדה (שהוא עתיד לקיים ומה שעתיד לקוץ אין צריך טבילה דכקצוץ דמי) דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שיטבול כולו. אפי' תימ' רבנן חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ונוגעין בהדדי (שהן רכים אינו חשוב חבור וכמאן דמפרתי דמי) כתבו תוס' דלא אמרי' כמאן דמפרתי דמי אלא היכ' שעומד ליקצץ כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר. אבל גבי אבר מן החי (בהעור והרוטב דף קכ"ח) דהכל אסור ואין עומד ליחתך לא אמרי' כמאן דמפרתי עכ"ל:

[פסק]:

אם הרמב"ם ס"ל כר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק וכשרוף נחלקו האחרונים ואציע דבריהם:

[י.] באה"ע סי' קכ"ד כתב רמ"א אם כתב גט בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שרפה הגט בטל. כתב בית שמואל כ"כ הר"ן בגיטין פרק המביא תנין אליבא דמ"ד דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף ואז הוי כאלו אותיות פורחות באויר ובדין זה פליגי ר"ש ורבנן בכמה מקומות ורש"י כתב במנחו' (דף ק"ב) דקי"ל כר"ש דכל העומד וכו' ובחלקת מחוקק מביא ראיה דרמב"ם ס"ל דלית הלכת' כר"ש (ותמה על רמ"א למה כתב האי דינא דאינו אליבא דהלכתא) דהא כתב בפ"ד מפסולי מוקדשין אם נודע שלא חטא אחר שנזרק הדם של אשם תלוי הבשר יאכל ש"מ אם נודע קודם שזרק לא יאכל והיינו כרבנן דס"ל כל העומד לזרוק לאו כזרוק וכו' ויש לתמוה עליו דאשתמטתיה סוגיא דכריתות (דף כ"ד) דאוקמי' אפי' לר"ש דהא אם לא חטא אינו עומד לזריקה מודה ר"ש. ט' כ"מ פ"ג מפסולי מוקדשים דפסק רמב"ם כלי שרת מקדש דם הפסול ליקרב כתב עליו דפוסק כר"י יוסי וכו' ותימא א"כ למה פסק דוקא כשנודע אחר שזרקו אז יאכל ולא כשהדם

בכוס אלא נרא' באשם תלוי לא ס"ל כר"י מטעם הנ"ל לפי כשנודע שלא חטא הוי חולין למפרע אבל בעלמא מקדש כלי שרת את הפסול היינו אם אירע פסול בגוף, וכ"כ תוס' בכריתות שם לפי זה ס"ל לרמב"ם כל העומד לזרוק כזרוק וכשרוף אלא אשם תלוי שאני וכו' גם אין להביא ראי' ממ"ש הרמב"ם פ"ג ממעילה היתר לכהנים לא נקרא אלא שנזרק הדם ובמנחות. משמע לר"ש אפי' קודם שנזרק נק' היתר לכהנים משום דעומד לזריקה דהא כתבו תוס' במעילה (דף ה') דסוגיא ס"ל אפי' לר"ש לא פקעי הקדושה לענין מעילה אלא אחר הזריקה וע' רמב"ם פי"ג מתרומות משמע דפוסק כר"ש וע' רא"ש ס"פ ג"ה וע' תשובת שער אפרים (דף י"ט) עכ"ל ב"ש. ושער המלך פ"ד דגירושין כתב יש מביאין ראיה דרמב"ם סובר כר"ש ממה שפסק פ"ג הלכה כ"ה ממקואות דכל הכלים שהם ארוכין יותר מדאי והוא עתיד לקוצצן מטביל עד מקום המדה וה"ט משום דעומד לקצוץ כקצוץ וכ"כ רש"י חולין (דף ע"ג) וקשה דאם כן תקשי לרב אשי דס"ל במנחות אליבי' דר"ש דאי בעי זריק לא אמרי' מטעמ' דמחוסר מעשה וה"נ הוי מחוסר מעשה אלא ודאי צריך לחלק בין היכ' דהענין מצד עצמו עומד לכך כגון הא דידות דמחמת שהן ארוכין יותר מדאי עומד לקצוץ אז אע"ג דמחוסר מעשה אמרי' כל העומד אליבא דכ"ע אמנם בדבר שמצד עצמו אינו עומד לכך אלא מצד המצוה שבו כגון הא דזריקה לא אמרי' כל העומד לדידן אליב' דרבנן ולרב אשי אליבא דר"ש וליכא ראיה מהא דסובר רמב"ם כר"ש וגם מהא דפסק פי"ג מתרומות הואיל והי' לה לעלות הוי כאלו עלתה נמי לא מוכח דשנייא היא כיון שמצד הענין עומד להרים וכו' ופר"ח הוכיח דרבינו פסק דלא כר"ש מהא דפסק סוף פ"א מטומאת אוכלין דערלה וכלאי כרם אף על פי שאסורין בהנאה מטמאין טומאת אוכלין ואי אית' דפסק כר"ש הא אמרי' (מנחות דף ק"ב) אי אמרי' כל העומד לשרוף נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין וערלה וכלאי כרם הוי מן הנשרפין וע' תוס' סוטה דף כ"ה והנכון כמו שכתבתי עכ"ל פר"ח ונראה דלא מוכח מידי דהנכון כמ"ש בספר משאת משה דשאני ערלה וכלאי כרם אף על גב דהוי מן הנשרפין אינו מפורש בתורה דמצותן בשרפה כנותר ופגול ואם כן איכ' למימר דכי אמר ר"ש כל העומד ה"מ דמצוה מן התורה לשרוף אבל בהא לא אמרי' וכו' ונראה להביא ראיה דדעת רבינו לפסוק כרבנן דר"ש ממה שפסק פ"ד מהל' יבום סנדל המוסגר והמוחלט אם חלצה חליצתה כשרה הרי דסנדל המוחלט מצותו בשרפה ומפורש בתורה ואפ"ה כתב חליצה כשרה והשתא אי ס"ל כר"ש נהי דלא מפסל מטעמא דכתותי משום דאין בו שיעור קצוב כמ"ש מרן מ"מ יהא פסול משום דעומד לישרף דלהא טעמא אפי' במידי דאין בו שיעור פסול כמו שכ' הר"ן ואפי' תימא דס"ל לרבינו כר"ש דהיינו טעמא דלא אמרי' כתותי

משום דילפי' מטומאה דכתיב ושרף את הבגד דאפילו בשעת שרפה קרוי בגד ולאו מילף הוא אלא גלוי מילת' בעלמא הפך דעת מרן נראה דהאי טעמא לא מהני אלא לומר דלא אמרי' כתותי אבל לר"ש דעומד לשרוף כשרוף לא מהני מדפריך פרה אמאי מטמאה טומאת אוכלין וכו' דשאני התם דכתיב ושרף את הפרה אפי' בשעת שרפה קרוי' פרה אלא ודאי דה"ט לא מהני לר"ש עכ"ל שער המלך. (ואין ראיה כ"כ דבשלמא התם בגד מטמא א"כ אם עדיין שמו עליו שפיר אמרי' כן אך הכא וכי השם פרה גורם שתטמ' הלא מחיים ג"כ קרויה פרה ואינה מטמאה א"כ אין ראיה מזה כן נ"ל). ומתוס' חולין דף ק"מ ד"ה למעוטי נראה דס"ל הלכה כר"ש ע"ש. ובפ"ה הל' ד' מטוען כתב הרמב"ם טענו ענבים העומדות ליבצר ותבוא' יבשה העומדת ליקצר והודה במקצתן וכו' ה"ז נשבע עליהן כשאר מטלטלין והוא שאינן צריכין לקרקע שכל העומד לבצור הרי הוא כבצור לענין כפירה והודאה אבל אם היו צריכין לקרקע הרי הן כקרקע לכל דבר וכו'. כתב הראב"ד המחבר פוסק כר"מ והרב פוסק כחכמים ואולי מפני שאמרו בכתובות סוף סוף כל העומד לגדור כגדור והרב ז"ל הלא ראה כל אלה דאפשר שאין למדין שבועה לשאר דברים שהרי עבדים של יתומים נדונין כמטלטלין ולענין שבועה אין נשבעין עכ"ל. וכתב ה"ה נראה שהוא פוסק כר"מ וכו' או שהוא סבור שמחלוקתן בשצריכין לקרקע אבל אין צריכין לקרקע אפי' חכמים מודים והוא פוסק כחכמים כיוצא בזה החלוק כתב פ"א ממכירה אבל בפ"ב משכירות לא חלק בין צריכין לאין צריכין ושם נראה דאפי' אין צריכין הן כקרקע לענין שומרין עכ"ל. ובפ"א ממכירה כתב הרמב"ם כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה ואם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומדות ליבצר ה"ז כמטלטלין לקנין ויש להם אונאה. כתב כ"מ דעתו כדעת הר"י הלוי שכתב כל המחובר לקרקע כקרקע דוקא לענין שומרין אבל מאן דמזבין לחברו ענבים העומדות ליבצר כיון דאדעתיה למשקל זבינהו ניהליה כבצורות דמיין ודנין בי' דין מטלטלי בכל מילי כגון דין אונאה ושבועה דקי"ל כל העומד ליבצור כבצור והיינו טעמ' דגבי שומר לאו כבצורות דמי כיון דלשמירה הם כשהם מחוברין לקרקע ואדעתיה דהכי מסרינהו ניהליה הוי לה כקרקע דהא לא למתלשינהו מסרינהו ניהליה עכ"ל. וע' בה"ה ובמ"ל. ובפ"ב משכירות כתב המוסר לחברו דבר המחובר לקרקע לשמור אפי' היו ענבים העומדות לבצור הרי הן כקרקע לענין שומרין. כתב ה"ה פסק כחכמים שבפרק הדיינין מ"ג ופירשו ז"ל אפי' אין צריכין לקרקע כלל ויש לדקדק בזה במ"ש פ"ה מטוען. כתב לח"מ ראיתי בטור ח"מ סי' ל"ה כ' בעל עיטור דוקא גידולי קרקע אבל תלש ולבסוף חברו כגון כותל בנין וצינור שקבעו וכו' קי"ל כחכמים דמחובר לקרקע לאו כקרקע.

פי' החכמים היינו דמסכת כלים דפליגי ר"א וחכמים בדף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר וחכמים מטמאין דס"ל תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש ובית יוסף לא ראה העיטור ולכן כתב שיש טעות בטור עכ"ל. וע' בר"ן פרק שבועת הדיינין שכתב וא"ת הא הילך הוא י"ל משכחת כשבצרן וא"ת ואמאי פטרי רבנן אף על פי שהתחלת החיוב במחובר לקרקע הי' כיון שעכשיו אינו חייב לו אלא דמיהן אין כאן שבועת קרקעות י"ל דמהא שמעי' כיון דעיקר הפקדון היא במחובר לקרקע אף על גב שלאחר הפקדון בצרן הנפקד ה"ה כתובע קרקע וכן דעת הרמב"ם עכ"ל. ועוד כתב וקי"ל כרבנן דלא כבצורות ומיהו דוקא כשצריכין לקרקע עדיין אבל אין צריכין לקרקע כלל כבצורות דמיין דהא אמרי' (כתובות דף נ"א) כל העומד לגדור כגדור וכ"כ הרמב"ם פ"ה מטוען ואי תקשי מההיא דגיטין (דף ל"ט) דאמר אפי' תימא ר"מ ע"כ לא קאמר אלא בענבים כמה דקיימין מכחשי וכו' ואפ"ה פליגי רבנן עליה דהתם ה"ק ע"כ לא קאמר ר"מ אלא בענבים דאי קיימי טפי טובא מכחשי ולפיכך מכיון שהגיעו ליבצר אף על פי שהם משביחין קצת בקרקע כבצורות דמי לפי שהדבר ידוע שלא ישהה שם זמן מרובה אבל שערו של עבד כיון דכמה דקאי משבחי לא כגוזז דמי לעולם עכ"ל. וריטב"א במציעא דף ק' כתב כבר פירשתי דמיירי בענבים בדצריכי לארעא ולא צריכי דאי בצריכי לגמרי לכ"ע כקרקע ואי לא צריכא כלל לכ"ע מטלטלי כדאמ' בכתובות והתם אליבי' דרבנן פריך דהלכה כמותן עכ"ל. ומרדכי כתב בשבועות בשם סמ"ג ור"ח דהלכה כר"מ. ובש"ע ח"מ סי' צ"ח פסק כרמב"ם דאם אין צריכין לקרקע נשבעין עליהן. כתב הש"ך דודאי דעת הרמב"ם כר"י הלוי דלא פליג ר"א וחכמים אלא לענין שומרין שכ"כ בפי' המשניות בשבועות וז"ל מחלוקת ר"מ וחכמים בענבים העומדות ליבצר והלכה כחכמים אבל כשימסרם לו בתורת משיכ' ולענין מקח וממכר ודיני אונאה והודייה במקצת כשהי' עיקר התביע' שלא בתורת שמירה העיקר המכוון עליו שהם כמטלטלין שכל העומד ליבצר כבצור ע"כ. ואינו נראה לחלק בכך דא"כ למה לי' למתני' למודה במקצת ועוד למה אמרי' בגיטין ובסנהדרין לימא הני תנאי וכו' הוי לי' למימ' גבי הקדש בשער העומד לגזוז אפי' רבנן מודו כיון דלאו לשמור הוא. וכן נרא' דאפי' לא צריכין לקרקע הן כקרקע לענין שבועה ואונאה וקנין וגזל כרוב הפוסקים. וכן כתבו הטור בשם רמ"ה דלכל מילי היכא דמיעט רחמנא לקרקע הוי כקרקע דלא כרמב"ם ור"י הלוי. ולענין בעל חוב מסיק הש"ך כיון דיכול לתלוש אותן כשאין צריכין לקרקע דינן כמטלטלין ואין דעת המלוה סומך עליהן כמ"ש תוס' ע"ש בש"ך שהאריך בזה. ובסי' קצ"ג כתב הטור דאף שאין צריכין לקרקע הוי כמחובר. וש"ע פסק שם כרמב"ם ורמ"א כתב וי"ח. וכתב סמ"ע למה לא

כתב כלום אדברי המחבר בסי' צ"ה. ותי' הש"ך דהתם עכ"פ צריך לישבע מדרבנן לא ירד לחלק בכך משא"כ הכא שאין נקנית במטלטלין כלל. וט"ז תירץ דבצ"ה מיירי לענין שבועה ויש דעות בה"ה פ"א ממכירה דלשבועה שאני עכ"ל. ובפ"ה הל' י' ממעילה כתב הרמב"ם המקדיש עבדו אין מועלין בו ולא בשערו אע"פ שהוא עומד להגזז מפני שהוא מחובר לו כל זמן שהוא מחובר הולך ומשביח:

אות כ (כלל צ) כתותי מכתת שיעורא

[א.] ר"ה דף כ"ח אמר רב יהודה בשופר של ע"א לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של עיר הנדחת אם תקע לא יצא מ"ט עיר הנדחת כתותי מכתת שיעורא (דהא לשריפה קאי וכשרוף דמי ושופר בעי שיעור) ועיין תוס' סוטה דף כ"ה ע"ב ד"ה לאו שכתבו אפי' רבנן דלית להו כל העומד לישרף כשרוף מודו בכל הדברים כתותי וכו' משום דאיסו' הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא בעלמא וליכ' שיעור'. וצ"ע בכלאי כרם אמאי מטמאין טומאת אוכלין ולא אמרי' כתותי. הלכך אין לדמויי להדדי עכ"ל. כתב הרא"ש דהכא מיירי בע"א של כותי כיון דראוי להתבטל לא מכתת. ובפ' כסוי דם מיירי בע"א של ישראל דאין לה ביטול כתותי מכתת שיעורי' עכ"ל. ובסוכה דף ל"א ע"ב לולב של אשרה פסול והא אמר רבא אם נטל כשר הכא באשרה דמשה דכתותי מכתת שיעורי' (אותם שהיו בשעת כיבוש א"י שהצריכו הכתוב שרפה דכתיב ואשריהן תשרפון ולולב צריך שיעור. והאי כמאן דמכתת כיון דלשרפה קאי) וכתבו תוס' נמי כמו שכתב הרא"ש בר"ה (ור"ת כתב אפי' בע"א של כותי קודם ביטול לא יצא ולא משני הכא דאיירי קודם ביטול משום דמשיקצוץ מן הדקל נתבטל ע"ז:

[ב.] סוכה דף ל"ה אתרוג של אשרה וכו' פסול מ"ט כיון דלשרפה קאי כתותי וכו' כתבו תוס' וא"ת אתרוג של ערלה דפליגי לקמן אי פסול משום דין ממון או היתר אכיל' תיפוק לי' משום דכתותי דמצותה בשרפה דחשיב לי' בתמור' בהדי נשרפין ואמרי' התם הנשרפין לא יקברו ואפשר דאפי' מדאוריית' הוי ערלה בשרפה דילפינן מכלאי כרם ומהאי טעמ' נמי פסול תרומה טמאה דמצותו בשרפה ולמה לן טעמ' דהיתר אכילה וי"ל דודאי לא צריך אלא נחלקו בהני טעמי דנ"מ לענין מעשר שני עכ"ל כתב ריטב"א אע"ג דתרומת פירות דרבנן כל היכי דקאי לשרפה מידי טעמא ליהוי כתותי מכתת ופסול מן התורה עכ"ל (ודע לכאורה מוכח מדברי תוס' הללו דדבר הצריך קבורה לא אמרי' כתותיה והוא נגד תוס' דיבמו' כמ"ש לקמן עיין שם וצ"ע). כתב הריטב"א בסוכה דף ל"ה (אהא ושל ערל' פסול מ"ט ר"ח בר אבין ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה)

פי' הראב"ד שהוא אסו' באכילה ולא קרינן בי' לכם וחד אמר לפי שאין בו דין ממון ולא קרינן בי' לכם וכי פליגי בדבר שראוי לאכילה לבד ואינו רשאי להנות ממנו בענין אחר כגון מעשר ב' בירושלים וכול' והאי פירוש לית' חדא דפסיק ותני ל"ש יו"ט א' ל"ש י"ט ב' וכו' ותו דודאי כל מילי דהוי דידיה וברשותי' דלית ביה רשות אחרים לכם קרינן ביה והנכון בתרומה טמאה וערלה כ"ע לא פליגי דפסולין כל ז' משום כתותי אלא ה"ק מ"ס לפי שאין בו היתר אכילה וקס"ד דה"ק דמ"ס דבלא טעמא דכתותי איכא למפסלינהו ביום א' מיהת משום דלא חזי לאכילה ומ"ס מטעם שאין בה דין ממון ואקשינן מתרומה ואסקינן דה"ק מ"ס לפי שאין בה היתר אכילה כלומר שאין לו בו הנאה לעולם אלא שעומד לשרפה וכתותי וכו' ואשכחן כי האי לישנא מנין לחמץ בפסח שאסו' בהנאה שנא' לא יאכל לא יהא בו היתר אכילה ולפי שכל ההנאות מביאות לידי מאכל קרי לי' היתר אכיל' ומהאי טעמ' נמי מפסל של תרומה טמאה מכיון שלא חזי וכול' ואע"פ שרשאי ליהנות ממנו בדרך שרפתו וטעמ' דכולהו משום כתותי ורב אסי לא פליג בהא אלא דאתי למימ' מלת' אחרית' דבלאו האי טעמ' נמי איכ' למפסלינהו ליום א' מדין לכם לפי שאין בו דין ממון ולא משום ערלה ותרומה דההיא ודאי לכם היא אלא משום מ"ש לר"מ דאמ' ממון גבוה קמפלגי עכ"ל:

[ג.] עירובין דף פ' ע"ב אתמר ר"ח בר אשי אמר עושין לחי אשרה ור"ש בן לקיש אמר עושין קורה אשרה מאן דאמ' קורה כ"ש לחי (דאין לו שיעור לרחבו ולעוביו) מאן דאמ' לחי אבל קורה לא. כתותי מכתת שיעורא (דקורה צריכה טפח כדי לקבל אריח והאי אשרה כיון דבעי שרפה דכתיב ואשריהם תשרפון שיעורה לאו שיעור' דכשרופ' דמי') כתבו תוס' אע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רחב משהו מ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו בו והר' אברהם פי' לחי אם הי' מדבק הכתותים בכותל הוי לחי ובלבד שלא יהיו נטלין ברוח ואין להקשות דפסלינן לולב של אשרה אפי' בי"ט שני דמשמע כמאן דלית' דמי דגבי לולב של מצוה החמירו וא"ת דמכשרינן לעיל סולם של אשרה אע"ג דבעי רחב ד' ואור"י דהתם חשוב פתח כיון דחזי לעלייי' אי לאו איסור' דאשרה אבל קור' הצריכו חכמים שיעור של חשובו' עכ"ל:

[ד.] יבמות דף ק"ג ע"ב אמר רב פפי משמי' דרבא סנדל המוסגר וכו' אם חלצה חליצתה כשרה מוחלט וכו' חליצתה פסולה (דלשרפה קאי ואנן שיעורה בעינן חופה את רוב רגלו והאי כתותי) רב פפא משמי' דרבא אמר אחד מוסגר ואחד מוחלט אם חלצה חליצתה כשרה מיתבי בית המוסגר מטמא מתוכו מוחלט מתוכו ומאחוריו זה וזה מטמאין בביאה ואי ס"ד כדמכתת דמי והא בעינן והבא אל הבית וליכא אלא שאני התם

דאמ' קרא ונתץ את הבית אפי' בשעת נתיצה קרוי בית מסוגיא זאת משמע דהא דאמרי' כתותי מכתת הוא מדאוריי' דאל"כ לא פריך מידי) ת"ש מטלית שיש בו ג' על ג' אע"פ שאין בו כזית כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתו מאי לאו מוחלטת (ואפ"ה אמרת שדי מיעוטה בתר רובה והוי לי' כמאן דעיילה כולה ואי כמאן דמכתת דמי זיל בתר מה דעייל ואין בבית שלש על שלש). שאני התם דא"ק ושרף את הבגד אפילו בשעת שרפה קרוי בגד ולגמר מיני' (לענין חליצה להיות חשיב שלם) איסו' מטומא' לא ילפינן (שהלכות טומאה חידוש היא) אמר רבא הלכתא אחד מוסגר ואחד מוחלט ואחד סנדל של ע"א שנועלים אותו לצלם ברגליו כשמסיעין אותו ממקום למקום) לא תחלוץ ואם חלצה כשרה (מוחלט כדאמרי' דאפי' בשעת שרפה קרוי בגד ולאו מילף הוא אלא גלוי מילת' בעלמ' הוא ושל ע"א נמי הואיל ולהלוכ' עביד ומשמשי ע"א לאו לשרפה קיימי דאית להו תקנת' בביטול) של תקרובות ע"א ושל עיר הנדחת חליצתה פסולה (תקרובות אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת הלכך ל"ל תקנתא וכתותי וכו'). כתבו תוס' ותימא דאמ' פ' כסוי דם שופר של ע"ז אם תקע לא יצא משום כתותי וי"ל דהתם בע"א של ישראל דלא סגי בביטול. וא"ת אי בע"א של ישראל מאי קאמ' דמכתת שיעורא והא טעונה גניזה וכו' וי"ל כיון דטעונה גניזה אין כיתות שיעור גדול מזה אי נמי בע"א של כותי שעבדה לדעת ישראל דטעונה שרפה וכו' ע"ש (ולפי תירוץ הא' אמרי' כתותי אף בנקברין ופליג אתוס' דסוכה ולפי תירוץ הב' לא אמרי' כתותי אלא בנשרפין והיינו כתוס' דסוכה):

[ה.] חולין דף פ"ט אמר רבי זעירא ואיתימא רבה בר ירמיה מכסין בעפר עיר הנדחת ואמאי איסו' הנאה הוא אמר זעירא לא נצרכה אלא לעפר עפרה וכו' ורבא אמר מצות לאו ליהנות ניתנו. איתבי' רב רחומי לרבינא שופר של ע"א וכו' תקע לא יצא נטל לא יצא אמר רב אשי הכי השתא התם שיעור' בעינן וע"א כתותי וכו' הכא כל מה דמכתת מעלי לכסוי. תוס' חולין דף ק"מ ד"ה למעוטי צפורי עיר הנדחת כתבו. וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה אם הוא קרבן כיון דלשרפה קיימא עכ"ל:

[ו.] כתב הר"ן פ' המביא תנין (על הא דשלחו מתם) כתבו (הגט) על איסורי הנאה כשר וכו' בכל איסורי הנאה קאמר ואע"ג דכתותי מכתת שיעורי' לא אכפת לן אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב. ומיהו באותו שצריכין להתבער מן העולם למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט וכמאן דליתנהו דמי (עיין בכלל כל העומד מה שכתבתי): [פסק]:

[ז.] כתב הרמב"ם פ"א משופר שופר של ע"א וכו' אם תקע יצא ושל עיר הנדחת לא יצא. ובפ"ח מלולב כ' או שהיה מאשרה הנעבדת אע"פ שבטלו האשרה מלעבדה או

שהיה של עיר הנדחת ה"ז פסול היה אחד בהם של ע"א וכו' אם נטל יצא. כתב ה"ה. ורבינו לא חילק בין אשרה דמשה וכו' נראה הוא גורס כאן משום מצוה הבאה בעבירה והטעם שאשרה הוא שעיק' נטיעתה להיות האילן נעבד וזהו פי' באשרה דמשה ר"ל שהזכיר משה וכ"כ רבינו בהלכו' ע"ז אילן שנטעו מתחל' שיהא נעבד אסור בהנא' וזו היא אשרה האמור בתורה וכו' וכיון שנטיעת האילן היתה להיות נעבד בדין הוא שיפסול משא"כ בע"א וזה דעת רבינו וצ"ע. ועיין כ"מ שהאריך ליישב דעת הרמב"ם. ובפי"ז הל' י"ג משבת כתב בכל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרחב הקור' שיעור וכל השיעורין אסורין מן האשרה. ולעיל כ' אשרה שעשה אות' לחי כשרה שהלחי עוביו כ"ש כתב הראב"ד אם עביו כ"ש גבהו מיהת צריך שיעו' שיהא גבהו י"ט אלא בין לחי בין קורה מות' דמשום היכר הוא והאיכא היכר והרי אם עשה לאשרה סולם בין שתי חצרות מערבין א' דכל שאיסו' דבר אחר גרס לו מות' והכי איתא פ' חלון ואע"ג דאמרי' בגמ' מ"ד לחי אבל קורה כתותי וכו' לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ומשום אפש' לא מדחי מימרא דאמורא וכו' ע"ש שהאריך. וכתב ה"ה מה שהקשו בגובה התירוץ בזה שיש נקודו' וקוים ושטחים וכל זה לקוח בדמיון ואין מציאות בפועל לנקוד' אלא בקו והקו לא ימצא אלא בשטח והשטח לא ימצא אלא בגלם והגלם הוא שיש לו ג' רחקים שהם ששה צדדים ולפי כך כל מה שיצטרך לרחקיו שיעו' כקורה ושופ' אין עושין אותן מאשרה לפי שהוא כמכותת וחסרת השיעו' וכל מה שא"צ לרחקיו שיעו' אלא לארכו בלבד הרי הוא כקוים ומות' בכל דבר עכ"ל וע' או"ח סי' שס"ג ותרמ"ט. ובפ"ד מיבום כתב סנדל המוסגר ומוחלט ושל ע"א חליצתה כשרה. של תקרובת ושל עיר הנדחת וכו' פסולה. (וע' בהג"ה שבירושלמי איתא של עיר הנדחת כשרה) עיין אה"ע סי' קס"ט:

אות כ (כלל צא) כתב על גבי כתב אם כשר או לא

[א.] גיטין דף י"ט איתמ' המעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. דיו ע"ג דיו סיקרא ע"ג סיקרא פטו' סיקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה פטו' אמרי לה חייב מוחק הוא אמרי לה פטו' מקלקל הוא. בעא מיני' ר"ל מר"י עדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקר' ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל ר"י אינו כתב א"ל והלא למדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה (שאנו אומדין וסבורים מאומד לבנו להחמי' נעשה מעשה להקל. אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן שבהמ"ק

קיים לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה). כתבו תוס' תימא מהכא משמע דדיו ע"ג דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי לשבת ולקמן אמרי' כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דלר"י הוי כתב. ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפי' רבנן מודו בגט דהוי כשר. ואור"י דלקמן ודאי שכ' הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לר"י ולרב אחא בר יעקב אפי' לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב השני אינו מתקן כלום אפי' ר"י מודה דלא חשיב כתב. ובשבת (דף ק"ד) דתנן כתב ע"ג כתב פטור ואמ' רב חסדא מתני' דלא כר"י לא בעי לאוקמי כשאין הכתב השני מתקן כלום דאפי' ר"י מודה משום דמתני' משמע דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמ' להכי מוקי כרבנן אבל לרב אחא ב"י ע"כ לא מתוקמי מתני' בכל ענין דהא בגט אפי' רבנן מודו דהוי כתב ולדידי' אתיא מתני' נמי כר"י וכגון שאינו מתקן בכתב כלום עכ"ל וכ"כ תוס' (שבת דף ק"ד ע"ב) על מתני' כתב ע"ג כתב פטור אמר רב חסדא דלא כר' יהודה דתניא וכו' ורמב"ן בחדושיו לגיטין כתב לרב אחא ב"י הא דתנן התם כתב ע"ג כתב פטור איכא למימ' דמוקי לה בסיקרא ע"ג דיו ודברי הכל. אי נמי סבר איהו שאני לשמה משבת דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ולא אהני מעשיו עכ"ל. ורשב"א בחדושי שבת כ' בשם ירושלמי. דמתני' מיירי דיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא אבל אם כתב דיו ע"ג סיקרא וסיקרא על דיו חייב ע"ש:

[ב.] גיטין דף כ' אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר"י ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלית מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה וחכ"א אין השם מן המובח' אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבנן התם דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא אבל הכא לא:

[פסק]:

[ג.] כתב הרמב"ם פ"ג מגירושין וכל גט שכתבו שלא לשמה אע"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט. כתב המפרש ואפי' לר"י דאמ' גבי כתיבת השם מעביר עליו קולמוס הכא כריתות בעינן וליכא (ובגמ' אינו אלא מסברתו אמר כן. ור"ן כתב דרמב"ם פסק כחכמים). וכ"מ כתב נמי דפסק כרבנן וכרב חסדא ואע"ג דראב"י דחי לה האי דחוי בעלמא דהא בשבת אמרי עלה מתני' דלא כר"י ולא אתמ' התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אחא דאלמא הא דר"ח עיקר וכו'. ור"ח כתב כיון דלא אמר בהדיא לא כשר ולא פסול לא חיישי' ליה. ובפ' י"א משבת כתב המעביר דיו ע"ג סיקרא חייב ב' וכו' דיו ע"ג דיו

סיקרא ע"ג סיקרא סיקרא ע"ג דיו פטו'. כ' כ"מ פ' כלישנא בתרא דמקלקל הוא עכ"ל ובש"ע אה"ע סי' קל"א כתב גט שכתבו שלא לשמה אע"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט וי"א שחוששין לו:

אות ל (כלל צב) לבוד

[א.] סוכה דף ה' ע"ב אמר רב חייא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין מחיצין הלכה למשה מסיני הניחא לר' יהודה (דלא נפקא מקרא שיעו' גובה מחיצין עשרה איצטריך הלכת') אלא לר"מ (דנפקא לי' מקרא) מאי איכא למימר כי אתא הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה (לגוד להיכא דצריך למיגד או גוד אחית או אסיק כגון אכסדרא בבקעה דאמרי' בה פי תקרה יורד וסותם. ולבוד פחות משלשה. ודופן עקומה פחות מד' אמות):
[ב.] סוכה דף ט"ז ע"ב אמר רב חסדא אמר אבימי מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי' ביה באמצע פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמי. פשיטא מהו דתימא חד לבוד אמרי' תרי לבוד לא אמרי' קמ"ל:
[ג.] סוכה י"ח אמר אביי אויר שלשה בסוכה גדול' ומיעטו בין בקנים בין בשפודין הוי מיעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשיפודי' לא הוי מיעוט וה"מ מן הצד (דאויר פחות מג' לבוד ואינו פוסל בסוכה מן הצד דאמרי' הרי הוא כלבוד מן הדופן) אבל באמצע (אויר פחות מג' שלא בסמוך לדופן) פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לבוד באמצע וחד אמר אין לבוד באמצע (היינו למעלה דדפנות מכשירין לעיל (דף ז') קנה קנה פחות מג'. תוס') מ"ט דמ"ד יש לבוד דתניא וכן שתי קורות אחת יוצאת מכותל זה ואחת מכותל זה ואינן נוגעו' זו בזו פחות משלשה א"צ להביא קורה אחרת שלשה צריך להביא וכו'. ואידך שאני קורות דרבנן (אבל סוכה דאורייתא אי לא קים לן לבוד באמצע הלמ"מ לא מצינן לאכשורה) מ"ט דמ"ד אין לבוד דתנן ארובה שבבית ובה פותח טפח טומאה בבית כולו טמא מה שכנגד ארובה טהו' טומאה כנגד ארובה כל הבית כולו טהו' ואידך שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו (מסיני דאין לבוד באמצע ומהלכ' לא גמרי' מידי אחריתי) כתב הר"ן בהלכות וטעמא דמ"ד אין לבוד בסוכה מדאמרי שיעורין חציצין ומחיצין הלמ"מ ואסיק מחיצין לגוד ולבוד וכו' ומש"ה ס"ל דוקא בדפנות הוא דאמרי' לבוד אבל בסכוך לא ואידך ס"ל דלא שנא. והאי דנקט פלוגתא דאין לבוד באמצע גבי מעטו היינו לומר דלמ"ד אין לבוד באמצע כי אמרי' יש לבוד מן הצד דוקא כי מיעטו מצד סכך אבל מיעטו מצד דופן לא דלא תימא כיון דבפחות מד' אמות סמוך לדופן אמרי' דופן עקומ' אפי' מיעטו מן הדופן הו"ל לבוד מן הצד קמ"ל דלא משום דלא אמרי' דופן עקומה

ולבוד כי הדדי הלכך כי מעטו מצד הדופן אותו מיעוט סכך מחשב ולא דופן והו"ל לבוד באמצע עכ"ל. אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה שאין לה פצימין אביי אמר כשרה ורבא אמר פסולה דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם. בפומבדיתא מתני הכי סיכך על גבי אכסדר' שאין לה פצימין דברי הכל פסול יש לה פצימין (עמודים כמין חלונות וביניהם פחות פחות משלשה כשרה דאמרי' בהו לבוד) אביי אמר כשרה אמרי' לבוד (ואע"פ שפצימין לחלל אכסדר' נעשו ולא לאויר החיצון הוי לה מחיצ' דכל פחות מג' סתימ' מעלייתא היא ושדייא להכא ולהכא) רבא אמר פסולה לא אמרי' לבוד (דלבוד לאו מחיצה הוא אלא מהלכה למ"מ גמירי לה וכי גמירי לה להיות מחיצה לחלל הנעשה בשבילו אבל למשדיי' להכא ולהכא לא) והלכתא כלישנא קמא (דרב' ולא כלישנא בתרא דלבוד אמרי' אפי' לאויר אבל סתימת פי תקרה לא אמרי' אלא לחלל) כתב הרא"ש בדף י"ח ואם יש סכך פסול שני טפחים וסכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה מפסיק יש להסתפק אם שני הפסולין מצטרפין לפסול את הסוכה מי אמרי' כיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפין או דלמא כיון דאין באויר שלשה מצטרפין ומיהו אם אין בפסולין ארבעה ואויר פחות מג' מפסיק אין האויר משלימו לארבעה שנא' שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרי' לבוד להחמיר עכ"ל:

[ד.] שבת דף ח' אמר אביי זרק כוורת לר"ה גבוה י' ואינה רחבה ששה חייב רחבה ששה פטור רבא אמר אפי' אינ' רחבה ששה פטור מ"ט אי אפשר לקרומית של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה כפאה על פיה (וזרקה אאינה רחבה ו' קאי) ז' ומשהו חייב (אם גבוה ז' ומשהו עדיין חייב וכ"ש פחותה אלא אפי' גבוה ז' ומשהו דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה וקי"ל הל"מ דאמרי' לבוד אכתי כולה נייחא בר"ה דכי מטי פחות מג' סמוך לקרקע ואמר בהן לבוד והוי הנחה אכתי כולה באויר ר"ה וחייב) שבעה ומחצה פטור (דמכי מטו לפחות מג' סמוך לקרקע אמרי' לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת נמצאו שוליה למעלה מי' ואינה נחה כולה בר"ה. ובשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא גמרי' לבוד אלא במחיצות) רב אשי אמר אפי' שבע ומחצ' חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות (להניח בהן דבר ולא לכופן כלפי מטה הלכך אין כאן תורת לבוד) ותוס' כתבו נרא' לריב"א ארחבה ששה קאי ואי איכא ז' ומשהו חייב וכו' דעובי השולים אין מצטרפין וכו' ואע"ג דכוורת מצטרפין השולים להיות ע"ג ר"הי וכו' מ"מ כיון דאין גבוה יו"ד אלא מחמת לבוד אין אויר פחות מג' מצטרף אא"כ יהיו המחיצות גבוהות יו"ד לבד השולים דלא אמרי' לבוד אלא במחיצו' כדפי' בקונט' עכ"ל עיין ברי"ף ובמאור:

[ה.] עירובין דף י"ד ת"ר קורה היוצא מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה וכן ב' קורות וכו' שלשה צריך להביא קורה אחרת רבן שמעון ב"ג אומר פחות מד' א"צ להביא קורה אחרת וכ' רש"י לעיל דף ט' דרשב"ג ס"ל בכל דוכתי פחות מד' כלבוד ושם איתא נמי האי סוגיא ומסקינן שם דלבוד משתי רוחות נמי אמרי' ולבוד וחבוט בהדדי הדדי נמי אמרי' כגון שאין מגיע הקורה לכתלים שהיא קצרה וגם גבוה מכותל פחות משלשה וכו' ובדף י"ז אמר רבא כי אמר רשב"ג פחות מד' כלבוד ה"מ למעלה אבל למטה הו"ל כמחיצה שהגדיים בוקעין בה לא אמרי לבוד. ועיין ברכות דף כ"ה ע"ב דמטה פחות משלשה (שאין הימנה ולקרקע שלשה שרגליה קצרים) וגרף של רעי מונח תחתיה כלבוד דמי (והרי הן כטמונין ע"ש):

[פסק]:

[ו.] בפט"ז משבת כתב הרמב"ם כל מחיצה שיש בה פרצה מרובה על העומד אינה מחיצה פרוץ כעומד ה"ז מותרת וכו' בד"א בזמן שהפרצות מג' טפחים ולמעל' אבל אם היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה מג' ה"ז מותרת ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד שכל פחות מג' הרי הוא כלבוד. וע' הל' סוכה פ"ד. ופי"ז משבת ובפ"ה מסוכה. (וע' א"ח סי' תרל"ב). וכתב שם ש"ע אם יש סכך פסול ב"ט (כמ"ש הרא"ש לעיל) יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה. כתב מ"א מיהו אם אין בפסולים ד' לא אמרי' שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרי' לבוד להחמיר כמ"ש הרא"ש] פי' נהי דאמרי' דחשוב כאלו שניהם סמוכים זה לזה מ"מ לא אמרי' שהוא כמפורד וסתום בסכך פסול עכ"ל (עיין ברבינו ירוחם שפשט ליה לפסול האי ספיק' דרא"ש דאויר כמאן דליתא). ובסי' תק"ב כתב הטור וכן פוריא כשרוצה להעמיד המטה אוחז הקרשים למעל' ומכניס הרגלים תחתיהן אבל לא יתן הרגלים תחלה והקרשים עליהן ודוקא כשהדפנות מחוברות כגון דופני התיבה הא לאו הכי שרי דאין עשיית אהל עראי כזה אסו' בלא עשיית מחיצה. כתב ב"י כ"כ תוס' והרא"ש ומשמע מתוס' שאף על פי שיש להם מחיצות אם אינן מגיעות לארץ מותר. ומיהו כשמגיע פחות מג"ט סמוך לקרקע נראה דכנוגעין בקרקע דמי דכל פחות מג"ט כלבוד דמי עכ"ל. כתב ד"מ ואין דבריו נראין דלא אמרי' לבוד להחמיר אלא להקל וכ"כ הרא"ש בפ"ק דסוכה וכן הוא שם בגמ' דף י"ח עכ"ל. וכתב מ"א וכ"כ רמ"א בי"ד סי' שע"א ב' גגין שאין נוגעין זה בזה אף שאין ביניהם רק פחות מג' לא הוי חבור לטומאה דלא אמרי' לבוד להחמיר מהרי"ו בפסקיו) ואם הי' זה למעלה מזה אף על פי שאינן נוגעין אמרי' חבוט רמי וכאלו נוגעין וכו'. ובאמת דין זה נלקח ממהרי"ו אבל לא נזכר שם האי טעמא (אלא הכי איתא שם דלא אמרי' לבוד

וראייה מפ"ק דעירובין גבי עור העסלא ובסוכה פ' הישן גבי קורות וכו' שם מוכח דלא אמרי' גבי טומאה לבוד ל"ש להקל ול"ש להחמיר וכן מסיק הט"ז סימן שע"א ס"ק ה') ולי צ"ע דאדרבה בסוכה (דף י"ח) אמרי' שאני הלכות טומאה ולכן לא אמרי' לבוד וכן משמע עירובין (דף ט' ע"ב) דאמרי' לבוד אפי' להחמיר גבי לחיים ונ"ל דנדון דידן תלוי באשלי רברבי דפליגי אי אמרי' לבוד בכלים דבשבת (דף ח') פירש"י דאפי' כלי שאינו רחב ד' על ד' אמרי' בו לבוד והתוס' כתבו דלא אמרי' לבוד אלא כשהמחיצות גבוהות ז' ומשהו אבל בלא"ה הוי כשאר חפצים ולא אמרי' בהו לבוד. ורמב"ן במלחמות כתב דלא אמרי' לבוד לשווי' רשות דבר שהוא כלי דלא מצינו בתלמוד לבוד וגוד בכלים עכ"ל. וצ"ע דהא בשבת (דף ק"א) משמע דאם נעץ קנה ובראשו טרסקל ואין ממנו ג' לארץ אמרי' לבוד וכ"מ בעירובין דף ל"ג גבי כלכלה וכ"כ הטור א"ח סי' פ"ז דאמרי' במטה לבוד לכן נ"ל להחמיר עכ"ל:

אות ל (כלל צג) למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא

[א.] פסחים דף ל' ע"ב איתמר ב"ח אביי אמר למפרע הוא גובה (המלוה את חברו ושיעבד לו נכסי' שאם לא אפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסי והגיע זמן ולא פרע למפרע גוב' גבייתו שגבה עכשיו איגלאי מילתא דמשעה שהלוהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו) ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה (אינן בחזקתו אלא מיכן ולהבא כל היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתי מלוה וטריף ואתי מלוה ופריק (אפי' לרבא דאמ' עד עכשיו היו ברשות לוה מודה הוא שאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדשו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואע"ג שהן שלו ברשותו ורחמנא אמר מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואתי מלוה וטריף בחנם ופריק מן ההקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כדתנן בערכין פ' שום היתומי' וכו' ואע"ג דאמר רבא הקדש חמץ וכו' מפקיעין מידי שעבוד דוק' כגון קונמות או בהמ' לקרבן או בגד שפרס' על המת אבל קדושת דמי' לא אמרי' (וכן דעת הראב"ד פ"ז מערכין) כי פליגי דזבין מלוה וקדיש מלוה אביי אמר למפרע גובה כיון דמטי זמני' ולא פרעי' איגלאי מלת' למפרע דמעיקרא ברשותי' הוי קאי ושפיר אקדיש ושפיר זבין (כי פליג' דאקדיש מלוה בתוך זמן ורבא אמר מכאן ולהבא כיון דאלו הוי לי' זוזי הוי מסלק לי' בזוזי אשתכח דהשתא קא קני וכו') תנן א"י שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה אא"ב למפרע גובה אמטו להכי מותר בהנאה (קס"ד השתא בשלא מסרן לו אלא שיעבדו לו כשאר לווים שאם לא אתן לך עד יום פלוני בא לביתי וגבה מחמץ זה) אלא אי אמרת מכאן ולהבא

אמאי מותר בהנאה ברשותיה דישראל הוי קאי הב"ע בשהרהינו אצלו (בביתו של א"י נתנו קס"ד השת' דטעמ' משום ב"ח קונה משכון ומסיק הש"ס דא"י מישראל לא קני משכון אלא מיירי שאמר לו כשהרהינו אצלו אם לא אתן לך עד יום פלוני יהא שלך מעכשיו אבל אם לא אמר מעכשיו אלא כשאר משכון נתנו לו שאם לא יפרע יגבה חובו ממשכונו וישוה אותו בדמים הלכך בא"י שלוה לישראל על חמצו אפי' לא פרע לו אסור לישראל ליהנו' ממנו דכל ימות הפסח של ישראל הי' דמכאן ולהבא הוא גובה וא"י לא קני משכון וכו' כן פי' רש"י שם הסוגיא ועיין שם בתוס' ד"ה אלא אם פדאו לבסוף לא שייך פלוגת' דאביי ורבא כלל ע"ש. כתב המאור וז"ל אתמר ב"ח וכו' ורמינן עליה דרבא ממתניתן ואוקמי' בשהרהינו ובדא"ל מעכשיו ומש"ה מותר בהנא' דבכה"ג אפי' רבא מודה למפרע גובה ודכוותי' גבי ב"ח דישראל אי אקדיש מלוה או זבין דמהני לי' תפיסת משכון שבידו הואיל וסופו לגבותו בחובו. ושמעית מיני' דישראל המלוה את ישראל על המשכון בעצמ' אע"ג דלא אמר לי' מעכשיו קני לי' כדר' יצחק דב"ח קונה משכון ואי אקדיש או זבין שפיר עבד והא דינא במטלטלי לחוד ולא גמרי' מיניה לקרקע שהקרקע בחזקת בעלים עד שעת גבייתו ולא שייך בה דר"י אבל ודאי אי א"ל מעכשיו אפי' בקרקע קני ושפיר אקדיש וזבין עכ"ל ורמב"ן במלחמות כ' כך הצעה של שמועה דמעיקר' קס"ד דטעמ' דאינו עובר ועובר משום למפרע גובה דלא קי"ל אוקמתי' למתני' אלא בהכי ולפום כן נמי מצריך לן למימר דגבי מטלטלין נמי פליגי אביי ורבא דלאביי למפרע גובה וכו' אי נמי בדאקני לי' מטלטלי אגב קרקע דגבי למפרע וכו' אבל השת' מוקי פלוגת' דעובר ואינו עובר לאו משום גובה למפרע בעלמ' הכא בין לאביי וכו' מכאן ולהבא גובה דעד כאן לא אמר אביי למפרע אלא בקרקע ושטר דכיון דאי נמי זבין ומקדיש אתי מלוה וטריף וכו' כי מטא זמני' ולא פרעי' אגלאי מלת' למפרע דברשותי' הוי קיימי לוה לא מצי למזבין מלוה מזבין אבל במטלטלי כיון דאלו זבין ואקדיש או אורית פקע שעבודי' אשתכח השת' הוא דקא קני דלוה מזבין מלוה לא מזבין דליכ' מילת' דתרווייהו מזבני דאי דמר לאו דמר (ועיין במהרש"א בסוגי' דהכ' לענין אי במטלטלין למפרע גובה) אלא הכא לכ"ע (בין לאביי ובין לרבא) בשהרהינו ולא משום גוביינא אלא בדר"י קמפלגי וכו' ויש לפרש כדרך הסוגי' דא"י מישראל לא קני בשעבודא למפרע ק"ו הרהינו לא קני שעבוד' קני לי' הלכך פלוגת' דר"מ ורבנן לכ"ע בשהרהינו לרבא בשהרהינו דוקא לאביי בין הרהינו בין לא הרהינו וזה הפירוש שנר' לי על נכון וזה שאמרו ותסבר' כלומר דישראל וא"י שוין הן אימא סיפא וכו' אבל המטלטלין וקרקעות אפשר שיהיו שוין מפני שדין תורה משניהם ב"ח גובה ואפי' מלוה ע"פ ומדברי רבינו ז"ל למדנו דהיכא דא"ל

מעכשיו והרהינו קני למפרע בין לקולא וכו' ואי לא אמר לי' הכי לא קנה אלא משעת גובייני' וכו' ולא כבעל המאור שהוא סבר שהמשעבד מעכשיו חמץ לא"י למפרע גובה ואין הדבר כן שאין כאן קנין אלא שעבוד ועדיין טעמו של רבא במקומו עומד כיון דאלו הוי לי' זוזי וכו' ועד השת' שעבוד בעלמ' רמי עליה ולא שמענו לשטר שיש בו אחריות נכסי' שיהא מלוה יכול למכור אע"פ שאמר לו מעכשיו וקנו מידו אלא הא דאוקמי' מתני' במעכשיו היינו דא"ל אם לא הבאתי וכו' הרי הוא שלך מעכשיו בסלע שהלויתני עליו ומשעת הרהינו קנה דמשיכה בא"י קונה והרי זה כמכור בעל מנת וזה הדין אף בקרקעות אבל ברייתי' דלא א"ל מעכשיו אלא שהרהין ואמר אם לא נתתי וכו' תהא מזה גובה בחובך וכה"ג מכאן ולהבא גובה שהדין נותן שיהא זה מוריד שלשה לשום ויגבה אותן בשום הדיינין בשעתן אין כאן קנין וה"ה נמי אפי' אם אמר מעכשיו אלא דלא שייך מעכשיו לגבי שעבוד גבי' דחוב. וה"ק הא דא"ל קני מעכשיו וכו' ולענין דינא נמי מכאן נלמוד וכ"ש שאני אומר אחר שהלכה אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע וכו' ממילא שמעי' דאי זבין מלוה לאו כלום הוא שאין אדם מוכר ונותן בראוי כבמוחזק וכו' עכ"ל. (ובעל התרומות שער מ"ב ח"ב כתב בשם ר"ח דהא דפליגי אביי ורבא היינו במשכנתא ואפותיקי אבל בסתם חוב אף אביי מודה ופוסקים אחרים פליגי עלי' ע"ש:

[ב.] גיטין דף מ' ע"ב אמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד כתבו תוס' פי' בקונטרס דוקא קדושת הגוף וכו' קשה לר"ת דאי חשיב ברשותו של לוה כל זמן שלא הגיע הזמן אפי' קדושת דמים נמי תפקיע מידי שעבוד ואי לא חשיבי ברשותו אפילו קדושת הגוף נמי לא דכי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו וכו' ואור"י דרבא לטעמי' דב"ח מכאן ולהב' גובה וחשיב ברשותו ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שעבוד כיון דחל שעה אחת תו לא פקע דלא עדיף שעבוד מנתינת דמים וכן חמץ וכן שחרור ומפרש בירושלמי טעמא. משום דלא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד והיינו כדפרישית דקדושת הגוף כיון דחייל' תו לא פקע אבל קדושת דמים לא אלים כח הקדש מכח מקדיש כיון דיש לה פדיון וראוי להפקיע כדאשכחן בשדה מקנה כשהקדיש לוקח דחוזרת לבעלי' ביובל וכו' ובפרק המניח דף ל"ג דאמר הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון אבל קדושה גמורה לא איכא לאוקמי אפילו בראוי למזבח אפ"ה אין מפקיע מידי שעבוד דניזק דכיון דאין יכול לסלקו בדמים אפילו לר' ישמעאל כדאמר פרק המניח מודה רבא דלמפרע גובה. וא"ת כיון דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד כהקדש א"כ כל לוה יפקיע נכסיו מן המלוה שיאסור עליו בקונם וי"ל דאלמוה רבנן שעבודא דב"ח כמו דאמרינן בכתובות אלמוה רבנן לשעבוד' דבעל וכו'.

ועוד כתבו תוספות דלא אלמוה לשעבוד' דב"ח ובעל אלא בקונם דלא מתסרי אלא אבעל חוב כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שעבודו אבל היכ' דמתסר אכ"ע כאצטלא דפרסי אמיתנא (יבמות דף ס"ו) והקדש דקדושת הגוף לא אלמוה לשעבודי' וא"ת ולאביי דאמר למפרע הוא גובה היכא משני למתני' דהכ' דכרב' לא מצי לשנוי דאביי לית לי' דמפקיעין מידי שעבוד כיון דסבר למפרע הוא גובה וי"ל דאביי מפרשא כעולא וכגון דרוצה הלוה לסלוקי בזוזי. וא"ת ואצטלא דפרסי אמיתנ' אמאי קנייא מיתנ' הא אין יכולין לסלקה בזוזי דהדין עמה (דבגדים שהכניסה לבעל' תטול אותן בעצמן) א"כ מודה רבא דלמפרע גובה דלא שייך טעמא דאי הו"ל זוזי וכו' וי"ל דמ"מ כיון דמשתמשין באצטלא לעשות בו כל חפצם ואם מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקי לה בזוזי אמרי' מכאן ולהבא גובה עכ"ל. ועיין תוס' ב"ק דף צ"ח. ותוס' ב"ק דף ל"ג ד"ה איכא בינייהו דלר"י אין קדוש כתבו וא"ת אמאי אין קדוש למ"ד למפרע גובה וי"ל דלמ"ד למפרע היינו היכא שגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה הניזק לבסוף לקבל מעות ולא גבאו לר"י אין קדוש עכ"ל:

[ג.] ב"ב דף ע"ו ע"ב תוס' ד"ה קני לך כתבו דמוכח מבתרא (דף קמ"ו) דמכירת שטרות מדרבנן וכו' וא"ת ואמאי לא קני מדאוריית' גם שעבוד הקרקע הכתובה בו דהא קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ואפי' בלא מסירת שטר חוב יקנה וי"ל דכמו שאינו יכול להקדישו כדמוכח פסחים (דף ל"א) כיון שהקרקעות אינן ברשותו כך אינו יכול להקנותן מן התורה. והא דלא תקינו רבנן שיוכל להקדישן כיון שתקנו שיכול להקנותן לפי שאין הקדש כ"כ צורך עכ"ל תוס' וכ"כ הרא"ש [מדברי תוס' אלו משמע דלאביי דאמר למפרע הוא גובה מכירת שטרות דאורייתא]:

[פסק]:

[ד.] בש"ע ח"מ סי' ק"ג כתב אם ירד המלוה לנכסי הלוה והחזיק בהם או מכרן בלא ב"ד אינו כלום אפי' היתה משכונ' בידו או אפותיקי מפורש כיון שיכול לשלם לו ולסלקו וי"א שאם עבר הזמן שקבע לו לפרוע או שהי' משכונה מוחזקת ביד המלוה יכול למוכרה. וכ' הש"ך ועיקר כסברא ראשונ':

אות מ (כלל צד) מגו

[טרם שאבאר דיני מגו ראיתי כי טוב הוא להקדים דבר אחד]:

דע דמצינו בש"ס ופוסקים דמגו דאוריית' ולא נמצא לה סמך מן התור' אלא מהא דאמרי' מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכ' אספ"ז בכתובות דף י"ט בשם רמב"ן דמגו דאוריי' כדאמרי' מנין להפה שאסר וכו' וכ"כ בשם הריטב"א גבי ומוד' ר' יהושע. וכ"כ

באספ"ז במציעא דף ג'. ואע"ג דגבי פה שאסר איכא מגו דאי בעי שתיק והיא מגו טובה גמרי' מיני' לכל מגו שבעולם. ולקמן גבי מודה ר' יהושע אבאר אם כל התנאים ס"ל מגו כזו. לכן אבאר בתחילה דיני פה שאסר ואח"כ שאר דינו מגו:

[א.] כתובות דף כ"ב. מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהית' א"א אינה נאמנת אמרה נשביתי וטהור' אני נאמנת וכו' ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנ': [גמ'] אמר רב אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התור' שנא' את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. לאיש אסרה (לכל העולם דלא ידעינן למאן). הזה התירה. למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה והוא שרי לה. אלא כי איצטרך קרא לכדרב הונא אמר רב דאמר מנין לאב שנאמן לאסור את בתו שנא' את בתי נתתי לאיש וכו'. כתבו תוס' בד"ה מנין. משמע שאין האב נאמן להתיר את בתו כשאסרה אלא מחמת מגו. ותימא דאם בא א' ואמר קדשתי את בתי ולאחר שעה או למחר אמר לפלו' קדשתיה לא יהא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו. ואור"י דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפ' דבריו הראשונים מהימן אף על גב דליכא מגו והכא דריש מאת בתי הפה שאסר כגון דקאי האיש שקידש לו קמיה וקאמר את בתי נתתי לאיש ושתיק דמשמע ודאי שאינו מכיר שזה חתנו מדלא קאמר לזה או לאיש הזה ביחד בלא הפסק מרוב' הלכך לא יהא נאמן אח"כ אלא תוך כדי דיבור דאיכא מגו. ועוד אומר ר"י דאיכ' למימר אפי' בכה"ג נאמן בלא מגו וקרא יתיר' קדריש ואם אינו ענין לכאן דאפי' לאחר זמן נאמן דסברא הוא שיהי' נאמן לפר' למי נתנה אע"פ שלא פי' מתחל' שלא הי' חושש לפר' תנהו לענין היכא דאינו נאמן לאחר זמן שיהא נאמן בתוך כ"ד במגו עכ"ל. ואספ"ז כ' ודוקא באומרת תוך כ"ד גרוש' אני אבל לאחר זמן לא מהימנ' אא"כ נתנ' אמתל' לדבריה שהרי הודאת עצמה כמאה עדים דמי וכבר הודית בדבר שיצאה מחזקתה והשתא דקאמר' גרושה אני מהדר הוא דקהדרה ולא מהימנ' אבל כשאומרת תוך כ"ד לא מהדר' אלא מתחלת ביאת' לברר דברי' נתכוונה. תלמידי ר"י עכ"ל. ועיין בנדרים דף פ"ז דמסיק דתוך כ"ד כדבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש. והטעם דהני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה ומש"ה לא מהני חזרה אפי' תוך כ"ד ורמב"ן בבתרא דף קכ"ט כ' בשם ר"ת דתקנת חכמים היא משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיכול ליתן לו שלום והשוו מדותיהן בכל מילי לבר מהני ולא ניחא לי וכי ב"ד מתנין לעקור דבר בקום ועשה אלא ודאי כדאמרן כ"כ ר"ן בנדרים] ת"ר האשה שאמר' א"א אני וחזרה ואמר' פנוי' אני נאמנ' והא שוי' נפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון שנתנ' אמתלא לדבריה (משל וטעם למה

אמרה מתחל' מקודשת אני) תניא נמי הכי אמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנו' אני אינה נאמנ' ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנ'. בעי מיניה שמואל מרב אמר' טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו. א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנ' תנא מיני' ארבעין זמנין ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשי' (ואע"ג דאשת איש חמור מנדה י"ל דמספקא לי' לשמואל בהא משום דאפשר בתקנת' ע"י טביל' א"נ משום דכל גבי בעל הו"ל למימר מילת' כדאי'. אספ"ז בשם רא"ה) כ' אספ"ז בשם רשב"א אמרה א"א אני וכו' נאמנת ואפי' לאחר כ"ד בשנתנה אמתלא אבל תוך כ"ד נאמנת אפי' בלא אמתלא דכל תוך כ"ד כדבור וא"ת א"כ אשת איש הייתי וגרושה אני וכו' וכן שדה זו של אביך למה לי משום מגו תיפוק לי' דלא תהא אלא חזרה הא יכולין לחזור תוך כ"ד דמגו נמי בתוך כ"ד הוא וי"ל דשאני התם דעומדין בדבורם אלא שהם מתירין עצמן מצד אחר וכיון שכן אי לאו הפה שאסר לא מהימני עכ"ל והר' יחיאל כתב על הא דאם נתנה אמתל' וכו' ואם אמרה בתחלה אשת איש הייתי אינ' צריכה אמתלא דא"א הייתי משמע דעכשיו פנוי' היא אבל עדים שאמרו אשת איש הית' אין ראי' שהיא פנוי' עכשיו אלא אינהו לא ידעי אם נתגרש' אם לאו והיינו דתנן ואם יש עדים שהיתה א"א עכ"ל (ובמס' דמאי פ"ו משנה י"א איתא) המוכר פירות בסורי' ואמר משל א"י הן חייב לעשר מעושרין הן נאמן שהפה שאסר וכו' משלי הן חייב לעשר מעושרין הן נאמן שהפה שאסר וכו' (כ' הרמב"ם בפירושו וז"ל. וזה העיקר אשר זכר כאן והוא הפה שאסר הוא עיקר אמת תמצאהו נוהג בכל המצות כולן וכן בממונו וכן כל מי שמחייב נפשו שום חיוב והתנה בדבריו תנאי שהוא מבטל החיוב ההוא יהי' נאמן בכל דבריו אחרי שאין עליו עד עכ"ל ובבכורו' דף ל"ו איתי' א"ר אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור מומו עמו נאמן מאי קמ"ל הפה שאסר וכו' תנינא האשה שאמרה וכו' מהו דתימא התם דאי בעי' לא אמרה (א"א אני דהא בפנוי' מחזקינן לה) אבל הכא דלא סגי דלא אמר (בכור הוא דלימא לי' חכם אם הוא מום קבוע או מום עובר) דקדשים בחוץ לא אכיל (אין הכהן נחשד לאכול קדשים בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא) אימא לא הפה שאסר היא קמ"ל דאי משום הכי הוי שדי בי' מומא הניכר:

[ב.] כתובות דף ט"ו מתני' האשה שנתארמל' או שנתגרש' היא אומר' בתולה נשאתני הוא או' לא כי אלא אלמנ' נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים וכו' ומודה ר' יהושע באומ' שדה זו של אביך הית' ולקחתיה הימנו נאמן שהפה שאסו' הוא הפה שהתיר. (ומסיק הש"ס) דר' יהושע אמגו קאי דתנן לעיל הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא או' לא כי אלא עד

שלא ארסתיך נאנסת ר' גמליאל ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומ' לא מפיה אנו חיין אלא וכו' עד שתביא ראי' לדבריה. וקאמר בגמ' שם לחד לישנא דטעמא דר"ג משום מגו דאי בעי הוי טענה מוכת עץ אני דלא פסלה נפשה מכהונה מש"ה קאמ' ר"ג מהימנא. וקאמ' ר"י לר"ג בההוא מגו דהכ' מודינא לך בהאי מגו דהתם פלי'גנא עלך מכדי האי מגו והאי מגו מאי שנא האי מגו מהאי מגו הכא אין שור שחוט לפניך (גבי שדה אין שור שחוט שיעל' על לב בעליו לתבוע מי שחטו כלו' אם שתק זה לא היו עוררין הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקח' הימנו לא הי' אומ' לו של אביך היתה הלכך אמרי' מגו) התם הרי שור שחוט לפניך (גבי לא מצא לה בתולים שור שחוט לפניך בתולים שלא מצא הם הסיתוהו לבא לב"ד ואע"פ שיש לה להשיב טענה טובה מזו לא אמרי' מגו דדלמ' לא אסקה אדעת' אי נמי אערומי קא מערמא (כתבו תוס') פירש"י דהכא אין תובעו. ור"י מפ' דהכא נמי מיירי בהלה תובעו והכי פירושו התם שור שחוט שהרי אין לה בתולים ואינ' יכולה לומ' בתולה אני כמו בשור שחוט שאין יכול לו' חי הוא ולהכי בין שאומרת משארסתני ובין מוכת עץ לא מהימנא הכא אין שור שחוט ונאמן במגו דאי בעי אמר לא הית' של אביך מעולם עכ"ל. (ולעיל כתבו תוס' דמוכח דמתני' מיירי בתובעו מדקתני סיפא ואם יש עדים וכו' אינו נאמן ולא נקט אם תובעו אינו נאמן משמע דבתובעו נאמן) (ואספ"ז בשם הרשב"א כתב) שור שחוט כיון שנולד בה ריעותא ראוי לו שיסתפק האיך לא נמצא לה בתולים כמו שנמצא שורו שחוט שראוי לישאל מי שחטו והיא ע"כ יש להשיב על תביעה זו וכיון שאין לה שום טענה שתהא נאמנת בה בשורת הדין אין כאן מגו דמשום שהית' יכולה ליפות טענתה אין אנו מאמינין אותה בכך דאין זה מגו ברור. אבל כאן אין שור שחוט שהרי זה מוחזק בשדהו ואין לתובע שום טענה שהי' ראוי שיסתפק בחזקתו של זה ושיהי' הוא צריך להשיב על טענתו כלל אלא רצה לומ' לו לאו בעל דברים דידי את הדין עמו הלכך בשטען ואמר אין של אביך הית' ולקחתיה נאמן דיש כאן מגו ברור עכ"ל. (עוד כתב אספ"ז ולעיל במתני'). ולי נרא' דברי רש"י ז"ל משמע כפשטן דלית לי' לר"י מגו אלא מגו דאי בעי שתיק דהיינו הפה שאס' וכו' והוא ניהו דאמרי' לקמן מנין להפה שאס' אבל מגו בעלמא ע"י תביעה דלאו הפה שאס' לית ליה לר"י דדלמ' לא אסקה אדעת'. והא דקתני סיפ' ואם יש עדים. מצאתי בקונטריסין דאיכא למימר לרבותא נקט אם יש עדים אע"פ שהוא טוען שמא שהרי אינו תובעו אפ"ה אינו נאמן. אבל אם הי' אומ' אם תובעו אינו נאמן אין בו רבותא שהרי הוא טוען ברי. ולי אכתי קשה דעדיפא טפי לאשמעי' דלית ליה מגו היכא דהלה תבעו מלאשמעי' הא ואפשר דל"ל מגו מהמשניו' דלעיל שמעינן לה. והכא אתא לאשמעי' דאע"ג דהימנינן לי'

כבר משום הפה שאסר אם שוב יבאו עדים שהיא של אביו לא מהימנא לי' מאי דטעין מעיקרא לקחתיה. ואע"ג דתנן לקמן נשביתי וטהורה אני אם משנשאת באו עדים לא תצא ואמרי' לא נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא בשבויה הקילו עכ"ל:

[ג.] [כתובות דף כ"ב ע"ב] עד אחד אומ' נתגרשה ועד אומ' לא נתגרשה תרווייהו בא"א קמסהדי והאי דאמר נתגרשה הוי לי' חד וכו'. (כתבו תוס' ישנים תימא דמה לנו לאותו עד שאומ' לא נתגרשה בלא איהו נמי תצא דאין דבר שבערוה פחות משנים דליכא למימ' שלא היינו יודעין שהיא א"א כ"א על פיהם דא"כ ליהמנו להאי דאמ' מגורשת במגו דאי בעי שתיק וי"ל דאין זה מגו דשמא רוצה להעיד כדי לפוסל' מן הכהונה עכ"ל:

[ד.] [כתובות דף כ"ה ע"ב] הרי שאמ' בני זה וכהן הוא נאמן להאכיל בתרומ' ואינו נאמן להשיאו אשה כת' תוס' משמע שאינו ידוע לנו אם הוא בנו ותימא א"כ יהא נאמן במגו דאי בעי אמר אינו בנו וי"ל דאע"ג דאיכא מגו לא מהימן דלדבריו קרוב הוא כדאמרי' יבמות (דף מ"ו) לדבריו כותי אתה עכ"ל:

[ה.] קדושין דף ס"ד תניא. בשעת קדושין אמר יש לו בנים ובשעת מיתה אמר אין לו בנים בשעת קדושין אמר אין לו אחים ובשעת מיתה אמר יש לו אחים נאמן להתיר ואינו נאמן לאסו' דברי רבי ר' נתן אומ' אף נאמן לאסו'. ומוקי אביי פלוגתייהו דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרי' מה לו לשקר מאי קאמ' (כלו' למאי קא מהני לי' האי דבור) למפטרה מיבם מצי אמר פטרנא לה בגיטא (מחיים סמוך למיתתו וכי הדר בי' בשעת מיתה בהא פליגי) רבי סבר מה לו לשקר כי עדים דמי (מה לו לשקר דשעת קדושין כאלו באו עדים בדבר זה דמי) ואתו עדים ועקרי חזקה (דהוי מחזקינן לי' מעיקרא באחי בלא בנים וקיימא הך איתתה בחזקה שאינה זקוקה ליבום וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקה לאו כל כמיניה) ור' נתן סבר מה לו לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי (לאוקמה בחזקת שאינה זקוקה למפסל דבורי' בשעת מיתה מיהו אי לא הדר בי' הוי שרי לעלמא נהי דלא עקרה לגמרי אורע מיהא אתרעי כל כמה דלא אתכחש דבוריה קמא מהימן דאין אדם חוטא ולא לו ואל אית לי' אחי הוי הדר בי' בשעת מיתה). (כתב הרא"ש) הרי"ף לא הביא כל זה וכתב רמב"ן דטעמא דהך דשינוי' דאביי לאו דסמכא היא וכו' ועוד דהיא אבעי' ולא אפשטיה בבתרא (דף ו') אי אמרי' מגו במקום חזקה הלכך לא סמך אהאי שינוי' להקל עכ"ל. (כתב רשב"א וז"ל רבי סבר מה לי לשקר בזה דאי בעי עביד קמן אלים כעדים ואע"ג דבבתרא איבעי' אי אמרי' מגו במקום חזקה התם הוא דמה לי לשקר דחילוף טענות שאינן אמתיות ואע"פ שזו היתה

נכונה אלו אמרו יותר מזו שאומ' עכשיו מגו כזה לא אלים דדלמ' זה היתה נכונה וקרובה בדעתו אבל מגו כזה דאלו רצה גומר כונתו לפנינו עכשיו אלים כעדים עכ"ל. וכ"כ הר"ן: [ו.] ב"מ דף ב' מתני' שנים אוחזין בטלית זה אומ' אני מצאתיה וכו' זה אומ' כולה שלי וזה אומ' חציה שלי זה ישבע שאין לה בה פחות משלשה חלקים וזה ישבע שאין לה בה פחות מרביע כו' וזה נוטל רביע. (כתבו תוס' וא"ת יהא נאמן במגו דאי בעי אמר כולה שלי ויהא נאמן דחציו שלו בהאי מגו ומפרש ריב"ם דמגו להוציא לא אמרי' דבחציו השני מוחזק זה כמו זה. וההיא דבתרא (דף ל"ב) דהימנא רבה במגו להוציא התם היינו טעמא משום דאפי' הוי שתיק רק שלא היה מודה שהוא מזויף הי' נאמן כי החתימה הית' ניכרת לעומדים שם ורב יוסף אית לי' דאפי' מגו לא הוי כיון שטענה הראשונה שהיא טוען היא שקר ואין לומ' אלא היכא שטענתו הראשונה היא אמת מגו שהי' טוען אחרת ולכך אינו מגו אפי' להחזיק עכ"ל ע' תוס' ב"מ דף קי"ו ד"ה עדיפ' דמשמע דרבה סבר מגו להוציא אמרי'. וכ"כ הגמ"י פ"ט מטוען]. ובב"ב דף ל"ב ע"ב איתא ההוא דאמר מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא א"ל שטרא זייפא גחין ולחיש לי' לרבה אין שטרא זייפא מיהו שטרא מעליא הוי לי וארכס אמר רבה מה לו לשקר אי בעי א"ל שטרא מעליא הוא. א"ל רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי חספא בעלמא הוא. כתבו תוס' דלימהני במגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא ותירץ ריב"ם דלא אמרי' מגו להוציא ממון ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא כיון דאין לו לא שטר ולא ולא חזקה וכו' ולא אמרי' מגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור ע"י מגו אי נמי אם יש לו שטר או חזק' וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מגו כמו קמי דידי זבנה מינך מגו וכו' ואין נראה מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא ונראה לר"י טעמא דרב יוסף דלא אמרי' מגו הכא כיון דלית ליה מגו אא"כ שיקר תחלה שהוצרך לשקר ולומ' הא שטר'. א"נ מש"ה לא אמרי' מגו הכא משום דהוי חוזר וטוען מעיקר' טען והא שטרא והשת' חוזר בו ומודה דחספ' בעלמ' הוא עכ"ל. ורשב"ם כ' לא דמי לשאר מה לו לשקר ששני טענו' יכולין להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהי' יכול לטעון דאמרי' מגו אבל הכא דמי למה לו לשקר במקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו ע"י האי שטר והאיך נאמ' מה לו לשקר בשטר זה אי בעי אמר שטרא מעליא והלא מודה שהשטר פסול והודאת בע"ד כק' עדים ואלו באו ב' עדים שאמרו שהוא פסול. ליכ' תו מה לו לשקר עכ"ל. כתב רמב"ן בחדושיו ור"י הלוי פי' דלא אמרי' מגו לאפוקי ממונא והאי נמי כיון דאית לי' חזקת דאבתתיה לא מפקינן מיני' ורבה סבר אמרינן מגו אפי' לאפוקי ממונ'. ואפסק' הלכתא לקמן כרבה בארעא משום דברשות מחזיק קיימא

הוי לי' מגו לאוקמי ממונ' ואע"ג דקי"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת כיון דאיכ' מיגו ותפיס לה איהו מהימן. ורב יוסף סובר ארעא בחזקת אבהתי' קיימ' וכו' וגמרי לה דלא אמרינן מגו לאפוקי ממונא משנים אוחזין וכו' והרי אנו צריכין לפרש מה יעשה רבה במשנתנו. ולפי דעתי שזו אינה ראי' דכי אמר כולה שלי אינו נאמן אלא ליטול מחצי' טענתו כי אמר חציו שלי נמי אינו נאמן אלא ליטול חצי טענתו. ואי קשיא (לר"י הלוי) דהא אמרינן (שבועות דף מ"ב) מגו דיכול לומר להד"מ יכול לומר סטראי ולא אתרע שטרא אלמא אמרי' מגו לאפוקי ממונ' לאו קושי' הוא דאיהו נאמן לומר על מה שתפס סיטראי ואין נאמנותו על מנה שבשטר אלא על מה שפרע ואע"ג דממילא מהני לי' מגו לגבות בו מנה שבשטר. מיהו קשי' לי הא אמרינן בכתובות נאמנת אשה לומר מוכת עץ אני וגובה מאתים משום מגו: ועוד מצאתי מגו להוציא בב"מ (דף ק"י) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש אמר רב יהודה מלוה נאמן דאי בעי אמר לקוחה בידי וארע' אע"ג דמעיקר' ודאי הות משכנת' בחזקת בעלים עומדת ואפ"ה מהני מגו לאוקמי ברשותי' דמלוה מספק' ולאפוקי פירי מרשותי' דלוה דהוא מארי' ודאי ואין מגו להוצי' יותר מזה עכ"ל. (ואספ"ז בשם רבינו יונה כתב) די"ל דרבה ס"ל נמי מגו להוציא לא אמרי' והכא כיון שכבר קדם וטען והא שטרא הרי הוחזק בקרקע וכן בדינא דזוזי כיון שטען הב לי ק' זוז והא שטר' וכו' לאחר שזכה בדין בטענה שטען כבר אוקמי ממונא הוא. ורב יוסף חשיב לי' כאפוקי ממונא ופסק רב אידי כרבה בארע' דלא הוי מגו להוציא כיון שבשע' שטען מינך זבינתי' הוחזק ועמד הקרקע בידו אבל בזוזי אין לומר שהוא מוחזק בממון שהרי הממון מחוסר גובייני' עכ"ל ובהגהו' מרדכי כ' ובמקום שיש חזקה או ברי [במקום שמא] עם המגו אמרי' מגו להוציא כדאית' גבי משארסתני נאנסתי (ועוד כתב) בשם רבינו תם דלכך אינו נאמן גבי חציו מגו דבעי אמר כולה שלי דלא אמרי' מגו מממון לממון כלומר דלא אמרי' מגו על ממון זה במגו דאי בעי ליתבע ממון אחר ובגמר' דקאמר מגו מממון לממון גבי מפני מה אמרה תור' מודה מקצת ישבע ניהמני' במגו דכופר הכל י"ל דהיינו לפטור שבועה דבמגו כל דהו פטרי לי' משבועה. (ובספר כריתות כ' דגבי מודה במקצת הטעם מפני שאינו תובע ממון רק להציל אותו מלפרוע כל תביעת חברו) ועיין עוד שם במרדכי. עוד אית' שם בגמר' ההיא דאמר לחברי' הב לי ק' זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפ' גחין ולחיש לי' לרבה אין שטרא זייפא מיהו שטר מעלי' הוי לי' וארכס ואמר רבה מה לו לשקר וכו' א"ל רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא חספ' בעלמ' הוא אמר רב אידי בר אבין הלכת' כוותי' דרבה בארע' וכוותי' דרב יוסף בזוזי (דמספק' לי' לרב אידי טעם של מי משניהם נרא' יותר הלכך

פוסק בראשון כרבה ויעמוד על מקחו) ותוס' הקשו על פי' רשב"ם ונר' לר"י דהיינו טעמ' דהלכת' כרבה בארעא משום דאמרי' מגו לאוקמי ממונ' ואית לן לאוקמי ארע' בחזקת מרי' דקיימ' השתא עכ"ל. ועיין במרדכי סוף פרק המקבל שכתב בשם רבינו שמחה דלא אמרי' מגו להוציא ור' יצחק ב"ר אברהם השיב לו כיון דמגו דאוריי' אין חילוק והוא מלת' בלא טעמ' לחלק בכך ע"ש. עיין תוס' בבא בתרא דף נ"ב ע"ב: [ז.] ב"ב דף ל"ז אית' הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדע' אתא מרי' חושלי תפסינהו והוי קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחין הן בידי (וקי"ל האי מהימן בשבועה). כתב נמוקי יוסף ואע"ג דאיכ' מגו מ"מ לאו מגו גמור הוא שהרי השת' כשאמר דאכלו לחושלי אינו מעיז ואלו אמר לקוחין הי' מעיז וממעיז לאינו מעיז לא אמרי' מגו לאפטורי משבוע' עכ"ל. ותוס' בבתרא דף נ"ב ע"ב (גבי הא דאמרי' שם דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן כתבו וא"ת דתנא ב"ק (דף קי"ד) המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא שם גנבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול והשת' אפי' לא יצא יהא נאמן לומר שנגנבה מגו דבעי אמר השאלתיך ואין לומר דלא מהימן לומר גנובין משום דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמר (שבועות דף מ"ו) לא דמי דהתם ודאי אינו נאמן לאחזוקי האי גבר' בגנב' אפי' במגו אבל הכא שאינו אומר פלוני גגבם אלא שהם גנובין מהימן שפיר דכמה גנבים יש בעולם ואין לומר דלאו מגו היא דאינו טוען ברצון השאלתים לך לפי שאותו יודע בו שהוא משקר דהא לעיל (דף ל"א) אמר דנאמן לומר של אבותי הוא שלקחו מאבותיך במגו דאמר מינך זבנתי' וכן בכתובות (דף י"ד) תנן נאמן לומר שדה זו של אביך וכו' במגו שלא הי' של אביך מעולם אע"פ שהבן יודע שהיתה של אביו. ומהנהו עיזי דאכלי חושלי אין ראי' דאיכא למימר כגון שמכחישו ואומ' שלא אכלו כ"כ ותירץ ר"ת דהתם מיירי באדם שאין עשוי להשאיל ולהשכיר לזה כגון דלא גייס ביה. לפ"ז אם עשוי להשאיל לו אפי' לא יצא שם גנבה נאמן במגו ולמה"ר דודי נראה דלא מהימן במגו דהוי להוציא אע"פ שנוטל דמים שהוציא עכ"ל. ובב"ק דף ק"ז גבי חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח (כלו' לכך אין נאמן מודה במקצת מגו דבעי היה כפר בכל) כתבו תוס' מפ' ריב"א דאין אדם מעיז היכא שחברו מכיר בשקרו משא"כ בטענת נאנסו יכול להעיז וההיא דהנהו עיזי דאכלי חושלי דנאמן במגו דלקוחין וההיא דכתובות גבי שדה זו של אביך אע"ג דבהאי ידע ובהאי לא ידע לא דמי למידי דכפירה דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע ביה חברי' והנהו דהתם לאו מידי דכפיר' נינהו עכ"ל (עיין ש"ך ח"מ סי' פ"ב בכללי מגו פי' דברי תוס' דרצונם לומ' שהרי אינו בא לפטור משבועה רק בא לזכות ממון ולא לכפור אבל כשבא

לפטור משבועה אמרי' דאינו נאמן במגו דהי' מעיז) ואספ"ז ב"ק אחר שהביא דברי תוס' כתב בשם הרא"ש וז"ל. דלעולם איכא העזה כיון שבא להחזיק בדבר שאינו שלו הלכך נאמן במגו אע"ג דאיכא העזה אבל בטענת נאנסו אין העזה לפי שאין בא להחזיק בשל אחרים לא בא אלא להשמט שלא יגבו אחרים משלו. ועוד נאנסו לא חשיב לי' העזה שאפי' יסברו שהוא משקר יתלו אותו שאינו אומ' כן בשביל שהוא מתכוין לשקר אלא בשביל שהוא רגיל לטעות בין אונס לשאינו אונס עכ"ל. (וכ"כ נמוקי יוסף פ' הגוזל) וז"ל ויש לחלק בין הבא להחזיק בדבר שהוא ידוע שאינו שלו שכבר הוא מעיז וא"כ אין לנו לגרוע המגו משום מעיז ובין הבא לטעון לישמט שלא יגבו משלו שאינו נכרת העזתו כיון שאינו בא להחזיק בשל אחרים שאז יש לגרוע המגו משום מעיז דהשתא היתה ניכרת העזתו עכ"ל (ונרא' שזה ג"כ כוונת תוס' במידי דכפירה):

[ח.] שבועות דף מ"ה א"ר נחמן אמר שמואל לא שנו (הא דתנן שכיר נשבע ונוטל) אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומ' לא שכרתיך יכול לומ' שכרתיך ונתתי לך שכרך. א"ל ר' יצחק יישר וכן אמר רבי יוחנן וכו' אתמר נמי אמר רב לא שנו וכו'. אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתת' א"ל רבא מאי מעליות' א"כ שבועת שומרים דחייב רחמנא (לשומר שכר לישבע על שבורה ומתה) היכא משכחת לה מתוך שיכול לומ' להד"ם יכול לומר נאנסו דאפקיד לי' בעדים. ויהא נאמן במגו דאי בעי אמר החזרתי דהמפקיד אצל חברו בעדים א"צ להחזיר בעדים דאפקיד לי' בשטר וכו'. כתבו תוס' לפי' הקונט' בב"ק דבפקדון אפי' כופר הכל חייב כי אמר להד"ם נמי חייב שבועה. ולפי' ר"ת נמי דלא מחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו אא"כ הודה במקצת וכו' א"כ כשמודה במקצת כי אמר נמי להד"ם אההוא דנאנסו מחייב וליכא למימר דיהא נאמן אההיא דנאנסו מתוך שיכול לומ' אההיא דהודה להד"ם דא"כ תקשי אכל מודה במקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כפר בכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לפי' ריב"א א"ש אע"ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנס' שאין חברו מכיר בשקרו נוח לו לטעון (עיין בכלל מודה במקצת) מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה מגו כי האי גוונא דנוח לו לומר נתתי לך שכרך שלא יחשדהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טרוד בפועליו. השתא ניחא דפריך אשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרי' מגו בכל התורה עכ"ל. כ' הרא"ש אנן קי"ל גבי שכיר כרב ושמואל ושבועת השומרין איתא אפי' במפקיד שלא בשטר דמגו דלהד"ם הוי מגו דהעזה ושאני שבועת שכיר דתקנת חכמים היא ובמגו כל דהו אוקמא אדינא וכ' הר"י הלוי דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה אלא לאפטורי מממון דהא שבועת שומרין איכא מגו וכן מודה

במקצת. ועד אחד איכ' למימר בהא מגו ואפ"ה משתבע וכו' דבריו אינן מובנין לי' כיון דמגו דאוריית' מה לי ממון מה לי שבועה ומה שאמר דבשבועת שומרין איכא מגו הא כתבינן דהוי מגו דהעזה ומודה במקצת אמרי' חזקה אין אדם מעיז. ובעד א' לא ידענא מה מגו איכ' עכ"ל. (ור"ן בהלכות כתב איכא למידק וכי לית לי' לרבא מגו ואי קשי' שבועת שומרין לפרוך בעלמ' ולא ארב ושמואל ותירץ הר"י הלוי דאין ודאי דרבא אית לי' מגו אלא דס"ל דלא אמרי' מגו אלא לאפטורי מממון אבל לא משבועה ומש"ה פריך דנהי דמשום מגו אית לן למימר דלא ישבע שכיר ויטול מ"מ ישבע בעה"ב ולא ישלם שהרי שבועה של תקנה מוטלת עליו והכא דאיכ' מגו לא מצינו למימר דישבע שכיר ויטול דמגו לאפטורי מממון אמרי' מ"מ ישבע בע"הב דאי אמרי' מגו לאפטורי משבועה א"כ שבועת שומרים היכא משכחת. ולפ"ז איכ' למימר דקושטא דמילת' הכי איתא דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה וכו' וראי' עוד האיך עד אחד קם לשבועה הא איכא מגו דאי בעי אמר החזרתי וכו' ולי נראה דמעד א' אין ראי' דע"א קם לשבועה כשנים לממון וכי היכי דל"א מגו במקום עדים ה"נ לאפטורי משבועה דע"א. ושבועת שומרין נמי לא מוכח מידי דהתם לא מגו מעלי' דכי טעין נאנסה אינו מעיז. ועוד דכי רמא רחמנא שבועה עלי' כי אמר נאנסה היינו משום דחיישי' דלמא טעין בדדמי וסבור שהוא אונס ואינו אונס וכיון שכן כי איכ' מגו מאי הוי וכי יוציאנה מגו מידי חששא זו מיהו בעלמ' אמרי' מגו לאפטורי משבועה והכי מוכח מהא דקאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע כלומר ולא פטרה אותו משום מגו וכן פירש"י ואע"פ שיש לפרשה בענין אחר זה נכון יותר עכ"ל:

[ט.] יבמות דף קי"ד ע"ב איבעי' להו החזיקה היא מלחמה בעולם מאי (שלא היינו יודעין שיש מלחמות באותן מדינות אלא מפיה ואמרה מת בעלי אם נאמנת) מי אמרי' מה לה לשקר דאי בעי אמרה שלום בעולם או דלמא כיון דאחזקה אמרה בדדמי (שמדמה דודאי מת במלחמה) ולא אתי מה לו לשקר ומרע לחזקת'. כתבו תוס' תימא דע"כ לא שייך מגו כיון דאמרה בדדמי דאי שייך מגו א"כ מלחמה בעולם אמאי לא מהימנא במגו דאי בעי אמרה מת על מטתו אלא ש"מ דלא שייך מגו (כיון דאינה חשודה לשקר) ואור"י כיון דדייקא כולי האי שהחזיקה מלחמה בעולם א"כ ודאי לא אמרה בדדמי. מיהו קשה דאמר בשבועות (דף מ"ה) מתוך שיכול לומר לא שכרתיך וכו' מאי מגו הוא זה הלא אינו חשוד לשקר דטרוד בפועליו וי"ל דשאני התם דנהי דטרוד בפועליו מ"מ נחשב קצת שקרן במה שטוען דרך ודאי שפרעו ולכך יש להאמינו במגו עכ"ל. ובתוס' שבועות כ' וז"ל דהכא כיון שאינו טוען שמא ואומר ודאי שלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר

כיון דאית לי' מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמ' שכח ומחמת שסבר שפרע טוען ברי אע"פ שמסופק עכ"ל. ובתוס' כתובות דף פ"ז הניחו קושי' זו משכיר בקשיא ועיין תוס' כתובות (דף פ"ז ע"ב) אהא דאמרי' שם דמפרע לא דייק. כתבו דוקא בפוגם הוא דאיכא למימר הואיל ופרע מקצת יכול להיות שפרע הכל אבל בלא פוגם לא אמרי' דלא דייק ולא שייך כאן מגו הואיל וטעמ' דלא דייק והיא סובר שדקדק דהוי בדדמי). עוד כתבו תוס' הכא בד"ה או דלמ' אור"י דלא דמי להא דמבעי' בבתרא (דף ה') אי אמרי' מגו במקום חזקה דהתם מרע לה והכא לא מרע לה כיון דאמרה בדדמי. ואי לא מרע התם לפי שאין הוה כלל שיהי' פורע תוך זמנו אבל הכא מרע דיכול להיות אמת דמת במלחמה וכן הא דאמר בקדושין דרבי סבר דאתי מה לו לשקר ומרע לחזקה וכו' אבל הכא אמר בדדמי ולכך לא מרע ולר"נ התם דלא מרע דבשעת מיתה יש לו להיות יותר נאמן עכ"ל. וכ"כ מרדכי פרק הכותב דלא אמרי' מגו היכא שהוא סובר שטוען אמת במגו שהי' יכול לשקר:

[י.] ב"ב דף ה' ע"ב איבעי' להו תבעו לאחר זמן וא"ל פרעתיך תוך זמנו מהו מי אמרי' במקום חזקה (דאין אדם פורע תוך זמנו) מה לו לשקר או דלמא במקום חזקה לא אמרי מה לו לשקר. (ורצה לפשוט ממתני' דהתם ודחי לה) אמר לי' רב אחא ברי' דרבא לרב אשי ת"ש מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי אם אמר נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב מאי לאו נתתיו לך דא"ל פרעתיך בזמנו אין לך בידי דא"ל פרעתיך בתוך זמנו וקתני חייב אלמ' במקום חזקה לא אמרי' מה לו לשקר. לא מאי אין לך בידי לא היו דברים מעולם דאמר מר כל האומר לא לויתי כאלו אומר לא פרעתי. כתב ראב"ן בבתר' מתירוצ' דרב אשי שמעי' דאמרי' מה לו לשקר במקום חזקה ע"ש. כתבו תוס' בד"ה מי אמרי' וכו' הקשה הר"י בר מרדכי והא הך חזקה עדיפא משטר דבשטר אינו גובה בו אלא בשבועה ובהך חזקה גובה בלא שבועה וא"כ מאי קמבעי' לי' הא פשיט' דמגו במקום עדים לא אמרי' כ"ש במקום חזקה דעדיפ' טפי. ואור"י דודאי עדים עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי' תוך זמן פטור ואי אמרי אפי' אחר זמן ידענו שלא פרעו גובה מיתומים שלא בשבועה ומה דצריך שבועה ביש לו שטר זהו לפי שאינו מוכיח מתוך השטר אם פרע ואם לאו דזמנין דזייר לי' אפשוטי דספרא אך קשה תפשוט דלא אמרי' מגו במקום חזקה מרמי בר חמא דאמר בשבועות (דף מ"ה) המפקיד בשטר צריך להחזיר בשטר ולא אמרי' דמהימן לומר החזרתי במגו דנאנסו משום דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי וכ"ש דלא אמרי' מגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין צריך שבועה וטעמ' דשטרך בידי מאי בעי לא מהני לפוטרו משבועה. ושמא סוגי' דהכא לא ס"ל כרמב"ח ומיהו קשה

מדתנן ביבמות (דף קי"ב) יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו אחר שלשים יום מבקשין הימנו ומפרש התם דעד שלשים מוקי אינש אנפשי' טפי לא מוקי ולכך אחר ל' יום אין כופין דלא מהימנא אע"ג דאית לה מגו דאי בעי אמרה אינו יכול לבא עלי' דנאמנת כדמוכח סוף נדרים עכ"ל. כתב אספ"ז דקושי' מרמב"ח לא קשי' דהא פשיטא דחזקה עדיפ' ממגו דמגו להוציא לא אמרי' וע"י חזקה זו אנו מוציאין והכ' מבעי' לן אי מהני מגו שלא להוצי' ע"י חזקה ולפ"ז לא יקשה אמאי לא פשיט מההיא דיבמות. ועוד נראה דהכא מיירי שיש עדים שהלוהו מדקאמר תבעו אחר זמנו ולא קאמר תבעו בתוך זמנו אי נאמן במגו דלהד"ם ולכך כל זמן שהוא בתוך זמן עדיף מסברא דשטרך בידי אבל כשעבר הזמן תו אינו בחזקת חיוב ולכך מבעי' לי' ול"ד להא דרמב"ח דכל זמן ששטר ביד זה כנגדו בחזקת חיוב ולא אמרי' מגו וה"נ תוך זמן בחזקת שהלוהו ואפי' הי' לו מגו לא מהימן א"נ י"ל גבי מפקיד עדיף טעמא דשטרך בידי מאי בעי דלא שייך לו' אפשוטי דספרא זייר לי' כמו בהלואה עכ"ל. ובבתרא דף ע' איתא בעא מיני' רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חברו בשטר ואמר לו החזרתי לך מהו מי אמרי' מגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דלמא א"ל שטרך בידי מה בעי (וכמו מה לי לשקר במקום עדים דמי) א"ל מהימן ולימא לי' שטרך בידי מאי בעי א"ל ולטעמיך וכי אמר לי' נאנסו מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי (הלכך לא מצי למטען מפקיד שטרך וכו' ולמה לו לשקר במקום עדים לא דמי דהא עביד אינש למדחי ואמר אבדתי את שטרי ונפקד נמי לא חייש לשטר' משום דמצי למפטר נפשי' בטענת אונס. אבל לוה לא מצי טעין פרעתי דאמר לי' מלוה שטרך וכו' וגבי לוה ליכא שום מגו) א"ל סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי (לפי' ר"ת בב"ק דבפקדון אינו חייב שבועת שומרין אלא היכא דאיכ' הודאה במקצת לא מחייב גבי נאנסו שבועה דאוריית'. אומר ר"ת דהך שבועה דהכא דרבנן ונתקנה קודם שבועת היסת כמו הפוגמת כתובה. תוס') ה"נ מאי נאמן נאמן בשבועה. כתבו תוס' בד"ה אי. אפי' למ"ד מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ומהימן לוה לו' פרוע ול"מ אמר שטרך בידי וכו' התם משום דזימנין אפשוטי דספר' זייר דעל הלוה ליתן שכר סופר ופעמים כשאין ללוה נותן המלוה בשבילו אבל הכא אין על הנפקד ליתן שכר. ועוד דהתם לוה מאמין למלוה משום תומת ישרים וכו'. ועוד לפי שעשה לו טובה עכ"ל:

[יא.] כתובות דף י"ט ת"ר אין נאמנין לפוסלו (אריש' דמתני' פליג עדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסין היינו ואין כתב ידן יוצא ממק"א אין נאמנים) דברי ר' מאיר וחכ"א נאמנין בשלמא רבנן כי טעמייהו הפה שאסר וכו' אלא ר"מ מ"ט בשלמא פסולי

עדות מלוה גופא מעיקר' מידק דייק. קטנים נמי כדר"ל דאמר חזקה אין העדים חותמין אלא אם כן נעשה בגדול (הכא משמע דלא אמרי' מגו במקום חזקה ולרבנן אמרי' וצ"ע דבעי' היא בבתרא ולא אפשט' תוס') אלא אנוסים מ"ט. ומסיק רבא דטעמ' דר"מ כדרב הונא אמר רב דאמר מודה בשטר שכתבו (לוה שהודה) א"צ (המלוה) לקיימו (בעדים החתומים בו שאין הלוה נאמן לו' פרעתי ולא אמרי' בהאי הפה שאסר וכו' דמכיון שאומר כשר הי' הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא. ור"מ נמי דאמר אין נאמנין במודה לוה שכתבו קאמר וקסבר לא צריכין תו לעדים). ותוס' הקשו על פירש"י דהא משמע בבתרא (דף קנ"ד) דלא פליגי בלוה ונראה לר"ת ולר"י דה"פ דכמו שאומר ר"ה דלא אמרי' מגו לפסול השטר בלוה ה"נ אומר ר"מ בעדים אע"ג דאלימ' לא פסלי שטר במגו עכ"ל. ובד"ה מוד' כתבו תוס' וא"ת ומ"ט לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזויף וי"ל דשמ' ירא לוה לו' מזויף פן יכחישוהו וליכא מגו ופי' הקונ' במקום אחר דטעמ' משום דדבר תורה א"צ קיום ורבנן דאצריכו קיום היכא דטעין מזויף אבל בשאר טענות כגון פרוע לא הצריכו קיום וכן נראה לר"י אבל אין לפרש דלא מהימן במגו לו' פרוע משום שטרך בידי מאי בעי דהא כי טעין נמי אמנה הוא פסקינן בסמוך אמילת' דרב דלא מהימן והתם לא שייך האי טעמ' עכ"ל. אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן. ומסיק דאמר מלוה וכגון שחב לאחרים. כתבו תוס' וליהמני' במגו דאי בעי מחיל וי"ל דלאו מגו הוא דשמא אין דעתו למחול ולהפסיד חובו ועכשיו שאומר אמנה הוא לא מפסיד כיון שאין הלוה גזלן עכ"ל. עוד כתבו תוס' הא ר"נ ס"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ונא מן לו' פרוע במגו דמזויף א"כ אמאי אמר ר"נ עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמני' היינו היכא דלא שייך אתי על פה ומרע לשטר' (כיון דשטר לפרעון עומד) אבל עדים שאמרו אמנה כיון שמודים ששטר זה נכתב כדין מדעת הלוה שוב לא אתי ע"פ ומרע לשטרא ול"ד לאנוסים שאין מודים שהי' השטר כלל אלא סותרין אותו הלכך מהימני במגו עכ"ל. עיין כתובות דף ט' דאמר שמואל האומר פ"פ מצאתי נאמן להפסיד כתובתה. כתבו תוס' ליהמנה במגו דמוכת עץ אני תחתיך. ונראה דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע"ג דבעי' לא אפשטיה שמא חזקה דהכא עדיפ'. ואי לא אמרינן מגו להוציא אתי שפיר עכ"ל: [יב.] ב"ב דף ל"א זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתי' והאי אייתי סהדי' דאכלי' שני חזקה אמר רבה מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבנתי ואכלתי שני חזקה א"ל אביי מה לו לשקר במקום עדים לא אמרי' (וגם החזקה אינה כלום שהרי אין עמה טענה כ"א טענת שקר דהא עדים מכחישין). ובדף ל"ג איתא נמי כהאי

סוגיא ואמר רב חסדא מה לו לשקר ואביי ורבא לא ס"ל הא דר"ח מה לי לשקר במקום עדים לא אמרי'. כ' באספ"ז בשם רשב"א וא"ת וכי רבה לית לי' מתני' דתנן בכתובות היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאה בהינום' כתובתה מאתים ואמאי ניהמני' במגו דאי בעי אמר פרעתי י"ל דרבה נמי אית לי' כאביי אלא אלים לי' מגו דכל היכא דאיהו מצי טעון ולתקן דבורי' אנן נטעון ונתקן דבורי' ונימ' דסמכי עלה כדאבהתי קאמר א"נ של אבהתי שלקחו מאבותיך עכ"ל. ובכתובות דף כ"ז ע"ב איתא בעי רב אשי (גבי עיר שכבשוה כרכום דתנן כל כהנות הנמצאות בתוכה אסורות ואם יש מחבואה אחת מצלת על הכהנות כלן) אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרי מה לה לשקר (אי בעי אמר' נחבאתי) או דלמא לא אמרי' ומ"ש מההוא מעשה דההוא גבר' דאוגר לי' חמרא לחברי' א"ל לא תזול באורח' דנהר פקוד דאיכ' מיא זיל באורח' דנרש דליכ' מיא ואזיל איהו באורח' דנהר פקוד ומית חמרא אתא לקמי' דרבא א"ל אין באורח' דנהר פקוד אזלינא מיהא לא הוי מיא אמר רבא מה לו לשקר אי בעי אמר באורח' דנרש אזלינא וא"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים (דאנן סהדי דכל שעת' איכ' מיא). לא אמרי'. הכי השתא התם ודאי איכ' עדים (דאנן סהדי) הכי ודאי אטמ' חששא היא ובמקום חששא אמרי'. ובבכורות דף ל"ז מייתי הש"ס נמי ההוא מעשה. כתבו תוס' שם דרבה גרסי' דהא רבא אית לי' בבתר' (דף ל"ג) מגו במקום עדים לא אמרי'. ובמציעא דף פ"א ע"ב אית' נמי להאי מעשה. וכתב שם אספ"ז דרבא אית לי' מגו במקום עדים לא אמרי' אלא הכא תלינן שמת מחמת דבר אחר ולא ממיא דאין עדים בדבר עכ"ל. (כ' הר"ן בהלכות בגמר' אתמר מי אמרי' מה לו לשקר סתמ' אבל הרי"ף כתב אי בעי אמרה נחבאתי וכ"כ הרמב"ם מתוך שיכולה לו' במחבואה הייתי מכלל דס"ל דלא מטהרינן לה אלא כי אמרה טהורה אני במגו דנחבאתי אבל סתמ' לא. ול"נ דכל שיש מחבואה א' אינה צריכה לו' נחבאתי אלא מסתמ' תלינן לקול'. דבגמ' פרכינן (אהא דאפי' אינה מחזקת אלא אחת) מאי שנא מב' שבילין א' טהור וא' טמא וכו' ובודאי מדר' יוסי פריך דכבא לישאל עליו ועל חברו דמי וכפי' רש"י דליכ' למימר דבבת אחת דכולהו מודו בי' פריך דהיכי נימ' דכבת אחת דמי אטו משום דאנן ידעינן דינא דכולהון טהורות הוי כבת אחת א"כ בב' שבילין נמי ידעי' דינא אם נשאלו זה בפני עצמו וכו' ואפ"ה לא הוי כבת אחת אלא ודאי מדר' יוסי פריך משום דהכ' אפי' לא באה אלא כל אחת בפ"ע כבא לישאל עליו ועל חברו דמי דבשלמ' בב' שבילין כי נשאלו כל אחד בפני עצמו אפשר דחד לא ידע בדחברי' אלא כשבא לישאל עלין ועל חברו וכיון דאיהו ידע באידך ויודע דכי מטהרין לי' לחברי' לא מטהרין לי' סבר ר' יוסי דמחזי כשקר' וה"נ

בכרכום אי אתי' כל חד בפ"ע היא ידעה בגונ' דאידך וידעה שפיר דלכולהו לא מטהרינן ומש"ה מקשינן מיני' למאי דהוי ס"ל דהכ' נמי איכ' ודאי טומא' ובשלמ' אי אמרי' דלא צריכ' למימר נחבאתי שפיר פרכינן אבל אם איתי' דצריכא למימר הכא מאי פירכא ומנא ידעה היא דכל חדא וחדא קמן ואמרה נחבאתי אלא ודאי כדאמרן עכ"ל). ובכריתות דף י"א איתא במתני' אמרו לו וכו' שנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב אמר ר"מ אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לו' מזיד הייתי פטור. גמ'] איבעי' להו מ"ט דרבנן משום דאדם נאמן ע"ע (בדברים שיש בהן כפרה לא ממנע לאווי חטאת להתכפר נגד קונו) יותר ממאה איש או דילמ' משום דאמרינן מגו דבעי אמר מזיד הייתי פטור כי אמר נמי לא אכלתי מהימן ופטור (אם היה רוצה לשקר יכול לו' מזיד הייתי ומה שאמרתי לא אכלתי לא אכלתי שוגג אלא מזיד). כתבו תוס' משמע לפום רהיט' שהוא נאמן מטעם מגו וקשה שהרי מגו במקום עדים הוא. ותו אין זה מגו דלא משו' אינש נפשי' רשיע' כדאמרי' בקדושין (דף נ') דפריך והא לא משוי אינש נפשי' רשיע'. לכך י"ל דהא דנאמן הכא דמתרץ דבורי' והכי פי' מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור השת' נמי מה שאומר לא אכלתי כך רצה לו' והכי מתרצינן מילתי' דבהכי הי' דעתו עכ"ל. ותוס' ישנים כתב והא דאמרי' בכ"מ מגו במקום עדים לא אמרי' היינו במקום שנגמרו עדותן אבל הני אין גומרין עדותן שלא ידעו אם שוגג הי'. אבל ריב"א אומר דלא מהימנינן לי' במקום עדים להפסיד לחברו אפי' במתרץ דבורי' אלא דוק' הכא לפוטרו מקרבן שלא יביא חולין לעזרה. ונראה הא דפליגי רבנן דוקא באומר לא אכלתי אב אמר שומן אכלתי מודו לי' עכ"ל:

[יג.] ב"ב דף ל"ד ההוא גברא דחטף נסכא מחברי' אתא לקמי' דר' אמי אייתי חד סהדא דחטף א"ל אין חטפתי ודידי חטפי א"ר אמי היכא לידייני דיינא להאי דינא וכו' א"ל ר' אבא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. כתבו תוס' וליהמני' בשבועה במאי דאמר דידי חטפי במגו דאי בעי אמר לא חטפי וכו' וליכא למימר דלא חשיב מגו דלא הוה חציף לומ' לא חטפי להכחיש את העד או משום שירא שיפסלוהו לעדות העד ובעל נסכא וכו' דהא משמע דאי לאו דעד מחייבו שבוע' היה פטור והיינו ע"י מגו. ואור"י אם לא הי' העד מחייבו שבועה הי' נאמן במגו שיכול להעיז ולהכחיש את העד בלא שבוע' אבל השתא דמחייבו שבוע' לא מהימן בשבוע' ע"י מגו שהי' יכול להעיז פניו ולישבע בדבר שהעד מכחישו אבל קשה אי ליכא מגו מ"ט דרב ושמואל דפליגי בשבועות (דף מ"ז) אר' אבא ופטרי בנסכא. לכך נראה כמו שמפ' ריב"ם דודאי הוי מגו ולהכי פטרי רב ושמואל דנאמן בשבוע' מגו דאי בעי אמר לא חטפי ור' אבא סבר אע"ג דאית לי' מגו

חייב דכיון דאיכא עד א' המחייב שבועה מן התורה כן הוא הדין שישבע להכחיש העד או ישלם ואין מועיל לו מגו ליפטר עכ"ל. עיין תוס' כתובות דף פ"ד ע"ב ד"ה מגו: [יד.] ב"ק דף ע"ב ע"ב אתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל (העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל עדיות שהעיד בנתים פסול דמשעה שהעיד נפסל) ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל דרבא סבר עד זומם חידוש הוא אין לך בו אלא משעת חדושו. איכא דאמרי דרבא נמי כאביי ס"ל דלמפרע נפסל וטעמא דרבא משום פסידא דלקוחו'. כתבו תוס' ד"ה חידוש וא"ת למה הוי חידוש והלא מן הדין יש להאמין לבתראי במגו דאי בעי הוי פסלי לקמאי בגזלנותא. ובשתי כיתות המכחישות זו את זו דאמר רב הונא דזו באה בפ"ע ומעידה וכו' ורב חסדא אמר בהדי סהדי שיקרא למה לי קשה אפי' לאותו עדות ליהמני' לבתראי במגו בין לר"ה ובין לר"ח. ואור"י דלא שייך מגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה. ועוד נראה דקצת דמי האי מגו למגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המגו אין בכך כלום (ועוד) דלא עדיף מגו מעדים שאם היו עדים מסייעין לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דתרי כמאה וכ"ש מגו. והא דאמ' כתובות (דף י"ח) שנים החתומים על השטר ואמרו אנוסים היינו אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנין האי לאו מגו שאין השטר מתקיים אלא על פיהם וכפה שאסר הוא וכו' כדאמרי' מנין לפה שאסר ופריך הא למה לי קרא סברא הוא עכ"ל. [מזה נראה דפה שאסר עדיף ממגו בעלמא]. ובכתובות דף י"ח ע"ב כתבו תוס' וא"ת והא מגו במקום עדים הוא דאנן סהדי דלא היו אנוסים דהא לקמן אמרי' תרי ותרי נינהו וי"ל כיון שהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב קיום כלל דמה שאומרים כ"י זה כיון דאינהו גופייהו אמרו תוך כ"ד אנוסים. ועל סיפא דמתני' דאם כתב ידם יוצא אין נאמנים כתבו תוס' משום דהוו מגו במקום עדים. ועוד דחוזרין ומגידים. ועוד בשני עדים לא אמרי' מגו. וברישא נאמנים משום דאי בעי שתקי עכ"ל כלומר והוי פה שאסר דעדיף ממגו כמ"ש בב"ק]. ובקדושין דף מ"ג ע"ב אמר רבא אמר ר"נ אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות. ופריך אי המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים הני נוגעין בעדותן דאי אמרי לא פרעניה אמר להו פרעוני אלא לעולם קסבר א"צ לפרעו בעדים ומגו דיכלי למימר אהדריה ללוה יכולים לומר פרענו למלוה. כתבו תוס' יש מקשין האיך אמר מגו כיון דשנים הם ואומר ה"ר יעקב מקוצי דבטענה שנפטרים בה מממון כי הכא בטוחים הם על זה שיאמרו דבר אחד

אבל בההוא דכתובות דליכא דררא דממונא לגבי עדים התם ודאי אין נאמנין כי אין עד א' יודע מה בדעת חברו לטעון עכ"ל. ע' תוס' בבא בתרא דף כ"ט ד"ה הני נוגעין בעדותן: [טו.] ב"ב דף ל' ההוא דא"ל מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבנתי דאמר לי דזבנא מינך א"ל את לאו קא מודית דהאי ארעא דידי הוא ואת לא זבינתי' מינאי זיל לאו בעל דברים דידי את. אמר רבא דינא קאמר. כתבו תוס' דלא מהימן לומר קמי דידי זבנה ממך מגו דאי בעי אמר בתחלה לא היתה שלך מעולם דמגו למפרע לא אמרי' דאין לו להאמינו במאי דקאמר השתא מתוך שהי' יכול לשקר בתחל' קודם שהוד' דלא הוי מסיק אדעתי' שהי' זקוק לטענה זו. ועוד ראי' מסנהדרין דף ל"א) גבי ההוא איתתא דנפק שטרא מתותי ידי' אמרה לי' ידענא דשטרא פרוע הוי והימנ' רב נחמן א"ל רבא כמאן כרבי דאמר אותיות ניקנות במסירה א"ל שאני הכא דאי בעי קלתי'. איכא דאמרי לא הימנה ר"נ א"ל רבא והא אי בעי קלתי'. כיון דאתחזק בבי דינא אי בעי קלתי' לא אמרי' (רש"י פי' שם שכתוב בו הנפק ותוס' הקשו מ"מ ניהמניה במגו דקלתי' לכן פי' שראוהו בידה) א"כ מוכח דמגו למפרע לא אמרי' עכ"ל. ובכתובות דף פ"ה מביאים תוס' עוד ראי' מהא דתנן שבועות דף מ"ח מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל נתתיו לך פטור ופריך מיני' למ"ד המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעי' בעדים כמאן דאוזפי' בעדים וקתני פטור. ומאי קושיא שאני הכא דמהימן במגו דאי בעי אמר אתמול להד"ם אלא ודאי מגו למפרע לא אמרי' עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בכתובות דף ס"ט. וכ"כ בספ"ק דבבא מציעא גבי סמפון שיוצא מתחת ידי שליש. וכ"כ הר"ן בחדושי סנהדרין דבשליש נאמן אף בלא מגו מטעם הימני' ובאחר מגו למפרע לא אמרי'. (מהכא נראה דמגו למפרע לא אמרי' לכ"ע אע"ג דלישנא בתרא דסנהדרין איתותב וקי"ל כרבא דמהימן לאו משום דס"ל מגו למפרע אמרי' אלא משום דשליש נאמן בלא מגו משום הימני' ש"ך ח"מ סי' נ"ו ס"ק א'). כתב אספ"ז בתרא דף ל' וז"ל ואם תתמה איך לא נאמר כאן פה שאסר וכו' כי לא נאמר הפה שאסר אלא בדבר האוסרו מידיעתו כגון שדה זו של אביך. וכגון א"א הייתי וכו' לפי שנא' אמת אמרו שהרי היו יכולין לשתוק ויהיו בחזקתם אבל זה האיש שמע מפי אחר כי של זה היתה מתחל' ובאמת ראוי הוא להאמינו על זה דהודאת בע"ד כק' עדים בדבר שהוא חובתו והו"ל הודאה זו ודאי וכי הדר א"ל אנא זבנתי' מיני' זה הדבר בספק כי על עדות זכותו אין לי להאמינו ואתה אינך טוען מדעתך שאני מכרתי' אבל אתה חי מפיו וזה אצלך ספק שאין לך להאמינו על זכותו א"כ הו"ל גבך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי הראב"ד ז"ל. ורשב"א בחדושיו דחה דבריו וכתב שזה נאמן הוא לומר כך וכך אמר לי פלוני מגו דאי בעי אמר לאו דידך היא. ואותו פלוני נאמן היה

לומר מפלוני לקחתיה בדין מגו שאלו אמר כן בב"ד היו מאמינים. אותו עכשיו שאמר לו למה לא יהא נאמן ע"כ הוא מפרש לאו קא מודית לו הודאה גמורה הי' מודה לו שהיא של אבותיו עכ"ל. עיין תוס' ב"מ דף צ"ז דכתבו וא"ת רב ושמואל דפטרי בחמשין ידענא וחמשין לא ידענא מודה במקצת אמאי חייב יהא נאמן במה שכופר במגו דאי בעי אמר איני יודע. וי"ל דאין אדם טוען ברצון איני יודע עכ"ל. וכ"כ לעיל דאין אדם עוש' עצמו ברצון מסופק כי אז נראה שהתובע אומר אמת שטוענו ברי והוא טוען א"י:

[פסק]:

[טז] בפי"ב מגירושין כ' הרמב"ם האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר וכו' כתב ה"ה ורמ"ך כתב היה לו לפ' והוא שאומרת תוך כ"ד אבל לאחר זמן מרובה לא מהימנת וצ"ע עכ"ל וג"כ ראיתי לקצת מפרשים שפירשו דמשנתנו תכ"ד ולא מצאתי מי שכתב בביאור שאפי' לאחר כ"ד ולולי שהם אמרו כן הייתי אומר בכל גוונא דלא אמרי' דוקא תכ"ד אלא לחזרת דבור ממש שמהפך דבריו אבל כל שעומד בדבריו הראשונים אלא שפוטר עצמו מצד אחר והכל אפשר שהוא אמת כיון שאין לנו איסור אלא מפיה ודאי אפי' לאחר כ"ד נאמנת שהרי אפי' חוזרת כגון שאמר למחר פנויה אני כ"ז שנותנת אמתלא לדבריה נאמנת כ"ש כשאינה עוקרה דבורה הראשון. ויש קצת סיוע לוה דאל"כ אדתני סיפא ואם יש עדים וכו' לאשמעי' רבותא אפי' ליכא עדים אם אומרת לאחר כ"ד אינה נאמנת. ורבינו יחיאל כ' אם אומרת א"א הייתי ולאח"ז אמרה פנויה אני א"צ אמתלא. וזה מסכים לדברי שאין דברי המשנה דוקא תכ"ד עכ"ל ה"ה. וטור אה"ע סי' קנ"ב כתב בשם רבינו יונה דצריך תכ"ד. ורמ"ה כ' דא"צ ומ"מ צריך שתאמר כך קודם שיסתלקו מאותו ענין כ"ז שתעסוק בו תכ"ד של דבור אחרון ונ"ל שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים עכ"ל. וכתב ב"י אפשר שלמד זה מתוס' שם. ונ"ל דשאני התם שדבריו האחרונים הם פי' לראשונים דברישא קאמר את בתי נתתי ואח"כ מפרש למי נתנה אבל הכא אין דברים האחרונים פירוש לראשונים אלא תוספת ומ"מ דעת ה"ה כרבינו עכ"ל. ובש"ע שם כתב האש' שאמרה וכו' נאמנת. וי"א דוקא תכ"ד אא"כ נתנה אמתלא. כתב ב"ש נראה לדע' קמייתא דנאמנת אפילו אחר כ"ד דהוי כמפרש דבורה מה שאמר' א"א הייתי היינו הייתי כבר ועכשיו גרושה אני. אבל אם אמרה א"א אני לכ"ע אינה נאמנת לאחר כ"ד. דהא מכחשת דבריה אלא תכ"ד נאמנת אפי' להכחיש וכו' ודלא כב"ח עכ"ל: [יז] בפט"ז ממלוה כתב הרמב"ם שטר שהיה ביד שליש והוציא מתחת ידו בב"ד ואומר פרוע נאמן אע"פ שהשטר מקוים שאלו רצה היה שורפו או קרעו. כתב הש"ך ח"מ סי' נ"ו דכוונתו אף שעכשיו אין יכולת בידו

כגון שראהו בב"ד כיון שהי' פעם אחת יכולת לעשות כן דהא שליש נאמן בלא מגו כמו שהוכחתי עכ"ל. וכ"כ סמ"ע שם. בפט"ו מטוען פסק הרמב"ם כרבה בארעא. ובפרק י"ד ממלוה פסק כרב יוסף בזוזי. וכתב ה"ה רבינו פרשה במקום וה"נ דעת הגאונים ורמב"ן ורשב"א מוקי לה באינו מקוים אבל אם מקוים נאמן מדין מגו עכ"ל. מהכא משמע דרמב"ם ס"ל דלא אמרי' מגו להוציא. (וכ"כ בפי' משניות בשבועות פ"י משנה ה' וז"ל. וצריך לדעת שראובן כשיטעון על שמעון שיש לו אצלו ממון והוציא שטר ואמר שמעון להד"ם והשטר ההוא בידו בנאמנות והודה ראובן שהשטר מוקדם הוא על דרך אשר זכרנו יהיה הדין שישבע שמעון היסת שאין לראובן אצלו כלום ולא נאמר מגו דיכול למימר שטר מאוחר הוא ואמר מוקדם ויש לו אצלו החוב שאין לנו לומר מגו אלא לפטור האדם מחוב לא שיגבה מאחרים בטענתו וזה עיקר אמת עכ"ל) ורמ"א ח"מ סי' פ"ב כתב אין אומרים מגו להוציא (וכן סובר המחבר) ויש חולקין דאמרי'. כתב הש"ך היכא דאיכא שטרא מעליא אמרי' מגו אף להוציא כמו שהוכיחו תוס' מסטראי. והא דהוצרך המרדכי לומר גבי משארסתני הטעם כיון דאיכא ברי או חזק' עם המגו אמרי' להוציא והא הכא אית לה שטר כתובה ואף במקום שאין כותבין גובה בתנאי ב"ד. נראה דהא דאמרי' בשטרא מעליא אמרי' מגו להוציא היינו שהמלוה יודע בודאי שחייב לו והשטר מעליא הוא מצד שממון שלו בידו הוא משא"כ הכא שהאש' לא הלותה לבעלה כלום ואי לאו שחייב לה משום כתובה לא היה חייב כלום הלכך אי הבעל טוען ברי לא הוי אמרי' שגובה בתנאי ב"ד ואפי' היה כותב כתובה שיכול לומר בשעה שכתבתי סברתי שהיא בתולה ועכשיו ברי לי שהיא בעולה לא הי' מועיל לה מה ששטר כתובה בידה עכ"ל. ובפ"ד משכירות פסק הרמב"ם דאין אומרים מה לו לשקר במקום עדים (וכתב ש"ך בסי' פ"ב בשם תשובת הרא"ש. אפי' במקום עדים פסולין לא אמרינן מגו. ויש שפקפקו בזה). ובפ"ג משגגות כתב הרמב"ם מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת ולא התרו בו אלא אמרו אנו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב והוא או' אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה אינו חייב חטאת הואיל ואם יאמר מזיד הייתי יפטר מן הקרבן כשאמר להם לא אכלתי ולא עשיתי נעשה כאומר לא אכלתי בשגגה אלא בזדון שהוא פטור מן הקרבן ולא הכחיש את העדים. כתב הש"ך ח"מ סי' פ"ב מגו דהעזה אמרי' אם לא לאפטורי משבועה או במידי דכפירה כמ"ש תוס'. מגו במקום שטר אמרינן ונאמן לו' בשטר פקדון החזרתי במגו דנאנסו (דהיינו נאמן בשבועה) ולא אמרי' שטרך בידי מאי בעי. מגו אמרי' אף היכא דצריך שבועה דרבנן מגו דאי בעי אמר טענה מעליותא אף על פי שבאותו טענות איכא שבועה דאוריית' כלו'

אמרי' מגו משבועה דרבנן לשבועה דאוריית' כדאית' ב"ב (דף ע') דנאמן לו' החזרתי דאינה אלא שבועה דרבנן במגו דנאנסו דהוי שבועה דאוריית'. כ"כ ספר כריתות (אמנם לר"ת שסובר דעל נאנסו בלי הודאה ליכא שבועה דאוריית' לא מוכח מהתם מידי). מגו לבטל המנהג לא אמרי' נמוקי ס"פ המקבל: [יח.] כתב הרמב"ן בס' הזכות בסי' כ"ו. וז"ל כתב הראב"ד היכא דתפס קודם הודאה וליכא עדים בתפיסתו דיכול לו' להד"ם ואתו לבי דינא וכפר אידך בהאי קנסא אם הודה לאחר מיכן אסתפק' לי אי הוי האי מגו כעדים כדאמרינן בעלמ' מה לו לשקר כעדים וכיון דבהאי תפיסה איכא מגו ה"ל כעדים ואלו היכא דכפר ואתו עדים הא מחייב והשת' נמי מאי דתפיס מקמי כפירה והודאה תפס או דלמא כיון דאלו הודה פטור לא עדיף האי מגו מהודאה דנפשיה וכל היכא דהודאה לא מהני מה לי לשקר לא מהני עכ"ל הראב"ד ורמב"ן כתב עליו וענין ספקא של הרב כבר יצא דינו מכלל דברינו להתחייב בזמן הזה מפני שאין ההודאה כלום ואפי' במודה בב"ד מומחה אני או' שלא פטרה תורה בקנס אלא שלא הי' חייב אותו מתחלה ע"פ עצמו אבל זה לא ע"פ עצמו מתחייב אלא לזה אנו מאמינין שאמר נתחייב לי קנס ותפסתי משלו לתשלום קנס שלו הלכך ירשיעון אלקים קרינן ביה ולא קרינן ביה מרשיע את עצמו כלל דמה הוסיף או גרע בהודאה שלו ובפרק שור שנגח ד' וה' אמרי' ולימא ליה אי תם הוי מערקנא ליה לאגמא ומפרקי כגון דקדים בע"ד ותפסי' וזה נוסחת ר"ח אלא דיש גורסי' קדמו ב"ד ותפסו מ"מ הרי הדין פשוט בלי ספק עכ"ל. כתב באספ"ז כתובות דף פ"ט ע"ב (על הא דאמרי' דאם ליכ' עידי גירושין אף שיש כתובה בידה נאמן הבעל לו' פרעתי במגו דלא גרשתיה) קשה הא לאו מגו מעליא דאם יאמר לא גרשתיה יתחייב לה כתובתה לאחר מותו אם ימות בחייה ועכשיו שאומר פרעתי נפטר לגמרי וניחא לי דמתני' דקתני הוציאה כתובה ולא גט לא תפרע קא מתרצי לה דהא השתא אין לנו להצריך לפרעה שהרי יש לנו להאמינו כשאמר פרעתי כמו אם היה או' לא גרשתיה לענין שלא תפרע עתה בטענת אבד גיטי עד לאחר מיתה ואף על פי שהטענה ההיא לא היתה לו יפה כ"כ כמו זו שהיא טוען יש לנו להאמינו בכדי הטענה ההיא דומיא דהנהו עיזי דאכלי חושלי שנאמן לטעון עד כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי אע"ג דהשת' טעין טפי מכדי דמיהן מהמנינן ליה עד כדי דמיו עכ"ל. כתב הר"ש בס' כריתות בי תרי נאמנים במגו דאי בעי שתקי היינו טעמ' דלישתק שניהם מכוונים. וש"ך סי פ"ב בכללי מגו כתב דלא צריך לטעם זה דכי אמרי' מגו דבי תרי לא אמרי' היינו כשאחד צריך לעדות חברו אבל במגו דמזוייף הא כל אחד יכול לו' חתם ידי מזויף ובטל השטר וכ"כ

נמוקי פ' חזקת גבי זה או' של אבותי כי ביד אחד לפסול השטר ע"ש. עוד יש כמה דיני מגו מה שהעתיקו אחרונים. אך די בעיקרי הדברים מה שהעתקתי מש"ס והראשונים:

אות מ (כלל צה) מודה בקנס או בממון ושאר עונשין

[א.] ב"ק דף ס"ג ע"ב מנא ה"מ (דבטוען טענת גנב משלם כפל) דת"ר אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר. אתה אומר בטוען וכו' או אינו אלא בגנב עצמו כשהוא או' אם לא ימצא הגנב וכו' בטוען טענת גנב הכתוב מדבר. תני' אידך אם ימצא וכו' בגנב עצמו הכתוב מדבר או אינו אלא בטוען וכו' כשהו' או' אם לא ימצא הרי טוען וכו' אמור ומה אני מקיים אם ימצא בגנב עצמו ולמ"ד תרווייהו בטוען וכו' גנב עצמו מנא ליה ומסיק מאם המצא תמצא בידו הגנבה כדתנ' דבי חזקיה. למ"ד חד בגנב וכו' המצא תמצא ל"ל מבעי' ליה לכדרב' בר אהילאי דאמר מ"ט דרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור דכתיב אם המצא בעדים תמצ' בדיינין פרט למרשיע את עצמו. ולמ"ד תרווייהו בטוען כו'. מרשיע עצמו מנא ליה מאשר ירשיעון אלקים ולא המרשיע את עצמו. ומ"ד חד בגנב וכו' האי אשר ירשיעון מבעי' ליה למודה בקנס דפטור (אם לא באו עדים אח"כ ואייתר ליה אם המצא לפטור אפי באו עדים דאי לא כתיב אלא חד קרא הוי מוקמינן ליה בלא עדים ומ"ד תרווייהו בטוען וכו' קסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. (וע' מהרש"א ב"ק דף מ"ו בתוס' ד"ה דאפי' שכתב דאע"ג דלא קי"ל כמ"ד בגמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מ"מ היכא דמזיק מודה אנן סהדי דכן הוא ולא מקרי מודה בקנס וה"נ הכא כיון דאיכ' סהדי דהשור נגח הפרה ונמצא העובר בצדה והמזיק מודה לאו מודה בקנס מקרי אלא דאהני סהדי סמכי' ובידוע שהרג גם הולד. וכצ"ל בההיא דר"פ המניח בשור שהי' רודף וכו'. וזה אמר לא כי אלא בסלע לקה וכו'. ויש לעיין ברא"ש שם):

[ב.] בב"ק דף ע"ד ע"ב מתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ ע"א או ע"פ עצמו משלם כפל ואינו משלם דו"ה. גמ'] ע"פ ע"א פשיט' הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ ע"א מה ע"פ ע"א כי אתי ע"א מצטרף בהדי' מחייב ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים חייב לאפוקי מדר"ה אמר רב דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. גופא אמר ר"ה וכו' איתביה רב חסדא מעשה בר"ג שסימא את עין עבדו והי' שמח מצאו לר' יהושע א"ל אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות א"ל למה א"ל שסמיתי את עינו א"ל אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים (וע"פ עצמך לא תשלם קנס הא יש לו עדים חייב (דאתו בתר הודאה חייב) ש"מ מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. א"ל שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי. והא ר'

יהושע אב"ד הוי שלא בב"ד הוי קאי (אלא בשוק הודה). והתניא א"ל אין בדבריך כלום שכבר הודית מאי לאו תנאי היא לא דכ"ע פטור האי סבר בב"ד הוי והאי סבר חוץ לב"ד הוי. כתב באספ"ז מהא שמעינן דקנס כל שאין עדים אפי' תפס לא עשה ולא כלום שהרי טבי עבדו הי' גדול וזוכה בעצמו ומהא שמעינן דקנס כל שאין עדים אפי' לצאת י"ש אינו חייב דא"כ יוציאנו ר' גמליאל לחירות כדי לצאת ידי שמים וכן אמרו בירושלמי סוף אלו נערות ודייק לה מהא דר"ג עכ"ל. אתמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב וכו' איתבי' רב לשמואל ראה עדים ממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי וכו' אינו משלם אלא קרן א"ל הב"ע כגון שחזרו עדים לאחוריהם והא מדקתני סיפא ר"א ב"ר שמעו אומר אם יבאו עדים ויעידו מכלל דת"ק סבר לא א"ל שמואל לאו איכ' ר"א בר"ש דקאי כוותי אנא דאמרי כר"א בר"ש. לשמואל ודאי תנאי לרב מי לימא תנאי א"ל רב אנא דאמרי' אפי' לר"א בר"ש עד כאן לא קאמר ר"א בר"ש אלא משום דקא מודי מחמת ביעתותא דעדים אבל הכא דמודה מפי עצמו אפי' ר"א בר"ש מודה אמר רב המנונ' מסתבר' מילת' דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום (בהודאה דטביחה לא הי' מחייב עצמו בכלום שהי' יודע שמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים ולא אמרי' מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אלא היכ' דאיכ' קרן וקנס דאחיוב לי' ממונא בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון) אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב (ע"ש בתוס' פירושו וגם אי סבי דבי רב הוא רב הונא או רב המנונא) דהא ר"ג פוטר עצמו מכלום הוי וקאמר לי' רב חסדא לר"ה ולא קא משני לי' אתמר נמי אמר ר"ה בר אבא אמר ר' יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא גנב ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ובאו עדים שטבח חייב שהרי פטר עצמו מכלום אמר רב אשי מתני' וברייתי' נמי דייק' מתני' דתני גנב ע"פ שנים וטבח ע"פ ע"א וכו' למה לי דתני ע"פ ב' ליתני גנב וטבח ע"פ ע"א אינו משלם אלא קרן אלא לאו הא קמ"ל גנב ע"פ ב' וטבח ע"פ ע"א או ע"פ עצמו הוא דלא מחייב עצמו בקרן והא דאמר ע"פ עצמו דומיא דע"פ ע"א וכו' ברייתי' דתני היו עדים ממשמשין וכו' ואמר גנבתי וכו' ל"ל למתני גנבתי וכו' ליתני או גנבתי או טבחתי ומכרתי אלא לאו הא קמ"ל טעמא דאמר גנבתי דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גנבתי וכו' אלמ' הודאה דטביחה לאו הודאה הוא. אמרי לא היא גופא קמ"ל דכיון דאמר גנבתי אע"ג דאמר לא טבחתי וכו' ובאו עדים שטבח וכו' פטור מ"ט ד"וה אמר רחמנא ולא ג"וד וכו'. כתב הרא"ש והלכה כרב וכמו שאמר רב המנונא.

וכ"כ תוס' ב"מ דף ל"ד ד"ה דלמא. דר' יוחנן נמי סבר כוותי' וכ"כ באסף"ז בשם המאירי הודה ע"פ עצמו ואח"כ באו עדים אם הודה בפני ב"ד ובמקום ב"ד פטור. הודה בפני אחרים וכו' או בפני בית דין שלא במקום בית דין ואחר כן באו עדים חייב ואף בפני בית דין לא אמרו אלא היכא שמחייב עצמו בהודאתו וכו' ועוד כתב כבר ביארנו שיציאת עבד בראשי אברים קנס מעתה מי שבא לב"ד והודה שסימא וכו' לא יצא לחירות ואם באו עדים אח"כ יצא לחירות שהרי פטר עצמו בהודאתו מכלום ויש חולקין בזו שלא לומר טעם זה אלא בגנבה ולמדוה ממה שלא השיבו כן במה שהקשו על רב ממעשה דר"ג עכ"ל (ובהכי מתישב קושי' משנה למלך לקמן פ"ג מגנבה מההיא דמשביע עדי קנס. עיין יש"ש ב"ק סי' כ"ו) כתב הריטב"א פ"ק דקדושין דעתה אין לנו מומחין סמוכין ואין הודאתו הודאה דהוי כמודה שלא בב"ד. ואף שאנו אין דנין קנסות מ"מ אי תפס לא מפקינין א"כ אם באו עדים שהפיל שנו וכו' וכיון שעבד תפיס בעצמו אינו יכול להשתעבד בו וצריך לכתוב לו גט שחרור ולכך הביא הרי"ף הברייתי' בשאר ראשי אברים דצריך גט שחרור כר"ע עכ"ל: [ג.] ב"ק דף מ"א ת"ר ובעל השור נקי ר"א אומר נקי מחצי כופר א"ל ר"ע והלא הוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך (פשיט' דפטור והלא אם חייב הי' אין תשלומיו אלא מגופו וזה שנסקל ממה משלם יאמרו לו בעלים הביאהו לב"ד וישלם לך) א"ל ר"א כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית אדם ע"פ ע"א או ע"פ בעלים (אין דיני אין מדרשי זה שאני דורש אלא כשהמית ע"פ ע"א שאינו נסקל אבל ממונ' אימא לשלם להכי אצטריך קרא) ע"פ בעלים מודה בקנס הוא סבר כופרא כפרה כתבו תוס' דקי"ל פלגא נזקא קנס' ונר' דהוי מצי למפרך אעד אחד דאין סבר' לומר שלא יחשוב מרשיע את עצמו כשמודה ואין רוצה לישבע ואע"ג דע"י ע"א בא עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר נקט עכ"ל ועיין ב"ק דף י"ד ע"ב מתני' שום כסף:

[ד] כתובות דף מ"א מתני' האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בשת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס ע"פ עצמו. [גמ'] מתני' דלא כר"ש בן יהודה משום ר"ש דאמר אף אין משלם בשת ופגם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני אפי' ניחא לה לדידה דילמ' לא ניחא לאביה ניח' לאביה דלמ' לא ניחא לאחד מבני משפחה:

[ה.] מכות דף ה' אמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבת הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבת אלא בתרי בשבת הרג וכו' ולא עוד אפי' אמרו ערב שבת הרג (שהקדימו חובתו יותר מן הראשונים) נהרגין (הזוממין ולא אמרינן בגבר' קטילא אסהיד) דבעידנ' דקא מסהדי גברי לאו בר קטלא הוא (שלא הועד עליו בב"ד

ואלו הוי אתי ומודה הוי מפטר נמצא שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות). וכתבו תוס' לא נרא' פי' הקונט' דזה לא מצינו דא"כ כל חייבי מיתות ב"ד יכולין להודות וליפטר עצמן. ונראה לפרש לאו בר קטלא פירוש קודם שנגמר דינו דשמא לא יבאו עדים ואם יבאו לא יהא עדותן מתקיים ועוד שאסור להרגו עד שיגמור דינו עכ"ל ופנ"י (בחדושיו) מיישב פירש"י ע"פ סוגי' דב"ק דף ע"ה ע"ב דפליגי אמוראי במוד' בקנס ואח"כ באו עדים דאיכ' למ"ד חייב ואיכ' למאן פטור ואמרי' עלה לימא כתנאי הי' ב' מעידין שגנב וב' מעידין שטבח ומכר הוזמו עידי גנבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו עידי טביחה הוא משלם כפל והן משלמין תשלומי ג' משול סומכוס אמרו הן משלמין כפל והוא משלם תשלומי ג' וכו' ומסיק רב אחא ברי' דרב איקא לא דכ"ע חייב אלא בעדות שאי אתה יכול להזימ' קמפלגי כגון דאתו סהדי ואמרו לי' גנבת ואמר להו גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואת' פ' ופ' ואסהידו בי' דגנב וטבח ומכר ובהא קמפלגי דרבנן סברי דהוי עדות שאי אתה יכול להזימ' ולא שמה עדות ופי' רש"י דאינו יכול להזימ' דהא הודה תחלה שבפניהם גנב ועל פיו באו להעיד ולאו עדות הוא וסומכוס סבר דבכה"ג לא מקרי עדות שאי אתה יכול להזימה ע"ש נמצא דלהך אוקימת' מסתמ' הלכה כחכמים דלא הוי עדות לפי זה שפיר מפרש טעמ' דרב' בהכי משום דס"ל כרבנן וא"כ שפיר קאמר רבא דבעידנ' דקא מסהדי גברא לא בר קטלא הוא שהרי יכול להודות ולומר האמת שהרג מיהו לא בפניהם אלא בפני פ' ופ' והיינו בפני אותן עידי הזמה גופייהו שבאו עכשיו וכו' ומה שהקשו תוס' דא"כ כל חייבי מיתות יכולין להודות וליפטר דבריהם אין מובנים דכיון שהוא יודע שהיו עדים בדבר מהיכי תיתי יודה ואדרב' על ידי עדותו יוצא הקול ומתוך כך יבאו עדים ויעידו עכ"ל] ובזבחים דף ע"א על מתני' כל הזבחים שנתערבו וכו' או שהמית את האדם ע"פ בעלים וכו'. כתב רש"י דשור שהמית ע"פ בעלים אפטר מסקילה מטעם מודה בקנס. וכתבו תוס' דאין נראה אלא דטעם דאינו נהרג ע"פ בעלים כדאית' תמורה (דף כ"ח) ע"ש. ותו' ב"ק דף מ"א ע"ב כתבו דהטעם דאדם קרוב אצל ממונו. ואע"ג דבסנהדרין (דף יו"ד) אמרי' דאין אדם קרוב אצל ממונו ה"מ כשבא להעיד ג"כ על חברו דמתוך שנאמן על חברו נאמן גם על שורו כדמוכח סוגי' התם אבל אמר שורי נרבע לא מבעי' לן. דפשיט' דקרוב אצל ממונו הוא כיון שלא בא להעיד על חברו עכ"ל: [ו.] גיטין דף ס"ד (תוספת') הודאת בעל דין כמאה עדים ושליש נאמן משניהם. (ומסיים תוספת' אימתי בזמן שתבעו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול לחזור בו). ועיין כתובות דף נ"ד שכתבו תוס' בשם ר"ת שכותבין בהרשאות והקניתי לו ד"א קרקע אע"פ שאנו

יודעין שאין לו קרקע כיון שמודה שיש לו דהודאת בע"ד כק' עדים. ועיין תוס' ב"מ דף פ"ו ד"ה ונקנינהו וכו' דמקשה על הא דהי' עומד בגורן דלקני ליה המעות בהודאה כדאית' ב"ב דף קמ"ט. ועיין תוס' ב"ק דף ק"ד דנראה דקנין אודית' מדבריהם. ועיין בט"ז ש"ע י"ד סי' קס"ח ס"ק י"ד. ועיין כתובות דף י"ט דאם חב לאחרים בהודאה זו כגון שאומר המלוה השטר אמנה ומפסיד אחרים הנושים בו שאין להם ממה לגבות אינו נאמן. קדושין דף ס"ה ע"ב אמר לי' רב אשי לרב כהנא (דאמר המקדש בעד א' אין חוששין לקידושין) מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון אי מאי להלן הודא' בע"ד כק' עדים אף כאן הודא' בע"ד כק' עדים א"ל התם לא מחייב לאחריני הכא מחייב לאחריני. כתב הרשב"א מיהו קשה מאי מחייבת איכא דמאי אית להו עלי' ומאי שייכי בה דנימא שהוא חב להם בהודאת' אטו מי שהודה שמכר שדהו לחברו אינו נאמן וכו' ואפי' לרב נחמן דאמר ב"מ המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו והטעם משום דהוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים ואע"פ שאותן אחרים לא היה בה שום זכות (וקרי חב לאחרים) שאני התם דהוי הפקר וזכות הכל עליה ונמצא זה כמחויב לאחרים שהיו יכולין לזכות בה בלא רשות אבל כאן שאין לאדם זכות עלי' ואין אדם זוכה בה אלא מדעתי' מאי חב לאחרים איכ' ועוד אפי' במקום שחב לאחרים כל כיוצא בזה שהיא יכולה לחוב עכשיו להן בפנינו בעל כרחן נאמנת היא במה שהיא מחייבת בהודאתה משום מגו וכדמשמע בפ"ק דמציעא גבי מצא שובר בזמן שהאשה מודה וכו' וי"ל דגבי ממון אי לאו דכתב רחמנ' אשר יאמר כי הוא זה דמינה גמרי' הודאת בע"ד הוי אמינ' דלעולם לא מקיימי מלת' אלא בסהדי משום דכתיב ע"פ שנים עדים וכו' וכדאסתפקת מלת' למר זוטרא ורב אחא דבסמוך אלא דאתא כי הוא זה וגלי לן דיקום דבר במקום דאיכ' חובה לאחרינ' כתיב והלכך עריות דכתיב בהו דבר על כרחן לצד ממון שיש בו חובה הוקשו ולא לצד ממון שאין בה חובה ולו' דלא מקיימי להא מלת' אלא במקיימי דבר ומשום דאית בהו כעין חובה לאחריני אקשינהו לצד ממון דאית בי' חובה ולא שתהא חובתו של זה כזה דזה חב ממש וזה אינו חב ממש. ותדע לך דאלו חב לאחרים ממש אע"ג דאמר כזה וכזה היה ובפני עדים הי' והלכו למדה"י אינו נאמן ואלו הכא נאמנת דאנן לא קפדינן אלא שתתקדש באפי סהדי וכיון דאמרה דהכי הוי נאמנת דהא לא מחייבי ממש לאחריני ומיהו עיקר מילת' לא מקיימ' אלא במקיימי דבר והודאתה כמו שאינה אע"פ שהיא נאמנת שנתקדשה לו. ומסתבר' לי דהא דתנן ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וחד מינייהו כתב בכתב ידו ואין עליו עדים התם היינו טעמ' משום דרחמנ' רביי' בגיטין כממון מדכתיב וכתב לה דמשמע כל שכתב לה הוא בכתב ידו מגורשת ושטר גמור הוא

כשטר שבממון ודכוותה רבי רחמנ' עד אחד בטומאה ולמאי דרבי רבי ולא גמרי' מיניהו א"כ ג"ש למאי אתא ואין לך בהן אלא מקומן ואלו בקדושין דכתב לה בכתב ידו ואין עליו עדים אינה מקודשת עכ"ל:

[פסק]:

[ז.] כתב הרמב"ם פ"ג מגנבה מודה בקנס ואח"כ באו עדים אם הודה בתחלה בפני ב"ד ובב"ד וחייב עצמו בקרן פטור. כתב מש"ל בסוגי' זו משמע דהודאה דטביחה לאו שמי' הודאה משום דאינו מחייב עצמו בשום דבר לפי זה אני תמי' הא דאמרינן שבועות (דף ל"ג) איבעי' להו משביע עדי קנס ואליבי' דמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואליבי' דמ"ד גורם לממון לאו כממון מהו ת"ש משביע אני וכו' שיש לי ביד פלוני חצי נזק והא פלגא נזקא קנסא וכו' ולפי מה שכתבנו היכא דאינו מחייב עצמו אליביה דכולי עלמ' חייב מאי פריך מחצי נזק אפי' הוי מודה לא הוי מפטר ובמלת' דאפי' הודה חייב ע"פ עדים לא נסתפקו כדאמרי' אליביה דר"א בר"ש לא תבע' לך ונראה דסוגי' דשבועות אתי' אליב' דשמואל דס"ל מודה וכו' חייב וס"ל דרבנן ור"א בר"ש פליגי בהאי דינ' וכו' אך לדעת רבינו יש לתמוה דפסק כאן כרב וכרב המנונ' ובפ"ט משבועות פסק משביע עדי קנס פטורין משבועת עדות עכ"ל. עיין יש"ש פ"ז דב"ק סי' כ"ו שכתב דדעת הרמב"ם דוק' גבי כפר בגנבה בתחלה ואטביחה הודה כה"ג חייב אבל בשאר דוכתי לעולם מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אף שלא חייב עצמו במידי חוץ בהודאה דטביחה כיון שכפר בתחל' הגנבה ע"כ הודאתו הי' כדי לפטור עצמו מקודם שיבאו העדים כו' ע"ש. וכן מסיק הוא להלכה: [ח.] ובפ"ב הלכה ז' מנזקי ממון כתב הרמב"ם כל המשלם נ"ש הרי התשלומין ממון וכו' זה הכלל כל המשלם מה שהזיק ה"ז ממון וכל המשלם יתר או פחות הרי היתר על הקרן או הפחות קנס ואין חייבין קנס אלא ע"פ עדים אבל המודה בכל קנס מן הקנסות פטור. כתב ה"ה כשלא באו עדים עד אחר כן הוא על דרך שיתבאר פ"ג מגנבה עכ"ל:

[ט.] ובפ"ה מעבדים כתב יציאת העבד בראשי אברים נוהג בכ"מ ובכל זמן ואין דנין בו אלא ב"ד סמוכין מפני שהוא קנס לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שני והאדון או' לא עשיתי פטור שאם יודה מעצמו אינו חייב להוציאו לחירות בלא עדים שהמודה בקנס פטור כמו שבארנו בהלכ' גנבה שכל מודה בקנס פטור מלשלמו (ואפשר דכוונתו פטור כלו' משבועת היסת כדין כל כופר הכל ואף בעבדים נשבעין היסת אמנם הכא כיון דאפי' יודה היה פטור אין נשבע היסת. כמ"ש רמב"ם פ"א הל' ט"ו מטוען כל הטוען את חברו טענה שאם הודה אינו חייב לשלם ממון אף על פי שכפר אין מחייבין שבועת

היסת. וכ"מ כתב על קרבן שבועה וקצת דוחק הוא). וכתב הש"ך בסי' רס"ז בי"ד על מה שכתב רמ"א שם וה"ה אם הודה האדון מעצמו שאינו רשאי להשתעבד בו מטעם דעבד תפוס בעצמו ומשמע אפי' לא באו עדים. דהודאתו עכשיו לאו הודאה לאפטוריה מטעם מודה בקנס. וזה ליתא דאם לא באו עדים כי היכא דהודאתו לא מהני כיון שאינה בב"ד לענין אם יבאו עדים דלא מקרי מודה בקנס ה"ה שאינה מהני הודאתו לחייבו ולא אמרי' בזה הודאת בע"ד כק' עדים כיון שהוא קנס והוכיח זה בראיות ודלא כסמ"ע בח"מ סי' א' ס"ק י"ח ע"ש. אמנם אם באו עדים אח"כ כיון שעבד תפוס בעצמו והאידנא אף על גב דאין דנין דיני קנסות מ"מ אי תפס לא מפקינין מיניה אם יש עדים על זה. הכא נמי העבד שהוא תפוס בעצמו לא מהני הודאתו שהודה שיפטר מטעם מודה בקנס כיון שהודאתו אינה חשובה הודאה שאין לנו ב"ד סמוכין. וע' בהרב המגיד שכתב בשם הראב"ד דבכל מודה בקנס שפטור אפי' תפס מפקינן מיניה (כלומר היכא שהודה בב"ד סמוכין) חוץ מפלגא נזקא דאע"פ שהוא קנס אם הודה בב"ד ושכנגדו תפס אין מוציאין. כ"כ פ"ט מנזקי ממון והטעם כיון דחסרו ממון משא"כ בשאר קנסות. ע"ש:

אות מ (כלל צו) מודה במקצת

[א.] ב"מ דף ג' תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו שיש לו חמשים זוז נותן לו נ' זוז וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו וכו' מאי שלא תהא הודאת פיו וכו' (מהיכ' תיתי לך למידק דתיסק אדעתי' דתהא הודאת פיו גדולה דאיצטריך למילף מק"ו דלא תהא הודאת פיו גדול') שלא תאמר הודאת פיו הוא דרמא רחמנ' שבועה עלי' כדרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענ' ישבע [ולא חשבו כמשיב אבדה לפוטרו שלא כפר בכלו] חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והאי בכוליה בעי' דנכפרי' והא דלא כפרי' משום דאין אדם מעיז פניו והאי בכולי בעי דלוד' לי' והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה סבר עד דהוי לי זוזי ופרענ' ליה ואמר רחמנ' רמי שבועה עליה כי היכא דלודי לי' בכוליה אבל העדאת עדים דליכ' למימר הכי (שהרי כפר בכוליה ונימ' מגו דחשוד אממונ' חשיד אשבועת') אימ' לא קמ"ל ק"ו ומאי ק"ו ומה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה אלא אמר רב פפא אתי' מגלגול שבוע' דעד אחד. מה לגלגול שבוע' שכן שבועה גוררת שבוע' תאמר בעדים דממון קא מחייבי פיו יוכיח וכו' הצד השוה שע"י טענה וכפירה הן באים ונשבע אף אני אביא עדים וכו' מה להצד השוה שבהן

שכן אינו בתורת הזמה תאמר בעדים שישנן בתורת הזמה הא לא קשי' ר' חייא תורת הזמה לא פריך. כתבו תוס' בד"ה אמר רבה וכו' פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כפר הכל או ניליף מהכ' דלא אמרי' מגו. וא"ת כופר הכל מנלן דפטור (וזה קשה רק למ"ד טענו חטים והודה לו בשעורי' חייב אבל למ"ד פטור וממעט לי' מקר' כ"ש כופר לגמרי. מיהו לקמן מוכח דלמ"ד חייב מוקי מיעוט' להעדאת עדים ואפ"ה אין להקשות כיון דממעטינן העדאת עדים א"כ ה"ה כופר בכל דאיכ' למימר שאני העדאת עדים דהוחזק כפרן לכך פטרו הכתוב. וגם בלא זה אפי' מתרצין תוס' כך הי' קשה עדיין אימא דכל זה איירי במקום דשייך חזקה א"א מעיז אבל בבנו כופר הכל מנ"ל. עכ"ל אספ"ז) ואין לו' מטעם חזקה הא אפי' במקום דיכול להעיז כגון בנו פטור. ואין לו' מדאצטריך עד אחד וכו' דהא איצטרך במקום שאין תובע ואין יודע אלא דהעד מעיד דהו גנב וכו' וי"ל מכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא עכ"ל ובכתובות דף י"ח כתבו תוס' ועוד דמודה במקצת יש להשביעיו שחייב לו ממון שהודה וע"י כך מגלגל עליו שבועה כעין גלגול אבל כופר הכל נסתלק לגמרי הימנו עכ"ל. (עיין בפני יהושע שכתב דנראה דמימר' דרבה לא אתי שפיר אליבי' דאביי דאמר חיישי' שמא מלוה ישנה יש לו עליו דא"כ תקשי מאי קאמר מפני מה הא לאביי אנן לא חשדינן לי' ברשיעי אלא אמרי' שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו כפי הממון שכופר בו ולא שייך מגו דלמה יכפור בכולו כיון שאין המלוה ישנה עולה כנגד כל התביעה) ור"ן בפרק שבועת הדיינין כ' ולי נראה כך ראוי לו' שאפי' נאמר כופר הכל חייב אין לנו לחייבו בפחות משתי כסף דמנא תיתי ומעתה אם איתא דכופר הכל ומודה במקצת שוין הי' ראוי לכתוב חיוב שבוע' סתם ולא הי' ראוי לכתוב הודאה כלל מאחר שאינה מעלה ולא מוריד ומשני אין אדם מעיז אע"ג דגבי עיזי דאכלי חושלי אמרי' מגו אע"ג דהוי העזה י"ל דודאי מגו כי האי גרוע הוא ולא אלים לאפטורי משבועה כדאשכחן במודה במקצת שלא פטרתו תורה משבועה ואף ע"ג דאיכ' למימר מגו כי האי הלכך כי אמרי' בהני עיזי דנאמן נאמן בשבועה קאמרי' עכ"ל. ובד"ה בכולי בעי דלודי כתבו תוס' פי' בקונטרס וכי תימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועת' ולא נרמי עלי' שבוע' לא חשיד אממונ' לפי שברצונו הי' מודה בכולה ואין נראה דהא מסקינן לקמן דלא אמרי' מגו דחשיד וכו' אלא הכי פירושו מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאינו חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמט ובכופר בכל אע"ג דשייך נמי אשתמוטי כדאית' שבועות (דף מ"ב) מ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מכופר חצי וליכ' מגו עכ"ל. (עיין באספ"ז שכתב ואין לו' דנמתין

עד דהוי ליה זוזי ופרע מאחר שלא כפר אלא על דעת השמטה. דכיון דמפקת ליה מב"ד זכאי תו לא פרע עכ"ל):

[ב.] ב"ק דף ק"ו ע"ב א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מ"ט דאמר קרא כי הוא זה (היינו הודה במקצת) ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר עירוב פרשיות כתיב כאן (פסו' שהוא מפרשה אחרת נתערב בזו שאינו מקומו דהאי כי הוא זה באם כסף תלוה הוי ליה למכתב דהתם קאי דאלו בתוך פרשתא דפקדון בלא הודאה במקצת חייב) וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב ומאי שנא מלוה (דעקרינן לקרא מדוכתי' ומוקמי' ליה עלה) כדרבה דאמר מפני מה וכו' חזקה אין אדם מעיז (בפני זה שעשה לו טובה הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה דאי לא קושט' בהדיא לא הוי מצי למכפר ביה) וגבי מלוה הוא דאיכ' למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז (הלכך אפי' כפר בכולי' רמא רחמנ' שבועה עלי').

(וכ' הר"ן בפרק שבועת הדיינין וכ"כ הרי"ף בב"ק. ואינו יודע איך משמע משם דסובר כרש"י דלמ' סובר כפי' ריב"א וצ"ע). ותוס' הקשו על רש"י מכמה משניות דמוכח כופר הכל בפקדון פטור (עיין מהרש"א ב"מ דף צ"ח ד"ה ואיני יודע לאו כפיר') ור"ת מפרש דה"ק כי הוא זה אמלוה נמי קאי דבעינן הודאה בהדי' שבועה דכפירה והכי נמי בעינן הודאה בהדי שבועה דנאנסה ובאותו ענין דקאי כי הוא זה אמלוה קאי נמי אפקדון וכי היכ' דמלוה מחייב אשתי פרות בלחוד מחייב נמי פקדון בשתי פרות חדא דהודאה וחדא דנאנסה אבל ר"ח בר אבא ורמב"ח בעי ג' פרות חדא דהודאה וחדא דכפירה וחדא דנאנסה דכי הוא זה אפקדון דוק' כתיב ולא אמלוה. והא דבעינן כפירה והודאה במלוה שמא במה מצינו ילפינן מפקדון וכו' וה"ה בפקדון חייב אכפירה והודאה לחוד בלא נאנסה אבל בנאנסה בלא כי הוא זה לא מחייב דהכי משמע ליה פשטי' דקר' לאצטרוכי כי הוא זה בהדי נאנסה ולא נאנסה בהדי כי הוא זה אבל כופר הכל פטור לכ"ע בכ"מ אפי' במקום דיכול להעיז דגזרת הכתוב הוא כי הוא זה וכו' ולא גרס ר"ת אבל בפקדון מעיז. ותוס' הקשו על פי' ר"ת נמי ונראה כפי' ריב"א דמפרש כי הוא אמלוה דכתיב הלכך בפקדון נמי לא מוקמי אלא בטענה השייכ' במלוה דהיינו כפירה והודאה אבל טענת נאנסה לא וה"ק מ"ש טענ' דשייך במלוה מטענת נאנסו ומסיק כדרבה וכו' כלו' בטענה השייכ' במלוה כגון כפירה והודאה דאין מעיז לכפור במידי דידע ביה חברי' אבל בפקדון וכו' מעיז ומחייב בלא הודאה דאם כופר הכל הי' פטור במודה במקצת נמי פטור במגו. ומיהו בטענת כפירה אפי' במקום דיכול להעיז נמי פטור מגזרת הכתוב וכו' עכ"ל. וכ"כ הרא"ש כריב"א. עיין שלטי גבורים שהקשה לדעת ריב"א דטעם דכופר

הכל פטור משום דחברו מכי' בשקרו למה לא נאמר כן גם לגבי תובע דחזקה מה שתבע הוא אמת כיון דחברו יכול לידע בשקרו בשלמ' לפי ר"ת אתי שפיר פטור הנתבע דגזרת הכתוב הוא. גם לפירש"י ליכ' להקשות דלדעתי מש"ה דחק רש"י לטעם קבלת טובה דהשת' דוק' לגבי לוה איכ' למימר כך ולא לגבי תובע אבל לפי' תוס' קשה וצ"ל דהוי מגו להוצי' (ונר' דצריך לכתוב כמו מגו להוצי' דאל"כ אין הבנה לדבריו):

[ג.] כתובות דף י"ח (וכן אית' בדוכתי טובא) תניא ר' אליעזר בן יעקב או' פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס ה"ז נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו וחכ"א אינו אלא כמשיב אבדה ופטור וראב"י ל"ל משיב אבדה (בתמי') אמר רב בטוענו קטן והא אין נשבעין על טענת חש"ו אלא גדול ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא אי הכי טענת אחרים הוא וכו' אלא הכא בדרבה קמפלגי (לעולם בטוענו קטן והא דאין נשבעין על טענת קטן ה"מ בשטוענו קטן אני נתתי לך וקרא כתיב כי יתן איש אל רעהו ולא קטן אבל קטן שבא בטענת אביו אית לי לראב"י נשבעין ורבנן פליגי אפי' בטוענו גדול וקרי ליה משיב אבדה ובדרבה קמפלגי כן פירש רש"י ותוס' הקשו עליו חדא דעיקר תירוץ חסר מן הספר וכו' ונראה דה"פ לעולם בגדול מיירי אלא אמאי קרי טענת עצמו דלרבנן דסברי בבנו מעיז טענת עצמו היא וה"ק ראב"י פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחשיבים טענת עצמו אבל לדידי דאינו מעיז טענת אחרים הוא עכ"ל) דאמר רבה מפני מה וכו' א"א מעיז ראב"י סבר לא שנא בו ול"ש בבנו (אפי' הוא קטן) אינו מעיז (ולהכי קרי לי' מטמנת עצמו משום דטענת קטן בעלמ' לית ביה מששא) הלכך לאו משיב אבדה הוא ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז (ואפי' הוא גדול ומדלא העיז משיב אבדה הוא):

[ד.] ב"מ דף ד' א"ר חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והילך (לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהן) חייב (לישבע על השאר ול"א הני דקמודי הואיל ואיתנהו בעינייהו כמאן דנקט להו דמי אלא כשאר מודה במקצת) ורב ששת אמר הילך פטור מ"ט כיון דאמר לי' הילך הני זוזי דקא מודה אגווייהו כמאן דנקט להו מלוה דמי באינך חמשים הא לא מודי הלכך ליכ' הודה במקצת הטענה מיתבי סלעין דינרין (שטר שכתוב בו סתם סלעין או דינרין) מלוה או' חמש ולוה או' שלש ר"ש בן אלעזר או' הואיל והודה במקצת ישבע ר"ע או' אינו אלא כמשיב אבדה ופטור (מדהוי ליה למימר שתים והשטר מסייע דכיון דלא פירש ניכרין הדברים ששני הי' לכך לא הוצרך לפרש כו') טעמ' דאמר שלש (קס"ד מדנקט פלוגתייהו בחמש ושלש ולא נקט לוה אמר שתי' ש"מ בשתי' לא מחייב רשב"א דכיון דכל הודאתו בשטר כתוב' דשטר נמי שתי' משמע וכל משמעות

השטר הילך הוא שהרי הקרקעות משועבדין על כך אבל כי אמר שלש סלע השלישי מלוה ע"פ הוא) הא אמר שתים פטור כו' והאי שטר דקמודי בי' הילך הוא וש"מ הילך פטור לעולם שתים חייב ודקתני שלש לאפוקי מדר"ע כתבו תוס' לר"ש בן אלעזר אי שתים פטור יהא נאמן בשלש מגו דאי בעי אמר שתים וי"ל כיון דהילך פטור אם יאמר שתים הוי כופר הכל ואין אדם מעיז ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה שטרא עכ"ל. ובד"ה לעולם ב' חייב כתבו תוס' ואע"ג דשתים חייב חשיב לי' ר"ע משיב אבדה דכשאמר שתים נראה יותר נאמן לפי שהשטר מסייע עכ"ל. ומסיק הש"ס לעולם שתים פטור והילך חייב ושאני הכא דקא מסייע לי' שטרא. א"נ משום דהוי לי' שעבוד קרקעות ואין נשבעין וכו' איכ' דמותיב מסיפ' ר"ע אומר פטור טעמ' דאמר ג' הא ב' חייב והא שטר הילך הוא וש"מ הילך חייב לא לעולם ב' נמי פטור והאי דקתני ג' לאפוקי מדרשב"א וכו' הכי נמי מסתבר' דאי ש"ד ב' חייב בג' היכי פטר לי' ר"ע האי אערומי קא מערים סבר אי אמינ' ב' בעינן אשתבועי אימא ג' דאהוי כמשיב אבדה ואפטר אלא ש"מ ב' נמי פטור. כתבו תוס' וא"ת כיון דהילך חייב כי אמר נמי שתים אינו כופר הכל א"כ אם אמר ג' יהא נאמן במגו דאי בעי אמר שתים. וי"ל דס"ל דאינו טוען ברצון מה שהשטר מסייע לפי שנראה שמחמת השטר מודה עכ"ל. כתב אספ"ז למדנו מדברי רש"י דוקא משום שעבוד' הוי השטר הילך הא לאו הכי אע"ג דלא מצי כפר בי' מודה במקצת גמור הוא א"כ שמעי' הטוען מנה חמשים בכתב יד וחמשים בע"פ והוד' בנ' של כתב יד ואפי' הי' נאמנות בו חייב כיון דלאו שעבוד קרקעות הוא רמב"ן ז"ל עכ"ל. ופריך הש"ס למ"ד הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה (דילפי' מכלל ופרט) הא כל קרקע הילך הוא. איצטריך היכא דחפר בה בורות כו' (דלאו הילך הוא שהרי קלקלה) (כתבו תוס' גם למ"ד הילך חייב אמאי איצטריך הא בקרקע לא שייך אשתמוטי. ושמא גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי כי שמא משכנ' וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענ' עכ"ל) אי נמי היכא דטענו כלי' וקרקעות הוד' בכלים וכפר בקרקעות וכו' (מהכ' משמע טענו חטין ושעורין והודה באחד מהן שחייב דדוק' כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורין חייב תוס') תני אבוה דר' אפוטריקו מנה לי בידך והלה אומר אין אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו שיש בידו חמשים יכול ישבע על השאר ת"ל על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה (מודה לו במקצת מכלל דכופר במקצת) על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים. ור' חייא (דאמר לעיל העדאת עדים מחייב שבועה על השאר בק"ו מפיו) תנא הוא ופליג. והא קרא קאמר ההוא במודה במקצת הטענה ואבוה דר' אפוטריקו ס"ל כתיב הוא וכתיב זה. חד למודה במקצת וחד להעדאת עדים דפטור. ואידך חד למודה

במקצת וחד למודה ממין הטענ' ואידך ממין הטענ' לית ליה סבר כר"ג דתנן טענו חטין והודה לו בשעורין פעור ור"ג מחייב. כתבו תוס' נראה דהלכה כר' חייא דהא מוקי ליה כרבנן דר"ג דהלכת' כוותייהו עכ"ל (ועיין שבועות דף מ"ב תוס' ד"ה בטוענו שכתבו דאפי' מאן דפטר בטוענו חטין מצי סבר דלא כר' חייא דאיכ' למפרך תורת הזמה. דהא ר' יוחנן פליג על ר' חייא בירושלמי ואית ליה טענו חטין פטור וע"כ צ"ל דפריך תורת הזמה). ולעיל כתבו תוס' נראה דהלכ' כר"ש דהילך פטור דלקמן (דף ק') פריך הש"ס והא הילך הוא. אך בספר חפץ משמע דהילך חייב עכ"ל ורא"ש כתב דהלכה כר' ששת. כתב הג"א ולא הוי הילך אלא כשמחזיר לו אותו מעות עצמו שהלוה לו או אותו פקדון אבל אם אמר אין לך בידי אלא נ' והילך והן מעות אחרים אין זה הילך וחייב שבועה אפי' לרב ששת וכן משמע מפירש"י. עכ"ל. וכתב באספ"ז מודה במקצת לא מהימן דאי בעי אמר פרוטה אני חייב לך והילך שמא לא הי' מזומנת בידו ועוד כיון דהילך פטור מטעם דחשבי' כופר הכל והוי לה העזה עכ"ל. וכתב הר"ן ריש שבועות הדיינין לדעת רש"י משמע דלא משכחת הילך אלא בפקדון לפי שהפקדון ברשות בעלים בכל מקום אבל במלוה לא משכחת שאפי' ישנן לאותן מעות שהלוהו בעין לא מצי למימר הרי הן שלך בכ"מ שהן דמלוה אע"פ שהיא בעין אינה ברשות מלוה כלל לא לחזרה ולא לאונסין כדאית' בקדושין (דף פ"ב). אלא ודאי לרש"י לא משכחת הילך אלא בפקדון. ואין כן דעת הגאונים אלא הילך איתא לבין במלוה וכו' ובמלוה כל שהן בידו ומזומן לתת לתובע הוי הילך בין אותן מעות או אחרים ובפקדון כל היכא דמוד' לי' אע"פ שעומד באגם הוי הילך דכל היכא דאיתא ברשותא דמרי' איתא. וראיה מדפריך בבא מציעא למ"ד הילך פטור מדתני רמב"ח ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת וכו' ואמאי לא משני דהאי דקמודי ביה קיימא באגם אלא ודאי בפקדון בכל גוונא הילך הוא עכ"ל. (וכ"כ אספ"ז ב"מ דף צ"ח בשם רז"ה. אמנם ראב"ד ס"ל דלאו הילך הוא ע"ש וכל אחד מביא ראיות) ולענין מי שמודה במקצת ורוצה לתת משכון למלוה באותו מקצת דעת בעל העיטור דכהילך דמי ור"י הלוי אומר דלא מקרי הילך מדאמרי' קדושין דף ח' התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן. ואחרים דוחין ראיה זו דהתם לא נתחייב במנה אף המשכון אינו כלום כיון דאין כאן במה יהא נתפס המשכון אבל כאן שכבר נתחייב לי' והניח משכון. משכון יש כאן וקני לי'. ולפי דעתי יפה כיון הר"י לוי דכיון דקי"ל דמלוה אינו קונה נמצא שמשכון זה אינו נקנה באותו מלוה דכי אמרי' קונה משכון ה"מ בשעת הלואה משום דקני ליה מעותיו א"נ שלא בשעת הלואה משום דבגובייני' דב"ד אתי לידי' וגזרת הכתוב הוא דקני

ליה דהרי הוא כאלו הגבוהו לו ב"ד וכו' אבל כשנתן לוה למלוה משכון שלא בשעת הלואה כיון דמלוה אינו קונה במה קונה מלוה למשכון ושמא תאמר שקנאו במשיכ' לשעבודו כשם שאלו הקנה לו לגמרי נקנה כך כשהקנהו בתורת משכון משיכה זו קונה לו זו שלמד ר"י הלוי מההיא דקדושין שאין מטלטלין נקנין במשיכה למשכון בעלמא כיון שאין כח במעות הראשונים לקנות ואפי' תאמר נקנה הוא במשיכה לשעבודו כשם שנקנה בכסף לשעבודו בשעת הלואתו מ"מ אינו בכסף לקנות בו אמה העברי' והכא נמי משכון לאו הילך הוא עכ"ל:

[ה.] ב"ב דף קכ"ח ע"ב שלח לי' ר' אבא לר' יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חברו מלוה אמר לא נפרעתי כלום לוה אמר פרעתי מחצה ועדים מעידין שפרע כולו ה"ז נשבע (כדין כל מודה במקצת וגובה המלו' מחצה שהודה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי) וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדים לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר"ע דאמר (גבי סלעין דינרין) משיב אבדה הוא ה"מ היכא דליכ' עדים אבל היכא דאיכ' עדים ארתותי מרתת (דאיכ' למימר שהלו' הי' יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ומרתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה). (ורי"ף גרס וה"מ היכא דליכא שטר' אבל היכא דאיכ' שטרא מרתת ולפי גרסת רש"י צריך לעיין מי הבי' עדים אי המלוה או הלוה. אי הלוה אמאי מרתת הא אמרי' במציע' (דף כ"ח) מסתבר' לא מייתי אינש חובתי' לנפשיה) מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר"ש בן אלעזר דאמר מודה מקצת הוי ה"מ היכא דליכ' עדים דקא מסייע אבל היכא דאיכ' עדים דקא מסייע ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטר' משמי' דרב שימי בר אשי הלכת' ככל הני שמעת' דשלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא. כתבו תוס' וא"ת והא קי"ל דהילך פטור והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא שטר' כיון דמודה הילך הוא וי"ל דלא חשיב הילך אלא שטר דגבי ממשעבדי עכ"ל. וכתב באספ"ז בשם הר"י בעליות וז"ל וא"ת כיון שפוסל הלוה את העדים אלו ולפיכך אין מועילין לו משבועה יגבה המלוה כל השטר כדין כל תובע בשטר ולמה פוסלין אותו בשבועת הלוה ואין לומר שהלוה נאמן במגו דמצי טעין פרעתיו כולו כיון דאיכ' עדים דמסהדי הכי דהא אמרת כיון דאיכ' שטר' מרתת אלמא ליכא מגו לפי שאינו יודע עדיין שהעדים מעידין כן. י"ל אע"ג דאמרי' כיון דאיכ' שטר' מרתת לא מפקינן ליה מהאי טעמ' אלא מתורת משיב אבדה שאין לפוטרו כי לא יבא לכפור כדי שלא יתחייב שבועה כי טוב להודות שמא יזכרו עדים שלא פרע כולו בפניהם ונמצ' מתבדה מתוך השטר דא"ל שטרך בידי מאי בעי הלכך כיון שדעתו להודות לא ימנע מפני השבועה וכו' ומ"מ איכ' מגו שאם הוא חפץ בממון הי' יכול לכפור על בטחון העדות שאומרים שפרעו

כולו כי יותר הדעת נוח' שלא יחזרו בהן ויעידו במה שאומרי'. וכן הא דאמרי' בעלמ' חזקה אין אדם מעיז לאו למימר' שאם היינו מחייבין אותו מודה במקצת בתשלומין שלא היה מעיז וכופר בכל כדי שנפטרנו ממון אלא ה"ק חזק' לא יעיז כדי להפטר משבועה ונוח לו שישבע ולא יעיז תדע דהאי בעיזי דאכלי חושלי וכו' דהא ודאי דאדם מעיז פניו כדי להרויח ממון שהוא בא לטעון ולזכות כההיא דאומן דמתרצינן כיון דאיכ' שבועת מוד' במקצת אומן נשבע ונוטל דבע"ה טריד ולא אמרי' ביה מגו עכ"ל: [ו.] שבועות דף ל"ח ע"ב מתני' מנה לי בידך אין לך בידי פטור אין לך בידי אלא נ' חייב מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא נ' פטור מפני שהוא כמשיב אבדה וכו'. טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב הטוען לחברו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכ"א אין הודאה ממין הטענ' אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת קרקעות פטור במקצת כלים חייב שהנכסים שאין להם אחריו' זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן. אין נשבעין על טענת חש"ו ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: [גמ'] (פליגי בהא דקתני מתני' הטענה ב' כסף וההודא' בש"פ) רב אמר כפירת טענה ב' כסף ושמואל אמר טענה עצמה ב' כסף אפי' לא כפר אלא בפרוט' ולא הודה אלא בפרוט' חייב וכו'. תני ר' חייא לסיוע לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר ב' כסף חייב חסר מעה פטור אמר רב נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו (דבעי טענת ב' כסף) אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפי' לא טענו אלא בפרוט' חייב מ"ט דכתיב לא יקום ע"א וכו' אבל קם לשבוע' ותניא כ"מ ששנים מחייבין ממון ע"א מחייבו שבועה. אמר ר"נ אמר שמואל טענו חטין ושעורין והוד' לו בא' מהן חייב א"ל ר' יצחק יישר וכן אמר ר' יוחנן מכלל דפליג ר"ל איכא דאמרי משהא הוי שהי ליה ושתיק וכו' ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן טענו חטין ושעורין והודה באחת מהן פטור אמוראי נינהו אליבא דר"י איתבי' טענו שור והודה לו בשה פטור טענו בשור ושה והוד' לו באחת מהן חייב וכו' ומסיק הא אדמון היא (דבעי מין הטענ' ומיהו היכא דטענו שנים והודה לו באחד מהן חייב) ולא דחוי מדחינא לך אלא תלמוד ערוך בפיו של ר' יוחנן הא מני אדמון. (כתבו תוס' בתרתי פליגי אדמון וחכמים אי יש בלשון הזה לשון קנקנים בטענו חטין ושעורין והודה באחד). אמר רב פפא טענו כלים ופרוט' הודה בכלים וכפר בפרוט' פטור כרב (דאמר כפירת טענה בי כסף) הודה בפרוט' וכפר בכלים חייב כשמואל דאמר טענו חטין ושעורין והודה באחד מהן חייב (ואי משום דכפר בכל דהו הא אמרי' לכך יצאו כלים

למה שהן. וכ"ע מודו בזה דבכלים אפי' על כפירה כל דהו חייב). כתבו תוס' דהלכה כשמואל דטענו חטין ושעורין וכו' חייב. ולא כמו שפסק ר"ח דהלכה כר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן. עכ"ל. כתב אספ"ז בכתובות דף ק"ח אפשר דאפי' לר"ג דאמר טענו חיטין והוד' בשעורין חייב מוד' היכא דאמ' מלא עשרה כדים שמן יש לי אצלך הו"ל כמ"ד שמן יש לי בידך ולא קנקנים ולכ"ע פטור דתני' חטין ושעורין דלא טעין מעיקר' להדיא חטין ולא שעורין ואיכא למימר דשוב הוי טעין נמי על השעורין ושפיר מקרי מודה במקצת אי נמי לדמי שעורין אסיק שמייהו חטים דמשמע לי' מה לי חטין מה לי שעורין סוף סוף כ"כ דמים חייב לי אבל כי פריש בהדי' חטין ולא שעורין אפי' ר"ג מודה. דלהכי קאמר רואה אני את דברי אדמון לאפוקי מדרבנן דאמרי אין בלשון הזה לשון קנקנים דהוי כאלו אמר שמן ולא קנקנים. ור' יונה תירץ דלהכי אמר ר"ג רואה אני וכו' אע"ג דאית ליה טענו חטין וכו' חייב דנ"מ דצריך ליתן לו שמן וקנקנים אם הודה בכדי שמן דיש בלשון הזה לשון קנקנים עכ"ל. ועוד כתב ב"מ דף ה' תימא דלמ"ד פטור אף מדמי שעורין ליכא הודא' כלל. ותו דלמ' ר"ג מחייב בדמי שעורין אבל משבועה פטר דבעי נמי הודא' ממין הטענה וי"ל לת"ק היא גופא אשמעי' קרא דמשום דפטור מדמי שעורים א"כ ליכא הודאה ור"ג דמחייב בדמי שעורין מחייב ליה נמי שבועה על החטין עכ"ל: [ז.] ב"ק דף ל"ה ע"ב אמר רבה בר נתן טענו חטין והוד' לו בשעורין פטור מאי קמ"ל תנינא טענו חטין והודה לו בשעורים פטור (ואין לומר דאצטריך לאפוקי מדר"ג דא"כ לימא בהדיא הל' כרבנן אספ"ז ב"מ דף ה') אי מהתם הוי אמינא פטור מדמי חטים וחייב בדמי שעורים וקמ"ל דפטור לגמרי (דהא אמר תובע לאו שעורים יהבי לך ואחולי אחיל גביה). כתבו תוס' די"ל דרבה אמר למילתי' כנ"ע ולא מחייב ר"ג אלא שבוע' דאי הוי חייב בדמי שעורים מנא לי' לרבה ב"נ דרבנן פליגי עליו בהא דלמא לענין שבועה דוקא פליגי דכתיב כי הוא זה דבעי ממין הטענה. וכי תימא דרבה ב"נ סבר דמהאי טעמא דפטרי רבנן משבוע' לא הוי נמי הודאה להתחייב שעורין הא ליתא דהא אמרי' טענו חטין ושעורין והודה בא' מהן פטור והתם ודאי לכ"ע חייב מה שטענו אפ"ה פטור משבועה. ע"כ נרא' דלכ"ע פוטר מדמי שעורין דמשמע ליה דסברא הוא שהוא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין ומחל לו ובשבועה דוקא פליגי אי בעי מין הטענה עכ"ל. (וע' תוס' שבועות דף מ' ד"ה והודה שמסיים שם אף שפטור מדמי שעורין אף לר"ג אפ"ה חשיב לי' הודאה). כ' הרא"ש מ"ש רש"י ותוס' מטעם מחילה פטור מדמי שעורין תמיהני דמילת' דשכיחא שיש לאדם כמה תביעות על חברו ואין רוצ' לתובעם בבת אחת וכו' לכן נ"ל דרבה ב"נ איירי כעין מתני' [דשור שהי' רודף] כגון שטענו חטין

הלויתיך באותו יום ובאותו שעה והלוה אומר שעורין היו אם איתא דהלוהו שניהם היה טוען על שניהם כיון דבבת אחת הן אלא ודאי הודה שלא הלוה שעורין והא דקאמר מאי קמ"ל תנינא משום דמשמע דמתני' ע"כ באותו יום וכו' דאי לאו הכי פשיטא דחייב דאין אד מוחל שאר תביעות אם לא תבעו בפעם אחת ודחי ליה אי מהתם ה"א פטור מחטין וחייב בשעורין אפי' טען באותו זמן (ומה שאנו הולכין אחר הודאת התובע ולא אחר הודאת הנתבע הוא משום דודאי אחד מהם טעה ואין מוציאין מיד המוחזק כ"כ המפרשים. וע' פני יהושע בפירושיו על טור ח"מ) והרמ"ה פי' הא דפטור משעורין לאו משום דהוד' ולא משום דמחיל אלא משום דהודאתו שהוד' בשעורין לאו הודא' דנתחייב עלה דכי אמרי' הודאת בע"ד בק' עדים היכא דאמר לסהדי אתם עדים א"נ בפני ב"ד אפי' לא אמר אתם עדי והוא שתבעוהו והוד' וכו' הלכך אי הדר טעין לכל הפחות תן לי שעורין שהודית וקאמר משטה אני בך חייב ולא נהירא דא"כ מאי פריך לרבא ב"נ ממתני' (דשור שהי' רודף) דע"כ מיירי דראו עדים הנגיח' אלא שאינן יודעין אם גדול אם קטן דאל"כ הוי מודה בקנס וכיון שכן כשיטען ניזק גדול הזיק הוצרך מזיק לומר קטן ולא כמשטה ואם לא השיב כן היה מתחייב בגדול הלכך ליכא למימר אלא מטעם הודאה עכ"ל. ועוד כתב אי תפס שעורין מפקינן מיני' כיון דלית ליה תביעה עליהן. ורי"ף כ' אי תפס שעורין לא מפקינן מיני' וקשה אמאי לא משני אמציעת' ראוי ליטול ואין לו ולא מצי למתני פטור כיון דאי תפס לא מפקינן. ויש רוצים ליישב דודאי גבי מציעת' לא מהני תפיסה כיון שניזק אומ' גדול הזיק הרי פטור הקטן ולא מהני תפיסת הקטן על תביעת הגדול דתם אינו משלם אלא מגופו אבל גבי שעורין מהני תפיסה ממה נפשך דא"ל שעורין הודית ואם איני זוכה בהודאתך הרי חטין יש לי עליך ואתפוס בדמי חטין וא"כ ה"ה לתם ומועד מהני תפיסה בתם או בשביל עצמו או בשביל מועד וכו' ולא שמיע לי האי תרוצא דלדמי חטין לא מצי תפס כיון שכפר לו ולדמי שעורין נמי לא שהרי כבר הודה שאין חייב לו שעורין הלכך לא מהני לי' תפיסה אלא בניזקין שנים שיש לו תביעה על שניהם עכ"ל. כ' הנמוקי יוסף הא דכ' הרי"ף אי תפיס וכו' ה"מ היכא דתפיס מקמי דלהדר נתבע מהודאתו אבל היכא דהדר מקמי' תפיסה לא מהני לתובע תפיסתו וכ"כ רמ"ה וכו' ועוד כתב נ"י הא דקאמר בש"ס אי ממתני' ה"א פטור מדמי חטין וכו' דכיון דדמי הני שעורין דמודה ליה נתבע איתנהו בכלל הנהו דמי חטין ה"ל כמאן דטעין דמי כור חטין וקא מודה ליה בדמי שעורין דמה לי הן מה לי דמיהן קמ"ל דלא דמי דהתם איכא הודאה ממין הטען' גופה וכו' אבל השתא אינו ממין הטען' כלל וקי"ל כרבה ב"נ ומיהו היינו כשתובע טוען ברי חטין אבל אי טעין שמא כגון דאית ליה

גבי' כור תבואה ולא ידע אי חטין אי שעורין אע"ג דהשתא לא תבע מיניה אלא חטין הודא' ממין הטענ' הוא וכו'. ועוד כתב הא דמהני תפיסה ה"מ בממונא דאי הוי הוד' ביה הנתבע הוי מחייב אבל בקנסא דרחמנא פטרי' אפי' תפסו בלא עדים מפקינן מיניה והא דאמר [ב"ק דף ט"ו] גבי פלגא נזקא דאי תפס לא מפקינן התם דאיכא סהדא דאזיק דאיכא חיובא גבי מזיק אי קיימא בדינא בב"ד בא"י לפיכך אם תפס בבבל אהני ליה עכ"ל. (ועוד כ' מהך סוגיא דשמעינן דמאן דטעין מנה הלויתיך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים שנתת לי אותן דמים בחפץ פלוני והרי הוא קיים או שהלוית לי עליו ע"מ שלא להשתלם אלא מגופו או ה"ה איפכא היכא דטען דאית לי' גביה חפץ פלוני דשוויי' ניהלי' אפותיקי במנה ואידך מודה בחמשין דאוזפי' בהלוא' גרידא דמה שטענו לא הודה לו ופטור מתשלומין ומשבועה עכ"ל):

[ח.] ב"מ דף צ"ח פריך הש"ס (אמתני' זה או' שאולה מתה וזה אומר שכורה ישבע השוכר וכו') אמאי מה שטענו לא הודה אמר עולא ע"י גלגול דא"ל אישתבע דכדרכה מתה ומגו דמשתבע וכו' כתב הרא"ש בשם הראב"ד אע"פ שהוא תובע ממנו ב' פרות אחת דשאלה ואחת דשכירות וזה אומר דשכורה מתה ואותה של שאלה אביא לך מן אגם אפ"ה אין כאן הודאה במקצת דשאלה ושכירות שתי טענות הן. ומכאן אנו למדין שאם אומ' מנה הלויתיך ומנה הפקדתי אצלך וכופר בא' מהן אין מודה במקצת ההלוא' ופקדון ב' טענות הן שאין חיובן שוה ואין פטורן שוה וכו'. ורמב"ן השיב אפי' כשתמצא לומר דשתי טענות כשני מינין ובמתני' פטור משום דמחליף שאלה בשכירות ושכירות בשאלה. מיהו מ"ש בטענו מנה הלויתיך ומנה הפקדתי אצלך. אינו דהוי לי' טענו חטין ושעורין והודה באחת דחייב וכללא הוא לכל ענין שבעולם ל"ש מלוה ול"ש פקדון ואפי' טעין חטין מלוה ושעורין פקדון והודה באחד חייב. והדין דאמר שאלה ושכירות ב' טענות קשה כשאו' שאולה מתה והלה אומר שכורה יפטר לגמרי ולא בעי לאשתבועי כדרכה מתה דה"ל טענו חטין והוד' בשעורין שפטור אף מדמי שעורין והאי נמי כשני מינין דמי אלא ודאי מסתברא דשאלה ושכירות כמין א'. ומיהו עיקר הדין שאו' הרב במלוה ופקדון נראה שדין אמת וראי' מפרק המניח דניזקין שנים ומזיקין שנים וכו' ורמינהו לרבה ב"נ והא הכא שזה טוען גדול את הגדול ואני שותף בו במנה והלה אומר קטן הזיק ואתה שותף בו בחמשים. אי נמי ב"ח ואפ"ה כיון דמשני לי' מניזק לניזק הו"ל טענו חטין וכו' וטעמא דמילתא משום שהניזק טוען גדול את הגדול מודה שלא הזיק הקטן כשם שטוען חטין מודה שאין עליו שעורין פטור ושמעי' מיני' שאם טענו מנה פקדון או נזק והודה בנ' הלוא' שפטור לגמרי אפי' במה שהודה דהאי נמי מודה שלא לוהו מעולם ולא נעש'

אותו מעשה בפניהם וא"ת מ"ש שאלה ושכירות י"ל דתרווייהו פקדון נינהו ושלו הן בכל מקום וחוזרין בזמן שקיימין כך נ"ל עיקר אבל הרמב"ם כ' מנה לי בידך הלואה ואמר להד"ם אבל נ' פקדון יש לך בידי או משום נזק הורו רבותי שזה מוד' במקצת וישבע ולזה דעתי נוט' עכ"ל רמב"ן ומסיק הרא"ש כרמב"ם דבין חטין לשעורין לא טעו אינשי ומדלא טענו מחל או הוד' וכו' אבל בין מלוה לפקדון טעו דפעמים שיש לאדם מעות ביד חברו ימים רבים ושכח אם בתורת הלואה או פקדון עכ"ל. וכאספ"ז כתב בשם רז"ה שמלוה ופקדון מצטרפין וראב"ד כ' דשאלה ושכירות ב' מינין וגם מלוה ופקדון לא מצטרפי. ורמב"ן כ' דשאלה ושכירות חדא מילתא מלוה ופקדון תביעות חלוקות הן דומיא דחטין ושעורין ורשב"א כ' דשאלה ושכירות כמלוה ופקדון וכל שתבעו לו באחד והודה בשני פטור וריטב"א סובר כרמב"ם וכו' עכ"ל: [ט.] ב"מ דף ק' מתני' היה לו שני עבדים זה אומר גדול לקחתי וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר: [גמ'] אמאי ישבע מה שטענו לא הודה (דלא דמי לטענו מנה והוד' בנ' דהתם מקצת הטענה עצמו הודה אבל זה מודה בעבד אחר ועל זה שטענו א"ל להד"ם) ועוד הילך הוא (ואף דאית ליה כמ"ד טענו חטין וכו' חייב זה שמודה עליו מוכן הוא ליטלו ואיכא מ"ד דהילך פטור) ועוד דאין נשבעין על העבדים אלא אמר ר' הושעיא כגון שטענו עבד בכסותו (דמחויב שבועה משום כסות ומשתבע אעבד בגלגול ועוד יש הרבה אוקימתות וע' ברש"י בסוגיא זו שכתב דסומכוס ס"ל טענו חיטין והודה בשעורין חייב:

[י.] שבועות דף מ' אמר רב ענן אמר שמואל טענו חטין וקדם והודה לו בשעורים אם כמערים חייב ואם כמתכוין פטור כתב רמב"ן בחידושיו גיטין דף נ"א וז"ל כללא דשמעת' דמוצא מציאה מן התור' כל מודה מקצת פטור לעולם עד שיטעננו מנה ויודה לו אח"כ בחמשים אבל הודה לו תחלה בחמשים ואח"כ תבעו מנה פטור משום דבשעת הודאה מודה בכל היה. ואמרי' נמי בשבועות טענו חטין וקדם והודה לו בשעורין כלו' ואח"כ טענו שעורים אם כמודה פטור. ואינו מתחייב לעולם עד שיטעננו ברי אבל בשמא משיב אבדה הוא ומשיב אבדה מדאוריית' פטור מדין מגו וכו' שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והיינו נמי דאמרינן מפני מה אמרה תור' מודה מקצת הטענ' ישבע כלומר ולא פטרתו מפני שיכול לכפור וקי"ל נמי הילך פטור וכל פקדון כיון דמודה בי' הילך הוא הלכך הא דר' יצחק דאמר שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע הכי מתוקמ' כגון שטענו שני כיסין וכו' שאני ראיתיך מגביה מציאה וראיתי אחד מהם ויודע אני שהשני עמו טענות ברי היא דכיסין לא מנתקי מהדדי ואע"ג דאמרי' פ"ק דביצה כיסין נמי זימנין דמתעכלי קטרייהו לא עבדי הכי וכל מילת' דלא שכיח טענת ברי מקרי

והלה אומר לא מצאתי אלא א' וכך וכך מעות הי' בו והוצאתים ואשלם לך חייב ובשוורי' לאו טענת ברי דמנחתי מהדדי ופטור ומשכחת לה נמי לדר' יצחק כשהי' מכריז ואומר כיס מצאתי (לי) וזה אומר סימניו והודה לו וטען שנים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד ואשלם לך שכבר הוצאתים כדפרישי' עכ"ל. [וכ"כ הר"ן שבועות דף מ"ב בשם הר"י הלוי דבעינן שתהא תביעה קודמת להודאה ושמעי' מהא דקדם והודה לו בשעורים וכו']:

[יא.] שבועות דף מ"ג מתני' סלע הלויתיך עליו ושקל הי' שוה והלה אומר שלשה דינרין הי' שוה חייב. כ' הר"ן הקשה הרמב"ן אמאי חייב והא לאו מודה במקצת דהא ודאי אם אית' למשכון בידיה דמלוה לא מחייב לי' למלוה כלום עד דמהדר לי' משכוניה וכיון שכן הכא שאינו יודע אם אבד אם לאו אין כאן הודיה במקצת אלא הוי ליה כאומר דינר מאותו שקל שאתה תובע ידענא דלית לך שג' דינרין הי' שוה ודינר א' לא ידענ' כלומר אם נאבד המשכון כמו שאתה אומר ובעינ' לשלומי לך או אם ישנו ברשותך ואיני חייב לך כלום עד שתחזו' לי המשכון והוי כאומר נ' לית לך ונ' לא ידענא דפטור וי"ל כיון שמודה בעיקר החיוב שאפילו ישנו לפקדון בידו מ"מ הוא חייב באותו עודף ואם אבד נמי כדבריו הוא חייב לו בהם אע"פ שאם לא אבד אינו גובה הימנו עד שיחזיר לו כיון שהוא נאמן בכך בשבועה מודה במקצת הוא דתרתי מילי נינהו והודא' דילי' הודאה גמורה היא ומיהו דוק' כה"ג חייב מפני שהוד' במקצת אבל בממון שחברו נאמן עליו בשבוע' ונתבע כופר הכל אין מחייבין אותו שבועה לומר כיון שהתובע נאמן עליו בשבועה הרי הוא כאלו הודה במקצת כגון שטען עליו חמשין מחמת הלוא' וחמשין מחמת חבלה ונתבע כפר הכל אע"פ שתובע נאמן בשבוע' בחמשין דחבלה אפ"ה נתבע לאו מודה במקצת וכו' שאינו דומה למשנתינו לפי שאין אנו מחייבין הלוה מפני שהמלוה נאמן בשבועה שאבד המשכון אלא מפני שלוה עצמו מודה במקצת. מיהו חמשין לית לך וחמשין לויתי ואיני יודע אם פרעתיך מודה במקצת הוא שאע"פ שלא הודה כלום בבירור מ"ע מתוך תשובתו נתחייב הוא במקצת עכ"ל. ודברים אלו אינם ברורין אצלי דאם אית' דבמשכון דלא שוה לא מחייב לוה למלוה מידי עד דמהדר לי' משכוני' כשהלוה מודה ואמר ג' דינרין למה חייב והרי אינו כממון אלא כגורם לממון ופטור דהא אמרי' בשבועת העדות מי יימר דמשתבעת והוי גורם לממון וכו' ה"נ כי מודה לוה באותו חצי שקל שהוא יתר על שווי משכון אין כאן הודאות ממון. ועוד אף שנשבע אח"כ שאינו ברשותו לוה פטור כיון דבשעה שהודאה יצאה מפיו אין מחייבין אותו. ועוד לפי דבריו כי מקשה בפרק המפקיד על רב הונא דאמר משביעין אותו שבועה שאינו ברשותו ולא הוי ס"ד דמתני'

מיירי במאמינו תקשה לן לוה אמאי חייב שהרי אין למלוה לישבע שאינה ברשותו אי לית' לדר"ה ונמצא שזה אומר איני יודע אם חייב אני לך כלום. ואי נמי אית' לדר"ה אמאי מחייב לי' בודאי שבועה זו לא נתקנה ליפות כח מלוה אלא מפני חשש שמא עיניו נתן בה ונמצא לוה לפי הודאתו פטור מן הדין כל כמה דלא מהדר משכוני' ולמה נאמן המלוה בשבועה כדי לחייב ללוה וכו' אע"ג דבאבדת המשכון מלוה ברי ולוה שמא ה"ל כמנה לי בידך והלה אומר אינו יודע דפטור לפיכך אני אומר דבמשכון שאינו שוה אפי' ידעינן בודאי דאיכ' בידי דמלוה אעפ"כ חייב לוה לפרוע העודף ואע"פ שאפשר שאין ב"ד נזקקין לכוף את הלוה כ"ז שהמלוה עובר בלא תחמוד היינו כדי לכוף את המלוה שלא יעבור עברה זו אבל אין הלוה נפטר מחיובו בכך וחייב בבא לצי"ש לפרעו את העודף כיון דלא קי"ל כשמואל דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי אין חיוב הלואה תלוי במשכון כלל ואפי' אית' למשכון נמי ואפי' למי שפוסק כשמואל הא מוקי מתניתין בדפירש שאינו מקבלו אלא לפי שווי דמיו וכו' ולענין נ' הלוא' ונ' חבלה מודינא דודאי נתבע פטור דגורם לממון הוא אבל לאחר שנשבע נחבל מסתברא לי דחייב דהיינו ר' חייא קמיית' (ב"מ דף ג'(, וה"נ אנן סהדי דחמשין דחבלה אית לי' גבי' כיון שכבר נשבע אע"פ שבשעת תביעתו לא הוי כאן עדים במקצת וחזינן לעיל שכל שיצאתה הודאה מפיו בפטור אע"פ שאח"כ בא לו צד חיוב אינו מתחייב עליה נראה לי שאין למדין ממנה לנדון זה דשאני התם שעל הודאתו אתה מחייבו וכבר יצאתה מפיו בפטור. אבל בדר"ח קמיית' על הודאת עדים אתה מחייבו ומה יעשה זה שבתחל' לא היו לו עדים ואח"כ באו. ונחבל נמי כשנשבע הרי אנו עדיו ושמעינן ממתני' דכל שומר שכר שאבד אותו דבר המופקד בידו והמפקיד טוען כך וכך הי' שוה ונפקד מודה במקצת חייב. וכ' הר"י הלוי כיון שכן היכא שאמר שומר אנא לא ידענא כמה הי' שוה ובעל הפקדון אומר כך הי' שוה והוי שומר מחויב שבוע' ואינו יכול לשבע ומשלם ואין התובע חייב שבועה כלל. והקי' הוא בעצמו על דבריו מירושלמי פרק הכונס חד בר נש אפקיד חד שק צרור ארעו אונס הדין אמר סיגין הוי מלא והדין אמר מטכסא הוי מלא אמר ר' אמי ה"ז נשבע ונוטל והתם בודאי בטוען שמא סיגין דאי בטוען ברי פטור לגמרי דה"ל כטענו חטין וכו' וכיון שכן הרי הוא הודה במקצת החיוב וא"י כמה והוי לי' למפקיד ליטול בלא שבועה ותירץ דלא אמרינן משואיל"מ אלא בזמן שאם הי' טוען ברי מה שהוא טוען איני יודע הי' מתחייב שבועה כגון נ' ידענ' וכו' אבל הכא אלו הוי טעין ברי סיגין לא הוי מחויב שבוע' דמה שטענו לא הודה. כי אמר נמי בשמא לאו מחויב שבוע' שאי"ל. והקי' א"כ למה ישבע התובע ויטול הוי לי' כאומר מנה לי בידך והלה אומר א"י דפטור ותירץ

דהכא בדליכ' דרר' דממונ' אבל הכא דודאי איכ' דרר' דממונ' דהא ודאי אפקיד גבי' אלא דאיהו לא ידע אי סיגין וכו' נשבע התובע דידע ונוטל עכ"ל ורמב"ן חלק עליו בדין זה ואמר דודאי כי אמר מנה לי בידך והלה אומר א"י דפטור אפי' איכ' דררא דממונ' וראי' מדתנן (ב"מ דף צ"ז) משאיל אומר שאולה מתה והלה אומר א"י חייב והוינן בה מדרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר א"י דפטור וכו' והא התם דאיכ' דררא דממונ' דהא שאלה ולא ידע אי נפק מזמן שאלה או לא ואפ"ה פטור דכלל' הוא דכל שאינו יודע בחיוב פטור ובחזרה חייב וכו'. ורשב"א דחה קושי' זו דהתם אין הנתבע מודה בשום חיוב שאם בשעת שכורה מתה אינו חייב כלום אבל הכא אפי' מלא סיגין אפ"ה מחייב לשלם דמי סיגין וכו' אבל עיקרן של דברים שאין לירושלמי עסק בדין זה כלל דהתם מפני תקנת נגזל באשו נגעו בה וכו' ואין זו מענין שמועה זו וכו' ומ"מ יש לדקדק בדינו של הר"י הלוי שומר שאבד מה שהופקד בידו ואמר איני יודע כמה הי' שוה למה אנו דנין אותו כמחויב שבועה ואי"ל ומשלם הרי אינו מודה בדבר שבמדה וה"ל כמו מה שהנחת אתה נוטל דפטור ועוד שאינו כופר בב' כסף וכו' תירץ רמב"ן דלא דמי וכו' ה"נ הרי הוא כאומר פרוטה ידענ' שהי' שוה ואידך לא ידענ' ומ"מ דוקא באומר שיודע אני שהי' שוה ממון. אבל אם אמר איני יודע אם שוה כלום פטור דאין כאן הודאה כלל זה דעת רמב"ן ורי"ף ור"י הלוי אבל הראב"ד חלק עליו מן הקושיו' שלמעל' עד כאן לשון הר"ן:

[יב] שבועות דף מ"ב מתני' אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיצד בית מלא מסרתי לך כיס מלא מסרתי לך והלא אומר א"י אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור. זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב. גמ'] אמר אביי לא שנו אלא דא"ל בית סתם אבל בית זה ידוע טענתיה (שנראית חסרונה). אמר לי' רבא אי הכי אדתני סיפ' וכו' ליתני אבל בית זה מלא חייב אלא אמר רבא לעולם אינו חייב עד שיטעננו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה וכו'. כתבו תוס' פי' ריב"א דנפק' לי' מההי' דדריש ב"ק דף ס"ג שמלה למעוטי דבר שאינו מסוים ובמכילת' מפרש לי' מכסף או כלים מה כסף שדרכו לימנות אף כלים מכאן אמרו כל טענה שאינה במדה וכו'. ועוד כתבו תוס' הא דתני עד הזיז וכו' למ"ד הילך פטור צריך להעמיד כגון זה עצמו שמודה אינו בעין עכ"ל. וע' דף מ"ו תוס' ד"ה בטוענו. כתב הר"ן תמהני מה שהנחת אתה נוטל למה פטור והרי כשאנו רואין הפירות הודאתו ידועה ועדיין הוא עומד בה. ונ"ל דהיינו טעמ' משום שבשעה שהודא' יוצאה מפיו בעינן שתהא דבר שבמדה ואע"פ שאח"כ מודה בדבר שבמדה כיון שהודאתו הראשונ' לא חייבתו שבועה שוב אינו חייב

בהכי עכ"ל. ועוד כתב שם היכא שטוענו בדוק' והוא מודה לו בשוה אין הודאה ממין הטענה אבל אי טענו שוה והוא מודה לו בדוק' חייב עכ"ל (כן מוכח מסוגי' דהתם):

[יג] כתב בית יוסף בסי' ע"ה ופ"ז בשם הרשב"א יש לחקור שבועת מודה במקצת אם הוא דוקא במודה שהוא חייב מקצת ממש או דילמ' אפי' בכופר הכל אלא שמתחייב במקצת מתוך טענתו כגון שתבעו מנה ואמר לא לויתי וחזר ואמר לויתי חמשים ופרעתים דהוחזק כפרן לאותן ממון וכו' ומסתבר דוקא מודה במקצת ממש דאשר יאמר כי הוא זה כתיב ובדר' חייא קמיית' אינו מתחייב אלא מתוך טענתו דאלו אמר לויתי ופרעתי לא הי' מתחייב ואפ"ה דוקא בעדים ומק"ו הא לאו הכי לא עכ"ל. ובתשו' אחרת כתב שמעון כופר הכל ואין עליו אלא היסת זולתי על הריבית שהוצרך ללוות בריבית ולפרוע לב"ח שנכנס לו ערב בשביל ראובן שבזה רואה אני לחייב את שמעון וכו' ומ"מ אע"ג שיתחייב שמעון באותו סך הריבית אין חיוב זה עושהו כמודה במקצת להתחייב שבועת התור' על מה שכפר שאין המתחייב במקצת מתוך טענת הכפירה כמודה במקצת מפורש בפיו וזה נ"ל אמת עכ"ל (וע' משנה למלך פ"א הלכה א' מטוען שכ' דבתשובת רשב"א ח"ב סי' רמ"ו נראה שדבריו שם סותרין לכלל זה ויש לחלק עכ"ל):

[פסק]:

[יד] בפ"א מטוען כתב הרמב"ם הטוען את חברו במטלטלין והודה לו במקצת ה"ז משלם מה שהודה בו ונשבע על השאר מן התור' שנא' אשר יאמר כי הוא זה וכו'. הטוען מטלטלין על חברו וכפר בכל או שהודה במקצת ונתנו מיד ואמר אין לך בידי אלא זה והילך או שאמר אמת שהי' לך אצלי אבל מחלת או נתת לי או מכרת או החזרתי לך או שטענו חטין והודה לו בשעורין בכל אלו פטור משבועת התורה אבל חכמי הגמרא תקנו שישבע הנתבע בכל אלו שבועת היסת. ובפ"ג מטוען כתב אין מודה במקצת חייב שבועה מן התור' עד שיודה בפרוטה ויכפור בשתי מעין כסף או יתר וכו' ולקמן כתב בד"א בכסף וכו' אבל הכלים אין משערין את דמיהן ואפי' הן עשר מחטין בפרוטה וטענו שתי מחטין הודה באחת וכפר באחת חייב וכו'. אין מודה במקצת חייב שבועה עד שתהי' הודיה מן הטענה וכו'. מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה ה"ז פטור אבל אם טענו מנור' בת עשר ליטרין והודה במנורה בת חמש ליטרין ה"ז מודה במקצת מפני שיכול לגורדה ולהעמידה על חמש וכו'. כור חטין יש לי בידך אין לך בידי אלא כור שעורין פטור אף מדמי שעורין שהרי אומר אין לי בידך שעורין ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בב"ד מנה לך בידי ואומר לו האחר אין לי בידך שאין ב"ד מחייבין אותו ליתן לו כלום. ואם תפס התובע דמי שעורין אין מוציאין מידו. ועוד כתב טענו חטין

ושעורין והודה באחת מהן חייב וכו' מנה לי אצלך הלואה והלה מודה בחמשים פקדון וכו' הורו רבותי שזה מודה במקצת וכו' ולזה דעתי נוטה וכתב הראב"ד אין זה מודה במקצת שמלוה ופקדון ב' טענות עכ"ל. כתב ה"ה נראה דעת רשב"א מסכמת לדברי הר"א שהוא פטור וגדולה מזו שאם טענו מנה מלוה והודה במנה פקדון דהוי כטענו חטין וכו' שהוא פטור ובפ"ד מטוען כתב הרמב"ם ואין מודה במקצת חייב עד שיטעננו בדבר שבמדה וכו'. אין מודה במקצת חייב שבועה עד שיודה בדבר שאפשר לכפור בו כיצד מי שטען ק' דינרין יש לי אצלך חמשים בשטר וחמשים בלא שטר אין לך בידי אלא חמשים בשטר אין זה מודה במקצת שהשטר לא תועיל בו כפירתו והרי כל נכסיו משועבדים בו אפי' כפר בו הי' חייב לשלם לפיכך נשבע היסת על החמשים. כתב ה"ה נראה מדבריו דוקא כשהם בשטר שא"א לו לומר פרעתי אבל אם החמשים בעדים או בכתב ידו שהוא נאמן לומר פרעתי אם הודה בהן הודאתו הודא' לחייבו שבועת התורה. ורמב"ן הוסיף שאפי' החמשים הם בכתב יד בנאמנות חייב כיון שאינו גובה ממשועבדין ולא מיעטו אלא שטר דוק' דהוי שעבוד קרקעות שגובה בו מלקוחות. ורב האי כתב בשערי שבועות הפך מזה שאפי' אין החמשים אלא בעדים אם הודה בהם אין הודאתו כלום ודברי רבינו נ"ל עיקר עכ"ל. וכ' מש"ל מ"ש רבינו הרי כל נכסיו משועבדים אף על פי שאין זה מעלה ומוריד לענין שאין יכול לכפור נראה שכוון למ"ש ה"ה בפט"ז מאישות ואע"ג דאין נשבעין על טענת כפירת שעבוד קרקעות דוקא כשאינו גובה אלא מקרקע אבל כשגובה ויש בשעבודו מטלטלי ומקרקע לא מפטר משום כפירת שעבוד קרקעות ויחס סברא זו לרבינו ולכך כ' כאן כיון שכל נכסיו משועבדין בין קרקע בין מטלטלי ע"כ לא מפטר אלא מטעם שאינו יכול לכפור ולא מטעם שעבוד קרקעות עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם שטר שכתוב בו סלעים מלוה אומר ה' ולוה אומר ג' אע"פ שאין מחייבין אותו בשטר זה אלא בשנים והרי הודה בסלע שיכול לכפור ה"ז פטור מפני שהוא כמשיב אבדה ותקנת חכמים היא שכל משיב אבדה לא ישבע. כ' ה"ה מ"מ חייב היסת שאינו כמוצא מציאה ממש עכ"ל. מנה לי בידך על משכון זה אין בידי עליו אלא נ' ה"ז מודה במקצת ונשבע. אין המשכון שוה אלא נ' או פחות ה"ז נשבע ומשלם הנ'. הי' המשכון שוה ק' או יותר הואיל והמלוה יכול לטעון עליו עד כדי דמיו הרי. המלוה נשבע ונוטל מדמי המשכון הי' שוה פ' נשבע המלוה שאין לו פחות משמנים ונוטלן ונשבע הלוה מן התור' על העשרים שכפר בהם וכו'. כתב הראב"ד ואם שוה חמשים מה ישבע הילך הוא עכ"ל. כתב ה"ה בביאור כתב הר"י מיגאש בשם הרי"ף דמשכון לאו הילך עכ"ל. האומר לחברו אמר לי אבא שיש לי בידך מנה. והלה אומר נ' ה"ז משיב אבדה ופטור

אף משבועת היסת וכו' אבל יורש שטוען בודאי אני יודע שיש לאבי בידך וכו' ה"ז מודה במקצת. כ' הראב"ד זו מחלוקת ראב"י וחכמים והרב פסק שהלכה כמותו עכ"ל. כתב ה"ה ודע שלפי דעת הפוסקים כראב"י דינו של רבינו אמת לא אמר ראב"י אלא כשטוען ברי שהוא ראה כשהודה זה לאביו ואף בזה נחלקו חכמים דלמא תנאי הי' בינו לבין אביו וכו' עכ"ל. מנה לי בידך אין לך בידי כלום והעדים מעידין עליו שעדיין יש לו אצלו חמשים פסקו כל הגאונים הלכה שישלם חמשים וישבע על השאר שלא תהי' הודית פיו גדולה מהעדאת עדים. כתב לח"מ ק"ק למה תלה זה בפסקי הגאונים הלא מוכרח הוא כיון דקי"ל טענו חטין וכו' פטור ע"כ ליתא לאבוה דר' אפוטריקו וע"כ הלכה כרבי חייא קמייתא עכ"ל [ונעלם ממנו לפי שעה תוס' שבועות דף מ"ו דכתבו שאינו ראיה מזה דנוכל לומר דפרכינן תורת הזמה ורבי חייא תורת הזמה לא פריך. וכן מוכח מירושלמי דרבי יוחנן פליג על רבי חייא ואפי' הכי סובר טענו חטין פטור]:

[טו] פט"ז מאישות כתב הוא אומרת בתולה נשאתני ועיקר כתובה ר' והבעל או יורשיו אומר בעולה נשאה ואין לה אלא מנה וכו' ואם יש עדים שיצאה וכו' ואם אין לה עדים בזה ה"ז נוטלת מנה ואם הי' הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה. כתב ה"ה מה שכ' הראב"ד שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שעבוד קרקעות עכ"ל. ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה הכתובה מן המטלטלין חזרה כתובה שאינה כפירת שעבוד קרקעות בלבד. ומ"מ קשה שהרי דברי רבינו במקום שאין כותבין כתוב' ובמקומות ההם אינו נאמן לומר פרעתי בעיקר הכתוב' וכו' ואין מב"מ אלא בדבר שיכול לכפור אבל ודאי במקום שכותבין וכו' ונאבד' כיון שנאמן לומ' פרעתי כשהוד' ואומר לא פרעתי אלא אלמנה נשאתיה יש כאן שבועת התור' כיון שמתקנת הגאונים נגבית אף מן המטלטלין כן נ"ל עכ"ל. וכתב המש"ל בודאי שדעת הראב"ד כדעת הרי"ף ורבים דעמי' דבהודאת כל שטר אינו נשבע משום דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וכן דעת הרמב"ן והרב התרומות שהאריך בדינים אלו בשער ד' א"כ אפי' יהי' דינו לגבות ממטלטלין כיון שיש בו שעבוד קרקעות נמי פטור אלא שקושית הראב"ד זו לשיטתו אבל רבינו כנרא' דלא פטר הודאת שטר משום כפירת שעבוד קרקעות אלא משום שאינו יכול לכפור וכו' וקשיא קושית הרב המגיד עכ"ל. ואיני יודע איך נוכל לומר דרמב"ם סובר דבשטר ליכא כפירת ש"ק דהרי כתב בפ"ח הלכ' י"ג משבועות וז"ל וכן מי שהית' עליו מלוה בשטר וכפר בה ונשבע פטור משבועת הפקדון שהרי בשטר נשתעבד הקרקע ונמצא זה הכופר בקרקע וכבר בארנו שהכופר בקרקע פטור משבועת הפקדון עכ"ל הרי דלדעתו כל היכא דאינו חייב על הקרקע ה"ה

על השטר ואין לחלק בין שבועת הפקדון למוד' במקצת כדאיתא בתוס' ב"מ דף ד' ע"ב וצ"ע]. ולח"מ הקש' על ה"ה מהא דאמרי' ב"מ דף ד' גבי סלעים דינרים אי נמי משום דהוי שעבוד קרקעות וכו' והא התם בחוב איירי והחוב מדינא דגמ' גובה מן המטלטלין וא"כ לא הוי כפירת שעבוד קרקעות בלבד אם לא שנחלק בדוחק דשאני התם דהוי שטר ועיקר שטר לשעבוד קרקעות הוא עשוי אע"ג שגובה ג"כ מן המטלטלין אבל הכא אין כאן שטר אלא הוי במקום שאין כותבין כתובה וכיון שגובה גם מן המטלטלין לא הוי כפירת שעבוד קרקעות בלבד עכ"ל. ורא"ש פרק האש' שנתארמל' כתב הבעל מהימן ואף שבוע' דאוריית' לא בעי דהוי כהודא' שעבוד קרקעות ואפי' דבתר דתקינו דכתוב' גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי דטוען אחר מעשה ב"ד הלכך האי מנה דהודה בי' הוי לי' הילך כיון שאון לו טענה לפטור הימנה עכ"ל:

[טז.] בפ' כ"ב מעדות כתב הרמב"ם ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות א' במנה ואחד במאתים וכפר שמעון בשני שטרות ועדי שטר זה כת אחת מאותן השנים שהכחישו זו את זו (דהיינו בעדות אחרת) ועדי השטר השני הכת שניי' הרי שמעון משלם מנה שיד בעל השטר על התחתונה וישבע על השאר. יראה לי ששבועה זו בנקיטת חפץ כדין מודה במקצת שהרי עליו שני עדים כשרים מעידין במקצת הממון שכפר בכולו ולא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. כתב הראב"ד יש מקשין על זה והלא שטר שעבוד קרקעות הוא. ועוד אני אומר שאין זה דומה לדר"ח דהתם טענה אחת ועדות העדים במקצת כהודאה דמי. אבל הכא שני שטרות שני טענות וכ"ש שהן ב' כתי עדים. ועוד כי הוא עצמו כתב שטוען את חברו נ' בשטר ונ' בלא שטר והודה בשטר וכפר השאר פטור עכ"ל. כתב כ"מ ונ"ל דהכא שתובע לו ג' מאות בשטר ואנו אומרין שבכלל מאתים מנה כשהוא תובעו אינו מיחד לו מה תובע ממנו בשטר ומה בלא שטר ולא מקרי שעבוד קרקעות אלא כשהשטר כשר אבל אי אין כשר לא קרי בי' שטר שעבוד קרקעות. אבל הא קשיא שאלו היה זה מודה במקצת לא הי' צריך לישבע על השאר לפי שלא הי' אפשר לו לכפור ולא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים אבל לא אמרו שתהא העדאת עדים גדולה מהודאת פיו וצ"ע. כתב הש"ך בח"מ סי' ל"א ואיני מבין תירוץ כ"מ דהא במנה ודאי יש שטר כשר ממ"נ ואולי כוון למ"ש הב"ח דאינו גובה הקטן רק מבני חרי וכמ"ש הר"י מיגאש אבל לדעתי זה אינו דודאי מנה גובה ממשעבדי ממ"נ. אבל נ"ל לתרץ דרמב"ם לא מיירי הכא משעבוד קרקעו' אלא לומר דדין זה דומה לדר"ח. ותפרש דברי הרמב"ם בדלית קרקע. ומה שהקשה כ"מ דהא אינו יכול לכפור לק"מ דדוקא במודה פטור מטעם דהוי לי' הילך משא"כ בשאינו מודה על השטר וכמו

שחלקתי בסי' ע"ה עכ"ל. ובסי' ע"ה סעיף ד' כתב ש"ע האי דינא דר"ח דהעדאת עדים מחייבו שבועה וכ' רמ"א וי"א (הגמ"ר בשם שערי רי"ף) דוקא שהעדים מעידין על פה ובלא קנין אבל אם כתבו בשטר או שיש כאן קנין אין עדים מחייבין אותו שבועה דשטר הוי כהילך. ויש מי שחולק (בית יוסף) כתב הש"ך אבל אם כתבו השטר וכו' פי' ואין הלוה מוד' על מה שבשטר או קנין ועל זה כתב ב"י ואינו נראה. דאע"ג דשטר הוא הילך היינו היכא שמוד' מה שבשטר אבל אם אינו מוד' לא שייך הילך אא"כ יש לו קרקע דאז פטור משום שעבוד קרקעות או משום שאינו יכול לכפור הוי הקרקע הילך כמו שפירש"י בפ"ק דב"מ עכ"ל. ובסי' פ"ח כ' ש"ע אין הודא' בשטר חשוב' הודא' להתחייב שבוע' מה"ת על הכפיר' וכו' דשטר הוי כמו קרקע כיון שהוא על ש"ק. כתב סמ"ע עיין פריש' שהוכחתי דאפי' אין ללוה קרקע כלל אפי' משועבדים אפ"ה חשיב השטר כקרקע כיון דנכתב השטר כדי לטרוף בו עכ"ל. וכ' הש"ך ואין נרא' דאם אין לו קרקע לא חשיב שטר קרקע וראי' מתוס' ב"מ דף ד' ע"ב וכ' ב"י מיהו שטר הילך הוא אע"ג דלית לי' קרקע מיהו אם אין לו נכסים כלל י"ל דלאו הילך הוא ואע"ג דמדברי רש"י ב"מ דף ד' ע"ב משמע דלא הוי הילך אלא מטעם שהקרקעו' משועבדים לו בשטר היינו דרש"י מיירי התם אפי' באינו מודה אבל במוד' נרא' כב"י דאפי' לית לי' קרקע הוי הילך וכן דעת הרבה פוסקים דבדבר שאינו יכול לכפור הוי הילך עכ"ל ש"ך. (אבל מתוס' ב"ב דף ק"ח ע"ב נרא' שסוברים דלא חשיב הילך אלא שטר דגבי ממשעבדי):

[יז.] בפ"א מטוען כ' הרמב"ם כור חטים יש לי בידך בודאי ונתבע אומר איני יודע אם חטים או שעורים ה"ז נשבע היסת שאינו יודע ומשלם שעורים. כתב הראב"ד זה אינו שאינו משלם שעורים והיינו דרבה בר נתן אא"כ תפס ואיכא דדחי לה דכיון דאיכא שבוע' היסת אי אישתבע דלא ידע אי חטין הוי אי שעורין הא אודי הודא' גמור' דאית ליה כל דהו ולא דחיי' הוא הלכך משלם ויש לו פנים אבל הי' צריך לגלות עכ"ל. וכ' ה"ה בפ"ה משאל' שמסוגי' דהמניח מוכח דלא כרמב"ם ומסיק כדברי הר"א ובבא לציו"ש חייב בשעורין וכ"כ בעל העיטור עכ"ל. ובפ"ג מטוען כתב הרמב"ם מנה וכו' יש לי בידך אין לך בידי אלא הכלי והא לך ה"ז פטור. כתב ה"ה מדבריו נר' שאע"פ שהכלי הוא פקדון אם לא אמר הילך אע"פ שהוא בעין הו"ל מוד' במקצת אבל רמב"ן ורשב"א הוכיחו מסוגיא דפ"ק דמציעא דכל פקדון שהוא בעין אפי' באנם הוי הילך עכ"ל. ועוד כתב הרמב"ם ואם אמר התובע אין הכלי שלי כולל בשבועתו שזה כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כליו ונתחלף לו באחר ה"ז חייב שבוע'. וכתב כ"מ דס"ל לרמב"ם דמשכון לאו הילך ותימא על הטור שכתב על זה ואפשר דס"ל לרמב"ם דמשכון לאו הילך איך קאמר

בלשון אפשר שהרי בפ"ד מטוען כתב דמשכון לאו הילך עכ"ל. ועיין ש"ע ח"מ סי' ע"ב. ע"ה. פ"ז. פ"ח. שנ"ב ת' ותמצא כל חילוקי מודה במקצת ונלאתי לכותבן כי רבים הם. ועיין ריטב"א קדושין דף ח' שכתב שמעינן מהכא דמאן דמוד' במקצת ואמר הילך משכון זה במה שאני חייב דלא חשיב הילך דמשכון אינו חשוב פרעון וכו' ודוקא בהא אבל מלוה על המשכון ההוא משכון כיון דקני לי' מדר"י חשיב הילך ואם אמר המלו' מנה הלויתיך עליו והלוה אמר חמשים ואיכא ראי' דליכא מגו הרי הלוה פטור משבועת מוד' במקצת דמשכון חשיב הילך ונשבע היסת ונפטר מורי נרו עכ"ל:

[יח.] כתב ש"ע ח"מ סי' פ"ח סעיף ט"ז וכן אם תבעו חטים והוד' בהם ואח"כ תבעו שעורין וכפר כיון שהודה בתביעת החטים קודם שתבעו שעורין אינו מודה מקצת הטענ' ומשלם חטים ונשבע היסת על השעורין. וכ' רמ"א וי"א דבהנך נמי רואין אם הנתבע מיהר להודות קודם שיפסיק התובע לתובעו חייב. וכתב סמ"ע ועיין פרישה שם כתבתי טעם למה כתב כאן י"א דמשמע דאיכא דלא ס"ל הכי ולעיל סי"ד הכל מודים דאם תובעו כור חטים וקודם שישלים דבריו לומ' וגם כור שעורים וכו' אם כמערים חייב דשאני בהא דלא מהני לי' ערמתו אלא שא"צ לישבע על השעורים אבל החטים צריך לשלם לו וכן בדין שלפני זה שחייב לשלם לו השעורים עכ"פ ולא בא אלא להפטר משבוע' על החטים מש"ה לא חשדינן לי' שיערים בשביל זה עכ"ל. וש"ך כתב ולא נהירא דהא משמע לעיל סי"ד שמבקש ליתן השעורין וערמתו אינו רק לפטור מן השבוע' שכן פי' רש"י ור"ן וכו' אלא נרא' דשאני התם כיון דלא הודה מה שתבעו רק מין אחר משא"כ הכא שהוד' לו מה שתבעו עכ"ל:

[יט.] כתב הש"ך בסי' ע"ב ס"ק קט"ו דכל שבועת השומרים אינו אלא כשבעל החפץ טוען שמא דרמי רחמנא שבועה עלי' שלא יהא כל א' טוען אבד חפצך שהרי אין הבעל יודע אם משקר אבל כשהבעל טוען ברי לא רמי רחמנא שבוע' עלי' דחזקה אין אדם מעיז וכן משמע מתוס' ב"ק דף ק"ז ממ"ש בשם ריב"א וכן משמע מה"ה פ"ב משכירות עכ"ל ש"ך אמנם מהסמ"ע ושאר אחרונים נרא' דאפי' אם בעל החפץ טוען ברי שפשע השומר חייב השומר ש"ד. ועיין ש"ך סי' נ"ב ס"ק י"ב:

[כ.] בפ"ט מנזקי ממון כתב הרמב"ם היו הב' השוורים הרודפים (אחר שור אחר) א' גדול וא' קטן הניזק אומ' גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראי'. לא היתה שם ראי' ברור' שזה הזיק אלא עדים מעידים שא' משני אלו הזיק משלם המזיק כמו שאומר ואם טען הניזק שאת' יודע ודאי שזה הזיק בפניך הרי המזיק נשבע שבועת התור' ומשלם

כמו שאמר שהרי הודה במקצת. כתב הראב"ד אתם ואמועד קאי ומתני' דקתני המע"ה דקאמר שמא תם הזיק דליכא שבוע' גבי' ואי תימא ליהוי כמחויב שבועה שאינו יכול לישבע דהא אומר מקצת ידענא ומקצת לא ידענא התם תובע אותו בברי ואומר לו באמת אתה יודע עכ"ל. כ' ה"ה מ"ש רבינו המע"ה ביאור דבריו שאם לא הביא הניזק ראי' כלל הרי המזיק פטור לגמרי כמ"ש בדין הניזקין שנים שדומה לחטין ושעורין ולא עוד אלא כיון שאינו מודה אלא בתם אי אין שם עדים הרי הוא מוד' בקנס ופטור וסוגיין כמ"ד פלגא נזקא ממונא ואין הל' כן. ומ"ש רבינו לא הי' שם ראי' וכו' אלא עדים וכו' משלם המזיק וכו' הוא דין נכון שאינו דומ' לדין חטין ושעורין שהרי יש כאן עדים. ומ"ש בהשגות אתם ומועד קאי וכו' והחלוק הזה שכתב הר"א בין אומר לו אתה יודע יתבאר דעתו בהלכות שאלה ודעתו ז"ל בא' תם וא' מועד הרי התם בכלל תביעת המועד שכל הנכסים משועבדים לו אבל כששניהם תמין הרי הן כחטין ושעורין ואע"פ שיש שם עדים שאחד מהן הזיק פטור מן השבוע' ויש לחלוק אפי' כששניהם תמים כיון שיש שם עדים חייב שבועת התור' עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם היו הניזקין שנים א' גדול ואחד קטן והמזיקין א' גדול וא' קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וכו' והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וכו' או שהי' אחד תם וא' מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול וכו' והמזיק אומר תם את הגדול המע"ה לא הי' שם ראי' ברור' המזיק פטור למה זה דומ' להטוען חברו חטים והוד' לו בשעורים שהוא נשבע היסת ופטור אף מדמי שעורים. כ' ה"ה אי אפשר לבאר מאמר רבינו לומר שאין שם ראי' ברורה אי זה מהם הזיק אבל יש שם עדים שהזיקו שא"כ לא אמר פטור שהרי למעלה אמר משלם המזיק אלא ודאי כוונת רבינו שאין שם עדים כלל והמזיק פטור בתמין מדינא דמוד' בקנס פטור ובא' תם ובא' מועד כדין טענו חטים וכו'. ודע שדיני זו ושלמעל' שווין שאם יש עדים בשהנזקין שנים משלם המזיק כמו שאמר וכו' עכ"ל עיין לח"מ:

[כא.] כתב ש"ע ח"מ סי' ע"ה ס"ה מנה לי בידך מהלוא' פלונית ומנה מהלואה אחרת והנתבע משיבו אין לך בידי כלום לפי שמהלוא' ראשונ' פרעתיך כך וכך ומשנייי' כך וכך ומתוך טענתם הכירו ב"ד שעדיין חייב לו מאותן ב' הלוואות עשרים דינרין הו"ל ב' מעידין שיש בידו נ' שהרי הב"ד עדים במה שהוד' וישבע מן התור' על השאר (הג"ה ודוקא שהכירו הב"ד שהוד' במקצת לפי חשבונו אבל אם נתחייב במקצת לפי שאין נאמן בדבריו לא מקרי הודאה במקצת):

[כב.] כתב הגהת פרישה בטור ח"מ סי' פ"ז (על מה שכתב הר"ן בריש פרק שבועת הדיינין דלרש"י שפי' הילך לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהן לא משכחת הילך אלא

בפקדון אבל לא במלוה) וא"ת כיון דלרש"י דין הילך בהלוא' לא שייך אמאי קאי דין הילך דפטור דבפקדון לא משכחת לה לרש"י דהא ס"ל בפקדון כופר הכל נמי חייב שבוע' דאורייתא וי"ל דמשכחת לה היכא דתבעי חמשים בהלוא' וחמשים פקדון והוד' לו נ' דפקדון וא"ל הילך דנפטר משבוע' מתביעת נ' הלוא'. א"נ משכחת לה בשאל' דלכאור' בשאלה דין הלוא' יש לה לענין כופר הכל שאין חייב ש"ד לפי טעם של רש"י דהיכא שעשה עמו טוב' אינו מעיז לכפור בכל. כל זה כתבתי לפי מ"ש ב"י בשם הר"ן דלרש"י לא שייך הילך בהלוא' כלל אבל דוחק הוא לומר כך לכך נרא' דמ"ש הר"ן דלרש"י לא משכחת הילך במלוה פי' כשהוציא המעות שלוה ממנו אבל כל זמן שהוא בעין כמו שהלו' לו ודאי הוי הילך אלא שאז אין שם הלוא' עליו וה"ל כפקדון וכו' והכי דייק לשון הר"ן שכ' וי"ל שאפי' ישנן להנהו מעות בעין לא מצי למימר שלך הן בכל מקום שהן משמע דדוקא בכ"מ שהן לא מצי למימר לי' אבל אם בא ליתנם לו מיד מהני עכ"ל:

אות מ (כלל צז) מופלא סמוך לאיש אי דאורייתא או דרבנן

[א.] נדה דף מ"ה מתני' בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקין (אם יודע' לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה) בת י"ב וי"א נדריה קיימין ובודקין כל שתים עשר' בן י"ב ויום א' נדריו נבדקין בן י"ג וי"א נדריו קיימין וכו': [גמ'] א"ר הונא הקדיש ואכל לוקה (הקדיש תוך זמן תינוק היודע להפליא ואכל את הקדשו לוק' ואע"ג דבמילי אחריתי לאו בר עונשין הוא) שנא' איש כי יפליא לנדור נדר ולא יחל דברו כל שישנו בהפלא' ישנו בבל יחל (כי יפליא מיני' מרבינן מופלא סמוך לאיש מופלא יודע לפרש לשם מי נדר סמוך לאיש שהוא סמוך לבוא לכלל גדול דהיינו שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות והיינו בתנוקת כל י"ב ובתינוק כל י"ג אע"ג דבהאי קרא לא כתיב כי יפליא מ"מ כיון דנפקא לן מיני' דיודע להפלות הוי נדרו נדר קאי בבל יחל דהא כתיב איש כי ידור ומופל' סמוך לאיש בכלל איש וסמיך לי' ולא יחל) מתיב רב הונא בר יהוד' לרבא לסיוע לרב הונא לפי שמצינו שהשוה הכ' הקטן כגדול לזדון שבוע' ולאיסור ולבל יחל (מכי יפליא דמשמע דיודע להפלות סמוך לאיש דאכתי קטן כל שנה זו) יכול יהא חייב על הקדשן קרבן ת"ל וזה הדבר (כלו' לאיסור ולא יחל אמרתי שיהא איסורו איסור ונדרו בבל יחל ולא לקרבן מעיל' ובל יחל היינו מלקות ומסייע לר"ה) קתני מיהו בל יחל חייב אימא לאיסור בל יחל (כלו' איסור בעלמא ולא מלקות) מה נפשך אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא (מכי יפליא) מלקי נמי לילקי (דהא כל זמן דנדרו נדר קאי עלי' בבל יחל) אי לאו דאוריי' איסור נמי ליכא (אם אכלו דהא אי אתו רבנן לתקוני הכי תקון שלא יאכלו

אחרים את הקדשו או הוא לכשיגדיל אבל בקטנותו לא באו לאסור עליו דקטן לאו בר קבול' תקנתא דרבנן הוא) ומסיק הש"ס הכא במאי עסקינן כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים לעולם כדקתני לבל יחל דהוי מלקות ואפ"ה לא תסייע לר"ה דהא דקתני מלקות אהקדש קטן לאו לדידי' קאמר אלא לאחרים שאכלו את הקדשו) הניחא למ"ד לוקין אלא למ"ד אין לוקין מאי איכא למימר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא (כלו' מ"ד דאין לוקין מוקי לאיסור בל יחל ומקרא דכי יפליא דקתני שהשוה הכתוב אסמכתא) גופא הקדיש ואכלו אחרים רב כהנא אמר אין לוקין. ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו לוקין במאי קמפלגי מר סבר מופלא סמוך לאיש דאוריי' ומר סבר דרבנן. (כתבו תוס' והא סבר ר"ל התראת ספק לא שמה התרא' והכא ה"ס הוא שמא לא יביא ב' שערות עד ב' או ג' שנים ונמצא דאכתי לא הוי מופלא סמוך לאיש ואי מיירי שאכלו אחרים אחר שהגדיל א"כ הו"ל למימר כשאכלו הוא בעצמו וכו' וי"ל דאזלינן בתר רוב שמביאין שערות בזמנן דהיינו בני י"ג ויום א' עכ"ל). מתיב רב ירמי' יתומה שנדרה בעלה מפר לה (יתום' שהשיאת' אמה דנשואין דידה דרבנן ולא קרי לה יתום' אלא בקטנות' כ"ז שראוי למאן) אי אמרת בשלמ' מופלא וכו' דרבנן אתי נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דרבנן אא"א דאוריית' אתי נשואין דרבנן ומבטלי נדר' דאוריית' וכו' ומסיק כדרב פנחס דאמר משמי' דרבא כל הנודרת על דעת בעל' נודרת (לעולם נדרה דאוריית' ודקא קשיא לך אתו נשואין דרבנן וכו' אהכי מבטלת דכל הנודרת וכו') (כתבו תוס' וא"ת א"כ אמאי נכתב בפ' נדרים דבעל מיפר לאשתו אפי' אינה אשתו כגון הכא הבעל מפר לה דעל דעתו נודרת וי"ל דאיצטריך לענין שאם אמר קיים ליכי שאיני יכול להפר א"נ משום דאמר רחמנא בעל מיפר קאמר דלעולם על דעתו הוא נודרת ואע"ג דהכא לא הוי אלא נישואין דרבנן ולא אמר' תורה שיפר מ"מ היא סבור' שבידו להפר כמו בשאר נשים ונודרת על דעתו עכ"ל).

אמר אביי ת"ש קטן שלא הביא ב' שערות ר' יהוד' אומר אין תרומתו תרום' רבי יוסי אומר עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרום' משבא לעונת נדרים (היינו מופלא סמוך לאיש שנדריו נבדקין) תרומתו תרום' סברוה קסבר ר' יוסי תרום' בזמן הזה דאוריי' אא"ב מופלא וכו' דאורייתא מתקן טבלא דאורייתא אלא א"א דרבנן אתי גברא דרבנן ומתקן טבלא דאורייתא קסבר ר' יוסי תרום' בזה"ז דרבנן (כתבו תוס' וא"ת אדפריך מר' יוסי לסייע מר' יהוד' דאמר אין תרומתו תרום' אלמא מופלא וכו' דרבנן וי"ל דר' יהוד' נמי אית לי' דאוריי' ולהקל לתקן טבל לא אתרבי להיות כגדול):

[ב.] נזיר דף ס"ב איש כי יפליא לאתוי' מופלא סמוך לאיש הניחא אי מופלא וכו' דאוריי' אלא למ"ד דרבנן איש כי יפליא למה לי לאתוי' מופלא סמוך לאיש דכותי (מדאורייתא

נודרין נדרים ואל תתמה משום דבישראל אין מופלא וכו' נודרין מן התור' שכן מצינו בכמ' מקומות שהחמיר' תורה על הכותי כגון בשור של כותי שהזיק לשור של ישראל בין תם ובין מועד נ"ש) (ע' תוס' מה שתירצו על זה. והרבה שנויים נאמרו אהא דכי יפליא למה לי ע"ש):

[ג.] נזיר דף כ"ח ע"ב מתני' האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר וכו'. [גמ'] איש אין אבל אבל אשה לא מ"ט אמר ר' יוחנן הלכ' היא בנזיר (שהאיש מדיר ולא האש') ור' יוסי בר חנינא אמר ר"ל כדי לחנכו במצות וכו' ואין האשה חייבת לחנך בנה וכו'. לימא כתנאי עד מתי מדיר את בנו בנזיר עד שיביא ב' שערות דברי רבי ר' יוסי ב"ר יהוד' אומר עד שיגיע לעונת נדרים מאי לאו תנאי דר' סבר הל' היא בנזיר ואע"ג דהגיע לעונת נדרים מדיר לי' מד דמייתי ב' שערות ור"י ב"ר יהודה סבר כדי לחנכו וכיון דנפיק מרשותי' תו לא מחייב אמרי לא דכ"ע הלכ' היא והכא במופלא סמוך לאיש קמפלגי רבי סבר דרבנן ואתיא דאוריית' ודחי דרבנן ור"י ב"ר יהוד' סבר דאוריית' ואיבע"א כ"ע לחנכו במצות ומופלא סמוך לאיש דרבנן רבי סבר אתי חנוך דרבנן ודחי מופלא דרבנן ור"י ב"ר יהוד' סבר לא אתי חנוך דרבנן ודחי וכו':

[ד.] תמור' דף ב' ע"ב בעי רמב"ח קטן מהו שימיר וכו' כי קמבעיא לי' שהגיע לעונת נדרים מי אמרי' כיון דאמר מר איש מה ת"ל כי יפליא לרבות מופלא סמוך לאיש דהקדשו הקדש מדאקדושי אקדיש אמורי נמי מימר או דלמא כיון דלאו בר עונשין הוא בתמור' לא מתפיס את"ל קטן עביד תמורה הא אתי לכלל עונשין נכרי מה שימיר וכו' ולא אפשטא:

[פסק]:

[ה.] בפ' י"א מנדרים כתב הרמב"ם קטן בן י"ב ויום א' וקטנ' בת י"א ויום אחד שנשבעו או נדרו וכו' בודקין אותן אם ידעו לשם מי נדרו נדריהן קיימין וכו' קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו אין נדריהם נדר ואחר הזמן הזה שנמצא הבן בן י"ג ויום א' והבת י"ב ויום א' אע"פ שאמרו אין אנו יודעין דבריהם קיימין ואע"פ שלא הביאו ב' שערות וזהו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהם קיימין אע"פ שלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר ודבר זה מדברי תור' שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו הקדש ונדרו נדר אע"פ שנדריהם קיימין אם חללו נדרו וכו' אין לוקין עד שיגדילו ויביאו ב' שערות הקדישו ובא הגדול ונהנ' מן ההקדש לוק' משום שנדריהם נדר מן התור'. כתב מש"ל צ"ע דבנדה (דף מ"ה) מוכח דכל שלא הביא ב' שערות קטן הוא ונדריו נבדקין אף שהוא בן י"ג ויום א' עכ"ל. וע' מרכבת מה שתירץ. ודע דרמב"ם בפי' משניות מתרומות כתב עונת נדרים היינו שנת י"ב ויום א' וכו' וצ"ל

דתרי גונא מופלא יש אחד משנת י"ב נבדק ושני שנת י"ג ויום א' אע"פ שאינו יודע להפלות וע' בסמ"ג לאוין רמ"ג ובביאורי רש"ל]. כתב הגהות מיימוני וזו עונת נדרים וכו' וכן פירשו בה"ג אבל רש"י פי' שעונת נדרים הוא שנה שלפני גדלות עכ"ל. פ"ב מנזירות כתב הרמב"ם קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר ה"ז נזיר ומביא קרבנותיו ואע"פ שעדיין לא הביא ב' שערות כשאר נדרים והאיש מדיר בנו קטן בנזיר ואע"פ שלא בא לעונת נדרים ואין האש' מדרת וכו' ודבר זה הלכ' מפי הקבל' ואינו נוהג בשאר נדרים. כתב הראב"ד דבר זה אינו מחוור למ"ד מופלא וכו' דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין לעזר' ואפשר דהלכתא כמ"ד דאוריי' דר"י ור"ל ס"ל דאורייתא עכ"ל. כתב כ"מ תימה למה כ' אפשר דפשיטא דהלכ' כר"י ור"ל. ובפ"ד מתרומות כתב הרמב"ם קטן שהגיע לעונת נדרים אע"פ שלא הביא ב' שערות ולא נעשה גדול תרומתו תרומ' ואפי' בתרומ' של תורה הואיל ונדריהם והקדשן קיימין מן התור'. ובפ"א דתמור' כתב קטן שהגיע לעונת נדרים שהמיר אע"פ שאינו לוקה יש בו ספק אם עוש' תמור' וכו'. כתב כ"מ למה פסק שהוא ספק הלא דרך רבינו לפסוק כאת"ל ואפשר שלא הי' גורס את"ל. וש"ע י"ד סי' רל"ג כתב קטן בן י"ב וי"א וכו' אם יודעין לשם מי נודרין נדריהם נדר. כתב הש"ך אע"פ שלא הביאו ב' שערות עכ"ל. (ועליו לא קשה קושית המש"ל דאיהו מדרבנן קאמר וחוששין שמא נשרו אבל הרמב"ם דכתב לוקה קשה. מרכבת). וע' רשב"א ור"ן גיטין פרק המקבל דף ס"ד:

אות מ (כלל צח) מוקצה ונכלל בו גמי דיני הכנה דרבה

[א.] שבת דף מ"ד ת"ר מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר. (כתבו תוס' ולאחר השבת מותר אפי' לר' יהודה. וה"נ תניא לקמן גבי נוי סוכה אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון אבל בתר הכי שרי. וקשה לר"י מ"ש מנר חנוכה דתני' כבה ליל ראשון מוסיף עליו בליל ב' ומדליקו כבה ליל ח' עושה לו מדורה בפני עצמו מפני שהוקצה למצותו ואור"י דנר חנוכה עיקרו לא להנאתו בא אלא לפרסומי ניסא ומשום חביבות' דנס אינו מצפה שיכבה אלא מקצה לגמרי למצוה אבל נר שבת להנאתו בא יושב מצפה שיכבה ולכך מותר וא"ת מ"ש נר שכבה דאסור לטלטל לר"י מסוכה רעועה דעלמ' דמהני בה תנאי דאתמול דעתיה עלויה שתפול ונר דעתי' עלוי' שתכבה ואמאי אין מועיל תנאי להסתפק ממותר השמן. ור"ש נמי יועיל תנאי להסתפק מן השמן המטפטף בשעה שדולק. וי"ל דהתם סוכה דעלמ' היתה עשוי' מזמן גדול ועתה ביה"ש אינו בודל מהם ויושב ומצפה מתי תפול אבל נר עיקר הקצאתו ביה"ש ודחיי' בידים לצורך שבת

וחמיר טפי ולא מהני בי' תנאה עכ"ל. ור"ן בשם רמב"ן כתב והא דמסקינן דנר שהדליקו באותו שבת אסור דוקא כשלא התנה עליו אבל התנה עליו שיטלטלה לאחר שכבה שרי לטלטלה משכבה. והביא ראי' מירושלמי אם התנה עליו מותר מה אנו קיימין אי כר"מ אפי' התנה אסור דקסבר התם כל המיוחד לאיסור אסור. אי כר"י נר מאוס ואין אדם יכול להתנות על דבר מאוס שלא יהא מוקצה ואי כר"ש אפי' בלא התנה מותר. ופרקינן כר"ש ומיירי בכוס וכו' דאסור' לר"ש ואפי' לאחר שכבו ואם התנה מותר. הלכך לדידן דקי"ל מחמת מיאוס שרי בין בנר של חרס ובין של מתכת מהני תנאה עכ"ל). מתני'. מטלטלין נר חדש (שאינו מאוס וחזי לאשתמושי שלא דלק בו נר מעולם) אבל לא נר ישן (דמוקצה מחמת מיאוס הוא) ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. [גמ'] ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה רמ"א כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת (ואע"פ שכבה אסור דאית לי' לר"מ מוקצה מחמת איסור ולית לי' מוקצה מחמת מיאוס) רש"א חוץ מן הנר הדולק בשבת בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה) כבתה מותר לטלטלה ור"א ב"ר שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שנר דולק (כיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה). אמר אביי ר"א בר"ש סבר לה כאבוה בחדא דל"ל מוקצה ופליג עליה בחדא דאלו אבוה כבה אין לא כבה לא (דלא שמעי' לי' לר"ש דקשרי אלא מותר שמן שבנר דמשמע לאחר שכבה) אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם. מאי שנא הני ומסיק הש"ס לעולם ר"ש וכי קשרי ר"ש בנר זוטא דדעתיה עלויה (מבע"י סבר שיכלה שמן מהר ואשתמש בנר לכשיכבה) אבל הני דנפישי לא (לא אסיק אדעתי' שיכבה כל היום). אמר ר' זירא פמוט שהדליקו בו בשבת (מנורה של מתכת ואינה מאוסה) לדברי המתיר (ר"מ) אסור (דמוקצה מחמת איסור הוא) לדברי האוסר (ר"י) מותר. למימרא דר"י מחמת מיאוס אית לי' מחמת איסור לית ליה והתניא ר"י אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת. אלא אי איתמר הכי אתמר א"ר זירא פמוט וכו' דברי הכל אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר. אמר רב יהודה אמר רב מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה (אפי' הניח בחול הרי הוקצה לאיסור ואפי' נסתלק המעות מבע"י ולא דמי לנר של מתכת דשרי לר"י התם בלא יחדו) [נראה דאפי' לצורך גופו או מקומו אסור כיון שיחדה למעות שוב אין עושין ממנה שום תשמיש והוי כחצוצרת דאסור לטלטלה לר"י אפי' לצורך גופה ומקומה ולר"ש לא אסר שום מוקצה לצורך גופו ומקומו אלא מחמת חסרון כיס. תוס'] לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור אין עלי' מעות מותר לטלטלה והוא שלא הי' עליה

בין השמשות (אבל היו עליה ביה"ש אתקצאי לכולי יומא). מתיב ר"א מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינו חבור (והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים. מוכני אופן) ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. הא אין עליה מעות אע"ג דהוי עליה ביה"ש ההיא ר"ש דל"ל מוקצה מיהו מעות לא חזי למידי ומודה ר"ש דעודן עליו אסור] ורב כר' יהודה ס"ל. ה"נ מסתברא דרב כר"י ס"ל דאמר רב מניחין נר ע"ג דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט אא"ב דרב כר"י היינו דשני לי' בין שבת ליו"ט. אא"א כר"ש ס"ל מה לי שבת מה לי י"ט [בשבת נמי שקיל לי' לכשיכבה ונמצא משתמש במחובר] (כתבו תוס' בכמה מקומות אשכחן דרב כר"י ס"ל אלא דבעי לאוכוחי דסבר כר"י במגו דאתקצי לביה"ש עכ"ל). ורב כר"י ס"ל והא בעו מיני' דרב מהו לטלטולי שרגא דחנוכה מקמי חברי ובשבתא וא"ל שפיר דמי, שעת הדחק שאני דא"ל רב כהנא רב אסי לרב הכי הלכתא (בתמי') א"ל כדי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. בעא מיני' ר"ל מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע (ועדיין לא השרישו מהו ללקוט ולאכלו) וביצים שתחת תרנגולת מהו כי ל"ל לר"ש מוקצה היכא דלא דחיי' בידים (ואע"ג דנר שכבה שרי ר"ש אע"ג דדחי בידים דהתם שאני כיון שכבר פסק דחוי שלה אבל הכא לעולם הם דחוים כל זמן שמונחים שם תוס') היכא דדחי' בידים אית לי' או דלמא לא שנא. א"ל אין מוקצה לר"ש (בדבר הראוי) אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו (איסו' כבוי) (לאו דוקא שמן שבנר דההוא אסור משום מכבה כדאמר ביצה (דף כ"ב) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא המטפטף מנר ומשום דמוקצה למצותו לא אסור נר הדולק לטלטל כדפרישית לעיל (דף מ"ב) תוס'. ועיין תוס' ביצה דף כ"ב דלאו חייב ממש. אלא דנראה ככבוי כיון דמכחיש אותו). ולית לי' הוקצה למצותו (בתמי' קס"ד שמן שבנר וק' קאמר דאיכ' תרתי מוקצה למצוה ומוקצה שבשעת דליקתו משום איסור כבוי אבל מוקצה למצוה גרידי' לא אסר אפי' בשעת מצוה) והתניא סיככה (לסוכה) כהלכתא ועטרה בקרמים וכו' ותלה בה אגוזים אפרסקין וכו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון של חג (והכא מוקצה למצוה איכא מוקצה דאיסור ליכ' ותו משום סתירת אהל כי מטא חה"מ לשתרי דומיא דנר שכבה) ואם התנה הכל לפי תנאו וממאי דר"ש היא דתני ר' חייא בר יוסף קמי דר"י אין נוטלין עצים מן הסוכה בי"ט אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהי' אסורה (שהוקצה למצותה. דמצותה כל שבע' אלמא כל שעת מצותה נוהג מוקצה שלה ואע"ג דליכא איסור סתירה) כעין שמן שבנר קאמרי' הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו (ולא משום איסור אלא משום מצוה דהואיל דהוקצה למצותה דשבת הוקצה לכל זמן איסור

דליקתו ולא יותר דאין מצותו אלא בשעת דליקתו וכשכבה אין בו מצוה אבל בסוכת החג מצותה כל ז' והקצאתה כל זמן מצותה) אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקין בלבד (תאנים שמעלה לגג ליבשן ומשנשתהו שם מעט אין ראוין לאכילה עד שיתייבשו) [בירושלמי מפרש שמסריחין בנתים וכיון שמקלקלין כ"כ אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב. תוס'] בעא מיני' ר"ש ברבי מרבי פצעילי תמרה (תמרים הנלקטין קודם בישולן וכונסין אותם בסלים שעושין מלולבין והן מתבשלות מאיליהן) לר"ש מהו (לאכול אותן קודם בישולן) א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וכו' (דאיכ' תרתי דדחינהו בידם ולא חזי) ורבי ל"ל מוקצה (קס"ד מדבעא מיני' אליבי' דר"ש אלמא שמיע לי' מאבוה דכר"ש ס"ל) והתנן אין משקין ושוחטין את המדבריות וכו' ותניא אלו הן מדבריות וכו' רבי אומר כל שרועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה וכו' איבעית אימ' הני נמי כגרוגרות דמיין (דדחינהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם) ואיבעית אימ' לדבריו דר"ש קאמר ולי' לא ס"ל ואיבעית אימ' לדבריהם דרבנן קאמר להו (גבי אין משקין וכו') לדידי לית לי מוקצה כלל לדידכו אודי לי מיהת דהיכי דיוצאת בפסח וכו' דבייתות נינהו. אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן אמרו (בני הישיבה) הלכה כר"ש. מי אמר ר"י הכי והא בעא מיני' ההוא סבא מר"י קינה של תרנגולת מהו לטלטולי בשבת א"ל כלום עשוי אלא לתרנגולים (הלכך הוי מלאכתו לאיסור ואסור אלמא אית לי' מוקצה) הב"ע דאית בי' אפרוח מת (דלא חזי למיכל ולכלבים נמי לא חזי ואע"ג דאמר ר"ש מחתכין את הנבל' לפני הכלבים ה"מ במסוכנ' אבל בריא' לא דלא הוי דעתי' מאתמול לכלבים) הניחא למר בר אמימר משמי' דרבא דאמר מודה ר"ש בב"ח שמתו שאסורים אלא למר ברי' דרב יוסף משמי' דרבא דאמר חולק הי' ר"ש אפי' בב"ח שמתו שהן מותרין מאי איכ' למימר הב"ע דאית בי' ביצה (שנולדה היום ומודה ר"ש בנולד). כתבו תוס' צ"ע דר' יוחנן גופא מפרש טעמ' דביצה משום משקין שזבו ואפשר דמשום הכי לא הוי אסר ר"ש לטלטלה אלא לאכיל' עכ"ל. [וצ"ע דהא הברייתי' המובא ביצה דף ד' אחד ביצה שנולד בשבת וכו' אין מטלטלי אותה וכו' וע"כ לר' יוחנן מיירי בעומדת לאכילה דאי לגדל משום מוקצה ואתי' כר' יהודה אמאי לא פריך התם על ר"נ אלא ודאי דבמוקצה החמירו דהוי כעין דאוריית' וא"כ ע"כ הא דמקשה לר' יצחק אמאי ספק' אסורה היינו לדידהו ודאי מיירי כעין מתני' בעומדת לאכילה ואפ"ה תני אין מטלטלין] (וכ' שער המלך פכ"א משבת דכיון אליבי' דר' יהודה בעומדת לגדל אסור בטלטול תו לא פליגי חכמים ואף בעומדת לאכילה דאסורה משום משקין שזבו אסרו נמי בטלטול אבל ר' יוחנן דסבר כר"ש אינה אסורה אלא משום משקין שזבו אינו אסור

בטלטול וכו' ע"ש). ופריך הש"ס והאמר ר"נ מאן דל"ל מוקצה לית לי' נולד דאית בי' ביצ' אפרוח (וכלב לא אכיל לה משום קליפה) (והוי כמו גרוגרת וכו' תוס') כי אתי רב יצחק בר יוסף אמר ר"י הלכה כר' יהודה ור' יהושע ב"ל אמר הלכה כר"ש אמר רב יוסף היינו דאמר רבב"ח אמר ר"י אמרו הלכ' כר"ש ולי' לא ס"ל אמר רב אסי הורה ר"ל בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה (כדמפרש טעמא דלאו לטלטולי עביד' דאדם קובע לו מקום) ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון (בנר ישן כרבי שמעון דמתיר) אבל מנורה בין בידו אחת בין בשתי ידי' אסור לטלטלה וכו' הואיל ואדם קובע לו מקום. כתבו תוס' במוקצה מחמת מיאוס סבר ר"י כר"ש ולעיל דפסק כר' יהודה היינו בהדליקו בו באותו שבת דמוקצה מחמת איסור. והא דפסיק לקמן בפרק בתרא כר"ש בנבלה לפני הכלבים אע"ג דמוקצה מחמת איסור כדפירש ר"ת התם לא דחי' בידים אבל הכא דדחי בידים סבר כר' יהודה. וריב"ל פסק כר"ש אף במוקצה מחמת איסור והא דלא פסק ר' יוחנן כר"מ דהא סבר לגמרי כוותי' דשרי מחמת מיאוס ואסר מחמת איסור נקט ר' יהודה משום דבכל מקום הוזכר גבי מוקצה. ועוד דלא מצינו דאית לי' לר"מ מחמת איסור גרידי' אלא בנר ישן דאיכ' תרתי מיאוס ואיסור. אבל קשה דמשמע דנקט במנורה אנו אין לנו כר"ש אבל ר"ש מיהא שרי במנורה ולמאי דמפרש טעמ' משום קובע מקום היכי שרי ר"ש הא אמר לקמן דף קכ"ג הכל מודים בסיכי וזירי כיון דמקפיד עליו מיחד לו מקום. ונרא' דד' יוחנן פסק כר' יהודה במחמת מיאוס וכ"ש מחמת איסור והא דקאמר אנו אין לנו לאו משום דסבר כר"ש אלא כלומר אין לנו שיתיר אפי' ר"ש דמקיל אלא בנר אבל במנור' אסור. והשתא קיימי תרווייהו (ר"י וריב"ל) אחד ברייתא ולא מצי למנקט נמי ר"מ עכ"ל. (אבל רש"י כתב דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה בכולהו חוץ ממחמת מיאוס דנר ישן). ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר הלכה כסתם משנה ותנן מוכני וכו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. הא אין עליה וכו' אע"ג דהוי עליה בי"הש אמר ר' זירא תהא משנתינו שלא הי' עליה ביה"ש (והכי תידוק טעמא דיש עליה מעות כשקידש עליה היום) שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן. אמר ריב"ל פעם אחת הלך רבי לדיוספרא והודה במנור' כר"ש בנר. איבעי' להו הורה במנורה כרבי שמעון בנר להיתרא או דילמא הורה במנורה לאיסור וכר"ש בנר להיתרא תיקו ר' אבהו כי אקלע לאתרא דריב"ל טלטל שרגא (נר שכבה) כי אקלע לאתרי' דר' יוחנן לא טלטל. (ומסיק דכר"ש ס"ל ומשום כבודו דר' יוחנן לא הוי עביד דאי ס"ל כר' יהודה לא הוי מטלטל לכבוד ריב"ל דלעביד איסורא) ועיין יבמות

דף י"ד דאית' נמי הא דר' אבהו וכתבו תוס' אע"פ דר' יוחנן פסק כר"ש במוקצה מחמת איסור הכא בהדליקו בו באותה שבת איירי דחמיר טפי משום דדחי' בידים עכ"ל:
[ב] שבת דף מ"ו רמי לי' אביי לרבא תניא מותר שמן שבנר וכו' ור"ש מתיר אלמ' לר"ש ל"ל מוקצה ורמינהו רש"א כל שאין מומו ניכר מעי"ט (גבי בכור שנפל בו מום) אין זה מן המוכן. הכי השתא התם אדם יושב ומצפה אימת תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפל בו מומא וכו' ואם יפול מי יימר דמזדקק לי' חכם וכו' ת"ש נשאלין לנדרים שלצורך השבת בשבת. ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לי' חכם התם סגי ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמזדקק לי' חכם. רמי לי' אביי לר' יוסף מי אמר ר"ש כבתה מותר לטלטלה כבתה אין לא כבתה לא מ"ט. דלמא בהדי דנקט לה כבתה. והא שמעינן לר"ש דבר שאין מתכוין מותר. אלא אמר רבא הנח לנר שמן ופתילה הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור (לשלהבת דבכי האי מוקצה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום דחייש לכבוי) (איצטריך למימר דשמן הוי בסיס וכו' דאי לאו הכי לא היה הנר אסור לטלטל דהוי בסיס לדבר האיסור ולדבר המותר וכו' תוס'):
[ג.] שבת דף מ"ב ע"ב מתני' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן (משום דמוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל. אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו) ואם נתנוהו מבע"י מותר (להניחם שם) ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. כתבו תוס' איכ' לאוקומי כר"ש דמתיר מותר השמן. ואין ניאותן דקתני היינו כל זמן שדולק דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש כדאמר אין מוקצה לר"ש אלא נר בשעה שהוא דולק ולא שבנר ממש קאמר דההיא אסור משום מכבה וכו' אלא כלומר שמן המטפטף מן הנר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצותו ולא אסור לטלטלו אלא משום בסיס וכו' אבל מטעם דהוקצה למצותו לא הוי אסור לטלטל שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו עכ"ל (וצריך טעם למה שמן המטפטף אסור לר"ש דהא שמן זה שפירש מנר הוי כמו מותר השמן דכבר פסקה מצוה מזה השמן. וצ"ל דהוא אקצי דעתי' משמן שנותן בנר כ"ז שדולק א"כ אינו ניתר אלא מעת שכבה מטעם אדם יושב ומצפ' וכו' ואינו מיושב עוד כל הצורך). ומוכח בסוגיא שם דאיכא מ"ד דטעמא דמתני' דאין נותנין וכו' משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. וחד מ"ד סבר דטעמא משום דאסור לבטל כלי מהיכנו (משום דהוה כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכ') ובפרק מפנין פי' רש"י דמתחזי כסותר כיון שאין יכול לטלטל' עוד. ועוד אמרינן דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן (שאין בו מוקצ' אלא איסורו ואם בא אחד ועבר על דברי חכמים שאסרו לתרום בשבת ותקנו מתוקן ומותר לטלטלו ולאכלו הלכך לא מבטל

כלי מהיכנו). ומותר להניח כלי תחת טבל שנשבר'. כתבו תוס' ומיירי הכא כגון דל"ל פירי אחרינא דאפי' במזיד יאכל. והקש' הרשב"א היכא דאית לה פירי בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאתקצי לביה"ש וכו' ועוד מ"ש דהכא אם עבר ותקנו מתוקן. וביצה (דף כ"ו) גבי בכור לר"ש דאמר אין רואין מומין בי"ט אמרי' שאם עבר ובקרו אינו מבוקר עכ"ל תוס':

[ד.] שבת דף מ"ו אמר רבי מורינס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה וכו' ואמר רב אסי הטעם משום דאית בי' קרטין. אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי אלא אמר אביי מידי דהוי אגרף של רעי. כתב הר"ן על הא דקרטין מי חשיבי מהא שמעינן דמוקצ' לעשירים מוקצ' ואפי' עניים אין מטלטלין אותו שכבר הוקצ' מדעתו של בעה"ב העשיר ולא בעי שיהא מוקצ' לכל וה"נ משמע בש"ס דאמר מפירין ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ואמאי מי יימר דמזדקק לה חכם וכו' מפני שאסר הככר על עצמ' נעש' מוקצ' עכ"ל. ובתוס' דף מ"ו ע"ב ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל כתבו ואע"ג דפירות שנדר' מהן אינן מוקצין לענין טלטול דהא חזו לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מגו דאתקצי ביה"ש מאכילתן אתקצי לכולי יומא א"נ מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם עכ"ל. משמע דאם אסרה לעצמ' מותרין לשאר בני אדם ואף היא מותרת לטלטל אותן משום דחזי לאחריני. וע' תוס' שבת דף קכ"ז ע"ב ד"ה כיון ואכתבהו בסוף הכלל:

[ה.] שבת דף י"ט ע"ב שמן של בדדין (שמן שנשתייר בזוית הבד תחת הטעינ' והוא ניתן לבדדין) ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי (רב אסר לטלטל מוקצ') אמר רב נחמן עז לחלב' ורחל לגיזת' ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא (העומד לחרישה) וחמרי דעיסקא (העומדין לסחור' להוליכן למקום אחר) רב אסר ושמואל אמר מותר וקמפלגי בפלוגתא דר"י ור"ש (דלר"י דאית לי' מוקצה אסור לשוחטן בי"ט אא"כ הזמינו מבע"י ולר"ש שרי). הני כרכי דזוזי (זוג של מחצלת שמסככין בהן פרגמטיא של ספינ') רב אסר ושמואל שרי. כתבו תוס' תימא דלקמן דף קכ"ח אמרי' דרב סבר במוקצ' לטלטל כר"ש. ומפ' ר"ת דכרכי דזוזי מוקצ' מחמת מיאוס כגון שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכים אותן והתם דקאמר רב במוקצ' לטלטל כר"ש במוקצ' שמקצה אדם לעיסקא לאוצר שאין בו מיאוס והא דאמר לקמן דף קנ"ו דרב סבר כר"י מדכרכי דזוזי דרב אסר מפ' ר"ת דנבלה שנתנבל' בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים אינה ראויה מחיים ומוקצה מחמת איסור חמיר ממוקצ' מחמת מיאוס והא דקאמר חולין דף י"ד אימר דשמעת לי' לר' יהודה במוקצ' מחמת מיאוס מוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דחויה בעלמא הוא ולפי המסקנ' מחמת איסור חמור טפי עכ"ל. ורשב"א בפ' מפנין כ' דוקא בדבר שעומד

לאכיל' הוא דשרי לטלטל דדי לו שאסרו באכילה אבל במה שאינו עומד לאכילה ס"ל כר' יהוד' עכ"ל. וע' מהרש"א פרק המביא דוקא בטלטול ממש הוא דס"ל לרב כר"ש אבל בטלטול שהוא להשתמש בו דזהו כעין אכילתו בהא ס"ל כר"י ע"ש:

[ו.] שבת דף ל"ו תניא שופר מטלטלין וחצוצרת אין מטלטלין ותניא אידך כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין חצוצרת ותניא אידך אין מטלטלין לא את השופר וכו'. לא קשיא הא הא ר' יהודה (שופר מטלטל דתורת כלי עליו דראוי לגמע בו מים לתינוק וחצוצרת אין מטלטל דמוקצ' הוא) הא ר"ש (דתרווייהו מטלטלין דל"ל מוקצה) (אלא מחמת חסרון כיס ודוקא לצורך גופו ומקומו שרי אבל מחמה לצל מודה ר"ש שאסור. תוס') והא ר' נחמיה. (דאמר אפי' תרווד אינו ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו ועיקר שופר לאו לגמוע מים קאי):

[ז.] ביצה דף ל' ע"ב מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה (כגון בפסח או בעצרת) אלא מן הסמוך לה: [גמ'] תני ר' חייא בר יוסף קמי דר' יוחנן אין נוטלין וכו' ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו. ור"ש מתיר. והא קסתר אהלא אמר ר"נ בר יצחק בסוכ' נופלת עסקינן (שנפל' בי"ט וטעמא דת"ק משום מוקצ' מחמת איסור סתירה ביה"ש) ור"ש לטעמי' דלית ליה מוקצה דתנן מותר השמן וכו'. מי דמי התם אדם יושב ומצפה וכו' (הלכך ביה"ש דעתו על המותר שיודע שסופו לכבות) הכא אדם יושב ומצפ' (בתמי' וכי נביא הוא ויודע שעתיד' ליפול) הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלוי' (הלכך לרבי שמעון מוקצה ליכא דאמרינן דעתיה עלוי' ולת"ק לא אמרי' דעתיה עלוי' בשום מידי דלא חזי ביה"ש). ושוין בסוכת החג וכו' ומי מהני תנאי והאמר רב ששת מנין לעצי סוכה שאסורין כל ז' שנא' חג הסוכת ז' ימים לה' ותניא ריב"ב כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל על הסוכה. א"ר מנשיא ברי' דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא (ואירישא דברייתא קמהדר דאפלגי ת"ק ור"ש משום מוקצה וקאמר אם התנה שאם תפול למחר יסיקנה הכל לפי תנאו) (כתבו תוס' מצי נמי למפרך דלמאי דס"ל דהוי מוקצה מחמת איסור לא אשכחנא דמהני ביה תנאה (וע' אות א' מ"ש רמב"ן) אלא דאינו חושש למפרך משום דאינו נשאר במסקנא עכ"ל) וסוכ' דמצוה לא מהני תנאה והתניא סיככה כהלכתא ותלה בה אגוזים וכו' אסור להסתפק וכו' ואם התנה הכל לפי תנאו (ומדקתני אסור להסתפק ש"מ בטלי לגבי סוכה והו"ל כסוכ' וקאמר דתנאי מהני) אביי ורבא דאמרי תרווייהו באומר איני בודל מהם כל ביה"ש דלא חלה קדושה עלייהו (איני בודל מהם כחי וזכותי בהם ליטול כל שהות אורך ביה"ש של עי"ט הלכך בשעת ביאת היום שהית' קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצה) אלא

עצי סוכה דחלה קדוש' עלייהו [שאינו יכול להתנות תנאי שהרי ע"כ בודל מהם ביה"ש משום דסתר אהלא וביה"ש ספק י"ט הוא חלה קדוש' עליה וע"י קדוש' זו הוקצה לז'] אתקצי לשבעה. כתבו תוס' דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצ' ולעיל קאמר מה חג לד' וכו' ותירץ ר"ת דמה שאמר מה חג לד' היינו לפי שיעור סוכה כגון ב' דפנות וג' אפי' טפח. אבל אי עביד יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ואסור מטעם מוקצה. ור"י פי' דודאי כל זמן שסוכ' בעמדה שייך מה חג אבל כשנפלה לא שייך וא"כ הי' יכול לתרץ מה שעצי סוכה אסורין מקרא דלעיל היינו כשהוא בעמיד' אבל כשנפל' מותרין אלא נקט האמת דכשנפלו נמי אסורין משום מוקצה עכ"ל. (ועיין תוס' סוכה דף ט') ורא"ש כתב בסוכה דף ט' והאי אסירי עצי סוכה היינו סכך אבל עצי דפנות שרי דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות היינו דוקא בסכך וכו' ודלא כרמב"ם שכתב בין עצי דפנות וכו' עכ"ל. ועוד כתבו תוס' מה שאמר עד י"ט האחרון וכו' אמאי שנהגו העולם כשחל תשיעי של חג בע"ש שאין מסתפקין מהם בשבת ומ"ט אי משום סתירת אהל לא שייך בפירות אי משום דאתקצי בין השמשות דתשיעי תרי מגו כה"ג לא אמרינן דתשיעי לא נאסר אלא מטעם מגו וי"ל דטעמא משום הכנ' דהואיל ובע"ש שהוא י"ט היה אסור אם הי' נאכל בשבת היה י"ט מכין לשבת והוי כעין נולד כיון שבא עתה ראויות שלו ולא בא בי"ט עכ"ל. (וע' סוכה דף י' ע"ב תוס' ד"ה עד). ופריך הש"ס ומאי שנא מהא דאתמר הפריש ז' אתרוגים לז' ימים אמר רב כל אחד יוצא בה ואוכל' לאלתר ורב אסי אמר כו' ואוכלה למחר (דרב סבר למצותה אתקצי והרי נעשית מצות' ורב אסי סבר כיון דאתקצי בי"הש אתקצי לכולי יומא) התם דמפסקי לילות מימים כל חד מצוה באפי' נפשיה היא הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו יומא כחד יומא אריכתא דמי. ובסוכ' דף מ"ו ע"ב אמר ר' יוחנן אתרוג בשביעי אסור (אפי' לאחר שיצא בו) בשמיני מותר. סוכה אפי' בשמיני אסורה ור"ל אמר אתרוג אפי' בשביעי נמי מותר. במאי קמפלגי מר סבר למצותה אתקצי ומר סבר (ר"י) לכולי יומא אתקצי וכו' לר' יוחנן מ"ש סוכה ומ"ש אתרוג א"ל סוכה דחזיי' לביה"ש דאי אתרמי לי' סעודתא בעי מיתב בגווי' אתקצי לבי"הש ומגו דאתקצי וכו' אתקצי לכולי יומא אתרוג דלא חזיא לבי"הש (משיצא בו שחרית) לא אתקצי ביה"ש. ולוי אמר אתרוג אפי' בשמיני נמי אסור (מגו דאסירא בין השמשות דשמיני משום דביה"ש ספק יום הוא אע"ג דלא חזיא לבי"הש אסורא לכולי יומא) קם אבוה דשמואל בשיטתי' דלוי. ורבי זירא אמר בשביעי אסור בשמיני מותר כתבו תוס' סוכה דף י' ע"ב דלא נראה פי' רש"י דמגו מחמת יום שעבר לא אמרי' אלא טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש סוכה דף מ"ו דלא אמרי'

מגו משום יום שעבר והא דאמרי' לדידן דאית לן תרי יומי שמיני ספק שביעי אסור י"ל דהתם אם יבא אלי' ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי עכ"ל. ור"ן פ"ג דעירובין כ' דלא אמרי' מגו דאתקצאי לביה"ש וכו' אלא בדבר שאסור משום ודאי כגון שלא הי' ראוי לאכילה או שהיה במחובר ביה"ש אבל דבר שאינו נאסר אלא משום דלא ידעינן אם יום הוא או שמא לילה הוא ואזלינן לחומרא ואסרי' לי' לכל ביה"ש לא אמרי' בכה"ג מגו דאתקצי וכו' ואע"ג דאשכחן סוכה (דף מ"ו) גבי אתרוג אסורה משום האי מגו לא דמי דהתם הוקצה למצותו מחמרי לי' עכ"ל. ולפי דברי הר"ן הללו י"ל דגם רש"י ס"ל דלא אמרי' בעלמא מגו משום יום שלעבר אלא הכא גבי אתרוג) ועיין סוכה דף מ"ב ע"ב דפריך הש"ס על הא דאסרו חכמים ליטול לולב בשבת טלטול בעלמא הוא וכו'. כתבו תוס' ואע"ג דחזי למצוה שייך בי' איסור מוקצה לטלטול מאחר דאין עשוי כלי כדתניא מנחות דף צ"ז מנקיותיו אלו הקנים ותנן לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת וכו' אלמ' חשיב מוקצה אע"ג דחזי ללחם וביבמות דף ל"ב גבי זר ששימש דקאמר אי בקבל' והולכ' טלטול בעלמא הוא. ומיהו התם ניחא טפי כיון דזר הוא עכ"ל. (משמע מתוס' אע"ג דלכהן לא הוי מוקצה מ"מ כיון דזר אסור לשמש הוי לדידי' מוקצה וצריך לחלק בין ההיא דהכא להההיא דכתבו תוס' שבת דף מ"ו גבי מפירין ונשאלין וכו' ע"ש):

[ח.] שבת דף קכ"ח איתמר בשר מליח מותר לטלטלו בשבת בשר תפל רב הונא אמר מותר לטלטלו רב חסדא אמר אסור לטלטלו. והא ר"ה תלמיד דרב ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סבר כר"י במוקצה לטלטל סבר כר"ש. ת"ר דג מליח מותר לטלטל דג תפל אסור לטלטל בשר בין מליח בין תפל מותר לטלטלו כתבו תוס' דג תפל אינו ראוי לכלבים. אי נמי כר"י אתיא ובשר תפל מותר לטלטל לר"י מפני שהוא מאכל לחיה עכ"ל (והטעם דכל ישראל בני מלכים הם. והא דלא משני לעיל על רב הונא דאמר אפי' לר"י ומטעם דחזי לחיה דא"כ הוי סובר דכל ישראל בני מלכים ואנן קי"ל דלית הלכתא הכי דהוי שיטה ולא קי"ל כשיטה. מהרש"א):

[ט.] שבת דף קמ"ג מתני' בש"א מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין ובה"א מסלק הטבלא כולה ומנער' (דב"ש ל"ל מוקצה וב"ה אית לי'): [גמ'] אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש (אין אנו סומכין על משנתנו כמות שהיא שנוי' אלא מוחלפת השיטה. מתני' מעבירין מעל השולחן פירורין ושער שלאפונים וכו' מפני שהוא מאכל בהמה [גמ'] מני ר"ש דל"ל מוקצה (דר"ש בעי לכל הפחות שיהיו ראויות למאכל בהמה. תוס' לעיל ד"ה עצמות. ודלא כרש"י שפי' לעיל עצמות אפי' קשין שאינן ראויות כלל וכ"כ הרא"ש מידי דלא חזי לא לאכול לאדם ולא לבהמה לא שרי ר"ש. ותנא מטלטלין

עצמות מפני שהוא מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה עכ"ל) דאי ר' יהודה מאתמול לאו לבהמה קיימי (שהרי האוכל היה עמהן והיום לוקח מהם):
[י.] שבת דף קנ"ו מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה [דלועין תלושין ומיהו סתמא לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם] ואת הנבלה לפני הכלבים [שנתנבל' היום וביה"ש היתה עומדת לאדם ואפ"ה מחתכין] ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן: [גמ'] אתמר אמר עולא הלכ' כר"י ואף רב סבר הלכ' כר"י מדכרכי זוזי דרב אסר. ואף לוי סבר הלכה כר"י כי הא דלוי כי הוי מייתא טרפתא לקמי' ביומא טבא לא הוי חזי אלא כי הוי יתיב אקילקליתא דאמר דלמא לא מתכשרא ואפי' לכלבים לא חזיא (דנשחטה היום ולא יוכל לטלטל כר"י) מכאן מוכח דאין חילוק בין שבת ליו"ט במוקצ' מדמייתי ראי' דלוי סבר כר"י אלמא מאן דאית לי' בי"ט כר"י אית לי' נמי בשבת ור"נ דמשני בביצה חילוק בין שבת לי"ט מתוך הדחק משני הכי אבל שאר אמוראי דהתם דמפרשי טעמא דמתני' בענין אחר לא מפלגי בין שבת לי"ט. וכן פסק רש"י ביצה דף ל"ג הרא"ש ז"ל]. ושמואל אמר הלכה כר"ש. ואף זעירי סבר הלכה כר"ש דתנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ותרגמ' זעירי בבהמת קדשים אבל בחולין שפיר דמי. ואף ר' יוחנן סבר הלכ' כר"ש. ומי אמר ר"י הכי והא אמר הלכ' כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים וכו' ולא מן הקור' שנשבר' בי"ט (הואיל ובי"הש לא אתכן להכי) ר' יוחנן ההוא כר' יוסי ב"ר יהודה מתני לה. ת"ש מתחילין בערמת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה התם בארזי ואשוחי דמוקצ' מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה. ת"ש אין משקין ושוחטין המדבריות (כתבו תוס' דהמ"ל דהני כגרוגרת דמיין כדאמר לעיל דף מ"ה) ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח בש"א מגביהין וכו' ובה"א מסלק וכו' ואמר ר"נ אנו אין לנו אלא ב"ה כר"ש. (ובית הלל חשוב כסתמא). פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הל' כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הל' כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת (וכגון דדחיי' בידים כגון נר. תוס') אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממיסר הגדול (מגירה של אומנין) ויתד של מחרישה. כ' הרא"ש בשבת דף י"ט וקי"ל כר"ש לענין שבת דהא אפסק כוותי' וכו' ובדף מ"ד כתב ואע"ג דקי"ל כר"ש בהא (דנר שהדליקו באותה שבת) לית הלכת' דקי"ל דהלכ' כרבינא אע"פ שכבה אסור לטלטלו וכו' לפי שמוקצ' מחמת איסור וכן מותר השמן שבנר אסור להסתפק באותו שבת עכ"ל. וכתב הג"א אפי' תנאי אינו מועיל וכו (כמ"ש בתוס'): [יא.] ביצה דף ל"א ע"ב מתני' בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת (ולא אמרי'

מוקצה מחמת איסור הן דאין יכול לפוחתן בי"ט ואסח דעתי מיני' כיון דלא הוי פחיתתו איסור דאורייתא לאו מוקצה נינהו כדאמר גבי טבל שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן) רמ"א אף פוחת לכתחלה ונוטל. כתבו תוס' על מ"ש רש"י כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן וכו' לא נהירא דאמר שבת דף קכ"ח גבי סל לפני האפרוחים מגו דאתקצי אע"ג דאין שם מוקצה אלא מדרבנן וכן גבי מוכני שיש עליה מעות וכו' ואומר ה"ר משה דלא אסרו אלא כשהמוקצה אינו מסתלק מן העולם כגון מעות שע"ג הכר שאע"פ שנטלה עדיין הן בעולם אבל טבל מיד שתקנו מסתלק המוקצה מכל וכל והא דאמרי' חולין דף י"ד גבי השוחט בשבת דנסבין למימר ר"י היא דמגו דאתקצי וכו' אע"ג דעכשיו שנשחטה נסתלק המוקצ' י"ל כיון דביה"ש היית' מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאוריית' אמרי' מגו אע"פ שהמוקצ' נסתלק מעולם. ומ"מ קשה הא הכא הפחת הוי בעולם דומיא דמוכני. לכן נ"ל דאתיא ההיא סתמא כר"ש. עכ"ל. (וע' עירובין דף ל"ד ע"ב מייתי הש"ס נמי הא מתני' דנוטל ממקום הפחת ופירש"י שם ולא מתסר משום מוקצה וסתמא כר"ש). ותוס' כתבו וקשה דבביצה אמר בי"ט סתם לן תנא כר"י וכו' הא סתם לן תנא כר"ש נמי וכו' ולמהר"י נראה דהך לא חשיב סתמא דלא מצי למתני דברי ר"ש דאפשר דר"ש סובר פוחת לכתחל' כר"מ אבל בההוא דמחתכין מצי למתני דברי ר"ש ולא קתני חשיב סתמא ע"ש. [גמ'] והא סתר אהלא אמר שמואל באוירא דלבני וכו': [יב.] (ביצה דף ב') מתני' ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל. [גמ'] במאי עסקינן וכו' אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מ"ט דב"ש מוקצה הוא. ומאי קושיא דלמא ב"ש ל"ל מוקצה (כר"ש ס"ל דאמר מותר שמן שבנר מותר). כתבו תוס' הא תנן לקמן לא יטול אא"כ נענע מבע"י וי"ל דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי ומוקצה ביותר והתם הוא דאית לי' מוקצה כדחזי' לר"ש דאע"ג דל"ל מוקצה אית לי' גבי גרוגרות דאתקצי עכ"ל. קס"ד אפי' מאן דשרי במוקצה בנולד אסור (דלא מקצי אינש מדעתי' מידי דחזי לי' אבל נולד לא הוי ידע מאתמול) אמר רב נחמן מאן דאית לי' מוקצה אית ליה נולד ומאן דל"ל מוקצה ל"ל נולד ב"ש כר"ש וב"ה כר"י. והאמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י וכו' אמר לך ר"נ גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו' מוקים לב"ה כר"ש (דלא תקשי הלכת' אהלכת') גבי י"ט דסתם לן תנא כר"י דתנן אין מבקעין וכו' מוקים ב"ה כר"י. ומאי שנא וכו' שבת דחמיר' ולא אתי לזלזולי בי' סתם לן כר"ש דמיקל גבי יום טוב דקיל ואתי לזלזולי בי' סתם לן כר"י דמחמיר. ור' יצחק ורב יוסף מוקי מתני' בתרנגולת העומדת לאכילה אלא גזרי' משום משקין שזבו או משום פירות הנושרין. ואף ר' יוחנן סבר הטעם דביצה משום משקין שזבו. כתב המאור

הא דאמרי' הכא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היינו להוציא מהם אפרוחים אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שתרנגולת מוקצה אין הביצה מוקצ' דהא דעתיה עלה מאתמול וכן עז לחלבה נמי אין החלב מוקצה עכ"ל (ועיין רשב"א בחדושיו שבת דף קכ"א שהקשה על המאור מהא דתניא ביצה תאכל היא ואמה ומסיק כגון שלקחה סתם נשחטה הוברה וכו' לא נשחט' הוברה דלגדל ביצים וכו' והאיך הוברר דלגדל בצים לאפרוחים דלמא לגדל בצים לאכילה וכו' עכ"ל). ועל הא דאמרי' י"ט דקיל אתי לזלזולי' בי' כתב איכא לאקשויי מההיא דאמר רבא בפרק י"ט מי איכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור ה"נ מי איכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור והכי קי"ל הלכת' בשבת כר"ש ובי"ט כר"י הריני מוסר לך כלל גדול בתורת מוקצ' וכו' כל מוקצה שבא על דבר שהנאתו ע"י מלאכ' או מעשה המותר בי"ט ואסור בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות וכגון אין מסיקין בשברי כלים וכגון שחיטת המדבריות זו היא מוקצה שאסור בי"ט כר"י ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית בי' ואין אנו צריכין לאסרו משום מוקצ' בלבד. וכל מוקצ' שבא על דבר שדרך הנאתו בלא שום מעש' האסור בשבת ואין בו אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השלחן וכו' וכגון תמרי דעסקא זהו מוקצה שמותר בשבת כר"ש ואצ"ל בי"ט עכ"ל (ורמב"ן במלחמות פליג עליו והוא תירץ קושית ומאור כך דכל עיקר לא דברו חכמים במוקצ' אלא כדי שיברור היזמין צרכיו מעי"ט ולא יצטרך למחר לחזור ולטרוח בסעודה שמא יבא לעשות בה מלאכ' האסור' וסמכוה למקרא והכינו. והרי י"ט ראוי לגזרה זו ולא שבת וזה טעמו של רב נחמן ומה שאמר מי איכא מידי מפני ששבת ויה"כ קדושה אחת הן ולא אתי לזלזולי ביה"כ יותר משבת עכ"ל):

[יג.] ביצה (דף ו') אתמר אפרוח שנולד בי"ט רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר"י אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיט' (הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא הי' לפני לידתו דמגו דאתקן להא אתקן נמי להא). כתבו תוס' למה להו הך טעמא תיפוק לי' דל"ל מוקצ' דשמואל ור"י כר"ש ס"ל. וי"ל דקאמר טעמא אפי' לר' יהודה אי נמי איצטריך אפי' לר"ש דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרת והכי מוכח בשבת עכ"ל. א"ל רב כהנא לרב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד בי"ט הואיל ומוכן אגב אמו וכו' וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפ' (דליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו בשחיט') שתיק רב. כתבו תוס' תימא והא מוכן דיכול להושיט במעי אמו וישחטנו דניתר בד' סימנין וכו' וי"ל הואיל ולכתחלה אין לו לשחטו כה"ג שאינו יכול לראות מידי דהוי אשוחט בלילה דאסור לכתחלה לא מקרי מוכן ועי"ל דהכא מיירי דלא כלו

לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום דהואיל וביה"ש לא הוי חזי (וע' מהרש"א). אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים א"ל אביי השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסור' לפי שאינו מן המוכן מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם (בתמי') כתבו תוס' תימא היכי מוכח מהכא אדרב' הא לא הוי מוכן לאדם דביה"ש לא מצי שחיט ור"י גרס מערב יו"ט ולא נראה ור"י מקורביל תירץ דשפיר מוכח דאי ס"ד מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ בע"ש מבע"י אם הי' מוכן לאדם הי' כמו כן מוכן לכלבים לפי דבריו דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ כשהחשיך וקידש היום אע"ג דנסתלקה הכנה דאדם שאינ' ראוי' לאדם עכשיו מ"מ הית' מוכנת לכלבים מבע"י וכיון שהיתה מוכנת להם ההכנה לא נסתלק' בקדוש היום עכ"ל. א"ל אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמאי דחזי לאינש לא שדי להו לכלבים. מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה אכל מידי דחזי ליה. כתבו תוס' א"כ אפרוח נמי יהא מותר שמוכן לכלבים וי"ל דבעי מוכן ועומד וזה אינו עומד לכלבים עכ"ל. תניא כוותי' דרב עגל שנולד בי"ט מותר אפרוח שנולד בי"ט אסור ומה הפרש בין זה לזה זה מוכן אגב אמו וזה אינו מוכן אגב אמו תניא כוותי' דשמואל עגל שנולד בי"ט מותר אפרוח וכו' מותר זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה. כ' הרא"ש בבהמ' העומדת לאכילה מיירי דאי לגדל ולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה. ולא שייך הכא טעמא דהכנה דדוקא לידת ביצה חשיב הכנה משום דע"י לידה הוכנה לגדל אפרוח דאלו נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים וגם טובה יותר לאכול אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו אחר לידה. והא דמותר לאכול ביום הלידה היינו היכי דקים לן דכלו חדשיו וגם צריך שיפריס ע"ג קרקע שיצא מספק ריסוק איברים כדאיתא חולין דף נ"א עכ"ל. (ועל מה שכ' וצריך שיפריס עיין ט"ז י"ד סי' ט"ו מה שקשה על זה). ובפסחים דף נ"ו ע"ב אמרי' על הא דאנשי יריחו אוכלין מתחת הנשרים בשבת (תחת הדקל המשיר פירותיו הוי אוכלין מן הנושרת) ומיחו בידם חכמים. אמר עולא אמר ר"ל מחלוקת בשל מכבדות רבנן גזרו שמא יעלה ויתלוש ואנשי יריחו לא גזרו אבל בשל בין הכיפין (למטה מגופיהן וכו' וליכא למיחש לתלישה דאין כאן מחוברת) ד"ה מותר. א"ל רבא והא מוקצות נינהו (שמע"ש ביה"ש היו מחוברות ונמצא מוקצות מחמת איסור תלישה ומוקצה לביה"ש מוקצה לכל היום) וכי תימא הואיל דחזי לעורבין השתא מוכן לאדם וכו' (כדלעיל) א"ל אין מוכן לאדם וכו' כי אתי רבין אמר ר"ל מחלוקת בשל כיפין דרבנן סברי מוכן לעורבין

לא הוי מוכן לאדם ואנשי ירחו סוברין הוי מוכן לאדם אבל בשל מכבדות ד"ה אסור שמא יעלה ויתלוש:

[יד.] עירובין דף מ' ההוא ליפתא דאתי למחוזא נפק רבא חזיא דכמישי שרא רבא למזבן מיני' אמר הא ודאי מאתמול נעקרה. כתבו תוס' אבל אי היום נעקרה אסור אע"ג דאדעתא דנכרי אתא וטעמא משום מוקצה ואפי' לר"ש וכו' הכא מודה כיון דלא לקטן מאתמול אתקצינהו ודמי לגרוגרת וכו' וכן משמע ביצה דף ל' וכן פי' הקונטרס ביצה דף כ"ד וא"ת בחולין דף י"ד גבי השוחט בשבת משמע דלא הוי מוקצ' לר"ש וצ"ל דמיירי ביושב ומצפה שמא ישחטנו חרש שוטה וקטן ואחרים רואין אותו. וא"ת ול"ל טעמא גבי פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש תיפוק ליה משום מוקצה וי"ל כגון דאית ליה עורבין דהוי מוכן לעורבין אי נמי דצריך לר"ש טעמא דיעלה ביושב ומצפה וטעמא דיעלה לא סגי אלא בפירות האילן שקלים לתלוש אבל לפתות דבעי מרא וחצינא לא. ודגים שנצודו אסורין משום מוקצה עכ"ל. (וע' תוס' ביצה דף ג' ד"ה גזרה):

[טו.] ביצה דף כ"ז ע"ב מתני' בהמה שמתה לא יזיזנ' ממקומה ומעשה ושאלו את ר' טרפון עליה ועל החל' שנטמאת ונכנס לב"המ ושאל אמרו לא יזיזם ממקומם (דחלה שנטמאת אינה ראוי' לכהן ובהסקה או לתתו לפני כלבו בי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים בי"ט ולא תימא דוקא בשרפה משום הבערה שלא לצורך דהא אין מדליקין בשמן שרפ' בי"ט דהבער' לצורך י"ט הוא אלא דגזרת הכתוב שאין קדשים טמאים מתבערין בי"ט דרחמנא אחשבי' להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה היא). גמ'] לימא תנן סתמא דלא כר"ש דתנן מחתכין וכו' אפי' תימא ר"ש מודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין (בהמה בריאה ביה"ש) הניחא למר בר אמימר משמי' דרבא דאמר מודה ר"ש וכו' (וכי שרי במסוכנת ביה"ש דדעתי' עליה להאכילה לכלבים) אלא למר וכו' דאמר חלוק הי' ר"ש וכו' מא"ל תרגמא זעירי בבהמת קדשים דיקא נמי דקתני עליה ועל החלה שנטמאת:

[טז.] ביצה דף כ"ד מתני' מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מעי"ט לא יטול מהן בי"ט אא"כ יודע שנצודו מבע"י ומעשה בנכרי שהביא דגים לר"ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו. [גמ'] מעשה לסתור. חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור (כלו' וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה אסור לאו ד"ה אלא פלוגתא) ור"ג מתיר ומעשה כו' אמר ר"י אמר שמואל אין הל' כר"ג. איכא דמתני לה אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ור' יהושע אוסר אר"י אמר שמואל הלכה כר' יהושע וכו' ואמר מותרין וכו' למאי רב אמר מותר לקבל (בטלטול דכולי האי לא אחמור בספק

אבל באכילה לא שרינהו ר"ג) ולוי אמר מותרין באכיל' (קאמר ר"ג) ואמר רב דרבי אמר באורתא מותרין באכילה ובצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהוי בבי מדרשא הדרי בי לוי דלא הוי בי מדרשא לא הדר בי' אמר ר"פ הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל בי"ט אם יש מאותו מין במחובר אסור (משום מוקצה ואפי' לר"ש יש מוקצה בגרוגרת וכו' ומחובר כגרוגרת דמי מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתי' ולא תחלוק במחובר בין שלו ובין של נכרי) וכ' הר"ן בשם הרז"ה שלא הי' צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש דכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו כגון כוס וקערה וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר כיון דס"ל דאין רואין מומין בי"ט מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו ודבריו נראין לי עיקר אבל מ"מ צריך בירור למה צריך לטעם מוקצה תיפוק לי' משום לא יהנה ממלאכת י"ט דהא אמרי' לערב אסורין בכדי שיעשו ואע"פ שכבר בטל איסור מוקצה על כרחנו לא אמר דבר זה אנא ללמדנו שאף פירות שתלש נכרי לעצמו בי"ט שאסורין לישראל ביומן משום מוקצה עכ"ל:

[יז] חולין דף י"ד מתני' השוחט בשבת וביה"כ וכו' שחיטתו כשרה. [גמ'] אמר ר"ה דרש חייא בר רב משמי' דרב אסורה באכילה ליומא ונסבין חבריא למימר ר' יהודא היא הי ר"י אמר ר' אבא ר"י דהכנה דתנן אם לא היתה נבל' מע"ש אסור' לפי שאינ' מן המוכן אלמא כיון דלא אתכן מאתמול אסורה הכי נמי וכו' א"ל אביי מי דמי התם מעיקר' מוכן לאדם והשת' מוכן לכלבים הכא מעיקר' מוכן לאדם והשת' מוכן לאדם מי סברת בהמה בחייה לאכיל' עומדת בהמ' בחייה לגדל ולדות ולאכילה עומדת נשחטה הוברה דלאכיל' עומדת לא נשחטה (כגון זו שלא שחטה מאתמול ומסתמ' לא הניחה ע"מ לשוחטה בשבת) הוברה דלגדל עומדת. והא ל"ל לר"י בריר' אמר רב ששת ברי' דרב אידי ר' יהודה דנרות דתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה. אימר דשמעת לי' לר"י במוקצה מחמת מיאוס. במוקצה מחמת איסור מי שמעת לי' (דמידי דמאיס מקצי אינש מדעתי' לגמרי. אבל מוקצה מחמת איסור דבר מן החי שלא נשחטה וכו') אין דתנן ר"י אומר כל נרות של מתכות מטלטלין חוץ מנר שהדליקו בו באותו שבת (דמוקצה מחמת איסור שאסור לכבות הנר נאסר גם הוא לטלטל וכיון דהוקצה לביה"ש אתקצי לכולי יומא) ודלמ' שאני התם דהוא דחי לה בידים (שהדליק בו הנר אבל בהמה דממיל' מדחי אימר דהדר חזיא) אלא אמר רב אשי ר"י דמבשל היא וכו' ובסוף הסוגי' דהתם משמע לפי פירוש רש"י דשוחט לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה דאינו ראוי לכוס אבל מבשל לחולה וכו' מותר לבריא דראוי לכוס וזה מירי שהי' חולה מבע"י אמנם מתוספת משמע דאף שנחלה בשבת מותר ע"ש. כתב הרא"ש ומסיק רב דימי

הלכת' השוחט לחול' מותר לברי' באומצ' כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה. והמבשל לחולה אסור לבריא גזרה שמא ירבה בשבילו. הרי"ף לא הביא אלא זו דרב דימי ולא הא דרב דשוחט אסור ליומ' משום דלאו הלכת' היא דמיירי בחולה שחלה היום ומשום מוקצה ואנן קי"ל כר"ש דל"ל מוקצה מחמת איסור אלא בנר שהדליקו בשבת דדחוי' בידים וגרוגרת וצמוקין ומחמת חסרון כיס כמו שפסק הרי"ף בפרק בתרא דשבת:

[יח] שבת דף קמ"ד ע"ב אמר ר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדר' ולא לתוך הקערה כתבו תוס' נראה לר"ח (כצ"ל כן וכן מוכח מרי"ף דצריך להיות ר"ח ולא ר"ת) דהיינו דוקא בי"ט, דחזי בהמה לאכילה הוי כמו אוכל' דאפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דש חשיב' שבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך הפסולת וכן משמע בכה"ג דבי"ט מיירי ומיהו סחיטת זתים וענבים דשרי לתוך הקדרה היינו אפי' בשבת כיון דאשכול חזי לאכילה עכ"ל. וכ' הר"ן ואחרים חולקין דאפי' בשבת מותר כיון דעז גופא ראוי לאכילה אלא איסור דרביע עלה לא מקרי פסול' וכו' וא"ת עז מוקצה מחמת איסור ואף חלב היוצ' ממנה לתסר משום מוקצה י"ל דשמואל לטעמי' דל"ל מוקצה ונולד. ועוד כתב רמב"ן שאין מוקצה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה דלא דחיי' בידים כמו נר אסור אלא בעוד שאיסור עליו. אי נמי אפי' בשנסתלק האיסו' בשעבר עליו כגון שוחט בשבת שאסורה משום מוקצה. הא כל שלא עבר עליו על השבת אפי' בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקצה. ומש"ה שרינן האי חלב שנחלב לתוך הקדר: שאע"פ שעז היתה מוקצה מ"מ האי חלב שנחלב נסתלק ממנה תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר. ואפי' למאן דאית לי' מוקצה ונולד שרי הכא ובכה"ג ליכא למיחש משום מוקצה. והיינו טעמ' דאמרי' בריש ביצה שבת דעלמ' תשתרי ולא אסרי לה משום מוקצה עכ"ל. ובריש ביצה כתב הר"ן אהא דפרכי' מ"ט דב"ש מוקצה הוא. איכ' למידק דהכ' משמע כיון דתרנגולת מוקצה אף ביצה נגררת אחריה ולקמן פריך שבת דעלמ' תשתרי והא התרנגולת מוקצה מחמת איסור שחיטה. ובשבת דף קמ"ד אמרי' חולב עז וכו' וי"ל דכי פרכינן הכא מ"ט דב"ש מדין נולד אתינן לה והכ' נולד גמור חשבינן כיון דעומדת לגדל ביצים יצאתה מתורת אוכל לגמרי וביצי' שלה אע"פ שהיא אוכל גמור ואפי' חשב לאוכלה מע"ש ע"כ נולד היא ומתסר אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל דאיסור הוא דרביע עלה אבל ביצתה דלא נאסרה מעולם שריא והיינו נמי ההיא דחולב עז וכו' דבעז העומדת לאכילה איירי ונמצאת אומר לפי דרך זה שכל שנאסר מחמת איסור ביה"ש מתסר לכולא יומא אע"פ שתבא

לו שעת היתר ואין הכי נמי דלמאן דאית לי' שבת וי"ט קדושה אחת דלא שחיט בשרא בי"ט דלאחר השבת אלא דאנן לא ס"ל הכי וחלב וביצה הניתרין היינו משום דלא נאסרו מעולם וזה דרך נכון ויש לרמב"ן כאן דרך אחר עכ"ל. (ועיין בהג"א פ"ק דביצה):

[יט] ביצה דף ל"ד מתני' ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה (הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון אחזי ולא אחזי וכו') ערב שבת בשביעית (שאין מעשר נוהג ואין מחוסר אלא הזמנה) ואומר מכאן אני נוטל למחר וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן. כתבו תוס' מקשי בירושלמי מחלפי שיטתיה דב"ש דקאמר לא יטול אא"כ נענע מבע"י והכ' קאמר באמיר' סגי דהא ר"א שמותי. וי"ל דמוקצה דב"ח עדיף ומחמרי' טפי וקשה דמחלפיה שיטתיה דב"ה וי"ל דשאני הכא דאקצי בידים עכ"ל:

[כ.) שבת דף כ"ט אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר"י ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהם דברי ר"י ור"ש מתיר ומסיקין באגוזים ואין מסיקין בקליפתן ור"ש מתיר כתבו תוס' אמאי לא אמרי' דמאתמול דעתי' עלויה להסיר הגרעון כשיאכל למחר התמרים כמו דאמרי' שבת דף קמ"ב ע"ב דאמר רבא לשמעי' טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא. פריך הא רבא כר"י ס"ל. התם כיון דמסרח דעתי' עלויה אתמול אלמ' כיון דדעתי' מאתמול לתת לשונרא כשיסריח מחר שרי אע"ג דכל זמן שלא הסריח חזי לאדם. וי"ל התם בר אווא נשחט מעי"ט ואין המעים צריכין לאווא כיון דמבע"י דעתיה למיתב לשונרא אם יסריח חשוב הכנה מעליותא אבל הכא הגרעי' צריכין לאוכל וחשיב כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים לכך חשיב נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם מאתמול עכ"ל ועיין שבת דף קנ"א על מתני' כופין קערה ע"ג הנר וכו' ועל צואה של קטן אמרי' בגמרא ר' אבין מתני לי' לברי' ועל צואה של קטן מפני קטן (שלא יתלכלך בו) א"ל רב חנן בר רבא והלא היא עצמה מוכנת לכלבים (ולמה לי לכפות כלי יפנום משם שהרי ראוי' לטלטל) וכי תימא דלא חזי מאתמול והתני' נהרות המושכין וכו' הרי הן כרגלי כל אדם (מיהו שמעי' מיני' דמותרין בטלטול ואע"ג דאתמול לא הוי הני קמן כיון דאורחייהו בהכי דעתי' עלייהו הכא נמי כיון דאורחי' דקטן בהכי דעתי' עלייהו דלכי תיתי יאכילנה לכלבים. כתב רשב"א יש מקשין על רש"י מדאמרינן בפ"ק דביצה אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים נולד הוא אם איתי' מאי קושי' הא כיון דארחיה הכי דעתי' עלי' אלא יש לתרץ דברי רש"י דהתם כיון דאגידא באמה כגופא דמי וכיון דאמה אסור' היא נמי אסורה. אלא דאכתי איכא למידק דב"ה אמר מסלק את הטבלא ונוערה אבל קליפין ועצמות גופייהו לא ומשום מוקצה ואמאי כיון דעתי' דמכלינ' לפרי דעתי' אקליפין למיהב לבהמה. ותו אפר דאמרי'

דאסור והא דעתיה אעצים מוכנים וא"כ נמי דעתיה אאפר וי"ל דכל שעומד למאכל אדם ולתשמישו לא יהיב דעתו אלא לכך ולא מסיק אדעתי' פסולת דידי' דאין דעתי' דאינש אלא אמאי דחזי לי' אבל בדלא חזי מסיק אדעתי' לאזמני' לבהמתו'. ורי"ף וגאונים לא גרסי הכי אלא ה"ג צואה של קטן גרף של רעי הוא. אבל בירושלמי מצאתי כדברי רש"י עכ"ל רשב"א. ובביצה דף ל"ג אית' דרש רבא אשה לא תכנס לדיר עצים ליטול מהן אוד (לעשות אוד לתנור משום דלא ניתן אלא להסקה אא"כ נעשה כלי מבע"י) ואוד שנשבר אסור להסיקו בי"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים למימר' דרבא כר"י ס"ל דאית לי' מוקצה והא אמר לשמעיה וכו' וכו' ושדי מעי' לשונרא (ולר"י אסור לטלטל ולתתו לחתול דאתמול מוכן לאדם הוי ולא לכלבים דקאמר אם לא היתי' נבלה מע"ש וכו') התם כיון דמסרחי מאתמול דעתי' עלויה (אם יניחנו לצורך מחר והיום לא הי' צריך להם (דלא חזי לאדם היום דלאו אורח ארע' למיכל בי"ט. רש"י בשבת) מאתמול דעתיה עלויה להשליכו לחתול). עוד שם חזר' (ענף עץ שהוא חד כקוץ וראוי לתקעו בצלי) רב נחמן אסר (משום דמוקצה שלא עשאו לכלי מבע"י) רב ששת שרי וכו' והלכת' יבשת' שרי רטיבא אסור. (הלכת' אליביה דמ"ד דאית לי' מוקצה אבל אנו כר"ש ס"ל בין במוקצה בין בדבר שאין מתכוין וכו' וכלהו שרי בין חזרא בין סמיכות קדרות ובין הקפות חביות וכו' הא אמוראים שאסרו את אלו תלמידי דרב הוי ורב סבר כר"י ואנן קי"ל כר"ש) ותוס' כתבו דדוחק לומר זה. וי"ל דאפי' לר"ש דנהי דאית לי' שנתנו עצים להסקה היינו בדבר שראוי להסקה אבל רטיבא אין ראוי להסקה עכ"ל. ובביצה דף כ"ח אית' אמר ר"י אמר שמואל שפוד שצלו בו אסור לטלטלו בי"ט. (לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה בו צורך י"ט). כתבו תוס' אע"ג דשמואל ל"ל מוקצה שאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת מוקצה עכ"ל. ובביצה דף ל' אית' מתני' ומתחילין בערמות התבן אבל לא בעצים שבמוקצה [רחבה שאחורי הבתים קרוי מוקצה ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול]. גמ'] אמר רב כהנא זאת אומרת מתחילין באוצר [בדבר האצור שהי' מוקצה לזמן ארוך] מני ר"ש דל"ל מוקצה אימ' סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה וכו' התם בארזי ואשוחי [אין אדם מסיק אותו דעומדת לבנין]. דמוקצה מחמת חסרון כיס ואפי' ר"ש מודה. איכא דמתני אסיפ' זאת אומרת אין מתחילין באוצר מני ר"י היא אימא רישא וכו' התם בתבנ' סריא [שאין ראוי לבהמה וסתמ' לעצים] חזי לטיני'. דאית בי' קוצים. כתבו תוס' וא"ת מ"ש מעצים שבמוקצה דקא אסר ר"י אע"ג דחזיין להסקה. וי"ל דלא דמי דוקא גבי אוצר של תבן

לא הקצה דעתו למה שראוי עתה דלא הקצה דעתו כ"א ממאכל בהמה ועתה הוא ראוי להסקה ומזה לא הוקצה דעתו אבל אוצר של עצים הקצה דעתו ממה שראוי עתה עכ"ל: [כא.] ביצה דף ח' ואפר כירה מוכן הוא וכו' אמר רב יהוד' אמר רב ל"ש אלא שהוסק מעי"ט אבל הוסק בי"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. כתבו תוס' הכי הלכת' וכו' ועוד דליכא מאן דפליג עלי' דאפי' ר"ש מודה דהוי נולד גמור כמו מיא בעיב' [דהכי אית' בעירובין דף מ"ה מיא בעיב' מבלע בליע ופריך כ"ש דהוי נולד ואסור ומאי פריך דלמא ההיא כר"ש דמתיר בנולד. אלא ודאי היינו טעמ' כיון דבליעי לא היו כלל בעולם ואפי' ר"ש מודה דהאי נולד אסור ולא דמי להא דמסיק בשברי כלים דהכלי הי' בעולם רק שנשבר. כ"כ תוס' ביצה דף ב' וכ"כ תוס' עירובין דף מ"ו דנולד כה"ג דדבר חדש שלב"ל כל עיקר מודה ר"ש וכ"כ הרא"ש] וא"ת והאיך אנו מסלקין אפר כירה בי"ט לאפות פשטיד' אע"ג דאין ראוי לצלות וכו' ואומר ה"ר יצחק דמוקצה אינו אסור לטלטל בי"ט בשביל אוכל נפש ושמחת י"ט וראי' מלקמן דף כ"ד ובירושלמי מפרש דהכא מיירי שלא שחט אבל שחט שרי שלא לעקור מצות כסוי עכ"ל וכ"כ תוס' לקמן דף כ"ח ע"ב ד"ה גריפת תנור בשם הריצב"א דטלטול מוקצה התירו משום אוכל נפש ולכן מותר לגרוף תנור אע"פ שיש בו אפר ואבני' עכ"ל:

[כב.] ע"א דף ס"ו ע"ב תוס' ד"ה אמר כתבו דלא אמרי' יש שבח עצים בפת אלא באיסורי הנאה ותדע דהמבשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי הא כל עצים בשבת מוקצין אפי' נתלשו מאתמול ויש שבח עצים בפת א"כ כשאוכל הפת שנאפה עם העצים יש שבח ואוכל מוקצה אלא ודאי כדפרישית ומוקצה מותר בהנאה עכ"ל (עיין חדושי רשב"א שבת דף כ"ט דהוכיח דמותר ליהנות מן המוקצה מהא דפרכינן התם באיסור' קא מהפך וכו' אא"כ תדחי דשאני הכא דקלי איסורא הא במוקצה בעין אסור ליהנות ממנו והראשון עיקר וכו'). ועיין תוס' כתובות דף ז' שכתבו דהא דאסור לשרוף חמץ בפסח ולא שרינן משום מתוך היינו משום דאסור לשרפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו עכ"ל. [אמנם להשתמש במוקצה בידים כגון הדלקה אפי' במקומו שאינו מזיזו אסור אבל הנאה הבאה ממילא שפיר דמי. כ"כ רשב"א שבת דף כ"ט]: [כג.] ביצה דף כ"ו ע"ב בעא מיני' הלל מרבא יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה היכי דמי אי דחזי ביה"ש אחזי אי דלא אחזי לא אחזי (אי דלא אחזי ביה"ש ודאי אסורים דאין כאן הכנה מבע"י ומאן דאית לי' מוקצה הכנה מבע"י בעי דכתיב והי' ביום הששי והכינו וכו') ל"צ דאחזי [ביה"ש] והדר אדחו (בשבת שנפלו עליהם גשמים על גרוגרת וכו' ותפחו) והדר אחזי (ששזפתן השמש וקא מבעי' לן הך שעתא דאתקצי מי אסרה להו כולי יומא או לא) א"ל יש מוקצה

לחצי שבת וכו' איכ' דאמרי א"ל אין מוקצה וכו' אמר ר' זירא תדע [דאין מוקצה] מפולין ועדשים (שאנו מבשלין בי"ט) דהא פולין מעיקר' חזי לכוס שדנהו בקדרה אדחו להו (כל זמן שרותחין) גמר בשולי' חזי להו. א"ל אביי תקשי לך קדרות בעלמ' דה סתם קדרות רותחות הן בי"הש וכו' אלא גמרו בידי אדם לא קמיבעי' לן [כיון דבידו לתקנו בו ביום לא מקצי מדעתי' מפני דחייתו] כי קמבעי' לן גמרו בידי שמים [ע"י חמה דכיון דאין בידו לתקנו אסח דעתי' מיני'] . כתבו תוס' אמאי לא מוכח מכופין את סל לפני האפרוחים וכו' וקאמר דמותר לטלטלו פי' אחר שירדו אלמ' אין מוקצה וי"ל דבידו להפריחם. ועי"ל דהתם מיירי לענין טלטול דפשיט' לן דאין מוקצה לח"ש והכא קמבעי' לי' לענין אכילה עכ"ל. וכתב הרא"ש כיון דאיכ' ב' לישני מסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הולך אחר המיקל. ולכך לא הביאה הרי"ף עכ"ל. ובשבת דף מ"ג על הא דאמר רב חסדא דאסור לבטל כלי מהיכנו פריך הש"ס מהא דתנן כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו. קסבר מותר לטלטלו והתניא אסור לטלטלו. בעודן עליו. כתבו תוס' אבל אחר שירדו מותר נראה לר"י דקסבר אין מוקצה לח"ש וקשה לרשב"א למ"ד יש מוקצה אמאי כופין דהא שבת דף קנ"ד משמע דלכ"ע אסור לבטל כלי מהיכנו. וי"ל למ"ד יש מוקצה מוקי הך דכופין כר"ש דלדידי' ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו וכו' א"נ הא דיש מוקצה לח"ש היינו לאכילה וכו' וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' משום דאסור לבטל כלי מהיכנו לא אתי' מתני' כר"ש דלדידי' לא מבטל מהיכנו כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבי' הכא ביטול כלי כפיית הסל וי"ל דלא דמי דהכא ודאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד שבאו עליו בידו להפריחם עכ"ל. ועוד פריך הש"ס התם והתניא אע"פ שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל ביה"ש דמגו דמתקצי וכו'. כתבו תוס' תימא הא כיון דבידו להפריחם הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מגו דאתקצי וכו' כדמוכח מהא דאמר אביי על קדרות רותחות בי"הש אלא גמרו בידי אדם לא קמבעי' וי"ל שאני קדרות אם הוי צריך להו ביה"ש הי' מקררן וכן פולין ועדשים רצונו שיתבשל בלא שום דחוי אבל הכא רצונו הי' שיעלו אפרוחים על הסל שלכך כפאו והאי שעה אחת הקצה אותן לצרכן ומגו דאתקצי' לביה"ש וכו' עכ"ל:

[כד.] שבת דף קכ"ג ע"ב ת"ר בראשונ' היו אומרי' ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבלה וזוהמא ליסטרן וסכין קטן שעל גבי השלחן. התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מאי התירו וחזרו והתירו וכו' אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו (אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו) וחזרו והתירו דבר שמלאכתו

להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא וכו' א"ל רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין למקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא כו' אמר ר' חנינא בימי נחמי' בין חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההם ראיתי ביהוד' דורכין גתות בשבת ומביאין ערמות (וגזרו על טלטול כל הכלים כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מקילין בה ולא התירו לטלטל כ"א ג' כלים דלעיל). אמר ר' אלעזר קנין ומקלות גלוסטרא ומדוכה כולן קודם התרת כלים נשנו. קנין דתנן לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת. מקלות דתנן מקלות דקין חלקין היו שם ומניחן על כתפו ועל כתף חברו ותולה ומפשיט. אמר ר"א י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חברו וכו' אמר רבה ממאי דלמא לעולם אימא לך לאחר התרת הכלים נשנו וכו'. מתני' כל הכלים נטלין לצורך ושלא לצורך ר' נחמיה אומר אין נטלין אלא לצורך. גמ'] מאי לצורך וכו' אמר רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא. ואתא ר' נחמיה למימר ואפי' דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא. א"ל רבא לצורך מקומו שלא לצורך קרית לי' אלא אמר רבא לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ומקומו שלא לצורך אפי' מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו אין מחמה לצל לא. ואתא ר' נחמיה למימר ואפי' דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו אין מחמה לצל לא וכו'. ואף רב כרבא ס"ל דאמר רב מר שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך (מר פישו"ר) טעמ' דלא יגנב אבל לצורך גופו ומקומו מותר וכו' ע"ש עוד בסוגי':

[כה.] ביצה דף ב' ע"ב מוקי רבה מתני' דביצה שנולדה ביו"ט בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר שבת עסקינן ומשום הכנה קסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה (אע"ג דבידי שמים הוא אסור דבעינן כל סעודת שבת וי"ט שיהו מזומנת ומוכנת מבע"י של חול) ורבה לטעמי' [דאסר בהכנה שאינה בידים ממש] דאמר רבה מאי דכתיב והכינו את אשר יביאו [ויליף מהכא דמוקצה דאוריית'] חול מכין לשבת וכו' ואין י"ט מכין לשבת וכו' [אבל סעודת חול לא חביבא ולא שייכי בי' הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמ' ל"ל למיסר ביצה שנולדה בי' משום דאתכין בידי שמים דסעודת חול לא אצרכי רחמנא זמון מבע"י דלא שייך בה מוקצה. וכתב הר"ן דאי היום גמרה לא מתסרא דקיי"ל עירובין דף ל"ח שבת מכינה לעצמה

אבל לי"ט אינה מכינה. וי"ט נמי דכוותי' ואלו לא גמרה אע"ג שנתגדלה לא מתסרה. דאי לאו הכי בי"ט אחר שבת היכי שחטינן והלא כבר נתגדלה בשבת אלא דלא חשיב הכנה אלא גמרה מפני שאז מתחדשת בריה חדשה עכ"ל. כתבו תוס' אך תימא כיון דהכנה דאוריית' איך אופין מי"ט לשבת ותירץ משום הואיל ואפי' לדידן ניח' דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך בו הכנה וכו' רק ביצה שהוא דבר חדש עכ"ל. ופריך הש"ס י"ט דעלמ' תשתרי גזרה וכו'. שבת דעלמ' תשתרי גזרה וכו'. ומי גזרינן והתני' השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלן בי"ט לגזור משום דמתילדין וכו' מלתא דלא שכיח ולא גזרו כתבו תוס' וא"ת כיון דאשכחן גמורות דלמא אם לא נשחטה הית' יולדת דמשמע דמותרין אפי' בי"ט אחר השבת] י"ל דמאחר דלא נולדה ע"י כך לא חשיב גמר ובירוש' פליג בהא עכ"ל וכ"כ הרא"ש דמיירי אפי' בי"ט אחר שבת דלא מקרי הכנה. אם לא שנגמרה הביצה היום ע"י הכנה שמאתמול ובמעי אמה לא נגמרה עד שיצא לאויר העולם. ודלא כר' אפרים דמוקי הך בריית' בי"ט דעלמ' אבל בי"ט אחר שבת אסור מספק עכ"ל וכ' הר"ן דמשמע אפי' י"ט אחר שבת ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה בפנים לטעם אכילתה מבחוץ והיינו משום דכל זמן שהיא בפנים אינה נעשית ברי' לעצמה הלכך אפי' תאמר מאתמול גמרה לא חשיב ההי' הכנה כלו. ורמב"ן תירץ הכנה כגון ביצה שאלמלא הכנת שבת לא בא לידו בי"ט אע"פ שהיינו יכולין לשחוט מ"מ כיון דלא שחטה וילדה מחמת שבת בא לידינו אבל ביצים גמורות לא בא לידינו מחמת הכנת שבת אלא מחמתנו ששחטנו התרנגולת הלכך לא מתסרי אפי' בי"ט אחר השבת ודל' כר' אפרים עכ"ל. ועוד כתב שם קשה אי אמרי' הואיל בטל' הכנה דרבה. ליתא דמשכחת בהכנה דממיל'. ועוד כתב הלכך לדידן דאית לן הכנה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ופירות שנשרו בזה אסורין בזה וכו' וה"ה לאפרוח שנולד בי"ט לרב דאסור משום מוקצה דכל שאין מכין לעצמו אין מכין לשבת. ואף בעגל שנולד בשבת אפשר להחמיר ולאסור בי"ט שלאחריו דכיון דבשבת אסור משום מוקצה מחמת איסור אינו מכין לי"ט אלא שיש חולקין בזה דכיון דבשבת אילו אית לי' חולה בתוך ביתו חזי מפי' לברי' באומצ' אפי' בי"ט שרי אבל עגל שנולד בי"ט מותר בשבת דהואיל דשרי בי"ט נמצא י"ט הכין לעצמו עכ"ל. כתב המאור על הכנה דרבה. אין בזו שום סרך מוקצה אלא שאין מותר בשבת דבר הבא מיום קדש לחברו. אבל בהכנה הבאה בו ביום אין בה שום איסור כדאמרי' שבת מכינה לעצמה ואם הית' הכנה תלוי בתורת מוקצה לא היתה שבת מכינה לעצמה שאין שבת וי"ט מכינין לעצמן שום דבר מוקצה עכ"ל:

[כו.] ביצה דף ד' אתמר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר מותרת בזה. ומסיק בהכנה דרבה קמפלגי רב אית לי' הכנה דרבה (דאמר הכנה בידי שמים מתסר' מי"ט לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום החול מגזרת הכתוב) ור"י ל"ל הכנה דרבה. כתבו תוס' אע"ג דביצה שנולדה בשבת נגמרת בחול מ"מ כשנולדה בשבת ה"ז הכנה דגם בשעת לידה שייך הכנה. ועי"ל דכיון דאם נולדה בי"ט ה"ז אסורה אם נאמר כשנולדה בשבת היא מותרת בשביל אותה לידה דשבת א"כ הוי שבת מכין לי"ט עכ"ל. כתנאי נולדה בשבת תאכל בי"ט בי"ט תאכל בשבת רי"א משום רבי אליעזר עדיין היא מחלוקת שבש"א תאכל ובה"א לא תאכל אושפזיכני' דרב אדא בר אהבה הוי להו ביצים מי"ט לשבת אתא לקמי' א"ל מאי לאטווינהו האידנא ונכלינהו למחר (מי אסירי בטלטול בו ביום או לא) א"ל מאי דעתך רב ור"י הלכה כר"י אפי' ר"י לא קא שרי אלא לגומע' למחר אבל ביומי' לא (אפי' בטלטול) [וצ"ע על תוס' שבת דף מ"ה ע"ב ד"ה דאית] ומסיק רבא הלכת' כוותי' דרב בהני תלת בין לקולא ובין לחומרא. ועיין פסחים דף מ"ז ע"ב אמר רבא אפיק הבער' ועייל עצי מוקצה (הא דתני' המבשל גיד בחלב בי"ט לוקה חמש וכו' לוקה משום הבער') דהשתא ליכ' למימר הואיל דמדאו' אסור להשתמש באש מוקצה בי"ט. ואמר לי' אביי ומוקצה דאוריית' (בתמי') א"ל אין דכתיב והכינו את אשר יביאו וכו' במזומן שמזמן כל צרכו היום ויאמר דבר זה לצורך היום דמשום טורח מלאכת שבת לא צריך דכתיב את אשר תאפו וכו' וכיון דלאו מזומן הוא והכתוב קראו הכנה הוי לה מלאכה) וקרי' מלא תעשה כל מלאכה. ע"ש דמקש' אביי לרבה על זה: [כז.] עירובין דף ל"ח מתני' ר' אליעזר אומר יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה מערב אדם ב' עירובין ואומר בראשון למזרח ובשני למערב וכו' (דקסבר ר"א שבת וי"ט ב' קדושות) ואמרי' בגמר' דרבנן דפליגי עליה ספוקי מספקא להו אי קדושה אחת וכו'. אמרו לו לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחלה מי"ט לשבת אמר להם אבל הא לאיי קדושה אחת היא. ור"א התם משום הכנה. כתבו תוס' איסור הכנה דאוריית' כדיליף לקמן. דתני' והכינו את אשר יביאו וכו'. רב חסדא רמי דרב אדרב מי אמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליב' דר"א דאמר ב' קדושות והאמר רב שבת וי"ט נולדה בזה אסורה בזה. אמר רבה התם משום הכנה דתני' והיה ביום הששי וכו'. ובביצה דף י"ז אית' אמר ר' חייא בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מי"ט לחברו. אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מי"ט לחברו. מ"ד תחומין כ"ש ע"ת ומ"ד ע"ת אבל תחומין לא מ"ט דלמקני שבית' בשבת' לא. כתבו תוס' וא"ת למה לי האי טעמ' האיכ' טעמ' דהכנה וכו'. ומסקי תוס' דטעמא משום הכנה וה"ק אסור למקני וכו' משום הכנה. ור' יוחנן דל"ל הכנה י"ל

בהכנה שנעשה בידים כגון עירוב תחומין אפי' ר' יוחנן מודה ומה שמתיר ר"י היינו גבי ביצה דהוי הכנה בידי שמים שנעשה מאיליה עכ"ל. כ' הרא"ש בפ"ק דביצה וז"ל. הרי"ף הביא שנוי' דרבה משום הכנה משום דנרא' לו גזרה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו או לפירות הנושרין אע"ג דר' יוחנן ל"ל הכנה דרבה קי"ל כרב דאמר רבה הלכתא כוותי' דרב וכו' וביצה דמתילדא בשבת או בי"ט לא מבעי' למיכלה הוא דאסור אפי' לטלטלה נמי אסור דתני' אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת שנולדה בי"ט אין מטלטלין אותה וכו' וא"ת הא דאמרי' בירושלמי שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק בי"ט רב ור' חנינא אוסרין ור' יוחנן מתיר ומאי טעמ' אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן כרב ונ"ל משום דבירושלמי לא אסר לי' מטעם הכנה דלא שייך הכנה בכה"ג אלא משום קדושה אחת וכו' והר' ברוך בעל התרומות כתב דרב חסדא לטעמי' דל"ל הכנה בעירובין דף ל"ח הלכך מפרש טעמ' דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתי' דרב וטעמ' משום הכנה דיותר טוב להדליק כשהודלקו כבר וכבה הלכך בשבת וי"ט וב' ימים של ר"ה אסור להדליק שיורי פתילה וכו' אם לא שנדלקו ונכבו בחול דהשתא הוכנו מעי"ט עכ"ל. ועצים שנשרו מן הדקל בי"ט אסור להסיקן בפני עצמן משום נולד ואסרו להו רבנן גזרה שמא יעלה ויתלוש (וכ"כ הרי"ף שני טעמים. וצריך להבין למה לו שני טעמים). אבל אם נשרו לתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנים. עכ"ל הרא"ש: [כח.] סוף ביצה על הא דאין שוחטין את המדבריות כתב הרא"ש בשם הרי"ף וז"ל ואשכחן רבוות' דפסקי בהא מילת' ואמרו דס"ל כר"ש דל"ל מוקצה כדאמר ר"נ עז לחלבה פלוגתא דר"י ור"ש וקאמרי' הלכת' כר"ש ואנן לא ס"ל הכי דכי אתמר הלכת' כר"ש בשבת אתמר והא דאמר ר"נ עז לחלבה וכו' לא פסיק הלכה כמאן אלא ה"ק פלוגתא ר"י ור"ש וכיון דקיי"ל בשבת כר"ש ובי"ט כר"י ממילא שמעי' דעז לחלבה וכו' דכולהו בי"ט אסירי ומה דחזי למיכל מיני' בשבת כגון תמרי דעסקא שרי למיכל בשבת. ועוד דר"נ גופי' ס"ל ברישׁ מכילתין בי"ט כר"י ומשקלא וטריא דגמר' נמי שמעינן דהלכה כר"י בי"ט דקאמר אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מ"ט דב"ש מוקצה היא כלומר כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור וכו' ובעל ה"ג כתב כיון דאיכ' תרי לישנא חד דאית לי' מוקצה לר"ש במדבריו' וחד דל"ל עבדי' לקולא ושוחטין את המדבריות וכו' וכן פסק רב האי ורמב"ם במוקצה בשבת כר"ש ובי"ט כר"י אבל רש"י כתב לעיל דקיי"ל כר"ש אף בי"ט וכן ר"ת ור"י. ובה"ג פוסק כר"ש בי"ט במוקצה אבל בנולד פסק כר"י מדדרש רבא אשה לא תכנס לדיר עצים וכו' ואינה ראי' דרבא אפי' במוקצה ס"ל כר"י אבל אנן קיי"ל כר"ש במוקצה ה"ה בנולד ומיהו ר"ת דייק משמואל דסבר כר"ש ואפ"ה

קאמר בסוף פרק נוטל דלא הוי מטלטל גרעיני תמרה אלא אגב ריפתא ואין ראי' דשמואל מחמיר על עצמו תדע דהא פסק שמואל בהדיא בנולד כר"ש גבי שמן של בדדין ועוד דר' יוחנן פסק אף בנולד כר"ש כדדייק בשלהי שבת מההיא דעצמות וקליפין וכו' ור"ח כתב מהא שמעי' כל מידי דחזי לאינשי דעתי' עלוי' והא דאמר ר"נ עז לחלבה פלוגתא וכו' הא בהדיא קי"ל כר"ש אע"ג דבי"ט קיי"ל כר"י ה"מ כגון נולד ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו אבל הני כולהו שרי בי"ט וכן כתב בעל העיטור עכ"ל. ומרדכי פרק כל הכלים כתב הלכה כר"ש בכל דיני מוקצה בין מחמת מיאוס בין מחמת איסור בר מנר שהדליקו בו באותה שבת משום דדחי' בידים עכ"ל. ור"ן סוף ביצה כתב מיהו כי אמרי' דאסורי מדבריות משום מוקצה ה"מ בבהמת ישראל אבל בשל א"י לית בהו מוקצה דהא אמרי' בירושלמי דאין הא"י צריך הכן ומיהו יש לחוש אם באו בשביל ישראל עכ"ל:

[פסק]:

[כט.] בפ' כ"ד משבת כתב הרמב"ם אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור הזה אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחול וכו' ק"ו שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהא כיום החול בעיניו ויכול להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה ומבית לבית או להצניע אבנים וכו' שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנא' בתורה למען ינוח וכו' ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהן מעט ויבא לידי מלאכה ועוד מפני שמקצת העם אינן בעלי אומנות אלא בטלין כל ימיהן כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתי' ממלאכה ואם יהי' מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת לפיכך שביתה הניכרת מדברים אלו היא השביתה בכל אדם. כ' הראב"ד עוד אמרו אטו טלטול לאו צורך הוצאה ועוד בימי נחמי' נשנית משנה זו וכו' נמצא מפני חיוב הוצא' אסור בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה עכ"ל. ובפרק כ"ה משבת כתב כל כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו בין בשביל עצמו של כלי בין לצורך גופו ומקומו וכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ומקומו אבל בשביל עצמו של כלי (דהיינו כדי שלא תתפח מן החמה או שלא תשבר) אסור. וכל שאינו כלי כגון אבנים ומעות וקנים וקורות אסור לטלטלן וכו' וכן העפר והחול והמת אין מזיזין אותן ממקומן. כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצין לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהן שמא יפסדו אסור לטלטלן בשבת וזה נקרא מוקצה מחמת חסרון כיס וכו'. כל כלי שהוקצה מחמת איסור אסור לטלטלו כגון נר שהדליק

בו בשבת וכו' ושלחן שהי' עליו מעות וכו' אף על פי שכבה הנר או נפל המעות אסור לטלטל שכל כלי שהי' אסור לטלטל ביה"ש נאסר לטלטלו כל השבת אף על פי שהלך הדבר שגרם לו האיסור אבל כלי המוקצה מחמת מיאוס מותר לטלטל. כ' כ"מ דכלים המוקצים מחמת איסור משמע מדבריו אפי' לצורך גופן ומקומן אסור ולאפוקי ממ"ש המרדכי בפרק כירה. והטעם דכלי שמלאכתו לאיסור לא אתקצי לביה"ש שהרי מותר לטלטל לצורך גופו וכו' אבל נר שהדליקו בו שביה"ש הי' אסור לטלטל דבעודו דולק אפי' לצורך גופו וכו' אתקצי לכולי יומא עכ"ל. ובפרק כ"ד כ' פירות שאסור לאכול כגון שאינן מעושרין אפי' חייבין במעשר מדבריהם אסור לטלטלן. אבל דמאי הואיל וראוי לעניים וכו' מותר לטלטל. עוד כ' חבית של טבל שנשברה מביא כלי ומניח תחתי' הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן הרי הוא כמתוקן וכו'. ובפרק כ"ו כתב שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה מותר לאוכלם בשבת ואפי' אוצר של תבואה מתחיל להסתפק ממנה בשבת שאין שום אוכל מוקצה בשבת וכו' חוץ מגרוגרת וצמוקין שמוקצ' בזמן שמייבשין אותן הואיל ומסריחות בנתים ואינם ראוין לאכילה אסורין בשבת משום מוקצה וכו' מותר השמן שבנר וכו' אסו' להסתפק ממנה באותו שבת מפני שהוא מוקצה מחמת איסור. ובפ"א כתב המבשל לחולה בשבת אסור לבריא אבל השוחט לחולה מותר לבריא לאכול ממנו בשר חי. כ' ה"ה ובהשגות א"א והוא שיהי' לו חולה מבע"י. פי' דאי לאו הכי אסור משום מוקצה וכו' ומ"מ עיקר הדבר לדידן דקי"ל כר"ש אין מוקצה בשבת אלא מוקצה מחמת איסור שדחאה בידים כגון נר שהדליקו אבל כאן אע"פ שהבהמה מוקצה מחמת איסור שחיט' לא דחאה הוא בידים וזה דעת ר' יונה וכן נרא' מן הלכות ודעת קצת מפרשים כר"א עכ"ל. ובפ"א מהל' י"ט הלכה י"ז כ' ויש בי"ט מה שאין בשבת כגון איסור מוקצה שהמוקצ' אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שי"ט קל משבת אסרו בו המוקצה וכו' כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושור העומד לחרישה ויוני שובך ופירות העומדין לסחורה כל אלו וכיוצא מוקצה הן ואסור לאכול מהן בי"ט עד שיכין אותה מבערב ויחשוב עליהן לאכול אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הכנה וכשם שהמוקצה אסור כך הנולד אסור [ק"ק איך קאמר כך הנולד דנולד כ"ש הוא ממוקצה. עכ"ל לח"מ. ולי אפשר לומר לפי האי טעמא דאסרו מוקצה בי"ט משום שמא יבא לזלזל והוצרכו להכין כל דבר קודם י"ט הוי אמינא דוקא במוקצה כיון דיכול להכינו מבע"י על כן אמרו חז"ל שצריך שיכין אותו כדי שידע להזהר בי"ט. אמנם נולד דלא הי' בעולם אי אפשר לו שיכין אותו הייתי אומר כיון דדבר זה אין לו תקנה מותר כמו בשבת קמ"ל דאע"פ שאין לנולד תקנה אפ"ה אסרו]. חול

מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת וכו' לפיכך ביצה שנולד בי"ט אחר שבת אסורה אע"פ שתרנגולת עומדת לאכיל' הואיל ומאמש נגמרה הביצה נמצא שבת מכין וכו' ואסורה בכל י"ט ובכל שבת גזרה משום י"ט אחר שבת. וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה. ובפ"ב מי"ט כתב אפרוח שנולד בי"ט אסור מפני שהוא מוקצה ועגל שנולד בי"ט אם היתה אמו עומד לאכילה מותר מפני שהוא מוכן ע"ג אמו ואלו שחט אמו וכו'. כתב ה"ה לא למעט אם היתה טרפה לפי שהטרפה עומד לכלבים אלא בא למעט אם היתה עומדת לחרישה או לחלבה וכו' ודין העגל שנולד בשבת יש מי שאסרו בי"ט הסמוכה לו ויש מתירין ואפי' ביומו מותר לחולה וכן עיקר ולזה הסכים הרשב"א ז"ל עכ"ל. (וז"ל רשב"א בספר עבודת הקודש נולד בשבת הסמוכה לי"ט אסור לפי שהשבת לא הכין לעצמו שא"א לו לשחטו וכל שאסור ביומו אסור למחרתו שנראה כמכין לחברו ויש מי שהורה גם בזה להקל שהשבת הכין לעצמו אלא שאיסור אחר גרם לו שא"א לשוחטו ואם יש לו חולה בתוך ביתו מותר ומותר אף לבריא באומצא ונראין דבריהם עכ"ל: וזה ג"כ כוונת ה"ה כיון דאפי' ביומו דהיינו בשבת מותר לחולה א"כ הכין גם לעצמו אף על פי שלא שחט אותה מ"מ הכין לו אם היו שוחטין אותו וכ"כ הר"ן פ"ק דביצה. ובזה נסתלקה תמיהת משנה למלך על ה"ה ע"ש). עוד כתב הרמב"ם שם זימן שחורים ומצא לבנים וכו' שאני אומר שמא אותן שזימן פרחו להם ואלו אחרים הם וכל ספק מוכן אסור. כתב ה"ה ודע שכל דין מוקצה ונולד בכלל זה והטעם מפני שהוא דשיל"מ או שרצו חכמים להחמיר בספק זה והרשב"א ז"ל חלק ואמר שכיון שהמוקצה ונולד מדבריהם הולכין בספקו להקל ולא אמרי' אסו' אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק ניצוד בי"ט אבל שאר ספקות מותרין וכו' ואני תמה שא"כ ספק ביצה שנולדה בי"ט למה היא אסורה ובודאי שאסורה כמ"ש פ"א וכן פסק הוא עצמו ועוד דברייתא סתמא מתני ספק מוכן ר"ג מתיר ור"י אוסר וסוגיא דפ"ק מוכח דספק נולד להחמיר ודבריו צ"ע עכ"ל. הלכה ז' כתב כל שהוא מחוסר צדה וכו' ה"ז מוקצה ואין צדין אותן בי"ט ואם צד לא יאכלו. ובא"ח סי' ש"ח וש"י איתנהו דיני מוקצה ע"ש. כ' ב"י א"ח בסי' ש"ח כלל הדברים המוקצין שאסורין לטלטל מתחלק לששה חלקים. הא' כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. הב' כלי שמלאכתו לאיסור. הג' דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון אבנים ומעות וכו' ובעלי חיים וגרוגרת וכל כיוצא בדברים אלו דלא חזו וזהו מוקצה מחמת גופו. הד' כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו דבר מוקצה מחמת גופו אפי' הוסר אח"כ כיון שהיה עליהן בין השמשות מגו דאתקצי. הה' דבר שהי' ביה"ש מחובר או מחוסר צדה. הו' מוקצה מחמת מצוה כגון עצי סוכה ונויה וכו'.

ובסי' ש"י כתב ור"ש מודה בצרורות ואבנים ומעות וכל דבר שאינו כלי ולא אוכל שאסור לטלטלו כיון דלא חזי למידי וכ"כ רש"י שבת (דף מ"ד ומ"ה) וכ"כ המרדכי בריש ביצה כי אמרי' דר"ש ל"ל מוקצה היינו לומר דמידי דמתסר ביה"ש ואח"כ נסתלק דבר האוסרו והוא דבר שעשוי שיסתלק איסורו בשבת דר"ש שרי לי' דהא לא אסח דעתיה מיניה כיון שעשוי להסתלק והוא שיהי' כלי או אוכל או מידי דחזי לאשתמושי בי' ולדידן כל כה"ג אסור דמגו דאתקצי אבל כל שאר מוקצה מחמת איסור בין אם הוא משום דלא חזי לתשמיש היתר מצד עצמו או מצד דבר שעליו בין אם הוא מפני שאין לו תורת כלי ואינו אוכל מודה ר"ש דהוי מוקצה עכ"ל. עוד כתב שם ב"י בשם כל בו אין דין הכנה לא"י שאם היה לו תמרי דעסקי או גרוגרת וצמוקין ועז לחלבה הכל מותר ואין צריך הכנה עכ"ל. ובסי' ש"ח כתב בשם כלבו יש מפרשים דגרוגרות וצמוקין דכ"ע מקצי דעתיהו צריכין הכנה ואפי' הם ביד א"י עכ"ל. וה"ה בפ"ו מהל' שבת כתב בשם רמב"ן פירות שתלשן א"י לצורך עצמו אסורין משום מוקצה ודברים התלושין שאפאן ובשלן מותרין והוא שיהיו ראוין לכוס הא לאו הכי מוקצין הן ואסורין למי שיש מוקצה בכך ע"כ וכ"כ רשב"א והוסיף לאסור אף הנולד כגון משקין הבאין ע"י סחיטת א"י עכ"ל. וע' ש"ע א"ח סי' שכ"ה פת שאפה א"י לעצמו דיש אוסרין ויש מתירין ובשעת הדחק או לצורך מצוה כגון סעודת מילה או לצורך ברכת המוציא יש לסמוך אמתירים. (וע"ש בט"ז ובמ"א). ובסי' רע"ט כתב ב"י נר שהדליקו באותה שבת לדעת ר"ן ורמב"ן מהני תנאי וי"א שלא מהני וכן נרא' מתוס' ובתשובת בנו של הרשב"ץ כתב שר יב"ש פקפק על רמב"ן שאין התנאי מועיל כיון שנאסר ביה"ש נאסר כל היום ואעפ"כ כיון שרמב"ן הורה להיתר אין בידו לאסור. וא"א הרשב"ץ סתר ראיות ריב"ש ואמר שלא אמרו כיון דאתקצי וכו' אלא בדבר שהוא מוקצה מצ"ע כנוי סוכה ועצי סוכה אבל הנר הזה אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד השלהבת הדולקת בו וכו' וזה אינו סותר למ"ש רמב"ם שאסור לטלטל נר וכו' דמיירי שלא התנה והסכימו עם רמב"ן הבאים אחריו וכן אנו נוהגין בבתינו מימות אדונינו הזקן עכ"ל. וכ"כ בא"ח בשם הרא"ש וכתב שם שצריך לעשות התנאי ביה"ש. ולענין הלכה נראה כיון דמוקצה דרבנן כדאי הנך רבוואתא לסמוך עליהם לטלטל ע"י תנאי. ובש"ע פסק כן. ורמ"א כתב דאנו נוהגין שלא לטלטל אפי' ע"י תנאי. עוד כתב ב"י בשם המרדכי דמותר לטלטל נר לצורך גופו ומקומו וכ"כ האגור בשם ה"ר ישעי' ואין נרא'. ועוד כתב המרדכי יש מתירין לטלטל הנר משום דהוי כגרף של רעי ואין זה נכון. ורמ"א כתב י"א דמי שהיא אסטניס וכו'. מותר. ובסי' תרל"ח כתב בשם הר"ן לדעת הרי"ף לפי גרסתנו מהני תנאי גם בעצי סוכה כשאמר איני בודל והוי כסוכ' שאינה של

מצוה אבל תנאי אחרינא לא מהני דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילה לפ"ז בעצי סוכה כי אמר איני בודל מהני לאשתמושי בח"ה או בי"ט אם נפלה עכ"ל. ובס' ש"ה כתב בשם מרדכי דמותר ליגע במוקצה אמנם בביצה וכל דבר המתגלגל חיישי' שמא ינענענו ותרה"ד כתב אין היתר ליגע במוקצה אלא א"כ ההנחה ותשמיש במוקצה אינה אלא לצורך דבר שאין מוקצה. ובסי' תצ"ה פסק ש"ע דבי"ט מוקצה אסור. ורמ"א כתב ויש מתירין מוקצה אבל נולד אסור לדבריהם אפי' בשבת. ובסי' תקי"ג כתב הטור בשם ר' יחיאל אפרוח שנולד בשבת אסור בי"ט שלאחריו משום הכנה דודאי שייך בי' הכנה דבעודו בקליפתו לא הי' ראוי לכלום. וכתב ב"י תימא דהא רב דאסר משום מוקצה ולא משום הכנה וכו' ור"ן סובר כר' יחיאל שכ' בריש ביצה וה"ה לאפרוח שנולד וכו' דכל שאינו מכין לעצמו אינו מכין לשבת וכו'. ודין אפרוח שנולד בי"ט רמב"ם ורא"ש פסקו כרב ורז"ה ורשב"א פסקו כשמואל. וע' רמב"ם פ"ו מסוכה שכתב עצי סוכה אסורין כל ימי החג בין עצי דפנות וכו' וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכ' וכו' ואם התנה בשעה שתלאן ואמר איני בודל וכו' מסתפק בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה. וע' מגן אברהם סי' תק"א שכתב דמוקצה אסור בהנאה היפך דעת תוס'. וע' סי' תק"ז במ"א. וסי' שכ"ה. ובסי' תק"ה שכתב מ"א דבר הבא מן המוקצה למאן דלית לי' מוקצה הכל מותר דאי בעי שחיט ואכיל כל מה דבגוה. וע' מהרש"א ביצה דף ב' דכ' אף למ"ד מוקצה מותר דבר הנולד ממנה אסור. ולא שרי מהאי טעמא דאי בעי שחיט: [ל.] כתב שער המלך פ"ז מלולב נסתפק למהר"י בן נעים על מי שנזהרים שלא לשאוב מעלה עשן הטוטין בי"ט אם יכול לטלטל הקנ' ששואפין הטוטין ממנו אי נימא כיון דלדידי' אזהר רחמנא משום הבער' שלא לצורך הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצ' או דלמא כיון דלאחריני משרי שרי אין מוקצה. וראי' ממתני' מקבלת אשה הלולב מיד בנה דאע"ג דלאשה לא חזיא וכו' ומהא דגרסי' שבת (דף קכ"ז) מפנין תרומ' טהור' וכו' פשיטא לא נצרכ' דמנחה ביד ישראל מ"ד כיון דלא חזי לי' אסור קמ"ל כיון דחזי לכהן ש"ד וכתבו תוס' ואע"ג דאמרי' בשלהי כירה דבגדי עניים לעשירים לא חזי הכא לכ"ע חזיא אלא איסורא הוא דרביע עליה אבל התם לא חזי מחמת גריעותא. ומהאי טעמא לא אמרי' התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקיר לנכסיה והא דאמר לעיל דף קכ"ה שירי פרוזמי שאין בהם ג' על ג' אין מטלטלין משמע הא יש בהן וכו' מטלטלין היינו לעניים אי נמי אפי' לעשירים בבית עניים עכ"ל תוס'. א"כ הכא נמי מותר לטלטל כיון דלכ"ע חזיא אלא איסורא הוא דרביע אמנם יש לחלק דתרומ' שאני דעיקרו אינו אלא לכהן ומש"ה ודאי אמרי' דלא מקצי ליה משא"כ

הכא דעיקרו לדידי' קאי וכו' אכתי יש להביא ראי' ממ"ש תוס' על הא דאמרי' מפנין דמאי פריך הש"ס הא לא חזי ליה. ומשני כיון דאי בעי מפקר נכסיה וכו' השתא נמי חזי ליה כתבו תוס' הוי מצי למימר כדלעיל כיון דחזי לעניים וכו' הרי בהדיא דאפי' בדמאי דעיקרו לדידי' אפ"ה ס"ל לתוס' דלא חשיב מוקצ' כיון דחזי לאחריני וע' ר"ן פרק כירה דפליג אתוס' שם. ולדעתו צ"ל דההיא דתרומ' דמותר בטלטול הואיל וחזי לכהן וההיא דמקבלת אשה וכו' שאני דכיון דעיקרו לא חזי אלא לכהנים וכן לולב לא חזי אלא לאנשים וביה"ש להכי קאי לא מקצי אינש מדעתי' משא"כ גבי נודרת הנא' דעיקרו לאו לאחריני קאי דאפשר דהיום או למחר ישאל על נדרו עכ"ל. ובש"ע סי' ש"ח כתב מוקצה לעשירים הוי מוקצ' ואפי' עניים אין מטלטלין. ע"ש במ"א שכ' הכל הולך אחר בעה"ב. וגם הט"ז כתב הכלל מה שראוי לעניים והוא בביתו של עני הוי מוקצה לעשירים אלא דמי שהוא בביתו של עני גריר בתר הבית אפי' עשיר אבל מוקצ' לעשיר והוא בביתו אסור לכל העניים כאלו זרקו לאשפה עכ"ל:

אות מ (כלל צט) מחצה על מחצה אי הוי כרוב או לא

[א.] חולין דף כ"ז מתני' השוחט א' בעוף ושנים בבהמ' שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו וכו' חצי אחד בעוף וא' וחצי בבהמה שחיטתו פסולה: גמ'] אתמר רב אמר מחצ' על מחצ' כרוב הכי א"ל רחמנא למשה לא תשייר רובא רב כהנא אמר מחצה על מחצ' אינו כרוב הכי א"ל רחמנא שחוט רובא. תנן חצי אחד בעוף וכו' אמאי פסול הא עבד לי' רוב מדרבנן דלמא לא אתי למעבד פלגא אמר רב קטינא ת"ש חלקו לשנים (תנור שנטמא אין לו טהרה אלא נתיצ' ואם נשתייר רובו שלם לאו נתיצ' היא) והן שוין שניהם טמאין לפי שאי אפשר לצמצם (שיהיו מכוונים אלא ודאי בחד מינייהו איכא רובא ולא ידעינן בהי מנייהו הלכך לא סלקא טומא' מינייהו) הא אפשר לצמצם טהורין אמאי טהורין זיל הכא איכא רובא זיל הכא איכא רובא אמר רב פפא תרי רובי בחד מנא ליכא (דאי האי רובא האי מיעוטא אבל לענין שחיט' לא הוזכר אלא בחתיכת' וכי קרינא פלגא רוב חתוך ליכא דמכחיש דהאי פלגא דקאי לא מקרי רוב שלם). כתבו תוס' ויש להוכיח מכאן דבידי אדם אפשר לצמצם (אלא התם בכלי חרס כיון דאית ביה גומות א"א לצמצם) מדאפליגו אמוראי במחצ' על מחצה ובפ"ק דעירובין בפרוץ כעומד ואם אי אפשר לצמצם היכי שריא מספק ואפי' למאן דאסר לא אסר אלא משום דאגמרי' למשה שחוט רובא גדור רובא (וכ"כ ר"ן בחדושיו) וה"ר שמעון הי' מפרש דאמוראי דהכא ודפרוץ כעומד מצי סברי כרבנן דא"א לצמצם אפי' בידי אדם ופליגי כשדומ' לנו

דהוי מחצה על מחצה ומאן דשרי משום דא ימא דשחט רובא ואפי' הן שוין רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימא נשאר רובא קיים ואפי' הן שוים רחמנא אמר שחוט רובא וכו' עכ"ל. [ת"ש] שחט חצי גרגרת ושהה בה כדי שחיט' אחרת וגמרה שחיטתו כשר' ואי אמרת מחצה וכו' כרוב איטרפה לה. מי סברת בבהמה לא בעוף ממ"נ אי מחצה על וכו' הא עביד לי' רובא אי אינו כרוב לא עביד ולא כלום. כ' הר"ן ואי מחצה אינו כרוב כלו' מדרבנן כדאמרי' לעיל דלמא לא אתי למעבד פלגא הא לא עביד ולא כלום. וליכא למימר דלענין שחיט' אינה כרוב לחומרא מדרבנן אבל לענין טרפה ודאי מדינא הרי הוא כרוב וכיון דשהה מטרפא ליה שהאי אין בו שיעור שחיט' מדרבנן דליתא דאי חשבינן לי' רובא משום שחיט' הוא שאנו רואין אותו כאלו נשחט רובא ואי אפשר לחשבו כרוב לענין טרפ' ולא לענין שחיטה עכ"ל: [ת"ש] הרי שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וגמרו שחיטתו כשרה ואי אמרת מחצה כרוב טרפ' הוי. אמר רבא שאני לענין טרפה דבעינן רוב הנרא' לעינים (כלו' רוב גמור שהוא ניכר) (פי' רוב משוער ונרא' לעינים לא שיהא המחצה המצומצם נדון כרוב ולפי מסקנא דלגבי שחיט' נמי בעינן רוב היינו נמי רוב המשוער ולא רוב גדול כמ"ש רובא דמינכר בברכות דף מ"ח אלא רוב גמור המשוער ותניא בת"כ להבדיל בין הטמא וכו' בין שנשחט רובו של קנה לנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שערה. רשב"א ז"ל). א"ל אביי ולאו כל דכן הוא ומה טרפ' דבמשהו מטרפא היכא דבעינן רובא בעינן רוב הנרא' לעינים שחיט' לא כ"ש אלא דכ"ע מחצ' על מחצה אינו כרוב וכי אתמר דרב ודרב כהנא לענין פסח אתמר הרי שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצ' טמאים רב אמר מע"מ כרוב ורב כהנא אמר אינ' כרוב והתם מ"ט דרב דכתיב איש איש וכו' איש נדחה ואין צבור נדחין (ופלגא נהי דרובא לא מקרי מיהו מכלל יחידים נפקא להו ולא מדחי). ובפסחים דף ע"ט איתא הכי הרי שהיו וכו' רב אמר כרוב הללו עושין לעצמן (בטהר') והללו עושין לעצמן (בטומאה. טהורין לא עבדו בטומא' דהוי כרוב וטמאין לא נדחו לשני דהוי נמי רובא ורובא לשני לא מדחי) רב כהנא אמר אינה כרוב טהורין עושין הראשון וטמאין עושין את השני איכא דאמרי טהורין עושין ראשון וטמאין לא את הראשון דלא הוו רובא ולא את השני דלא הוי מיעוטא. תניא כוותי' דרב ותניא כוותי' דרב כהנא כתרי לישנא. ורב מתרץ הברייתות ולרב כהנא תנאי היא: [ב.] עירובין דף ט"ו ע"ב אתמר פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר הכי אגמרי' רחמנא לא תפרוץ רובא רב הונא ברי' דרב יהושע אמר אסור הכי אגמרי' גדור רובא ומסיק הש"ס תיובתא דר"פ והלכתא כר"פ. תיובתא והלכתא אין משום דדייקי' מתני' כוותי' דתנן ולא יהיו פרצות יתירות על הבנין הא כבנין מותר.

כתבו תוס' אין לתמוה דהכא קיי"ל פרוץ כעומד מותר ובחולין מסיק לכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב וכו' ושמא יש לחלק בין מחיצות לאיסור וטומאה. ורמב"ם פ"ז מקרבן פסח פסק כרב. בפ"א משחיט' פסק דצריך רוב. ובפרק ט"ז דשבת פסק פרוץ כעומד מותר. ובפ"ה הלכ' י"ו מסוכ' כ' סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב ג"ט אם כל הסכך הכשר יותר על כל הסכך הפסול כשר. ואם הי' זה כמו זה בצמצום פסול מפני שסכך הפסול כפרוץ הוא נחשב. וע' ראב"ד שכ' הטעם משום שא"א לצמצם וה"ה כ' הא אמרי' בגמ' על מתני' המקרה סכתו בשפודין אם יש ריוח ביניהם כמותן כשר' לימא תהוי תיובתא דר"ה בר"י דפרוץ כעומד אסור ומשני מאי כמותן בנכנס ויוצא וכו' שהוא מעדיף. וזה תימא דרבינו כ' שצריך שיהי' יותר הא פסקינן פרוץ כעומד מותר. וגם כל מפרשים אחרונים ראיתי שסוברין כן שאם הי' כשר כפסול כשר ודעת רמב"ן כן הוא וכו' ע"ש מה שתירץ. וע' בכ"מ שכ' לפי גרסת ר"ת התירוץ במעדיף אליבא דכ"ע. וכ"כ הרא"ש שם וכו'. ועוד כתב הרא"ש בסוכה דף כ"ב דלענין אויר בסכך צריך להיות סכך מרובי על האויר ולא שייך זה לפלוגתא דפרוץ כעומד דכך ניתנה הלכה שיהא הצל מרובי ע"ש:

אות מ (כלל ק) מין במינו

[א.] זבחים דף ע"ז ע"ב מתני' דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר נתערב ביין רואין אותו כאלו הוא מים נתערב בדם בהמה או בדם החיה רואין אותו כאלו הוא מים. ר' יהודה אומר אין דם מבטל דם. ובדף ע"ט מסיק אביי הא דידי' הא דרבי' דתניא ר' יהודה אומר משום ר"ג אין דם מבטל דם (אצל זריק' וכסוי) ואין רוק מבטל רוק (לענין זב) ואין מי רגלים מבטלין מי רגלים (של זב). ורבא סבר דגם ר' יהודה בעצמו ס"ל דמ"במ לא בטיל. כתבו תוס' בכולה ש"ס דקים לן ר"י ס"ל מין במינו לא בטיל היינו משום דסמכינן אשנוי' דרבא עכ"ל. ומסוגיא דהתם מוכח דר"א בן יעקב ס"ל דמ"במ בטיל. וכתבו תוס' מכאן ראי' דקי"ל דמ"במ בטיל דמשנת ראב"י קב ונקי. ובחולין דף פ"ז לענין כסוי איתא נמי מתני' דם שנתערב בדם בהמה רואין אותו כאלו הוא מים ריא אין דם מבטל דם. ובמנחות דף כ"ב איתא מתני' נתערב קומצה במנחת כהנים וכו' כשרה ר"י אומר במנחת כהן משוח במנחת נסכים פסול' שזו בלילת' עבה וזו בלילתה רכה והן בולעות זו מזו: [גמ'] תנן התם דם שנתערב וכו' ריא אין דם מבטל דם אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובי מדמו של שעיר רבנן סברי מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז ור"י סבר מכאן למ"במ שאינו

בטל. רבנן סברי מכאן לעולין ודלמא משום מב"מ אי אשמעי' מ"במ ולא אשמעי' עולין כדקא אמרת השתא דאשמעי' עולין משום דעולין ודלמא עד דאיכא תרווייהו מ"במ ועולין קשיא. ולר"י פריך איפכא. ודלמא עד דאיכא מ"במ ועולין קשיא. תנן ר"י אומר במנחת כהנים וכו' והן בולעות זו מזו. וכי בולעות מאי הוי מ"במ הוא אמר רבא קסבר ר"י כל שהוא מין במינו ודבר אחר סליק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. ובבכורות דף כ"ב אמר ר"ל משום ר"י נשיאה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור ממ"נ אי מיא רובא כיון דעביד להו השקה טהרי להו ואי רובא ציר ציר לאו בר קבולי טומאה הוא (דזיעה בעלמא הוא) אמר ר' ירמי' לא שנו אלא לטבל בהם פיתן אבל לקדר' לא. מצא מין את מינו וניעור (שהמים שבתוך הציר מוצאים מים שבתוך הקדרה ומצטרפין יחד וכו' וניעור מתורת ביטול וחוזר. לטומאה) כתבו תוס' לא דמי להאי דאמרי' סלק את מינו וכו' דהתם אין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערב וא"א להבדילו ובכל מקום שישנו הוא היתר לפיכך שייך לומר סלק את מינו אבל היכא דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים הטמאים אין שייך לומר בו סלק עכ"ל. עיין זבחים דף פ"א דרבנן דאמרי עולין אין מבטלין זא"ז נפקא להו מדכתיב קודש הם (בבכור ומשמע ליה דבהווייתן יהיו שאם נתערבו בדמים אחרים לא אבדו שמם) ועוד איכא תנא דיליף מדכתיב והקריבו בני אהרן את הדם וזרקו את הדם מה ת"ל דם דם לומר דאם נתערב יקרב דאין עולין מבטלין זה את זה והני תנאי סברי דאין מערבין לקרנות דהאי ולקח מדם הפר מזה בפ"ע וכו': [ב.] מנחות דף כ"ג אמר רב חסדא נבלה בטלה בשחוטה שאי אפשר לשחוט' שתעשה נבל' ושחוט' אינה בטלה בנבלה שאפשר לנבלה שתעש' שחוטה דלכי מסרחא פרחא טומאת' (אם יש ב' חתיכות א' שחוטה ואחת נבלה ואין ידוע איזו בטלה בהן שאם נגע באחת החתיכות אינו טמא דאמרי' שחוט' היא. שא"א לשחוטה וכו' והוי מבשא"מ ובטל לד"ה. ושחוטה אינה בטלה אם יש ב' חתיכות נבלות ואחת שחוטה אינה בטל' ואם נגעה אחד מהן בתרומ' אינה נשרפת עליה דשמא זו היא השחוט' שאפשר לנבלה וכו' לקמיה מפרש טעמא דר"ח דאזל בתר מבטל הואיל וא"א לרוב להיות כמועט וכו'). (כתבו תוס' ד"ה נבלה בטלה היינו מלטמא במגע אבל במשא מטמא וכו'. ד"ה שחוטה אינה בטלה והיכא דקבעי בר"הר ואינו יודע באיזו נגע ספקו טהור דכל קבוע כמחצה. היכא דאפשר למיהוי כוותי'. ודם הפר ודם השעיר כיון שהי' מעורב בו כאחת ונתן מהן מתנה חשיב דאפשר להיות זה כזה עכ"ל). ור' חנינא אמר כל שאפשר לו להיות כמוהו אינו בטל וכל שא"א לו להיות כמוהו בטל (כל שאפשר לבטל דהיינו מועט להיות כמוהו של מבטל אינו בטל הלכך נבלה אינה בטלה בשחוט'

אבל שחוטה בטלה בנבלה דר' חנינא אזיל בתר בטל). אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא אמרי' עולין הוא דלא מבטלי הא מין במינו בטל (הלכך בין נבל' בשחוטה וכו' בטלין) אי אליבא דר"י והא ר"י בתר חזותא אזיל (דקאמרי' לעיל אין דם מבטל דם ואע"ג שא"א להיות כזה ה"נ אזיל בתר חזותא והואיל ושניהם מין בשר אין בטלין זה בזה) אידי ואידי מ"במ הוא. אלא אליבא דר' חייא דתני ר"ח נבלה ושחוטה בטלות זו בזו. (ור' חנינא ורב חסדא מפרשי טעמא דר' חייא ובהא פליגי דרב חסדא סבר נבלה בטלה בשחוטה וכו' ור' חנינא מפרש איפכא) ר' חייא אליבא דמאן וכו' לעולם אליבא דר"י וכי קאמר ר"י מ"במ לא בטיל ה"מ היכא דאפשר ליה למהוי כוותי' אבל היכא דלא אפש' לי' למיהוי כוותיה בטל (ואי קשיא גבי דמים דאמר ר"י אין דם חולין מבטל דם קדשים בשלמא לר' חנינא אפשר לקדשים להיות כמבטלין כחולין שכשילין לילה אחד יצא מקדושתו כחולין אלא לרב חסדא ליבטל דהא א"א לחולין להיות כקדשים והוי מבשא"מ ורב חסדא הוי דלא כר' חייא) [ובהא קמפלגי רב חסדא סבר בתר מבטל אזלינן ור' חנינא סבר בתר בטל אזלינן ע"ש בכל הסוגיא]. וע' תוס' מנחות דף כ"ב ע"ב ד"ה ור"י שכתבו לחד שנוי' אליבא דר"ת דר' יוחנן סבר בתר מבטל ולחד שנויא כתבו דר' יוחנן לא סבר כלל כר' חייא דאיכא טובא דלא כר' חייא וכל סתמא דש"ס לרב חסדא דלא כר' חייא דאמר בפרק גיד הנשה חתיכ' עצמה נעש' נבלה ואוסרת כל החתיכות לר' יהודה מכאן מוכח דתוס' ס"ל דהאי פלוגתא נמי שייך לענין איסור אליבי' דר' יהודה ודלא כרשב"א לקמן] וגבי זרוע בשלה דקאמר לא נצרכ' אלא לר"י וגבי ציר נמי דלא כר' חייא. והא דפסחים דף ט"ו גבי חבית של תרומה מצי אתיא אף למ"ד אזלינן בתר בטל דמשקין לכי מסרחי אין שם משקה עליהן ולא אפשר לתרומה שתעש' חולין ע"ש:

[ג.] בכורות דף כ"ג מייתי הש"ס נמי הא דרב חסדא דאמר נבלה בטלה בשחוטה. והא דר' חייא וכו' ואתמר עלה אמר ר' יוסי ב"ר חנינא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא. כתבו תוס' וא"ת מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב משום דסוף סוף הרי נושא כזית נבלה ולענין איסור מהני דאפי' איסורין מבטלין זא"ז וכו' וי"ל דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס לבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי למגע כשנגע וחזר ונגע דטהור ואע"ג דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן דהא נתבטל ברוב מ"מ נהי דגזור רבנן לענין משא לא גזור לענין איסור דלא דמי מטעמ' דפרישית עכ"ל. ועיין רא"ש חולין דף ק' שכתב שם. איסור שנתבטל ואח"כ נתוסף עליו עד שנתרבה על ההיתר מצא מין את מינו וניעור וכו' מקשה א"כ איסור שנתבטל לא יאכלם בבת אחת כ"א בזה אחר זה ואם נפלו לקדרה יאסר כמו דאמרי' לענין טומאת

משא וי"ל משום דלא דמי טומאה לאיסור דבטומא' יש שני מיני טומאות מגע ומשא ולאותה טומא' שראוי שיטמ' כגון משא שהרי הוא נוש' את כולו לענין זה לא נתבטל אע"פ שלענין טומאת מגע נתבטל וחוזר עוד ונעור אבל לענין איסו' אם נשאר בו שום צד איסור לא הי' מותר באכיל' אלא ודאי אמרה תורה אחרי רבים ונעשה המיעוט כרוב ולא נשאר בו שום איסור ומותר לאכלם כאחד ולבשלם בקדרה. אלא אחר שריבה עליו מינו ניעור והוי לי' כאלו הוכר האיסור ואין כאן עוד ביטול וחזר להיות אסור מכאן ולהב' עכ"ל. כתב רשב"א בתשוב' סי' רפ"ד דלר' יהודה נבלה בתוך שחוט' דבטל' לענין מגע אבל לענין אכילה אסור' דלענין אכילה הוי לי' מין במינו דכולן מין בשר הן והלכך לר"י דאמר מב"מ בכ"ש אסור משא"כ לרבנן והא דאמר ר"י בר חנינא אבל במשא טמא אליבי' דר"י אמרה אבל לרבנן בין במגע בין באכילה שרי דבטלה ברוב עכ"ל. וכן דעת הראב"ד וכן מסיק פר"ח י"ד סי' צ"ח ודלא כרמב"ם פ"א מאבות הטומאות ע"ש:

[ד.] זבחים דף ע"ג תני' ליטר' קציעות של תרומה שדרסה ע"פ עגול ואינו יודע באיזה עגול דרסה וכו' ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר אם יש שם ק' פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורין. ר' יהושע אומר אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו (דכל שדרכו לימנות לא בטיל). כתבו תוס' וא"ת לר' יהודה מאי איריא דבר שבמנין אפי' כל מילי אוסר בכל שהוא דהא שמעינן לי' דמב"מ לא בטיל ובסיפ' קתני דרסה בעגול ואינו יודע באיזה מקום ד"ה יעלו. אמאי יעלו וכן לקמן דנקט ר"י רימוני בדן אוסרין בכ"ש אפי' כל מילי נמי. וכן בגיטין (דף נ"ד) נפלו ונתפצעו בשוגג יעלו דברי ר"י אמאי והא מין במינו הוא. ואו' ר"ת דלא אמר ר"י מב"מ במשהו אלא בדבר לח דומי' דדם הפר ודם השעיר. והא דאמרי' ביצה (דף ל"ח) דחטין בחטין לר"י לא בטל בקמח מיירי דהוי דבר המתערב תדע דגבי חטין בשעורין קאמר התם דבטל ואמאי הא מנכרי אלא ודאי בקמח מיירי. [והא דאמרי' בחולין (דף ק"י) חתיכ' אחת אוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה. טעם המתערב כלח דמי. תוספת מנחות (דף כ"ג[) וכענין זה מפרש ר"ת הא דאמר ר"י ע"ז (דף ע"ג) בכוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגו ועירבן זה בזה סלק את מינו כמי שאינו וכו' וקשי' לי' כיון דתרומה עולה בק"א א"כ מינו נמי לסייע לשאינו מינו לבטל התרומה אלא ש"מ דבמינו במשהו והא דאמר בכל דוכת' דתרומה עולה בק"א היינו בדבר יבש. וההיא דנבלה בטלה בשחוטה איירי בנימוחה. וה"ר י"ט מפלנצי הקש' לר"ת מההיא דפסחים (דף ט"ו) חבית של תרומה שנשברה בגת עליונה ותחתיה חולין וכו' אם נפלה למאה חולין ד"ה תרד ותטמ' אלמ' אפי' לח עולה באחד ומאה. ועוד קושיות רבות. וחזר בו ר"ת דודאי אין חילוק בין לח ליבש ותירץ הא דתרומה עולה בק"א בנפלה

לתוך חולין מתוקנין דאי אפשר למבטל דהיינו החולין להיות כבטל דהיינו תרומה וההי' דב' כוסות בחולין שאינן מתוקנין דאפשר להיות כתרומה קסבר ר' יוחנן כמ"ד בתר מבטל אזלינן והוי מב"מ וההיא דפסחים לא קשי' למ"ד בתר בטל דמשקין לכי סריחי אין שם משקין עליהן וכו' וא"ת וטבל דבמינו במשהו היכא משכחת הא אי אפשר למבטל דהיינו חולין שיעשו טבל וי"ל שנפל טבל טבול לתרומה בטבל שאינו טבול לתרומה דהוי מב"מ כיון דשם טבל על שניהם. א"נ טבל שראה פני בית בטבל שלא ראה פני בית. אי נמי נפל לתוך חוצין מתוקנין ובעודה לתרומה ביד בעלים דאפשר למיתשל עלה. וההי' דכוסות נמי יכול לאוקמי בהכי וההי' דפסחים בתרומ' ביד כהן. ועוי"ל לתי' קמא דר"ת ההי' דפסחים כר' חיי' דאית לי' לר' יהודה נבלות בטלות בשחוטות ולהכי חשיב התם מבשא"מ לענין משהו. אע"פ שחשיבין מב"מ לענין אחד ומאה דלא סגי להו בס' אבל ר' יוחנן דלא כר' חיי' וההיא משנה דאין דם מבטל דם לרב חסד' דאזיל בתר מבטל דלא כר' חייא ואפי' לר' חנינא דאזיל בתר בטל נראה דאיכ' טובא אין רוק מבטל רוק וכו' וגבי כסוי אין דם וכו' כולהו א"א לזה להיות כזה אפי' לרבי חנינ' דלא דמי לדם קדשים דאפשר להיות כחולין וכו'. ועוד יש ליישב תירוץ של ר"ח שמחלק בין לח ליבש לא קשי' ההיא דפסחים דרבי יוחנן לאו אליב' דכ"ע קאמר טבל וי"נ במשהו דמודה ר"י דלרבנן דר"י בנותן טעם אלא ר' יוחנן סבר כרבנן בשאר איסורין וכר' יהודה בטבל וי"נ וכן ברייתי' דתני' כוותיה דר' יוחנן וההיא דפסחים כרבנן דמב"מ בטיל והשת' שלש מחלוקות של תנאים בדבר דהא תניא כוותיה דר' יוחנן. ור"י הלבן תירץ הא דידי' הא דרבי' משום ר"ג קאמר דאין דם מבטל דם וכו' אבל קשה לרב' דפליג על אביי וכו'. ועוד יש לפרש ההיא דב' כוסות מיירי כגון דליכ' מאה בין המים והיין של חולין אבל המים רבין על התרומ' דאי לא אמרי' סליק וכו' הי' נאסר היין של חולין משום דליכ' מאה והי' הכל נאסר שאין המים רבים על החולין ועל התרומה בששים עכ"ל:

[ה.] יבמות דף פ"א ע"ב תני' חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה בק' חתיכות של חטאת טהורה וכן פרוסה של לחה"פ טמאה שנתערבה בק' פרוסות של לחה"פ טהורות תעלה ר' יהודה אומר לא תעלה (דקסבר ר"י בכל דוכתי' מב"מ לא בטיל) אבל חתיכ' של חטאת טהורה שנתערב' בק' של חולין טהורו' וכן פרוסה של לחה"פ טהור שנתערבה במאה פרוסות של חולין טהורות ד"ה לא תעלה (ת"ק מודה הואיל ואפשר למוכרן לכהן בהפסד מועט לא מבטלינן איסור' דאוריית'). כתבו תוס' פי' בקונטרס משום דר"י סבר מב"מ לא בטיל. ואין נרא' דוקא דבר המתערב אית לי' לר"י מב"מ לא בטיל. אלא השת' טעמ' דר"י משום כל שדרכו לימנות וסיפ' דאמרי' ד"ה לא תעלה משום דלאחר שנתבטל

ראוין להתכבד בה אבל רישא שנתערבה בחתיכו' טהורות של חטאת דכי נמי תעלה אין ראוי' להתכבד בה דלא שייך כבוד בפני כהנים במקדש עכ"ל. ומסיק הש"ס דברייתא מיירי בנימוחה וטעמא דר"י משום מב"מ לא בטיל. כתבו תוס' דוקא בדבר לח ומתערב אבל ביבש לא דר"י גופי' אית לי' שבת (דף קמ"א) מעלין המדומע בק"א ואפי' מב"מ. ונבלה במנחות (דף כ"ג) דאיכ' למאן דלא בטל היינו בנימוחה וסבר' הוא דדבר המתערב מתפשט טעם האיסור בכל ההיתר ולא בטל אבל דבר יבש האיסור מונח במקומו אלא שאין ניכר היכן הוא. וההיא דביצה דף ל"ח מיירי בקמח. ועוד נר' דאפי' קמח כיון דצונן הוא ואין טעם מתפשט בטל דאי לאו הכי אפי' קמח חטין וקמח שעורין מב"מ הוא לרב' דאזיל בתר שמא כמו חמיר' דחטי וחמיר' דשערי אלא התם ברותח איירי. וההי' דמנחות (דף כ"ג) נמי מתוך שמנן מתרככין ונותנין טעם זה בזה אי נמי כשיאפה אותן יתנו טעם זה בזה עכ"ל. ופריך הש"ס לר"ל (דאמר כל בדאוריית' ודרכו לימנו' לא בטיל ומוקי ברייתא בנימוחה) מאי שנא רישא (דאמרי רבנן תעלה) ומ"ש סיפא (דאמרי לא תעלה) א"ר שישי ברי' דרב אידי רישא בטומאת משקין דרבנן (כגון שנטמאה החתיכה ע"י משקין טמאין שנגעו בכלי דמדאוריית' אין משקה מטמא כלי ואע"ג דאיכ' למגזר משום טומאה דאוריית' מודה ר"ל דבטל כיון שאין דרכו לימנות [דאיירי בנימוחה] סיפא דאוריית' (קדשי' לזר איסור דאוריית' ומידי דאוריית' מין במינו להאי תנא ס"ל דלא בטיל ואפי' אין דרכו לימנו'). כתבו תוס' קסבר רב שיש' דרבנן לא פליגי אדר' יהודה דאמר מב"מ לא בטיל אלא בדרבנן אבל בדאוריית' מודו דלא בטל':

[ו.] חולין דף נ"ט מביא הש"ס מתני' דתרומות דתנן דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתי' והאמר ר"י מב"מ לא בטיל שאני ציר דזיעה בעלמ'. כתבו תוס' פירוש לא אסור אלא מדרבנן וכ"כ רשב"א ובשל בדריהם לא אמר ר"י דמב"מ לא בטיל. ושער המלך פט"ו ממאכלות הוכיח מרש"י פסחים פרק כל שעה דפרכינן ומי אמר רבא הכי והא אמר רבא ר"ש קנס' קניס ולדעת רש"י התם דס"ל דטעמי' דרבנן במשהו משום דס"ל מב"מ במשהו ומאי קושי' וכו' אע"כ דאפילו באיסור דרבנן ס"ל לרש"י דמב"מ במשהו. ועוד ממ"ש רש"י חולין דף קי"ו גבי חלב הנמצא קרוש בקבה וכו' נרא' בעיני איסור גמור מטעם דמב"מ במשהו והרי חלב שחוטה אינו אסור אלא מדרבנן וכו' וכן מוכח מהא דכ' רש"י ותוס' ביבמות דף פ"ב גבי רב שיש' וכו' ומעתה ע"כ צ"ל דההיא דאמרי' שאני ציר וכו' דוקא בציר כיון דהוי זיעה בעלמ' ולא בשאר איסורין עכ"ל:

[ז.] חולין דף צ"ח ילפינן התם מזרוע בשלה דכל איסורין בששים או בק' פריך הש"ס ומי ילפינן מיני' והתני' זהו היתר הבא מכלל איסור (שהרי בלע איל מן הזרוע והתירו

לך הכתוב) זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתור' אמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר מב"מ לא בטיל קמ"ל דהכא בטיל. ולגמר מיני' גלי רחמנ' ולקח מדם הפר וכו'. כ' רשב"א קשה דהא לא פליג ר' יהודה עלייהו דרבנן אלא בבלול כגון יין ביין או סלת בסלת אבל יבש ביבש שזה עומד בפני עצמו וכו' אף לר"י בטל ברוב כדמוכח מתרומה שבטלה באחד ומאה. וכ"כ הראב"ד וא"כ זרוע בשלה בהדי איל יבש ביבש הוא ואע"פ שנתבשלו זה עם זה יבש ביבש קרינן לי' כדאקשי' לקמן גבי גיד שנתבשל עם הגידין וחתיכות נבלה עם החתיכות וליבטל ברוב' ואין סברא לו' דלענין היתר רוטב תני' אלא לענין גופ' של איל. וא"ת דמ"מ רוטבו של זרוע שנפלט בקדר' לא נתבטל עם רוב של איל דמב"מ ובלול הוא וכגון שאין בקדרה מים הרבה לבטל רוטב הזרוע וחזר הרוטב שהוא אסור ונבלע בגופו של איל דרוטב לגבי איל מב"מ קרי לי' כדמשמע לקמן גבי מכדי רב כמאן אמרה כר"י אלמא רוטב היוצאה מחתיכת נבל' ונבלעה בבשר מב"מ הוא אכתי קשי' דלכאור' הוי משמע דלא מקרי מב"מ לאסור במשהו לר"י אלא בממשו של איסו' מעורב ונבלל בהיתר כעין דם הפר ודם השעיר אבל בפליטת איסור הנבלע בחתיכת היתר לא וכדמשמע לעיל דאמר שמואל אבל נצלה קולף ואוכל ואקשי' מרב הונא דאמר גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו ופרקינן שאני חלב דמפעפע. והדר אקשי' והא ההיא דהוי בי' כנישת' דמעון ואמר ר' יוחנן קולף ואוכל. ההי' כחוש הוי. כלו' ולא הי' בחלב שיעור לאסו' אלא נתבטל בס' ומדאתי' אדשמואל לכאורה משמע דאפילו שמואל הכי ס"ל ואע"ג דשמואל כר"י דמב"מ לא בטיל ואפ"ה כי איכא ס' מותר מאחר דאין גופו של חלב אלא פליטתו. וחלב לגבי בשר מב"מ כמ"ש הראב"ד. אלא שיש לתרץ בזה דה"ק ההי' כחוש הוי ואינו מפעפע וכו'. מיהו אכתי קשי' לרבה דאמר בתר שמא וחמר' חדתי וענבי אע"ג דחד טעמ' כיון דהאי חמר' והא ענבי מקרי מבשא"מ הוא והכי נמי רוטב לגבי בשר כחמר' חדתא לגבי ענבי והאי רוטב מקרי והאי בשר. ואפשר לתרץ דהכ' אביי הוא דאוקמי' הכין ואביי אית לי' דבתר טעמא אזלינן אבל ההיא דלקמן לאו אביי אמרה אלא לישנ' דגמר' דרוטב עבה מקרי מין בשר וצ"ע:

[ח.] חולין דף ק' דרש רבה בב"ח חתיכ' נבל' ושל דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקופה ובחתיכו' אוקי רב אמורא עלי' ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חנ"נ ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה. כתב הר"ן והא דאיצטריך למימר חנ"נ משום דבלאו הכי אינה אוסרת שאר החתיכות משום דהוי פליטתה איסור והיתר מעורבים זה בזה וכה"ג לא אמרי' מב"מ לא בטיל אפי' לר"י. ודאמרי' כיון שנתן טעם בחתיכה נתן טעם לאו דוקא דכיון דמב"מ לא בטיל לא בעי' נותן טעם אלא כל שבלעה חתיכ' המותרת

מן האסורה סגי ואוסרת עכ"ל. א"ל רב ספר' לאביי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"י דאמר מב"מ לא בטיל מאי ארי' נתן טעם כי לא נתן טעם נמי א"ל הב"ע בשקדם וסלקו רבא אמר אפי' תימא לא קדם וסלקו הוי מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ואינו מינו רבה עליו ומבטלו. ובדף ק"ח איתא מתני' טפת חלב שנפלה על החתיכ' אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור וכו' אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חנ"נ ואוסרת וכו' מפני שהן מינה א"ל מר זוטר' לרבינא מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"י דמב"מ לא בטיל לימא פליגי אדרב' דאמר סלק את מינו (כלו' כל מין דאיסו' שנתערב עם מינו ובשא"מ דהיתר סליק את מינו דהיתר כמו שאינו מועיל לא לבטלו לאיסור דמב"מ לא בטיל ולא תוספת הוא נוסף עליו להיות שניהם איסור ולא יוכל מין האחר לרבות עליו ולבטל אלא סלקהו כאלו אינו כאן וירבה שאינו מינו של היתר על האיסור ויבטלנו והכא נמי יש כאן רוטב שיוכל לבטל את כל החתיכה הנאסרת) א"ל אי דנפל ברוטב רכה ה"נ הב"ע דנפל ברוטב עבה (דק דק של בשר דכולה מין בשר הוא) כ' רשב"א תימ' ומי איכא מ"ד דלא אמרי' סליק וכו' בשלמ' גבי יי"נ דפליגי חזקי' ור"י בע"ז שייך לומר דלא אמרי' סליק לפי שבשעה שנפל האיסו' לתוך ההיתר שהוא מינו אע"פ שיש שם אינו מינו מ"מ הרי הוא מוצא מיד ונתערב וחוזר וניעור וכו' אבל כאן החתיכה זו שבלעה מן האיסור שהי' עומדת בתוך הרוטב לעצמה והחתיכות היתר עומדות לעצמן ואי אפשר לחתיכות איסור לפלוט בליעת איסור אלא ע"י רוטב האיך נאמר בו סלק כמי שאינו לא אמרי' והלא קודם שנבלעו חתיכות ההיתר מן החתיכ' האסורה כבר נתבטל בתוך הרוטב שאינו מינו וא"א להצטרף עמה לאסור וכו' א"כ נמצא ע"כ דלכ"ע כבר נתבטל האיסו' לתוך ההיתר ביטול גמור קודם שיאסר ואחר שנתבטל בשא"מ האיך אפשר לאסור חתיכת ההיתר ושיצטרפו לחתיכת איסור לאסו' את שאינו מינו וכו' ושמא נאמר דהכא משום מיחל של חתיכת ההיתר הוא שיש בתוך הרוטב וכשפלטה חתיכת האיסו' המיחל שלה מוצא מין את מינו וכו' לפי שאין ברוטב לבטל מיחל כל החתיכו' ולפיכך כל הרוטב נאסר וגם כל החתיכות אסורות לפי שחוזר המוחל ונבלע בחתיכו' היתר ונאסרו כולן כנ"ל. ומסיק הש"ס דסבר רב אפשר לסוחטו אסור ופריך והאיתמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואי ס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא וכו'. כתבו תוס' מכאן הי' מדקדק רבינו שמואל דלמ"ד מב"מ לא בטיל צריך תרי ששים וכו' וקשה לר"י לדבריו דמשני גדי אסרה תורה ולא חלב והלא בעלמ' חתיכת היתר נעשית נבלה מדרבנן וצריך ס' כנגד כולה דמדאורייי' לא צריך אלא כנגד האיסו' שנבלע בה א"כ אע"ג דגדי אסרה ולא חלב מ"מ החלב נאסר

מדרבנן כשאר האיסורין ויאסור כל החלב שביורה אלא ודאי כיון שהחלב הנפלט מן הבשר לא נעשה נבל' אלא מטעם בשר המעורב בו אין לו דין חלב טמא אלא מתבטל בחלב שביורה כמו שמתבטל טעם הבשר האסור ולא חשיב מב"מ וה"נ רוטב הנפלט מן הנבלה אין לו דין מים אסורים שלא להתבטל במים אחרים אלא יש לו דין בשר נבלה שמתבטל שפיר במים שבקדר' והא דקאמר חלב נבלה היינו דוקא בב"ח וכו' והוי כחלב מן הטרפ' עכ"ל. וכ"כ רשב"א ודברי רשב"ם כתובים לעיל בתוס' דף ק' וז"ל אומר רשב"ם דכמו שצריך שיהי' ברוטב כדי לבטל החתיכ' דאיסור כך צריך נמי שיהי' ס' בחתיכה של היתר לבטל מן הרוטב כשיעור ב' החתיכות דמכיון שנבלע הרוטב בחתיכת האיסור נעשה נבלה וכשנפלט אחרי כן ממנה אוסר שאר הרוטב מפני שהוא מינו דהכי אמרי' חולין דף ק"ח חלב נבל' וכו']. ומסיק הש"ס ואפשר לסוחטו תנאי היא דתני' טפת חלב וכו' כיון שנתנה טעם בחתיכה חנ"נ ואוסרת מפני שהן מינה דברי ר' יהודה וחכ"א עד שתתן טעם ברוטב וכו'. אמר רבי נראין דברי ר"י בשלא ניער ולא כיסה (ומסיק לא ניער בתחל' אלא בסוף) ודברי חכמים בשניער וכיסה (ומסיק ניער מתחל' ועד סוף) וכו' ור"י וחכמים פליגי באפשר לסוחטו רבי סבר כר"י באפשר לסוחטו ובמב"מ לא בטל נמי סבר כוותי' ואף חכמים דפליגי על ר"י באפשר לסוחטו נמי סוברים מב"מ לא בטל. כן מוכח מתוך הסוגי' וכ' רש"י השתא דקם רבי בשטתי' דר"י בין לענין אפשר לסוחטו ובין לענין מב"מ לא בטל קיי"ל כוותי'. ועוד דאביי ורבא קמו כרב ושמואל (דפסקו כר"י מב"מ לא בטל) בע"ז דף ס"ו גבי חלא חמרא ובפסחים נמי פסק רבא הלכתא חמץ בזמנו במשהו כרב וטעמיה דרב התם משום דס"ל כר"י עכ"ל. וכ"כ רש"י לקמן דף קט"ז ע"ב גבי חלב הנמצא קרוש בקבה דפסקי' כר"י דמב"מ לא בטיל (ועיין בע"א דף ס"ו משמע דרש"י לא פסק הכי):

[ט.] ע"א דף ע"ג מתני' יי"נ אסור ואוסר בכ"ש יין ביין מים במים כ"ש וכו' יין במים וכו' בנ"ט זה הכלל מב"מ במשהו מבשא"מ בנ"ט. גמ'] איתמר יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים אמר חזקי' הגדילו באיסור אסור (שנפל יין נסך בסוף והגדילו אסור ולא אמרי' רואין ההיתר כאלו אינו אלא יי"נ מתחבר למינו וכש"כ אם נפלו מים בסוף) ור' יוחנן אמר אפי' הגדילו באיסור מותר (הואיל ומים נפלו תחלה לא אמרי' מצא מין את מינו) ומסיק הש"ס דפליגי ברואין דחזקי' ל"ל רואין (את מינו כאלו אינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו אלא כיון דיין כשר קודם ליין ויין כשר הוי רבה על המים כי נפל יי"נ מצא מין את מינו וניער אבל כי נפל יי"נ ברישא בטל לי' במים דהוי טפי עליה וכי הדר נפל כשר שרי דמשבטל יי"נ לא אמרי' חוזר וניעור) לר' יוחנן אית לי' רואין [כיון

שנפל יי"נ למינו ואינו מינו רואין את מינו כאלו אינו וכו'] זה הכלל וכו' רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינן בנ"ט זה הכלל לאתויי כל האיסורין וכו' ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה בין במינו ובין שלא במינו בנ"ט חוץ מטבל ויי"נ וזה הכלל לאתויי טבל. תני' כוותיה דרב ושמואל וכו' תני' כוותיה דר"י ור"ל וכו' חוץ מטבל ויי"נ במינן במשהו וכו' בשלמא יי"נ משום חומרא דע"ז אלא טבל מ"ט כהיתרו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי ותניא נמי הכי במה טבל אוסר כ"ש במינו (דאיכא למימר כהיתרו וכו') שלא במינו בנ"ט (אבל שלא במינו דליכא למימר הכי אלמא טעמא משום הכי הוא). כתבו תוס' בירושלמי קאמר דטעמ' משום דטבל דשיל"מ דבמינן במשהו וכו' והשתא תרי טעמא ל"ל וי"ל דצריכי לתרווייהו דאי ליכא אלא טעמא דיש לו מתירין הוי אמינא דוקא היכא דבעלים בעיר שיכולין להפריש אבל אי ליכא בעיר אע"ג דיכולין לילך במקום שהבעלים שם מ"מ כיון דיש טורח והוצאה הוי כאין לו מתירין הלכך איצטריך טעמא כהיתרו וכו' ואי ליכא אלא הא הוי אמינא דמעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר דהיתרו לא הוי במשהו ה"א איסורו לא הוי במשהו לכן איצטריך טעמא דירושלמי עכ"ל. ובפסחים דף כ"ט ע"ב אמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר (במשהו) דרב לטעמי' דאמר כל איסורין וכו' רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו ושלא בזמנו במינו אסור כר"י (דאמר לאחר פסח דאוריית') שלא במינו מותר דשלא בזמנו שלא במינו אטו מינו כולי האי לא גזרינן. ושמואל אמר חמץ בזמנו במינו אסור שמואל לטעמי' דכל אסורין במינו במשהו שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש (דלאחר זמנו שרי ואפי' בנ"ט ולקמן פריך והא ר"ש קניס) ור' יוחנן אמר בזמנו בין במינו וכו' בנ"ט ר"י לטעמי' דכל איסורין בין במינם וכו' בנ"ט שלא בזמנו בין במינו וכו' מותר כר"ש אמר רבא הלכתא בזמנו בין במינו וכו' אסור במשהו כרב (כך גרס רש"י) שלא בזמנו בין במינו וכו' מותר כר"ש והא אמר רבא ר"ש קנס' קא קניס הואיל ועובר על בל יראה וכו' ה"מ בעיני' אבל ע"י תערובות לא כתב רש"י ש"מ דפסק רבא כל איסורין במינן במשהו ולא שני לן בחמץ אלא דגזר שלא במינן אטו מינן שמעינן מיני' חלב שנפל לקדרה אוסר במשהו וכן הלכה הא דקי"ל כל איסורין בששי' היינו שלא במינן וכו'. כתב תוס' ור"ת אומר דראיות רש"י אינם ראיות דמה שמביא מאביי ורבא בע"א דף ס"ו וכו' דמטבל ויי"נ מודו ר"י ור"ל והכא אי גרסי כרב ולא מטעמי' אלא דוקא משום חומרא דחמץ וגם רב יהודאי גאון פסק כן דדוקא גבי חמץ פסק רבא כרב ועוד אומר ר"ת דלא גרסי' כרב וסבר רבא כר' יוחנן אפי' בחמץ ומביא ר"ת ראיה דהלכ'

כר"י ור"ל ורש"י גופא בע"א דף ס"ו פסק דהלכתא כר"י וכו' ובחמץ בפסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דשאלתות כתב דרבא אית לי' גם בחמץ בנ"ט עכ"ל. ורא"ש בע"א אחר שהביא דעת רש"י ור"ת כתב ורב אלפס פסק כרב ושמואל והעידו תלמידיו עליו שאח"כ חזר בו ומחק והגיה עליו הלכה כר' יוחנן וכן פסק במסכת חולין: [י.] ע"א דף ס"ו חמרא עתיקי בענבי ד"ה בנ"ט חמר' חדתא בענבי אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא דהוי לי' מב"מ ומב"מ במשהו ורבא אמר בנ"ט בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד והוי מבשא"מ ומבשא"מ בנ"ט חלא דחמרא וחלא דשיכר' וחמיר' דחטי וחמיר' דשערי אביי אמר בנ"ט בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד וכו' והוי מבשא"מ ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלי' והאי חלא מקרי והאי חלא מקרי. האי חמיר' מקרי והאי חמירא מקרי והוי מב"מ וכל מב"מ במשהו (לקמן פסקינן דלאו הלכת' הכי אלא אפי' מב"מ בנ"ט חוץ מטבל וי"נ). ובדף ס"ט גבי הלכתא אידי ואידי בשתין וכן כל איסורין שבתורה כתב רש"י וכן הלכה רווחת בישראל דמבשא"מ בס' אבל מב"מ במשהו וכו' כתב הר"ן בשם רמב"ן וקשה הא דתנן פ"ב דערלה למה אמרו כל המחמץ וכו' כיצד שאור של חטים וכו' אלמא שאור ועיסה מב"מ הוא ואע"ג דלא הוי חד שמא ולא חד טעמא וכו' ותירץ דשאני עיסה הואיל וראוי להמתין והוי שאור מש"ה הוי לי' מב"מ מהשתא. כתב המרדכי פרק השוכר את הפועל והלכת' כרב' (דבתר שמא) הלכך עיסה ושאור ב' שמות הן ומשערין בס' אע"פ ששניהם עיסה דומי' דחומץ ויין. ואיל ושור ועז ג' מינין אפי' נבלה בשחוטה איכ' מ"ד בגמרא דהוי מבשא"מ וכן ב' מיני עופות או ב' מיני דגים משערין בס' בין טמאין בין טהורין אבל ביצים טהורים עם טמאים חדא מינא דכולהו ביצי מקרי דומי' דחמיר' דחטי וחמיר' דשערי. וכן חלב ובשר ב' מינין עכ"ל (וביד סי' צ"ח כתב דרכי משה בשם האו"ה וה"מ כשהן שלמין אבל החתוכים הכל מקרי חתיכת דג או חתיכת עוף עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דבכה"ג הוי מב"מ דבתר שמא אזלינן הואיל וכלהו חתיכת דג ועוף מקרי ע"כ שמן שוין ואין נראה דאין זה שמן העצם שנלך אחריו לענין מב"מ עכ"ל ד"מ). ובביצה דף ל"ח אמתני' וכן האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן פריך הש"ס אמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה א"ל ר' אבא הרי שנתערב לו קב חטין בעשר' קבין חיטין של חברו יאכל הלה וחדי אחיכו עלי' א"ר אושעיא שפיר אחיכו עלי' מ"ש חטין בשעורין דלא קאמר להו דהוי מבשא"מ ובטל חטין בחטין נמי נהי דלר"י לא בטיל לרבנן מבטל בטל וכו'. כתבו תוס' מכאן נראה דהלכה כרבנן דמב"מ בטיל וכו' ובחולין דף צ"ז אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בששים הלכך מבשא"מ דהיתר' (כגון תרומ'

וחולין בטעמא. דאיסור' בקפילא. ומב"מ דליכא למיקם אטעמ' אי נמי מבשא"מ דאיסור' דליכא קפילא בששים. ובזבחים דף ע"ט אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן ברובא וכו' מבשא"מ בטעמא מין במינו ברובא:

[יא.] שביעית פ"ז משנה ז' זה הכלל כל שהוא בנ"ט חייב לבער מין בשא"מ ומב"מ בכ"ש שביעית אוסרת כ"ש במינ' ושלא במינה בנ"ט כתב הר"ש הא דאמרי' שביעית במינה בכ"ש כגון לאחר הביעור אבל קודם הביעור אין בו קדושת שביעית עד שיהא בנ"ט ושלא במינה אפי' אחר הביעור בנ"ט ושאמר שלא במינו כמו ורד חדש שכבשו בשמן ישן וכו' וצ"ע בסוף הנודר מן הירק דאיירי בגדולין וזהו תימא דשלא במינה לא יתכן בגדולין עכ"ל. חלה פ"ג מ"ח הנוטל שאור מעיסת חטין ונותן לתוך עיסת אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה אם כן למה אמרו הטבל אוסר כ"ש במינו ושלא במינו בנ"ט. ערלה פ"ב מ"ו ולמה אמרו כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד שאור של חטים שנפל תוך עיסת חטים ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלות באחד ומאה בין שאין בו וכו' אסור אין בו לעלות באחד ומאה בין שיש בו כדי לחמץ בין שאין בו אסור להקל להחמיר כיצד גריסין שנתבשלו עם עדשים ויש בהם בנ"ט בין שיש לעלות באחד ומאה וכו' אסור אין בהם בנ"ט בין שיש לעלות ובין שאין וכו' מותר:

[יב.] כתב המרדכי פרק גיד הנשה גבי נפלה טפת חלב על דופן הקדרה. ופסק הראב"ן אם יש בקדרה בלא תבשיל ס' לבטל החלב הנבלע בתוכו לא נעשה נבלה וכו' וא"ת הלא החלב הנבלע בקדרה נ"ט לרוטב שנבלע בה וכי הדר נפק לה הרוטב לתוך הקדרה הוי מב"מ לאסור במשהו י"ל אפילו לר"י דאית לי' האי סברא לא אסר דלא אמר ר"י אלא כשנפלה על החתיכה ונאסרה בטעם החלב שהוא בעין אוסרת שאר החתיכות מפני שהן מינם אבל חלב שנבלע בקדרה אינו אוסר את הרוטב שנבלע בה לאסור את זה שבקדרה משום מין ומינו כי נפלט דהא אינו בעין וכ"ש לרבנן דמב"מ בטל ותדע דאי אמרת איסור הנבלע אוסר היתר הנבלע הא דאמר כלי בלוע מיין נסך מערה ג' פעמים וכו' נימא כי יהיב מים בלע מיד מן המים ואסרן יין הנבלע את מים שנבלעו וכי הדר פלט במים הוי מב"מ ולתסר וכן הא דתנן קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט נימא קדרה תחלה בלעה מן החלב ונאסר מטעם הבשר שבה וכי פלטה הוי חלב נבלה מב"מ ונאסר במשהו אלא ודאי חלב היתר שנבלע וחלב שבחוץ מצטרפין לבטל טעם הבשר הנבלע בקדרה עכ"ל. ע' בכלל חתיכה נעשה נבלה ובכלל דבר שיש לו מתירין:

[פסק]:

[יג.] בפ' ט"ו ממאכלות כתב הרמב"ם דבר אסור שנתערב בדבר מותר מבשא"מ בנ"ט ומב"מ שא"א לעמוד על טעמו בטל ברוב וכו' נפל חלב כליות לחלב האליה ונמוח הכל אם הי' חלב האליה כשנים בחלב הכליות הכל מותר מן התורה אפי' חתיכת נבלה שנתערב' בשני חתיכות של שחוטה הכל מותר מן התורה אבל מדברי סופרים הכל אסור עד שיאבד דבר האסור מעוצם מיעוטו ולא יהי' דבר חשוב שעינו עומדת ובכמה יתערב וכו' כשיעור שנתנו בו חכמים יש בששים ויש בק' ויש בר'. ובפרק ט"ז הלכה ל"ה פסק כרבא דבתר שמא אזלי'. ובפ"א מאבות הטומאות כתב נבלה שנתערב' בשחוטה אם רוב מן השחוטה בטלה הנבלה בשחוטה ואין הכל מטמא במגע אבל אם נשא הכל נטמא שאי אפשר לשחוטה שתחזור נבלה אבל הנבלה אפשר שתיטהר כשתסרח לפיכך תבטל. כ' הראב"ד כולה מלתא במנחות אליביה דר"י וכו' אבל לרבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי בטל ברוב. כ' כ"מ בשם הר"י קורקוס מאחר דבפרק משילין ופ"ג דבכורות מייתי הא דרב חסדא ולא הזכירו שם שהיא אליביה דר"י וגם מדקאמר איהו הכי סתמא משמע דלהלכה אמר כן יש לדחוק ולומר דע"כ לא מסקינן במנחות דאליבי' דר"י קאמר אלא משום דהוי ספק דבטל לגמרי בין למגע ובין למשא ולפ"ז הוי ביטול זה ביטול גמור ככל בטול איסורין וכיון שכן אין לחלק בדין ביטול. אבל כיון דאסיקנא דדוקא במגע אבל במשא מטמא דטומאה כמאן דאית' א"כ אין ביטול זה כשאר ביטול דחשיב הדבר כמאן דלית' משמע דסברי לענין טומאה אין לומר בטל ברוב כמו בשאר איסורין כמ"ש שם תוס' למאי דמפרש לה בנימוחה מעתה אפשר דאפי' רבנן מודו דדוקא היכא דאפשר להיות כמוהו הוא דבטל בטול זה עכ"ל. וביד' סי' צ"ח כתב ב"י בשם מ"כ כבד ובשר ב' מינים חלב ובשר ב' מינים שומן של הלב ושל דקין מקרי חלב. חלב פרה ורחל מין אחד שומן של צלעות וחזה ואליה ושומן הירך בשר שמן הוא ומקרי בשר ולא חלב. כבש ואיל מב"מ. מאור זרוע ואגור. וכ' רמ"א בסי' צ"ח לענין מב"מ אזלי' בתר שמא אבל לא אזלי' בתר טעמא אם הוא שוה או לא (זה קאי אמה שכ' המחבר אם נתערב מב"מ ונשפך אם נודע שהי' רובו היתר מותר). וש"ך חולק ארמ"א ומסיק לענין טבל ותרומה וערלה ודשיל"מ וכן לר"י דס"ל מב"מ לא בטל וכן לענין יי"נ ותקרובות ע"א דאסור במשהו במינו בכל הני מב"מ מקרי מאי דשוי בשמא אבל בשאר איסורין שמב"מ בששים ושאינו מינו בנ"ט הכל הולך אם שוה בטעם או לא וכן לענין נשפך אזלי' בתר טעם וכן הסכימו האחרונים. ובסי' ק"א כ' ד"מ בשם האו"ה הא דחתיכה הראוי' להתכבד ובריה לא בטלה דוקא במינו אבל שלא במינו הוי בנ"ט דומיא דדבר שיל"מ עכ"ל וכ' ב"י

סי' ק' בשם תשובת רשב"א על בריה שנפלה לירקות דאינה בטלה וזהו שלא כדבריו וכו' וכ"פ רמ"א סי' ק"א. ובסי' ק"י פסק המחבר דבר חשוב אוסר במינו בכ"ש וכ"כ הרמב"ם פ"ו ממ"א. ואפ"ה דוקא במינו. כ' הש"ך אבל הרב בת"ח השיג על או"ה ופסק דאפי' שלא במינו אוסר וצ"ע למה לא הגיה כאן כלום עכ"ל. כ' הש"ך בסי' ק"ט איך משכחת דחתיכה הראויה להתכבד שלא במינה כגון שיש כאן ב' או ג' מינים ונודע שאחד מהם אסור כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו יודע איזהו וכן כל כיוצא בו עכ"ל. דע דרש"י ורמב"ם וראב"ד סוברים ביבש מב"מ מדרבנן צריך ס' ותוס' ורא"ש ורשב"א ור"ן סברי דבטל ברוב אפי' מד"ס. אמנם לרשב"א ור"ן אסור לבשלם בקדרה אחת ואסור לאכלו בבת אחת אבל לרא"ש ומהר"מ מרוטנבורק איסור נעשה היתר ומותר לאכלן אדם אחד אפי' בב"א. ויבש ביבש באינו מינו מד"ס צריך ס' משום דשמא יבשלם ויתן טעם כן כ' ס' התרומה ור"ן. ואו"ה כ' הטעם לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה שיכול קצת להכיר האיסור ולהסירו. מ"מ בטל שפיר בס' דמאחר שהוא כ"כ מועט ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה. ש"ך סי' צ"ח סק"ו. וע' תוס' ב"מ דף נ"ג ד"ה ועולה שכתבו הא דתרומה עולה באחד ומאה בספרי דריש ממקדשו ממנו וכו' ואסמכתא בעלמא הוא דמדאוריית' תרומה ועלה וכלאי כרם בטלים ברוב ביבש ובלח בס' כשאר איסורין עכ"ל. והוא תמוה דהא מיירי הכא במינו ולא צריך ס' לרבנן דמב"מ בטיל. עיין פרי מגדים בפתיחה לתערובות:

אות מ (כלל קא) מי איכא מידי דלישראל שרי ולאינו ישראל אסור

[א.] סנהדרין דף נ"ט אר"י בר חנינא כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ אדרבה מדלא נשנית לב"נ נאמרה ולא לישראל. ליכא מידעם דלישראל שרי ולעובדי כוכבים אסור (כשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם וכו') והרי יפת תאר (שאסורה להם כדאמר לעיל דף נ"ז) התם משום דלאו בני כיבוש נינהו (ולא נתנה ארץ לכבוש כ"א לישראל שאף לישראל לא הותרה יפת תאר אלא במלחמ' ע"י כבוש) והרי פחות משוה פרוטה וכו' משום דלאו בני מחילה נינהו:

[ב.] חולין דף ל"ג אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מדר"ל (דאמר שחט הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשר' כיון שנחתך הקנה הוי ריאה כמנחה בדקול') מזמנין ישראל על בני מעיין ואין מזמנין כותים וכו' (משום ריאה דהוי כמי שהוציאה מן הבהמה בעודה (מפרכסת)

מ"ט ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעליות' אשתרי לי' א"י דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילת' הני כאבר מן החי דמי אמר ר"פ הוי יתיבנא קמי' דרב אחא ב"י ובעי דאימא לי' מי איכא מידי דלישראל שרי וכו' ולא אמרי לי' דאמינ' הא טעמא אמר. תניא דלא כרב אחא. הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית מבית השחיטה וכו' וממתין לה עד שתצא נפשה (שאסור לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה משום דלא תאכלו על הדם סנהדרין דף נ"ט) ואוכלו אחד א"י ואחד ישראל מותרין בו. כתבו תוס' משמע טעמא משום דליכ' מידי וכו' ותימא דבסנהדר' (דף נ"ט) פריך והא איכא יפת תאר ומשני דלאו בני כבוש והכי נמי שאני א"י דלאו בני שחיטה ואין להקשות מהא דאמר כותי ששבת וכו' וכן העוסק בתורה וכו' דבדבר שהוא מצוה לא שייך למימר מי איכא מידי ואע"ג דאמר אפי' שני בשבת מ"מ לא דמי הואיל ויש מצות שביתה לישראל כמו בשבת. ואע"ג דבן נח נהרג על העוברין וישראל אינו נהרג נהי דפטור מ"מ לא שרי וא"ת לקמן דף ק"ב פליגי אם אבר מן החי נוהג בטמאים ואמרי' מחלוקת בישראל אבל בבן נח ד"ה מוזהר על הטמאים כטהורין בשלמ' לרבנן אע"ג דאין ישראל מוזהר על אבר דטמא מ"מ אסור לי' משום טמא וכו' אלא לר"מ דאמר אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד והא איכא אבר מן החי דעופות הטהורין דלישראל שרי וכי תימא דלא חיישי' כיון דסתם אבר מן החי אסור לישראל א"כ מאי פריך בסנהדרין דף נ"ב מגזל פחות משוה פרוטה. וי"ל דמ"מ אבר מן החי דידהו אסור דטעון שחיטה אע"ג דכותי אסור במשהו גידין ועצמות וישראל לא מתסר אלא בכזית בשר הא אמר ר' יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה ולר"ל דאמר מותר מן התורה דלמ' לית לי' האי כללא אלא סבר כמ"ד הכא אין מזמנים כותים על בני מעיי' עכ"ל. כתב הרשב"א בחידושיו על הא דאמר ר"פ אמינ' הא טעמ' קאמר כלומר וכיון דטעמ' קאמר לא שייך לומר מי איכ' מידי כדאמרי' בסנהדרין דפריך התם טובא ובכולהו יהיב טעמא אלמא בדאיכא טעמא ליכא לאקשוי עכ"ל:

[פסק]:

[ג.] כתב הרמב"ם פ"ט ממלכים השוחט את הבהמ' אפי' שחט בה ב' סימנין כל זמן שהוא מפרכסת אבר ובשר הפורשין ממנה אסורין לבני נח. כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי אסור על בני נח ויש שב"נ חייבין עליו ולא ישראל שב"נ אחד בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה חייבין עליה משום אבר מן החי ומשום בשר מן החי ואבר ובשר הפורשין מן המפרכסת אף על פי ששחט בה ישראל שני סימנין ה"ז אסור לר"נ משום אבר מן החי. וכ' כ"מ ומצאתי לרשב"א בתורת הבית. וז"ל. לזמן א"י על בני מעים א"נ

על בשר הפורש מן הבהמה קודם שתצא נפשה אם בהמה טהורה דבת שחיטה היא ונשחטה ע"י ישראל דבן שחיטה הוא מותר אבל בבהמה טמאה אפי' ע"י ישראל וא"נ טהורה וע"י א"י בשר הפורש ממנה קודם שתצא נפשה אסור לזמן עליו אינו ישראל ואפי' לאחר שתצא נפשה של בהמה ואף על פי שרמב"ם לא כתב כן שהוא פסק דלישראל שרי ולא"י אסור ולא ידעתי טעם לדבריו שבאותה ברייתא מפורש כן כדאיתא בהעור והרוטב עכ"ל. וכ' לח"מ דרבינו סובר דשאני א"י דלאו בני שחיטה וכמו שהקשו תוס' דהאי סוגיא דסנהדרין סובר כראב"י וס"ד דההיא ברייתא דלא כראב"י דלאו הלכתא היא עכ"ל. ומהר"ם שיף בחדושי חולין תירץ דודאי הרמב"ם סובר דלא כראב"י. ובריייתא דהרוצה שיבריא וכו' דוקא לאחר שתצא נפשה מותר בה א' א"י וא' ישראל הא כ"ז שלא יצאה נפשה ישראל מותר בה מן התורה אלא חכמים אסרוהו ואסמכוה אקרא דלא תאכלו על הדם אבל א"י מדאורייתא אסור דעדיין חיה היא אלא לאחר שמתה ס"ד למיסר כיון דלא ניתר בשחיטה וזה פירש קודם מיתה והכי ס"ל לראב"י בהא קאמר ברייתא דא"י מותר בו כיון דלישראל שרי שחיטה ה"ה לא"י נשתרי אותו אבר בשחיט' אבל מ"מ אסור לאוכלו בשחיטה עד שתמות דשחיטה לא הוי כמיתה אף לישראל ואם כן ליכא למימר ליכא מידי וכו' אלא דלישראל לא בעי מיתה אבל אינו ישראל בעי מיתה לכך אף דשחיטה מתרת אותו אבר כמו לישראל דליכא מידי וכו' מ"מ צריך להמתין עד שתמות עכ"ל ע"ש שהאריך עוד. ועדיין אינו מיושב כל הצורך כמו שנראה למעיין בדבריו. ואני אומר ג"כ על דרכו דרמב"ם מודה שלאחר שתצא נפשה לא"י נמי מותר כמו שמותר לישראל. אלא קודם שתצא נפשה לישראל אסור מן התורה משום לא תאכלו וגו' כמ"ש בפ"א משחיטה שעובר בל"ת אלא שאין לוקה מפני שהוא לאו שבכללות ודלא כרש"י חולין דף קכ"א דהוא מדרבנן. וכיון שלישראל אסור בלאו הכי משום לאו אחר ליכא מי איכא מידי. אמנם לדעת הסוברים כרש"י דאינו אלא מדרבנן בודאי בן נח מותר אפי' קודם שתצא נפשה אי אמרי' ליכא מידי וכו' דעל א"י ודאי לא גזרו כן נ"ל]. בטור י"ד סי' כ"ז כתב חתך מבהמה בעודה מפרכסת וכו' אסור לאכול עד שתמות הבהמה אבל לאחר שמתה מותר לאכלה ולהאכילה לא"י. כתב הש"ך בשם מהרש"ל דבהמה של א"י אפי' שחטה ישראל מ"מ אחר שהוא לא נצטוה על השחיטה א"כ בבהמה שלו לא הותרה לו בשחיטה וכו' ובהכי יישב דברי הרמב"ם עכ"ל. ורבים חלקו על הרש"ל בזה עיין תבואת שור:

אות מ (כלל קב) מלאכה שאינה צריכה לגופה

[א.] שבת דף צ"ג ע"ב מתני' המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו. את המת במטה חייב וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב (אם הוציא דהואיל ומטמ' הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה) ור' שמעון פוטר (אפי' במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצונו לא באה לו ולא הי' צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת הוא לר"ש). כתבו תוס' נרא' לר"י דמהכ' קים לן בכל דוכתא דאית לי' לר' יהודה משאצ"ל חייב דמסתמ' ת"ק דר"ש היינו ר' יהודה וכו' ורשב"א אומר דיש להבי' ראי' מדתנן לעיל דף צ' ר' יהוד' אומר אף המוציא משמשי ע"א דהוי משאצ"ל עכ"ל. עוד כתבו תוס' נרא' לר"י דמלאכה שאצ"ל קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותה צורך כעין שהי' צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה המלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף המלאכה ושורשו ולפי זה אתו כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפנים שהוציאו. צד נחש שלו ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש וחלזון. ומפיס מורס' להוצי' ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוצי' ליח' תמיד אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי ראוי להכניס ולהוציא אם הי' צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמי' למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן הי' צריכין לעורות אילים הנשחטין. וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן הי' צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר. וזב בכיס שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופא שאינו צריך לכיס עצמו ואפי' למנות ראיותיו או נקיים דצריך הכיס מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי לי' אי יתיב בחד דוכת' ומכבה גחלת שלא יזיקו בה רבים וכחס על הנר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא הי' כבוי אלא לעשות פחמין מכבוי זה ומתקנן ע"י כבוי זה שיהיו ראוין למלאכת הצורפין. וכבוי שלא יקדיחו הסימנין בבשולם לא הי' במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר"ש דבעי שתהא צריכה לגופ' כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהי' בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכח בשמעתין כחס על הנר וכן קורע על מתו או שובר כלי' למרמ' אימת' אאינשי דבית' אין צריכין לגופ' דבמשכן היתה הקריעה לצורך תיקון דבר הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי ר"ש שיהא לגמרי כמו במשכן דלא בעי מר' לעשות לו טס וכו' או ס"ת להגיה אע"פ שבמשכן הית' הוצאת הנדבה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים

במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתבר' דצריך שיהי' ע"מ לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכה לגופה עד דהוי לגופו ולגופה. והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעי תרווייהו בכלל לגופ' היא אבל לגבי מר' וס"ת כיון דלא בעיא אלא לגופו דהא לא בעי במר' לעשות לו טס וס"ת כדי להגיה לא הוי בכלל לגופ' ולפי שצריכות הוי כעין דהוי במשכן כמו שפי' הוצרך להשמיענו במר' דלא בעינן לעשות לו טס כמו שהי' במשכן ורש"י פי' דברצונו לא הי' באה לו ולא הי' צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו כמו צד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזוקו בה רבי' דברצונו שלא הי' בעולם וכן בפרק ב"מ פי' כחס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכבוי זה ואם לא הובערה מעול' הוי ניחא לי' דהואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוי ניחא לי' בה קשה מסותר ע"מ לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמ' אימת' דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהי' בעולם ואין לו' דלא ניח' לי' שיצטרך למירמ' אימת' א"כ מפיס מורס' לעשות לה פה יהא פטור דברצונו הי' שלא הי' מורס' מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרנא ע"מ לתפור דברצונו לא הי' נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא הי' קרוע אלא צריך לפרש כדפירש' עכ"ל. גמ'] אמר רבה בב"ח אמר ר"י ואמר רב יוסף אמר ר"ל פוטר הי' ר"ש אף במוצי' המת לקוברו (ולא תימא דלא פטר אלא במניחו לחוץ דאין צורך לא לגופו של מוצי' ולא לגופה של הוצאה דאפי' הוא צורך המת פטור) אמר רבא ומודה ר"ש במר' לחפור בו וספר תורה לקרות בו דחייב פשיט' דאי הא נמי משאצ"ל היא אלא מלאכה שצריכה לגופה לר"ש היכי משכחת לה מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר' לעשות לו טס ולחפור (מר' שנרצף פיו וצריך להושיב עליו כמין טס דק שיהיה ראוי לחפור) ספר תורה להגיה ולקרות בו קמ"ל:

[ב.] חגיגה דף י' מתני' הלכות שבת וכו' הרי הם כהררים תלוין בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות וכו'. [גמ'] הלכות שבת מכתב כתיבין לא צריכ' לכדר' אבא דאמר החופר גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה כמאן כר"ש דאמר משאצ"ל פטור אפי' תימא לר"י התם מתקן הכא מקלקל הוא (דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא והאי חופר גומא מקלקל הוא את חצרו) ומאי כהררין וכו' (דקאמר במתני' דמשמע דיש קצת רמז מן התורה ללמד זה ומאי רמז) מלאכת מחשבת אסרה תורה (שהמחשב חשבה בדעתו ונתכוין לה וזה לא נתכוין לה לבנין זה לפיכך פטור וזה רמז מועט) ומלאכת מחשבת לא כתיב' בשבת אלא במשכן ולפי שסמך פ' שבת ופ' משכן אנו למידין מלאכת מחשבת לשבת) [ולעיל כ' רש"י חופר גומא בונה בנין הוא אם אינו צריך לה אלא ליטול

העפר אע"פ שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה וע' בתוס']. וע' ביצ' דף ח'. ושבת דף מ"ג ע"ב:

[ג.] שבת דף ע"ג ע"ב אמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. כתבו תוס' אפי' לר"י דמחייב מלשאצ"ל בעינן צריך לעצים דלא מקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור וכו' וכדאמר ר' יוחנן לקמן (דף קמ"ב) אחד כבשין ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי להוי כמשאצ"ל אלא טעמ' דאין דרך דישה בכך עכ"ל:

[ד.] שבת דף כ"ט ע"ב מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתיר' וכו' מפני לסטים וכו' פטור כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם. [גמ'] ר' יוסי כמאן ס"ל אי כר"י (דאמר משאצ"ל חייב) אפי' בהנך נמי לחייב ואי כר"ש פתילה נמי ליפטר אמר עולא לעולם כר"י (דמלאכה שאצ"ל לא מפטר הואיל וצריכה לדבר אחר מלאכת מחשבת היא וכי מכבה לה משום חייס דשמן ונר היינו טעמ' דפטור) קסבר ר' יוסי סותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר ע"מ לבנות שלא במקומו לא הוי סותר (סותר ע"מ לבנות הוא דחייב אסתירה ואי לא לא דהוי מקלקל. ומכבה דומי' דסותר הלכך על הפתיל' חייס דידי' אינה אלא להדליק בה וכו' אבל חייס על השמן הוי שלא במקומו). כתבו תוס' ור"ש פוטר אפי' ע"מ לבנות במקומו אלא במקומו שע"י סתיר' יש תיקון יותר משלא הי' בנין ראשון מעולם כגון בפתילה שצריך להבהבה דמחייב ר"ש כדאמר בסמוך. וא"ת לר"ש הא דתנן לקמן דף ע"ג המכבה והסותר בשלמא מכבה משכחת לה דמתקן כדפרישית כגון לעשות פחמין אלא סותר לא משכחת שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא הי' בנוי שם מעולם ואמאי חייב לר"ש וי"ל דכולהו ממשכן ילפינן ולא הי' כבוי במשכן כ"א לעשון פחמין ולהכי לא מחייב ר"ש אלא בכה"ג אבל סותר אשכחן במשכן שאין מתקן בסתירה זו יותר משלא הי' בנוי שם מעולם ולהכי מחייב שם אפי' ר"ש עכ"ל. ור' יוחנן אמר לעולם כר"ש ס"ל ובפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבההיא אפי' ר"ש מודה דקא מתקן מנא. אמר רבא דיקא נמי דקתני שהוא עושה פחם ולא קתני נעשית פחם ש"מ. (דכבוי זה צריך לגופה שיהא הלהב נוח לאחוז בה כשיבא להדליקה). [ועיין רש"י דף ל' שכתב אין לך כבוי הצריך לגופו אלא כבוי של פחמין כשעושין אותו וכבוי של הבהוב פתילה]. ובדף מ"ב אמר שמואל מכבין גחלת של מתכת בר"ה בשביל שלא יזוקו בה רבים (דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן אסורה והיכא דיש נזק וכו' לא גזרו) אבל לא גחלת עץ (דאיסור' דאורייתא הוא וחייב סקילה(, ומסיק דשמואל כר"י ס"ל במשאצ"ל (דהא לר"ש אפי' של

עץ נמי דהא משאצ"ל היא) ובשבת דף ג' אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי וצד נחש ומפיס מורסא כתבו תוס' הקשה בה"ג שמואל אדשמואל דהכא סבר במשאצ"ל כר"ש ומשום צערא דגופא שרי ולקמן סבר שמואל כר"י. ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר משאצ"ל פטור בהני תלת פטור ומותר ולי' לא ס"ל כר"ש ומיהו לדידן קי"ל כר"ש דרבא סבר כוותי' עכ"ל. ובדף קמ"א ע"ב אמר רבא הוציא תינוק מת וכיס תלוי לו בצווארו פטור. ולחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר משאצ"ל פטור: [ה.] שם דף ק"ז מתני' שמנה שרצים האמורים בתור' הצדן והחובל בהם חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהם פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור (דאין במינו ניצוד והוי משאצל"ג) כתבו תוס' פי' רש"י דאין במינו ניצוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו ניצוד פוטר אפי' לצורך אלא יש לפרש דאפי' ניצוד פטור משום דהוי משאצ"ל ור"ת מחקו מן הפירושים עכ"ל. ולעיל על הצדן לצורך כתבו תוס' וא"ת מ"ש דאצטריך למתני הכא טפי הצדן לצורך בכל חיובי שבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך ואומר ר"י דלהכי תנא לי' הכא לאשמעי' דבשאר שקצים שאין להם עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמי' לאו לצורך קיימי אבל בח' שרצים דיש להם עור סתמייהו ניצודין לצורך עורן ולהכי קתני צדן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור עכ"ל. גמ'] מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר"ש הוא דאמר משאצ"ל פטור איכא דמתני לה אהא המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב (בתוספתא תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים עושין דמתקן לה פתח חייב משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה או כלי) ואם להוציא לחה פטור (לחה של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום) מאן תנא אמר ר"י אמר רב ר"ש הוא (משאצ"ל היא שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך להיות כאן פתח מעכשיו) איכא דמתני לה אהא הצד נחש אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור (הצידה היא המלאכ' וזה אינו צריך לצודה אלא שלא תשכנו ואם יודע שתעמוד ולא תזיקנו לא הי' צד) אם לרפואה חייב מאן תנא אמר וכו' ר"ש היא וכו'. ובכריתות דף כ' ע"ב ת"ר החותה גחלים להתחמם בהם והובערו מאליהן תני חדא חייב קסבר משאצ"ל חייב (כגון זה שאינו רוצה להבעירן אלא להתחמם מ"מ יודע היה שיתבערו וע"מ כן עשה והוי ליה מתכוין מיהו משאל"ל הוי הך הבער') ותני' אידך פטור קסבר משאצ"ל פטור:

[ו.] ובשבת דף צ"ד ע"ב מתני' הנוטל צפרניו זה בזה ר"א מחייב וחכמים אוסרין משום שבות. [גמ'] אמר ר' אלעזר מחלוקת ביד (בהא שנוטלן בידו ולא בכלי הוא דפטרי רבנן שאין דרך גזיזה בכך בחול) אבל בכלי חייב פשיטא זו בזו תנן מהו דתימא רבנן בכלי

נמי פטרי (דאין כאן משום גוזז דלא שייך אלא בצמר בהמה) והא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר"א קמ"ל. כתבו תוס' אבל בכלי ד"ה חייב היינו כרבי דמחייב במלאכה שאצ"ל וכו' והא דקאמר מהו דתימא וכו' היינו פירושו דס"ל כר"ש קמ"ל. אבל רש"י פי' דפטרי משום דלא שייך גוזז וכו' אין נראה לר"י דבהא ליכא למטעי דבכל בעלי חיים שייך גזיזה כדאמר לעיל דף ע"ד ע"ב התולש כנף חייב משום גוזז עכ"ל. עוד שם תניא הנוטל מלא פי הזוג (מלא ראש המספרים) בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים (שתי שערות) ר' אליעזר אומר אחת (ולא בעינא פי זוג) ומודי' חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפי' אחת חייב. ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש גבר וכו'. ובמכות נמי איתא ושם כתבו תוס' בשם רשב"ם דאתא דוקא כר"י דמשאצ"ל חייב. עכ"ל. וכן כתבו תוס' בכורות דף כ"ה דכל עוקר נוצה ואינו צריך לו הוי משאצ"ל. וכן כתב הרא"ש שם בשם רמב"ן ומשמע שגם דעת רא"ש כן. אמנם ריב"ש בסי' שצ"ד כתב הנוטל צפרניו בכלי אע"פ שאין צריך לצפרניו ואזלי לאבוד חייב אפי' לר"ש שהרי הנטילה היא המלאכ' ע"ש. ושם כתב הטעם דבמשכן היו גוזזין עורות תחשים ולא היו צריכין אלא לעורות כו' (ונר' דאף ר"ת סובר כריב"ש מדפסק כר"ש והכא פסק כר' אליעזר מכלל דס"ל דנטילת צפרנים מלאכ' שצריכה לגופה. ואלי' רבה סי' ש"מ כתב דנרא' דאף רש"י ס"ל דהוי מלאכ' שצריכה לגופה דלא כתוס'. כן מוכח מתוס' ד"ה אבל בכלי) ועוד אמרי' שם בגמ' מחלוקת ר"א ורבנן לעצמי (בהא הוא דמחייב ר"א שיכול לאמן ידיו לעצמו לתקנו בלא כלי) אבל לחברו ד"ה פטור (אין יכול לאמן את ידיו ליטול יפה בלא כלי): [ז.] שבת דף ק"ה ע"ב מתני' הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין. [גמ'] ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ שמחלל שבת יצא ידי קריעה. לא קשי' הא במת דידי' הא במת דעלמא (בריית' דקתני חייב במת דידי' שחייב לקרוע הלכך לאו קלקול הוא אלא תיקון). ופריך הש"ס טובא ומסיק הא ר"י דאמר משאצ"ל חייב והא ר"ש (והשתא מתו אמתו נמי הוי מצי לתרוצי הכי אלא מעיקרא אהדר לאוקמי' כחד תנא ולא מתוקמ' אלא כרבי יהוד' דהא מלאכ' שאינה צריכה לגופה היא כמוציא את המת לקוברו). אימר דשמעת לי' לר"י במתקן במקלקל מי שמעת לי' א"ר אבין האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו [שמשכך את חמתו]. וכהאי גונא מי שרי והתני' המקרע בחמתו יהי' בעיניך כאלו עובד ע"ז (אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו) לא צריכא דקעביד למירמא אימתא אאינשי ביתא (כתבו תוס' ד"ה הא ר"י פי' בקונטרס דבהאי שנוי' נמי לא קשה מתו אמתו וקשה לר"י דע"כ תרווייהו במת דידי' אייר ולא במת דעלמא כדקתני דיצא ידי קריעה וא"כ הוי מלאכה שצריכה לגופה

כיון שהיא צורך מצוה כדמוכח לקמן ונר' לר"י דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליג' דבמת דעלמ' פטור דמקלקל הוא ובמת דידי' דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב לר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבור' חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד ע"י קריעה שיכול ללובשו בכל שעה ואית בו חמום ועוד כמו שמחלק לקמן ר"ת דהתם התיקון בא לבסוף אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול עכ"ל) תני ר' אבהו קמי' דר' יוחנן כל המקלקלים פטורים חוץ מחובל ומבעיר (החובל באדם דמקלקל הוא וחייב דתנן ב"ק ד' כ"ז החובל בחברו בשבת פטו' מלשלם מפני שנדון בנפשו ומבעיר את הגדיש מקלקל הוא וחייב כדתנן ב"ק דף ל"ד והוא שהדליק את הגדיש פטור מן התשלומין מפני שנדון בנפשו) א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו (בצריך לדם היוצא מן החבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אצל נחבל מתקן הוא אצל הכלב) והא אנן תנן כל המקלקלים פטורין (ולר' אבהו פריך) מתניתין רבי יהודא ברייתי' רבי שמעון (מתניתין רבי יהודה [דאית לי' מקלקל בחבורה פטור ולא אתפרש היכא ול"נ מתניתן ר"י דאמר משאצ"ל חייב הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה דאע"פ שמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולר"י כי האי גונא מלאכה היא משום תיקון אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנ' כר"ש דעל מתו פטור סיפא ר"י. ובריית' ר"ש דאמר משאצ"ל פטור הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא משאצ"ל היא אלא משום דמקלקל בחבלה והבערה חייב) ותוס' כתבו ואין נראה דא"כ צ"ל דר' אבהו כר"ש דלא בעי לר"ש צריך לכלבו ור' יוחנן כר"י ואין נראה כדפרישית לעיל. וצ"ל דהך פלוגתא דמקלקל בחבורה קבל' הית' בידם עכ"ל. מאי טעמ' דר"ש מדאיצטריך קרא למישר' מילה הא חובל בעלמא חייב. ומדאסר רחמנ' הבערת בת כהן (בשבת לקמן פ' ר"א) ש"מ מבעיר בעלמא חייב. ור"י התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין (בשול פתילה של אבר שהוא מדליק ונותן לתוך פיה ודרך בשול הוא זה וחייב על הבשול שאינו מקלקל האבר בבשולו אלא מתקן וצורף). כתבו תוס' ד"ה חוץ מחובל וכו' פירש רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דמקלקל בחבור' חייב ור' יוחנן כר' יהודה וצריך לכלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהוד' וכן משמע מתוך פירש"י וקשה דאטו משום דס"ל כר"י אמר פוק וכו' למאן דתניכר"ש

ע"כ נר' דר' אבהו ור"י אליבי' דר"ש פליגי דר' אבהו סבר חובל ומבעיר אע"פ שאינו צריך לכלבו ולאפרו חייב לר"ש דגמר ממילה וכו' ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קצת תיקון כגון דצריך לכלבו דמיל' והבער' איכ' קצת תיקון שהוא צורך מצוה. אבל לר' יהודה אפי' צריך לאפרו וכו' פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבול בחברו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל אפר אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמרי' חולין (דף ח') מודה ר' יהודה דלענין שבת דחייב דדוק' לענין ע"א חשיב מקלקל דכתיב ולא ידבק וכו' ולא חשיב לי' נהנה כיון דקלקולו יתר על תיקונו ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בצריך לכלבו וכו' לפי שאין התיקון בא באותו שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה הבערה בא האפר אבל בשוחט בשע' הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבר מן החי וקורע למרמי אימתו וכו' חשיב לי' לר' יהודה נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת המזיקין חייב לר"י ולר"ש דפטור משום משאצ"ל וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דמחייב לכ"ע שבשע' הקלקול אינו בא התיקון היינו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לבסוף ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלקול עכ"ל. ועוד כתבו תוס' וא"ת ור' אבהו דמחייב אפי' א"צ לכלבו כיון דאין צריך הא הוי משאצ"ל דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי' צריכה לגופה כדאמר סנהדרין (דף פ"ה) וכן משמע שבת [דף ע"ה וקכ"א] וכריתות (דף כ') וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוי צ"ל כגון חובל ומבעיר באיסורי הנא' שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדרה ור' אבהו אע"ג דלא חשיב צורך מצוה תיקון מ"מ צריכה לגופ' חשיב וא"ת צריך לכלבו וכו' היכי חשיב צ"ל מ"ש מחופר גומא וא"צ אלא לעפרה. י"ל דלא דמי דהכא הוא צריך לנטיל' נשמה כדי לתת לכלבו דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש ומבעיר נמי צריך להבער' כדי לעשות אפר כמו מבעיר לבשל קדרה אבל חופר הגומ' נעשי' מאלי' ואינו נהנה ממנה כלום עכ"ל. ותוס' בבא קמא דף ל"ד ע"ב ד"ה חובל כתבו וא"ת ור' יוחנן מ"ט דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמ' דמקלקלין פטורין משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח חגיגה (דף י') ולענין חבורה לא חיישי' אמלאכת מחשבת כדמוכח כריתות (דף כ') דאמר הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת. מיהו כיון דגמרי' ממילה לא מחייבי' אלא דומי' דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תיקון במקצת וכו' עכ"ל. וע' תוס' שבת דף ע"ה גבי פציעת חלזון: [ח.] סנהדרין דף פ"ד ע"ב והדתנן מחט ליטול בה את הקוץ (ולכך נטלת בשבת) ליחוש דלמא יחבול והוי שגגת סקילה התם מקלקל הוא (וכל מקלקלין פטורין בחלול

שבת דמלאכת מחשבת בעי' ואין מחייב מקלקל אלא ר"ש במקלקל בחבור' ור"ש נמי לא מחייב אלא במתכוין לכך דהוי צריך לחבלה אבל הנוטל קוץ אין צריך לחבלה וברצונו לא יחבל). הניחא למ"ד פטור אלא למ"ד חייב. מא"ל. מאן שמעת לי' מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר משאצ"ל פטור. וע' תוס' סנהדרין דף ל' ד"ה אין שכתבו דלכך אין חייבי מיתות נסקלין בשבת אפי' למ"ד מקלקל בחבורה פטור דהכא חשיב תיקון דיש לו כפרה. וע' תוס' סנהדרין דף ע"ג ע"ב ד"ה חד שכתבו וא"ת למה לי קרא למעוטי שבת (מניתן להצילו בנפשו) הא מציל גופא קא מחלל שבת דחובל בחברו ואיך יחלל שבת להציל חברו מחלול שבת דאין זה מקלקל בחבור' דאיכ' תקונא גברא כיון דמחייב מיתה כדפרישית לעיל (דף ל"ה) וי"ל דמ"מ ס"ד גזרת הכתוב הוא כר"א בר"ש (דאמר מחלל שבת ניתן להצילו בנפשו) עכ"ל. ועי' תוס' גיטין דף מ"ד ע"ב שכתבו דבשביעית לא מפטר משאצ"ל אלא גבי מלאכת שבת ע"ש. וע' תוס' יבמות דף ו' ע"ב ד"ה טעמ' וכו' הא דדרשינן התם לא תבערו וכו' להורו' דמיתת ב"ד אינה דוחה שבת הך סוגי' דלא כר"ש דלדידיה איצטריך לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב וכו' ועוד אור"י דאי ללמוד על מקלקל בהבערה לחוד קאתי הוי לי' לאשמועינן במקום שאין מצוה בהבערה וכו'. וע' תוס' שבת דף ק"ו. וע' פסחים דף ע"ג דמוכח התם אם תיקן לצורך בן נח אע"ג דלישראל לא חזי הוי תיקון דקאמר השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"א חייב ג' חטאות דתיקן שמוציאו מידי אבר מן החי ע"ש. וע' בבעל המאור פרק האורג שהאריך במשאצ"ל ובמקלקל בחבורה:

[ט.] כתב רשב"א בשבת דף צ"ד ולענין מחלוקת במשאצ"ל פסק ר"ח כר"ש משום דרבא ס"ל כוותי' וכן פסק הראב"ד אבל הרי"ף נראה שפסק כר"י מפני שכ' האי דאמר שמואל אין מכבין גחלת של עץ ואמרי' שמואל כר"י ס"ל וכן פסק הרמב"ן כר"י. ורמב"ן בסוף כל כתבי כתב שאף הרי"ף פסק כר"ש שהרי הביא משנתינו חוץ מן הפתיל' מפני שהוא עושה פחם ואוקמ' כר"ש והני מתני' דמפיס מורס' וכו' כתבו בפ' האורג דאלמ' הכי ס"ל. ומה שכ' בפרק כירה הא דשמואל וכו' ללמדנו בא דלמאי דס"ל כר"ש אפי' של עץ נמי שרי עכ"ל הרשב"א. וע' ר"ן פרק חבית שהקשה למה אסרו חכמים לכבו' דליקה בשבת הא משאצ"ל היא. ותירץ דאם הי' צריך לגופה הי' אסור מן התורה ולכך אסרו אפי' באינו צריך דאין הכל בקיאין בזה לחלק בין מלאכה שצריכה ובין שאצ"ל וכו' ע"ש:

[פסק]:

[י.] כ' הרמב"ם בפ"א משבת כל העושה מלאכה בשבת אע"פ שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב כיצד הרי שכבה הנר מפני שצריך לשמן וכו' אע"פ שאינו צריך לגוף הכבוי

ה"ז חייב כתב הראב"ד ר"ח פסק כר"ש עכ"ל. כתב כ"מ מ"כ ההפרש בין משאצ"ל ובין פסיק רישיה דגבי פ"ר אינו מכוין למלאכה כל עיקר אלא שהוא מעשה בהכרח אבל משאצ"ל מתכוין לגוף המלאכ' אלא שאינו מתכוין לתכליתה. מיסוד ה"ר אברהם החסיד בשם אביו ז"ל. כתב רמ"ך תימה לן כיון דפסק כר"י אמאי התיר צידת נחש ומפיס מורסא וכו' וה"ה בפ"י הי"ז תירץ שרבינו סובר שהלכה כלישנ' קמא דצידת נחש ומפיס אתיא אפי' כר"י ע"ש. וטור סי' רע"ח פסק כר"ש דמשאצ"ל פטור. וכתב מ"א והקש' בס' ט"א דף מ' בח"מ סי' תכ"ד פסק הטור החובל בחברו בשבת פטור מתשלומין משום שחייב מיתה וכאן פסק משאצ"ל פטור וי"ל דספוקי מספק' לי' וגבי ממון הממע"ה ול"נ דלר' אבהו חובל חייב אפי' לר"ש אפי' א"צ הדם לכלבו עכ"ל. ובישש בב"ק פ"ח סי' כ"ב כתב דחובל דרך מריבה ודעתו שיצא ממנו דם הוי צריך לגופה עכ"ל מ"א. וטור וש"ע סי' ש"מ כ' דנוטל שערו דחייב. כ' מ"א למ"ד מלאכה שאצ"ל פטור מיירי בצריך לשערו. [וזה דוחק ועוד חותך צפרניו מאי איכא למימר וכי צריך לצפרניו. אלא נראה דס"ל כריב"ש ולא כתוס' אלא אתי' אפי' כר"ש כמ"ש לעיל]. ובפ"ח משבת כ' הרמב"ם החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק והוא שיהי' צריך לדם שיצא מן החבור אבל אם נתכוין להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל ואינו חייב עד שיהי' בדם שהוציא כגרוגרת בד"א בחובל בבהמ' חי' ועוף וכיוצא בהם אבל החובל בחברו אע"פ שנתכוין להזיק חייב מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו והרי הוא כמתקן ואף על פי שאינו צריך לדם שהוציא ממנו חייב. כ' ה"ה מ"ש מפני שהוא מפרק והוא תולדה דדש הוא מסברתו וכו' דבהמה חיה וכו' נקראים גדולי קרקע וכו' ורש"י פירש מפני שהוא צובע ויש מי שפירש שהוא מפני נטילת נשמה שבאותו מקום ולדברי שניהם א"צ כגרוגרת אלא פחות מכאן חייב וכו' ומ"ש בד"א בחובל בבהמה וכו' פי' דעת רבינו הוא לחייב אף בחובל בבהמה של חברו דרך נקמה שאע"פ שאינו צריך לדם חייב מפני שנתקררה דעתו וכמו שיתבאר פ"י גבי הקורע בחמתו ובפי"ב גבי המבעיר גדיש של חבירו והדין הזה יצא לו מסוגי' שבת דף ק"ה ע"ב וכו'. ומ"ש מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו למד רבינו שכיון שהוא פוסק כר"י במשאצ"ל שהוא חייב כל שהוא עושה הדבר דרך נקמה וכעס נקרא מתקן אצל יצרו וחייב ומה שהקשה שם וכה"ג מי שרי לא רצו להקשות על הדין שאמרו שם מתקן אצל יצרו אלא לומר ובחול נמי מי שרי כלומר שהי' להם לומר בברייתי' ודבר זה אף בחול אסור כמו שאמרו בכיוצא בזה בברייתי' שבת דף צ"ד גבי נוטל פי הזוג וכו'. אבל רש"י ושאר מפרשים פירשו שהוא מקשה על התירוץ כיון דלא שרי לאו מתקן הוא וזה דעת ההשגות וכו' עכ"ל ועיין פ"ד הל' ח' מחובל ומזיק. ובפי"ב

משבת כתב המבעיר כ"ש חייב והוא שיהי' צריך לאפר אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור וכו' והמבעיר גדישו של חברו והשורף דירתו חייב אף על פי שהוא משחית מפני שכוונתו להנקם משונאו והרי נתקררה דעתו ושככה חמתו ונעשה כק ורע על מתו או בחמתו שחייב וכחובל בחברו בשעת מריבה שכל אלו מתקנין אצל יצרן הרע וכו' ועיין במ"א סי' שי"ו שכתב דחובל לרפואה חייב לכ"ע וכו':

אות מ (כלל קג) מלוה אי קונה או לא

[א.] קדושין דף מ"ז אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת (ואפי' ישנה בעין) מלוה להוצאה ניתנה (הלוה רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענה וכיון דלהוצאה ניתנה הוי לה כדידה ולא יהיב לה מידי) נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר להוצאה ניתנה ומר סבר לאו להוצאה ניתנה ותסבר' אימא סיפ' ושוין במכר שזה קנה ואם מכר לו קרקע שנקנה בכסף אם אמר לו מלוה שיש לי עליך יהא לך בשביל המכר ונתרצה לו קנה הלוקח אם ישנו בעין אי אמרת להוצאה ניתנה במאי קני אמר ר"נ הונא חברין מוקי לה במילי אוחרי (דהך מלוה לא במלוה שיש לו עליה קאמר) אלא שאמר התקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר מר סבר כסיפ' לה מילתא למתבעי' וכו' מיתבי האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשתייר הימנה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובמלוה אע"פ שלא נשתייר מקודשת [בההיא הנא' דמחיל לה גבה] ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ מלוה הרי היא כפקדון עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר מלוה אע"ג דלא נשתייר ומר סבר נשתייר אין וכו' אבל דכ"ע מקדש במלוה (שישנה בעין) מקודשת ומשני רבא דבריית' משבשת' ותני הכא ובמלוה אע"פ שנשתייר אינה מקודשת רשב"א אומר מלוה הרי היא כפקדון במאי קמפלגי [אי בלהוצאה ניתנה פליגי סוף סוף כתנאי אמרה לשמעתיה] אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דקאמרי במלוה ברשות בעלים לחזרה והוא הדין אונסין קמפלגי (לעולם להוצאה ניתנה לכ"ע ואם שלח בה יד להוציא ממנה שוה פרוטה הרי החזיק בהם ואין הבעלים יכולין לחזור בהם והוי מלוה ואינה מקודשת ואפי' רובה בעין והכא בשלא הוציא ממנה כלום ולהכי אמר רשב"א מקודשת דקסבר מלוה שהיא כולה בעין ברשות בעלים היא לחזרה אם בא מלוה לחזור בו חוזר הלכך השתא הוא דיהבה ניהליה וה"ה לאונסין קיימא נמי ברשותי' דאי מתאנסי פטור הלוה) ואמינא להו לאונסין כ"ע ל"פ דברשות לוה קיימי דלא גרע משאלה מה שאלה דהדר' בעינא

חייב באונסין מלוה לא כ"ש אלא הכא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בינייהו. כתב רשב"א על הא דאמרינן ואי מלוה להוצאה במכר אמאי קנה ש"מ דהכי הלכת' וגרסי' בירושלמי ר' חייא בשם ר' יוחנן קדושי מלוה לחומרין ובקרקעות לא קנו ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע ורי"ף שלא כתבה משום שסמך עצמו אמ"ש דאינה מקודשת ה"ה לשאר קנינין וקשי' לי מההיא דאמרי' באיזהו נשך ויין אין לו דמשמע הא יש לו יין חייב ליתן ונ"ל דהתם לאו לענין שמחויב לתת לו יין אלא לענין שאם נתייקר היין לאחר מכאן אין כאן ריבית אבל בירושלמי פירשוה בחיוב מקח ממש דגרסי' התם במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע ביקש להעמיד מקחו נשמעינה מן הדא והרי לך אצלי יין וכו' הא אם יש לו יין חייב תני ר' חייא אם יש לז חייב ליתן לו ע"כ בירושלמי ונראה לפ"ז דמה שאמרנו דאין מוסרין אותו למי שפרע דוקא בשחזר בו הלוקח אבל בשחזר בו המוכר אי אפשר לחזור בו ומלוה עדיפ' מנתינת מעות דלקנות במלוה מלתא דלא שכיח ולא גזרו בו רבנן וכו' אלא שעדיין יש להתיישב בפירוש הירושלמי דהאיך אפשר שאין מוסרין את הלוקח אפי' למי שפרע ויהא המוכר חייב להעמיד לו מקח עכ"ל:

[ב.] קדושין דף ו' ע"ב אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת (דקיחה משדה עפרון גמרי' דיהיב מידי בשעת קדושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו) בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת ריבית האי הנאת מלוה היכי דמי אילימ' דאזקפה דאמר לה ד' בה' (והשתא אמר לה התקדשי לי בזוז חמישי) הא ריבית מעליית' הוא ועוד היינו מלוה (שאף הזוז הזה כבר מחויבת ועומדת) לא צריכ' דארוח לה זימנא (זמן הלואתו ואמר לה התקדשי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי וכו' וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דהשת' הוא דקא יהיב לה הך פרוט' דהנאת מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה). כתבו תוס' מה שפי' בקונט' דריבית קצוצה לא הוי כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום לא נהירא כיון שהוא נותן לה זה פרוט' בקדושין ולא נתן לה כלום הוי כאלו נתנה לו פרוטה ממש והוי ריבית גמור וכו' לכן פר"ת דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן למלוה פרוטה לארווח' לה זימנ' וקדשה באות' הנא' וכו' עכ"ל. ורי"ף כתב כרש"י וז"ל ואי קשיא לך היכ' אלימ' הנאת מלוה מגופא דמלוה לא קשי' הנאת מלוה איתי' ומש"ה מקודשת בי' מלוה גופא ליתא דיקדש בה דקיי"ל להוצא' ניתנ' עכ"ל. וראי"ש כתב נמי כרש"י אם אמר בהנאת מחילת מלוה מקודשת דלא גרע מארוח וכו' וכ"ש כאן שמאריך לה זמן לעולם ויש בהנאה זו כמה פרוטות תדע דאמרי' לקמן דבמכר נמי לא

קנה אם קנה קרקע במלוה ואמרי' לקמן דף כ"ח יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה וכו' והאיך קונה באלו המעות והא מלוה נינהו אלא במחילת מלוה וה"ה לענין קדושין עכ"ל. ורשב"א כתב שר"ח פירש דשקלינהו מינה והדר אוזפינהו ניהלה ואמר לה בההיא הנאה דקא שביקנ' לך עד כך וכך זימנ' מקודשת ומסרה לה דאי בדלא שקלינהו היכ' עדיפ' הנאת מלוה ממלוה עצמה וכו'. והראב"ד פירש במלוה שהגיע זמנה והמעות בידה דכיון דבע"כ יכול לגבותה הרי הוא כאלו גבאם וכו' ואינו מחוור דכל שלא גבאם מלוה ממש היא ויכולה לפרעם לאחרים ומלותו של זה אינו בעולם עכ"ל. ובב"מ דף מ"ו ע"ב איתי' יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה (מכר לו שור בכך וכך מעות ומשך את השור ונתחייב לו המעות א"ל הלוקח פרה יש לי שאני נותן לך בדמי השור ונאותו יחדיו וקבל עליו נתחייב בעל הפרה לתת את הפרה ואין אחד מהם יכול לחזור וכו') כתבו תוס' ומקני להו במחילת דמים אע"ג דאמר בקדושין דף ו' המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה היינו כי קדשה או קנה החפץ במעות שחייב לו אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל כמו ארוח לה זימנא ואדבר עליך לשלטון עכ"ל. ואספ"ז כ' ולדידי לא קשיא הכא במאי עסקינן כגון דאית לי' לשמעון ברשותי' הנהו נ' זוז שנתחייב לו מדמי השור ולא דמי למלוה דאית לי' רשות לאפוקה אבל הכא מעת שנתחייב לו דמי השור ואית לי' לא מצי לאפקינהו אלא מחייב לפרוע לו מיד הלכך הו כפקדון גבי' והוי כנתינת מעות בעין עכ"ל. וע' תוס' ב"מ דף ט"ז שכתבו מלוה אינו קונה במכר והא דאמר ושוין במכר שזה קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים וכו'. וע' שעה"מ פ"ג הלכה ט"ו מאישות שכ' שדברי תוס' דהכא סתרי לתוס' דבדף ט"ו דהתם משמע דמלוה קונה ע"ש וגם נרא' דתוס' גרסי בקדושין גבי מלוה ובמכר ל"ק וכן נרא' מרא"ש בפ"ק דקדושין אכל הרי"ף ורמב"ם לא גרסי הכי:

[פסק]:

[ג.] כתב הרמב"ם פ"ה מאישות המקדש במלוה אפי' היתי' בשטר אינה מקודשת וכו' מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתה הי' לו אצלה מלוה על המשכון והחזיר לה המשכון מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיעה הנאה לידה. המקדש בהנאת מלוה מקודשת כיצד כגון שהלוה אותה עתה ר' זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהי' בידך כך וכך יום ואיני תובע ממך עד זמן פלוני מקודשת שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע ואסור לעשות כן מפני שהוא כריבית ופרשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשומען. כתב הראב"ד

הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן וכו' [כמ"ש הרשב"א לעיל בשמו] . כתב ה"ה יש מי שכ' שאם היתי מלוה בשטר והחזיר לה השטר בשעת קדושין ויש בנייר שוה פרוט' מקודשת וכן נרא' מדברי רמב"ן ורשב"א ורבינו לא הזכיר חזרת השטר ואפשר שאף הוא ז"ל יודה בזה אלא שא"כ הי' דעתו כשהזכיר דין משכון הי' לו להזכיר זה עכ"ל. ובש"ע אה"ע סי' כ"ח איתא הי' לו מלוה אצלה אפי' בשטר אינה מקודשת אפי' עדיין המעות בידה ולא שלחה בהם יד (אבל מרמב"ם משמע אם עדיין בעין בידה מקודשת אבל בכל הסוגי' לא משמע כן וע' חדושי מהרי"ט עכ"ל ב"ש) ואפי' החזיר לה השטר ויש בו ש"פ. טור בשם רמב"ם. ויש מחמירין בזה וכו' מגיד משנה). התקדשי לי בשטר חוב וכו' שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ואם לאו הרי היא ספק מקודשת. וכ' ב"ש להרמב"ם אפי' אמר בש"ח לא הי' דעתו על הנייר וכו' ע"ש. הי' לו מלוה אצלה ואמר לה וכו' בהנאת מחילת מלוה מקודשת וי"א שאינה מקודשת וכו'. ועל מה שכתב הרמב"ם והחזיר לה משכון מקודשת כתב ה"ה ויש סוברין דאפי' אינו מחזיר לה המשכון בשעת קדושין מקודשת ודברי רבינו עיקר וכן הסכים הרשב"א וכן נרא' מדברי רמב"ן עכ"ל. ובש"ע שם נמי איתא ויש אומרים שאפי' לא החזיר וכו' והן דברי ר"י בתוס' קדושין דף י"ט ד"ה מלוה וכו' ואפי' אין מחזיר לה המשכון אלא שמוחל לה את המלוה וכו' וא"ת כיון דמקדש במחילת מלוה אפי' בלא משכון אמרינן לעיל דמקודשת וכו' ויש לומר דהיכא דאיכא משכון גרוע טפי דס"ד דלא סמכה דעתה כיון דאינו מחזיר לה המשכון קמ"ל וכו' עכ"ל וע' שם עוד בסוגי' ובתוס'. ובפ"ה ממכירה כתב הרמב"ם וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון בחמשים זוז וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים ואחר שנתחייב בנ' זוז אלו הי' לו יין או בהמ' או עבד וכיוצא משאר מטלטלין והי' רוצ' למוכרן ואמר לו ראובן מכור אותן לי בנ' זוז שיש לי בידך דמי המכר ואמר לו הן קנה ראובן המטלטלין בכ"מ שהן וכו' שגם זה דבר שאינו מצוי ולא הצריכו בו משיכ' אבל אם הי' החוב לו עליו שלא מחמת מכר ואמר לו מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך ורצו שניהם לא קנה עד שיגביה או שימשוך וכו'. כ' הראב"ד דבר זה אין לו שורש לענין קנין אלא לגבי מי שפרע ואף על פי שהרב מפרש כך בקדושין על משנת החליף שור בפרה אנו לא שמעינן אלא דמי שור שאינן ידועין למוכר את הפרה שגם זה מילתא דלא שכיח. ומה שכתב אבל אם הי' החוב וכו' א"א ואפי' למי שפרע עכ"ל. כתב ה"ה בבא ראשונ' הם דברי הלכות פרק הזהב גבי הא דאמר ויש דמים שהן כחליפין ורמב"ן הקשה מהא דאמר קדושין דף מ"ז ואי מלוה להוצאה במאי קני אלמא לא מקני זביני במלוה ואפי' מעות המלוה בעיני' דהא אסיקנ' להוצא' נתנה מכל שכן בליתנייהו בעינייהו וכ"כ

הרשב"א וכו' וכתב רמב"ן בתי' קושיא זו ולפי מה שפירש"י בקדשה בהנאת מלוה וכו' אף כאן אפשר לאוקמי באומר לו בהנאת אותה מלוה שיש לי עליך מדמי שור שאני מוחל לך תהא חמורך לי מעכשיו עכ"ל וכו' והנרא' לי מדברי המחבר שאינה סומך על סוגיא דהאיש מקדש כמו שיתבאר פ"ז ומ"מ נרא' שהוא מחלק בין מלוה מחויבת מחמת מכר למלוה מחויבת מחמת שהלוהו ממש מעות בעין וטעם לזה נרא' לי לפי שחיוב הנעש' מחמת מכר אינו מצוי ולא תקנו בו משיכ' וא"ת ומ"מ במה יקנה והא הנך מעות ליתנהו בעולם איכא למימר דכיון דמחמת מכר נינהו ה"ל כאלו לא נתחייב לו מעולם במעות וכאלו החליפו פרה בשור דכיון דמשך האחד נקנה השאר בכל מקום שהוא אבל במעות הלואה ליכא למימר הכי ומ"מ יש בהן מי שפרע אבל לדעת רמב"ן ורשב"א ה"ז כמלוה בעלמא ובכל גוונ' במלוה עצמה לא קנה בהנאת מלוה קנה עכ"ל. ובפ"ז ממכיר' כתב מי שהי' לו חוב אצל חברו ואמר לו מכור לי חבית של יין בחוב שיש לי אצלך ורצ' המוכר ה"ז כמי שנתן דמים עתה וכל החוזר בו מקבל מי שפרע לפיכך אם מכר לו קרקע בחובו אין א' יכול לחזור בו ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת המכר. כתב הראב"ד לא ידעתי זה למה שהרי הושוו כל הגאונים מלוה להוצא' ניתנ' ואינה כנתינת מעות כלל והכא אמרי' בקדושין ואי מלוה להוצאה במכר אמאי קני ואולי הטעהו הא דאמרי' מעמידין מלוה על הפירות והוא שיש לו וההיא לאו לענין קנייה מיירי אלא לאיסור ריבית עכ"ל. כתב ה"ה באמת שדבריו נכונים שאין מלוה קונה וכו' מ"מ כבר כתבתי דבהנאת מלוה קנה לדעת רמב"ן ורשב"א ודעת המחבר שאינה סומך על סוגיא דקדושין מכח ההיא דאמרי' ויש דמים שהם כחליפין ומ"מ שיטת האחרונים עיקר עכ"ל. ולח"מ בפ"ה ממכיר' כתב דהא ה"ה כתב שרבינו דחה סוגיא דקדושין ואם כן בכל מלוה קונ' ואיך יתרץ התם קושייתו במה קנה וכו' עיין שם שהרבה להקשות עוד ותירץ דה"ה הוקשה לו כאן אבל בפ"ז ניחא לומר דהתם כיון שהיו מעות בשעת הלואה חשיב לי' כאילו הי' בשעת המכר אבל כאן הוקשה לו דמעולם לא היו כאן מעות ובמה יקנה ותירץ כיון דמחמת מכר בא הו"ל כאילו החליף וכו' אף על פי שהפרה שמכר לו אינה בעולם שהרי לא הצריך רבינו שתהי' הפרה ברשותו אלא כיון שנתחייב דמים באותן דמים קנה דהכי משמע לישנא דמים שהן כחליפין וחשבינן לה כאילו עתה בעולם והחליף פרה בשור ומכאן למד רבינו ז"ל לכל מלוה דאף על פי שאינו בעולם חשבינן למעות כאילו היו עתה בעולם ומפני כן כתב בפ"ז דמלוה קונ' ומ"ש ה"ה אבל במעות הלואה ליכא למימר ר"ל מטעמא דהוי דבר שהוא מצוי ולהכי ליכא אלא מי שפרע בלבד אבל אין כוונתו לומר דבמעות הלואה לא שייך לומר דהמעות איתנהו בעולם וכו' עכ"ל.

וב"י בח"מ סי' קצ"ט כתב וז"ל ובחדושי תלמידי רשב"א כתב שרמב"ם למד דמלוה קונ' מדאמרי' בריש הזהב קרא ומתניתא מסייע לר"ל וכו' ואמר ר"ח כגון שייחד לו כלי להלואתו וכו' ואלו תשומת יד לא אהדריה מ"ט לאו משום דמחוסר משיכ' ואם איתא דמלוה אינו קונ' היכי יליף מהכא דמעות אין קונות דלמא קונות והכא שאינו מחויב להחזיר כלי למלוה משום דליכא מעות אלא מלוה ולא קני אלא ודאי מלוה קונה ובעל החדושין כתב דאין מכאן ראי' דהא איכא לאוקמי כגון שיחד לו כלי בשעת הלואתו דאיכא מעות וכו' ודעת הרא"ש דברי רמב"ן וכ"כ רבינו סי' ר"ד דמלוה לא קנה כלל אפי' למי שפרע ואפ"ה בהאי דינא דראובן שאמר לשמעון מכור לי חפץ בדמים שאתה חייב לי מדמי חפץ שמכרתי לך סובר הרא"ש דקנ' משום דהוי מלתא דלא שכיח ואוקמי' אדין תור' ועשאו כאילו אין הדמים מלוה וכו' וכתב ד"מ אין בדברי הרא"ש בפרק הזהב הכרע שסובר כן ואי משום דכתב סתמא אפשר לפרשם דבהנאת דמים אלו קאמר כמו שפירשו רמב"ן ורשב"א וכו' עכ"ל. והגהות דרישה כתב דרבינו הטור הבין דברי הרא"ש ג"כ כמו שכ' הב"י מדחילק לקמן בסי' ר"ד בין א"ל יקנ' בהלוא' לבין א"ל בהנאת מחילת מלוה וכאן לא חילק ש"מ דבלא מחילת דמים נמי ס"ל דקנה מטעם שכתבתי עכ"ל. ואני תמה על כולם הלא מבואר מרא"ש קדושין דף ז' דהא דיש דמים שהן כחליפין מיירי במחילת מלוה כמ"ש לעיל אות ב' בשמו]. וכ"פ בש"ע סי' קצ"ט דאם החוב מחמת מכר קנה אבל שלא מחמת מכר לא קנה עי' שם ובסי' ר"ד הביא ש"ע דעת הרמב"ם בשם יש מי שאומר דקנ' במלוה ורמ"א כ' ויש חולקין וכו' וע' שם בסמ"ע שכתב דפלוגתתן דוקא בחוב מחמת הלואה אבל מחמת מכר אפי' הרא"ש מוד' וכו'. [ולפמ"ש לעיל אינו מוד' הרא"ש ואינו מחלק בין מחמת מכר לשלא מחמת מכר]. וע' שעה"מ פ"ה הלכה ט"ו מאישות שהקש' על מה שכ' ב"י בשם החדושים לעיל דאין ראי' מהא דתשומת יד וז"ל ולא הבינותי דבריו דאכתי תקשי מנא לי' לרבא דתשומת יד דקר' מיירי בשייחד לו כלי בשעת הלואה אדתקשי לרב יוחנן אימא דקרא מיירי בשייחד לו אחר הלואה דהו"ל מלוה ומש"ה לא אהדרינן קרא משום דמלוה אינו קונ' עכ"ל:

אות מ (כלל קד) מחית אינש נפשיה לספקא או לא

[א.] קדושין דף ס"ד ע"ב מתני' מי שיש לו ב' כתות בנות מב' נשים ואומר קדשתי את בתי הגדול' ואיני יודע אם גדול' שבגדולות או גדול' שבקטנות או קטנ' שבגדולות שהיא גדול' מן הגדול' שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנ' שבקטנו' דברי ר"מ ר"י אומר כולן מותרות חוץ מן הגדול' שבגדולות קדשתי את בתי הקטנ' וכו' כולן אסורות חוץ

מן הגדול' שבגדולות דברי ר"מ ר"י אומר כולן מותרות (להנשא לאחרים) חוץ מן הקטנ' שבקטנות. [גמ'] למימרא דר"מ סבר מחית אינש נפשי' לספקא ור' יוסי סבר לא מחית והאיפכ' שמעינן להו דתנן הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא פסח אסור עד שיצא עד פני פסח רמ"א עד שיגיע (ומשיגיע אין כאן פני פסח ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לחברו לא מחית אינש לספקא שיהא צריך לשאול איזה הוא וכי קאמר פני קמא דכולה קאמר שהוא פני שבכולן) ור' יוסי אומר עד שיצא (דכל חד הוי פני לחברו ולא ידעי הי נינהו אפי' אחרון הרי תחלתו פני לסופו). א"ר חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה (הך דנדרים) והתניא (בניחותא) זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני רמ"א עד שיצא ר' יוסי אומר עד שיגיע. והכי איתא נמי בנדרים דף ס"א. וע' קדושין דף נ"א ע"ב:

[ב.] נדרים דף י"ח ע"ב מתני' סתם נדרים להחמיר (דאינו יודע באיזה ענין נדר) וכו'. [גמ'] והתנן ספק נזירות להקל (בנזיר דף ל"ב אמרי' הריני נזיר אם זהו פלוני שבא נגדי נזיר והלך לו ואין ידוע אם נזיר או לא. אין זה נזיר) אמר ר' זירא לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן דתניא המקדיש חיתו ובהמתו הקדיש את הכוי (דכוי בכלל חיה ובהמ') ר' אליעזר אומר לא הקדיש את הכוי מ"ד ממונו מעיילי לספקא גופו נמי מעיילי ומ"ד ממונו לא מעיילי גופי' כ"ש דלא מעיילי (ולדידי' ס"ל ספק נזירות להקל) א"ל אביי במאי אוקימת' כר"א אימא סיפא ספק בכורות וכו' המע"ה ותני עלה אסורים בגיזה ועבוד' [אלמא ספק קדשים לחומרא ואי כר"א הא אמר לא הקדיש הכוי דספק קדשים לקולא] א"ל אמאי קמדמית קדושה הבא' מאלי' לקדושה הבאה בידי אדם [משום דהבא' בידי אדם איכא למימר האי גברא לא גמר לעיולי נפשי' וממוני' לספקא אבל בקדושה בידי שמים ל"ל הכי] וכו' אלא הא ר' יהוד' מתני' דספק נזירות] והא ר"ש (סתם נדרים) דתניא הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד ר"י מתיר (לא מעיילי נפשי' לספקא דכשנדר לא על דעתא דהכי נדר שאם נגנב הכרי דהוי ספק וכו' שיהא נזיר באותה ספקא) ור"ש אוסר. ורמי דר"י אדר"י מי אמר ר"י לא מעיילי ורמינהו ר' יהוד' אומר סתם תרומ' ביהוד' אסור ובגליל מותר שאין אנשי הגליל מכירין את תרומת הלשכה טעמא דאין מכירין הא מכירין אסורין (ואע"ג דבסתם נדר וספק אי בתרומת הלשכה אי בתרומת גרן דמעיילי וכו' לספקא דאמרי' ע"ד תרומת הלשכה נדר אמר רבא גבי כרי קסבר כל שספקא חמור מודאי לא מעיילי וכו' דאלו גבי נזיר ודאי מגלח ומביא קרבן ונאכל על ספקו לא מצי לגלח (אבל גבי תרומה אמרי' מעיילי לספקא דאפי' אמרי' תרומת הלשכה מספקא לא הוי טפי חמורה מודאי אם אמר בפירוש הרי עלי כתרומת

הלשכה) ופרכינן לרבא. אמר הריני נזיר שמשון מאי (דאפי' ודאי לא מגלח) א"ל נזיר שמשון לא תניא. והתניא נזיר שמשון וכו' א"ל אי תניא תניא (ולדידי' ל"ל האי סברא ותרי תנאי אליבי' דר"י) רב אשי אמר ההיא [בריית' דכרי] ר' יהוד' משום ר' טרפון דתני' ר"י משום ר"ט אומר אין אחד מהן נזיר (שנים שהיו עומדים ואמר א' הריני נזיר אם זה שבא נגדנו הוא איש פלוני ואידך אמר הריני נזיר אם אינו הוא) לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה (דבעי' דבשעת הנדר שיהא יודע אי הוי נזיר). אי הכי (דמשום הכי מתיר משום ניתנ' להפלא') מאי איריא נגנב (אפי' איתא בעיני' נמי כיון דבשעת הנדר לא הוי בריר לי') אלא להודיעך כחו דר"ש דאע"ג דנגנב וכו' קסבר מעיילי אינש נפשי' לספקא. וע' סנהדרין דף דף כ"ד ע"ב דמייתי הש"ס נמי האי ר"י משום ר"ט. ורוצה הש"ס להוכיח מזה דכל דבר שאינו ביד האדם הוי אסמכתא. דכ"כ רש"י אהא דאין א' מהן נזיר וכו' דכי יפליא יפרוש משמע אלמא לר"ט דכי תלי תנאה במידי. דלא בידי' ולא ידע לה אפ"ה הוי אסמכת' ולא אמרי' מספקא גמר ואקני. ואין לו' דשאני הכא דגלי קרא יפליא דהא לא כתיב בתור' איך היא הפלאה דלמא הא הוי הפלאה אע"כ דמסברא חיצונה אין זה הפרשה ומוקי קרא נמי בהא כ"כ תוס':

[פסק]:

[ג.] כתב הרמב"ם פ"י מנדרים האומר עד הפסח בין שאמר עד לפני הפסח בין שאמר עד הפסח אינו אסור אלא עד שיגיע בלבד. כתב כ"מ דסובר כיון דמפכית להו וקי"ל ר"מ ור' יוסי הלכ' כר' יוסי ור' יוסי סבר עד פני עד שיגיע ודלא כרמב"ן ורשב"א דפסקו כסוגיא דקדושין דלא מפכינן (דגרסי' התם עוד אמר אביי מחלוקת בשתי כתי בנות אבל בכת אחת ד"ה גדול' ממש קטנ' ממש אמצעית בשמה קרי לה וכו' א"ל ר"ה ברי' דרב יהושע לרבא הא פסח דכי כת אחת דמי ופליגי (דאיכא למ"ד לימים אמצעים נמי קרי פני הואיל ויש מאוחר ממנו) א"ל התם בלישנא בעלמא קמפלגי (דמאן דאסר לאו משום דס"ל דכל שיש מאוחר ממנו קרי פני אלא משום דמשמע לי' בלשון ב"א מפני פסחא קאמר שיהא הפסח פנוי פונה ועובר) מר סבר עד פני פסח עד קמיה פסחא ומר סבר עד דמפני פסחא) ולהאי לישנא לא צריכין לעיל להפוך ר"מ בדר"י. ואף על גב דבריית' איפכא תניא מהפכינן בריית' מקמי מתני' וס"ל לרבי יוסי עד שיצא פסח וכו'. ובפ"ט מאישות פסק נמי כר"י דכולן מותרות חוץ מן הגדול' שבגדולות. וכ"פ ש"ע אה"ע סי' ל"ז. ובי"ד סי' ר"ך מביא שני דעות אי עד פני פסח עד שיגיע או עד שיצא:

אות מ (כלל קה) מסיח לפי תומו

[א.] יבמות דף קכ"א מתני' אפי' שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו ר' יהוד' אומר אפי' שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פ' בין שהוא מתכוין (לעדות) בין שאינו מתכוין. ר' יהוד' בן בבא אומר בישראל אע"פ שהוא מתכוין ובכותי אם הי' מתכוין אין עדותו עדות [גמ'] אמר ר"י אמר שמואל לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד (ולא להתיר את אשתו) עדותו עדות. היכי ידעינן אמר רב יוסף בא לב"ד ואמר איש פ' מת השיאו את אשתו זהו נתכוין להתיר מת סתם זהו נתכוין להעיד. אתמר נמי אמר ר"ל לא שנו אלא שנתכוין להתיר וכו' א"ל ר' יוחנן לא כך הי' מעש' באושיעא ברבי שהתיר' עם פ"ה זקנים א"ל לא שנו אלא שנתכוין להתיר וכו' ולא הודו לו חכמים. אלא מתני' דקתני ובכותי אם הי' מתכוין וכו' היכא משכחת לה (דלא נתכוין להעיד ולא להתיר) במסל"ת. כתב נמוק"י דכותי אינו בר עדות אלא משום דקים לן דקושט' קאמר כיון דמסל"ת ומשום עיגונא אקילו רבנן. בסגיותינו ובסוגי' דגיטין אסיקנא דמסל"ת נאמן כיון שאמר מת פ' סגי. וקש' מהני עובדא דלקמן דכתיב בהו וקברתיו וכו' ותירצו רשב"א וריטב"א י"ל דעובדא הכי הוי ולא דצריכינן להו. ורמב"ם שכתב והוא שיאמר וקברתיו תמהו עליו ולתקן דבריו כ' הריטב"א היכא דכותי מכריז ואמר מאן איכא בבית פ' בהא סגי בלא קברתיו כיון דמעייל נפשיה לאכרוזי אבל בכותי מסל"ת דעלמא חיישינן דלמא אמר בדדמי וצריך שיאמר וקברתיו עכ"ל: [ב.] גיטין דף כ"ח ע"ב שמע מקומנטריסין של כותי איש פ' מת איש פ' נהרג אל ישיאו את אשתו. ופריך הש"ס אמאי הא כותי מסל"ת נאמן ומשני ה"מ במילתא דלא שייכי בה (שאינה תפארת להם) אבל במילתא דשייכי בה (כי הכא שמתפארים שהרגו בדין) עבדי לאחזוקי שקרייהו (עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לידון):

[ג.] ב"ק דף קי"ד ע"ב מתני' אמר ר"י בן ברוקה נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה. [גמ'] אשה וקטן בני עדות נינהו אר"י אמר שמואל כגון שהיו בעלים מרדפין אחריהם ואשה וקטן מסל"ת וכו'. אמר רב אשי אין מסל"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד. א"ל רבינא לרב אשי ולא והרי נחיל של דבורים וכו' שאני נחיל דקנין דרבנן הוא. ודאוריית' לא והאמר רב יהוד' אמר שמואל מעשה באדם א' שהי' מסל"ת ואומר זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתפו של אבא וכו' והטבילוני לאכול בתרומה וכו' והעלהו רבי לכהונה על פיו. בתרומה דרבנן. ואכתי דאוריית' לא והא כי אתא רב דימי בתינוק שהי' מסל"ת ואמר אני ואמי נשבינו לבין הכותים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי והשיאה רבי על פיו. בשבויה הקילו (דספקא בעלמא הוא). כתב באספ"ז וז"ל כ' הר"מ מסרקסטה ונרא'

לומר בשבויה ובעדות אשה שאם האשה בת דעת ונתכוונה להעיד נאמנת כדאמרי' התם שתי נשים שנשבו אבל בקטן או בכותי הוא דמכשרינן במסל"ת ולא מקבלינן בתורת עדות. ועבד ושפחה נמי כאשה בת חורין דמי והכא גבי נחיל של דבורים אשה גדול' לא מהימנ' אלא במסל"ת עכ"ל. כ' שלטי גבורים ביבמות ונרא' בעיני אפי' בשאר איסורין מאמינים לכותי מסל"ת בין להחמיר בין להקל באיסור של דבריהם. ומז"ה אומר שאין כותי נאמן במסל"ת אלא בעדות אשה בלבד. ה"ד מסל"ת לא ששאלוהו אחרים אלא הוא מתחיל לספר מאליו מת איש פ' ואע"פ שחוקרין אותו אח"כ ה"ז מסל"ת. וישראל שנעש' כותי כ' ר"י שסומכין עליו במסל"ת ומז"ה אומר שאין סומכין עליו וכדברי ר"י נרא' עכ"ל. ורא"ש ביבמות כתב ומסתבר' לן דפסול מד"ת מסל"ת משיאין אשה על פיו דלא גרע מכותי עכ"ל. [כ"כ הרי"ף]. כתב המרדכי בשם רבינו גרשום ב' כותים מסל"ת פ' נהרג. וב' מסל"ת אינו נהרג האשה אין לה תקנה עכ"ל:

[פסק]:

[ד.] כתב רמב"ם פי"ב מגירושין הכל נאמנין וכו' אפי' כותי מסל"ת נאמן וכו' ואם נתכוין להעיד אינו נאמן וכן הפסול בעברה מן התור' אם בא להעיד באשה שמת בעלה אינו נאמן ואם הי' מסל"ת נאמן אין זה פחות מן הכותי אבל פסול מדבריהם נאמן לעדות אשה. ובפי"ג הל' י"א כתב כיצד הי' כותי מסיח ואומר אוי לפלוני שמת כמה הי' נאה כמה טובה עשה עמי. או שהי' מסיח ואומר כשבאתי בדרך נפל פלוני שהי' מהלך עמנו ומת ותמהנו כיצד מת פתאום כיוצא בדברים האלו שהן מראין שאין כוונתו להעיד נאמן וכו' כותי שמסל"ת תחלה אף על פי ששאלו אותו אח"כ ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע נאמן ישראל ששמע מכותי המסל"ת מעיד וכו'. במד"א שלא הי' שם אמתלא בשיחת הכותי אבל הי' שם אמתלא שמא לא נתכוון אלא לדבר אחר כגון שאמר לא' עשה לי כך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי פלוני אין זה מסל"ת שכוונתו להטיל אימה. וכן שמע מערכאות וכו' שהן מחזיקין ידי עצמן בכזב כדי להטיל אימה [הכי איתא מעש' ביבמות דאמר כותי לישראל קטול אספסתא בשבתא ואי לא קטלינא לך כדקטלינא לפלוני וכו' ופסק רב יוסף דאיתתא אסורה] כתב מש"ל כותי שהעיד ע"י שאלה ואח"כ העיד במסל"ת לא מהני. ואי לא ידעינן אם בתחל' העיד ע"י שאלה וכו' תלינן להקל מהריב"ל ח"א סי' ט'. ובש"ע אה"ע סי' י"ז כתב פסולי עדות דאוריית' וישראל מומר לעכו"ם ולכל התור' כולה מסל"ת נאמן. כתב רמ"א בשם הריב"ש סעיף י"ד אם אמר מת פלוני במסל"ת אף על פי שלא אמר דברים אחרים מקרי שפיר מסל"ת ויש מחמירין (ב"י בשם הר"ן). וב"י שם כתב שכל בתי דינין שהיו בסאלניק המנהג להתיר וע' ב"ש שם.

כותי מסל"ת מפי כותי מסל"ת משיאין על פיו וכו' ע' עוד שם מפרטי דינים בענין הזה. כתב בפסקי מהרא"י סי' ר"כ בשם א"ז דקטן נאמן במסל"ת דוקא דהיינו אם אמר עכשיו באנו מהספד פלוני אבל בלא מסל"ת אינו נאמן ומטור סי' י"ז באה"ע משמע אפי' בלא מסל"ת ועוד כ' הראב"ן הא דנאמן דוקא לאלתר נאמן במסל"ת כגון דאמר עכשיו באתי מהספד פלוני. וראבי"ה ס"ל אפי' שלא לאלתר. עיין ש"ע סי' י"ז:

[ה.] כתב ב"י בי"ד סי' ט"ו אין סומכים על הכותי בגדיים קטנים הנקחים ממנו ואומר שהם בני ח' ימים כ"כ רשב"א בתשובה סי' רמ"ג וכ"פ בש"ע שם ובסי' ט"ז כתב נמי בשם הרשב"א כותי שמכר ב' בהמות ואח"כ אמר מסל"ת שהן אותו ואת בנו מסתברא שאינו נאמן במ"ש לאחר שמכרה ויצאה מתחת ידו אלא מיהו אי מהימן לי' אסור כדאית' בההוא סמיא קדושין דף ס"ו. ובש"ע כתב סתם אינו נאמן. וטור סי' ס"ט כתב בשם ספר המצות כותי משמש בבית ישראל ושם הבשר בקדרה ואין ידוע אם הדיחו או לא נאמן במסל"ת. ואם יודע שדרך ישראל להדיחו והי' שם אפי' נער שיודע בטיב הדחה או אפי' אחד יוצא ונכנס מותר דמרתת כותי ויש אוסרין בזה. כתב ב"י ז"ל סמ"ג כותי משמש וכו' אף על פי שכתב ר"ה גאון שאין סומכין על דבריו של כותי לא לאיסור ולא להיתר מ"מ יש להתיר כאן אם יודע כותי מנהג ישראל וקטן וכו' שירא פן יגיד הדבר. ועוד אנו אומרין פ' אין מעמידין דף ל' כותים אנקיותא קפדי וריב"א פסק שלא להתיר זה אלא ע"י טעימת קפילא לדעת אם יש בקדרה טעם מלח יותר מדאי עכ"ל. ובסמ"ק כתב דנאמן במסל"ת. וקש' הא אין נאמן אלא לעדות אשה. ויש לומר דטעמא דסמיך הכא אמסל"ת משום דקפדי אנקיותא. אי נמי משום דסבר דבאיסור דרבנן נאמן במסל"ת כמ"ש תה"ד סי' ע"ט והאי נמי איסור דרבנן דמליח כרותח והוי דם שבשלו דאינו עובר עליו עכ"ל. ועוד כתב ב"י אף שיודע הכותי מנהג ישראל נאמן במסל"ת. ופרישה וב"ח תמהו עליו איך שייך מסל"ת כשיודע שאיסור והיתר תלוי בזה. וש"ך שם כתב מ"מ איכא למימר ואף על פי שיודע מנהג ישראל משכחת לה כגון דהסיח ל"ת לפני אחרים שלא שאלוהו אם הדיחו. והגע עצמך דקי"ל מומר לע"א נאמן מסל"ת ולא אמרי' כיון שיודע שאיסור והיתר תלוי בזה משקר אלא ודאי כמ"ש. ע' פ"ח ופ"מ. ובש"ע השמיט דין מסל"ת אלא כתב אם יודע מנהג ישראל. ורמ"א כתב דבחד מינייהו סגי או מסל"ת או ישראל יוצא ונכנס. ובי"ד סי' צ"ח כתב הטור נתערב מבשא"מ דאיסורא יטעמנו קפילא כותי וכו' כתב הרשב"א וא"צ שיהי' אומן בכך אלא אפי' סתם בני אדם שכל טעם שאינו נרגש לסתם בני אדם אינו טעם וכתב עוד ואם הוא אומן אפי' יודע שסומכין עליו נאמן שאינו מפסיד חזקתו ויש מי שאוסר עד שיהי' אומן ומסל"ת וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא

ידע שסומכין עליו בענין איסור והיתר עכ"ל הטור. וכתב ב"י דרשב"א בת"ה נמי כתב לבסוף ויש מחמירין דלא סמכי' אלא אקפילא ומסל"ת ויש לחוש לדבריהם. ובש"ע כתב סתם יטעמנו כותי וכו' ומשמע דלאו אומן אלא שצריך שלא ידע שסומכין עליו וכו'. כתב הט"ז נ"ל דרשב"א ס"ל דהא דאמרי' דאין מסל"ת נאמן אלא בעדות אשה היינו במידי דבעי עדות דוקא משא"כ איסור והיתר שפיר מהני דבזה לא בעינן עדות גמורה אלא אם יש לנו הוכחה סגי דהא ע"א נאמן באיסורין כנ"ל אבל לענין הלכה כבר פסקו טור ש"ע סי' שט"ז לענין בכור לא מהני מסל"ת. וא"כ לא מהני בשום דוכת' דאיכא איסור דאוריית' עכ"ל. וש"ך כתב דיש רוצין לתרץ הא דאין נאמן במסל"ת בשאר דברים היינו היכא דאתחזק איסורא משא"כ הכא דלא ידעינן אי אית בי' טעם כלל ודוחק. ועוד דהתם פרכינן משבויה ומאי פריך הא בשבויה לא אתחזק איסורא (ומנחת כהן כתב דאדרבא משם ראי' שבדברים שלא הוחזק איסור אפשר שנאמן מסל"ת וזהו שתרצו בשבויה הקילו ופירש"י דספק בעלמ' הוא ר"ל שלא הוחזק שם איסור כמו גבי א"א. וא"כ נרא' ה"ה בשאר דברים שלא הוחזק בהן איסור) ואע"ג דריב"ש מחלק בהכי גבי קנקנים של יי"נ שכותי מסל"ת על שעברו יב"ח היינו באיסור דרבנן הוא דיש לחלק בהכי אבל לא באיסור דאוריית' לכן נ"ל לחלק דוקא היכא דליכא למיקם עלה דמלתא הוא דאינו נאמן במסל"ת באיסור תורה אבל מבשא"מ דאיכא למיקם עלה דמילתא להטעימו לקפילא סמכי' עלי' וחילוק זה מוכח בריב"ש עכ"ל [וז"ל ריב"ש וגם אם נאמר דגם כותי מסל"ת נאמן גבי טעימת התערובות כאן גבי הכשר קנקנין אין להאמינו דשאני התם שאפשר לעמוד על הדבר ולא ישקר לפי תומו בדבר שימצא שקרן עכ"ל). ובסי' קכ"ב כ' ש"ע כלי סעודה שביד כותי ואומר שחדשים הם ויראה כמו שהוא אומר מותר לקנות ממנו. כתב ש"ך כיון דסתם כלים אינם ב"י א"כ ליכא אלא איסור דרבנן עכ"ל. ובסי' קל"ו כ' ש"ע אין כותי מסל"ת נאמן בהכשר כלי האסורים (רא"ש ומהרי"ק וריב"ש). כתב ש"ך אע"ג דבב"ק דף קי"ד איתא שנאמן באיסור דרבנן והוא מוסכם מכל הפוסקים יש לומר דהתם מיירי בדבר דלא אתחזק איסורא משא"כ הכא ובזה א"ש דכאן סתם הרב כהמחבר ובא"ח סי' תקי"ג כתב דכותי מסל"ת נאמן אם מביא ביצים בי"ט שנולדו אתמול דהתם לא אתחזק איסור' עכ"ל. ובסי' ש"כ כתב ש"ע הלוקח כלי צמר מהכותי צריך לבדקן שמא הם תפורין בפשתן ואפי' אם הי' כותי מסל"ת שתפרן בקנבוס אינו נאמן. כתב הש"ך דרא"ש כתב הטעם משום דלהשביח מקחו אומר כן וכו' ואין להקשות לאיזה צורך הוצרכו לזה דהא ס"ל דאין כותי נאמן במסל"ת אפי' באיסור דרבנן אלא בעדות אשה דכבר הוכחתי שם דדוק' היכא דאתחזק איסור' אבל הכא דלא אתחזק והוי נאמן

אם לא שידוע לכל הכותים ולהשביח מקחו אומר כן עכ"ל [וא"כ הכא נ"מ לכלאים דרבנן]. ובסי' שט"ז כתב ש"ע הלוקח בהמה מכותי ואינו יודע אם בכרה ה"ז ספק ואפי' אם מסל"ת שכבר בכרה. כתב ש"ך בשם הב"ח הטעם דלהשביח מקחו אומר כן ודרישה כתב אפי' בלא השביח נמי מסל"ת אינו נאמן וכן בפסקי מהרא"י כתב ומטעם דמסל"ת לא מלאני לבי להתיר ולסמוך עלה לחודא ואע"ג דמשמע באשר"י פ"ג דבכורות דהא דלא מהימנינן לכותי משום דתלינן להשביח וכו' הא איכא הוכחה דמילת' שאינו מכוין לכך נאמן מ"מ בי"ד כתב סתם מסל"ת לא סמכינן ותו דקאמר בב"ק דאין מסל"ת נאמן במילי דאוריית' אלא בעדות אשה וצ"ע בדבר עכ"ל מהרא"י וע' בט"ז שם (וע' ב"י א"ח סי' תקי"ג דמשמע מדבריו דרא"ש ורשב"א ור"ן ס"ל אפי' בדרבנן אין מסל"ת נאמן). כתב הראב"ן בפירושיו לב"ק וז"ל. ומסקנ' באיסור דרבנן מסל"ת כשר באיסור' דאוריית' אינו כשר אלא באשה משום עגון ובשבוי' דהקילו בה ומסל"ת בין גדול בין קטן ואפי' אשה ואפי' כותי ויש הפרש בקטן מסל"ת דאם לאלתר כשר כדתנן ר"י אומר אפי' שמע מן התינוקות הרי אנו באין מלספוד וכו' אלמ' לאלתר בעינן אבל לאחר זמן לא וכן קטן שבא להעיד ולהתיר ולומר מת בעלה אינו נאמן מדתנא הוחזקו להיות משיאין ע"פ ע"א וכו' ולא קתני מפי קטן ולא ע"פ קטן אלמ' אינו כשר אלא מסל"ת ולאלתר עכ"ל. [ע' מנחת כהן שהוכיח דתוס' וראש בבכורות דף כ"א ס"ל לא אתחזק איסור' נאמן כותי מסל"ת אפי' באיסור תורה גבי הלוקח בהמה ואין ידוע אם בכרה דאי לאו משום דלהשביח מקחו הי' נאמן מסל"ת]:

אות מ (כלל קו) מסייע אין בו ממש

[א.] שבת דף צ"ג אמר מר זה יכול וזה אינו יכול (להוציא המשא לבדו) ד"ה חייב. הי מינייהו מחייב אמר רב חסדא זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד. א"ל רב המנונא דקא מסייע בהדי'. א"ל מסייע אין בו ממש (מי שאינו אלא מסייע בדבר ואם בא לעשותו לבדו אינו יכול אין בו ממש ולא חשיב מידי ולא מפטר אידך) אמר רב זביד משמיה דרב' אף אנן נמי תנינא (דמסייע אין בו ממש) (וע' בתוס' שמקשו הכא משמע דס"ל לרב זביד דאין בו ממש ובביצה משמע דסביר' דיש בו ממש וכו' ותירצו בדוחק) אמר רב פפי משמי' דרבא אף אנן נמי תנינא ר' יוסי אומר הסוס מטמא על ידיו (אם זב רוכב עליו וטלית תחת אח' מידיו של סוס טמאה אבל תחת רגליו טהורה שאין משענתו על רגליו) והחמור על רגליו שמשענת הסוס על ידיו ומשענת החמור על רגליו ואמאי הא מסייע בהדי הדדי אלא לאו משום מסייע אין בו ממש אמר רב אשי אף אנן נמי

תנינא ר' אליעזר אומר רגלו אחת על הכלי ורגלו א' על הרצפה וכו' רואין כל שאלו נטל הכלי וכו' יכול לעמוד על רגלו א' עבודתו כשרה ואמאי הא קמסייע בהדי הדדי לאו משום דמסייע אין בו ממש אמר רבינא אף אנן נמי תנינא קיבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשרה ואמאי הא קא מסייע לאו משום דמסייע אין בו ממש ש"מ:

[ב.] ביצה דף כ"ב אמימר שרי למכחל עינא מכותי בשבת א"ד אמימר גופא כחל עינא מכותי בשבת א"ל רב אשי לאמימר מאי דעתך כל דבר שאין בו סכנה אומר לכותי ועוש' ה"מ היכי דלא מסייע בהדי' אבל מר דקא מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח. א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך (שהי' מקשה לי כמותך) ושנייי' לי' מסייע אין בו ממש (מי שאינו עוש' מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש):

[ג.] מכות דף כ' ע"ב תני תנא קמי' דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה א"ל מאן דאכיל תמרי בארבלי לקי [כלו' ניקף עה פשע שהוא לוקה לאו שאין בו מעש' הוא) דאמר לך מני ר' יהוד' היא דאמר לאו שאין בו מעש' לוקין רבא אמר במקיף לעצמו (וקי"ל דחייב תרתי משום מקיף ומשום ניקף דכתיב לא תקיפו לא תניחו להקיף דמניח להקיף כמקיף א"נ מדאפקי' בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאתרי קמזהר רחמנא) רב אשי אמר במסייע ודברי הכל (מזמין השערות למקיף). כתב הריטב"א ואיכא דקשיא הא אמרי' בביצה דישראל עמיץ ופתח מסייע אין בו ממש ולא קשיא שאין כל המסייעין שוין דמסייע דהתם אין בו ממש שדרך העין למעמץ ומפתח קצת אבל הכא סיוע גדול הוא כשמזמין לו עצמו בשערו וכ"ש לפי' רבינו מאיר שכתבנו לעיל דבלאו מסייע יש בו לאו ולא בעינן סיוע אלא כדי שיהי' בו מעשה ללקות עליו דבמעשה כל דהו סגי להא וכו' עכ"ל:

[פסק]:

[ד.] בפ"א משבת פסק הרמב"ם גבי זה יכול וכו' דמסייע אין בו ממש וכ"פ פ"ז ממשכב ופ"ה מב"מ וע' א"ח סי' שכ"ח במ"א שכ' דמשמע מרש"י דאם הכותי אינו יכול לעשות בלתי הישראל אסור וביי"ד סי' קצ"ח כ' הט"ז כיון דנתברר לעיל דנטילת צפרנים של האשה אינה אלא מצד מנהג שהחמירו על עצמם נ"ל דהא דאיתא במרדכי הל' נדה דאם אירע טבילתה בתה"מ נכון הדבר ששפחה כותית תגלחם דאמירה לכותי שבות ובמקום מצוה לא גזרו ואם אין לה כותית תנקר היטב הטיט שתחת הצפורן עכ"ל היינו בחה"מ אבל בשבת וי"ט אם אירע ששכחה ליטול הצפרנים לא תאמר לכותית שתחתוך כיון שאינה מצוה גמורה וכו' ותו דהוא חומרא דאתא לקולא שאע"פ שכותית חותכת מ"מ אותה ישראלית מסייע לה ע"י שמטה לה את ידיה וכאלו היא עושה מלאכה זו שאסורה

כההיא שמצינו בסי' קפ"א לענין הקפת פיאה שגם הניקף חייב אם סייע בדבר עכ"ל. וש"ך בנקודת הכסף חלק עליו ואמר דוקא בניקף מדכתיב לשון רבים שניהם במשמע אלא דבאינו מסייע פטור משום לאו שאין בו מעשה אבל בשאר אזהרות אמרי' מסייע אין בו ממש עכ"ל. וכן הסכים המ"א בא"ח סי' ש"מ עם הש"ך דמותר ע"י כותית [ול"נ שדין זה תלו בב' תירוצי' שהביא הריטב"א במכו' כמ"ש אות ג']:

אות מ (כלל קז) מעמד שלשתן

[א.] גיטין דף י"ג אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך. תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן (הנותן והמקבל ומי שהמעות בידו הם במעמד א') קנה (המקבל) ופליגי שם רב זביד סבר כ' אמר רב ה"מ בפקדון דקני לי' כל היכא דאית' אבל מלוה לא ורב פפא סבר אפי' במלוה אמר רבא מסת בר' מלת' דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלקים אמר רב אפילו במלוה. אתמר נמי אמר שמואל משמי' דלוי מלוה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה וטעמ' מאי אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנ' לך ולכל דאתי מחמתך א"ל רב אשי אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ דלא קני אלא א"ר אשי בההיא הנאה דקא משתני' לי' בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשי' (השתא להאי ומנתק מקמא) א"ל הונא מר בריה דר' נחמי' אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישב דכפתי ושקלי לאלתר ה"נ דלא קנה. וכ"ת ה"נ נתת דבריך לשיעורין אלא אמר מר זוטר' הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכת' בלא טעמ' (כאלו קבלה משה מסיני שא"צ לתת בה טעם). כתבו תוס' פי' מה שמועיל לקנות אבל טעם יש למה תקנו מעמ"ש שלא יצטרך לטרוח ולעשות קנינים כתבו תוס' בשם ריב"א וכן ר"ת דמעמד ג' קני בעל כרחו של לוה ושל נפקד דאל"כ למ"ד דלא אמר רב אלא בפקדון למה הוצרכו לתקן מעמד ג' יאמר לו זכי. ועוד ראיה מב"ב דף קמ"ט גבי איסור גיורא דאמר אי במעמד ג' לא אזילנ' משמע דאי אזל הי' קונה בע"כ וכו' מיהו להאי טעמ' דמפרש בהאי הנאה דקא משתני וכו' משמע דלא קנו אלא מדעתו. מיהו בלא"ה מפיק לי' מההוא טעמ' עכ"ל וכ"כ הרא"ש. ור"ן כ' דלא מהני בע"כ ומה שהוצרכו לתקן מעמ"ש הא בזכי סגי י"ל דנ"מ אם אין הפקדון ברשות הנפקד ורבא נמי הי' יכול להוציאן מרשותו וכו'. ועוד כתבו תוס' אומר ר"ת אע"ג דאמר שמואל המוכר ש"ח לחברו וחזר ומחלו מחול. מכר או נתן במתנה במעמ"ש אינו יכול למחול וכן משמע בקדושין דף מ"ח דאיתא התם התקדשי לי בש"ח או שהי' לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהן רמ"א מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ואמרי' במלוה בשטר ובמלוה בע"פ קמפלגי במלוה בשטר בדשמואל וכו' ובמלוה ע"פ

בדרב הונא אמר רב מר סבר ה"מ בפקדון (דאית' בעין וסמכה דעתי' דמקבל הוא דקני מעמ"ש) אבל מלוה לא ומר סבר לא שנא מלוה וכו'. ומדלא קאמר כ"ע אפי' במלוה והכא בדשמואל ובסמכה דעתה קמפלגי ש"מ דבמעמד ג' אינו יכול למחול. וא"ת בב"ק דף פ"ח גבי היא שחבלה באחרים משני כל לגבי בעלה ודאי מחלה והשתא תמכור במעמד ג' דאע"ג דבעל ודאי לא יתרצה הא פרישית דאפי' בע"כ קני. ועוד גבי שחבלה בבעלה תמכור במעמד ג' וכו'. וכן בב"מ דף י"ט גבי מצא שובר דפריך בזמן שהאשה מודה אמאי יחזיר ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן וכו' ומשני ש"מ איתא לדשמואל והשתא ניחוש דלמה מכרה במעמ"ש וכו'. וי"ל דלא תקנו מעמד ג' בכתובה דאפשר שלא תבא לידי גביי' לעולם. ועי"ל דהתם גבי שובר אין לחוש וכו' דאי אין עדים שמכר' הבעל והאשה יכפרו המכיר' ואם יש עדים ואומרים שבעל נתרצה ודאי שובר שקר ואם מיחה אז מוכח דהשובר אמת עכ"ל. וכ"כ הרא"ש דאינו יכול למחול וטעמ' כיון שהיו ג' במעמד א' נסתלק שעבוד המלוה מעל הלוה ואפי' שעבוד הגוף פקע ומשתעבד גופו לשני ולא נשאר לראשון שום זכות בו עכ"ל. ועוד כתבו תוס' או' ר"ת דלא תקנו מעמד ג' בכותי אם הנפקד או הלוה כותי וא"ל ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפי' א"ל זכי לא קנה דאין זכיי' לכותי ה"ה במעמ"ש לא קני ואי המקבל כותי ואמר ישראל לישראל תנה לכותי כ"ז שאינו חוזר בו יתן אפי' בלא מעמד ג' אבל אם חוזר בו לא יתן אפי' אמר במעמד ג' אם לא שאינו יכול להשמט מן הכותי. ואם הנותן כותי נראה דקנה דאם ממונ' של ישראל הפקיעו ע"י מעמ"ש כ"ש ממונ' של כותי. ועוד דבדינהם דייניין לי' דאמרי' לי' לכותי כך דינם כדאמרי' בב"ק דף קי"ג עכ"ל. וכ' הרא"ש ומעמד ג' על ידי שליח ששלח הנותן לנפקד ואמר השליח בפני המקבל שיתנם לו כ' הרמב"ם בטור סי' קכ"ו ורמב"ן דאינו מועיל דהלכת' בלא טעמא הוא והבו דלא לוסיף וראי' מאיסור גיורא דאמר רבא אי במעמד ג' לא אזילנ' אבל לא הי' ירא שמא ישלח איסור שליח ויאמר לרבא שיתנם לרב מרי. אבל במעמד שליח המקבל נרא' דקנה דלעניין הפקעת ממון מן הנותן הבו דלא לוסיף אבל לענין זכיית המקבל שלוחו כמותו עכ"ל. וכתב רמב"ן בחדושיו דמעמד ג' לא מהני בע"כ. ועוד כתב בשם הראב"ד שמעי' מיניה דאמימר דהיכ' דאמר לי' בפירוש משתעבדנ' לך וכו' ואי זבין או יהיב וחזר ומחלו אינו מחול דהא משתעבד לכל דאתי מחמתו וכו' ואם כדבריו [דהיינו לראב"ד] לאמימר לא משכחת להו לדשמואל דמחול דהא בשעת הלואה הוא שנעשית כמו שאמר משתעבדנ' וכו' ולאמימר בכל הלואה קאמר דנעשה כמשעבד לכל דאתי וכו' וא"כ לעולם לא משכחת דמוחל וקשי' דשמואל אדשמואל עכ"ל. וכן הביא הרשב"א בשם רמב"ן דמעמ"ש יכול למחול

[וכן נרא' שנוטה דעתו]. ועוד כתב הרשב"א הא דאמרי' מעמד ג' ה"מ באומר מנה לי בידך ויש לו בידו אבל באומר הלויני ותן לו לא קנה ויכולין הן לחזור בה כדתנן בב"מ דף קי"א המחהו אצל חנוני וכו' אינו עובר ופליגי רב ששת ורבא אי חוזר או אינו חוזר וקי"ל דחוזר עכ"ל. וריטב"א קדושין דף מ"ח כתב בקצרה אם אין לממחה אצלו כלום אע"פ שקבל עליו יכול לחזור אא"כ פטרו אידך לממחה וכו' ושלוחו דמקבל מהני כדמוכח פרק החובל אנן יד עניים אנן וזכינן לעניים מדין מעמד ג' מיהו ליתא ע"י שלוחו של ממחה ומעמד ג' בע"כ של לוה לא מהני ודין מעמד ג' איתא בכל דבר שגופו ממון לאפוקי שטר דבעי כתיבה ומסירה ודין מעמד שלשתן איתא אפי' בכותי בין שהוא ממחה או נמחה או מקבל וכל היכא דאמרי' דקנה היינו שלא מצי זה שקבל עליו ולא הממחה לחזור אבל הנמחה יכול לחזור כ"ז שלא פטרו בפירוש ומעמד ג' אינו יכול למחול עכ"ל. וע' תוס' בכורות דף מ"ט שכתבו מיהו צ"ע דילמ' היכא דאין יכול להוצי' מידו בב"ד לא תקנו מעמד ג' כמו שלא תקנו בכתובה משום דלא נתנה לגבות מחיים וכו' ע"ש: [ב.] בבא מציעא דף קי"א מתני' אחד שכר האדם וא' שכר הבהמ' וכו' יש בהן משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין וכו' המחהו אצל החנוני ואצל השולחני אינו עובר עליו. גמ' איבעי' להו חוזר (השכיר אצל בע"ה אם החנוני לא נתן לו וחייב בע"ה לשלם) או אינו חוזר (על בע"ה) רב ששת אמר אינו חוזר רבה אמר חוזר וכו'. כ' הרי"ף והלכת' כרבה. ואי קשיא לך הא דאמרי' אמר רב הונא וכו' במעמד ג' קנה דאלמא לא מצי למיהדר התם מנה לי בידך קאמר דקא מקנה לי' להאי מאי דאית לי' גבי דהאיך אבל הכא ל"ל גבי חנוני מידי דמקנה לי' להאי אלא בהקפה היא דבעי למיתן הלכך בדלא יהיב לי' חנוני מצי לאהדר על בע"ה. ואי קשי' האי דאמרי' בגמ' דבני מערבא בענין חנוני על פנקסו הדא דתימ' בשלא העמידו אצלו אבל אם העמיד הפועלים אצל החנוני אין בע"ה חייב לפועלים כלום דאלמא קנו ואע"ג דל"ל לבע"ה גבי חנוני כלום. בני מערבא כרב ששת ס"ל דאמר אינו חוזר וכו' הדין סברא דילן ואיכ' מרבוותא מאן דמוקים להא דרב יהוד' אמר רב במתנה בלחוד אבל המחאה במלוה וכיוצא בה דפרעון הוא קאמר דמצי הדר בי' ואייתי ראי' מהא דהמחהו וכו' ואנן בררינן דהמחהו אצל חנוני לא דמי להך דרב ודקאמר דהך דרב יהודה אמר רב במתנה בלחוד היא ליתא ממעשה דהני גינאי דעבד חושבנא וכו' דאתא לקמי' דרב נחמן אמר לי' מאי איעבד לך חדא דאמר רב הונא וכו' במעמד ג' קנה וכו' והתם פרעון הוא ולא מתנה וכו' עכ"ל. כתב נמוקי יוסף כתב הגאון בתשו' דאע"ג דאינש דעלמא דלית לי ברי' ולא מידי לא מחייב אע"פ שהמחהו אצלו [דהא הכא לדעת רי"ף שניהם יכולין לחזור שולחני ושכיר] אם לא אמר בפי' פטור אותו

ואתחייב אני לך חנוני ושולחני אפי' רבה מודה דלא מצי הדרי בהו כיון דאומנותן הוא ומתהני דלסמכי אינשי אדברייהו גמרי ומשעבדי נפשייהו וכו' ומיהו אע"ג דשולחני משתעבד לי' לשכיר ס"ל לרבה דכיון דשכיר לא פטרי' לבע"ה בהדי' חוזר עליו. ואפי' בדאית לי' גבי שולחני להוא מידי שהמחהו בו הכי הוי דינא דאע"ג דקני לי' במעמד ג' היינו לענין שאין הנמחה יכול לחזור בו אבל המקבל יכול לחזור בו אצל הלוה כל שלא פטרו בפירוש וכן דעת ר"ת. ועוד כתב הגאון בתשו' דאע"ג דדינא הוא דמלוה מצי הדר ביה על הלוה אם נתרשל מלוה ולא תבע לאותו שהמחהו אצלו עד שאירע לו עניות לוה פטור דהוי לי' כמי שהראה לו מקום שיש בו מעות צרורות מונחות ואמר לו טול משם וקבל עליו ופשע ולא נטל עד שאירע בהם מאורע דודאי פטור. ירושלמי ראובן הי' חייב לשמעון סמכי' גבי לוי אפרסן לוי (פי' העני) לית ראובן חייב הדא דאת אמר בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב עכ"ל הרי"ף וכ' נ"י עשו ערמה כלו' שהמחהו אצלו בחזקת שהוא עשיר ונמצ' שהוא עני באותו שעה חייב וכו' ולפי דברי הגאון ור"ת שכתבנו כי פטרינן לי' בשלא עשו ערמה דוקא כגון שפטרו בפירוש ואפ"ה אם עשו ערמה חייב עכ"ל ואיני מבין דבריו דהא אם פטרו בפירוש בלאו הכי אינו חוזר על הלוה כדלעיל). מדברי רי"ף דהכא מדכתב האי ירושלמי סתם משמע דאם לא פטרי' בפירוש נמי אינו יכול לתבוע את הלוה. וכ"כ הר"ן בגיטין שרי"ף סבר אפי' לא פטרי' וכו'. וכ"כ טור ח"מ בסי' קכ"ו. ובעל העיטור סבר דצריך שיפטור אותו: [פסק]:

[ג] כתב הרמב"ם פ"ו ממכירה היו עומדין שלשתן ואמר לו מנה שיש לי בידך בין פקדון בין מלוה תנהו לזה קנה ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהוא הלכה שאין לה טעם לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר. כ' ה"ה פי' דאין א' מג' כגון ראובן שחייב ללוי מנה ושמעון חייב לראובן והמחה ראובן את לוי אצל שמעון אין א' יכול לחזור וכו' עכ"ל. הי' ראובן חייב לשמעון מאה זוז ואמר ללוי תן לשמעון ק' זוז אלו שאני חייב לו עד שאתן לך או שאעשה עמך חשבון וא"ל הן וקבל שמעון כ"א משלשתן יכול לחזור ואפי' פרע לוי לשמעון מקצת חובו. לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון חוזר שמעון ותובע את ראובן בשאר חובו. כתב כ"מ בענין אם יכול למחול נחלקו הפוסקים גם נחלקו בענין הממחה חברו אצל אחר במעמד ג' אם נפטר ממי שהי' חייב לו. ואם צריך שיפטרנו בפי'. ולפי דעתי שני מחלוקות אלו תלוים זה בזה שמי שסובר שאם לא פטרו בפי' אינו פטור כיון שעדיין יש לו תפיסת יד בזה החוב א"כ יכול למחול. ומי שסובר אע"פ שלא פטרו בפירוש פטור אין יכול למחול. ודעת רבינו שאינו יכול למחול ממ"ש פ"ה מאישות שאם קידש אשה בחוב שיש לו ביד אחרים במעמד ג' דמקודשת

כמ"ש שם ה"ה. גם הר"ן בהאיש מקדש כתב שזה דעת רבינו וא"כ ממילא ס"ל שאע"פ שלא פטרו פטור וכן דעת הרי"ף ואע"פ שהרא"ש וטור סוברים שאם לא פטרו בפי' לא נפטר ממנו ועכ"ז סובר שאינו יכול למחול. מ"מ מ"ש דהא בהא תליא טעמא דמסתבר הוא. ורבינו הביא פט"ז ממלוה כל דיני ממחה את חבירו דבר ברור שרי"ף ורמב"ם ס"ל דאפי' לא פטרו בפירוש הוא פטור עכ"ל. ומש"ל כתב הלא הראב"ד ס"ל דנפטר הלוה בסתם ואיהו סובר דיכול למחול וצ"ע. ובפ' ט"ז ממלוה כתב הרמב"ם ראובן שהי' חייב וכו' והיו שלשתן עומדין וקבל לוי ונמצא ראובן עני וכו' הרי לוי חוזר וכו' שזה הטעהו אם ידע לוי שהוא עני או שהי' עשיר באותו שעה והעני אינו יכול לחזור שהרי קבל. ואם טען לוי שהי' ראובן עני והטעהו ושמעון אומר עשיר הי' יראה לי שעל שמעון להביא ראי' ואח"כ יפטור מחוב לוי. ובש"ע סי' קכ"ו הביא המחבר בראשונה דעת הרי"ף שא"צ שיפטרנו בפירוש. ודעת העיטור בשם יש מי שאומר. ורמ"א כ' נ"ל להורות כסברא אחרונה. ולענין בע"כ פסק ש"ע כריב"א והש"ך מסיק שלא מהני בע"כ. ועוד פסק דאינו יכול למחול: [ד.] עוד כתב ש"ע אמר ראובן לשמעון סתם במעמד ג' תן מנה ללוי ולא אמר מנה שיש לי בידך ושמעון מודה שיש לראובן מנה בידו וכו' מסתמא על מנה שיש לו אמר וקנה (רמב"ן) וי"א לא קנה (רמ"ה ורא"ש). ועוד כתב ראובן וכו' שטר חוב שיש לי בידך תנהו ללוי במ"ג כל שלא חזר בו ראובן חייב שמעון ליתן ללוי אבל אם חזר לא ועיין סי' ס"ו סעי' י"ט. ועוד כ' רמ"א בשם תה"ד דאפטרופוס של יתומים נמי הוי כשליח יתומים ולא יוכל להקנות מעות יתומים במע"ג. וכתב ש"ע מעמד ג' ליתא מפי כתב אלא במ"ג ממש (ריב"ש רכ"ב):

[ה.] כתב הטור אפי' לדברי הרא"ש דשליח המקבל מהני במעמד שלשתן אם לא עשאו המקבל שליח אלא שאמר ראובן לשמעון בפני לוי מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה יכול לחזור בו שהרי לוי אינו יכול לזכות בו ליהוד' עד שיבא המנה לידו ונמצא שלא זכה יהודה בכלום עכ"ל. וע' ריטב"א קדושין דף כ"ו נראה דפליג אזה דכתב הא דאמרי' בפ' שור שנגח ד' וה' גבי ההוא דתקע לי' לחבריה וכו' א"ל כיון דפלגא דזוזא לא בעינא ליה ליתביה לעניים. והדר אמר הבו ניהלי איזל ואברי ביה נפשאי ואמר רב יוסף זכו בי' עניים ואע"ג דליכא עניים דלזכו ביה הכא יד עניים אנן וכו'. פירוש וזכינן ביה לעניים מדין מעמד שלשתן ושמעי' מיניה דמעמד שלשתן בכל כה"ג שאמר תנהו לפלוני זה שיזכה בו לפלוני זה זכה וכו' עכ"ל נראה שהריטב"א מפרש דעדיין לא בא ליד רב יוסף אמנם מתוס' שם נראה דכבר בא לידו. א"כ ליכ' הוכח' מכאן. וכ"כ באספ"ז ב"ק דף ל"ו בשם המאירי שהדיין זוכה לעניים אע"פ שלא יקבלו זכו בו מדין מעמד ג'

ומ"מ ראינו מי שכתב שאין מעמד ג' קונה בדרך הזה ר"ל שאלו אמר ראובן ללוי תן ממון זה שבידך לשמעון זה שיזכה בו ליהודה אין זה כלום שכל עצמו של מעמד ג' חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואין הדברים נראין עכ"ל הרב המאירי. עוד שם כתב בשם רא"ה ז"ל נמי כריטב"א ע"ש. וש"ע ח"מ סי' קכ"ו כתב כטור. וכתב סמ"ע דוקא קודם שהגיע ללוי אבל אחר שנתן שמעון ע"פ ראובן המנה ללוי ליתנו ליהודה ודאי זכה בה יהודא עכ"ל. וש"ך כ' אע"פ שכבר נתן וכו' לא זכה בו יהוד' מטעם מעמד ג' דכיון דלא קנהו בשעה שהיו שלשתן עומדין יחד במה יקנהו אח"כ הרי כבר נתבטל מעמדם עכ"ל. עוד כתב ש"ע יש מי שאומר שאין חילוק בין ישראל לכותי במעמד ג' (טור בשם הרי"ף) ויש מי שחולק (טור בשם ר"י) (כמ"ש בתוס' ובראש לעיל) כ' ראב"ן בסי' מ"ז דטעמ' דשמואל דאמר המוכר שטר חוב יכול למחול כיון דלא יצא החוב לגמרי מרשות ראובן שאם יטעון הלוה ללוקח פרעתיו למלוה ישתבע לי שלא פרעתיו ואפרע לך משתבע לי' וכיון שאין הלוקח יכול ליפרע אא"כ ישבע המלוה אם יטעון הלוה כן הוי המלוה בחזקת המוכר עדיין מהני מחילתו מגו דמהני שבועה ואם הודה הלוה בפני המוכר והלוקח שלא פרעו שוב אין המוכר יכול למחול דהא לא מצי טעין פרעתי וכיון שהודה הלוה שלא פרע ושהוא חייב לו יצא לגמרי מרשות המוכר כיון שאין צריך המוכר לישבע וכן במעמד ג' אינו יכול למחול עכ"ל. וש"ך סי' ס"ו ס"ק ע"ה כתב לדעת ראב"ן אם יש בשטר נאמנות אין יכול למחול. כ' הש"ע ח"מ סי' ס"ו הנותן ש"ח לחברו או מכרו במעמד ג' אינו יכול למחול. כ' הש"ך נראה ברור דחוב שבשטר אינו נקנה במעמד ג' כלל אפי' גוף החוב וגרע ממלוה ע"פ וטעמ' בשלמא חוב בע"פ דנסתלק הלוה מן המלוה לגמרי נקנה במעמד ג' דעשאו חכמים כאלו פרע הלוה למלוה ונתן המלוה המעות ללוה ושוב חזר ונתן הזוכה המעות ללוה דה"ל לוה בע"ד דזוכה ושוב אין לו עסק עם המלוה הראשון ויכול לטעון לזוכה פרעתיך וכה"ג מה שאין כן בהלואה שבשטר שכל זמן שהשטר הוא ביד המלוה ובאי כוחו לא נפטר הלוה מן המלוה הראשון לענין פרעתי ואף אם יתן המלוה לזוכה השטר בכתיבה ומסיר' וכו' דמ"מ אי תימא כיון דשלשתן עומדין יחד הוי לי' כאלו פרע לוה למלוה וכו' אם כן אבטל ליה שטרא לגמרי אלא ודאי לא אבטל ליה שטרא והוי ליה כאלו לא פרע עדיין למלוה ומשועבד עדיין למלוה הראשון והזוכה צריך לבא בשטרו מכח המלוה וכו' אמנם מבואר מתוס' ורא"ש ורמב"ן ורשב"א דאין חילוק בין שטר למלוה ע"פ דלתוס' ורא"ש בכל ענין במעמד ג' אין יכול למחול ולרמב"ן וסייעתו בכל ענין יכול למחול וכל כמה דלא מחל נקני השטר במעמד ג' ואין נראה לפענ"ד דברור כמ"ש והלואה בע"פ א"י למחול ודין מעמד ג' לא שייך בשטר כלל אפי'

להקנות גוף החוב אך מסתפינא בזה שכבר הורו הגדולים הקדמונים. אכן בזה שגוף השטר ושעבודו אינו נקנה במעמד ג' נראה לי להלכה למעשה כי יש ליישב גם דברי פוסקים הנ"ל לזה כמ"ש למעלה (דהיינו דמעמד ג' לא מהני אף לדעתן רק להיות מלוה ע"פ ולא להיות מלוה בשטר) ונ"ל עיקר בזה כי המוכר ש"ח במעמד ג' ובכתיבה ומסירה באותו מעמד ג' וחזר ומחלו מחול והשטר בטל. רק החוב נשאר מלוה ע"פ שחייב הלוה ללוקח ודלא כטור ומחבר עכ"ל הש"ך בסי' הנ"ל ס"ק צ"ז:

אות מ (כלל קח) מעות קונות או משיכה

[א.] בב"מ דף מ"ד מתני' כל המטלטלין קונין זה את זה וכו' משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזו' בו אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו ר' שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה. גמ'] דף מ"ז ע"ב אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה סוף סוף מאן דשדי דליקה בעי שלומי אלא גזרה שמא תפול דליקה באונס אי מוקמת ליה ברשותיה מסר נפשי' טרח ומציל ואי לא לא מסר נפשי' וכו'. כתבו תוס' הקשה ריב"ן אמאי הפקיעו קנין מעות שהוא מדאורייתא ליתקנו שיצטרך שניהם מעות ומשיכה ותירץ אי משיכה לבדה לא תקנה יאמר לוקח למוכר נשרפו חטייך בעלייה עכ"ל ובעירובין דף פ"א תירץ ר"י משום תקנת השוק עשו כן שלא להצריך תרתי וריב"ן תירץ וכו' וא"ת א"כ כשנתן הלוקח מעות ולא משך יאמר המוכר נשרפו מעותיך ואי לאו תירוץ ריב"ן היינו יכולין לומר דלא חיישי' לזה משום דלא שכיח שיאחר המשיכה לאחר נתינת המעות כיון דאין מעות קונות וכו' וי"ל דמעות נוח לשמרן ואין טורח בהצלתן כמו פירות ועוד אור"י דגבי מעות ל"ש לומר נשרפו מעותיך דאפילו הוי עלייהו ש"ח דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע וא"ת והיכא חיישי' שמא יאמר נשרפו חטיך הא הוי עלייהו שומר שכר ואם לא יציל ישלם דכי היכי דגבי זוזי הוי מוכר עלייהו ש"ש כדמשמע בב"מ דף מ"ט וכו' ואור"י דגבי זוזי נמי לא הוי ש"ש והתם הכי פירושו וכו'. ועוד י"ל דאע"ג דגבי זוזי הוי ש"ש היינו משום דשרי להוציאם אע"ג דמפקיד מעות אצל חברו לא ישתמש בהן מ"מ מוכר ישתמש בהן כיון דדבר תורה מעות קונות אלים כחו ויכול להוציאם אע"ג דתקון רבנן דלא קני אלא במשיכה עכ"ל תוס' בעירובין. ובב"מ דף מ"ג איתא הכי המפקיד מעות אצל שולתני ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריות אמר ר"ה ואפי' נאנסו ורב נחמן אמר נאנסו לא איתבי' ר"נ לר"ה המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש

בהן לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר (שהרי לא ברשותו הוציאן ואינו שלוחו) ואם מותרין ישתמש לפיכך אם הוציא מעל הגזבר ואי אמרת אפי' נאנסו מאי איריא הוציא אפי' לא הוציא נמי וכו'. כתבו תוס' כיון דהיתר תשמיש מחייב באונסין וא"ת הא דתנן לקמן דף מ"ו נתן לו מעות ולא משך הפירות יכול לחזור לר"ה דאית לי' היתר תשמיש מחייב באונסין וכן לרב יוסף בב"מ דף כ"ט המוכר אסור להשתמש במעות שקבל שאם הי' מותר להשתמש תקשה להו הך ברייתא נתנה לבלן מעל דוקא בלן דלא מיחסרא משיכה אבל ספר לא מעל עד דמשיך ולדידהו ספר נמי למעול כיון דמותר להשתמש בהן וכמו שאסור להשתמש בהן לר"ה ולרבי יוסף ה"נ לר"ל ור"י דבהא ל"פ ולא הוי מוכר על אותן המעות כ"א ש"ח וא"כ לר"י מה הועילו במה שתקנו דאין מעות קונות השתא דלא קנו יאמר נשרפו מעותיך וי"ל דכספים אין להם שמירה וכו' ועי"ל לר' יוחנן ור"ה דד"ת מעות קונות יכול להשתמש במעות אבל לר"ל ודאי דאסור להשתמש במעות ולכך נתנה לספר לא מעל עד שימשוך ולר"י ור"ה בספר כותי דמעות בכותי אין קונות עכ"ל. ועוד כתבו תוס' בעירובין שם על הא דתנן בד' פרקים משחיטין את הטבח בע"כ וכו' ואמר ר' יוחנן בד' פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תור' דמעות קונות פי' רש"י דכתיב בפודה ההקדש ונתן הכסף וקם לו ק"ו בלוקח מן ההדיוט. כתבו תוס' פי' בקונטרס וכו' ור"ל דאמר משיכה מפורשת קסבר מהקדש לא ילפינן דכסף קני ליה משום דלא שייכא בי' משיכה דכל היכא דאית' ביה גזא דרחמנא איתא (זה אינו ברש"י שלפנינו) ואין נראה טעם זה נכון דמ"מ נילף מהקדש שיקנה גם הכסף בהדיוט ואור"י משום דתרתי לא מצי למקני בהדיוט דבבכורות דף י"ג דרש ר"י או קנה מיד עמיתך הא לכותי במשיכה ואם הי' קונה משיכה וכסף לר"ל א"כ לכותי במה יקנה וכ"ת הא לכותי בכסף דקאי אמיד עמיתך דדריש אמשיכה מ"מ מדכותי בחד דוקא ישראל נמי בחד וכו' ועוד מפרש ר"י דהיינו טעמא דמעות קונות דבר תורה דסתם קנין בקרא בכסף מיירי כדאשכחן בכמה דוכתי קנין בכסף אוכל בכסף תשבירנו שדות בכסף יקנו. ואע"ג דכתיב ספר המקנה דנפקא מהתם קנין שטר מ"מ סתם קנין דבכל דוכתי הוי בכסף עכ"ל. ורי"ף ור"ח פירשו הא דאמר ר"י מעות קונות מטעם ק"ו גופו קונה ממונו לא כ"ש ע"ש. ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה מ"ט דר"ל דאמר קרא וכי תמכרו וכו' או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד. ור"י אמר מיד למעוטי קרקע דלית בו אונאה. ור"ל א"כ לכתוב וכי תמכרו מיד עמיתך וכו' או קנה ל"ל ש"מ למשיכה. ור"י מבעי' ליה להא אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל או קנה ור"ל תרתי גמר מיני' (אונאת מוכר מאו קנה ומשיכה מדסמך מיד ללשון קנין ולא סמכינן לממכר). תנן רש"א כל

שהכסף בידו וכו' מוכר הוא דמצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר בי' אא"ב מעות קונות מש"ה לוקח לא מצי הדר בי' (ואתא ר"ש למימר דיינו אם אמרינן חזרה במוכר דמכי מוקמת ברשותיה לחזור בו אם הוקרו מסר נפשי' לאצולינהו מימר אמר עדיין שכרי תלוי בהם שאם יתייקרו אחזור בו ולוקח לא מצי הדר דמעות קונות) אא"א מעות אינן קונות לוקח נמי ניהדר בי'. אמר לך ר"ל אליבא דר"ש לא קאמינא (דר"ש ס"ל משיכה תקנתא דרבנן) כי קאמינא אליבי' דרבנן (דאמרי לוקח נמי מצי הדר משום דמעות אינן קונות כלל) בשלמא לר"ל היינו דאיכא בין ר"ש לרבנן (דרבנן סברי משיכה דאורייתא ור"ש סבר דרבנן) אלא לר"י מאי איכא בין ר"ש לרבנן (כלומר במאי קמפלגי ומאי טעם נותנין לדבריהם) איכא בינייהו דרב חסדא דאמר כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות (לחזור בו בשביל אותה תקנה עצמה דנשרפו וכו' דכ"ש כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשו המוכר ומציל שאם יראה הלוקח דליקה באה יאמר חוזרני בו) ר"ש ל"ל דרב חסדא ורבנן אית להו דר"ח. כתבו תוס' מה שפירש בקונטרס מוכר מציל משום דיכול לחזור בו אם יוקירו וא"ת וכי תקנו משיכה בשביל אנשים שאינם מהוגנים שיחזור בו ויקבל מי שפרע. וי"ל דודאי לא תקנו אלא משום אינם מהוגנין שיניחו פירות חבריהם לשרוף. ור"ח מפרש דאם נשרפו יכול הלוקח לחזור אפי' לר"ש כדמוכח לקמן דף מ"ט ואפי' מי שפרע ליכא כיון דאיכא הפסד לגמרי ולכך טרח המוכר ומציל שלא יחזור בו הלוקח ולא יעמוד אפי' במי שפרע. ואפי' משום יוקרא וזולא יכול לחזור אף לוקח לר"ש כדמוכח לקמן דף ע"ד דקאמר כי קאמר ר"ש בחד תרעא בתרי תרעא מי אמר דשם יודה דאף לוקח יכול לחזור. דאלת"ה מי שפרע בלוקח לית לי' והא דקאמר הכא דר"ש ל"ל דר"ח היינו היכא דלא הוזל ולא הוקר עכ"ל עיין לקמן דף ע"ד ע"ב. ומסיק הש"ס אפי' לר"ל כיון דאיכא דברי' ומעות קאי במי שפרע. כתב באספ"ז בשם מהר"ף דרבנן ור"ש פליגי בהא ר"ש סובר כיון דמעות קונות א"כ בדין שהמכר נגמר לגמרי והלוקח קונה פירות והמוכר קונה מעות. אבל תקנו חכמים שיכול המוכר לחזור כדי שעי"כ יטרח ויציל וא"כ הוי הפירות ברשותי' דמוכר לגמרי ואם נאנסו נאנסו לו ואם הוקרו הוקרו לו אבל לענין קניית המעות שביד המוכר לא הוצרכו לתקן וא"כ כשהלוקח תובע מעותיו ורוצה לחזור בו ודאי לא יכול לחזור דהמכר נגמר לגמרי לגבי דבר זה. ורבנן סברי כדר"ח וכו' ולא יהא המוכר קונה המעות אע"ג דלגבי קניית מעות לא הוצרכו לתקן כלל מ"מ השוו מדותיהם כשם שלוקח לא יקנה פירות כך מוכר לא יקנה מעות לחזק התקנ' דכ"ש כשיראה שהלוקח יכול לחזור בו יציל עכ"ל. אמר רבא קרא ומתנית' מסייע לר"ל דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון וכו' תשומת יד ואמר רב חסדא

כגון שייחד לו כלי להלואתו (דהוי דומיא דפקדון דאלו כפר בהלוא' גרידא לא מחייב קרבן שבוע' הואיל ונתנה להוצא') עשק כגון שייחד כלי לעשקו וכי אהדרי' קרא להשבון אחר שהודה כתיב והשיב את הגזלה או את העושק או את הפקדון. ואלו תשומת יד לא אהדרי' מ"ט לאו משום דמחוסר משיכה (ולא קנה אותו כלי) וכו' מתניתא דתניא נתנה לבלן (לפרוטה של הקדש בשוגג) מעל. (ואע"פ שלא רחץ) ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרא משיכה (משום דשכירות נגמרה בנתינת המעות ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך) אבל מידי אחריתי דמחסר' משיכה לא מעל עד דמשך. כתבו תוס' וא"ת ומנ"ל דוקא בלן. ויש לו' מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך. וא"ת וכי אתותב ר"י ממתני' (דהוא משנה במעיל' דף כ') וי"ל דר"י מוקי בבלן כותי אבל ספר כותי בעי משיכה. ור"ל ורבא ס"ל דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דאיירי בנתנו לחברו ישראל דבכותי לא שייך מעילה עכ"ל. והתניא נתנה לספר מעל והא קא בעי לממשך תספורת. הב"ע בספר כותי דלאו בר משיכה. תניא נמי הכי נתנה לספר לא מעל עד דמשך קשיין אהדדי ש"מ כאן בספר כותי כאן בספר ישראל ש"מ. וכן אמר רב נחמן ד"ת מעות קונות ובדקה לוי במתנית' נתנה לסיטון מעל (אע"ג דלא משך כל הפירות שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת) אלא קשיא לר"ל א"ל ר"ל הא מני ר"ש היא. כתבו תוס' ר"ת פסק כר' יוחנן אע"ג דקאמר רבא קרא ומתנית' מסייע לר"ל היינו לכאור' אבל אפשר לשנוי' כר"י וגם ר"נ ס"ל כר"י וגם רב הונא אמרי' לעיל דף מ"ז דאמר מכור לי באלו קנה סבר נמי כר"י כדאמר לעיל וגם רב חסדא דאמר כדרך שתקנו וכו' סבר כר"י דלר"ל דאורייי' הוא ולא תקנה והא דאמר קדושין דף י"ד אשכחן כותי דכל קנינו בכסף משמע דהוי כר"ל מפר"ת דה"פ דכל קנינו בעבד עברי בכסף ולא בשטר והא דאמר בע"א דף ע"ב בזונה כותית עסקינן דלא מחסרא משיכה היינו כר"ל דלר"י מתרץ תירוצים אחרים אבל קשה דהתם אמר מרימר משיכה בכותי קונה ורב אשי אמר משיכה בכותי אינה קונ' אלמא רב אשי דגדול ממנו בחכמה ובמנין סבר כר"ל וכן סבר רב אשי בבכורות דף י"ב וה"ר חיים מפרש דלא קשה לא מקדושין ולא מע"א דאפשר דלר"י מעות קונות בכותי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי ולא ידרשו כמאן דדריש בבכורות לעמיתך בכסף ולכותי במשיכה אלא ידרשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ולא לכותי דאיכ' נמי מאן דדריש התם הכי ויסבור דגזל כותי אסור דפלוגתא דתנאי איכא לקמן דף קי"א ובבא קמא דף קי"ג איתא נמי דסבר גזל כותי אסור דאי סבר מותר לא צריך קרא למשרי אונאתו ולפ"ז לא תקשה נמי דרב חסדא אדר"ח דהכא אית ליה כר"י ובע"א משני בזונה כותית והיינו כר"ל אך קשה א"כ תקשי לה מתני' דבלן

דליכא לאוקמי בבלן כותי ועוד דבב"ב דף קי"ג משמע קצת דרב אשי ס"ל גזל כותי מותר וכו'. וי"ל דרב אשי הדר ביה כדהוכיח לו רבינא כדבעי מיני' דמשיכה בכותי קונ' כדמסיק ומסתמא מההיא דבכורות נמי הדר בי' ובע"א לא גרסי' ר"ח עכ"ל. כ' הרא"ש בשם הרי"ף גבי גזרה שמא יאמרו נשרפו וכו' כ' שמיעי מהא דכל כמה דלא משכי' לוקח לזביני' אי אתניס למוכר אתנס' אפי' בלא חזרה ואית ללוקח למימר תן לי מעותי או מקחי ואם היתה עלייתו של לוקח מושכרת למוכר אין הלוקח יכול לחזור ואתנסי לי' ואע"ג דעלייתו לא קנתה כיון שהוא מושכרת למוכר דמ"ט תקנו רבנן שמא יאמר נשרפו הכא ברשות דלוקח נינהו ואי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומציל אע"ג דה"מ לר"ש נינהו מדר"ש נשמע לרבנן עכ"ל הרי"ף וכ' הרא"ש וה"ה נמי אם עלייתו של מוכר מושכרת ללוקח כיון שהוא דר בעליית המוכר ותפול דליקה בבית המוכר טרח הלוקח להציל פירותיו שבבית המוכר וכו' והלכתא כר' יוחנן ורז"ה פליג ארי"ף אמ"ש דאתניס למוכר וכו' ע"ש. כ' הג"א והיכא דאין לו מה למשוך מודה ר"ל דמעות קונות ומדר"ל נשמע לר"י דס"ל משיכה בכותי קונ' לפיכך נרא' ישראל שיש לו בהמה מבכרת יקבל מעות מכותי ולמכור לו העובר אע"ג דלא משך הכותי הואיל ואין יכול למשוך העובר מעות קונות ומשיכת האם אינה מועלת לעובר אלא בכפות' ומטעם חצר אע"ג דאי כפתה הוי קנה לעובר אפ"ה הואיל וגוף העובר אין יכול למשוך אלא ע"י משיכה דבהמה מעות קונות דהא גבי בלן נמי הוי יכול לקיים השכירות ע"י חליפין דשכירות קרקע נקנה בחליפין אפ"ה הואיל ואינו יכול למשוך גוף המרחץ מעות קונות וה"ה הכא מא"ז. עכ"ל. כתב באספ"ז דבמתנת מטלטלין דליכא מעות אף ר"י מודה דקונ' במשיכה כן תירצו בתוס' ורמב"ן אומר אף מתנה אינה נקנית אלא בחליפין או בחצרו או באגב כדכתיב ויתן להם אביהם מתנות רבות עם ערים בצורות עכ"ל. עוד כ' בשם הריטב"א ר"ל אמר משיכה מן התורה וא"ת מאי נ"מ אי מהתור' או מהתקנה ורש"י פי' דנ"מ לענין קדושין ואינו מחוור דכיון דמדרבנן אין קונות הפקר ב"ד הפקר ואף לר"י אינ' מקודשת למ"ד דלית לי' רשות להוציאן ונרא' דנ"מ לענין מילתא דלא שכיחא. אי נמי לענין מעיל' כדלקמן עכ"ל:

[ב.] ב"מ דף מ"ו גבי מטבע נעש' חליפין כתבו תוס' ואע"ג דמעות אינן קונות ה"מ סתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קנו וא"ת הלא יאמר נשרפו חטיך י"ל דלא שכיח שיקנ' המעות דרך חליפין ולא גזור רבנן ובקנין סודר דשכיחי ליכא למיחש וכו' דמכיון שלא קיבל המוכר מעות טרח ומציל פן יסרב הלוקח ליתן לו מעות עכ"ל. ולקמן דף מ"ו ע"ב מסיק הש"ס דר"נ דאמר פירי לא עבדי חליפין סבר כר"י ד"ת מעות קונות מילתא דשכיחא גזרו במילתא דלא שכיחא לא גזרו [במכר דלא שכיח כגון החליף דמי שור

בפרה דלא שכיח שיהיו שמין דמי מטלטלין במטלטלין לא עביד רבנן תקנת' במשיכ'] ור"ל סבר כרב ששת דפירי עבדי חליפין ע"ש בגמ':

[ג] ע"א דף ס"ב בא עליה ואח"כ נתן לה אתנן' מותר ורמינהו בא עליה ואח"כ נתן לה אפי' מכאן ועד ג' שנים אסור אר"נ בר יצחק אמר רב חסדא לא קשיא הא דאמר התבעלי לי בטלה זה וכו' וכי אמר בטלה זה מאי הוי הא מחסר משיכ' בזונה כותית דלא קני במשיכה ואבע"א בזונה ישראלית וכגון דקאי בחצרה. כתבו תוס' ד"ה והא מחסר' משיכה אפי' לר"י דד"ת מעות קונו' הכא גבי אתנן לא קני כיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעו' קונו' ואוקמי' אמשיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל ולא דמי לנתנ' לסיטון מעל שקניית הכסף מועיל דכיון דמעל מן התורה מי יפקיע מעיל' ממעות הקדש עכ"ל (עיין לחם משנ' פ"ג ממכירה מה שפי' בכוונת תוס'. וכתבתיו בכלל יש כח ביד חכמים אות י"ב):

[ד.] ע"א דף ע"א אמר אמימר משיכה בכותי קונ' (אע"ג דלא יהיב דמי לישראל משיך מיני' קניא וכן ישראל מכותי) תדע דהני פרסאי משדרי פרדשנא להדדי ולא הדרי רב אשי אמר לעולם אימא לך משיכ' בכותי אינה קונה והאי דלא הדרי בהו רמות רוחא נקטו להו. כתבו תוס' דאפי' למ"ד אינו קונ' ה"מ כגון דאיכא כספא אבל במציאה ומתנה דליכא כספא כ"ע מודה דקנו במשיכ' או בהגבהה עכ"ל. ועוד כתבו לא לדחוי בעלמא קאמר רב אשי אלא לפי האמת כדמוכח בבכורות וכו' ואע"ג דרב אשי בתרא הוא לית הלכתא כוותי' וקי"ל כאמימר דס"ל כר"י דמעו' קונו' בישראל א"כ כותי במשיכה והמקנה בהמה לכותי כדי לפוטר' מבכורה צריך שימשכנ' הכותי ובכך סגי בלא כסף מיהו רש"י פי' דמשיכה אינה קונ' בכותי אלא כסף (עיין רש"י חולין דף ל"ט ע"ב כמו שכתבתי סוף אות ה') דאין הלכה כר"י אלא כר"ל משום דרבא ס"ל כוותי' וכו' והרוצה לחוש לדבריו ולדברי ר"ת צריך שיתן הכותי כסף וגם משיכה בסימטא או לרשות כותי ואם אין לו רשות מקנה לו ישראל חדר בביתו והכותי ינעול ויפתח ובהכי קני לי' רשות כדאמר בגיטין דף ט"ו ואח"כ ימשוך הכותי הבהמה לאותו חדר וכו' עכ"ל. וכן כ' הרא"ש בסוף בכורות להסתלק מן הספק צריך שיתן דמים וגם ימשוך. ושם דף י"ג כ' הרא"ש דלית הלכתא כר"ל וכן פסק בעל הלכות ורב האי דמשיכה בכותי קונה ע"ש. אמר רב אשי מנא אמינא לה מדאמר רב כי כיליתו חמרא לכותים שקלו זוזי מינייהו והדר כיילו להו וכו' דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יי"נ ברשותיכו קא הוי וכי שקלתו דמי יי"נ קא שקלתו. ואי ס"ד משיכה בכותי קונ' מדמשכי' כותי קניי' יי"נ לא הוי עד דנגע בי'. אי דקא כייל ורמי למנא דישראל ה"נ לא צריכא דכייל ורמי למנא דכותי וכו'. כתבו תוס' וא"ת

הכא מוקי אליבא דרב דמשיכ' קונה בכותי ובב"מ מייתי התם נתנה לבלן ואמר רב דוקא בלן אבל ספר בעי משיכה אלמא קסבר משיכה קונה בישראל א"כ אינ' קונה בכותי. וי"ל דההיא דבלן מיירי בלן כותי וכו' וה"נ צריך לאוקמי לר"י כדפירשו תוס' שם עכ"ל. ועוד כתבו תוס' קשה לר"ת כיון דמשיכה קונה א"כ מעות אינן קונות ומה היה מועיל מעות שהיו נותנין מתחלה מ"מ הוי יי"נ ברשות ישראל מיד שנגע בו והמעות שביד ישראל נעשו למפרע דמי יי"נ ואין לומר שהכותים נתנו להם המעות במתנה וכו' אי נמי י"ל דסבר האי דדחי דקנה משיכה או מעות בכותי ודריש הכי לעמיתך במשיכ' הא לכותי או בהא או בהא ול"ל הא דבכורו' מדישראל בחדא כותי נמי בחדא עכ"ל (ולפי תירוץ זה לא קשה דרב אדרב לעיל). מתיבי הלוקח גרוטאו' מן הכותים ומצא בהן ע"א אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך לים המלח ואי ס"ד משיכה בכותי קונה אמאי יחזור אמר אביי משום דמחזי כי מקח טעות. אמר רבא רישא מקח טעות סיפא לאו מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי לא מתחזי כע"א ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מתחזי כע"א ביד ישראל (ואי קשיא אביי ורבא היכא מתרצים אתקפתא דאמימר הא אינהו הוי קשישא מיני' טובא לא תקשי דהא בבכורו' תרצינהו אביי ורבא אליבי' דר' יוחנן דאליבי' קאמר אמימר לשמעתי' וקבעוה בעלי תלמוד כאן אמילתא דאמימר) כתבו תוס' וא"ת ואלא מאי מעו' קונו' אימא סיפא אם משנתן משך למה לי' משך כיון דמעו' קונו' וכו' וי"ל דבין מקשה הכא ובין מקשה התם בבכורו' בעי למימר דבעי' בכותי תרתי משיכה וכסף. וה"ק הכא ואי ס"ד משיכה לחודא קנה בלא מעות וכו' וא"ת ומ"ט דמקש' דבעינן תרתי וי"ל משום דדריש לעמיתך בחדא ולכותי עד דאיכא תרתי עכ"ל. א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דאמר ר"ח בר' אבא אמר ר' יוחנן בן נח נהרג על פחו' מש"פ ולא ניתן להשבון ואי אמרת משיכה בכותי אינה קונה אמאי נהרג [הא לא קנייי' להך גזלה וכל היכא דאיתא של ישראל הוא]. כתבו תוס' ק' דהא ישראל נמי לא קנה הגזלה להיות שלו ואפ"ה קנה להתחייב באונסין החיוב דשייך בי' ה"נ יש לנו לומר בבן נח שקנאו להתחייב מיתה והיינו החיוב דשייך בי'. וי"ל דודאי אי גזל שוה פרוט' דהוי ממונא לגבי ישראל וחסרו אית לן למימר כדפרישי' אבל פחות מש"פ שלא חיסר הישראל דלאו ממונא הוא וגם ממון הכותי לא נתרב' שהרי לא קנאו מש"ה פריך אמאי נהרג עכ"ל). משום דצעריה לישראל ומאי לא ניתן להשבון דאינו בתור' השבון (דלא שייך בהשבון אינו בתור' שום גזלה דכותי דכל היכא דאיתא דמרי' היא. וה"ה לשוה פרוטה והאי דנקט פחו' לאשמעי' דנהרג עליה). כתבו תוס' תימה הרי ישראל נמי לא קנה הגזלה ואפ"ה איתא בתורת השבון שנא' והשיב את הגזל' ולי נראה

כיון דחזינן דגזל ולא נתייאשו הבעלים אף הבעלים אין יכולין להקדישו משום שאינו ברשותו ובפקדון קי"ל דיכול להקדיש דכל היכא דאיתא ברשותי' דמרי' איתא א"כ ע"כ צ"ל דאהני האי משיכה דגזלן להוציאו מרשות הנגזל לענין זה דמקרי אינו ברשותו וגבי ישראל הוא דגלי קרא דכתיב והשיב ואתי להורו' להוציא מרשו' בעלים מהני משיכתו אבל בכותי לא גלי ולכך גבי כותי אי משיכתו אינו עושה כלום א"כ הוא לגמרי ברשות ישראל כבתחלה והוי לי' כקרקע שאינ' נגזלת דיכול להקדיש' כדאיתא בב"מ דף ז' גבי מסות') ונרא' דה"פ מאחר שאין חיוב בה רק משום צערי' דישראל אמאי הוצרך לו' ולא ניתן להשבון פשיטא דליכא למ"ד שתהא השבה שייכי בי' וא"ת למאי דפרישי' לעיל דמשיכה בכותי קונה לכ"ע היכא דליכא זוזי כגון במציאה ומתנ' מאי ראי' מייתי מגזל למו"מ וי"ל דס"ל דאי אין קונה בכותי במקח אף בגזל נמי לא תקנה דלא דמי למציאה דבהיתרא אתי לידי' אבל גזל דבאיסורא אתי לידי' אי לא מהני במקח לא מהני אף בגזל עכ"ל. ופריך הש"ס אי הכי אימא סיפא בא חברו ונטל' הימנו נהרג עליה בשלמא רישא משום דצערי' לישראל אלא סיפא מאי עביד אלא ש"מ משיכה בכותי קונה ש"מ (הלכך קניא קמא והדר קניא האי ונהרג על שגזל ולא ניתן להשבון דרישא דוקא פחות מש"פ. דלישראל אחיל ולא מחייב כותי לאהדור') כתבו תוס' בבכורות דף י"ג דרב אשי הדר לגבי דאמימר דהא רבינא מקשה לי' מר' יוחנן דאמר בן נח נהרג וכו' ולא קאמר לי' רב אשי ר"י לטעמי' דאמר מעות קונות ואנא כר"ל ס"ל ש"מ דרב אשי גופא כשהי' או' מתחלה משיכ' בכותי אינה קונ' לאו משום דס"ל כר"ל דלעולם כר"י ס"ל לפיכך כי הקשה לו מבן נח לא רצה להקשות מההיא דדבר תורה מעות קונות דלעולם לעמיתך ולכותי בכסף ולענין אונאה אתי לעמיתך וכמ"ד גזל כותי אסור עכ"ל:

[ה.] בכורות דף י"ג אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ר"ל משום רב אושעיא ישראל שנתן מעות לכותי בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה וכותי שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטור' מבכור'. מאי בדיניהם אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך במשיכה הא מיד כותי בכסף. ואימא מיד כותי כלל וכלל לא. לא ס"ד ק"ו הוא אם גופו קונ' ממונו לא כ"ש. ואימא מיד כותי ער דאיכא תרתי אמרי לאו ק"ו גופו באחת ממונו בשתים. ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא אף כותי נמי בחדא וכו' ובכותי שנתן מעות לישראל נמי מהאי טעמא דכתיב ממכר לעמיתך במשיכ' הא לכותי בכסף ודומיא דעמיתך בחדא אף כותי וכו' ולאמימר דאמר משיכה בכותי קונה הניחא אי סבר כר"י דמעות קונות. לעמיתך בכסף לכותי במשיכה. אלא אי סבר כר"ל. עמיתך למשיכה

ולכותי במשיכה לעמיתך ל"ל אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לכותי אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא. חד בכותי וחד בהקדש. הניחא למ"ד גזלו אסור וכו' אלא אי סבר כמ"ד גזלו מותר אונאה מבעי'. אמרי אי סבר כמ"ד גזלו מותר ע"כ כר"י ס"ל. כתבו תוס' וא"ת לר"ל דאמר משיכה מפורש וכו' לגמור שיקנה כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תקנה בהקדש. ותירץ ריב"ן דמשיכ' לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתא בי' גזא דרחמנא איתא ולהכי שייך טפי כסף מבהדיוט וכו' ונראה לר"י דמקרא נפקא לי' דדרשי' מיד עמיתך במשיכה הא מיד כותי בכסף ומדכותי בחד ישראל נמי בחדא דשניהם למדין זה על זה עכ"ל. ועיין רש"י חולין דף ל"ט ע"ב גבי רישך והר שכתב דקיי"ל מעות בכותי קונות וכו'. מזה נראה שרש"י פוסק כר"ל דמשיכה קונה בישראל: [ו.] גיטין דף נ"ב אמר ר' חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש (ולא מקני אלא בכספ' דכתיב ונתן הכסף וקם לו ולא שייכ' בהו משיכה) משוך פירי מיתמי איקור היינו דר' חנילאי זול לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש דליפוי כח עשאום כהקדש ולא להרעת כח. אמשיכי להו פירי ליתמי. איקור לא יהא כח הדיוט וכו' זול סבור מיני היינו דר' חנילאי (ולהדרי בהו יתמי) א"ל רב שישא הא רעה היא אצל היתומים דזמנין דמצטרכי לפירי וליכא דיהיב להו עד דיהבי זוזי. יהבי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט. איקור סבר היינו דר' חנילאי. א"ל רעה היא לדידהו דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעליי' (שהרי קניתם במעות וכי תימא לא מצי למימר הכי דהא גבי גריעות' אמרינן לא יהא כח הדיוט כו' לאו מילתא היא דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר הוא לענין דליקה נמי לאו ברשותי' קיימא דהאי דגבי הדיוט מוקמי לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמ' דקיימא ברשותי' לחזרה) יהבו להו זוזי ליתמי אפירי איקר לא יהא כח הדיוט וכו' זול סבור היינו וכו' א"ל רעה היא דזמנין דמצטרכי לזוזי וליכא דיהיב להו עד דיהבי להו פירי. ע"ש בתוס' שכתבו וא"ת לעיל דאמר משך פירי מיתמי איקור היינו דר"ח וכו' הא רעה היא וכו' דיאמרו להם הלוקחין נשרפו חיטכ'. וי"ל דנעשו הלוקחין ש"ש כיון דיכולין לאוכלן ולעשות בהן כל חפצם כדאמרי' בב"מ דף פ"א וכו'. ור"ן תירץ וז"ל י"ל שכך ה"ה כיון דאם רצו כסף ומשיכה קונין בשל יתומים לענין אונסין משעה ראשונה קנו אלא שאם חזרו בהן המקח בטל וכל זמן שלא חזרו אם נאנס ללוקח נאנס וכן נרא' מדברי רש"י ז"ל עכ"ל הר"ן. וע' קדושין דף כ"ח מתני' רשות גבוה בכסף והסוגי' הנאמרת שם: [פסק]:

[ז.] כתב רמב"ם בפ"ג ממכירה אחד הבהמה ואחד שאר מטלטלין נקנין במעות דין תורה וכו' ואין אחד מהן יכול לחזור בו אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה

או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה אבל דרכו להגביה אינו נקנה במשיכה כדמוכח לקמן מדבריו) ובהלכה ד' כתב נמצאת למד שהלוקח מטלטלין אף על פי שנתן כל הדמים יכול לחזור בו וכן המוכר יכול לחזור בו עד שיגביה או ימשוך דבר שאין דרכו להגביה או ימסור המוכר ללוקח דבר שאין דרכו למשוך ומשהגביה או משך או נמסר לו וכו' קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו וכופין את הלוקח ליתן את הדמים ולמה תקנו זה במטלטלין גזרה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו יאבד באונס וכגון שנפלה דליקה או באו לסטים וכו' אם יהי' ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל לפיכך העמידו ברשות מוכר כדי שישתדל ויציל וכו' נמצאת אומר שאם נתן דמי מקח ונאנס קודם שיקחנו וא"ל הלוקח תן לי מקחי או מעותי ואע"פ שיש עדים שאבד באונס ולא הי' כח במוכר להצילן ה"ז מחזיר הדמים וכו' לפיכך אם הי' ביתו של לוקח שיש בו החפץ שנמכר מושכר למוכר לא תקנו לו חכמים משיכה שהרי המקח ברשות לוקח ומשנתן את הדמים נקנה המקח ואין אחד יכול לחזור. כתב ה"ה ורש"י פירש שאין הטעם דנימא דחצרו קונה אלא הטעם כיון דחצרו הוא אי מתרמי דליקה לוקח גופא טרח וקמציל. ודברי רבינו צ"ע דמשמע שהוא סובר דטעמו משום דחצרו קונה אע"פ שהוא מושכרת וכו' וכן נרא' פ"ו מהל' שכירות עכ"ל (עי' בכלל חצר). כתב לח"מ תימא דכאן פסק כר"י דמעות קונות ובפ"ו ממעילה כתב קנה בה חפץ ולא משך אם מן הכותי מעל ואם מן ישראל לא מעל וזהו כר"ל (וכן הקש' כ"מ פ"ו ממעילה). ועוד כתב שם אם נתנה לאחד מבעלי אומניות מעל אף על פי שעדיין לא עשו מלאכתן ולא חילק בין ישראל לכותי איברא דה"ה פ"א מזכי' כתב דרבינו סובר דכותי קונה או במשיכה או בכסף ודחה סוגיא דבכור דמה עמיתך בחדא. דכסף הי' נמי קונה בישראל אלא משום תקנה ובכותי לא עשו תקנה וכו' ורבינו הוקשה לו קושית התוס' בע"א דר"ח אית לי' דר"י ומאי מקשה והא מחסרא משיכה וכו' וקושי' זו הכריח לרבינו לו' ולחלק דטעמא דר"י משום גזרה וכו' ולא שייך אלא בקניית החפץ או שום דבר אבל כשנותן פרוט' לבלן או לספר דאינו קונה ממנו שום דבר לא שייך טעמא דגזרה ואוקמי' אדין תורה וכיון דבדין תורה כותי וישראל מעות קונות ולהכי מייתי סייעתא לר"ל מנתנה לבלן דלר"י א"א לישבו בשום פנים ולדידי' פליגי תרי תנאי ואית לי' לר"י כתנא דאמר וכו'. ולהכי כתב רבינו נתן לכל בעלי אומניות בין כותי בין ישראל. אבל בקנה חפץ מישראל לא מעל כיון דרבנן תקנו משיכה הפקיעו חכמים ממנו הקנין ולא הוציאן מרשות הקדש דומיא דאתנן (לא כתוס' ע"א דף ס"ג). אבל בכותי דלא תקנו משיכה מעל וכו' וכ"ת הא נתנה לסיטון אמרי' דמעל הא שייך בי' טעמא דגזרה וי"ל דרבינו מפרש סיטון

סרסור עיין פרק המוכר הספינה בפי' המשניות עוד קשה לדעת רבינו דבפ' י"ג ממכירה ממעט כותי והקדש מתרי קראי קשה דמשמע בבכורות דאם צריך לעמיתך לחלק בין ישראל לכותי ע"כ כותי והקדש ממעט מאונאה מחד קרא וצ"ע. ע' שעה"מ פ"א מגזילה שתי' דרבינו מפרש דלרב אייתר לי' לעמיתך קמא דהו"מ למכתב וכי תמכרו ממכר או קנה מיד עמיתך והוי דרשינן לעמיתך בכסף ולכותי או בהא או בהא השתא דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך דרשינא לעמיתך בכסף ולכותי או בהא וכו' ומאי קנה מיד עמיתך ממעטינן הקדש. ואמימר לא דרש תרי עמיתך ורבינו פסק כרב עכ"ל. פ"א מזכיה כתב הרמב"ם כותי שמכר מטלטלין לישראל או קנה מטלטלין מישראל קונה במשיכה ומקנה במשיכה או בדמים אבל הקרקע אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר ואין מקנה אותה לישראל אלא בשטר. כתב ה"ה כונת רבינו שבכותי קונה דמקנה בין במשיכה ובין בדמים. ודעת רבינו דכי אמרי' בכותי משיכה קונה אף במשיכה וכן מוכחת הסוגיא דאמרי' התם לדעת זו בהקדמת מעות סגי. ולא קיי"ל כסוגי' דבכורו' מה עמיתך בחדא וכו' וזה דעת המחבר שפסק בהלכות בכורות סי' פ"ד ישראל שנתן מעות לכותי וכו' אע"פ שלא משך חייב בבכורה וכותי שנתן מעות לישראל וכו' אע"פ שלא משך פטורה מבכורה. וכבר נחלקו עליו ואמרו דקיי"ל דכותי דוקא במשיכה ולא בכסף וכ"כ רמב"ן עכ"ל. וכתב לח"מ צ"ע דבפ"ז מהל' ע"ז כתב הלוקח גרוטאו' וכו' אם נתן מעות ולא משך יחזיר לכותי ואם משך ולא נתן מעות אע"פ שמשיכה בכותי קונה כמקח טעות הוא נתן מעות ומשך יוליכם לים המלח וכו' כיון שהוא סובר דמשיכה או מעות קונה היכי קאמר אף על פי שמשיכה דמשמע דמעות אינו קונות מדלא קאמר אף על פי שמעות קונות אלא גבי משיכה עכ"ל עיין בלח"מ פ"ז מהל' ע"א. ובפ"ד מבכורות כתב הרמב"ם ישראל שנתן מעות לכותי וקנה לו בהן בהמה מכותי בדיניהם אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה וכן אם קנה הכותי מישראל בדיניהם ונתן מעות אף על פי שלא משך קנה ופטור' מן הבכורה. ובפ"ו ממעילה כתב נטל פרוט' של הקדש ונתנה לבלן אף על פי שלא רחץ מעל שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצ' וכן אם נתנה לאחד מבעלי האומניות מעל אף על פי שעדיין לא עשו מלאכתן קנה בה חפץ ולא משך אם מן הכותי מעל ואם מן ישראל לא מעל. ובפ"ט ממכירה כתב הגזבר שקנה להקדש או שמכר ידו על העליונ' כיצד נתן דמים של הקדש אף על פי שלא משך הפירות אם הוקרו קנה כדין תורה ואם הוזלו הפירות חוזר שהרי לא משך ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. כתב ה"ה מ"ש הוזלו חוזר בתוס' ורשב"א תמהו מזה שכבר נזכר בגמרא שהקונה חפץ מן ההקדש ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שקנה קנוי והטעם אף על פי

שהדיוט יכול לחזור מ"מ צריך לקבל מי שפרע ולפיכך הקדש אינו חוזר שאינו ראוי לקבל מי שפרע. וא"כ הקדש שנתן מעות על נכסי הדיוט למה חוזר שהרי יש בכיוצא בו מי שפרע אצל הדיוט ומה בין זו לאותה שהבאתי אע"פ שיש לחלק בין אבדת הקדש כשהוא נותן יותר ממה שהי' שוה קודם משיכה שהוא מאבד ממון ממש ובין כשהוקר ממה שהי' שוה קודם משיכה שאינו הפסד ממש בעין אלא העברת ריוח וכל זה איננו שוה עכ"ל. וכתב כ"מ ולי נרא' כיון דבהדיוט מעות קונות מדאורייתא למה לי דכתב בהקדש ונתן הכסף וקם לו אלא לו' לך דוקא קונה מן ההקדש הוי בכסף ולא מוכר להקדש והא דאמרי' בגמרא וכו' ה"פ פדה הקדש בק' ונתן דמים ולא הספיק למשוך עד שעמד במאתים אינו נותן אלא ק' משום כיון דמפורש בדאורייתא דקניית הקדש הוי בכסף ואפי' הוי הדיוט דתקנו בי' רבנן משיכה הוי מקב מי שפרע וכל כה"ג הקדש אינו יכול לחזור בו אבל כשגזבר נותן דמים ולא משך והוזל כיון דמדאורייתא כסף לא קנו אלו הוי הדיוט בכה"ג דלא היו קונים ממנו בכסף וכי מי שפרע בעי קבולי לפיכך יכול לחזור בו עכ"ל. ומש"ל הקשה עליו דהא מסוגיא דקדושין דף כ"ט משמע דמעות קונות ד"ת בין הדיוט בין הקדש וכו' ומה שהכריח מהא דקשיא ל"ל ונתן הכסף וכו' טוב' אשמעי' דלא קני בחליפין ובקרקעות בשטר ובחזק' עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם מכר חפץ של הקדש ומשכו הלוקח ולא נתן דמים וזל החפץ קנה שלא יהא כח וכו' ואם הוקר החפץ חוזר בו שהרי לא לקח גזבר דמים והקדש אינו נקנה אלא בכסף שנא' ונתן הכסף וקם לו ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע. ועוד כתב שם נכסי יתומים הרי הן כהקדש וכו'. ועוד כתב בד' פרקים בשנה העמידו דבריהם על דין תורה בבשר מפני שהעם כולן צריכין לבשר ואלו הן ערב י"ט האחרון של חג וערב י"ט הראשון של פסח וערב העצרת וערב ר"ה כיצד הי' לטבח שור אפי' שוה מאה דינרין ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי ליתן לו בשר כשישחוט ולא נתקבצו לו כל דמי בשר אינו יכול לחזור בו אלא וכו' כופין אותו לשחוט וליתן בשר ללוקח לפיכך אם מת השור מת ללוקח. ובפ"ה כתב דמים שאין מקפידין עליהן הרי הן כשאר מטלטלין וקונין כיצד הרי שחפן מעות בלא משקל וכו' ואמר לו מכור לי פירות באלו ונתן לו את הדמים קנה ואין א' מהם יכול לחזור שזה דבר שאינו מצוי ולא הצריכו בו משיכה וכן ראובן שמכר מטלטלין בנ' זוז וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים ואחר שנתחייב וכו' הי' לו יין או בהמה וכו' וא"ל ראובן מכור אותו לי בנ' שיש לי בידך דמי מכר וא"ל הן קנה ראובן המטלטלין בכ"מ שהן ואע"פ שלא משך שגם זה דבר שאינו מצוי הוא. ובפ"ז כתב מי שנתן הדמים ולא משך הפירות וכו' כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעש' ישראל וחייב לקבל מי שפרע וכו' הנותן

דמי מטלטלין או מקצת דמים וחזר בו הלוקח וא"ל המוכר בא ועול מעותיך הרי המעות אצלו כמו פקדון ואם נגנבו אינו חייב באחריותו אבל חזר בו המוכר הרי המעות ברשותו וחייב באחריותו ואע"פ שחזר בו ואמר ללוקח בא וטול את מעותיך עד שיקבל עליו מי שפרע ויאמר לו אח"כ בא וטול את שלך. וכתב הראב"ד אני לא ידעתי מאין לו זה ההפרש בין שחזר בו הלוקח וכו' והגאון לא הפריש בזה וכו' ע"ש עוד. וטור ח"מ סי' קצ"ח כתב ד"ת מעות קונות וכתב הרי"ף ור' האי כיון שקיבל המוכר כדי להשלים מקחו הרי קבלם להוציא ולעשו' בהם צרכיו להתחייב באחריות והוי להו כהלואה גבי' אפי' אי אמר למרי זוזי שקיל זוזך אתנסו איחייב בהן שהרי צריך לקבל מי שפרע הלכך כ"ז שלא קבל מי שפרע ברשותו הם ויכול להוציאם הלכך חייב באחריות אפי' הם בעין ואצ"ל אם הוציאם. וכ"כ הרמב"ם ויראה מדברי הרי"ף שאם קבל עליו מי שפרע ואמר טול מעותיך אם נאנסו יפסיד הלוקח וכ"כ רמב"ן אפילו אי אפקינהו ויהיב לי' זוזי אחריני ויש מחלקים אי איתנהו הני זוזי אתנסו ללוקח ואי הוציאם אפי' ייחד אחרים וקבל מי שפרע נאנסו למוכר ורמ"ה כתב אפי' אם קבל מי שפרע חייב בכל האונסין כדין מלוה גמורה עד שיעשה השבה המועלת במלוה והכי מסתבר. וכ' הרמב"ם אם חזר בו הלוקח וכו' יראה שאין חילוק אלא כרמ"ה עכ"ל הטור. ודע שלדעת תוס' אחריות זה שהמוכר חייב אינו אלא כש"ש ולדעת הרי"ף לאונסין כ"כ ה"ה שם. וש"ע סי' קצ"ח פסק מעות קונות ולענין מעות מחלק בין אם חזר המוכר וכו' כרמב"ם. ועוד כתב בשם נ"י שכירות מטלטלין נקנה בכסף דליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה כיון שהגוף שלו טרח ומציל. וכתב רמ"א בשם הגמ"ר פ' הזהב י"א אם היו המטלטלין במקום דליכא למיחש לדליקה נקנו במעות. וכן אם התנו בהדיא שהמעות יקנו קנה (ב"י). כתב הש"ך ולא נהירא וכן מצאתי בריטב"א קדושין שכ' כל מקום שאמרו חכמים שאין קונין מן הקנינים אע"פ שפי' המוכר והלוקח שיקנה בו אינו קונה והרי הוא כאילו אמר שיקנה באמירה בעלמא ולא אמרו בגמרא אי פריש פריש אלא בכסף בקרקעות שדינן לקנות אלא במקום שכותבין את השטר לא סמכה דעתי' לפיכך אם פירש שיקנה בכסף וסמכה דעתו בהכי קנה כדינו וכו' עכ"ל ש"ך. ובסי' קצ"ט כתב רמ"א בשם מהרי"ל הנותן מעות על יין לקדוש בע"ש דקנה דכל כה"ג העמידו על דין תורה (כמו בד' פרקים). ומג"א א"ח סי' שס"ט מקשה הא עירובי חצרות נמי מצוה ופסקי' התם גבי נתן מעות לחנוני דמעות אינן קונות וצ"ע. (בעירובין דף פ"א איתא הכי מתני' נותן אדם מעות לחנוני ולנחתום כדי שיזכה לו עירוב דברי ר' אליעזר וחכ"א לא זכו לו מעותיו. ואמרי' בגמרא מ"ט דר"א הא לא משך אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו עשאו ר"א כארבעה פרקים וכו' (אף כאן מפני

תיקון שבת העמידו על דין תורה) (ואנן קי"ל כחכמים). ובסי' קצ"ד כתב רמ"א דכותי במטלטלין קונה בנתינת המעות. כ' הש"ך משמע מסמ"ע דישראל מכותי לכ"ע קונה מטלטלין בדמים (אך לרמב"ם גם כותי מישראל. ולרמב"ן כותי מישראל אינו קונה אלא במשיכה. כך משמע מסמ"ע ריש סי' קצ"ד) וזה אינו. כדמוכח בבכורות דבין ישראל מכותי ובין כותי מישראל חד דינא אית להו וכ"פ הרא"ש בבכורות עכ"ל. ועיין בתורת הבית הארוך בית חמישי שער שני שכתב בשם רמב"ן שפי' הא דאמימר משיכ' בכותי קונה אף במשיכה. ודרשינן לעמיתך אתה מחזיר אונאה וכו' וכמ"ד גזלו אסור. ולפי גירסא זאת איני מבין מ"ש סמ"ע ר"ס קצ"ד וז"ל. רמב"ם ס"ל דבין כותי מישראל וכולי קונה במשיכה או בדמים אבל רמב"ן ושאר גאונים סבירא לי' דכותי מישראל אינו קונה כ"א במשיכה. ואפשר שטעות יש ברשב"א וצ"ל רמב"ם]. כ' הרמב"ם בפ"ט מתרומות הל' י' ירא' לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אף על פי שעדיין לא משך הלוקח ה"ז אסור להאכילה תרומה שדין תורה מעות קונות. ואם מכר ישראל לכהן אף על פי שנתן הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך. כתב בצרור החיים קשה הא בפ"ו ממעילה מוכח דס"ל לרבינו דחז"ל הפקיעו קנין כסף לענין איסור מעילה ומש"ה קנה חפץ מישראל ולא משך לא מעל וכה"ג פסק בפ"ד מאיסורי מזבח. אם כן אמאי ישראל שנתן כסף לכהן אינה אוכלת בתרומה ותירץ בשם בני יעקב דשאני לענין מעילה דקיי"ל הנוטל פרוטה של הקדש לא מעל אא"כ נהנה הלכך הכא דאיתא בחזרה הרי לא נהנה בשעת נתינת המעות ואע"ג דהמפקיד מעות מותרין אצל שולחני מעל אע"ג דלא הוציא ולא נהנה היינו משום דהתם נהנה מן ההיתר תשמיש כדי שיתחייב באונסין משא"כ הכא שכוונתו לקנות ואין נהנה מן ההיתר תשמיש העומד לחזרה דבשלמא אי מעות קונות ושוב לא יוכל לחזו' בו המוכר הרי נהנה דסמכ' דעתו הנאת המקח אבל כשאינן קונות לא סמכ' דעתו ולא נהנה הלכך אע"ג דלא הפקיעו חז"ל קנין מעות לענין איסור מ"מ לא מעל כיון שלא נהנה עכ"ל. ע' מרכבת המשנה פ"ו ממעילה הל' י' ובפ"ט מתרומת ה"י. ועיין מרכבת פ"א הלכ' י"א מזכייה שכתב דיש סברא דכי היכי דהפקיעו חז"ל בישראל קנין מעות משום חשש נשרפו חטיך ה"נ הפקיעו אם ישראל קונ' מכותי קנין כסף שמא יאמר הכותי המוכר נשרפו חטיך משא"כ אם הכותי קנה מישראל שפיר אוקמא אדינא שישראל מקנ' לו אפי' בכסף כפי הדין תור'. ואם כן שפיר כתב רבינו בדקדוק קונ' במשיכ' ומקנ' במשיכ' או בדמים וא"צ למה שנדחק ה"ה דקונ' ומקנ' בין במשיכה בין בדמים. והא דכתב הרמב"ם בבכורות ישראל שנתן מעות לכותי וכולי חייב בבכורה וכו' דלענין קנין יש כח ביד חז"ל להפקיע מתורת הפקר ב"ד אבל אין כח בידם

להפקיע איסור בכורה כיון דד"ת יצאה הבהמ' מרשות כותי. עוד כ' דמצינו למימר הא דאמרינן בבכורות דכותי בחדא היינו לר"ל דליכא ק"ו דכותי יקנה בכסף דישראל יוכיח אבל לר"י דישראל קונ' בכסף מטעם ק"ו גופו קנוי וכולי כמ"ש הרי"ף אם כן איכא נמי ק"ו בכותי ואתי לעמיתך להורות דכותי נמי בכסף וכולי ע"ש שהאריך. ובפ"ד מאיסורי מזבח כתב הרמב"ם בא עלי' ולא נתן לה ולאחר זמן נתן לה ה"ז אתנן בד"א בכותי' שאמר לה הבעלי לי בטלה זה שאינה צריכה משיכ' [כלומר דבכסף נמי קניא והביאה היא במקום כסף כ"כ כסף משנה] או בישראלית שהי' הטלה בחצרה ואמר לה אם לא אתן לך מעות ביום פלוני הרי הוא שלך אבל אם אמר הבעלי לי בטלה סתם ובא עלי' ולאחר זמן שלח לה טלה ה"ז מותר משום אתנן. בפ"ב משכירות כתב הרמב"ם כדרך שתקנו חכמים משיכ' בלקוחות כך תקנו משיכ' בשומרים. כתב ה"ה מימרא דר' אלעזר ב"מ דף צ"ט ותניא כותיה ופירוש שאם הי' משאיל חפץ לחברו כיון שמשך השואל אין המשאיל יכול לחזור בו וכן בנושא שכר. וכן שמתחייב השומר משעת משיכ' ולא קודם עכ"ל. וכ"כ רש"י בב"ק דף צ"ט תקנו משיכ' בשומרים שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך. ותוס' בב"מ דף צ"ט כתבו בד"ה כך תקנו משיכ' בשומרים לא להתחייב באונסין קאמר דהא שומר חנם בלא משיכ' חייב בפשיעה כדאמרינן לעיל דף פ"א דהנח לפני שומר חנם וה"ה ש"ש בגנבה ואבדה ואי אשואל קאמר מדאורייתא נמי לא קנה אלא במשיכ' וכולי אלא לענין חזרה קאמר דשוכר ושואל מיד שמשכו הבהמ' מרשות הבעלים אין הבעלים יכולין עוד לחזור עכ"ל. ובב"ק דף ע"ט כתבו תוס' וג' מחלוקות בדבר דלרב הונא לא תקנו משיכ' בשומר ולר' אלעזר תקנו (דאמרי' בב"מ דף צ"ט אמר ר"ה השואל קורדום מחברו בקע בו קנאו (עד שיכלו ימי שאילתו) לא בקע בו לא קנאו למאי אי לימא לאונסין מ"ש פרה דמשעת שאיל' אלא לחזרה בקע בו לא מצי הדר בי' משאיל לא בקע בו מצי משאיל הדר בי' ופליגי דר' אמי דאמר המשאיל קורדום של הקדש מעל (המשאיל) לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחל' ואי לא קנאו אמאי מעל ואמאי חברו מותר לבקע בו לכתחל' ניהדריה ולא לקנייה ולא למעול ופליגא (דר"ה) אדר"א דאמר כדרך שתקנו משיכ' בלקוחות כך תקנו משיכ' בשומרים) כדאמר התם ופליגי אדר"א ולר"א נמי מדאורייתא יכול לחזור אלא שחכמים תקנו דלא מצי הדר בי' ועוד קאמר התם ופליגא אדר' אמי וכולי משמע דסבר דקנה מדאורייתא דאי מדרבנן ומעל משום דמדרבנן אינו יכול לחזור כמו נתנה לבלן בפרק הזהב דף מ"ח אם כן הוי חומר' דאתי לידי קולא דחברו מותר לבקע בו לכתחל' עכ"ל. וע' ברמב"ם פ"ו הלכ' ד' ממעילה שפסק כרב אמי. ונרא' דלא סביר' לי' לרמב"ם סברת התוספות

אלא כיון שקנה מדרבנן נמי מהני שימעול כיון שהוציא מרשות הקדש ע"י קנין דרבנן ואי קשיא הא הרמב"ם פסק בהל' לולב דלא לקני הושענא לינוקא ביומא קמא משום דקני מן התור' ולא מקני אלא מדרבנן נרא' דגבי מעילה כל שהוציא מרשות הקדש אפי' בקנין דרבנן מעל אבל הכא דהתור' אמרה ליקח לולב למצוה בעינן שיהא לקיחה מן התור' כן כתב מחנה אפרים בקנין משיכה סי' ב'. בפ"ו ממכירה הלכ' א' כתב מש"ל וז"ל. כתב המרדכי פרק מי שמת דאם הקנ' לו בקנין סודר קרקעות ומעות ומטלטלין בבת אחת די"א דכי היכי דלא קנה המעות לא קנה השאר וכו' ויש להסתפק אם הקנ' קרקעות ומטלטלין במעות כאחד מי אמרי' כיון דמטלטלין לא קנה מתקנת חכמים אף קרקע לא קנה או דלמא שאני הכא דדבר תור' מעות קונות ולא חשיב קני את וחמור ולכאור' הכי מסתברא. אך ראיתי למהרימ"ט בחדושיו לקדושין עלה דההיא דאמרינן בתך ופרתך בפרוט' מהו דהכריע מסוגיא זו דלא קיימא לן כסברת המרדכי נרא' דלא סבירא לי' לסברת המרדכי החילוק שכתבנו וצ"ע ועיין בית שמואל סי' ל"א סעיף קטן י"ז. (אם אמר בתך מקודשת ופרתך מכורה לי בשתי פרוטות הוי קדושין אע"ג דפרה לא נקנית במעות מ"מ לא דמי לאומר קני את וחמור דלא מהני משום דאורייי' מעות קונות). עכ"ל:

אות מ (כלל קט) מפיהם ולא מפי כתבם

[א.] יבמות דף ל"א ע"ב מפני מה לא תקנו זמן בקדושין (למ"ד זמן בגיטין משום בת אחותו) וכו' איבעית אימא משום דלא אפשר היכי נעביד נינחה גבי דידה מחקה וכו' נינחה גבי עדים אי דזכירי ליתי ולסהדי זמנין דחזי מכתבא ואתו ומסהדי ורחמנ' אמר מפיהם ולא מפי כתבם (על פי שני עדים ולא שיעידו ע"פ כתבם). כתבו תוס' קשה לר"י דבבבא קמא (דף צ"ח) גבי השורף שטרותיו של חברו פריך ואי איכא סהדי דידעין לכתבו לי' שטרא אחריני ואמאי הא מפיהם וכו' ואור"י דה"נ אם היו מעידין שכך ראו בשטר שפיר הוי עבדי דהוי כאלו מעידין ראינו עדות שנתקבל בב"ד דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד אבל חיישי' שמא לא יעידו שכך ראו בשטר אלא יעידו על המעש' עצמו כאלו הם זוכרין והם אינן זוכרין אלא ע"פ הכתב. וכן הא דאמרי' כותב אדם עדותו וכו' והוא שזוכרה מעצמו אבל אין זוכרה לא התם נמי לא איירי במעיד שכך ראה כתוב אלא במעיד על מעש' עצמו ועוד דהתם לא הוי שטר אלא שכותב לזכרון דברי' בעלמא ולא שייך כמי שנחקרה עדותו ואור"י ששמע מר"ת שנוהגין עכשיו ששולחין העדים עדותן בכתב ידם לב"ד ולא הוי מפי כתבם כיון שהם זוכרין עדותן והא דתניא

גיטין דף ע"א אם לא יגיד פרט לאלם וכו' שאני אלם שאין ראוי להגיד כדאמרי' כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת אבל אחר מועיל כתב ידו כשזוכר העדות ורש"י בחומש כתב ע"פ שנים עדים פרט שלא ישלחו כתבם לב"ד עכ"ל. וכ"כ הרא"ש כדברי תוס' וכ"כ רש"י ותוס' כתובות דף כ' גבי כותב אדם וכו' דאמר ר' יוחנן שמעיד אע"פ שאין זוכרו מעצמו אלא לאחר שראה בשטר נתן בלבו ונזכר וכו' אבל אינו נזכר לגמרי לא דמפיהם ולא מפי כתבם וכו'. [עי' תוס' ב"ב דף מ' ד"ה מחאה שמקשו מאי מועיל מחאה ומודעה דכתבו שלא מדעת המתחייב דהוי מפי כתבם ותירצו דתקנת חכמים הוא גבי מחאה וכו' וגם גבי מודעה להציל הנאנס ע"ש]. ורי"ף ביבמות כ' הא מילתא מקשו בה רבנן היכא אמרי' מפיהם ולא מפי כתבם והתנן נאמן אדם לו' זה כתב ידו של אבא וכו' ואי ס"ד דבעינן מפיהם וכו' השתא אע"ג דאמרי אינהו זה כתב ידינו אין נאמנין אלא בעינן עד דידעי לסהדות' ומסהדי בה השתא ע"פ כי אמרי אחרינא זה כתב ידו של פלוני הוי עדות. ומסתבר' לן כי אמרי' מפיהם וכו' דלא הוי עדות שבכתב עדות ה"מ היכא דאיתא לשטר' תותי ידיהו דסהד' דכמה דלא נפקי סהדותי' מתותי ידיהן דסהדי כמה דלא קא מסהדי בה עד השתא דהא אי בעי כבשי לי' לשטר' הלכך אי מדכרי לסהדות' ומסהדי ע"פ הוי עדות ואי לא לא. אבל שטרא דנפק מתותי ידי דבעל דין לא אמרינן בי' מפיהם וכו' דהא מעידנ' דחתימי בשטר' ויהביה לי' למריה לא יכלו למהדר בהו והוי כמי שנחקר' עדותן בב"ד וכו' הילכך מפיהם קרינן בי' ולא מפי כתבם הוא ומהאי טעמא מקיימינן לשטרא בחתימת ידי סהדי ולא איכפת לן אי מדכרי סהדות' ועוד הרי מקרא מלא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום וכו' למימרא דכי האי גוונא עדות מעליית' הוא ומפיהם קרינן בי' והאי דגרסי' כותב אדם וכו' כבר פרישנ' לה בדוכתי אחריתא ולית בה קושי' עכ"ל. והמאור כ' ולי נרא' הפירוק הנכון כך מפי כתבם הוא שפסול' עדותן אבל מפי כתבו לא וכל שטרי הלוא' ומקח וממכר הלוה והמוכר הוא שמצוה את העדים ואמר כתבו וחתמו וכן בגיטי נשים ואין זה מפי כתבם אלא מפי כתבו ואם אי אתה אומר כן עקרת מה שכתוב בקבלה וכתוב בספר וחתום ומקרא מלא וכתב לה ספר כריתות אלמא כל כה"ג כתבו שלו הוא ולא כ' עדים אבל היכי דכתבו מנפשייהו בשטר שצריך לו' כתובו ולא אמר להם כתובו הא ודאי מפי כתבם הוא אי נמי היכא דחזו אינהו בכתבי ואתו ומסהדי בבי דינא ע"פ הא נמי מפי כתבם שאין ב"ד רואין את העדות מן הכתב אלא מפי עדים הוא ששומעין והם ראו מן הכתב והוי לי' מכתבם וכו' עכ"ל. וכ' רמב"ן במלחמות א"כ למה לא תקנו זמן בקדושין שהרי נכתב מדעת שניהם וכו' אלא צריך הוא לפירוש רבינו הגדול כיון שאין הזמן הכתוב בשטר עוש' מעש' השטר אלא ביוצא מתחת יד

העדים מפי כתבם הוא ואע"פ שיצא מתחת ידם כשקדשה ואח"כ הפקידתו אצלם אין זה דומה לשטר שביד שליש דכיון דברשות אחרים אין משמש כלום אלא אהימנות' דעדים סמכינן וברשותן של עדים צריך להיות מונח אינו אלא כשטר משמוש שכתבוהו עדים לדוכרן וזהו פירוש לפירושו של רבינו ז"ל עכ"ל. וכתב נימוקי יוסף הקשו על הרי"ף דהכא לידה דאיתתא או לשלוחה מטא. ועוד דא"כ אמאי לא קרעינן כמה שטרי שהעדים חתומים ואינם. מספיקים ליתנו לבעל דבר עד ששוכחין עיקר הדבר וי"ל דשאני הכא דכיון דלא חזי למיתבי' לבעל דבר להיות בידו לראי' לא חשיב שטר לראיה כלל אלא דהוי שטר מקנה בעלמא להתקדש בו האשה. וכן תירץ הרמב"ן בספר הזכו' עכ"ל: [ב.] גיטין דף ע"א אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר ר' זירא אי קשיא הא קשיא דתניא אם לא יגיד פרט לאלם אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב א"ל אביי שאני עדות דאמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם (ע"פ שנים עדים ולא מפי כתבם יעידו בב"ד דלא דמי לשטר שחתמוהו ביומו דההוא אורחי' להכי) מיתבי כשם שבודקין אותו לגיטין (אנשתקק קאי) כך בודקין אותו לעדות וכו' אמר רב ששת בעדות אשה (להשיאה) דאקילו בה רבנן (בעד אחד קרוב ושפחה): [ג.] מכות דף ו' מתני' דבר אחר ע"פ שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומע' מפי התורגמן: [גמ'] הנהו לעוזי דאתו לקמי' דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין וכו' רבא מידע הוי ידע מה דהוי אמרי ואהדורי דלא ידע. כתב ריטב"א ויש אומרים דאע"ג דמייתי לה מקרא דכתיב בעדים דה"ה לבעלי דינין דעובדא דהנהו לעוזי דאתו לדינא משמע וכן דעת רמ"ה ומעתה ה"ה למאי שאמרו ע"פ שנים מפיהם ולא מפי כתבם ה"ה לטענות בעלי דינין דבעינן ולא מפי כתבם אלא שסופרי הדיינין כותבין טענותיהן וכ"כ הרב ב"ה גבי הא דאמרי' סנהדרין דף ל"א בענין מלוה אמר נדון כאן. שאם אמר שיכתבו טענותיהן וישלחו לב"ד שידונו עליהן דמצי מעכב עליה חברו שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן וה"ה מפי כתבם דומיא דאמרי' בעדות ואף לזו הדעת אין זה אלא בשולחין טענותיהם לב"ד אבל בנותנים כתבי טענותיהם לב"ד ואומרים שהם טוענים כמו שכתוב שם אין בכך כלום וכמו שנהגו דהא מפיהם קרינן בי' שאפי' בעדים כתב רש"י מפיהם וכו' שלא ישלחו עדותן לב"ד באגרת כמ"ש בפירוש התורה הא כל שנותן עדותו כתובה לב"ד ואומר מה שכתוב כאן אני מעיד מפיהם קרינן ביה וכן נהגו. אבל דעת רבותינו דכיון שלא שנינו זה אלא בעדים שאין לנו אלא מה שאמר הספר ובעדים הוא שהקפיד קרא שתהא ע"פ וכו' ולא בבעלי דינין ועובדא דהנהו לעוזי עדים הוי ומיהו ודאי מה שכתב ב"ה הדין אמת משום דכתיב ועמדו שני האנשים

וכו' ודרשי' אשר להם הריב אלו בעלי דינין לפני ד' אלו הדיינין. ואף לסבר' דרמ"ה מורשה לא חשיב מפי תורגמן דאינהו במקום בעלי דבר ממש הם והתם פרק שבועת העדות עד שישמעו מפי התובע ואוקימנ' בבא בהרשאה מפי תובע קרינא ביה וזה פשוט עכ"ל: [ד.] כתב הרי"ף פרק בתרא דיבמות ירושלמי מצאו בשטר כתוב וחתום מת איש פלוני או נהרג וכו' ר' ירמיה אומר משיאין את אשתו ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין מתנית' מסייע לדין ולדין דתניא ע"פ עדים ולא ע"פ כתבם ולא ע"פ תורגמן ולא ע"פ ע"א. ועכשיו הלא משיאין ע"פ ע"א ודכוותי' על פי כתבם וע"פ תורגמן משיאין. מתנית' מסייע לדין דתניא יפה כח עדים מכח השטר שעדים שאמרו מת פלו' וכו' משיאין מצאו כתוב בשטר מת פלוני אין משיאין. ויפה כח השטר שגובה ממשועבדים וע"י עדים מבני חורין ע"כ. כתב אספ"ז ב"מ דף י"ג אהא דאמר שמואל שטר שאין בו אחריות לר"מ אינו גובה אפי' מבני חרי היינו טעמא משום דכשיש בו אחריות דינו כשטר אע"פ שאין העדים מעידין בפיהם התור' הכשירה עדותן דכתיב וכתוב בספר וחתום אבל כל שאין בו אחריות אינו עושה מעשה השטר אלא כעדים שכתבו עדותן ומפיהם ולא מפי כתבם הוא אבל בכתב ידו גובה מבני חורין דבבעל דבר אפי' מפי כתבו סגי כדאיתא בגיטין חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו עכ"ל:

[פסק]:

[ה.] כ' הרמב"ם פ"ג מעדות דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי עדים שנא' ע"פ שנים עדים וכו' אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת וכו' ואין דנין בעדו' שבשטר בדיני קנסות ואצ"ל במכות ובגלות אלא מפיהן ולא מכתב ידן. כ' כ"מ מדברי רבינו נלמוד תירוץ יפה לקושי' תוס' מההיא דנמחק ש"ח ומההיא דשורף שטרותיו דאין ה"נ דדין תורה מפיהם וכו' ורבנן הקילו בד"מ וההיא דפרק ד' אחין דהוי ד"נ לא מצי מסהדי ואוקמא אדין תורה. והר"ש בר צמח כ' שאין דברי רבינו מכוונים דודאי עדים החתומים בשטר כשרים ומקרא מלא כתוב בספר וחתום עכ"ל. ואני אומר מהא לא קשיא דהאי קרא דבר קבלה. אך קשה דאמרי' בכמה דוכתי קיום שטרות דרבנן וכו' אלמא מדאורייתא עדים החתומים בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולא בעי קיום וצ"ע. ולח"מ כ' שסובר רבינו כר"ת (דלא כטור שכ' בח"מ סי' כ"ח דסובר כרש"י דאין אדם שולח עדותו בב"ד) דמן התורה אדם שולח עדותו לב"ד וכן מהני שטר ד"ת היכא שעדים קיימין וזוכרין העדות או שולחין עדותן לב"ד וכו' ומ"ש מדברי סופרים וכו' אע"פ שאין העדים קיימין כלומר שאין ראוין להגיד שכבר מתו וכו' אבל כ"ז שקיימין וזוכרין

עדותן שיכולין להגיד בפיהם ודאי דמהני כדברי ר"ת עכ"ל. ובפ"ח מעדות כ' הרמב"ם קל הוא שהקילו בד"מ אע"ג ששכח הדבר והכתב מזכירו ה"ז מעיד מי שחתם על השטר ובא להעיד על כ' ידו בב"ד והכיר כ"י שזה בודאי אבל אינו זוכר העדות כלל וכו' ה"ז אסור להעיד על כ"י וכו' הואיל והדבר כן שטר שיצא לב"ד ובאו עדים ואמרו כ"י הוא אבל מעולם לא ידענו עדות זו ואין אנו זוכרין וכו' לא נתקיים השטר והרי הן כחרשין עד שיזכרו עדותן. כ' הטור בסי' כ"ח בח"מ כ' רש"י שאין העדים יכולין להעיד עדותן בכתב וישלחו אותו לב"ד וכו' וכן יראה מדברי הרמב"ם שכ' דין תורה וכו' הרי שלא התירו אלא לחתום בשטר. אבל ר"ת התיר וכו'. כ' ב"י ודע שבפ"ח מהל' עדות שכ' החרש כשוטה שאין דעתו נכונה וכו' ואחד מדבר ואינו שומע ואחד שומע ואינו מדבר אע"פ שדעתו נכונה צריך להעיד בב"ד בפיו או שיהי' ראוי להעיד בפיו ויהי' ראוי לשמוע מהדיינין האיום שמאיימין עליו וכו' וא"כ ס"ל דשולחין עדותן לב"ד. אבל רבינו כ' בסי' ל"ה בשם הרמב"ם. לא כ' אלא צריך להעיד בפיו עכ"ל. וש"ע סי' כ"ח פסק כרש"י דלא ישלחו וכ' רמ"א וכן נוהגין. וסמ"ע כ' וראיתי נוהגין ממורי הורא' שלא רצו לטרוח הת"ח ושלחו לו לכתוב עדותו בכתב ידו ולשלחו. וכן נ"ל מאחר דלר"ת וסייעתו אפי' בלא ת"ח מותר עכ"ל. וכ' ש"ע חותכין ד"מ בעדות שבשטר וכו' כדי שלא תנעול דלת וכו'. כ' הש"ך אף דטור ומחבר הביאו דברי הרמב"ם להלכה אינם נכונים אלא עדות שבשטר דאורייתא כמ"ש רשב"ץ מהא דכתוב בספר וחתום וכן הוא דעת רמב"ן בהשגות לספר המצות עכ"ל. ותומים כ' לפ"ז לרמב"ם כל שטר קנין וגיטין וקדושין לא מהני ד"ת וכן השיג עליו הרמב"ן לכן מסיק הוא דרמב"ם ס"ל כמ"ש רמב"ן במלחמות פרק המגרש דאף ר"א ס"ל ע"מ כרתי מ"מ וכ' לה יש לו שני מובנים או בעידי חתימה או בעידי מסירה ורק יכתוב תורף הגט והא דמכשיר ר"א חתימת עדים שלא לשמה היינו כשמוסר לה בע"מ אבל אם באמת מוסר בינו לבינה בע"ח אף ר"א מודה דפסול שלא לשמה וא"כ ס"ל לרמב"ם הא דמהתורה ע"ח כרתי והצריכה התורה עדים לחתימה לא מטעם בירור הדברים רק כך הוא הכשירו של גט שצריכין העדים לחתמו אם אין כאן עדי מסירה וזולת זה אין הגט כשר כי בזה נגמר הכתיבה כמו דלא יועיל אם אמר בע"פ בפני עדים הרי את מותר' לכל אדם אינה מגורש' עד שיכתוב אותו על גט כי כך הכשירו של גט וכו' וכן הדין בשטר קדושין וכן בשטר קנין וכו' ותיכף שהגיע גט לידה הוא מגורש' כי כך משפט הגט. אבל אם גט ושטר קדושין לפני ב"ד ואין עמם עדים המעידים על גוף הדבר שראו שהגיע השטר ליד האשה וכו' בזו אמרי' אם באנו לידי מדה זו שיסמכו ב"ד על זה או לא וגם הגהו' מרדכי דקדושין בתשו' רבינו אביגדור כ' וז"ל ושטרי ממון הם

יסוד נביאים ע"פ הגבורה דכתיב כתוב בספר וחתום והעד עדים עשה הכתוב חתימת השטר כהעדאת עדים בפיהם וההיא דפרק מי שאחזו לא אירי בשטר הנמסר ליד בעל המעשה אלא בעדים שכותבין עדותן על הנייר ושולחין לב"ד דומיא דמייתי התם דהגדה מתוך הכתב לאו שמה הגדה אבל שטר ממון הכתוב וחתום בעדים ומסרוהו ליד בעל דבר הוי כעדות בפה מההוא דפרק ד' אחין שטר קדושין אי מנחיה ליה גבי דידי' ודידה דלא מקרי מפי כתבם ודוקא בשטר קדושין שהאשה נקנית בו וניתן לכתוב דמקשינן הוי' ליציאה אבל שטר ראיה על קדושי כסף לא ניתן לכתוב דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ושלום אביגדור הכהן עכ"ל. ועיין ש"ע ח"מ סי' ל"ה. ומ"ו. ועיין רמב"ם פ"ו מעדות שכ' כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. כתב כ"מ בסוף פ"ב דכתובו' כיון דקיום שטרו' מדרבנן הימנוה רבנן בדרבנן עכ"ל וכ' מש"ל דברי מרן תמוהים שדבריו הם נגד דברי רבינו דרבינו כיון לומר דעדות שבשטר לא מהני דמפיהם וכו' אלא משום נעילת דלת הכשירוהו וראיית הרב היא בהפך וכו' ע"ש עוד ועיין בלח"מ (עיין מהרי"ט ח"א סי' י"ז דמביא ראי' לרמב"ם דעדות שבשטר לא מהני אלא משום נעילת דלת מהא דפריך בגמ' סנהדרין דף ל"ב ובד"מ מי בעינן דו"ח ורמינהו שטר שכ' בא' בסיון וכו' ומאי פריך נימ' לעולם בד"מ בעי' דו"ח והכא בשטר דכמי שנחקרה עדותן ועוד ראי' מהא דד' אחין תקנו זמן בקדושין וכו' וההיא דאמרי' בכל דוכתא דכמי שנחקר' עדותן מילתא אחריתי דלא חיישי' למזויף דכל אדם בחזקת כשר שלא שלא זייף. בגט לא חיישינן למפי כתבם הטעם משום דע"מ כרתי ואפי' לר"מ וכו' אין שייך זה לענין עדות וכמ"ש תוס' דאף לר"מ בעי' עדים להחזיקה במגורש' וכו'):

אות מ (כלל קי) מצות צריכות כונה או לא

[א.] ר"ה דף כ"ח שלחו לי' לאבוה דשמואל כפאו וא כל מצה יצא כפאו מאן אלימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו. אמר רב אשי שכפאוהו פרסיים (ואע"ג שלא נתכוין לצאת ידי חובת מצה בליל ראשון של פסח יצא) אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר (לשורר ולזמר כך שמעתי וביסודו של ר' יצחק בן יהודה מצאתי התוקע לשד להבריח רוח רעה מעליו) יצא. פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק הוא קמ"ל (אע"ג דמתעסק יוצא. דמצו' אין צריכו' כוונה) אלמא קסבר רבא מצות אין צריכו' כונה איתבי' היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא (של קריאת שמע והוא היה קורא פ' שמע) אם כוון לבו יצא ואם לאו

לא יצא מאי לאו כוון לבו לצאת לא לקרות לקרות הא קא קרי בקורא להגיה (אף קריא' אין כאן אלא מגמגם). ובברכו' דף י"ג כ' רש"י בקורא להגיה את הספר אם יש בו טעות דאפי' לקריאה נמי לא מתכוין (כלו' לקרו' בתורה לא מתכוין כמ"ש רש"י לעיל) ותוס' הקשו אכתי הא קא קרי ע"כ נרא' שאין קורא התיבו' כהלכתן וכנקודתן אלא ככתיבתן כדי להבין בחסירו' ויתרו' כמו לטטפת וכו' ואם כוון לבו לאו דוקא אלא כלומר לקרו' כדין כנקודתן וכהלכתן עכ"ל. ת"ש הרי שהי' עובר אחורי בהכ"נ או שהי' ביתו סמוך לבהכ"נ ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא מאי לאו כוון לבו לצאת לא לשמוע הא קא שמע סבר חמור בעלמא הוא איתבי' נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע משמיע היכא משכחת לה לאו בתוקע לשיר דלמא דקא מנבח נבוחי (ואינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתנו. כתבו תוס' קשה א"כ אפי' נתכוין נמי לא יצא ונר' שאין מתכוין לתקוע שיעור תקיעה ותקע שיעור תקיע' וכו'). ומסיק הש"ס רבא אמר לצאת לא בעי כוונ' (דבלאו מתכוין יוצא י"ח) לעבור בזמנו לא בעי כונה שלא בזמנו בעי כונה. א"ל ר' זירא לשמעי' איכוין ותקע לי (תתכוין לתקוע בשמי להוציאני י"ח) אלמא קסבר משמיע בעי כונ' (להוציא השומע) ת"ש נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע ל"י עד שיתכוין שומע ומשמיע קתני משמיע דומיא דשומע מה שומע שומע לעצמו אף משמיע משמיע לעצמו וקתני לא יצא (כלו' בכה"ג דמשמיע אינו מכוין אפי' לעצמו הוא דלא יצא. הא מכוין לעצמו אע"פ שלא נתכוין להוציא את השומע יצא ואיך קאמר ר"ז שצריך שיכוון להוציא את השומע) תנאי היא דתניא שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע לפי דרכו אמר ר' יוסי בד"א בשליח צבור (דדעתי' אכולי' עלמא) אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע. כ' הרא"ש הרי"ף לא הביא דברי רבה (דהוי גריס רבה אמר התוקע לשיר יצא) רק דברי ר"ז משום דס"ל דהכי הלכתא אע"ג דרבה ורבא והנך דשלחו לאבוה דשמואל סברי דאין צריכו' כונה הלכתא כר"ז משום דבפסחים אפלגו תנאי בזה ור' יוסי סבר התם דבעי כונה וה"נ קאמר ר' יוסי עד שיתכוין שומע ומשמיע ור' יוסי נמוקו עמו. וכן פסק בה"ג וגרסי' נמי בירושלמי הי' עובר אחורי בהכ"נ וכו' הדא אמרה מצות צריכו' כונה עכ"ל. ובהג"א כ' ובא"ז פסק כרבה דלא בעי כונה ואביי נמי סבר הכי וכן סתמא דגמרא כדמוכח פ' לולב הגזול (דאיתא התם אמר אביי ל"ש (אם הוציא לולב בשבת דפטור) אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבי' נפק בי' אמר אביי כשהפכו. וכתבו תוס' מדאיצטריך לשנויי הכי משמע דס"ל מצו' אין צריכו' כונה דהא קאי אמוציא לר"ה והתם אין שייך מתכוין לצאת כל כמה דלא בירך ועוד דאיירי דהולך אצל בקי ללמוד ותימא דבר"ה

דף כ"ח אמר רבא אין צריכו' כונה קא מותיב ליה אביי טובא ושמא אביי קבלה מיני' עכ"ל) והו"ל ר"ז יחיד לגבייהו רק שהתוקע יתכוין לתקיע' בעלמא וגם השומע יתכוין לשמיעה בעלמא וכן נדה שנאנסה וטבלה קאמר רב טהורה לביתה והלכתא כרב עכ"ל. ור"ן כ' וז"ל והרי"ף כ' הא דר"ז ויש שסבורין לומר דלא פליגי דר"ז אדרב' דלא אמר ר"ז אכוין ותקע לי למצוה אלא שצריך כונה לשמוע ולהשמיע לשם תקיעת שופר כל דהו אפי' שלא לשם מצוה ולעולם כונת מצוה לא בעינן והרז"ה דחה זה מדאוקימנא להא דר' זירא כר' יוסי משמע דר' זירא בעי כוונת מצוה. ורמב"ן כ' דאין ה"נ דר"ז סבר צריכו' כונה גמורה וכוותי' נקטינן וכי תימא הא רבא בתרא הוא ס"ל לצאת לא בעי כונה איכא למימר דרבא לאו אליבא דנפשי' קאמר אלא לפרוקי פירכי' דאביי דאמר אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה וקא משני דלא קשיא דאי נמי אמרי' אין צריכו' כונה ה"מ לצאת וכו' ורבה נמי אע"ג דאמר זאת אומרת התוקע לשיר יצא דלמא זאת אומרת קאמר ולי' לא ס"ל אלא דאתי לאשמעי' דלמאן דלא בעי כונה באכילת מצה בתקיעת שופר נמי לא בעי וכיון דמימרא דרבא ורבה לא מכרעי לדידהו מאי ס"ל מנקט לחומרא כר"ז וכן פסק הרמב"ם בפ"ב משופר אלא שבפ"ו ממצה כת' דכפאוהו ואכל מצה יצא וכו' דס"ל דבשופר כיון דר"ז אמר לשמעי' וכו' נקטינן דצריך כונה אבל בשכפאו ואכל מצה כיון דלא חזינן מאן דפליג עליה בהדיא לא דחינן לה דאע"ג דתקיעת שופר לא יצא הכא יצא שכן נהנה כדאמרי' בעלמא המתעסק בחלבים חייב שכן נהנה ובגמ' נמי עבדינן צריכותא ממצה לשופר. אבל לדעת הרבה מן הגאונים דקיי"ל מצו' אין צריכו' כונה וכן דעת רשב"א ז"ל ומ"מ כתב רבינו שמואל דאע"ג דאמרי' אין צריכו' כונה ה"מ בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא דאי לא תימא הכי תקשי לך הא דאיבעי' ברכו' (דף י"ב) נקט כסא דשכר' בידי' וסבר חמרא הוא פתח בדחמר' ופירש"י אדעת' דחמר' וסיים בדשיכר' מאי בתר פתיח' אזלינן וכו' ולא אפשט' ואמאי לא אפשט' נפשוט דיצא דמצות אין צריכו' כונה אלא ש"מ דאע"ג דאין צריכו' כונה במתכוין שלא לצאת לא יצא והתם הרי הוא נתכוין שלא לצאת בשכר אלא ביין וכו' עכ"ל. וכ"כ תוס' סוכה (דף ל"ט) ואפי' נקט לולב כדרך גדולתו אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכ' דאע"ג דאמרי' ר"ה (דף ל"ג) מצות אין צריכות כונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק והא דלא משני הכי בסוכה (דף מ"ב) דמיירי באדם שאינו בקי שהולך אצל בקי ללמוד עכ"ל. (וכ"כ תוס' פסחים דף ז' ע"ב גבי אי על להבא משמע או לעבר דפריך התם מהא דהעוש' לולב לעצמו מברך שהחיינו נטלו לצאת בו אומ' על נטילת וכו' אלמא להבא משמע ומשני דבעידנ' דאגבי' נפק בי' אי הכי לצאת בו יצא מבעי' לי' כתבו תוס' לצאת משמע שלא יצא עדיין באותה

נטילה ומשכחת לה כשהפכו או שנטלו שלא לצאת באותה נטילה וכשהאדם נוטל לולב א"צ להופכו כדפי' ר"י כיון דצריך לנענע בהלל או משום שאינו רוצ' לצאת באותה נטילה עכ"ל) ולפ"ז כ' הרב ז"ל שזה הוא שנהגו להבדיל בבית אע"פ ששמעו כל בני בית הבדלה בב"הכנ לפי שנתכוונו שלא לצאת שם ואני אומר דכיון דבעינן מיהת כונת משמיע להשמיע מטעמא אחרינא מצוה למעבד הכי משום דהא צריכין למימר בהיה עובר אחורי בהכ"נ דבש"ץ עסקינן ובודאי שאין דעתו להשמיע לשמוע אבל להשמיעם כדי להוציאם בע"כ לא נתכוין שהרי אינו שלוחם עכ"ל הר"ן:

[ב.] פסחים דף קי"ד מתני' הביאו לפניו (ירקות) מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין וכו'. [גמ'] אמר ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כוונה (משום הכי בעי תרי טבולי שמא לא נתכוין לשם מרור הואיל ובירך בורא פרי האדמ' כשאר ירקות דעלמ') כיון דלא בעידן דחיובי דמרור הוא דאכיל לי' בבורא פ"הא הוא דאכיל לי' ודלמא לא אכוין למרור הלכך בעי למיהדר ולאטבולי לשם מרור דאי ס"ד אין צריכות כונה למה לך תרי טבולי והא טביל לי' חדא זימנא ממאי דלמא לעולם אין צריכו' כונה ודקא אמרת תרי טבולי ל"ל כי היכא דלהוי היכרא לתינוקות וכי תימא א"כ לשמעינן שאר ירקות אי אשמעי' שאר ירקות ה"א היכא דאיכא שאר ירקות הוא דבעינן תרי טבולי אבל חזרת לחודא לא בעי תרי טבולי (דכולי האי לא עבדינן משום היכרא דתינוקות להקדים אכילת מרור קודם זמנו) קמ"ל דאפי' בחזרת בעינן תרי טיבולי כי היכי דלהוי בי' היכרא לתינוקות ועוד תניא אכלן דמאי יצא (במרור מיירי) אכלן בלא מתכוין יצא וכו' (וקשיא לר"ל) תנאי היא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת ושני תבשילין ואכתי ממאי דלמא קסבר ר"י אין צריכות כונה והא דבעינן תרי טבולי משום היכרא וכו' א"כ מאי מצוה [מביאין הוי לי' למתני'] פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות מברך אשאר ירקות בפ"הא והדר אכיל מרור ומברך על אכילת מרור היכא דליכא אלא חסא מאי אמר ר"ה מברך מעיקרא אמרור בפ"הא ואכיל ולבסוף מברך עלי' על אכילת מרור ואכיל מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כרסו הימנו חוזר ומברך עליה אלא אמר ר"ח מברך בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה בסורא עביד כר"ה ורב ששת ברי' דרב יהושע עביד כר"ח והלכתא כוותי' דר"ח רב אחא ברי' דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשי' מפלוגת'. כתבו תוס' ר"ה אית לי' כר"ל דבעי כוונה וכו' וגם ר"ח סבר כר"ל דאי סבר אין צריך כונה הוי למימר בהדי' דנפיק בטבול ראשון ואם יברך בטבול שני הוי ברכה לבטלה והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כונה סתמא דמסדר הש"ס סבר הכי

מדאיצטריך לפסוק כר"ח ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך בטבול שני וכו' ולית הלכת' כאבוה דשמואל דכפאו ואכל מצה יצא והתם לא מייתי מאכלו בלא מתכוין משום דלגבי אכילה לא בעינן כוונה כולי האי כמו בתפלה ותקיעה ומש"ה נמי לא מייתי הכא ברייתות דהתם דבעי כוונה דגבי תפלה ותקיעה בעי כוונה טפי עכ"ל. ובר"ה כתבו תוס' מה שהוצרך רבא לדקדק מהכא ולא הביא מברייתי' דאכלו בלא מתכוין דהוי אמינא היינו בירקות דרבנן אבל מצות דאוריית' בעי כוונה ומה שקשה עליו מברייתות דלקמן ולא פריך מר"י דהתם דהוי מצי לדחוי' דלעולם מצוה משום היכרא עכ"ל תוס' בר"ה. כ' המאור הא דתני' ר' יוסי אומר אע"פ וכו' נקטינן בגמר' מיני' דמצות א"צ כוונה ור' יוסי לטעמי' דאמר גבי תקיעת שופר עד שיתכוין משמיע ושומע אלמא בעי כוונה והרי"ף ז"ל כתבו בהלכותיו למימרא דהלכ' היא ואף הוא אזיל לטעמי' לפי מה שכתב בר"ה שנרא' מדבריו דכר"י ס"ל ואנו לא נרא' לנו אלא כרבנן דאכלו בלא מתכוין יצא וכדשלחו לאבוה דשמואל ולא קי"ל כר"ז דהתם. כתב ר' האי אע"פ שאם לא נתכוין יצא יהא רגיל להתכוין למצוה עכ"ל. ור"ן בשם רא"ה כתב דאפי' למ"ד מצות אין צריכות כוונ' דוקא כשיודע שהוא פסח ושזו חזרת אלא שלא נתכוין למצוה אבל קסבר שהוא חול או שאין ירק זה מרור לא יצא והביא ראי' מדאמרי' אי לימא שכפאו שד וכו' אלא כפאו פרסיים ולמה לי' למנקט כי האי גונא ולא נקט קסבר שהוא חול ואכל מצה או סבר שאינה מצה ואכלה אלא ש"מ בכה"ג לא יצא (כלומר למה שלחו לי' כה"ג כפאוהו לשלחו לי' בכה"ג וכו' לאשמעי' מצות א"צ כוונה):

[ג.] ברכות דף י"ב פשיטא היכא דנקט כסא דחמר' בידי' וקסבר דשכר' ופתח ומברך אדעת' דשכר' וסיים בדחמר' יצא דאי נמי אם אמר שהכל יצא (פתח וכו' תחלת הברכה אמר ע"מ שהכל וכיון שהגיע למלך העולם נזכר שהוא יין ואמר בפה"ג יצא דהא אפי' סיים כל הברכה כדעת הפתיחה יצא) אלא היכא דנקיט כסא דשכרא בידי' וקסבר דחמרא הוא פתח ובריך אדעתא דחמרא (כדי לסיים בפה"ג) וסיים בדשכרא (כשהגיע למלך העולם נזכר שהוא שכר וסיים שהכל) מאי. בתר עיקר ברכה אזלינן (ועיקר ברכה אדעתא דיין נאמרה והוי כמו שמסיים ביין) או בתר חתימה אזלינן וכו' ולא אפשטא. כ' רבינו יונה אמאי לא אפשטא הא מצות אצ"כ וי"ל דאפי' מי שסובר דאין צריכות ה"מ בדבר שיש בו מעשה שהמעש' הוא במקום כוונה כגון נטילת לולב דאמרי' מדאגבי' נפק וכו' אבל במצוה שתלוי' באמירה בלבד ודאי צריך כוונה שאמירה הוא בלב וכשאינו מתכוין באמירה ואינה עוש' מעש' נמצא כמי שלא עשה שום דבר מהמצוה עכ"ל. ורבינו שמואל סובר וכו' (כמש"ל אות א') ורמב"ם מפרש פי' אחר בזו האבעי':

[ד.] ברכות דף י"ג ת"ר והיו שלא יקרא למפרע: הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה ת"ל האלה ע"כ (עד על לבבך) צריכה כוונה מכאן ואילך אצ"כ דברי ר"א א"ל ר"ע הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן שכל הפרשה צריכה כוונה. אמר רבה בב"ח אמר ר"י הלכה כר"ע. איכא דמתני' אהא דתני' הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו. רב אחא משום ר' יהוד' אומר כיון שכוון לבו בפרק א' שוב א"צ. אמר רבב"ח אר"י הלכ' כר' אחא. תנא אידך על לבבך ר' זוטרא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה. ר' יאשיה אמר ע"כ מצות כונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה. ת"ר שמע ישראל וכו' אחד. ע"כ צריכה כוונת הלב דברי ר"מ (פסוק ראשון לבדו) אמר רבא הלכ' כר"מ. כתב הרשב"א (ברכות דף י"ג) אהא דאמרי' ע"כ כוונה וכו' וכוונה זו מסתברא דוקא לכתחל' הא לא כוון לבו יצא דקיי"ל מצות אצ"כ ואפי' בפסוק ראשון דאם איתא כל הני אפי' דיעבד קמיירי לידוק מיני' דמצ"כ אלא ודאי כדאמרן. דמשום דקתני מתני' אם כוון לבו יצא משמע הא לאו הכי לא יצא ולפום כן אתי למידק מצ"כ. אלא הכא צריך קאמרי היינו לכתחל'. ותמהני על הרמב"ם שכתב אם לא כוון לבו בפ' ראשון לא יצא והשאר אם לא כוון לבו יצא וכו' ואם איתא כי דייקינן ממתני' מצ"כ הול"ל אין ה"נ ובפסוק ראשון וכו' אבל בתוספתא יראה קצת שאם לא כוון ל"י וכו'. ואפשר עוד לומר דפסוק ראשון צ"כ אפי' בדיעבד ואין זה תלוי במצ"כ דהתם בכוונה לצאת הדברים אמורים אבל צריך כוונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים כדי שיקבל עליו מלכות שמים בהסכמת הלב. והטעם שבשאר מצות שהם מצות עשיי' כל שעשה מצותו הרי קיים מצות עשיי' וכו' אבל אלו שהן קבלת מלכות או סידור שבחים אינו בדין שיהא לבבו פונה לדברים אחרים. וזה שחלקו בין ברכה ראשונה של תפלה לשאר ברכות ובין פ' ראשון לשאר וזה נרא' אמת והא דקא בעי ש"מ מצ"כ משום דמשמע לי' דבכולי ק"ש קאמר וכו' עכ"ל. ורמב"ן בפסחים מביא ראי' דמצ"כ מדקי"ל גבי ק"ש דבפסוק ראשון (דהוא עיקר ק"ש) צריך כוונה ואלו למ"ד אצ"כ אפי' פסוק ראשון נמי לא בעי כוונה מדאקשי' ממתני' דהי' קורא וכו' ש"מ צריכה כוונה ומאי קושיא לימא מאי כוון לבו בפסוק ראשון או בפרשה ראשונ' אלא ש"מ מ"ד אצ"כ אף פסוק ראשון א"צ כשאר מצות עכ"ל. ע' עירובין דף צ"ה ע"ב לחד שנוי' פליגי חכמים ור"ג אי מצות צריכות כוונה דחכמים סברי בעי כוונה ולר"ג לא בעי כוונה ולחד שנוי' כ"ע ס"ל דלא בעי כוונה וכו' ע"ש: [פסק] [ה.] בפ"ו מה' מצה כתב הרמב"ם אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו כותים וכו' יצא י"ח אכל כזית מצה והוא נכפה וכו' ואח"כ נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהי' פטור מכל המצות. כ' ה"ה

רבינו פסק כדשלחו לי' לאבוה דשמואל. וראיתי מי שכ' הטעם שכיון שהוא יודע שהוא פסח וכו' (כמ"ש ר"ן בשם רא"ה). וב"י סי' תע"ה כתב בשם ר' ירוחם שכתב בשם תוס' דכפאוהו ואכל מצה מיירי שהי' סבור שהוא חמץ ונמצא שאכל מצה אבל אם הוא ידע שזו מצה ולא רצה לאכלה וכפאוהו ואכלה לא יצא ואפי' למ"ד אצ"כ אם מתכוין שלא לצאת לא יצא עכ"ל ובפ"ד משופר כ' הרמב"ם נתכוין שומע לצאת ולא נתכוין התוקע להוציאו או שנתכוין להוציאו ולא נתכוין השומע לצאת לא יצא וכו'. כתב ה"ה תימה שהוא פוסק אכל מצה בלא כוונה יצא וכו' ולא מצאתי בזה תירוץ נאות ואם נוסח ספריו אמת רק שנאמר שסובר דהא דכפאוהו אינו תלוי בדין שופר ואולי שהוא סובר כיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעת שופר אלא השמיעה ואפי' התוקע עיקרו השמיעה (שהרי הרמב"ם כתב המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא) לפיכך צריך כוונה משא"כ באכילת מצה ורבה הוא שהשוה דינם ולפיכך דקדקו אלמא קסבר רבה ולא דקדקו מהאי דכפאו. ועם כל זה אני מסתפק שלא תהי' נוסחת רבינו האמיתית גבי מצה לא יצא שכן נרא' מן הלכות עכ"ל. וכ"מ כתב תירוץ הר"ן. ולח"מ הקשה מק"ש שכתב אפי' קורא להגיה יצא אלמא אצ"כ וכתב שסובר כמלחמות ע"ש. ובפ"ב מק"ש כתב הקורא את שמע ולא כוון לבו בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל לא יצא והשאר אם לא כוון לבו יצא אפי' הי' קורא בתורה כדרכו או מגיה את הפרשיות האלו יצא והוא שכוון לבו בפסוק ראשון. כתב כ"מ סובר רבינו דהאי אוקימתא בקורא להגיה לפום מה דמתמה ש"מ וכו' וקאמר דא"צ כוונה ומאי אם כוון לקרות אבל לדידן דקי"ל צריך לכוין בפסוק ראשון פירושו דמתני' היינו הי' קורא בתורה אפי' להגיה אם כוון לבו בפסוק ראשון יצא ואם לא כוון בפסוק הא' אפי' קורא שלא להגיה לא יצא ואין להקשות הא שפי' למאי דס"ד למ"ד אין צריך כוונה קורא להגיה לא יצא וכל שכן לדידן וכולי דהיא הנותנ' דלמאי דהוי ס"ד כיון שאין שם כונה אפי' בפסוק ראשון בעינן מיהא כוונה לקרות אבל לדידן דאיכא כוונה גמור' בפסוק הא' אפי' קרא להגיה לית לן בה עכ"ל. כתב הטור סימן תע"ה בא"ח אכלן בלא מתכוין יצא כתב הרמב"ם הי' נכפה וכולי לא יצא ואיני יודע אם הוא פוסק דמצות צריכות כוונה או אפי' למ"ד א"צ כונה מודה דכה"ג לא יצא [ועיין לח"מ פ"ב משופר שתמה על הטור ממ"נ אם גורס בדברי רבינו אכל מצה בלא כונה יצא אם כן אין צריכות כוונה ואי גורס לא יצא אם כן צריכות כוונה ע"ש ואני תמה עוד שהרי הרמב"ם נתן הטעם לפי שבאותה שעה הי' פטור מכל המצות וכן מוכח בש"ס וצ"ע] ובה"ג כתב מצות צריכות כוונה [ר"ל שחולקין נמי אמ"ש לעיל אכלן בלא מתכוין יצא] וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל הטור. ובסי' תקפ"ט כתב הטור לית הלכת' כרבה אלא קיי"ל

דצריכות כוונה והרי"ץ גאו' ור"ח ורב שרי' פסקו דא"צ כוונה. כתב ב"י ובאוהל מועד כתב העושה מצוה ואינו רוצה לצאת בה באותו שעה לא יצא וכ"כ רבותינו הצרפתים ורשב"א. והרא"ה אומר שאפי' עומד וצוח שאינו רוצה לצאת ידי אותה מצוה יצא וחזק סברא זו בראיות בפי' פסחים גבי כפאוהו וכו' שרבינו יונה הביא דברי רבינו שמואל משמע דס"ל כוותי' לא חיישי' לדברי הרא"ה בזה לענין הלכ' כיון דרי"ף ורמב"ם ורא"ש מסכימין דמצו' צריכות כוונה והכי נקטינן. ובסימן ס' כתב הטור נמי מצות אין צריכות כוונה ואחר כך הביא דעת בה"ג ורא"ש. וש"ע סימן ס' פסק דצריך כוונה ובסימן תע"ה כתב אכל מצה בלא כוונה יצא כיון שיודע שהלילה פסח אבל אם סבר שהוא חול לא יצא. וכתב מג"א אף על גב דפסק מצ"כ בסי' ס' במידי דאכילה שאני ומש"ה אפי' ידע שהוא מצה ולא רצה לאכול ואנסוהו לאכול יצא עכ"ל. ועיין א"ח סימן ר"ד שכתב רמ"א בשם אהל מועד אם אנסוהו לאכול או לשתות אף על גב דחיך נהנה ממנו אינו מברך עלי' הואיל ונאנס על כך. כתב מ"א ובתשוב' רשב"א כתב חולה שאכל ביה"כ כתב א' מן האחרונים שאין מברך על גב דמתהני על ידי אונס הוא ואין מברכין על כי האי דהוי כאשה שתחלת' באונס וסופה ברצון דחשבינן לי' אונס וכולי ואם כן מאחר דקיימא לן האוכל ביה"כ חייב לברך אע"פ שהוא באונס אם כן למה פסק רמ"א כאן באנסוהו פטור ומה לי אנסוהו אחרים או אנסוהו מן השמים ומיהו אפשר לחלק אך קשה דבסימן תע"ה פסק אנסוהו ואכל מצה יצא וכתב הר"ן הטעם שכן נהנה ואם כן ש"מ דחשיב הנאה ולמה לא יברך עליו וא"ל דמיירי דנפשו קצה מלאכול דאם כן איך החיך נהנה ממנו וצ"ע עי' ברבה פ' נשא דף רכ"ט ע"ב לכן נ"ל שמש"ה השמיט הרב"י דין זה עכ"ל מ"א. ועיין סימן ר"ט לענין פתח בדחמר'. ובסימן תקפ"ט פסק ש"ע התוקע לשיר לא יצא. כתב מ"א מי שבא לבית הכנסת לצאת י"ח עם הצבור אע"פ שבשעה ששמע לא כוון לבו אלא סתמא יצא אבל הבא לבהכ"נ בסתמא לא יצא. רדב"ז ח"א ק"ס. עוד כתב שם מ"א על מה שכתב ר"ן בשם ירושלמי הי' מהלך וכו' ושמע קול שופר אם כוון וכו' לא שנו אלא בעובר אבל בעומד חזקה כוון. וצ"ע הלא יודע אם כוון או לא ואפשר דמיירי אם שכח אם כוון או לא עכ"ל וע' סי' תרנ"א ס"ה:

[י.] כתב ב"י בסימן תק"צ על הא דאתקן ר' אבהו בקסרי תשר"ת וכו' וא"ת למה לי כל הני הלא די בתשר"ת ג"פ ואח"כ ש"ת תש"ת תש"ת ר"ת תר"ת תר"ת דאי הוי גנח ויליל הרי יצא בסי' תקיעה שברים תר"ת ואי גנח לחוד תעל' לו תקיעה אחרונה של תשר"ת ופשוטה שלפני תש"ת וכו' והרא"ם ז"ל תירץ דס"ל כר' זירא דמצות צריכ' כוונה ותו לא מצי לאחשובי תקיעה אחרונה דתשר"ת לשם תקיע' ראשונה של תש"ת וכו' ותנאה לא

שייכי הכא דאם כן ליבא כוונה לא לתקיעה אחרונ' ולא לתקיעה ראשונ' ואין יוצא בה לא לזה ולא לזה ע"כ. ואין דבריו נוחין לי דבתנאי שפיר מקרי מכוין דאף על גב דמשום ספק' מתני מכל מקום מכוין הוא לצאת י"ח תקיעה עכ"ל: תם ונשלם חלק שני בעזה"י: